

Regőczy István

Az Isten vándora

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Regőczy István
Az Isten vándora

Sajtó alá rendezte és szerkesztette:
Dobos Marianne

A kötetben szereplő képek
Z. Soós István
festőművész alkotásai

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1993-ban jelent meg a Szent István Társulat kiadásában az ISBN 963 360 714 0 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

A könyvet P. Mityók János vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	5
I. fejezet.....	12
Édesanyám	12
Édesapámról.....	14
Budapest.....	16
A kis ministráns	18
Nebuc király.....	24
Nagymamáci	26
Első találkozás a nagy Királlyal.....	28
Az erzsébetvárosi templom toronyőre	29
Váci búcsú.....	34
Isten veled! – Magyarország.....	35
Isten hozott, Stefán, Flandriában	38
A kanonok úr.....	39
A trappista kolostor.....	41
Esztergom-tábor (Don Bosco Intézet)	45
Nyári vakáció.....	46
A kollégium kisasszonya	47
A két kis misszionárius	48
Novák apát úr.....	49
Mindent elfűjt a szél.....	51
A három testvér.....	52
II. fejezet	56
Ha Flandria visszahív – 1. rész	56
Budapest–Bécs.....	57
Mariazell	59
A tiroli hegyek között	62
Az olasz határon.....	65
Hazatérés Magyarországra.....	67
III. fejezet.....	76
Ha Flandria visszahív – 2. rész	76
IV. fejezet.....	92
Ha Magyarország visszahív	92
Újra Magyarországon.....	95
Újra Flandriában	98
Laci Belgiumban.....	100
Laci Bátyám, Isten Veled!	103
A Szemináriumban.....	105
Német megszállás alatt	107
Az első árváim	108
Gyászos események	110
Pappá szentelésem	111
Első szentmisém Belgiumban	113
Első misém Magyarországon.....	115

V. fejezet.....	118
Az én sasfiókáim.....	118
A húsvéti báránka	158
Utolsó színdarab.....	160
Az utolsó vakáció a magyar tengernél	161
Sasfiókák a viharban – Ecce Homo	169
Az öreg kocsmáros.....	209
VI. fejezet – A Kútvölgyi kápolna története napjainkig	212
A Kútvölgyi kápolna.....	212
Beatrix.....	215
Arnold atya.....	216
Franse atya	217
A kút mélyén.....	217
Kútvölgyi Boldogasszony csodája.....	219
Épül a kápolna.....	221
Az ítélet.....	223
Újra börtönben	224
Rózsafüzér a börtönben.....	227
Szentmise a börtönben	228
A püspök látogatása	229
Egy csajka tej	230
Újra Máriaremetén	232
Ismét dolgozom.....	233
Jézus Szíve	235
Az imakönyv	237
Az eukarisztikus nevelés.....	238
Máriaremete – Emmausz	239
Engesztelés.....	241
Lourdes-i magyar Pietà	243
Krisztus arca.....	246
„Az én sasfiókáim”	247
A Szentlélek szolgálatában	250
Ismét Magdolna utca.....	251
Hajnali sétáim a Várban.....	252
Flandria újra visszahív	253
„Vágyva vágytam”.....	255
Epilógus „Az Isten vándora” című könyvhöz.....	257
Zárszó.....	259
A kötetben szereplő képek szerzőjéről	263

Bevezetés

*„Amikor születtem nem jeleztek nagyot
messiás-mutató különös csillagok, csak
az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.”
Mécs László*

1985 karácsonya előtt egy hosszú újságcikk jelent meg rólam Belgiumban ezzel a címmel: „Az Isten vándora.” Röviden összefoglalva, de egészen hitelesen ismertette a szemelvény életem történetét, egészen napjainkig. Csodálkoztam is, hogy az író – egy régi pap barátom – milyen pontosan és stílszerűen, szinte klasszikus tömörséggel mindent összefoglalt. Olyan találónak véltem a címet, hogy elhatároztam, ha írásaim egyszer könyv alakban megjelenének, ezt a címet adom neki: Az Isten vándora.

Krisztus

*„Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy
mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen.”*

Bevezető sorok helyett elsőként édesanyám egyik kedves történetét hadd idézzem úgy, ahogy annyiszor mesélte nekünk, egyre jobban és jobban igazat adva a nagymamának.

Sötét, hűvös október est volt. A rózsafüzér utolsó tizedét kezdték bent a nagy malomszobában. Csak a kemencéből kivetődő fény oszlatta el a sötétséget. A nagymama a bölcsőt ringatta, kezében a rózsafüzér. Zörögtek a nagy kapun. Sietve mentem ajtót nyitni.

– Vándor vagytok! – szólt a sötétségből egy hang. Zarándokúton, Andocs felé.

– Akkor térjen be – hívtam.

A gyéren megvilágított szobában nem tudtam vonásait kivenni.

– A rózsafüzért imádkozzuk, telepedjen közénk, az utolsó tizednél tartunk – mondtam a vendégnek.

– Egy andocsi zarándok – súgtam a nagymamának.

Együtt imádkoztuk a rózsafüzért. Amikor végére jutottunk a tizednek: „Ki téged szent Szűz a mennyben megkoronázott”, a „Dicsőség”-nél a vándor felállt, mélyen meghajolt. Frissen sült lángossal akartam megkínálni, de elhárító mozdulatot tett.

– Köszönöm, inkább elviszem az útra. Sietnem kell, csak útbaigazítást kérek Andocs felé.

Kérleltük, maradjon nálunk szállásra, de máris felállt. Bölcsődnél megállt, s karját a bölcső fölé terjesztve mondta: „Ebből a fiúcskából pap lesz, híres ember.”

Sietve csomagoltam két lángost tarisznyájába.

– Mutasd, lányom, a legrövidebb utat Andocs felé! – szólt a vándor. Olyan csendben távozott, amilyen csendben jött. A Körös-hegy felé mutattam az utat a dombon át.

Mikor visszajöttem, nagy csend volt a szobában, csak a malomkerékre csobogó víz zenéje hallatszott.

– Ki volt ez a furcsa vándor? – kérdezte a nagymama.

– Nem tudom, olyan különleges valaki, vonásait sem láttam. Hangja nagyon szelíd volt: asszonyé vagy férfié? Hosszú, sötét köpenyt viselt. A nagymama meggyőzően mondta:

– Te, lányom! Nem az andocsi Mária volt? – Aztán csak hallgattunk, csendben, megilletődve, arra a különös vándorra gondolva, aki olyan titokzatos volt egész viselkedésében.

Drága édesanyám története után fiatalon meghalt Laci bátyám naplójegyzeteit adom közre.

A Westmalli trappista apátság harangjai éjféli misére hívogattak, csodálatos ezüstös csengéseikkel, a csendes szent éjszakában. Kis fehér cellám ajtaján csendesen kopogtattak. Fehér kámzsás, mosolygós trappista, mint egy angyal, suhant be hozzám.

– Páter Bonaventura! – kiáltottam fel lelkendezve, betegágyamból szinte kiugorva.

– Jaj, Ladiszlauz testvér! – kiáltott rémülten a fehér barát. Két kezével vállam átölelve, kedvesen ágyamba visszagyömöszölt.

– Nem megmondta az orvos barát, hogy nem szabad felkelni? Csak pihenni, pihenni!

Szóhoz sem engedett jutni, csak beszélt, lágy, dallamos flamand szöveggel. Nem is nagyon figyeltem rá, csak fél éve, hogy ismerem. A trappista Paulus apát rendelte őt mellém tanítómesternek. Olyan lelkesen tanítgatott, hogy már szinte mindent megértettem, s jól ki is tudtam magamat fejezni flamandul.

– Sajnos – mondta páter Bonaventura, végigsimítva arcomat –, az orvos barát nem engedélyezte, hogy az éjféli szentmisén részt vegyél, de nyitva hagyom a cella ajtaját. Pár lépés csak a kápolna, mindent jól fogsz hallani. Éjféli mise után mind idejövünk, Paulus apát úr fog megáldoztatni. Ugye jó lesz?

Nem feleltem, csak egy csókot leheltem kezére és egy könnyecsepp is ott hívatlankodott szemem pilláján. Mint egy fehér árnyék, visszanézve, szinte lábujjhegyen távozott páter Bonaventura.

Fehér mennyországnak neveztem én ezt a trappista kolostort. Itt minden fehér volt. Fehérek a falak, fehérek a cellák ajtajai, fehérek a folyosók, fehérek a némán tovasuhanó fehér kámzsás trappista barátok. De még fehérebbek a lelkeik, s az az imádság, mely mint a fehér tömjénfüst ölelte át, mint egy mennyboltozat ezt a kis földi, fehér mennyországot.

Éjjel-nappal hív a harangszó a közös zsolozsmára. A hosszú, fehér folyosókon csendesen suhannak a fehér barátok. Bő, fehér csuklyás köpenyükbe burkolva köszöntgetik egymást, mély fejhajtással, szótlanul. Annál inkább beszélgetnek befelé, lélekben Istennel és a Szűzanyával.

Mintha égi angyalok harsonáznának ezüstös trombitákon, felharsant az orgona hangja és felcsendült, mint egy angyali kórus a trappista barátok ajkán annyi melegséggel, annyi örömmel: „Adeste fideles leati triumfantes...”, de én most nem is erre figyeltem, mert szívemben a „Mennyből az angyal...” csendült fel. Szálltam, szinte angyalok szárnyán, vissza vagy húsz évet a Balaton csendes vidékére, egy kis vízimalom békés, családi környezetébe.

Karácsony este volt. Ezernyi csillag ragyogott az égen. Bent a nagy szobában csillogtak, ragyogtak a gyertyák a karácsonyfán. Minden olyan szép volt, ahogy édesanyám és a drága nagymama halkan énekelték, sok-sok átéléssel a szebbnél szebb karácsonyi dalokat. De ami a legkedvesebb volt, mint egy kis angyal, vagy még inkább, mint a kis Jézuska, az a kis drága csöppség, még három hónapos sem volt: a mi aranyos Pityukánk. Nagy kék szemében visszatükröztek a karácsonyi lángok. Kis kacsóit felém tárta. Vele örültünk, ő volt a legszebb karácsonyi ajándék. A kis vízimalom boldogsága, napsugara. Csilingelő nevetése úgy betöltötte szívünket, hogy csak őt ölelgettük, kézzől kézre adva ezen a szent éjszakán. Ő volt a harmadik testvére. Én Laci – itt Ladiszlusznak hívnak –, Imi a második, Istvánka a harmadik. Édesapa még nem is látta, mert fél éve, hogy a frontra vitték. 1915-öt írtunk, a nagy világégést. Hogy kinek volt ő mégis a legdrágább, ahogy én gyerekfejjel megfigyeltem, édesanyám anyja, a drága nagymama, szinte éjjel-nappal őt dajkálta. Hányszor láttam, mennyi kedvességgel dajkálgatja, csókolgatja, kis fabölcsőbe helyezi. Előveszi nagy rózsafüzérét, odatelepszik a bölcső mellé és csendesesen ringatja. A rózsafüzért szinte dúdolva imádkozza, s míg a patakocska vize a nagy malomkerékre zuhan, és ezüstösen szerte freccsennek a vízcseppek, úgy morzsolódnak a rózsafüzér szemei nagymama csontos ujjai között. De nem lefelé, mint a vízcseppek, hanem fölfelé szállnak a magasba...

Régen elhatároztam, hogy írok egy könyvet a mi Pityunkról. Ez lesz a címe: „Flandriában Stefán.” Magyarországon István, nekem Pityu. Hiszen már annyian ismerik őt Flandriában, ahol könyve megjelent: „Flandria visszahív.” Megírja ebben, hogy jött Flandriába; Budapestről gyalog, hogy pap lehessen. Magyarországon is majd megismerik, hiszen oda készül, haza, ha pappá szentelik.

Nekem Pityu mindenem. Csodálatos, hogy mi mindent műveltünk már, pedig még alig húszéves. Akármilyen furcsán hangzik, már mint nyolcéves kisfiú, ő volt a családfenntartó.

Mint kis ministráns, mint kis rikkancs, olyan szemfüles, mindenre vállalkozó. Még arra is, hogy amikor egyszer mindhárman megszöktünk hazulról, ő mint a legkisebb vállalta a rendőrségen az ódiumot, hogy ő volt mindennek a szerzője, hogy őt porolták el nádpálcával helyettünk is.

1910-ben születtem Budapesten. Öt évvel voltam idősebb Pityunál, de olyan csodálatos összhang volt köztünk. Külsőleg pedig mennyi ellentét... Én szőke hajú, nyúlánk fiú, Pityu fekete hajú, közepes termetű. Én betegségre hajlamos, gyenge fizikumú, ő pedig erős, egészséges. Soha nem volt beteg. Magas homlokú, szabályos, vonzó arcvonású, én pedig olyan lányos külsejű, vékonydongájú. Neki vastag szemöldöke, égszínkék szeme, nekem barna, kissé vizenyős.

Komoly, csendes, szűkszavú, de erős akaratról tanúskodó igazi egyéniség volt. Én könnyedén fecsegtem, könnyen befolyásolható jellem voltam. Nem szerettem magamat megerőltetni. Pityu csupa élet volt, úgy tornázott, mászkált az állványokon, mint egy akrobata. Úgy futott, mint egy nyúl, úgy úszott, mint egy hal. Úgy kerékpározott, mint egy versenyző. De az ellentétek vonzzák egymást. Soha egy zokszó vagy nézeteltérés nem volt köztünk. Csodálatosan kiegészítettük egymást, mindig mindenben egyeztünk. Törekvéseink is egyek voltak. Én mindig pap akartam lenni, így Pityukámban is élt egy ilyen vágyálom. Én író akartam lenni, ő is írogatott. Szerettem az imát, a templomot. Tervezgettem, majd én is építék templomokat; ő is ilyenekről álmodozott, csak az volt a nagy különbség, hogy míg én felületes álmodozó voltam, ő mindent halálosan komolyan vett. Az volt az érzésem, hogy ő az én vágyálmaimat mind meg is fogja valósítani. Lesz belőle pap, író, templomépítő, sokaknak lelkipásztor.

Amikről én csak tervezgetek, azt ő valóra váltja.

Nekem Pityu valóban mindenem, nemcsak öcsikém, hanem ő az én jobbik énem. Úgy nézek fel rá, mint apámra, úgy szeretem, mint anyámat, ő nekem testvérem, nővérem egyaránt és legjobb, leghűségesebb örök barátom. Nem hitegetem magamat. Érzem, tudom, hogy nekem

meg vannak számlálva napjaim. Én ezt a telet már nem húzom ki. Ha jön a tavaszi rügyfakadás, én is elmegyek, hogy új, igazi életre keljek, abban a végtelen csodálatos fehér mennyországban, ahol a fényt nem követi árnyék, ahol a szívekben az igazi boldogság honol... Boldogít azonban a tudat, hogy az én megkezdett nagy kalandomat folytatja, megvalósítva az én terveimet. Én majd onnan, az igazi fehér mennyországból fogom őt segíteni, ez lesz az én mennyországom küldetése, hogy őt pártfogoljam és mindenben segítsem.

Egyszer azt terveztük, hogy együtt küszködünk, sok lelket megnyerünk, és kéz a kézben vonulunk be a mennyországba. De úgy látszik, a Gondviselés másképpen rendelte. Nekem előre kell menni, utat készíteni, és várni-várni az ő eljövetelét, mert csak az lesz igazából az én örök boldogságom kezdete.

Azóta, hogy kikerült Belgiumba, mint egy belga kanonok ministránsa, végképp ő vette kezébe sorsunkat. Szüleinknek Máriaremetén vett egy kis házat. Imi és engem is kihozatott Belgiumba. S hogy ez mind mennyi gonddal, bajjal járt, azt csak én tudom igazából. Imi most vele tanul egy belga kollégiumban. Elintézte, hogy nekem pedig a trappista apát úr itt otthont adjon. Nemrégiben itt jártak; kerékpárral jöttek az Északi-tenger partjáról. Bizony oda-vissza vagy háromszáz kilométer. Késő este értek ide, s másnap kora reggel már indulniuk kellett, mert csak két napjuk volt. De hogy miért is tettek ilyen fárasztó utat télnek idején? Nem kis feladat. Hát csak azért, mert Pityu meg akart örvendeztetni egy szép karácsonyfával, s hogy honnan, honnan nem, egy egész doboz szaloncukrot szerzett – ezt nem ismerik Belgiumban – és mindenféle csokoládéfigurákat, gyertyácskákat, hogy legyen a trappista kolostorban magyar karácsonyfa.

Most itt ragyog a feldíszített zöld fenyő a cellám közepén, egy kis asztalon. Páter Bonaventurával díszítettük fel ma este. A páter összecsapta kezét, hogy ő még ilyen szépet itt a kolostorban nem látott. (Belgiumban azelőtt nem ismerték a karácsonyfát, csak Betlehemet szoktak felállítani.)

Közben zúgott az orgona, szállt az ének és az imádság az ég felé. Becsendült az átváltoztatást jelző csengettyűk zengése. Most már én is visszaérkeztem a valóságba, a már hetek óta ágyhoz kötő betegségemhez. Nagyon legyengültem. Már vagy egy hónapja étvágyam sincs. Még nem tudták megállapítani a pontos diagnózist. Pityu most kórházba akar vitetni. Abba a városba, ahol ő és Imi tanul. Az az érzésem, hogy nekem ez itt az első és utolsó karácsonyom.

Most már áldozáshoz hívott a csengőszó. – Én is, most minden figyelmemet a közöttünk újra megtestesült Igének szenteltem, hogy jöjjön az a drága Istengyermek, aki testvéremmé lett. Sokkal nyomorúságosabb körülmények között, a nincstelenséget vállalva, hogy lehozza nekünk a mennyországot.

Itt, ebben a fehér mennyországban ezt nagyon átéltem.

De lám, egyre erősödik a csengők zengő figyelmeztetése. Felülök ágyamban. Igen, jön a kis Király, hogy szívét nekem adja! Aranyszívét, az én beteg szívem helyett.

Lámpással a kezükben, bevonulnak – mint megannyi angyal – a kis fehérbe öltöztetett ministránsok. Szinte megtöltik az egész cellát. Paulus apát úr teljes főpapi díszben hozza nekem a kis Jézust. A trappista páterek hófehér ünnepi kázmájukban, csuklyával fejükön, mind ott sorakoznak a folyosón. Most lett igazából itt fehér mennyország. Kis Jézust ölelni, mily boldogság! Behunyom szemem, s olyan ez, mint egy karácsonyi álom, de még inkább valóság. Már suhannak is tovább a fehér árnyak vagy tán pásztorok, angyalok? Szinte keresem, hol van Mária, hol van József, mert ez itt Betlehem. Már csak a kis ministráns gyerekek, csillogó szemük varázsával állnak a karácsonyfa körül.

Páter Bonaventura karja magasba lendül, és száll az ének csilingelve, örvendező szívecskék melegével. A flamand pásztorének szól: „Herderkes, herderkes...” Pásztorok, pásztorok...).

– Páter Bonaventura! – suttogtam könnyezve, meghatódva a gyermekek kedvességén. Szedjen le minden szaloncukrot, minden csokoládéfigurát a fáról. Ossa szét a ministránsoknak.

– De fater Laudiusz! – tiltakozik páter Bonaventura hevesen. – Megfosszam ezt a gyönyörű fát minden díszétől? Hiszen neked annyi örömet okozott.

– Páter Bonaventura! – mondtam, szinte könyörögve. – A kis Jézus nem ezt tette? Ott hagyta a csillogó mennyországot, s a rideg, hideg barlangistállóba költözött, mindentől megfosztva magát?

Páter Bonaventura most már nem ellenkezett, hanem osztogatta a karácsonyfa édes terheit. Mindenkinek jutott egy jó maréknyi. A ministránsok boldogan rohantak ki a cellából. Egyedül maradtunk: páter Bonaventurával és a megkopasztott karácsonyfával. Szótlanul néztük, néztük a zöldellő karácsonyfát. Mire gondolhatott páter Bonaventura? – csak sejtem, szemei elhomályosodtak...

Én Pityukámra gondoltam, ha tudná, mennyi örömet szerzett nekem ez a karácsonyfa.

– Eddig a naplótöredék. Az új karácsonyt drága Laci bátyám már az igazi fehér mennyországban ünnepelte...

Én pedig elhatároztam, hogy folytatom naplóját, amiről ő szeretett volna írni, de már nem írhatott...

S. Máté evangélista

„Azt is mondom nektek: Ha ketten közületek valamiben egyetértenek a földön, és úgy kérik, megkapják mennyei Atyámtól. Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük.”

S. Márk evangélista

„Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni fog; aki nem hisz, elkárhozik.”

S. Lukács evangélista

*„Kihez hasonlít az Isten országa, mihez hasonlítsam?
Hasonlít a mustármaghoz, amelyet egy ember fogott és elvetette a kertjében.
Kikelt, és hatalmas fává terebélyesedett, úgyhogy
az ég madarai tanyáznak ágai közt.”*

S. János evangélista

*„Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért.
Ha megteszitek, amit parancsolok nektek, a barátaim vagytok.”*

I. fejezet

Édesanyám

Viharos gyermekkorom éveit édesanyám aranyozta be. Világháború volt. Édesapám valahol az olasz fronton harcolt. Kis családuknak fenntartása teljesen édesanyámra hárult.

Kényelmes pesterzsébeti lakását, ahol még kis cselédje is volt, fel kellett számolni. Leköltözött édesanyjához Látványba, egy Balatonlelle melletti kis községbe.

Magas termetű, fekete hajú, kék szemű, angyali jóság. Szemei mindig mosolyogtak, bár de sokat könnyezett... Annyi szeretettel, kedvességgel vett körül, akárcsak édesanyja, a magas, sovány, őszülő hajú, szikár molnárné, Szabó Ilona, aki miután nagypapa meghalt, két molnárséggel vezette a nagy forgalmú kis vízimalmot. Most, hogy édesanyánk megérkezett, ő vette át a munkát, és szinte állandóan a malomban tartózkodott.

Nagymamának én voltam a kedvence. „Az én Pityukám, csillagom, mindenem”, így becézett. Ő kulcsolta kezemet imára, ő beszélgetett velem a Jézuskáról, Máriáról. Megcsodáltam szép nagy rózsafüzérét, melynek keresztjét együtt csókolgattuk. Az egyik végét a rózsafüzérnek én tarthattam, és csendesen, lassú ünnepélyességgel gördültek a szemecskék ujjaim között. Este is odabújhattam mellé. Sokszor karjai közt aludtam el.

Egyszer nagyot változott a világ körülöttem. A nagymama szinte mozdulatlanul feküdt az ágyban. Édesanyám könnyezve mondogatta:

– Pityukám, a nagymama igen beteg. Egy furcsa, fekete ruhás, idegen bácsi jelent meg nálunk, hosszú, henger alakú táskával a kezében.

A doktor bácsi – magyarázgatta édesanyám. Hátrahúzódtam, féltem ettől a szemüveges idegentől. Messziről figyeltem, hogy nézegeti a nagymamát, hogy tapogatja: agyvérzés, teljes bénulás. Doktor bácsi a fejét csóválgatta. Orvosságosüvegek kerültek ki táskájából az éjjeli szekrényre. A nagymama – mondta édesanyám könnyezve – soha többet nem tud felkelni. Ezt értettem is, meg nem is, s mikor édesanyám a malomba sietett, odarohantam nagymama ágyához. Csókolgattam megmerevedett kezeit, ő meg nagy szemével, annyi szeretettel, szinte hívogatott magához.

Az ágy magas volt, de én nekirugaszkodtam, hogy felmászok hozzá. Az éjjeliszekrény feldőlt, az orvosságosüvegek csörömpölve darabokra törtek. Fanyar illatukkal elárasztották a szobát, én pedig megszeppenve huppantam vissza a padlóra. A nagy csörömpölésre édesanyám berohant. Szörnyülködve csapta össze kezeit.

– Mit tettél, kis haszontalan? – és vészjóslóan rohant felém. De ebben a pillanatban nagymama, aki már napok óta nem beszélt és mozdulatlanul feküdt, felkiáltott: „Ne bánts az én Pityukámat!” – és az ágyról legurulva, szinte közénk vetette magát, hogy testével védelmezzen, takargasson engem. Ez volt életének utolsó megnyilvánulása, a szeretet önfeláldozó gesztusa. Mikor a két molnárség édesanyámmal az ágyba fektette, drága nagymama halott volt már.

Élénken él emlékezetemben ez a jelenet. Édesanyám is annyiszor elmondta: „Pityukám, én hozzád soha egy ujjal nem tudnék nyúlni, bármit is tennél. Édesanyám emléke nem engedné.”

Most szomorú, csendes napok következtek. Édesanyám felszámolta a malmot. Mindent eladott, minden pénzét hadi kölcsönbe fektette. Elköltöztünk Látványból Balatonlellére.

Ehhez az úthoz kedves élményem fűződik. A vízimalom udvarában élt egy gyönyörű nagy kakas. Sokan megcsodálták a cifra tollú, sarkantyús, nagy állatot, aki rendet tartott a baromfiudvarban.

Én etetgettem, s olyan érdekes barátság alakult ki köztünk, hogy mikor az udvarban megjelentem, már szinte várt. Mellém szegődött, mint egy kis kutya. Akármerre mentem,

nyomomban maradt, s bárki közeledett felém, vészjóslóan borzolta fel tollait, támadásra készen, hogy megvédjen.

Egyszer egy bátor kutyának majd kivájta a szemét, mert az rám mordult. Édesanyám a baromfiakat is felszámolta. Eladta vagy levágta. A kakasom megmaradt, mert édesanyámnak tudára adtam, hogy az az én barátom. A hurcolkodáskor két szekeret is úgy megpakoltak, hogy még a kocsis is alig fért fel a bakra. Már csak a kakas álldogált egyedül az udvarban.

– Hát ezzel mi lesz? – kérdezte az öreg kocsis, az ostorával felé suhintva.

Én védelmezőn kaptam fel, bár majdnem akkora volt, mint én magam.

– A kocsin nincs hely – mondta az öreg rosszallóan.

– Nem is adnám – mondtam határozottan –, majd én viszem.

– De Pityukám – szólalt meg édesanya –, mi sem tudunk felülni a kocsira. Gyalog megyünk a kocsi után, s Lelle ide jó másfél óra.

Magamhoz öleltem a kakast, s szótlanul indultam a szekér után a poros dűlőúton. Persze egyre jobban lemaradtam. Édesanyám hátra-hátranézett, majd megvárta a kanyarnál.

– Pityukám – szólt kicsit türelmetlenül –, add már ide azt a nagy kakast! Látom, már nem sokáig bírod, nem érjük utol a szekeret sem.

Határozottan tiltakoztam.

– Nem, édesanyám, ezt a kakast nem adom, mert ez az én barátom.

Édesanyám tanácstalanul ingatta fejét.

– Hát akkor mit csináljunk?

– Édesanya – kérleltem kedvesen –, vegyél fel engem kakasostól, akkor utolérjük a szekeret.

Édesanyám elmosolyodott.

– Jaj, te! Pityukám! – s erős karjaival átölelve, fellendített a vállára. Hosszú léptekkel indult a szekér után. Ez így ment Balatonlelléig. Letett egy darabig, majd újra felvett kakasostól, de mikor új otthonunkba porosán megérkeztünk, megsimogatott és azt mondta:

– Pityukám, ha az életben is így ragaszkodsz egy-egy elgondolásodhoz, mint ehhez a kakashoz, lesz belőled valaki.

Balatonlellén nem sokáig maradtunk. Édesanyám villát bérelt Zamárdiban, egész közel a Balatonhoz. Csak egy nádas választott el a víztől, melynek homokos partján sokat játszottunk. Egy meleg nyári napon Lacira, a legidősebb testvére bízott bennünket édesanya. Szokás szerint ott játszogattunk az elhagyott parton. Schol senki. Laci és Imi befutottak a vízbe, én pedig kisvártatva utánuk. Ők jobban tudtak futni, magasabbak is voltak, én meg ahogy utánuk igyekeztem, a langyos vízben egyszer csak elvesztettem a talajt a lábam alól. Úszni sem tudtam, csak kapálóztam. Éreztem, hogy egyre mélyebbre süllyedek. A szám és az orrom tele lett vízzel. Egyszerre csak nagy fényességet láttam, és szinte jó érzés fogott el. Aztán csak arra tértem magamhoz, hogy valaki a parti homokon hasamat, mellemet nyomkodja, karjaimat tornáztatja. Egy ismeretlen férfi hajolt fölém.

– Hát, öcsi, te jól belekeveredtél. Szerencse, hogy elmerülő karjaidat láttam kapálózni, így, ruhástul mentem utánad, hogy kihúzzalak. – Majd fölemelt lábamnál fogva, fejemet lelógatta, azután talpra állított. Akkor már Laci és Imre is észlelte a bajt, rohantak ki a vízből. Az idegen rájuk bízott, hogy vigyenek haza, majd gyorsan elköszönt. A nevét sem mondta meg. Soha nem tudtam meg, ki is volt a megmentőm. Én azonban úgy könyvelem el most is, hogy Isten küldte el az ő angyalát.

Zamárdiban sem maradtunk sokáig. Csak az első elemi végeztem ott egy kedves öreg tanítónő vezetésével, aki magányosan édegelt, nem messze tőlünk. Engem annyira megszeretett, hogy édesanyámat gyakran kérte, hogy nála aludhassak. Ilyenkor külön is foglalkozott velem. Reggel pedig habos kávé várt kuglóffal, de én a felét mindig hazavittem testvéreimnek. Lett is olyan színjeles bizonyítványom, amilyen eredményt később soha életemben nem értem el. Ekkor váratlanul a hadifogságból betegen megérkezett édesapám, akit

én nem is ismertem. Olyan idegenül hatott rám, hogy kicsit féltem is tőle. Valóban, vége lett az én gondtalan arany gyermekkoromnak, mert édesapám elhatározta, hogy felmegyünk Pestre.

Fájó szívvel búcsúztam el a drága öreg tanító nénitől, aki úgy megkönnyezett, s a zöldes színű magyar tengertől, melynek hullámai búcsúztattak a szép Balaton-vidéktől s a kéttornyú bencés apátságtól, mely a tihanyi kishegyen éppen velünk szemben integetett, s harangjai oly csodásan visszhangoztak át a Balatonon, Úrangyalára hívogatva minden reggel, délben, este...

Édesapámról

Édesapámról sokat hallottam, de ilyenkor mindig szomorú volt édesanyám. Mint egy daliás vitézről, úgy beszélt nekem róla, aki felvirágozva, mint őrmester indult a frontra. Egy csúnya fekete mozdony ragadta el tőlünk, és mindig olyan rossz hírek jöttek a különböző frontokról. Hosszú hónapok, évek, alig egy-két levél súlyos sebesülésről értesített, majd hogy hadifogságba esett.

Egészen váratlanul toppant be egyszer karácsony előtt, de nem mint daliás természetű vitéz, hanem mint egy veszített háború megrokkant, fáradt, öreg katonája. Valamikor – fényképe után ítélve – dús hajú, fekete bajszú, merész tekintetű fiatal férfi, boldog családapa. Most pedig ősz hajú, beesett arcú. Bajuszt nem viselt, de mély barázdákat szántott arcára a sok szenvedés. Botra támaszkodva bicegett be. Én koldusnak véltem, csak amikor édesanyám felsikoltott – „Ákos!” –, akkor eszméltem rá, hogy ő édesapa. Édesanyám, testvéreim, Laci és Imi ölelgették, csókolgatták. Én kicsit félszegen, idegenkedve topogtam egyik lábamról a másikra. Végül édesanyám odahúzott melléje.

– Hát ez a mi legkisebb fiunk, Pityukánk, akit te nem is ismertél, s két hónappal azután született, hogy hadba vonultál.

Édesapa kicsit távol tartott magától, úgy nézegetett.

– Hát ő volna az? Jaj, nem is hasonlít rám. Tudod-e? – fordult édesanyámhoz. – Én épp karácsonyra kaptam meg a levelet, hogy októberben megszületett a harmadik fiú. - Ekkor én már sírva csókolgattam a kezét, ő pedig hosszan-hosszan magához ölelt engem. Szótlanul, távolba néző tekintettel. Vajon mire gondolt akkor édesapám? Hiszen én már hatodik évemet tapostam. Furcsa, de én mégsem a megtört rokkantat, hanem a háborúból hazatért vitéz magyar katonát láttam benne, aki tán a legszebb éveit áldozta a hazáért.

Életemnek egészen új szakasza kezdődött. A hangos, vidám, gondtalan gyermekéveink teljesen megváltoztak. Édesapának csendre, nyugalomra volt szüksége. Szinte lábujjhegyen kellett járnunk, mert minden kis zaj idegesítette. Édesanyámmal is gyakran volt nézeteltérése. Többször szemére vetette, miért kellett a malmot eladni s a szőlőt felszámolni és mindent hadikölcsönbe fektetni, mely teljesen elúszott. Édesapa azelőtt egy nagy malomgyárnak volt az ügyvivője. Sokat utazott, főként Fiumébe. Ez most mind megszűnt, hiszen Fiumét is elvesztettük. Állandóan csak emésztette magát, hogy mihez fog kezdeni, hogy fogja családját fenntartani. Ez az amúgy is beteges idegrendszerét teljesen kikészítette. Most is tulajdonképpen édesanyám volt a családfenntartó. Nyaralókhoz járt takarítani. Többször felutazott Pestre olyan háztartási cikkekért, melyek falun nem voltak kaphatók. Ezeket cserélte élelemre. Szegény rengeteget cipekedett. Édesapa foglalkozott velünk otthon, s mindennek katonás rendben kellett menni. Tanulás helyett persze jobban szerettünk volna játszani. „Csak tanulni, fiaim, úgy lesz ember belőletek” – mondogatta. Engem pedig különösen szigorúan fogott.

– Ha nem lesz jó a bizonyítványod, beadlak suszterinasnak – mondta kérlelhetetlenül. Ettől én nagyon féltem. Közben volt egy csirizszagú cipésműhely. A hosszú bajszú cipésmester két inasát el-elnadrágolta a pipaszárával. Na, még csak ez kellene, hogy én is a keze alá kerüljek. Félve sandítottam rá, valahányszor arra mentem.

Közeledett a karácsony. Az első, amit a kis család együtt tölthetett. Jó szüleim mindent megtettek, ami szegénységükből kitelt, hogy ezt a karácsonyunkat felejthetlenné tegyék. Mikor

szenteste megszólalt a csengettyű, szívdobogva s némi megilletődéssel siettünk a csillogó karácsonyfához, mely fénylett, ragyogott. Nem győztük csodálni a szaloncukrot, aranydiót, mogyorót, piros kis almákat, csillogó díszeket, a kis betlehemi jászolkát, körülötte az apró ajándékokat. Mikor elénekeltük a „Mennyből az angyal...”-t, mindenki megkapta az ajándékot. Nekem meglepetésemre egy pici kalapács és fogó jutott. Amikor kérdően néztem édesanyára, édesapa közbeszólt:

– Látod, fiam, már az angyalkák is tudják, hogy nem szeretsz tanulni, ezt azért hozták neked, hogy figyelmeztessenek, ha nem tanulsz, bizony suszterinas lesz belőled. Én erre nem sokat hederítettem. Igyekeztem is ezt a nem várt ajándékot elcserélni Imi testvérem kis trombitájával. Azt hiszem, mindketten jól jártunk, mert ő mindig fűrt-faragott valamit. Nekem pedig tetszett a kis trombita hangja. De Laci járt a legjobban, mert ő egy kicsi miseruhát kapott, hogy majd misézzen nekünk, mi pedig ministrálhatunk. Karácsony esténk csúcspontja az volt, amikor édesapa a gőzölgő teáscsésze mellett elmesélte az ő nagy karácsonyi élményét a frontról.

– Ez már a harmadik karácsonyom volt a fronton. A Kárpátok égbe nyúló, hóval borított bércei között volt a fedezékünk. Egy kis átkelőhelyet kellett védelmezni. A hatalmas zöld fenyők karácsonyi díszben pompáztak. Közelgett a szent karácsony, de az ünnepi hangulatból kevés volt. Éjjel-nappal támadásra készülletben, hiányos volt az ellátásunk. Csak egykanálnyi vajacska tudtam kispórolni az ünnepi vacsorához. Egy magányos karácsonyfát díszítettünk fel, színes kis papírláncokkal, egy-két gyertyácskával, hogy majd azt körbeüljük, eldúdolunk egypár karácsonyi dalt. De már erre nem kerülhetett sor. Kora délután heves támadás zúdult ránk. Villámlott, dörgött körülöttünk a pergőtűz. Jött a parancs: rohamra felkészülni. Már csak arra emlékszem, hogy közvetlen közelemben hatalmas dördülés, becsapódás, és én zuhantam, zuhantam. Iszonyú fájdalmat éreztem fejemben, minden elsötétedett körülöttem. Arra tértem magamhoz, hogy valami kedves angyali éneket hallok, mint egy karácsonyi dalt. Ez a mennyország – volt első gondolatom. S ahogy óvatosan szememet kinyitom, egy csillogó nagy karácsonyfa ragyogó fénye szinte elvakított. Körülötte mint hófehér angyalok, éneklő alakok. Mikor szemem jobban megszokta a világosságot, próbálok megmozdulni, de ez nem megy. Jobban odafigyelek, hát megannyi fehér ágy, s rádöbbenem fájó csalódással, hogy ez nem a mennyország, hanem kórházterem. Most egy fehér alak, látva erőlködésemet, hogy felüljek, sietett felém a karácsonyfától. Ez egy kedvesnővér – ismertem fel nagy fehér fátyláról, rózsafüzérjéről, mely derekán lógott.

– Jaj, nem szabad – mondta csendesen, és vigyázva visszafektetett. – Hála Istennek – fűzte hozzá –, csakhogy feleszmélt. Már napok óta eszméletlenül fekszik. Megsimogatta izzadt homlokom.

– Mi történt velem? – kérdeztem.

– Annyit tudok – mondta a kedvesnővér –, hogy szinte úgy kellett kiásni a földből. A futóárok teljesen beomlott egy ágyúlövedék becsapódásától.

– Megsebesültem? – kérdeztem.

– Több helyen is, azért ez a sok kötés, de főképpen a fejsérülése miatt nagyon kell vigyáznia. Ne mozogjon, csak pihenjen, így is csoda, hogy megmenekült. Isten segítségével mi rendbehozzuk.

Hosszan elgondolkodtam.

– Mi lehet kis családommal? – kérdeztem a kedvesnővért.

– Az most ne foglalkoztassa.

– Mi van a bajtársaimmal?

– Azt hiszem, kevesen maradtak – suttozta a nővér szomorúan.

– Mi van az állásunkkal?

– Nem tudom! – volt a válasz –, de önnek most csak pihenni kell. Mi itt imádkozunk, hogy katonáink helyt tudjanak állni. A rózsafüzért most ezért mondjuk a karácsonyfa körül.

Ahogy elhallgatok, hallottam is az üdvözlégyek suttogó moráját, s ez megnyugtató. Most már én is töredező, halkan imádkoztam velük.

Teltek, múltak a napok, egyre erősebbnek éreztem magam. Az orvosok, de főként a kedvesnővérek nagy szeretettel gondoztak, bár egyre gondterheltebbnek látszottak. Egyik este újabb betegszállítmány érkezett a frontról. Üres ágyak már nem voltak. A hordágyakat az ágyak közé helyezték. Mikor betoltak mellém egy fiatal katonát, megdobbant a szívem. Megismertem az egyik tizedesemet. Neki is felcsillant a szeme.

– Ákos bátyám! – suttogta. – Hát te itt? Mi azt hittük, hogy meghaltál. El is sirattunk.

– Feri fiam, hát veletek mi van? Látom, te is megsebesültél.

A kis tizedes szomorúan suttogta:

– Túlerővel szemben nem tudunk helytállni. Szinte elsodort az ellenség. Kiszorítottak bennünket. Elfoglalták a Kárpátokat.

Valami úgy a szívembe markolt... Hát hiába volt a sok véráldozat? Majd kiugrottam az ágyamból.

– Ez lehetetlen, fiam. Hiszen akkor végünk van! A hirtelen mozdulattól éreztem, hogy a kötés a fejemen meglazult, és előntött a vér. A kedvesnővér ijedtem rohant oda.

– Ugye mondtam mindig, hogy semmi izgalom. Jaj, mit szól majd a főorvos úr. – S egy másik nővérrel gyorsan visszanyomtak. Jött a főorvos. Fejcsóválva nézte a sebemet.

– Ez hosszú visszaesést okoz – mondta szigorúan.

Én csak suttogtam:

– Hiába minden, ha a Kárpátok elveszett.

Édesapa elhallgatott. Hosszan nézett maga elé. Én meg sebére néztem, mely homlokától szinte az egész fejét átszelte. Szerettem volna megcsókolni. Most már mindent megértettem, hogy miért olyan komor, szomorú az én édesapám, aki már soha teljesen fel nem épülhetett. A háború szomorú sebeit testén, lelkén egyaránt viselte.

Budapesten

Az iskolaévet még átvészeltük a Balatonnál, de édesapám egyre inkább foglalkozott a tervvel, hogy felmegyünk Budapestre, mert itt nincs megélhetés. Gyerekeknek sincs tanulási lehetőség. Nem is kötött minket már semmi Zamárdihoz. Ami bútorunk volt, mindent eladtunk, és a kis csomagunkkal nekivágtunk a nagyvilágnak, s egy meleg nyári napon megérkeztünk a fővárosba.

Én először ültem vonaton. Minden olyan új volt, szinte odatapadtam a vonatablak üvegéhez, hogy lássam a suhanó tájakat, s még egyszer a hullámzó Balaton búcsúintegetését.

Mikor begördültünk a Keleti pályaudvarra, nem győztem csodálkozni a nagy csarnokon, a sürgő hordárok s a sok utas között majdnem elvesztem. Hát még mikor kiléptünk a Baross térre, s hatalmas emeletes házak között találtam magam. Nem kellett messze mennünk. Az első keresztutcánál befordultunk, s itt a Garai utca egyik saroképületében a harmadik emeleten egy kis albérleti szobát kaptunk átmenetileg. Legalábbis úgy véltük, de hosszú évek teltek el, míg azt egy nagyobb szobára tudtuk felcserélni. Bizony nagyon furcsa volt a szabad falusi élet s főként a Balaton szinte határt nem ismerő távlatai után. Öten egy kis szűk szobában, ahol egyetlen ágy, egy kis szekrény, asztalka és két szék képezte az összes bútort. A konyhából nyílt a kis szoba. Egy öreg néni, a főbérő, megengedte, hogy egyszer napjában a konyha tűzhelyét használjuk.

Megkezdődött a szokatlan és nyomorúságos városi élet. Édesapa amúgy is beteges és gyenge. Nem kapott állást. Ismét édesanyára hárult a családfenntartás nagy gondja. Eleinte azt folytatta, amit abbahagyott. Utazgatott vidékre cserélgetni háztartási cikkeket élelemért, melyet azután részben eladott, részben ez szolgált ellátásunk fedezésére. Én ilyenkor nagyon árvának éreztem magam. Laci és Imi könnyebben viselte. Édesapa is kedvesebb volt hozzájuk. Én mindig édesanyám után keseregtem. Egyik alkalommal édesanya a szokottnál hosszabb ideig

volt távol tőlünk, s mi egyre vártuk az állomáson. Már több gőzmozdony is begördült. Esteledett. Mi csak vártunk, vártunk... Mikor egy öreg vasutas ránk szólt, hogy mit ácsorgunk ott, most már csak hajnalban érkezik vonat, nem volt merszünk hazamenni. Különösen én féltem, hogy kikapunk édesapától, s főként, hogy rajtam fog csattanni az ostor. Laci indítványozta, mint a legnagyobb, hogy menjünk világgá, próbáljunk szerencsét. Máig sem tudom, hogy mik voltak a tervei, de mi csak nekiindultunk, egyik utcából ki, a másikba be, míg egy nagy bajszú rendőr kezébe nem futottunk, akinek gyanús volt éjnek idején az utcán kóborló három kis csavargó. Feltett kérdéseire olyan zavaros válaszokat kapott, hogy nem tudott eligazodni rajtunk. Nem sokat gondolkodott, bevitt minket a rendőrkapitányságra, ahol az éjjeli ügyeletes kis fejtörés után beterelt bennünket egy zárkába. Nagy helyiség volt ez, végtében-hosszában hatalmas fapriccs, amelyen már horkolt egy-két gyanús külsejű, rongyos ruhájú csavargó.

– No, másszatok fel oda – mordult ránk a rendőrőrmester –, aztán majd reggel, ha bejön a hadnagy úr, a kihallgatásnál kiderül minden – mondta jelentősegteljesen.

Bizony fáradtak is voltunk, meg éhesek. Takaró nem volt, hát összekuporodtunk hárman, azért csak elnyomott az álom. Reggel arra ébredtünk, hogy nagy csörömpöléssel kinyílt a nagy vasajtó. Az őrmester beszólt. Ébresztő. Tisztálkodáshoz sorakozó. Minden olyan furcsa és szokatlan volt, de az egyik csavargó pártfogásba vett bennünket.

Úgy látszik, már hosszabb ideje, vagy többször is lakója lehetett ennek a zárkának, mert nagyon otthonosan mozgott. Nem is ártott egy kis mosakodás, utána pedig egy csajka meleg rántott leves egy kis kenyérrel. Az egész délelőtt várakozással telt el. Hol az egyik, hol a másik zárkatársunkat hívták vagy kísérték vissza. Végre mi is sorra kerültünk. Mind a hármunkat előállítottak egy szigorú nézésű rendőrhadnagy elé. Most már nem volt mit kertelni, különben is megtört bennünket a zárka magánya, s minden világot járó kedvünket elvette. Leginkább Lacit kérdezgette, mint legidősebbet. Fel is jegyzett egy-két dolgot, meg a pontos címünket. Leültettek a várószobába, és egy rendőrt a hadnagy elküldött édesapáért. Édesapa, mikor betoppant a rendőrrel, végigmért bennünket nagy bánatosan. Hát itt kell titeket látni rendőrkézen? A hadnagy pedig kiadta a szigorú ítéletet: jól el kell náspángolni, aki azt az ötletet adta, hogy világgá kell menni! Megszeppenve néztünk össze. Bátyám, Laci nyurga, nyápic fiúnak látszott. Imi meg olyan vékonyka. Én olyan voltam, mint egy kis vasgyúró. A hadnagy nézegetett bennünket.

– Csak nem te voltál, te gézengúz? – mutatott rám.

– Igenis én voltam.

– Szinte gondoltam – mondta édesapám megkönnyebbülve.

– Na, akkor kifelé! – adta ki a parancsot a hadnagy.

– Maguk az előszobában várakoznak, őrmester úr, hozza a nádpálcát és deresre vele!

Az őrmester nem kérte magát. Úgy látszik, ebben nagy gyakorlata volt. Odahozott egy széket, rá kellett hajolnom, s máris suhogtak az ütések. Fel-felszisszentem, de könnyek csak akkor szöktek a szemembe, amikor az őrmester szinte kipenderített a szobából. Laci volt az első, aki odarohant hozzám, hogy átöleljen. A hadnagy pedig, aki édesapámmal tárgyalt, azt mondta: „No még egyszer kiküldöm hozzád az őrmestert nádpálcával, de ha nem javulsz, minden héten ki fog menni!”

Laci volt a legaranyosabb, aki egyre csak simogatott.

– Nagyon fáj? – kérdezgette.

Apu csak ennyit mondott:

– Katonadolog ez, fiacskám! Az életben még sok verést fogsz kapni! – s mennyire igaza lett édesapámnak...

Alig értünk a Garai utcába, édesanyánk rohant velünk szembe.

– Jaj, hála Istennek! Csakhogy itt vagytok. Hát mi történt? – kérdezgette szinte jajveszékelve. Szétzilált haját igazgatta. Ahogy a nap rásütött, most láttam, hogy mennyi ezüstös szál csillog már hajában. Szinte hadarva beszélt.

– Mikor megkérdeztem, a szomszédasszony újságolta, hogy mind a három gyerek eltűnt, és hogy egy rendőr is járt itt. Azt sem tudtam, hová menjek. Szaladgáltam ide-oda, még a templomban is voltam. Csakhogy megvagytok, drágáim!

Édesapa idegesen elmondta a történeteket, s azt is, hogy engem elnászpángolt a hadnagy utasítására az őrmester.

– Jaj, hogy engedhetted ezt? – szólt vádlóan édesapához. Engem meg magához ölelt, csókolgatott.

– Hát miért tetted ezt, Pityukám? – kérdezte. – Miért mentetek el? – fordult Lacihoz. De senki sem szólt, csak én súgtam fülébe:

– Drága anyuka, hát nélküled már nem bírtuk ki.

Édesanya rám nézett, olyan megértően.

– Többet nem is fogok elmenni – mondta határozottan. – Majd itthon keresek valami lehetőséget – fordult édesapához.

Rövidesen elszegődött édesanyám a Bethlen utcai kereskedelmi kórházba mosónőnek. Az őrmester ígéretéhez híven rövidesen megjelent a nádpálcával. Szerencsétlenségemre édesanya nem volt otthon. Ő biztosan megvédett volna, így azonban megint jól elnászpángolt. Ilyen szomorúan kezdődött az én budapesti szereplésem.

A kis ministráns

Szomorú tél elé néztünk. Nem volt még rendes lábbelink sem, se télikabát, se pulóver. A szűk kis szobában még kályha sem volt, de tüzelőre sem telt volna... Szerencse, hogy akadt egy-két meleg dunyha és két szalmazsák. Legalább éjjel nem kellett fázni. Édesanya csak harminc pengőt keresett havonta, és ebédet kapott bent a kórházban. Amit csak lehetett, megvont magától, és egy lábasban mindig hazahozta. Egy este sugárzó arccal lépett be.

– Gyerekek, ma ünnepi vacsora lesz. Képzeljétek, mi történt! Ahogy kiléptem a kórházból, nagyon siettem, megcsúsztam, s a lábos tartalma, babfőzelék meg egy csülök, kiömlött a járda szélére. Meg is ütöttem magamat egy kicsit, de az keserített el a legjobban, hogy oda a vacsora. Egy úriember készségesen felsegített.

– Megütötte magát? Fáj valami? – kérdezte.

– Jaj, nem is tudom – feleltem –, de oda a drága főzelékem, s mi lesz most a vacsora a gyermekeimnek?

Az idős úr belenyúlt a zsebébe, erszényéből egy tízpengőt csúsztatott kezembe. Időm sem volt megköszönni, már elsietett. Azonnal bevásároltam minden jót.

Édesanyám mosolyogva rakta ki táskájának tartalmát. Nagy fehér kenyeret, szalonnát, felvágottat, vaját és sajtot. Ennyi sok jót már rég láttunk az asztalon. Édesanya hosszan ránc nézett, s ezt mondta:

– Fiacskáim, ezt jegyezzétek meg, soha el ne felejtétek! Nincs szebb ezen a világon, mint másokon segíteni, jó embernek lenni. Azután engem magához ölelt, s úgy suttozta, kedvesen: – Ugye, Pityukám, igyekszel mindig, hogy jó ember lehess?

Laci már kijárta a négy elemi, s mindenáron gimnáziumba szeretett volna kerülni, de ez lehetetlennek látszott. Az iskolában felfigyelt rá a hitoktató atya. Ettől kezdve mindennap járt az erzsébetvárosi templomba ministrálni. Erre ő nagyon büszke volt. Otthon az volt a legkedvesebb játékunk, hogy a kis asztalnál misézgetett, mi ketten pedig ministráltunk. Még karácsonyra kapott egyszer egy kis miseruhát. Egy porcelán tojástartó volt a kehely, ostyamaradékot mindig kapott a sekrestyéstől, s nagy komolyan meg is áldoztatott bennünket.

Egyszer azután nagy könyörgésemre engem is elvitt a sekrestyébe.

Az erzsébetvárosi templom öreg sekrestyése Károly bácsi volt, Guszti bácsi pedig a harangozó.

Mikor félszegen bemutatkoztam, hogy én vagyok a Pityu, Károly bácsi első pillantásra megkedvelt.

– Ministrálhatna a kisöcsém is? – hozakodott elő nagy kérdésünkkel Laci.

– Ha akad ilyen kis ministránsruha, miért ne! – pördített hosszú fehér bajuszán, majd barackot kaptam a fejemre.

Bizony a szoknyák mind nagyok voltak. Mikor látta, hogy elszontyolodom, így biztatott:

– No, nem baj, kis pöttömnyi legény! – majd felkötjük a szoknyát. Hogy örültem, milyen büszke voltam, mikor a piros szoknya, a fehér ing, s a piros gallér rám került. Laci közben elmondta, hogy már otthon gyakoroltuk a ministrálás csínját-bínját, s mikor az apát plébános úr bejött a misézéshez, már úgy mutatott be, mint Erzsébetváros legkisebb ministránsát.

Az ősz hajú apát plébános, nagy aranylánccal és kereszttel a mellén szóltanul végignézett, azután kezdett öltözni.

Hát, az első kivonulásom a főoltárhoz felejtethetetlen volt. A hosszú szoknyában csak aprókat lépegettem, a térdhajtásnál pedig orra estem. Ez még nem lett volna baj, de amikor Laci unszolására fölágaskodtam az oltárhoz, hogy a misekönyvet állványostul átvigye az evangéliumi oldalra, a nagy és hosszú szoknya úgy kibillentett egyensúlyomból, hogy könyvestül elvágódtam az oltárnál. Erre már Novák apát úr is mérgesen hátrafordult.

No, most jön a nyakleves, cikázott át agyamon, mikor nagy nehezen felkászálódtam. De meglepetésemre az apát úr Lacira förmedt rá.

– Te mafla – mondta -, miért a kicsire bíztad a könyvet?

Ez volt az első templomi ténykedésem, amelyet hosszú évek mindennapi oltárszolgálatá követett, mert azzal, hogy Novák apát úr mise végén kedvesen rám mosolygott, Karesz bácsi pedig megsimogatott, végképp Erzsébetváros ministránsa lettem.

Már többen voltunk ministránsok, amikor Karcsi bácsi egy alkalommal ünnepélyesen kijelentette.

– No, gyerekek, most jön az advent. Minden reggel hat órakor hajnali mise. Aki leghűségesebb és legpontosabb lesz a rorátén, az valami szép karácsonyi ajándékot kap meglepetésként.

Rögtön elújságoltam édesanyának és kértem, minden reggel korán keltsen fel. Édesanya mosolygott:

– Jaj de jó lesz, legalább együtt indulhatunk, mert nekem is hatra kell a kórházban lennem. Előbb útba ejtjük a templomot. Bárcsak én is ott lehetnék a hajnali szentmisén! Tudod, édesanyámmal Látrányban mindig ott voltunk a hajnali szentmisén, pedig a malom messze volt ám a templomtól. Nagy lámpásokkal mentünk, sokszor térdig érő hóban. Nagymamád mindig azt mondta nekem, aki minden hajnali szentmisén ott van, akármit kérhet a kis Jézustól, megkapja.

– Te is megkaptad? – kérdeztem kíváncsian. – Mit kértél?

– Megkaptam. – mondta édesanya átölelve. – Azt kértem, hogy ilyen aranyos fiacskám legyen és még valamit, de arról majd később beszélek. – Ettől kezdve minden reggel korán keltünk, ha néha nehezemre esett a felkelés, édesanyám csak fülembe súgta: – Pityukám! Mit ígértél?

Bizony, Laci és Imi néha úgy a dunyha alá bújtak, hogy nem lehetett őket kihámozni, de édesanya náluk nem is erőltette. Szerencsére Károly bácsi egy bakancshoz segített, így most már jöhetett eső, hó, édesanya mellett vígan bandukoltam, aki rám terítette nagykendőjét, mert télikabátom nem volt. Nem is tudom, hogy bírta ki a fagyos hideg templomot a kis rövidnadrágos gyerek. Károly bácsi mindig két jó meleg szoknyát húzott fel rám, egészen a hónom aljáig, így a hideg márvány oltárlépcső nem ártott.

Mikor felzúgott az orgona, az ezüstös csengőhang, a hívek éneke, hogy „Harmatozzatok, égi magasok...”, már olyan otthonosan s jól éreztem magamat az oltárnál.

Többször is elgondolkoztam, hogy mi lehet az a karácsonyi ajándék, amit Karcsi bácsi ígért, mert egyre nőtt az esélyem arra, hogy én kapom, ahogy a karácsony közeledett. Elég sűrűn kimaradoztak a ministránsok, bár volt úgy is, hogy nyolcan is körülterdeltük az oltárt. Azon is törtem a fejem, hogy én mit kérjek a kis Jézustól, hiszen anyukám azt mondta, ha ott vagyok minden hajnali misén, a kis Jézus megad mindent, akármit is kérek tőle.

Novák apát úrnak volt egy dupla fenekű nagy aranyórája, vastag aranyláncon. Ezt minden hajnali misén ünnepélyesen meg-megcsillogtatta, s kitette maga elé az oltárra. Nekem ez az aranyóra volt minden álmom. Ha nekem egy ilyen aranyórát hozna a Jézuska...! Még a ketyegését is hallottam; ez volna a legszebb ajándék. Azután azon is tűnődtem, mit tennék vele. Karácsony éjszaka párnám alá tenném, úgy hallgatnám a ketyegését. Karácsony reggel pedig odaadnám édesanyának. Milyen meglepetés lenne! Ő aztán csinálhatna vele mindent, amit akar, de biztos nagyon boldog lenne.

Számoltam a napokat, meg az órákat, annyira vártam, úgy készültem a karácsonyra, ami nekünk bizony szegényesnek ígérkezett.

A Gondviselés mégis kedvessé tette a szentestét.

Karcsi bácsi váratlanul betoppant karácsony vigiliáján. Felesége, Anna néni is vele volt. Egy nagy batyut helyezett az ágyra. Ez az apát úr karácsonya – mondta titokzatosan. Én persze rögtön az aranyórára gondoltam, de a batyuból csak ruhafélék kerültek elő. Volt ott harisnya, ingek, de legjobban a három télikabátnak örültünk. Anna néni kosarából egy nagy üveg bor, diós és mákos kalács került elő. Jó szüleim nem győztek hálálkodni. Én pedig Károly bácsit egyre faggattam, hogy ki kapja a leghűségesebb ministránsnak járó ajándékot.

– Ez majd az éjféli mise után esedékes – mosolygott.

Karácsonyfánk csak egy nagy fenyőgally volt, három kis gyertyával, pár szem szaloncukorral, mégis a szentestén boldog volt a kis család. Én egyre vártam valamit. Anyukámnak is megsúgtam, hogy amit én kértem a Jézuskától, nem látom sehol. Édesanya megsimogatott:

– Ami késik, az nem múlik. Várj csak, fiam!

A télikabátot nem ránk szabták, bizony rajtam is nagyon lötyögött, de mégis örömmel mentünk az éjféli szentmisére. A fagyos téli éjszakában a fehér hó csak úgy csikorgott talpunk alatt. Gyönyörű volt minden. Az oltár csodaszép karácsonyfadíszben, középen a kitárt karú kis Jézussal.

Tizenketten ministráltunk. Karcsi bácsi engem állított jobb elsőnek. Ez már jelezte, hogy én kapom a jutalmat, amit megígért. Már alig vártam a szentmise végét. Bevonultunk. Az apát úrnak karácsonyi ünnepeket köszöntöttünk, majd Károly bácsi vette át a szót, engem középre állított:

– Apát úr! A kis Pityu volt a leghűségesebb – mondta.

– Minden hajnali misén pontosan és idejében itt volt. Én egy szép ajándékot ígértem, és szerintem az a legnagyobb, hogy egyedül Pityu ministrálhat annak a belga kanonok úrnak, aki tavaly nyáron itt járt, s annyi szegény gyereket kivetített Belgiumba. Júniusban egy egész hónapra fog jönni. Nem kis csalódással néztem Kovács bácsira meg az apát úrra, bár az apát úr helyeslően bólogatott.

– Bizony, kisfiam, ez nagy kitüntetés. Meglátod, nagyon jól jársz!

Én kicsit zavarban voltam, de azért megköszöntem Karcsi bácsi jóságát s az apát úr ajándékát, de amikor csendben hazafelé ballagtunk, édesanyámnak elpanaszoltam, hogy én egészen más ajándékot vártam. Miután hazaértünk, a várt és remélt aranyórát sem találtam a karácsonyfa alatt, elpityeredtem, s nekikeseredve anyukának elszipogtam, hogy én egy igazi aranyórát szerettem volna.

– Azt kértem a Jézuskától, hogy neked adhassam. Te azt mondtad, ha minden reggel ott leszek a orátén, mindent megkapok a Jézuskától. Karcsi bácsi ajándékában is csalódtam, s aranyórát sem kaptam. A többiek értették is, meg nem is, hogy mit dünnyögök édesanyámnak.

Az én drága anyukám odaültetett maga mellé az ágy szélére, s kedvesen, meggyőzően mondta:

– Kisfiam, várd csak ki a végét! Majd meglátod, hogy nem fogsz csalódni sem Jézuskában, sem a Karcsi bácsi ajándékában. Amikor legalkalmasabb lesz az idő, s legnagyobb a szükség, megkapod az aranyórát, Karcsi bácsi ajándékának is nagyon fogsz örülni, hisz nagy hasznát veheted. Különben én is kértem valamit Jézuskától, bár én csak lélekben lehettem ott a hajnali misén, a mosóteknő mellett görnyedve imádkoztam azért, hogy az én nagy kívánságom teljesüljön, s ne csak mint ministráns, hanem mint áldozatot bemutató pap állhass az oltár előtt. Később megértettem, hogy milyen igaza volt édesanyámnak, hiszen Karcsi bácsi ajándéka fordulópontot jelentett életemben. A belga kanonok úr révén jutottam ki Flandriába, mely megalapozta jövőmet, megnyitotta azt az utat, mely az Úr oltárához vezetett.

Ami pedig az aranyórát illeti, de sok aranyórát kaptam, s mindig a legalkalmasabb időben, amikor erre a legnagyobb szükségem volt... Mert hűséges az Úr, ha mi nagylelkűek vagyunk, de soha nem engedi, hogy nagylelkűségben túltegyünk rajta. Benne soha nem csalódhatunk!

Az erzsébetvárosi templom lett második otthonom. Reggel korán – még az iskola előtt – két-három szentmisét is végigministráltam. Azután rohantam a Hernád utcai elemibe.

Természetesen, mint faluról felkerült kisdiáknak, szokatlan volt a hatalmas, nagy iskola, ahová százával jártak a gyerekek. De ott is akadt egy jó tanító néni, s hitoktató atya, aki Erdélyből menekült ide és már ismert az erzsébetvárosi templomból, így azután nem volt olyan idegen az a nagy pesti iskola. Tanítás után loholtam vissza a sekrestyébe. Ott mindig jó meleg volt, vagy Karcsi bácsi, vagy a harangozó hozott nekem egy-egy jó falatot. Egyszer Gusztó bácsi, aki rosszul látott, s én kísérgettem, ha valahová ment, vett két nagy darab túrós rétest. Ez annyira ízlett, hogy amikor az egyiket bekebeleztem, rögtön anyukámra gondoltam, hogy neki biztos jólesne a mosóteknő mellett. Nem volt messze a kórház. Szaladtam a túrós rétestel a kórház mosodájába. Még soha nem jártam ott. Lebotorkáltam a pincébe. Már messziről megcsapott a fojtó gőz szaga. Mikor bemerészkedtem a vasajton keresztül, köhögés fogott el. Villanylámpák gyér fényénél a nagy gőzben alig találtam még édesanyámat, aki egész hátul, egy nagy lepedőt sikált a teknő szélén. Szívemet összeszorította a fájdalom. Ez volna édesanyám? Görnyedten, nedves haja arcába lógott, csupa víz, izzadság.

– Anyukám! – kiáltottam remegő hangon. Csodálkozva nézett fel, lecsapva a lepedőt és a sikálókéfére. Nehezen felegyenesedett. Kócos, vizes haját hátrasimította.

– Pityukám, hogy kerültél ide? – mondta megdöbbenve.

Szóhoz sem tudtam jutni. Néztam a lúgtól kiázott kezét, csak a rétest nyújtottam felé. Ő meg könnyezve rám mosolygott, s annyit mondott szinte suttogva:

– Fiacskám, ugye soha többet nem jössz ide? Nem neked való ez a hely. Ugye megígéred, hogy nem maradsz itt?

A gomolygó gőzön a fény ráesett, bearanyozta alakját. Igen, mintha felhők közt lebegett volna. Felfelé nézett, és csak mondta:

– De Pityukám, hát értetek vagyok itt.

Én pedig akkor elhatároztam, hogy akármi módon, de édesanyámat innen kiszabadítom.

Napokat törtem a fejem, mit és hogyan is lehetne segíteni, hiszen édesanya ezt nem fogja sokáig bírni. Karcsi bácsinak is elpanaszkodtam, s hozzáfűztem, hogy pénzt akarok keresni, hogy anyukának ne kelljen mosodába járni!

Karcsi bácsi gyakorlati ember volt.

– Nézd, Pityukám! Van egy ötletem. Látod, nálunk sok az esküvő, keresztelek, a temetés. Én mindenhová befoglak. Esküvőnél meg kereszteleknél is szépen felöltözől ministránruhába, azután egy kicsit mellettem segédkezel. Kint állsz a templomajtóban, amikor jönnek a konflisok

a násznéppel, kinyitod az ajtót, vezeted őket az oltárhoz. Keresztelésnél is ugyanezt teszed. Temetéseknél is itt ügyeskedsz. Meglátod, ez szépen hoz majd neked a házhoz.

Karesz bácsi jóslata bevált. Jobban, mint gondoltam. A násznéptől, keresztszülőktől, a gyászolóktól mindig elég szépen kaptam. Boldogan számoltam be mindig Karcsi bácsinak, aki ilyenkor penderített egyet a bajsán.

– Ugye megmondtam?

Ő gyűjtögette össze az én krajcárjaimat. Egyszer volt egy nagy amerikai esküvő. Mind autóval jöttek az előkelő vendégek. Alig győztem az ajtókat nyitogatni. Esküvő közben, Karcsi bácsi egy tálcát adott a kezembe.

– Pityu! Most ügyeskedjél! Állj csak oda a bejáráthoz!

Hát, csak úgy hullottak a bankók a tálcára. Ennyi pénzt még nem is láttam egyszerre. Karcsi bácsi is egészen elképedt. Ez igen, ezzel már lehet valamit kezdeni. Én is sok borraival kaptam, de azt hiszem, most engem is lefőztél. Izgatottan számoltuk össze: százhusz pengőre rúgott ez az összeg. Amit ebben a hónapban ezzel együtt összekuporgattam, majdnem kétszáz pengő volt. Most már aztán előálltam tervemmel édesanya és édesapa nem kis megrökönyödésére.

Kijelentettem, hogy elsejétől édesanya nem megy már a mosodába, mert nekem már van pénzem, sőt lesz a jövőben is jövedelem, ha nem is ennyi, de annyit összehozok, amit édesanya a mosodában keresett. Sőt ebből a pénzből talán valami könnyebb elfoglaltságú kereseti lehetőség is nyílna. Karcsi bácsi is – aki az összeget édesanyámnak átnyújtotta – határozottan fellépett elgondolásom mellett, melyet persze együtt agyaltunk ki. Édesanya pedig beadta kérelmét iparra, hogy kegytárgyakat árusíthasson búcsúban. Édesapám egy nagykereskedőnél lett ügynök. Súlyos anyagi gondjaink így kicsit rendeződtek, Lacinak pedig a hitoktató segítségével sikerült Esztergomban intézetbe jutni, így gimnáziumba járhatott.

Mi, Imi bátyámmal továbbra is rendszeresen jártunk ministrálni. Minden temetésen ott voltunk, különösen a rákoskeresztúri temetőbe szerettünk menni, mert ilyenkor villamospénzt is kaptunk, amit mindig megspóroltunk. Általában a villamos ütközőjén utaztunk mint potyautasok, vagy egy kocsira kapaszkodtunk fel, bár a villamoskalauz lekergetett.

Novák apát úr egy alkalommal megdöbbenve vette észre, amikor misézéshez öltözött, hogy a nagy aranykeresztje a vastag aranyláncával együtt eltűnt. Úgy látszik, elvesztette. Rögtön loholtam át a plébániára, s lám, az első lépcsőn ott csillogott a lánc és a kereszt. Boldogan rohantam vissza a sekrestyébe. Ragyogó arccal adtam át az értékes holmit. Novák apát úr lelkendezve ölelt át.

– No, Pityukám, ezt meghálálom neked. – Attól kezdve még inkább kegyeibe fogadott. Mindenhová engem küldött, s amikor a kereskedelmi kórház apáca főnöknője megbízható ministránst kért tőle, aki minden reggel hat órakor a kórház kápolnájában ministrálna, engem ajánlott a főnöknőnek. Ő is mutatott be neki.

A főnöknő Majláth püspök nővére, régi arisztokrata családból származó grófnő volt. Amikor végignézte szegényes öltözetemet, kicsit elgondolkodott.

– Ott tudsz lenni minden reggel hat órára?

Novák apát úr válaszolt helyettem.

– A rorate miséken ő volt a legpontosabb ministránsom. A főnöknő most már rám mosolygott.

– Rendben van. Ez lesz a fizetésed: teljes kosztot kapsz és minden karácsonyra – ha jó leszel – egy pár cipőt és új ruhát.

Milyen boldogan újságoltam ezt el édesanyámnak!

– Édes kis csillagom! – mondta anyukám elgondolkodva. – De minden reggel olyan korán kell kelned!

– Nem baj, anyukám, te majd felébresztesz!

A kórház lelkésze Erdélyből menekült pap bácsi volt. Mindjárt az első szentmisén nagyon megkedveltem. Nagyon jól éreztem magam abban a szép kis kápolnában, ahol a fehérbe öltözött

apácák, mint az angyalok, imádkoztak, énekeltek. Szép piros ministránsruhát kaptam, és mise után egy rézlámpással és csengettyűvel mentünk a betegekhez áldoztatni. Amerre csak mentünk, mindenütt letérdeltek, akikkel találkoztunk, tisztelettel adózva a legméltóságosabb Oltáriszentségnek.

A főnöknő behívott magához, és a konyhás nővér gondjaira bízott. A hosszú, sovány, jóságos arcú Erzsébet nővér bevezetett az ebédlőbe. Nagy csésze habos kávé s egy jó karaj vajás kenyeret tett a tányéromra.

– Kedvesnővér – kérleltem –, hazavihetném ezt a vajaskenyeret?

– Persze, kisfiam – mondta jóságosan.

– A kávé is? – a kedvesnővér nagyot nézett. – Hárman vagyunk testvérek – mondtam magyarázóan. – Bizony, nekik nem jut ilyen jó falat.

– Tudod mit? – mondta, miközben hozott egy literes konzervdobozt, és teleöntötte tejeskávéval. – Neked nem kell itt köszölnöd, kisfiam. Úgy látom, te szívesebben vinnéd haza az eledelt. Mondjuk, hogy reggel, délben, este elviszed, ami neked jár. Itt úgyis olyan sok a maradék. Majd keresünk egy ételhordót.

Azt hiszem, én voltam akkor Budapest legboldogabb ministránsa. Hiszen ez óriási jelentőségű volt, amikor otthon főzni is alig volt lehetőség, és a tápláló kórházi koszt megoldotta ezt a nagy problémát. Csodálatos a gondviselés – való igaz –, hogy a jóságos Isten, aki táplálja az ég madarait és öltözteti a mezők liliomait, egy kis nyolcéves fiúcskán keresztül így gondoskodik az egész családról. Édesanyám kért is mindig, amikor esténként elballagtunk a domonkosok templomába rózsafüzér-ájtatosságra, hogy külön is imádkozzunk azokért az emberekért, akik segítenek rajtunk. Amíg peregték a rózsafüzérszemek édesanyám agyondolgozott ujjai között, sokat gondoltam mindazokra, akiket az Isten ilyen csodálatosan segítségünkre küldött.

A kórház után 7 órára az erzsébetvárosi templomba mentem továbbra is minden reggel. Mikor érkezett a nyár, egy szép napon Karcsi bácsi mosolyogva mondja:

– Megérkezett a belga kanonok úr, akit karácsonyi ajándékul ígértem neked.

Bizony már szinte el is felejtettem ezt. Nagy érdeklődéssel, csodálkozva néztem az ősz hajú, magas főtisztelendő urat, aki tört magyarsággal, mosolyogva szólalt meg:

– Te leszel a ministránsom?

– Igen! – mondtam megilletődve.

A kanonok úr a közeli szállodában lakott. Mindig nyolc órakor misézett. Egy szép napon – nagy meglepetésemre – Karcsi bácsival meglátogatott bennünket. Édesanyám és Imi voltak otthon, a szegényes kis albérleti szobánkban.

Kanonok úr mindjárt azzal kezdte, hogy sok szegény magyar gyereket kivitetett már Belgiumba, katolikus családokhoz.

– Szívesen kiviszem a maga gyermekeit is. Egy évre szoktuk őket kivinni. Jól megerősödnek, szép ruhákat is kapnak. Nagyon jó nekik nálunk.

Anyukám hol rám nézett, hol Imire, majd magához ölelt bennünket.

– Nem, az én fiaimat nem adom. Nem tudnék nélkülük létezni sem. – Könnyek öntötték el szemeit.

Karcsi bácsi méltatlankodva szólt:

– A gyermekei jövőjére gondoljon!

– Nem, nem! – hajtogatta édesanya. Mi pedig megszeppenve simultunk hozzá.

A kanonok úr jóságosan nézte ezt a jelenetet. Megértően bólogatott.

– Gondolkozzanak! Az édesapa hol van? Majd beszéljék meg együtt. Én még három hétig itt leszek. Üzenjek meg Istvánkával.

Mikor a kanonok úr eltávozott, édesanya könnyben ázott szemével nézett ránk.

– Hát itt tudnátok hagyni, Pityukám, Imikém? – Erre aztán belőlünk is kitört a sírás.

– Nem, anyukám, nem megyünk! Veled maradunk! Édesapa ekkor toppant be, és értesült a meghívásról Belgiumba.

– Ezt azért meg kellene gondolni. Jó sorsuk volna ott. Az szép ország. Vallásosak az emberek, s csak jót tanulhatnának, világot látnának a gyerekek. De ti döntsétek el!

Mi már eldöntöttük, akármilyen szép, akármilyen jó lenne ott, édesanya, édesapa, mi titeket el nem hagyunk. A kanonok úr csodálkozva értesült másnap, hogy flandriai meghívását visszautasítottuk, de azután magához ölelve mondta:

– Megértelek, Istvánkám! Neked nagyon aranyos, jó édesanyád van. Jövőre újra eljövök. Addig sok minden történhet, és Flandria szeretettel vár téged.

Nebuc király

Novák apát úr mogorvának látszott, de aranyszíve volt. Hittanárként, ha egy-egy diákjának nevet adott, az rajta is maradt mindig. Engem elkezdett Nebulónak szólítani. Az egyik fiatal káplán, aki a Képzőművészeti Főiskolára is járt, mert művészi hajlamai is voltak, egyszer megjegyezte:

– Miért Nebuló? Nebuc. Jobban hangzik. Rövidebb is. Legyél csak a mi Nebucunk!

Egy alkalommal nagy temetés volt, s én ott szorgalmaskodtam az apát úr mellett, s mosolyogva mondta a káplán:

– Te nem is Nebuc vagy, hanem Nebuc király. Az apát úr szigorúan ráförmedt:

– Mi az, hogy Nebuc király.

Karcsi bácsi ráduplázott:

– Igen, ő a Nebuc király. – Lehet, hogy még tovább vitatkoztak volna, de ez nem illett a temetésen. Apát úr megadta magát, egyet bólintott. Ettől kezdve mindenki Nebuc királynak szólított. Nagyon odatartoztam az erzsébetvárosi templomhoz, minden zegzugát ismertem.

Gusztai bácsival együtt harangoztunk fent a toronyban. Volt vagy öt harang. Gusztai bácsi egész életében harangozó volt, mindenre megtanított. Arra, hogy tud a harang ujjongva örülni, kacagni vagy sírni. Ezüstösen harsonázni, bömbölni, vagy mint a szélvihar, üvölni. Hívni, búcsúztatni, egyszóval hogy tudják a harangok Istent dicsőíteni.

Minden haragnak megvolt a neve, megvolt a története. Melyiket vitték el a háborúba, hogy ágyút öntsenek belőle, hogy milyen diadallal húzták fel az új harangokat megkoszorúzza. Mennyi mindent mesélt a jó Gusztai bácsi! Büszkén számolt be Novák apát úrnak is, Nebuc király úgy ismeri a harangjaimat, akárcsak én. Én pedig nemegyszer megleptem a jó Gusztai bácsit a nyári időben, hogy már ott vártam a toronyajtóban, a hajnali ötórai harangozásra. De ennek a szép időszaknak is vége lett. Megérkezett egy német mérnök – Gusztai bácsi nagy bánatára –, aki legelsőnek Magyarországon a villanyharangozást megtervezte. Ezután már csak lent a sekrestyéből kellett kapcsolgatni.

– Ez már nem a régi! – mondogatta az öreg. – Ezt már egy csecsemő is el irányíthatja – fűzte hozzá nagy búsan.

Én azért jártam a tornyokat, mászkáltam a harangok között akrobatamutatványokkal. Fölmerészkedtem szinte a torony csúcsáig. Ott volt a sok galambfészek, sok csipogó galambfiókéval. Novák apát úrnak úgylis begyében volt a sok galamb. Biztatott is, csak kopasszam meg őket. Annyi baj van ezekkel a galambokkal. Én pedig elláttam Karcsi bácsi konyháját, meg haza is vittem jó becsinált levesnek valót.

Közben teltek-múltak a hónapok. Szűkösen, de megéltünk. A legnagyobb gondot Laci bátyám iskoláztatása jelentette, de találtam egy új kereseti forrást. A toronyszobában felfedeztem a templomról készült levelezőlapokat, jó pár száz darabot. Régi missziósfüzeteket is felfedeztem. Karcsi bácsitól megkérdeztem, hogy kell-e ez valakinek. Csak legyintett:

– Évek óta ott porosodnak, majd elkérjük az apát úrtól. Minek az neked, te Nebuc király? – kérdezte.

- Hát eladnám őket a templom előcsarnokában.
- És mit kérnél érte?
- Amit adnának.
- No jó – mosolygott. – Nem bánom. Rikkancs lesz a Nebuc királyból? – Hát az is lettem.

Misék után kimentem az előcsarnokba, és a híveknek osztogattam, vagyis kezükbe nyomtam. Aki elfogadta, az adott is pár fillért érte, de még olyan is volt, aki egy pengőt nyomott a kezembe, így gyűjtögettünk Lacinak tandíjra, könyvekre és tanszerekre. Legnagyobb gondot azonban a lakás okozta. A szűk kis albérleti szoba a harmadik emeleten így is nagyon sokba került. Mégsem volt otthonunk. Menekültünk a barátságtalan kis odúból, ahol még egy kályhát sem lehetett elhelyezni.

Télen dideregtünk, este gyorsan ágyba bújtunk. Nyáron szinte kibírhatatlan volt a hőség, no meg a poloskák, melyeket édesanyám hiába irtott. A fal repedésein átmásztak a másik lakásból. Állandóan velük kellett viaskodnunk. De egy főbérleti lakást szerezni szinte képtelenség volt. Bútorra sem volt pénzünk. Csupán egy-két szalmazsák volt minden vagyonunk.

A földszinten lakott egy öreg kisasszony, aki rendszeresen járt a templomba. Nemegyszer mellé szegődtem, amikor kosarat cipelt a piacról, készségesen segített. A kosárból mindig jutott valami. Lakásába is többször behívott, s megkínált málnaszörppel. Elnézelttem a szép nagy szobában. Régi faragott bútorok, képek a falon. Középen művészien faragott fészület. Nagy, világos konyha. A mi szobánk kétszer is belefért volna. Egy hosszú éléskamra magas polcokkal, ahol sorban álltak a befőttek, lekvárok. Mondtam is nemegyszer az öreg kisasszonynak:

- Hát ez palota a miénkhez képest.

Köszvényes lábai dacára egyszer aztán rászánta magát, és felbicegett hozzánk a harmadik emeletre. Mikor látta nyomorúságos kis szobánkat:

- Hát hogy lehet így élni? – csapta össze a kezét.

Édesanyámmal mindjárt összebarátkoztak.

- Hányan laktok itt? – kérdezte.

– Négyen – mondta édesanyám, de a szünetben Laci fiam is hazajön az intézetből, akkor viszont öten.

- Ez kibírhatatlan állapot – jelentette ki Olga néni.

– Ezen változtatni kell – jószágon mosolygott. – Majd még beszélgetünk erről, vagyis már határoztam. Elmegyek holnap Novák apát úrhoz. Majd előadom neki a ti helyzeteteket. Őt jól ismerem és becsülöm.

Pár nap múlva Olga kisasszony megint behívott a konyhájába, mert leginkább ott tanyázott.

- Nézd, fiacskám! – mondta kicsit elgondolkodva.

– Beszéltem az apát úrral. Tulajdonképpen információt kértem tőle rólatok. Ő pedig a legjobbakat mondta. Hát igaz, hogy te vagy a Nebuc király? Mindenütt ott vagy, ahol kell? Annyi szépet mondott rólad! Valóban te vagy a családfenntartó? Nézd, én sokat gondolkoztam és imádkoztam is, hogy mit tegyek. Öreg vagyok, senkim sincsen. Minek nekem ez a nagy lakás. Szinte mindig a konyhában lakom. Aludni is csak azon a díványon alszom a konyhasarokban. Nem is szeretem a nagy szobát. A bevásárlás és a főzés is egyre terheesebb nekem. Mi lenne, ha ideköltöznének?

Majd leestem a székről, azután a nyakába ugrottam, szinte táncra perdültünk a konyha közepén. Ő meg sírt is, kacagott is.

- Te, kis Nebuc király! – Én meg csak csókolgattam a kezét.

- Igazán idejöhetnénk mindannyian?

– Akár már holnap is – mondta a kisasszony, szeme sarkából egy könnycseppet letörölve. Erre én, mint egy vad indián, rohantam ki a konyhából. Kettesével ugráltam a lépcsőfokokon. Imrét úgy feldöntöttem, hogy mindketten a szalmazsákra zuhantunk.

- Észnél vagy te, gyerek? – mordult rám édesapa. Édesanya is csodálkozva kérdezte:

– Mi van veled, Pityukám? – De amikor lelkendezve elmondtam, összefüggéstelen szavakkal, hogy van új lakás, egy gyönyörű nagy szobánk, csak szótlanul meredtek rám.

– Hát még ilyen! Igazat beszélsz? Az a drága Olga kisasszony? – kérdezte anyám. – Hogy az Isten áldja meg minden lépését! – Én meg csak unszoltam őket:

– Jöjjetek gyorsan! Vár minket! – Szinte vonszoltam őket magam után. A lépcsőkön majd legurultunk. Olga kisasszony tárt ajtóval, de még inkább tárt szívének melegével fogadott minket, mosolyogva. Betessékelt minket a nagy szobába, s a nagy asztal köré ültetett.

– Isten hozott benneteket! Ez itt a ti otthonotok! Minden, amit láttok, a tiétek is. Én úgyis lassan hazafelé bandukolok. Magammal semmit nem vihetek, csak legyetek békességben, szeretetben. Ez az egyetlen, amit kívánok, meg hogy nagyon szeressétek ezt a kis Nebuc királyt, aki annyira szívemhez férközött, mintha csak a fiam volna. Érzem, tudom, hogy öreg napjaimat ő fogja bearanyozni.

Édesanya és Olga kisasszony még sokáig tárgyaltak. Azt is megbeszélték, hogy Olga kisasszony ügyvédje mindent elintézz. Pár nap múlva le is költöztünk kis cókánkunkkal. A szalmazsákokat ott hagytuk.

Olga kisasszony, mint egy angyal, olyan szerény, olyan egyszerű és jóságos volt. Gyakran elgondoltam, hogy ő bizonyára angyal, akit Isten a mi megsegítésünkre küldött erre a világra. De az angyalok nem földi életre hivatottak. A jó Isten hamarosan vissza is szólította. Talán senkit nem siratott meg úgy a család, mint mi őt, amikor a konyhai díványon örökre lehunyta szemét. Novák apát úr nagy temetést rendezett. Én vagy húsz ministránst összeszedtem, még az énekkar is kivonult a Kerepesi temetőbe. A mi szerény koszorúkon aranybetűkkel csak annyi volt: „A mi drága jótevőnknek, Olga néninek fizessen meg a jó Isten gazdagon!”

Nagymamáci

A drága Olga kisasszony olyan csendesén aludt el, mint a csonkig égő gyertya pislákoló lángocskája. Sokszor üldögéltem ott a dívány szélén, ahol ő az Úrban elszenderedett.

Egy vasárnap délben édesapám – nagy meglepetésünkre – bejelentette:

– Úgy döntöttem, hogy elhozom ide édesanyát. Ő lesz a ti nagymamátok.

Összenéztünk. Édesanyám csendesén kérdezte:

– De Ákos, hogy gondolhatsz ilyen? Ő egész más körülményekhez van szokva. Neki nem tudjuk megadni azt a kényelmet, amelyet eddig élvezett. Mióta Pesten lakunk, egyszer sem volt nálunk. Mi egyszer meglátogattuk közösen. Budán éltek, egy négyszobás lakásban, mert leányát, Jolán nénit egy református főjegyző vette feleségül. Egy fiú és két leány gyermek született házasságukból. Cselédjük is volt, jómódban éltek. A nagymamáci nemes családból származott: Kékesy Mária volt leánykori neve. Egy gróf intézőjéhez ment feleségül; leányát előkelő intézetben neveltette. Fia, Elemér, iskolaigazgató volt Pesten. Őt soha nem láttam, mert már meghalt. Édesapám volt a legkisebb, akit már nem tudott úgy iskoláztatni, mint a többiek, mert férje Kővágóörsön – Révfülöp mellett –, ahol a grófnak nagy szőlészete volt, szerencsétlenül járt. Mikor a bort szállították, a kocsiba fogott lovak megvadultak. A kocsi felborult, s egy hordó nagyapát maga alá temette. Akkor költözött fel Pestre, és a lányával maradt. Később, ahogy hallottam, soha nem jött ki jól a vejével. A főjegyző nyakas kálvinista volt, nagymamáci pedig hívő katolikus. A főjegyzőt kinevezték Kecskemétre. Nagymamáci kijelentette, hogy oda nem megy velük, így került hozzánk.

Minden megváltozott nálunk. Ő parancsoláshoz volt szokva és ahhoz, hogy teljesen kiszolgálják. Régi arisztokrata típus. Édesanyámat amúgy sem kedvelte, mert szerinte fia rangon alul házasodott. Édesapa akkoriban utazója volt egy nagy fiumei malomtársaságnak, s hogy nagyapa lisztje híres volt – a vízimalmok örölnék a legszebben –, többször leutazott Látványba üzletkötésre, így ismerkedtek meg édesanyával, aki nagyon szép lány lehetett, hiszen több kérése is akadt a módos, szép molnárlányának. Nagymamád ellenezte ezt a házasságot, de a két fiatal

szerelme erősebb volt. Édesapa felhozta fiatal feleségét Pestre, ahol boldogan éltek. S amikor szerelmük gyümölcsként két kis ikerlány született, nagymamáci ellenezte, hogy leánya, Jolán legyen keresztanya az ikreknek. Innen indult az elhidegülés. Édesanyám nagyon ritkán beszélt erről a két kislányról: Máriáról és Erzsikéről. Őket is a háború vitte el, a spanyol-nátha, ami megtizedelte a gyerekeket. Többször mondta is, hogy engem a háború mindentől megfosztott. Két drága kis leánykámtól, férjemtől is, aki mint rokkant került haza, egészen megváltozva. Vagyonomtól is, amely teljesen elűszott.

Az új lakásban kialakult kedves családiasság egészen megszűnt. A nagymamáci lett a központ. Mindenkinek körülötte kellett forgolódni. Édesapát mintha teljesen kicserélték volna. Már hangosan nevetni se mertünk, mert nagymamácinak csendet akart. Édesanyára is mindig rászólt, hogy ne így, ne úgy tedd! Szinte szöktünk hazulról. Akkor voltunk legboldogabbak, ha anyukával kimehettünk a ligetbe. Édesanya mindig gondoskodott valami meglepetésről ilyenkor. Általában édességről, amelyet eldugott számunkra. Leánykoráról mesélt történeteket. Nekem ugyan az is tetszett, amikor a betyárokról mesélt. Egyszer hárman bevágtattak a malom udvarába:

– Hol van Ember Éva? – ez volt a nagymama leánykori neve. – Hozzon ide három pint bort! – Mikor a nagymama elősietett, le sem szálltak a lóról, úgy nyakalták a bort. – No, most – mondta az idősebbik betyár, megtörölve hosszú bajszát – küldjed ide Szabó molnár! – ez volt a nagyapa neve. Mikor nagyapa elősietett a lisztől fehéren, csak úgy foghegyről odavágták:

– Molnár uram, két hét múlva megint erre visz az utunk. Legyen akkor három pár csizma kiakasztva ide erre a gémeskútra. – Aztán kalapjukat meglóbálva továbbváltak. Nagyapa a csizmadiánál meg is rendelte a három pár fényes csizmát, s kiakasztotta, ahogy a betyárok rendelték, a gémeskútra. Nagymama pedig kitett oda egy nagy kerti asztalt lócákkal, fehér abroszt terített rá, tányérokat, poharakat. Jó vörösbort s egy szép csokor virágot. Azután süttő-főzött, nagy ebédet készített a három betyárnak.

Azok be is vágtattak úgy déltájban. Porosán, fáradtan. Meglepődtek a nem várt fogadtatástól. Nem is sokat kérték magukat, leugráltak, kikötötték a tajtékzó paripákat. Puskáikat a gémeskúthoz támasztották. Letelepedtek a terített asztalhoz. Én pedig a nagymamával együtt hordtam fel a tálakat, jó tyúklevest, rántott csirkét, sült kacsát, túrós rétest. Nagyapa pedig szorgalmasan töltögette a poharakat. Közben a lovaikat is jóltartotta finom abrakkal. A betyároknak egész jó hangulata kerekedett. Egyik engemet térdére ültetett, úgy lovagoltatott lábán. Aztán egyszerre csak gyorsan felkerekedtek, puskával a vállukon nyeregbe perdültek. Nagyapa szaladt a csizmákért, amelyek a csillogó napsütésben himbálóztak a gémeskúton. De az öreg betyár odakiáltott:

– Tartsák meg a csizmákat! Ilyen vendéglátásban sem volt még részünk. – Aztán kalapjaikkal integetve elváltak, csak úgy porzott az út utánuk. Nagyapa leoldotta a csizmákat a gémeskútról, s csak ennyit mondott:

– Ez a betyárbecsület.

Egyszer még édesanya a városligeti nagycirkuszba is elvitt bennünket. Ez volt az igazi nagy élmény. Jancsi bohóc meg az akrobaták s a táncoló lovak. Még ilyent soha nem láttam.

Az iskolával elég sok bajom volt. Mindig korán keltem, hiszen hat órákor már a kórház kápolnájában kellett lennem. Sokszor nem tudtam odafigyelni, s egy rajzórán el is aludtam. Arra ébredtem, hogy a rajztanár ott áll mellettem:

– Hát te rajzolás helyett alszol? Még semmi nincs a rajzlapodon!

Megszéppentem:

– Tanár úr! Én mindig korán kelek!

– Úgy? És miért kelsz korán?

– Mert én már hat órákor ministrálok.

A tanár kedvesen megsimogatott:

– Hát akkor csak aludjál, fiam, nyugodtan, majd én rajzolok helyetted. – S egy-két mozdulattal már oda is pingálta azt a köcsögöt, amit kellett. Sokszor átaludtán így a rajzórákat.

Nagymamáci úgy vélte, hogy velem külön is kell foglalkoznia, mert nagyon el vagyok maradva. Ez volt ám csak a kényszerűség! Minden ürügyet kitaláltam, hogy ne kelljen mellette üldögelnem. A bizonyítványom is csak közepes volt, Imié, Lacié sokkal jobb. Nekem viszont sok más gondom is volt, tanulni amúgy sem szerettem. Olyan hosszúak és unalmasak voltak az iskolai órák. Mindig szabadságra vágytam. Azok a szűk iskolai padok nagyon nyomták a derekam. Bár a tanárok szerettek, mert mindig jelentkeztem, ha valahová el kellett szaladni. Akkor örültem igazán, amikor megszólalt a csengő. Rohantam, meg sem álltam az erzsébetvárosi templomig. Az egyik káplán, Zoltán atya egyszer megkérdezte:

– Hát te, Nebuc király, tudsz-e már biciklizni?

Hej, dehogy tudtam, pedig ez volt minden álmom.

– Szeretnék bizony, de nekem nincs kerékpárom – válaszoltam.

– No, azon segíthetünk. Gyere csak velem!

A tér sarkán volt egy kerékpárkölcsonzó. Zoltán atya kivett egy órára egy kisebbfajta kerékpárt, azután megmagyarázta, hogy üljek rá, hogy tartsam magam. Majd az egyik kezével a kormányt, másikkal a nyeret fogva, szaladt velem körbe a téren.

Ő cserkésziszt volt, s most volt elemében. Nem zavarta, hogy némelyek csodálkozva nézték a reverendás papot, ahogy a kerékpáron imbolygó kisfiút tanítgatja. Egypár kör után azt vettem észre, hogy elengedte a nyeret. Én pedig egyedül gurultam tovább. Igaz, hogy a fordulóban jó nagyot hasaltam, de már benne voltam a kerékpározás tudományában. Meglepődtem, hogy milyen gyorsan ment. Bizony jobban, mint az iskolai tanulás. Ezután a jó Zoltán atya többször is bérelt nekem egy-egy órára kerékpárt, sőt Imi is meg Laci bátyámat is – aki most a nyári szünetben itthon volt – beavattam a kerékpározás művészetébe. Ez a nyár nem kis csalódást hozott nekem, mert a belga kanonok úr nem jött el Magyarországra. Küldött azonban hozzánk egy vékony seminaristát, akinek Arnold volt a neve. Sok csokoládét, édességet hozott nekünk, egy-két hasznos ruhadarabot is és a kanonok úr üzenetét, hogy jövő nyáron szeretne engem és Imi magával vinni.

Első találkozás a nagy Királlyal

1925 legnagyobb eseménye az elsőáldozásom volt. Hogy irigylem a mostani kisgyerekeket, akik már egészen korán találkozhatnak az édes Jézussal, a királyok Királyával. Akkoriban csak tízéves korban lehetett elsőáldozónak lenni.

Annyit segídezhettem az áldoztatásnál, hányszor néztem sóvárogva arra a piciny Szentostyára, amely felfehérlett az áldoztató pap kezében, és szinte felragyogott, mint a nap, az áldoztató tálca tükrében. Szinte remegve tartottam kezemben áldoztatáskor.

Édesanya készített elő az elsőáldozásra, az ő anyai szívének szeretetével.

Karácsony szentestéjén a gyertyák fényénél odasúgta nekem:

– Pityukám! Majd csak akkor lesz igazi karácsonyod, amikor a kis Jézus megszületik a szívedben, elsőáldozásod napján.

Hányszor mondogatta: most már nemsokára jön a nagy Király, s vele az egész mennyország. Rózsafüzér-imádság közben gyakran mondta:

– Most azért imádkozunk a Szűzanyához, hogy ő készítse elő szívecskédet. Tudod, ő várta legjobban a kis Jézust. Mit gondolsz, mikor volt a Szűzanya elsőáldozó? Azon a szent napon, melyet mi magyarok olyan szépen „Gyümölcsoltó Boldogasszonynak” nevezünk.

Területileg mi, és az iskola is, ahova jártam, a Szent Domonkos egyházközséghez tartozott. Egy nagy termetű domonkos atya lelkesen magyarázott. Nagy rózsafüzér csüngött az oldalán. Főként a kis Tarziciusz története tetszett nekem. Az a kis római ministráns, aki a börtönbe vitte az Úr szent Testét a szegény raboknak, s az Oltáriszentség vértanúja lett. Nem hagyta, hogy

elvegyék tőle az Úr drága Testét, azok a pogány gyerekek, akik megtámadták. Inkább elvérezett, de testével védelmezte az ő drága Királyát. Az egész család kivonult, nagymamácival az élen, aki az ünnepi nagy karimájú kalapját is föltette. Ezüstnyelű botjával kopogott végig a templomon. Mindenki felfigyelt rá. Én fehér zokniban, egy új kis szandálban topogtam megilletődve, rövid kis fekete nadrágban, kihajtott gallérú fehér ingben, imakönyvvvel a kezemben.

Sokan voltunk elsőáldozók. Legelől térdelhettem, s csak arra emlékszem, hogy a Szentostya szinte alig érintette nyelvemet, máris mintha valaki átölelt volna. Igen, ez volt az a nagy pillanat, ez volt most a mennyország nekem. Jézuskám, csakhogy itt vagy! Hadd lehessek mindig a Tiéd, hadd lehessek olyan, mint a kis Tarziciusz, hogy mindig védjelek.

Otthon én ülhettem az asztalfőn. Nagy mazsolás kuglóf volt az asztal közepén, melyet Karcsi bácsi felesége küldött.

- Most már nagy fiú vagy – mondta ünnepélyesen édesapa.
- Most vagy igazán az enyém – suttogta édesanya.
- Most már Jézuska is összeköt bennünket.

Attól kezdve mindennap még nagyobb örömmel mentem a szentmisére, hisz mindennap találkozhattam az édes Jézussal. Most tudtam igazán, hogy mennyire szeret.

A kedves domonkos atya, aki az elsőáldozási képeket egy szép napon kiosztotta, meghívott mindannyiunkat a nagy zárándoklatra, melyet a Margitszigetre vezetett.

Szép meleg nyári nap volt. Természetesen mezítláb siettem a sekrestyébe a domonkosoknál, mert engem beválasztott a ministránsok közé. Lehattunk vagy harmincan, akik beöltöztek. A jó páter feltette a kérdést:

- Ki viszi a felvirágzott feszületet?

Ahányan csak voltunk, mind jelentkezünk.

- Jaj, kit válasszak? – mondta az atya.

- Hát a Pityukát – mutatott rám a sekrestyés barát. Én is meglepődtem, de a többiek is.

– Ő mindennap itt van a rózsafüzér-ájtatosságon, melyet én vezetek. – Ez komoly indok volt, úgy látszik, mert a páter máris nyújtotta felém a feszületet.

- De még cipője sincs – mondták a többiek irigykedve.

– Annál inkább! – tromfolta le őket a páter. Nekünk sincs cipőnk. Mi is szandálban járunk, de az igazi barátok mind mezítlásosok voltak.

Most már nem volt vita.

- Úgyse fogja végig bírni – jegyezték meg egyesek.

De én bírtam. Végig Budapesten, büszkén vittem a feszületet. Olyan jó érzés volt, hogy amerre csak haladtunk, leálltak a villamosok, a rendőrök szalutáltak a feszület előtt, a kalapok leperdültek a fejekről. Az öreg nénik keresztet vetettek. Némelyek pedig odaszaladtak megcsókolni a feszületet. Mikor a szigetre értünk, éreztem, hogy már alig bírom, de hősiesen kitartottam, s még a tábori mise alatt is egyenesen, katonásan tartottam a feszületet.

Kaptam is a mise végén annyi finom elemőzsiát a jó néniktől, akik a fák alatt letelepedve kosaraikat előszedték. Még haza is vihettem sok ennivalót.

Az erzsébetvárosi templom toronyőre

Minden szabad időmet a Szegényház téren töltöttem. Akkoriban úgy hívták ezt a teret, mert ott húzódott az egész tér hosszában a templom mellett Budapest legnagyobb szegényháza. A szegényház oldalán nem volt közlekedés, játszótérnek hagyták meg. Ezt mi a ministránsokkal jól ki is használtuk. Kb. 20-25-en voltunk állandó ministránsok. Bár nálamnál jóval nagyobbak is voltak, engem elfogadtak főministránsnak, mert én voltam ott a legtöbbet. Összeverbuváltam a gyerekeket, akik szabad idejüket szívesen töltötték a templom árnyékában.

Imi bátyám, aki nagyon ügyes volt, fűrt-faragott, rajzolt, ő készítette a rongylabdákat. Legszívesebben ezeket vagdaltuk. Ha elegen összejöttünk, nagy futballcsatákat vívtunk. Néha még Zoltán atya is drukolt nekünk. Komolyabb mérkőzéseknél ő bíraskodott. De nemcsak mi ministránsok, hanem másfajta gyerekek is összeverődtek nagy számmal. Volt egy nagyobb csoport, olyan suhancfélék, akik bizony nemegyszer borsot törtek az orrunk alá. Szent fazekaknak tituláltak bennünket. Sokszor birokra is keltek velünk. Egy alkalommal, amikor felálltunk egy futballmérkőzésre, a vezetőjük, egy hórihorgas inasféle kijelentette, hogy takarodjunk, mert most ők játszanak.

– Ez a mi területünk – szálltam szembe vele –, a kapufákat is mi állítottuk fel, s régóta mi tartjuk rendben a pályát. Már-már ököltre mentünk a suhancokkal, bár ők jóval többen voltak, amikor mentőötletem támadt.

– Rendben van, döntsük el, kié a pálya! Kiállunk ellenetek egy mérkőzésre.

Rövid tanácskozás után bele is egyeztek. De egy napi haladékat kértek, mert a kapus, aki állítólag ifjúsági csapatban játszott – nem volt jelen. Ezt mi sem bántuk, hogy jobban felkészülhessünk. Délutánra volt kitűzve a meccs. Már reggel, a misék után elkezdtuk a tréninget. Zoli atyát is segítségül hívtuk, aki mint cserkészparancsnok komoly tekintély volt. Adott is nekünk taktikai tanácsokat, és figyelve játékunkat, ő állította össze a csapatot. Imi és én voltunk a legjobb futók. Imi lett a jobbszélső, én pedig a bal. A kapusunk egy nyúlánk gimnazista fiú, nagyon ügyes volt. A rongylabdákat egymás után kipofozta, amikor bombáztuk a kaput.

Délután nagy meleg lett. Mindegyikünk trikóban és glottnadrágban. Megérkeztek a suhancok. Zoli atya is megjelent cserkészruhában. Először húzódoztak, de aztán elfogadták bírónak. A cipőkérdésen sokat vitatkoztunk. Mi mindig mezítláb játszottunk, a suhancok nagy része meg cipőben vagy tornacipőben akart játszani. Zoli atya tekintélye végül döntött, hogy mindenki legyen mezítláb. Ez persze nekünk nagy előny volt. Zoli atya azt is kikötötte, hogy kétszer 30 perces legyen a meccs, 5 perc szünettel, mert kicsi a pálya, sokat kell szaladni. Semmi durvulás! Ez volt az utolsó intelme. A suhancok biztosra vették a győzelmet. Azt hitték, hogy azonnal lehengerelnek bennünket. Különösen a kapusuk jelentette ki, hogy az ő hálójába nem kerülhet gól ilyen tejfeles gyerkőcöktől.

A meccsnek nagy híre volt, elég sok néző összeverődött. Még Karcsi bácsi is ott volt Guszti bácsival, aki ugyan nem sokat látott, de Karcsi bácsi egész idő alatt konferált. A nagy lerohanásból nem lett semmi, mert mi jól álltuk a sarat. Mint a fergeteg, rohangáltunk a rongylabdát rúgva, ügyesen passzolgatva. A suhancok fel-felüvöltöttek nem éppen szalonképes szavakat használva, ha egy-egy kőbe rúgtak a labda helyett. Nem voltak hozzászokva a mezítlásbas futballozáshoz. Mi pedig olyan tempót diktáltunk, hogy csak úgy folyt róluk a veríték. A füttyszó is zavarta őket, mert Zoli atya szigorúan bíraskodott. A félidő döntetlenül végződött. Karcsi bácsi a szünetben odasúgta nekem, hogy Imivel játsszak jól össze, mert az ő két szélsőjük közel sem olyan fürge, mint mi.

Megkezdődött a második félidő. Mintha a suhancok kifulladtak volna. Karcsi bácsi pedig eltűnt a grund széléről. A suhancok most nagy hajrát kezdtek. Szinte beszorítottak bennünket a kapuhoz. Kapusunk egyre sűrűbben vetődött a rongylabdára. Ekkor tűnt fel Karcsi bácsi, mellette Novák apát úr. Én odaüvöltöttem Iminek, de a többiek is jól hallották:

– Itt az apát úr! Most vagy soha!

Ez úgy felvillanyozott bennünket, hogy fergeteges rohamot indítottunk. Imivel megugrottunk ketten. Átkigyóztuk a csatársort meg a védelmet. Imi olyan ügyesen adta be a labdát jobb lábamra, hogy egyből bevágtam a kapu jobb sarkába. Novák apát úr harsányan kacagott.

– No, ez a kis Nebuc király!

A suhancok lógó fejjel álltak fel középre.

– De most már mindenki a védelemre! – adta ki a jelszót emberünk. – Most már csak ki kell tartanunk!

A suhancok kedvét alaposan elvette a gól. Hamarabb feladták, mintsem gondoltuk. Még ellentámadásba is tudtunk lendülni. Több gólt nem sikerült rúgni. Mikor Zoli bácsi lefújta a meccset, fölkaptak a ministránsok, s diadalmasan vittek Novák apát úr elé.

– No gyerekek – mondta az apát úr –, ilyen jól már rég mulattam. Mindannyiótokat meghívlak fagylaltra. Gyerünk a cukrászdába!

Az elsőbbség sorsa eldőlt, és a suhancok beadták a derekukat. Ettől kezdve ők is többször kiálltak velünk. Kikötöttem, hogy csak úgy játszunk, ha nem durvulnak és nem káromkodnak.

Egészen jól összebarátkoztunk. Legnagyobb örömömre sikerült három suhancot beszervezni ministránsnak, s többen közülük elkezdtek templomba is járni. Közben beállványozták az erzsébetvárosi templomot. Egészen föl, a torony csúcsáig. Hatalmas állványerdő vette körül a két tornyot. Összebarátkoztam az ácsokkal. Vittem föl nekik egy-egy korsó vizet. Sok jó ember volt köztük. Engem is megszerettek. A toronyszobába pakolták be holmijukat, s mert nálam volt a kulcs, kineveztek toronyőrnek. Én meg ellestem, milyen ügyesen mozognak a keskeny pallókon, hogy lendülnek át egyik állványról a másikra. Utánozgattam is őket. Nagyon tetszett, ahogy egyre magasabban íveltek az állványok. Mikor elértük a csúcsot, kitűztek egy nagy zöld fenyőt. Milyen szédületes volt onnan a kilátás! Egész Budapest látható volt, a kanyargó Duna, a Gellért-hegy, a vár, a messze elterülő pesti peremvárosok: Pesterzsébet, a Rákosok, Újpest... De sokszor elnézelődtem ott. Szinte fájt, mikor az ácsok elvonultak. Csak mászkáltam az állványok között.

Egyik délelőtt ügyesen feltornáztam magam, egészen az erkélyig, azután egyre magasabban a torony körül. Ahogy lepillantok, meglepetésemre csődületet látok. Az emberek mutogattak felém. Erre lejjebb ereszkedtem az erkélyig, s ahogy kihajolok, még a vér is meghűlt ereimben. Ott állt a nagymamáci. Nagy karimájú kalapjáról nem lehetett eltéveszteni, mert ilyen csak egy volt Budapesten. Fenyégetően emelte fel ezüstfogantyús botját. Határozott mozdulatot tett, hogy azonnal lejönni. Fölfelé mint egy mókus, kúsztam, lefelé mint egy lajhár, másztam. Abban reménykedtem, hogy megunja és eltávozik, de nem tárgított. Egyből a fülembe kapaszkodott, úgy megrázott, mint Krisztus a vargát.

– No, még ez hiányzott! Megállj, megmondlak apádnak! Ki akarsz törni a nyakad? Nézz meg az ember! És ez itt mi? – nadrágomra mutatott, melyen egy nagy szakadás tátongott árulóan. – No, gyerünk csak haza.

Megszeppenve ballagtam utána. Tudtam, hogy vége az én toronyőrségemnek. Állványokon már többet nem mászkálhatok. Meg is kellett ígérnem, hogy soha többet, sőt még szobafogságot is kaptam ráadásul. Ez volt a legfájóbb büntetés.

A Szegényház téren feltűnt egy hírhedt suhanc, aki a közeli Almási téren volt bandavezér. Úgy látszik, onnan kitétték a szűrét, mert hét toprongyos csibésszel minden délután megjelent. Fején félrevágva egy kis kötött kék sapkaféle. Az ő sapkáján egy piros bojt lógott. A suhancokhoz csatlakozott. Mindig hetykén vitte a szót. Nagyon piszkos történeteket mesélt, ahogy nekem továbbadták. Egyszer közeledtem feléjük, s füstölgő csikkel a szájában odakiáltott hozzám:

– Gyere csak, te hékás, úgy hallom, te nagyon jártas vagy a toronyban és a templomban. Engem is nagyon érdekel a templom, de leginkább a Szent Antal-persely.

Nagyot nevetett, amikor meghökkenve megálltam, de azután rám sem hederített, s nagy hangon, büszkélkedve mondta, hogy ő minden zárat ki tud nyitni. Ez egy szombat este történt. Már el is felejtettem, de amikor hétfőn reggel betoppantam a sekrestyébe, Karcsi bácsi izgatottan karon fogott. Kihúzott maga után a szentélybe.

– Nézd, Nebuc király, mi történt az éjjel! Betörték a templomba.

A sekrestye felett mindkét oldalon volt egy-egy helyiség, melyet raktárnak használtak. A nagy lelátóablakok a szentélyre nyíltak. Majdnem az ablakig ért fel az a hosszú létra, melyet a

raktárból eresztettek le. Tehát onnan másztak le a templomba. Karcsi bácsival mentünk fel a csigalépcsőn. Közben elmondta, hogy a Szent Antal-perselyt törték föl, de abban szerencsére nem volt semmi. Persze vasárnap este Karcsi bácsival meg a gondnok úrral mi üritettük ki a perselyeket.

– Máshoz nem nyúltak?

– Szerencsére nem, mert vagy megzavarták őket, vagy az üres persely láttára a többivel nem próbálkoztak. Novák apát urat már értesítettem – mondta Karcsi bácsi.

– Nyilvánvaló, hogy a toronyból ereszkedtek le.

Már hallatszott is Novák apát úr köhécselése. Erre Karcsi bácsi lesietett. Én pedig elkezdtem a nyomozást. A raktárból ajtó nyílt a csigalépcsőre, mely a toronyba vezetett. Ez az ajtó soha nem volt zárva. A toronyszoba ajtaja viszont mindig zár alatt volt. Erről lehetett kilépni az erkélyre. Persze, ahogy gondoltam, az ajtó tárva-nyitva állt, ennek zárát nem volt nehéz feltörni. A tolvajoknak gyerekjáték lehetett ez. Az állványokon felmásztak, beléptek az erkélyre, a régi rozsdás zárát könnyűszerrel kinyitották. Gondosan körülnéztem, majd felkiáltottam örömben. Az állvány egyik kiugró szögletén ott himbálódzott piros bojtján fennakadva a kapitány sapkája. Most már mindent megértettem. Az a célzás a Szent Antal-perselyre szombat este és ez az áruló jel... A sapkát gyorsan zsebrevágtam. Szinte gurultam le a toronylépcsőn. A sekrestyében izgatottan tárgyalták a betörést. Karcsi bácsi épp ajánlkozott, hogy értesíti a rendőrséget. Apát úr azonban leintette:

– Ha semmi nem hiányzik, komolyabb kár nincs, minek ide a nyomozókat hívni? Jegyzőkönyvezni? Talán még a rendőrségre is bevinnének.

Elmondtam, hogy fönt kifeszítették az ajtó zárát.

– Erre gondolhattunk volna – jegyezte meg az apát úr –, mióta be van állványozva, bárki besétálhat. Még jó, hogy így megúsztuk. Karcsi bácsi azonnal hívjon lakatost, mind a jobb, mind a bal oldali toronyajtóba új, erős zárát szereljen, sőt belül is két erős vasreteszt. Csak tudnám, kik voltak ezek a csirkefogók – jegyezte meg Karcsi bácsi, mikor a lakatosért ballagtunk. Már szinte a számon volt a szó, de aztán csak egy nagyot hümmögtem. Alig vártam, hogy este legyen. Lestem a kapitányt, de nem kis csalódásomra nem jelent meg. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor hazafelé ballagva, a Garay utca sarkán szinte a karjaiba futottam.

Zsebre dugott kézzel, kihívóan nézett rám. Én meg rögtön nekiszegeztem a kérdést:

– Kapitány! Hol a bóbitás sapkád?

Megrökönyödve állt meg, zavartan a fejéhez kapott.

– Valahol elhagytam – mondta félvállról.

– De én tudom ám, hogy hol hagytad el. Ott a torony állványdeszkáján, amikor az erkélyre léptél, hogy kifeszítsd az ajtót.

Meghökkenve nézett körül:

– Honnan veszed ezt?

Egy lépést hátráltam, s úgy olvastam rá az igazságot:

– Vasárnap éjjel betörtél a templomba. Most már értem, hogy szombat este miért mondtad, hogy a templomból csak a Szent Antal-persely érdekel.

Hadonászva tiltakozott:

– Nézd, itt a bizonyíték! – Előkaptam a zsebemből a bojtos sapkát. Meglengettem az orra előtt. Dühösen kapott utána.

– Add ide! Az az enyém!

– Ugye most már beismered, hogy te jártál ott fenn?

Nézd, ezt elmondhattam volna az apát úrnak is a sekrestyében, s a rendőrségen is. Már rég lekapcsolhattak volna, de nem szóltam senkinek, s nem is fogok szólni, ha ígéretet teszel, becsület szavadra. A fiú meglepődve, szinte sóbálvánnyá meredve állt előttem.

– Ígérem – hebegte leverten.

– Soha többet ilyet ne tegyél. Tartsd távol magad a bandától, a rossz csibészekről! Legyél jó fiú!

– Ígérem! – mondta szinte megilletődve.

Én pedig a kezébe nyomtam a sapkát, majd nekiiramodtam a Garay utcának, s meg sem álltam hazáig. Mi lett a kapitánnyal? Nem tudom. Soha többet nem mutatkozott a Szegényház téren.

Karcsi bácsi egyik reggel dühösen újságolta.

– Te Nebuc király! Megint valami baj van ott a raktárban. Ahogy ma reggel bejöttem, olyan furcsa zörgéseket hallottam, de egyedül nem is mertem fölmenni.

– Hát akkor menjünk együtt! – ajánlottam nagy bátran.

Óvatosan lépkedtünk a csigalépcsőn. Az ajtó előtt megtorpantunk. Tényleg! Furcsa, zizegő hang. Mintha csak lépkedtek volna a raktárban. Óvatosan kinyitjuk az ajtót, hát két-három jól megtermett egér futkosott a zizegő ezüstpapíron, amit karácsonyi díszítésre szoktunk használni. Hamar eltűntek a nagy ládában, melyben a gyertyatörmelékeket tároltuk. Karcsi bácsi felkacagott.

– No lám, már mindenütt rémeket látok! Azt hittem, betörők.

– Sebaj, Karcsi bácsi! – Majd én megfogom ezeket az egereket. Van egy nagyon jó módszerem, csak dióbél és egy-két cserép kell hozzá. Még aznap felállítottam három csapdát, s másnap mind a három cserép alatt ott mocorgott egy-egy egér. Felhoztam egy vödör vizet, s mert a cserepek egy-egy üveglapon voltak, csak bele kellett csúsztatni a vízbe. Az egérek ott evickéltek, majd a kanálisba öntöttem őket. Másnap reggel már csak egy cserépnek volt foglya. Mikor a vízbe eresztettem, megsajnáltam, olyan helyes egérke volt. Kivettem, megtörölgettem, beletettem egy skatulyába. Már majdnem nyolc óra volt. Rohantam az iskolába.

A Damjanich utcai polgári iskola első osztályába jártam. A négy elemim után csak erre nyílt lehetőség. Éppen németóra lett volna, szerencsére a tanárnő késett. Az első pad sarkánál ültem. Vili, egy kis eleven, mindig kócos gyerek ült mellettem. A szemfüles pajtásnak rögtön feltűnt a skatulyám.

– Mi van benne? – kérdezte nagy érdeklődve, és már nyúlt is utána.

– Jaj, vigyázz! Egy kisegér van benne. – Meg is bántam elhamarkodott bejelentésemet, mert Vili felüvöltött:

– Egér van a Nebuc királynál! – Egyből odasereglett a diákok hada:

– Mutasd! – kiabáltak. Az egyik nagy kamasz fiú, aki másodszor járta az elsőt, már indítványozta is:

– Tegyük a katedrába.

– Gyerünk, gyerünk! – kiabálták kórusban a többiek.

Mielőtt észbekaptam, a kisegeret már beborították a katedrába, melynek felemelhető fedele volt.

– Mi van itt? – hallatszott váratlanul a tanárnő sivító hangja. – Micsoda rendetlenség! No várjatok csak! Dolgozatot írunk!

Erre síri csend támadt. Mindenki igyekezett a helyére. A tanárnő kiadta az utasítást:

– Csaba és Vili! Hozzatok fel a tanáriból a dolgozatfüzeteket!

Ezt a tanárnőt senki sem szerette. Úgy kiabált velünk, mint egy őrmester, s hogy tekintélyének nyomatékot adjon, ilyenkor mindig felemelte a katedra lapját, azután jól odacsapta, csak úgy mennydörgött. Most is, alighogy bevégeztük az imát, felállt a dobogó közepére, s elkezdte a leckéztetést.

– Még ilyen csibész társasággal soha nem volt dolgom! Így fogadni engem! No majd meglátjátok!

Felemelte a katedra lapját, hogy jól odacsapja. Több se kellett a kisegérnek, kiugrott, majdhogy nem egyenest a megrettent tanárnőnek, aki felordított, felsikított:

– Jaj, egy egér! – S már rohant is az ajtó felé, de ott szembe találta magát a dolgozatfüzeteket cipelő két fiúval, akik egyből kiejtették kezükből a füzetet. A gyerekek kórusban üvöltöttek:

– Egér, egér, fogják meg! Fogják meg! – Mindenki rohangált a fürge kis egér után. A tanárnő már a folyosón üvöltötte:

– Hol a pedellus?

A szomszéd tanteremből is kirohant a zajra a tanár. Előkerült a pedellus egy söprűvel hadonászva. Mindenki az egeret üldözte volna, de az valószínű, a nyitott ajtón kisurrant, mert úgy eltűnt, mint a kámfor. A pedellus bekísérte az izgatott tanárnőt a mosdóba, hogy egy pohár vízzel csillapítsa. Közben telt-múlt az idő; a szomszéd tanár úr nagy rendet csinált nálunk, de a tanárnő csak az óra végén került elő.

– Jelenteni fogom az igazgatónak, hogy itt egerek tanyáznak! Felháborító!

A dolgozatra nem került sor, még leckét is elfelejtett feladni. Én voltam a nap hőse.

Sosem gondoltam, hogy a torony kiségere ilyen kavarodást okozhat az egész iskolában. Azóta a mi osztályunk volt mindig a legszebben kitakarítva.

Váci búcsú

Édesanyám megkapta az engedélyt, hogy kegyszereket árulhasson. Többször elutazott egy-két napra vidékre. Árukészlete elég szegényes volt. A sok fáradozás kevés haszonnal járt. Ilyenkor mindig olyan szomorú voltam. Nagymamáci teljhatalommal uralkodott, még moccanni is alig lehetett. Addig könyörögtem anyukámnak, míg megígérte, hogy egyszer elvisz magával. Vasárnap voltam legszabadabb. Ilyenkor nem kellett a kórházban ministrálni, mert 10-kor volt a szentmise, s ilyenkor egy lábadozó beteg ministrált. A templomban is volt elég ministráns. Temetések sem voltak, így egy szombat este elindultunk Vácra. A két kápolnában Mária nevenapján nagy búcsú volt. Sok sátor állt a fák alatt. Mi csak egy asztalt kértünk kölcsön egy közeli házból. Már este is nagy volt a sürgés-forgás. Búcsúsok jöttek vidékről. Édesanyám kirakodott az asztalra, és gyertyát gyújtott, de inkább csak kíváncsiskodtak, vevők a nagyobb sátoroknál akadtak, ahol több volt a választék. Édesanyám egy pokrócot terített az asztal alá, én oda bújtam be. Később ő is elfújta a gyertyát, és mellém kuporodott. Hűvös éjszaka volt; nagykendőjével takargatott. Szemben velünk volt egy nagy sátor. Ott fényes karbidlámpa világított. Sok-sok szobrocska volt kirakva a szentekről. Nekem feltűnt egy reverendás pap, aki előtt egy kisfiúcska kuporgott. Ez a szobor nagyon lekötötte figyelmemet.

– Ki az ott? – kérdeztem édesanyát. – Az, aki kimagaslik, az a pap bácsi a kisfiúval.

– Ja, hát az Don Bosco, akit nemrég avattak boldoggá! Tudod, nagyon szerette a szegény gyerekeket.

– Anyukám! – kérleltem. – Mesélj róla!

– Don Bosco Szent János – kezdte édesanyám – szent életű olasz pap volt. Ő maga is, mint gyermek, nagyon szegényen élt. Édesapja meghalt, anyukája, szegény, nem tudta taníttatni. De ez a kisfiúcska nem adta fel. Mindent megpróbált, hogy tanulhasson, hogy pap lehessen. Elhatározta, hogy a szegény gyerekeket nagyon fogja szeretni és pártfogolni. Végül, Isten segítségével, teljesült a vágya.

– Hogy örülhetett anyukája – jegyeztem meg.

– Bizony – suttogta édesanyám, s egy forró csókot nyomott homlokomra.

– Aztán, hogy volt? – sürgettem.

– Sok-sok nehézség árán – mondta végigsimítva arcom – teljesült az álma. Egyre több kis árva, elhagyatott gyereket tudott magához fogadni. Segítőtársai is akadtak. Rendet alapított, a Szaléziakat, akiknek az egész világon vannak intézetei, sok-sok szegény gyermeket nevelnek.

– Nálunk is vannak ilyen atyák? – kérdeztem.

– Bizony vannak! Több intézetük működik Pesten is, és más városokban is.

– Egyszer jó volna oda elmenni – motoszkált a fejemben.

– Hát ki tudja? – jegyezte meg édesanyám. – Még sok minden történhet.

– Tudod, anyukám – suttogtam –, én is szeretnék olyan lenni, mint az a Don Bosco. Itt is van sok szegény gyermek.

– Bárcsak úgy lehetne, drága Pityukám! De most próbálj aludni. – Édesanyám ölébe hajtottam fejemet, de álom nem jött egyhamar szememre. Valahányszor felnéztem, mindig Don Boscót láttam a lámpafényben, s körülötte az a sok-sok alak, mintha mind gyermek lett volna, akik felnéztek rá. Végül mégis elnyomott az álom. Mintha megelevenedtek volna Don Bosco körül a szentek, és mint vidám gyerekek ugrálták körül kedves, mosolygós alakját. Egyre több lett a gyerek, és most már nem Don Bosco, hanem én álltam közöttük hosszú, fekete reverendában. Elcsodálkoztam:

– Hogyan? Hát mégis pap lettem? S ez a sok vidám gyerek mind az enyém? – Hirtelen felébredtem, valami nedveset éreztem kezemen. Riadtan néztem körül. Az eső csöpögött, szemembe folyt az asztalról, és a szentek elmosódott alakját láttam.

– Jaj, hát álom volt az egész? Pedig olyan élénk volt, mint a valóság! – Gondolhattam-e, hogy húsz év múlva éppen itt, Vácon lesz nagy árvaházam, és mint pap, hosszú reverendában állhatok közöttük, sok-sok vidám gyermek szeretetének gyűrűjében?

Különben a váci búcsú nem sikerült. Másnap egész nap esett az eső, még az útiköltségre valót sem kerestük meg, de ez az éjszakai álom élénken és sokszor, mint egy kedves emlék, ragyogott fel emlékezetemben.

Most, hogy kipróbáltam, milyen ez a búcsús élet, sajnáltam szegény édesanyámat. Ázni, fájni, gürcölni egypár krajcárért. Jaj, csak ne kellene édesanyámnak soha többet búcsúkra járni! Közben édesapámnak sem vált be az ügynökség. A sok-sok kilincselés üzletről üzletre nem járt eredménnyel. Egyre idegesebb, türelmetlenebb lett. Bizony, ezt velünk is nagyon éreztette. Most, hogy főbérleti lakásunk volt, a lakbér és a villanyszámla komoly összeget tett ki. Akárhogy is igyekeztem hozzájárulni a kiadásokhoz, mindig szűkében voltunk a pénznek. Laci iskoláztatása is egyre nehezebben ment. Karcsi bácsi, aki gyakran felkeresett bennünket, és soha nem jött üres kézzel, egyre unszolgatott.

– Itt csak egy megoldás van! Ki kell mennie Nebuc királynak és Iminek is Belgiumba. Ez nemcsak a gyerekeknek lenne jó – mondta meggyőzően –, mert azok a jó belgák a szülőket is segítik ám. Mennyi mindent hallottam már arról, hogy az egyik családnak csomagot, a másiknak pénzt küldtek. Mindegyik gyerek, aki onnan megjött, jól nézett ki, akár egy kismalac. S annyi mindent hoztak, hogy hordároknak kellett cipelni. Nagymamáci különösen egyre jobban beleélte magát, hogy jövő nyáron a fiúkat ki kell engedni. Hiába sóhajtozott édesanya. Tudtam, hogy a végső szó, a döntés, úgymint nagymamácié.

Isten veled! – Magyarország

Otthon egyre feszültebb volt a hangulat. Főleg szegény édesanyámnak kellett sokat túrnie. Napirenden voltak a veszekedések.

Amikor egyik délben az iskolából hazaérkeztem, édesanyám kezében levéllel jött felém.

– Pityukám! Belgiumból, neked címezve.

Csodálkozva böngésztem az írást. Hibás magyarsággal, de egész érthetően olvastam Arnold szeminaristának az üzenetét, hogy június elején a kanonok úrral együtt jönnek Magyarországra, és visznek magukkal, ha szüleim is elengednek.

– Anyukám – mondtam lelkendezve –, de jó lesz. Úgy örülök ezeknek a jó belgáknak. Hoznak csokoládét, neked kávé; egész biztosan.

– Igen, Pityukám, de téged el akarnak vinni. Persze ki tudja, mi lenne jobb? – gondolkodott el. – Ez a helyzet itt tarthatatlan. Azt hiszem, fiacskám, elengedlek.

– Anyukám – öleltem át melegen –, de én nem akarlak elhagyni. Úgy érzem, hogy neked most már szükséged van rám. Múlt éjjel felébredtem, s láttam, hogy ott ülsz az ágy szélén rózsafüzéreddel, de szemedben könny csillogott.

– Pityukám – simogatott meg kedvesen –, nem jól láthattad.

– De igen – erősködtem. – A holdfény bevilágított, csillogott a szemed, nagyon szép voltál! Most Imi is berohant a táskájával. Odanyújtottam neki a levelet. Mikor kiböngészte, mint egy indián ugrált körülöttünk.

– Megyünk Belgiumba, megyünk. Pityukám!

Nagymamáci is előbaktatott. Görnyedten előrehajolt. Szemére tette okuláróját, úgy olvasta hangosan.

– Hát ez kész meghívás – jegyezte meg ünnepélyesen.

Hogy hangjának nyomatékot adjon, nagyot koppantott ezüstnyelű botjával a padlóra. Mintha csak azt mondta volna: „Punktum, ez az ügy be van fejezve.” Ettől kezdve már nem volt vita tárgya a belgiumi utazás.

A kanonok úr a szeminaristával meg is érkezett. Ahogy sejtettem, hoztak sok csokoládét, édességet, kávét, teát. Főként a nagymamáci volt elragadtatva. Ennyi sok finomságot már rég látott. Mi is meghívtuk őket ebédre.

Egy pénteki nap tudtak eljönni. A jó magyaros halászlé megkrákkogtatta őket. A rántott ponty jobban ízlett. Azt úsztatni kellett. Karcsi bácsi hozott egy üveg misebort. A legnagyobb sikere édesanyám túrós és almás rétesének volt. A belgáink úgy jóllaktak, hogy a fülük is kétfelé állt. Mi pedig nagyon élveztük az egészet. Mikor nagy köszönetés közben elmentek, én boldogan mondtam édesanyámnak:

– No, ezek a belgák megemlegetik a magyaros vendéglátást, akár csak a betyárok, akiket a nagymama úgy megvendégtelt Látrányban, hogy még az új csizmákat is ott hagyták.

A nyár nagyon gyorsan elrepült. Éreztük, hogy közeleg a válás ideje, mely szeptemberre volt rögzítve. Elköltöztünk a fecskékkel. Azok ugyan délre, mi meg nyugatra repültünk. Laci bátyám is otthon volt a nyári szünetre. Hányszor meglovagoltam a ligetben. Bár hosszú, magas fiú volt, nyakába kapott, úgy ügetett velem. Édesanya meg minden alkalmat megragadott, hogy három gyerekével együtt lehessen. Elmentünk Máriaremetére, Makkosmáriát is meglátogattuk, de legkedvesebb helyünk a Duna mellett a Gellért-hegy lábánál az a nagy barlangkápolna volt, melyet a magyar „Lourdes-ként” gondoztak, ahol minden este annyian összejöttek rózsafüzér-imádságra és a szebbnél szebb régi Mária-himnuszok éneklésére. Olyan csodásan visszhangzott a nagy barlang belseje, oly kedvesen nézett le ránk az a gyönyörű fehér márvány Mária-szobor, mely fent egy sziklahasadékban elhelyezve csodálatosan meg volt világítva. Mikor kezdett sötétedni, kigyulladt a barlang felett egy hatalmas kereszt, ezzel a felírással: „Ó, kereszt, egyedüli reménységünk.”

Mikor átgyalogoltunk a Ferenc József hídon, vissza-visszanézegettünk a sugárzó keresztre. Igen, éreztem, tudtam, hogy nekem mindig a kereszt lesz az egyedüli reménységem. Később hányszor karcoltam a keresztet börtöneim falára, és akkor mindig erre a Gellért-barlang fölötti sugárzó keresztre gondoltam, és reménység töltött el.

Gyorsan elérkezett a szeptember. Sárguló leveleket kergetett a szél. Egyre rövidebbek lettek a napok. Készülni kellett a nagy útra. Berendelték bennünket orvosi vizsgálatra. Mindketten megfeleltünk. Azután küldtek egy igazolást, melyen a pontos dátum is rajta volt a vonat indulásával, és egy hosszú lajstromot, hogy mit vigyünk magunkkal. Legelől ez volt feltüntetve: Háromnapos étel, mert csak meleg levest szolgáltatnak. Egy váltás ruha, fehérnemű, lepedő és pokróc, cipők, mindenféle higiéniai felszerelés. Erre már édesapám felbőszült:

– Hát még mit nem! Nem kellene egy toronyóra láncsal? Még hozzá egy hátizsák?

Megint csak Karcsi bácsi oldotta meg a gordiuszi csomót.

– Lári-fári – mondta –, ki fogja ezt ellenőrizni? Nekem van egy régi katonapokrócom, azt odaadom.

Ezzel meg is oldódott a probléma. Hátizsák helyett egy zsákba gyömöszöltük a legszükségesebbeket. Azután egy darab szárítókötéllel Imi olyan ügyesen összekötözte a csücsköket, hogy szinte hátizsáknak festett. Édesanya varrt rá egy fehér rongydarabot, amire édesapa rápingálta a nevünket. Utolsó éjszaka alig aludtunk. Korán reggel még elmentünk ministrálni a nővérek kápolnájába. Ők még két nagy tarisznya elemózsiát is összepakoltak nekünk. Édesanyánk pogácsái is ott lapultak a zsák fenekén. Most már nem fogunk éhenhalni. Bár a Keleti nagyon közel volt, az út mégis hosszúnak tetszett. Nagymamáci csak a Garay út sarkáig kísért minket. Könnyezve búcsúzott tőlünk. Talán megérezte, hogy két unokáját nem látja már többet.

A pályaudvaron nagy volt a zsibongás, hiszen több száz gyerek utazott.

Ellenőrizték a cédulákat. Batyuinkra rá sem néztek. Számozva voltak a helyek a kocsikon. Mi a harmadikba kerültünk. A nagy fekete mozdony már türelmetlenül prüsszkölt. Egy rendezőféle szaladgált körbe.

– Gyerekek, gyorsan elbúcsúzni! Mindenki föl a helyére! Szülők a kocsiba nem léphetnek föl.

Édesapa katonásan rendre intett:

– Gyerekek! Nincs sírás-rívás! A parancs, parancs! Fel az állásokra!

Édesanya szinte görcsösen belénk kapaszkodott, könnyei csak úgy ömlöttek.

– Jaj, aranyoskáim. Hát ez a csúnya fekete vonat elvisz benneteket? – Ölelt, csókolt minket. Imi már kapaszkodott fel a lépcsőn, de én csak édesanyához bújtam.

– Ejnye, ejnye Nebuc király! – hallatszott egyszerre Karcsi bácsi dörögő hangja. – Gyerünk, fiam, mert itt maradsz!

Most már én is kitéptem magam édesanyám öleléséből. Édesapa erős karja lendített fel a lépcsőn. Imi a batyuval már elhelyezkedett egy ágynak nevezett faalkotmányon. Odafurakodtam az ablakhoz, két-három gyereket is oldalba lökve. Az egyik fiúnak kis magyaros fokos volt a kezében. A dulakodásban nagy csörömpöléssel kitört az ablaküveg. A két gyerek meghökkenve ugrott el az ablaktól. Én meg egyből ott termettem. Kidugtam a fejem a lyukon. Láttam, hogy a piros sapkás indító már emeli a tárcsát. Édesanya ott állt, mint a fájdalmas Madonna a kereszt tövében, összekulcsolt kezeit leejtve, csak nézett fölfelé, míg könnyei patakzottak. Nekem is sírásra állt a szám, de egyszerre mintha felvillanyoztak volna:

– Imi! Itt a Novák apát úr!

Sudár termetével, őszbe csavarodott hajával s arany mellkeresztjével a tömeg helyet nyitott neki. Már ott állt édesanya mellett. Hát erre igazán nem gondoltam, hogy kis ministránsának búcsúztatására kijöjjön. Ő meg kedvesen mosolyogva aranygyűrűs ujját magasba lendítve áldást adott ránk. Ebben a pillanatban megremegett a vonat. Lassan gurult kifelé. Édesanya, édesapa még futottak mellettünk. Novák apát úr, Karcsi bácsival integetve búcsúztak. Apát úr megjelenése elfojtotta könnyeimet, de most, hogy kisuhant velünk a vonat, az én szememet is előntötték a könnyek. Aztán nagy bánatosan fölkászálódtam az ágyra, Imi bátyám mellé, aki már ott zokogott keservesen. Most már egymást átkarolva sírdogáltunk, mint két árva. Most robogtunk át az összekötő vasúti hídon. A Duna tükre zöldesen csillogott, mint édesanyám könnyező szeme. A Mátyás-templom karcsú tornya az erzsébetvárosi gótikus templomot juttatta eszembe, mint két magasba emelkedő kar, mely integet: „Isten veled, kis ministránsunk, Erzsébetváros Nebuc királya!” Imi meghökkenve mutatott az ujjamra:

– Pityu, te vérzel!

Egy üvegszilánk hasította fel a kezem.

– Oda se neki – gondoltam, mert igazából a szívem vérzett. A vonat mintha megbokrosodott volna, egyre jobban száguldott velünk. Fák, dombok, hegyek, erdők, mezők, mintha versenyt futottak volna velünk, egyre csak integetve. Meg sem álltunk Hegyeshalomig. Ott leváltották a magyar mozdonyt, osztrákot állítottak elénk. A vámőrök végigsétáltak a kocsikon. Egy őrmesterféle megkérdezte tőlem:

– Mit búsulsz, kisöcsém? Jó helyetek lesz ám ott messze Belgiumban!

Mit is felelhettem volna, csak nagyot sóhajtottam. Mit csinálhat most édesanyám meg az én drága bátyám, mert ő már intézetben volt.

Isten hozott, Stefán, Flandriában

Három napon át döcögött velünk a vonat. Volt úgy, hogy fél napot is vesztegeltünk egy-egy mellékvágányon a zsúfolt kocsikban. Tétlenségre kárhozhatóan alig vártuk, hogy egy-egy órára kiszállhassunk egy kicsit ficáncolni. Ausztrián át, Németországon keresztül, végig a Rajna partján volt mit nézegetnünk. Ha egy-egy állomásra befutottunk, torkunk szakadtából énekeltünk és integettünk: „Megy a gőzös, megy a gőzös Belgiumba...”, s a harmadik nap estéjén befutottunk Brüsszelbe, ahol zászlódíszben volt a pályaudvar. Szeretettel, ünnepélyesen fogadtak bennünket, Örültünk, hogy a várakozók között sok reverendás pap van. Ez biztonsággal töltött el. Kisgyermek koromtól papi körökben mozogtam. A hatalmas nagy váróterem éttermében az asztalok csak úgy roskadoztak a jobbnál jobb falatoktól. A sok száraz koszt után jóízűen láttunk hozzá.

Vacsora után a gyermekeket különböző városi körzetekbe osztották szét. A városok nevei nagy táblán rúdra voltak erősítve. Imivel én egy furcsa nevű tábla alá kerültem: POPERINGHE. Körülbelül százan gyűltünk ott össze, egy kedves rendező bácsi máris sürgetett, gesztikulálva, a mozdonyt utánozva, hogy indul a vonat. Batyunkat cipelve alig tudtuk követni. Már alaposan ránk esteledett, mikor kigördültünk a brüsszeli pályaudvarról. Egy magyar kísérő is volt velünk, aki elmondta, hogy még 100 km utat kell megtennünk. Majdnem a francia határnál van ez a kis városka: POPERINGHE. Hajnaltájban fogunk megérkezni, mert a vonat minden állomáson megáll. Az izgalomtól nem tudtunk aludni. Anyukámra gondoltam, aki most biztosan az ágy szélén üldögélve a rózsafüzért imádkozza értünk. Oda is súgtam Iminek:

– Te! Imádkozzuk az olvasót!

A hajnali szürkületben álmosan, fáradtan kászálódunk le a vonatról, ahol már sokan vártak bennünket. Elszedték csomagjainkat. Finom csokoládét dugdostak kezünkbe, így vonultunk az ébredő városka csendjébe egy nagy templomig. Bevezettek, alacsony székekre ültettek le, melyek tulajdonképpen imázsamolyok voltak. Mindegyikünk nyakába egy cédulát akasztottak. Rajta volt a nevünk, és valami furcsa flamand név. Számok, a nevelőszülőknek a címe, ahová kiosztottak bennünket. Kicsit megszeppenve üldögéltünk ott, így megjelölve, mint a kis birkák. A kisebb gyerekek el is pityeredtek. Nem csoda a fárasztó út és a szokatlan helyzet miatt. Azon a kartonon, amelyet az én nyakamba akasztottak, kiböngésztem: RICHARD VERVACKE, alatta: ZÉHDEKEN. Jöttek-mentek a nevelőszülők, nézegették a kartonokat, elismerő fejbólintással nyugtázták ezt a nevet. Megéreztem, hogy jelentős személy lehet. Egy szép, kedves, fiatal leány az Imi céduláját olvasva örömmel felkiáltott. Összevissza csókolta Imi, és már húzta maga után. Elszorult a szívem, Imi máshová került. Egyre fogytak a gyerekek.

– Ki lehet ez a RICHARD? – töprengtem. Olvastam én egy Oroszlánszívűről. A bátor keresztes vitézről. Egy ötven év körüli, feketébe öltözött hölgy lépett elém. Ránézve a kartonra, nyakamba borult. Jóságos szeme könnybe lábadt: „komt, komt!” – gyere, gyere! Gyorsan felszedelőzködtem, kivette kezemből kis batyumat, s kézen fogva vezetett. Az utcán akikkel csak találkoztunk, kedvesen köszöngettek. Nagy, emeletes épület előtt álltunk meg. A hölgy meghúzott egy nagy rézfogantyút. Csilingelő hang verte fel a ház csendjét. Kitárult a kapu, s ott állt mosolyogva egy magas, sovány, főkötős asszonyság. Ősz hajáról ítélve hetven körüli. Lesietett a lépcsőn, összevissza csókolt.

Egy nagy előszobába vezetett. A legelső, amit megláttam, egy birétum a fogason. Majdhogy fel nem kiáltottam örömömben. Tudtam, hogy papi házhoz kerültem.

Betessékeltek a nagy ebédlőbe, terített asztal várt. Reggel nyolc óra lehetett. Gőzölgő kakaó, mazsoláskalács, sajt, vaj, sonka, lekvár, narancs és banán, szinte roskadozott az asztal a sok

finomságtól. Letelepédtem, újra megcsendült a kis rézharang. Mind a két hölgy lelkenedezve ment ki, az ajtóban egy aranyos, mosolygós, kedves pap bácsi jelent meg. Kis füzet volt a kezében, s ebből böngészte tört magyarsággal: „Isten hozott, Stefán, Flandriában!” Hát te vagy a mi Stefánunk? Megint lapozgatott. Rámutatott a kis szótárra.

– Nagyon vártunk.

Megilletődve csókoltam meg kezeit, míg ő jóságosan magához ölelt, és nagy keresztet rajzolt a homlokomra. Nagy hála töltötte el szívemet. Éreztem, révbe jutottam. Otthon vagyok Flandriában. Asztalfőre ültettek. Unszoltak, kínáltak. Nézték, milyen jó étvággal majszolom a sok finomságot, szürcsölgetem az illatos kakaót. Azután kézzel-lábbal, szótárral magyarázgattak. A plébános úr kanonok, a városka főesperese. A magas, idős hölgy a nővére. A kedves arcú, fekete ruhás néni a gazdaasszony. Majd kérdezték: akarok-e fürdeni, vagy rögtön lefeküdni a hosszú utazás után. Bólogattam, éreztem, milyen fáradt vagyok. A jó meleg fürdő kicsit felelevenített, de amikor felvittek az emeletre, szép nagy szobába, a habfehér ágyba, úgy elnyomott az álom, hogy késő estig aludtam.

A kanonok úr

Másnap reggel arra ébredtem, hogy a nap besütött a szobába. Minden tündöklő, szép volt körülöttem. Kék aranyos csíkokkal díszített tapéták, régi, szép antik bútorok. A szemben levő asztalon ezüstrámában a jóságos esperes úr fényképe teljes kanonoki díszben.

Most óvatos lépteket hallottam. A plébános úr nővére csendesesen nyitotta ki az ajtót. Mögötte Mária néni – Így hívták a gazdaasszonyt – ruhákkal megrakodva. Mikor észrevették, hogy fent vagyok, kedvesen odatípegték.

Mária néni letette a ruhákat. A plébános úr nővére kiböngészte a szótárból, hogy jól aludtam-e? Megsimogatta kócos hajamat. Keresztet rajzolt homlokomra. Ez volt itt a szokásos ébresztő. Fürgén kiugrottam az ágyból. Felpróbáltam a szebbnél szebb ruhadarabokat. Minden vadonatúj. Ilyen finom holmit még nem is láttam. A kék bársonyruha, mintha rám lett volna szabva. Nagy kihajtás, fehér gallér, csokornyakkendővel. Tükörbe néztem, nem is ismertem magamra. Láttam, meg vannak elégedve. Gyorsan újra levetkőztem. Mentünk a fürdőszobába. Közben kiböngésztek, hogy megyünk a misére, a kanonok úr 8 órakor misézik.

Közrefogtak, úgy mentünk a nagy székesegyházba. Háromhajós templom, akárcsak az erzsébetvárosi. De látszott, hogy nagyon régi lehet. Bevezettek a sekrestyébe, hogy a kanonok urat üdvözljem, aki készült a szentmiséhez. Kézzel-lábbal magyaráztam, hogy tudok ministrálni. Már két fiúcska be volt öltözve, de engem is beöltöztettek. Érdekes volt a ministránsruha is. Nem szoknya, mint nálunk, hanem hosszú, piros reverenda, egy kis fehér karinggel. Kivonultunk a főoltárhoz. Nagyon figyeltem a két kis társamra, hogy az itteni szokásokhoz alkalmazkodjam. Láttam, hogy nagyjából úgy ministrálnak ők is, ahogy otthon szoktunk.

A latin szöveget kívülről fújtam. A kanonok úr csodálkozva figyelt. Tetszett neki, hogy az ő kis nevelt fia Magyarországról így tudja a latin szöveget. Le sem vettem a tekintetemet róla. Hasonlított egy kicsit Novák apát úrhoz, göndör ősz hajával, de sokkal megnyerőbb volt a külseje. Rengeteg szeretet áradt belőle. Amint később megtudtam, 2 évig volt BRÜGGÉ-BEN, Flandria fővárosában, a legnagyobb gimnázium igazgatója, ahol 300 bentlakó is volt. Onnan került ide esperesnek. Egész életét a gyermekeknek szentelte. Volt alkalmam megfigyelni, mennyire szerették őt itt is a gyerekek. Most engem vett gondozásba. Amikor csak szabad ideje engedte, foglalkozott velem. A nagy könyvtárszobában, ahol több ezer könyv sorakozott a szekrényekben, leültetett íróasztalához. Tanulgattam flamandul, ő pedig magyarul. Gyakran mentünk el együtt sétálgatni a városon kívül. Mindent flamandul magyarázott. Nekem meg magyarul kellett a szót megmondanom. Meglepő, hogy milyen könnyen ejtette ki a magyar szavakat. Nemegetszer nagyot kacagott a furcsa hangzású neveken. Még futkározni is leállt

velem a réten. Bizony, nemegyszer elkéstük a pontos ebéddőt. Nekiiramodtunk, s kifulladásra érkezünk a kapuba. A plébános úr nővére rosszállóan csóválta a fejét: „Ezek a gyerekek!”

Az asztalnál a kanonok úr mellett ültem. Sokszor a legjobb falatokat a tányéromba csúsztatta, de a jó Mária néni is igyekezett finomakat főzni. Egészen elkényeztettek. Mindig volt előétel, második fogás, finom sült, majd gyümölcs és tortaszelet következett. Pénteken pedig rák és gusztusos vajban sült tengeri hal. Esténként a kanonok úr mindig játszott velem társasjátékot, vagy kuglizzunk, vagy mesélgetett. Könnyen megértettük egymást. Olyan jól éreztem magam, mint egy mesebeli világban. A kanonok úr arra is biztatott, hogy minden héten írjak levelet anyukámnak. Nem is voltam rest az otthoniaknak beszámolni mindenről.

A kanonok úr egyik nap fogatot rendelt. Nővérével és Mária nénivel együtt nekiindultunk, ki a városból. Vagy egy órát baktatott a lovacska velünk, mikor egy nagy tanyához érkezünk. A ház körüli mező csak úgy tarkállott a tehenektől. Rengeteg apró jószág között értünk be a szép nagy ház elé. Egyszerre csak kit látok nagy örömömre?! Imi szaladt elé. Ő is tetőtől talpig új ruhában. Mintha máris kigömbölyödött volna az arca. Ő, aki olyan soványka volt, pontosan neki való helyre került, egy jó flamand parasztszaládkhoz.

Örömmel tessékelték be bennünket. S míg ők sör mellett beszélgettek, Imi körülvezetett, megmutatva mindent. Rengeteg sertés, kismalacok, pulykák, ludak, kacsák. Tehénistálló, melynek előterében nagy villanygép köpülte a vajat. Megismertem a kedves fiatal lányt, aki Imi elhozta. Mutogatta, hogy ő Imi kismamája.

Nagy pohár habzó tejet adott kezünkbe, s mosolyogva nézte, hogy szürcsöljük a frissen fejt tejet. Imitől megtudtam, hogy nyolctagú a család, de a gyerekek már mind nagyok. Ez a húsz év körüli lányka volt a legfiatalabb. Imi jól feltalálta magát. Láttam, hogy szeretik. A flamand gazda, mikor búcsúztunk, magyarázta, hogy ha Imi jó lesz, kap egy kerékpárt, és majd gyakran bejöhet hozzám kerékpárral a kanonok úrhoz. Imi majd kibújt a bőréből. Én pedig egy kicsit elszontyolodtam, de jó lesz Iminek, hiszen otthon minden vágyunk egy kerékpár volt. A kanonok úr mintha megértett volna.

– Stefán, neked is lesz kerékpárod, ha jó leszel, s együtt biciklizhettek majd az Emerickkel.

Erre mindkettőnknek jó kedve kerekedett. Örömlen, hálánkat igyekeztünk is kifejezésre juttatni szerető belga nevelőszüleinknek.

A kanonok úr nagy tiszteletnek örvendett. Egyre többet tudtam meg róla. A háborúban, mikor még a polgármester is elmenekült a németek elől, ő a helyén maradt. Templomát berendezte kórháznak, s mert házát is szétlőtték, egy sátorban tanyázott. De a hálás polgárok építettek is neki egy olyan emeletes palotát, hogy még a püspöknek sincs külön. Tizenhat szoba, ebből nekem kettő jutott, egy háló- és egy játékszoba.

Ez mind szokatlan volt nekem, hiszen sokáig tengődtünk albérleti szobában. Szép berendezés, szekrényem tele ruhákkal, játékok és könyvek, melyekhez rövidesen egy új kerékpár is csatlakozott. Úgy élhettem ott, mint egy kis herceg. Mindenem megvolt bőségesen. Békés, szeretetteljes környezet, ahol soha egy hangos szó nem hangzott el, igazi szeretetközösség, mely a Szentcsaládot is jellemezte.

Minden reggel ministráltam a kanonok úrnak. Este ugyancsak elkísértem a litániára. Elnéztem, ahogy az Oltáriszentség előtt térdel, bensőséges áhítattal imádkozza a rózsafüzért. Feltűnt, hogy még hétköznapi is mennyien járnak szentmisére, mennyi az áldozó, az esti litániákra is mindig megtelt a templom. Vasárnap pedig zsúfolt templomban mondta az énekes nagymisét. A gyönyörű faszobrokkal művészien díszített szószékről nagyon szépen beszélhetett, mert szinte lélegzetfójtva hallgatták. A vasárnap délutáni vecsernye külön élmény volt számomra, ahol a papság meg a hívők egymásnak válaszolgatva énekelték a zsoltárokat. Három káplánja volt, de mindig jöttek kisegítő ferences vagy trappista szerzetesek, mert olyan komoly hitélet folyt a Szent Bertin székesegyházban.

Vasárnap persze Imi is mindig bejött. Kanonok úr szívesen megvendégelte; ilyenkor nagyokat kerékpároztunk.

Ez az arany szabadság karácsonyig tartott, mert utána jött egy magyar tanítónő, aki az ottani kihelyezett gyerekeket összefogta a bencés zárda nagytermében. Ez a karácsony felejthetetlen volt számomra. Kanonok úr nővérétől azt kértem, hogy a kis Jézus ne hozzon nekem játékokat, se könyvet, mert otthon nagyon szegények a szüleim és Laci bátyám, aki most gimnazista. Küldjenek inkább nekik egy karácsonyi csomagot. Ez nagy meglepetés lenne számukra, mennyire örülnének!

Kanonok úrral persze össze is dugták a fejüket, s nem egy csomagot csináltak, hanem egy hatalmas ládát töltöttek meg szebbnél szebb holmikkal. Vadonatúj öltönyt, nagy kabátot édesapámnak, édesanyának szép szőrmegalléros meleg kabátot. Nem is egy ruhát. Ingeket, alsóneműket, Lacinak öltönyt, amit én magam választottam. Szép halványbarna gyapjúsövet volt, két nadrággal. Cipőket, harisnyákat, sok csokoládét, mindenféle hasznos élelmiszert, egy füstölt sonkát, nagy doboz sajtokat, vaját csomagoltak be.

Ennyi szépet, ennyi jót a kis Jézuskától, hogy áldja meg a karácsonyi Kisded ezt az aranykezü kanonokot! Milyen boldogok lesznek otthon, hogy nem feledkezett meg róluk a kis Pityukájuk.

Mondanom sem kell, hogy a vaját, sajtot s a nagy sonkát Imi nevelőszülei szállították. De milyen nagy volt a meglepetésem, amikor a szent este a nagy ebédlőben a gyönyörű Betlehem alatt szebbnél szebb ajándékok, játékok sorakoztak. Náluk akkor még nem volt szokás a karácsonyfa, de annál szebb betlehemeket állított minden család. Azért az én szobámba a kertből hoztam egy pár szép fenyőfagallyat, s így teljes volt a karácsonyi hangulat. Felejthetetlenül kedvesek voltak a karácsonyi időben az esték. A kanonok úr az összes játékot kipróbálta. Versenyt löttünk célba. Dobáltuk a színes körökbe a tollas nyílvevesszőket. A kanonok úr nővére és a jó Mária néni együtt kacagott velünk. Énekelték a szebbnél szebb flamand karácsonyi énekeket. Én pedig a magyar karácsonyi dalokat: „Mennyből az angyal...”, „Pásztorok, pásztorok...”. Ez utóbbi kanonok úrnak is annyira tetszett, hogy meg is tanulta.

A trappista kolostor

Imiékttől nem messze volt egy trappista kolostor. A kedves, szótlan trappisták – mert hiszen még egymással sem beszéltek – szinte éjjel-nappal imádkoztak. Hosszú, fehér kámzsában a kolostor templomában énekelték a zsolozsmát. Engem nagyon megszerettek, s a trappista apát el is kért a kanonok úrtól, hogy maradassunk náluk is pár napra. A kanonok úr azonban úgy vélte, hogy egy nap is elég lesz abból. Imivel együtt ott is töltöttünk egy napot s egy éjszakát. Megmutatták a nagy sörgyárukat s a hosszú istállót, ahol vagy nyolcvan tehén kérődzött. Csodálkozva néztük az elektromos fejőgépeket, ahonnan egyből a sajtgyárba folyt a friss tej, s készült a híres trappista sajt. Kaptunk is egy nagy kerek sajtot. A trappista apát invitált, hogy legyünk trappisták. Érdekes, nekem azonnal Laci bátyám jutott eszembe. Hiszen ő mindig ilyesmire készült. Mondtam is az apát úrnak, hogy van otthon egy bátyánk, Ladiszlauz. Ő bizonyára jobban megfelelne. A kedves apát mosolyogva mondta:

– Írjátok meg neki, hogy szeretettel várjuk.

Nagy meglepetésünkre, mikor elbúcsúztunk, kaptunk egy-egy rózsafüzért és 1000-1000 frankot.

– Ti biztosan spóroltok egy kis pénzt, mire hazamentek – mondta. Hálásan csókoltunk kezét neki.

Igen, ez volt az első összeg, amely arra ösztökélt bennünket, hogy takarékoskodjunk. Hozzunk össze egy kis tőkét szüleinknek. Itt is, ott is kaptunk kisebb összegeket, meg ajánlkoztunk is, hogy szívesen segédkezünk a tanyán munkák végzésére, melyet a gazda mindig bőségesen honorált. Amikor pedig jött a komlószedés ideje (ennek a vidéknek ez volt a nagy jövedelmi forrása), mi is beálltunk. Egy kiló komlóért csak 1 frankot fizettek. Reggeltől estig megszedtünk 150-200 kilónyit, s mert ez két hétig eltartott, ez is szép summát jelentett. A

kanonok úr és a jó parasztgazda, látva szorgalmunkat, mellékesen is csúszttattak pár száz frankot a takarékkönyvünkhöz.

Közben otthonról rossz hírek érkeztek. Milyen csalódás volt, amikor megtudtam, hogy a sok ezer frank értékű nagy láda, melyet karácsonyra küldtünk, nagyon késve érkezett meg, és hogy, hogy nem, lelketlen emberek kirabolták. Holmi értéktelen rongyokat gyömöszöltek bele, s jó szüleimhez nemcsak hogy egy rendes darab, de még egy szelet csokoládé sem érkezett. Levélben megírtam a csomag tartalmát, de édesapám hiába járt, hogy igazságot keressen. Ez mint szeretetadomány nem is a postán, hanem gyermekvonat szállítmányában szerepelt, így nem lehetett kártérítést kapni. Édesapám meg is írta, hogy soha többet csomagot ne küldjünk. Mennyivel jobb lett volna, ha azt inkább pénzben kapják. Édesapa felvetett egy merész tervet. Mindig kereskedelmi vonalon dolgozott, s minden álma most is, hogy egy kis üzletet szerezzen. Az ügynökösködést nem bírja. Édesanya is csak fárasztja magát a búcsúkon, de nagyon szűkös eredménnyel. Ha ti ott Belgiumban tudnátok egy komolyabb összeget szerezni, minden megoldódna. Laci iskoláztatása is egyre nehezebb, nem bírjuk. Most, hogy elmentetek, a kórházból sem kapunk kosztot, amivel hozzájárultatok Laci bátyátok költségeihez, az is elesett. Nagymamád egyre betegebb, orvosra, gyógyszerre is kell költeni. Háromszor is ismételte édesapa, hogy rajtunk múlik minden. Imivel összedugtuk a fejünket. A trappista apát úr által adományozott alap már jócskán megduzzadt. Majdnem 10.000 frankunk volt. Ezt meg is írtuk édesapának, de sejtettük, hogy ezzel még nem lehet üzletet nyitni. Mit volt mit tenni, próbálkoznunk kellett.

Éppen kapóra jött, hogy az a kanonok úr, akinek Pesten ministráltam, a közben pappá szentelt Arnold atyával meglátogatott. Igen, ő ajánlott engem ide a POPERINGHE-i főesperes úrhoz. Volt nagy vendégség a plébánián. Beszámoló a pesti élményekről. Mindent elmondott a jó kanonok meg Arnold atya a helyzetünkről, hogy milyen nagy nyomorúságban élünk Budapesten. Éreztem, hogy itt az alkalom, mivel ő jól tudott magyarul, előadtam édesapám levelét, kérdeztem, mit lehetne tenni. A nagylelkű kanonok úr előhúzta erszényét, s egyből 10.000 frankot adott. A drága esperes úr nem sokat gondolkodott, 50.000 frankot ígért. Majd kibújtam a bőrből. Kirohantam a konyhába, ahol Mária néni sütött, főzött. A plébános úr nővére az asztalnál hallotta az egész eseményt, mesélte, hogy a mi Stefánunk gazdag ember lett. Erre már Mária néni is megígérte, hogy az ő betétkönyvéből kikerekíti az összeget. A plébános úr nővére nagyot sóhajtott. Kár, hogy nekem nincs betétkönyvem, de mi mindig egy kasszán voltunk Richard öcsémmel. Azért én sem maradok ki ebből.

Kifordult a konyhából, és intett, hogy menjek utána. Fölsiettünk az emeletre, ahhoz a szobához, mely mindig be volt zárva. A szép antik bútorokkal berendezett kis szobában állt a páncélszekrény. Úgyesen kiforgatta a jelszót, s mikor kitárult a páncélajtó, a legelső, ami szinte elkápráztatott, egy gyönyörű misekehely volt, a flamand ötvösmunka remeke. Közben a kisasszony kiemelt egy kazettát, amelyben hosszú, vastag aranyláncon aranyóra csillogott.

– Az enyém volt, Stefánkám, de most neked adom. Szüleidnek biztosan komoly segítséget jelent. – Mikor lelkendezve, hálálkodva köszönetemet kifejeztem, megjelent az ajtóban a kanonok úr.

– Hát ti hova tűntetek? Már kerestelek benneteket – mosolygott. Meglátta kezemben a vastag aranyláncon dupla fedelű órát. Belefehéredtem. Jaj, mit fog mondani? – cikázott át a fejemen, mert láttam, hogy a kisasszony is zavarban van. De ő odalépett a páncélszekrényhez, kiemelte a gyönyörű kelyhet, kedvesen, de meggyőzően mondta:

– Ezt meg én adom majd neked, Stefán, ha pap leszel. Ez lesz az én ajándékom első misédre.

Ott álltam szinte megrökönyödve, az egyik kezemben az aranyóra láncsal, a másikban a csillogó kehely. Nem tudtam szóhoz jutni, de a szám megremegett, ahogy néztem ezt a két aranszívű testvért, akikről sugárzott a szeretet, akiknek szemében csillogott a jóság, mely egész lényüket bearanyozta, széppé, gazdaggá tette.

Ahogy felnéztem, a kedves kisasszony könnybe lábadt szemekkel nyúlt felém. Édesanyámra hasonlított, aki azon az emlékezetes karácsony estén, amikor a kis Jézus nem hozott aranyórát, meggyőzően biztatott, hogy lesz még aranyórát alkalmas időben, amikor a leginkább szükség lesz rá! A kedves vendég kanonok úr megígérte, hogy miután neki rövidesen egy új gyerekakció rendezésére Pestre kell utaznia, elviszi az összegyűjtött pénzt s az aranyórát a szüleimnek.

Milyen boldogan újságoltam Iminek, aki azt tanácsolta, adjuk el a kerékpárokat, melyeket még alig használtunk, s valóban, a kerékpárkereskedő majdnem az egész összeget visszafizette. Nagy volt az örömünk. Boldogan írtuk meg szüleinknek az eseményeket. Édesapa röviden válaszolt. Most már lebegjen előttem a kis üzlet képe, melyet én már ki is szemeltem, nem messze tőlünk, a Nefelejcs utcában. Közben telt-múlt az idő, a nyár vége felé járt. Mi pedig egyre lestük a híreket.

Arról értesültünk, hogy édesapa mindent megkapott a kanonok úrtól, de azután hosszú hallgatás. Édesanyánktól jött egy lesújtó levél később.

– Miután apátok a pénzt megkapta, először szépen kiöltözött. Nagymamádnak, aki állandóan feküdt, a jobbnál jobb ételeket hozatta. Később Novák apát úr révén nagymamád kórházba került. Édesapa erre kijelentette, a nagy lakásra nincs szükség, most mindent az üzletbe fektetünk. Kis albérletbe költöztünk, a lakást bútorostul eladtuk. Nagy összegért béreltük az üzlethelyiséget, teljesen újjáalakítottuk, berendeztük. Elláttuk áruval a fűszer-csemege üzletet. Még adósságot is vettünk fel, hogy megindulhasson a bolt. Szinte éjjel-nappal ott vagyok, de eddig nagyon gyengén megy. Laci is hazajött. Most ő az inas és a kifutó is. Cipeli az árukat. Sehogy nem tetszik ez az egész. Bár édesapa egyre azt mondja, hogy minden kezdet nehéz, de látom, egyre idegesebb, még a vevőkkel is türelmetlenkedik. Nagyon elszomorodtunk, hogy mit mondjunk a kanonok úrnak, aki egyre érdeklődött az üzlet iránt. A kisasszony is észrevette, hogy valami bánt. Egyszer aztán elpanaszoltam. Nehezen mennek otthon az ügyek. Apuka és anyuka meg Laci is annyit dolgoznak, s alig tudnak vevőt szerezni. A jó kisasszony kedvesen vigasztalt. A nyár az mindig rossz szezón. Meglátod, jön az ősz, akkor majd fellendül. Ti is nemsokára hazamentek, majd segítetek otthon. Jaj, erre nem is gondoltam, itt a nyár vége. Hamarosan szeptember, s akkor lejár az egy esztendő. Vissza kell menni Budapestre.

Tudom, anyukám nagyon fog örülni, de megint a nagy nincstelenség, megint albérletbe menni? Aztán jött egy rövid értesítés: nagymamád meghalt. Kanonok úr bemutatott egy szép gyászmisét. Mi is írtunk haza részvétünkről tanúskodva.

Megint jött egy levél, édesanya szomorúan írja, a temetés rengetegbe került. Úgy néz ki, hogy a csőd szélére jutottunk. Imádkozzatok, gyermekeim. Nem tudom, mi lesz velünk. De erről már szólni sem mertem a kanonok úrnak és a kisasszonynak. Jóságukkal nem akartam visszaélni. Ami aztán betetőzte fájdalom, Laci bátyám írt egy szomorú levelet:

„Itt az új iskolaév. Most lennék 7. gimnazista, de nem mehetek vissza Esztergomba. Egyrészt nincs egy fillérünk sem, másrészt szükség lesz rám. Bár ha ez így megy, egy-két hónap múlva bezárhatunk.”

Nem kellett egy-két hónap. Két hét múlva jött a hír:

„Mindent elárvereztek, nem maradt semmi.”

Ez volt az utolsó s talán a legszomorúbb hetem Belgiumban. Hiába kedveskedtek. Mindent összehordtak az ismerősök is. Két nagy láda telt meg holmikkal, de én nem tudtam neki örülni. A jó kanonok úr kedves nővére és Mária néni azt gondolta, azért szomorkodom, mert itt kell őket hagynom. Ebben is sok igazság volt, de legjobban az fájt, hogy amit ezekkel a jó belgákkal meg a mi munkánkkal összehoztunk, az mind kárbaveszett. Még rosszabb helyzetben vagyunk, mint amikor ide jöttem, mert akkor legalább volt egy rendes, bútorozott főbérleti lakásunk a Garay utcában. Imi könnyebben fogta fel. Egyre vigasztalt. A jó Isten majd megsegít, de őt is kértem, hogy senkinek ne szójon, hogy milyen nincstelenség vár otthon. Kis batyuval jöttünk, mint valami grófgyeremek, gyönyörűen felöltöztetve, hatalmas két ládával indultunk haza. A

ládákat nagy vaspántokkal úgy megerősítették, hogy képtelenség volt azt kinyitni, csak úgy, hogyha az egész ládát darabokra törik. A kanonok úr megáldott, megölelt:

– Nem kell sírni, Stefán! Te még vissza fogsz jönni.

Közben hullottak a könnyeim. Drága nővére és Mária néni szinte nem akartak az ajtón kiengedni. Egy kis szegény magyar fiút hogy lehet így megszeretni? Ezen többször eltűnődtem. Csak egy magyarázata van ennek: az igazi, önzetlen krisztusi szeretet, mely ezekben az aranyos flamand szívekben élt. Nem is tudom, hogy érkezünk az állomásra. Imiék már ott vártak. Őt is megkönnyezték, de ő könnyebben búcsúzkodott. A kisváros pályaudvarát úgy betöltötte a sírás-rívás, hogy még ilyet nem tapasztaltam. Amikor kigördült velünk a fekete szerelvény, sok-sok integető kéz fölött a széles karimájú nagy kalap, tudtam, hogy a kanonok úré.

Visszafelé gyorsabban haladtunk. Két nap és két éjszaka, és átgördültünk a magyar határon. Megdobbant a szívem! Áldott magyar vidék. Gyorsan eltelt egy év. Akármilyen vár otthon, jó lesz hazaérni. Édesanya, Laci meg szegény apám is hogy fognak örülni. No meg nem is jövünk üres kézzel... Amit hoztunk, azzal is segíthetünk. Szinte álom volt, ahogy a kivilágított pályaudvarra befutottunk. A sok-sok integető kéz, ahogy a neveket össze-vissza kiabálták, mindenki kereste övét. Lacit láttam meg legelőször.

– Nicsak, kész fiatalember.

Mellette édesapa eltörpült. Anyut nem láttam hirtelen, de most igen, ő az. Előrefurakodott. Legelsőnek állt ott a kocsijánál, szinte ölelő karjaiba ugrottam. Nem volt szavunk, csak öleltük, csókoltuk egymást. Imi meg édesapa karjaiban volt. Laci boldogan ölelt át bennünket. Azután közelharc folyt a csomagokért. Laci szerzett egy öreg hordárt, aki alig tudta a két ládát kis négykerekű kocsijára rárakni. Nem kis büszkeséggel állapítottam meg, hogy miénk volt a két legnagyobb láda. Aztán csak mentünk ki a Keleti forgatagából. A Garay utca felé kanyarodtam, de anyukám könnyezve visszahúzott.

– Nem arra, fiacskám, most a Dembinszki utcában lakunk.

– És a Nefelejcs utcai üzlet?

– Az már nincs, fiam – mondta édesapám lemondóan.

Többet nem is esett szó erről az üzletről. Édesapám beleőszült, belerokkant ebbe a vállalkozásba. Megsajnáltam, megsimogattam a kezét.

– Ne búsulj, apa! Hoztunk sok mindent. Lesz ám meglepetés!

Hát az volt is bőven. Alig fértünk be a két ládával a kis szobába, melynek ablaka a második emeleten szűk sikátorra nyílt. Magam is elcsodálkoztam, hogy mi mindent pakoltak össze ezek a jó belgák. A szeretet találékonyságával mennyi örömet okoztak. Jutott mindenkinek, Mária néni kis csomagjából egy ezerfrankos is kihullott. Abból a dobozból, melyet a kisasszony nyomott vigyázva a kezembe, egy szép, régi antik Mária-szobor kis Jézuskával, az ő szobájának féltve őrzött kincse került elő. A kanonok úr kis szűkös csomagjában egy fényképezőgép volt.

– Mindig ilyenre vágytam – mondta Laci álmélkodva.

A kezébe nyomtam:

– Legyen a tied.

Egy nagyobb doboz is előkerült, melyet a szomszéd nagy bazáros játékkereskedő hozott át titokzatosan, hogy ezt csak otthon lehet felbontani, mert úgy be van csomagolva. Hát alig tudtuk kiszedni a sok papírba csomagolt kis filmvetítő gépet, melyet Imivel gyakran megcsodáltunk. Ennek igazából Imi örült meg. Szüleinknek is jutott mindenféle. Sok élelmiszer, csokoládé. Gondosan kiválogattuk, hogy mit vigyünk Karcsi bácsinak, a harangozó Guszti bácsinak és Novák apát úrnak. Zoli bácsira is gondoltunk.

Novák apát úrnak egy szép nagy doboz igazi belga szivart vittünk. Zoli bácsi is nagy dohányos volt, jutott bőven cigaretta és dohány neki. Másnap persze az volt az első, hogy reggel korán elsiettem az erzsébetvárosi templomba Karcsi bácsihoz. Úgy beszéltük meg, hogy az egész család jön a 8 órai misére, melyet Novák apát úr mond. Ott is voltunk mindannyian.

Karcsi bácsi mise végén elkísért bennünket Novák apát úrhoz. Zoli atya is éppen ott tartózkodott. Szerény ajándékainkat örömmel fogadták.

Novák apát úr ünnepélyesen kijelentette:

– Nebuc király, vedd át újra a helyed! Légy továbbra is a mi hűséges ministránsunk – majd nyomatékkal hozzáfűzte: – „A világot látott erzsébetvárosi főministráns.”

Karcsi bácsiékhöz is bementünk. Ott már Guszti bácsi is várt. Reggelire volt terítve. Kedvesen fogadtak, s ajándékainkat szinte el sem akarták fogadni, de amikor Karcsi bácsinak kezet csókoltam, melegen ölelt magához.

– Igaz is, kis Nebuc király! Hát én egyengettem utadat Belgium felé! Emlékszel még arra a karácsonyi ajándékra, melyet ígértem? Aki hűségesen ott lesz minden szentmisén? Ugye beváltottam szavamat, ugye igazi karácsonyi ajándékot kaptál akkor? Én biztos vagyok benne, hogy még ennek a belga kapcsolatnak lesz folytatása. Hiszen még gyerek vagy, előtted a jövő. Én csak arra figyelmeztetlek, hogy légy továbbra is jó kis ministránsunk, és nagyon jól jegyezd meg, hogy tartsd a kapcsolatot azzal a jó Isten áldotta kanonok úrral!

Hányszor figyelmeztetett erre még a jó sekrestyés később is:

– Nebuc király! Írtál Belgiumba?

Hát én írtam is. Kerestem a szavakat, hálámat kifejezve, hogy mindent mennyire köszönök, hogy imádkozom értük, s hogy úgy szeretnék visszamenni. Jött is mindig a válasz. Mindenről írtak benne, mint a gyerekeknek. Éreztem leveleikből, hogy mennyire a szívükbe zártak.

Esztergom-tábor (Don Bosco Intézet)

Édesapám nagyon le volt törve. Szinte életkedvét is elvesztette. Meghalt édesanyja, akit annyira szeretett, üzleti vállalkozása megbukott. Mindene odaveszett, még adóssága is maradt. Amit hoztunk, javarészt eladták, föléltek. Szeptember vége volt, s az iskolát is el kellett volna kezdeni. A kórházba közben felvettek egy másik ministráns gyereket, kosztot onnan már nem kaphattunk. Újra Károly bácsi jött segítségünkre. Előadta Novák apát úrnak, hogy milyen nehéz helyzetbe kerültünk. Hívatott bennünket. Édesapámnak komoly összeget utalt ki adósságai törlesztésére. Azt tanácsolta neki, hogy engem és Imit el tudna helyezni Esztergomban, a Don Bosco Intézet táborába. Ott van polgári iskola. Teljesen ingyen folytathatnánk tanulmányainkat. Gimnázium ott nem volt. Laci részére más megoldást kellene keresni, de pillanatnyilag ez is nagy segítség volna. Apát úr megígérte, hogy felveszi a kapcsolatot a Szaléziakkal.

Igazgatójukat nagyon jól ismerte. Édesapám nem győzött hálálkodni. Édesanyjának sem, de nekünk sem tetszett ez a megoldás, hiszen alig hogy megjöttünk Belgiumból, most megint idegen környezetbe menjünk intézetbe? Tiltakoztam is minden érvet felhozva, de édesapa hajthatatlan maradt. Ha az apát úr ilyen nagylelkű ajánlatot tesz, azon két kézzel kell kapni! Ki mehet csak úgy intézetbe napjainkban, ahol teljes ellátás, tanulási lehetőség és minden megvan?

Pár nap múlva Karcsi bácsi hozta nagy örömmel a levelet, hogy felvettek bennünket, de már másnap indulni kell. Az iskolaév rég megkezdődött, nem lehet késlekedni.

Mit volt mit tenni, újra szedhettük cókókunkat. Édesanya és Laci kísérték ki az állomásra. Gyatra kis vonat baktatott Esztergom-táborba. Jaj, de más volt az az indulás a Keletből Belgiumba!

Édesanya elkísért az úton. Egyedül ez volt a vigasztaló. Kenyérmezőmajornál kellett szállni, onnan még pár kilométert gyalogoltunk. Bizony ez az Esztergom-tábor nagyon sivár hely. Hatalmas kaszárnák, egymás mellé sorakozó szürke épületek. Ebben az egész nagy barakkhalmazban egyetlen kedves épület a közepén meghúzódó kis templom volt. Oda mentünk legelőször. Csak az olajmécses vibráló fénye integetett felénk melegen. Eszembe jutott a napokban hallott evangéliumi idézet, melyet Mária Magdolnának mondott nővére: „A Mester itt van és hív téged.” Ez a gondolat megnyugtató. Ő itt sem hagy el, nem leszek egyedül.

Édesanya is vigasztalt, hogy majd meglátogat, és biztos nem kell itt lenni sokáig. Ő azon lesz, hogy minél előbb elhozzon minket.

Bizony ebből két esztendő lett. Édesanya csak egyszer tudott eljönni, akkor is pilisszentkereszti búcsú volt, s onnan gyalogolt át a táborba. Nagyon nehezen szoktam a tábor rendjéhez. Minden katonásan ment; vasfegyelem volt. A majdnem ötszáz rakoncátlan gyereket nem volt könnyű a Szalézi atyáknak nevelgetni. Nagyon sok volt köztünk az árva, menhelyből került vagy javítóintézetből idehelyezett gyerek. A koszt is egyszerű volt. Reggel egy tányér rántott leves, darab kenyérrel. Bizony ezzel nehéz volt egy óráig kihúzni, hogy azután valami főzelék- vagy tésztafélével megtölthessük bendőnket... Hús csak ritkán akadt. Vasár- és ünnepnapokon is mindig éhesek maradtunk. A nagy stúdium tanulóterem, ebédlő és a háló nagyon hidegek voltak. Nem lehetett kifűteni. Bár a jó szalézi atyák annyi önzetlenséggel, szeretettel igyekeztek ezt a nincstelenséget áthidalni, de ők sem tudtak ezen segíteni. Államtól, egyháztól egyaránt kevés segítséget kaptak, s egyre több volt a jelentkező. Mindig többen, mint ahány a férőhely. Ez a zsúfoltság még nehezítette az amúgy is nyomorúságos helyzetet. Legjobban a kis templomban éreztem magamat, ahol mindennap volt közös szentmise és rózsafüzér-imádság is esténként. A belgiumi mesébe illő egy év után megint mélyponton voltam, nem is nagyon barátkoztam senkivel. Csendes kisgyerek lettem. Még a szabad időben is legszívesebben a kis templomba lopódtam.

Jani bácsi, az öreg pedellus nagyon megkedvelt. Néha egy-egy karaj kenyeret csúsztatott a kezembe. Milyen boldogan feleztam ezt meg Imivel! Jani bácsi ezt is mosolyogva nyugtázta. Mindenkinek mesélte, hogy van itt egy angyalka. Ez a név rajtam is maradt. Két éven át mindenki angyalkának szólított.

Volt egy kedves prefektus: Fekete atya. Ő kezdettől fogva pártfogásába vett. Néha ebédlőjükből valami kis süteményt is hozott nekem. Bejáró tanulók is voltak. Egy nagy parasztfiú gyakran megfelezte velem zsíros kenyerét. A negyede Iminek jött jól, mert ő erősen fogyásnak indult.

A prefektus úr jóvoltából ministrálhattam, sőt a kápolna takarításában is segédkezhettem, ami nagy karaj kenyér jutalommal járt. Kenyér volt az egyedüli valuta. Ezzel csereberéltünk, ezért némi előnyökhöz lehetett jutni. Bár a jó atyák Don Bosco szellemében igyekeztek a gyerekeket nevelni, ebben a nagyon vegyes összetételű társaságban az ököljog uralkodott. A nagyok terrorizálták a kicsinyeket. Azok pedig ahogy tudtak, segítettek magukon. Leginkább egy-egy karaj kenyér erejéig. Kis holminkra is nagyon kellett vigyázni, másként lába kelt. Esténként bizony gyakran a nagy pajtaszerű hálóban, mikor dideregve magamra húztam a durva katonapokrócot, elpityeregtem magamat. Édesanyámra és a jó kanonok úrékra gondoltam. Mellettünk a nagy katonakaszárnyából ilyenkor mindig felsírt a kürtös katona takarodójának mélabús hangja. Kis szívem egész fájdalma beleremegett a trombita hangjába. Reggel az ébresztő sem volt vidámabb, melyet a templom harangja zúgott álmos fülünkbe. Gémberegett tagokkal másztunk ki az ágyból, derékig jéghideg vízben mosakodni. Utána vonultunk teljes csendben a szentmisére, ahol mindig megvigasztalódtam. Úgy éreztem, hogy az édes Jézus, aki hozzám jön, egyesít mindazokkal, akik szeretnek, de nagyon távol vannak.

Nyári vakáció

Az igazgató egy szép júniusi reggelen hívatott Imivel együtt. Levelet tartott kezében.

– Hm, hát ti vagytok azok a belga gyerekek? No lám, megint meghívtak benneteket Belgiumba, a nyári szünetre.

Ez úgy ért bennünket, mint egy főnyeremény. Boldogan néztünk egymásra, Imi felnevetett.

– Hohó! – mondta az öreg igazgató atya –, de van egy bökkenő. A vonat már két nap múlva indul, a vizsgák pedig csak a jövő héten lesznek. Hát hogy képzelitek vizsga nélkül?

Tagadólag rázta a fejét. Megszeppenve álltunk ott. Mentő gondolatunk támadt:

– Igazgató atyát annyira dicsérte a Novák apát úr, hogy milyen jó szíve van. Engedjen el bennünket! – kérleltem.

Az igazgató maga elé meredt.

– Hát a Novák, bizony nagyon jó barátom. No jó, hát az ő kedvéért kivételt teszek veletek. A bizonyítványt utólag megkapjátok. Máris mehettek!

Azt se tudtuk, hogy köszönjük meg. Úgy rohantunk ki az igazgatói szobából, hogy csak az öreg pedellus bácsinak tudtam elmesélni, milyen váratlan szerencse ért bennünket. Ő a kapuig kikísért minket.

Milyen boldog volt ez a hazatérés, milyen felejthetetlen az újraindulás Belgiumba! Álomszerű volt minden. Egy ilyen küzdelmes év után újra az ígéret földje felé, ahol tárt karokkal várt a kanonok úr, nővérével és Mária nénivel együtt. Imit szintén a nevelőszülők és az egész rokonság könnyek, ölekezés közepette. Elkezdődött egy felejthetetlenül szép, három hónapos vakáció a mosoly országában, ahol mindenki jó volt, kedves volt, szeretetet sugárzott.

A kollégium kisasszonya

Már jól tudtam flamandul, jobban megértettem, felfogtam a dolgokat, s a jó Mária néni, aki olyan nagyon beszédes volt, nagyon sok szépet mesélt a kisasszonyról, a kanonok úr nővéréről:

– Amikor elmentél, Stefán, napokon át szótlán volt. Többször bement a szobádba, elnézegette üres ágyadat. Rajongott a gyerekekért, de azok is érte.

Mikor a kanonok úr a bruggei gimnázium igazgatója volt, a bentlakó diákok édesanyjukként szerették. Mindennel hozzá jöttek. Neki pedig annyi türelme volt a sok kis diákhoz. Mindegyiket úgy ismerte, mintha a saját gyermeke lett volna. Nehezen is szokott meg itt a plébánián. Amikor a püspök atya felhívása jött, hogy magyar gyerekeket lehet befogadni, ő hármat is kért volna, de erre a kisvárosra csak száz gyerek jutott, s azokat úgy szétkapkodták, hogy még háromnynak is lett volna hely. Amikor a kanonok úr kérdezte, hogy kit válasszunk: fiút-e vagy lányt, egész felháborodott:

– Hát hogy képzeled, mikor én mindig fiúk között forogtam? Mikor megtudtuk, hogy tíz év körüli fiúcska jön, oda volt a boldogságtól. Hónapokon át mást sem tett, mint harisnyákat, sálát, sapkát horgolt és szép meleg pulóvert. A mi kis fiúnknak – mondogatta boldogan.

Eddig is szerettem a jó kisasszonyt, de most még jobban becsültem. Mindennap virágot csentem szobájába. Mindig valamivel kedveskedtem neki. Névnapijára pedig Mária nénivel süttünk egy nagy tortát. Milyen öröm volt számára! A kanonok úr minden este lábat áztatott. Mindig a jó kisasszony segített ennél a műveletnél.

Észrevettem, hogy milyen nehezére esett letérdelni, hajolgatni. Vállalkoztam, hogy ezentúl én végezhessem. Láttam, neki is és a kanonok úrnak is nagyon tetszik. Nekem pedig jólesett ez a kis szeretetszolgálat az én nagy jótevőmmel szemben.

Nagy kirándulásokat is szerveztünk a tengerpartra, mely tőlünk csak harminc km-re volt. Egy öreg Fiat gépkocsin pőfékeltünk végig az utcákon. Az elemózsiáskosarat én vettem gondozásba, amit mindig felcsíptünk a farmon. A kosarat ott is megduplázták sonkával, vajjal, sajttal. A homokbuckás parton kiterítettünk egy nagy gyékényszőtest. Ők ott letelepedtek, mi pedig Imivel mezítláb rohantunk neki a hullámoknak, a morajló tengernek. Fürdésről szó sem lehetett, mert mindig olyan jeges volt az Északi-tenger, de azért nagyon jó volt ott futkározni. Természetesen a Balatonra gondoltunk, hogy abban milyen jó volt lubickolni, de azért nagyon élveztük ezt a végtelennek látszó, morajló víztömeget, a messze bent úszó hajókat, a napsütést, a sós leheletű szelet. A homokbuckák között pedig kergettük a vadnyulakat. A jó kisasszony nagyokat kacagva biztatott bennünket. Ilyenkor mintha kicserélték volna, annyira felengedett, olyan jókedvű, olyan aranyos volt. Arra is vállalkozott, hogy elvisz kettőnket Antwerpenbe a gyönyörű székesegyházat és a világhírű állatkertet megnézni. Brüsszelt, a belga fővárost is megcsodáltuk. Fáradhatatlanul magyarázott nekünk, azután mindig cukrászdában kötöttünk ki.

Válogathattunk a jobbnál jobb sütemények, tortaszeletek között. Mikor hazatértünk, kanonok úr tréfálkozva gyakran mondta, hogy ti egészen tönkretesztetek engem.

– Majd ledolgozzuk – válaszolt nevetve a kisasszony.

Közben egyre több ismeretségre is szert tettünk. Egyre több helyre hívtak bennünket. Nagy kerékpárkirándulásokat is tehettünk. Ott kerékpárt szerezni nem volt probléma, minden családnak volt.

A jó kisasszony az otthoni állapotokról is többször érdeklődött, hogy mi van az üzlettel. Ilyenkor mindig zavarban voltam, csak annyit mondtam, hogy nagyon nehezen alakulnak a dolgok. Nem mertem bevallani, hogy tönkrementünk, hiszen ő már szinte mindenét odaadta nekünk. Most is egy értékes gyémántgyűrűjét és arany fülbevalóját adta nekem, hogy boldoguljunk. Milyen jó szíve volt!

Amikor közeledett a szeptember, egyre szótlanabbá vált. Éreztem, hogy neki sokkal jobban fáj, hogy hamarosan el kell búcsúzni. Hányszor láttam az asztalnál, hogy elfordul, nagyot sóhajtván. Most is kikísértek bennünket az állomásra, ő siratott meg engem igazán, bár a kanonok úr vigasztalta:

– A jövő nyárra úgyis visszahívjuk Stefánt!

Ilyen volt ez a jó, kedves kisasszony, akit így hívott mindenki: A kollégium kisasszonya. Én pedig úgy őrzöm őt szívemben, mint egy áldott angyalt, mint az én flamand anyámat.

Hazatértem örömteljes napját máris beárnyékolta az a szomorú tény, hogy helyzetünk mit sem változott. A munkanélküliség, a nyomor nem adott lehetőséget, hogy otthon maradjunk. Szegény Laci bátyám, mint kifutófiú agyonstrapálva...

Nem volt más lehetőség, mint vissza kellett menni az intézetbe, Esztergom-táborba, melytől úgy iszonyodtam.

A két kis misszionárius

Jaj, de hosszú volt ez az iskolaév! Imivel együtt számoltuk a napokat. Szegény édesanyám még látogatóba sem jöhetett. Csak néha jött egy-egy kis csomag. Ki tudja, hogy milyen áldozatok révén kuporgatta össze édesanya, hogy egy kis hazaival megörvendeztessen bennünket.

Milyen öröm volt egy-egy levél Belgiumból! A jó kanonok úr és a kisasszony Mária nénivel együtt hányszor megvigasztalt, hogy közeledik a nagy vakáció, s tárt karokkal várnak.

Egy szomorú hír is jött. Imi nevelőmamája meghalt. A legkisebb lányka pedig, aki úgy szeretett minket, kolostorba vonult apácának. Imi nagyon elkeseredett, hogy ő biztos már nem térhet vissza. De amikor a kanonok úrnak erről írtam, megnyugtatót, hogy jó barátja a szomszédos plébános. Őt szívesen fogadja. Elérkezett a várva várt nap. Jött a levél a meghívóval. Hogy irigyelték a többi fiúk! Mehettünk újra Belgiumba. Milyen nagy öröm volt az a kedves fogadtatás, és hogy újra birtokba vehettem a régi szobákat. Imivel is többet lehattunk együtt, mert egészen közel lakott hozzánk. A kanonok úr házában volt egy gyönyörű nagy kertje, tele gyümölcsfákkal. Szebbnél szebb virágokkal. Közepén egy hatalmas, zöld, pázsitos rész. Mennyit lehetett ott hancúrozni! Még nyuszikat és fehér galambokat is tarthattam, s a kert végén készítettünk egy kis Mária-kápolnát. A kertből nyílt egy kapu. Egy szomszédos nagy bazárkereskedőhöz, akinek két mi korunkbeli fia volt: Anton és René.

Mindent elfoglaltak a nagy raktárak, így minden szabad idejüket a kanonok úr kertjében töltötték. Indián-sátrat készítettünk. Mi voltunk a delavárok, ők pedig a sziúk. Vívtunk is nagy csatákat, üvöltözve rohagáltunk. A jó kisasszony meg-megjelent valami gyümölcscsel, szörppel vagy csokoládéval. Élvezettel nézte hancúrozásunkat. Ha belefáradtunk, letelepedtünk a sátorban, hogy elszívjuk a békepipát. Ilyenkor mindig Anton, az idősebbik vitte a szót. Rengeteg missziós történetet tudott. Kijelentette, hogy ő misszionárius lesz. Megy a vad indiánok közé. Persze ehhez nekem is kedvem kerekedett. Most már gyakran együtt szőttük terveinket. Addig

is, amíg nem mehettünk misszióba, elhatároztuk, hogy segítjük a missziókat. Akciót kezdtünk, papír-, bélyeg- és ezüstpapírgyűjtést. Nekik volt egy teherautójuk. Amennyi papírt összeszedtünk a városban, ez egy egész fuvarra kitett, melyet egy szép napon el is szállítottunk a papírgyárba. Kétezer frankot kaptunk érte. Ez nagyon felvillanyozta kedvünket. Antonnak támadt egy ötlete: rendezzünk missziós kiállítást.

A város kollégiumában volt egy kedves tanár, aki a missziók ügyeit képviselte. Ő írt Antwerpenbe, s rövidesen meg is érkezett három nagy láda missziós kiállítás anyagával. Antonék édesapja beleegyezett, hogy az egyik raktárhelyiséget kiüríthetjük, s ott rendezzük meg a kiállítást. Reggeltől estig ezen dolgoztunk. Hosszú asztalokra és a falakra helyeztük el a kiállítás anyagát. Képeket a missziókról. Négerek által faragott kezdetleges eszközöket, varázslók álarcait, lándzsákat és pajzsokat. Magam is meglepődtem, hogy milyen szépen nézett ki ez az érdekes missziós kiállítás, melynek nagy propagandát csaptunk. Még a kanonok úr is kihirdette a szószékről a két kis ministráns által rendezett kiállítást, akik ugyan még nem misszionáriusok, de már gondolnak a missziók megsegítésére. Őt frank volt a belépő a felnőtteknek, kettő a gyerekeknek. Kanonok úr azt is megengedte, hogy a kiállításlátogatók a kertbe is átjöhetnek, ahol üdítőket és édességeket lehetett vásárolni. Mi magunk is meglepődtünk, hogy milyen nagy volt a forgalom, főként vasárnapokon. Egy egész hónapon át lefoglalt bennünket ez a missziós kiállítás. Természetesen mindig ott kellett lenni, a vendégeket fogadni, mindent elmagyarázni és kínálgatni az édességeket és az üdítőitalokat. A záróünnepségre szinte a város egész papsága eljött. Legnagyobb meglepetésünkre maga a polgármester is, aki szívélyesen gratulált nekünk, mint jövődöbeli misszionáriusoknak, mert, mondta kedélyesen, hogy akik ennyire szívükön viselik a missziók sorsát, azokból jó misszionárius lesz. Ennek a mi utolsó belga nyaralásunknak ez volt a csúcspontja. Fájdó szívvel szedtük azután szét a kiállítás anyagát és csomagoltuk vissza a ládába.

A tiszta bevétel kb. 50.000 frank volt, amit boldogan adtunk át a missziós ügyek vezetőjének.

Már nagyon közeledett az ősz. A sárguló falevelek jelezték, s egyik nap az asztalnál a kanonok úr gondterhelten arccal nyújtott át egy levelet a kisasszonynak. Láttam, hogy a kisasszonynak könny szökken a szemébe. Elsejével indul a vonat vissza Magyarországra.

– Még van itt valami – sóhajtott szomorúan a kisasszony. – Ez a gyermekakció befejeződik. – Ölébe ejtette a levelet, letette szemüvegét, kinézett a nagy veranda ablakán, ahol a szélben két fenyőfa bólogatott szomorúan, majd magához ölelt.

– Stefán, Stefán – suttozta. – Mi lesz velünk?

A kanonok úr göndör ősz hajában turkált idegesen.

– Nagyon szomorú – jegyezte meg.

Szívem szinte összefacsarodott. Most éreztem, hogy mennyire kötődöm én ezekhez a kedves flamandokhoz. Ennyi sok szép élmény után újra vissza az intézet szürke hétköznapijainak taposómalmába. Már előre megboroztam. Mikor Iminek ezt elmondtam, ő határozottan kijelentette:

– Ne félj, Pityukám, akárhogy is lesz, de az intézetbe nem megyünk vissza.

Soha nem volt ilyen fájdó búcsúzás, mint ezen az esős, szürke, szeptemberi reggelen.

– Isten veled, Flandria! Látlak-e még viszont valaha?

Novák apát úr

A vonat begördült a Keleti pályaudvarra, s kutató szemeim Novák apát úr magas alakját fedezték fel legelőször. Karcsi bácsi mellette állt. Édesanyámat nem láttam sehol. De amikor a vonatról leszálltam, mégis elsőnek édesanyám ölelő karjaiban találtam magamat. Később Laci furakodott előre, s egyből odasúgta nekem, hogy az apát úr is itt van.

– No, te Nebuc király – hallottam az apát úr dörmögő hangját –, csakhogy megjöttél! Szükség lesz ám rád. Guszti bácsi kidőlt. Ugye eljössz hozzánk? Nemcsak ministráns, de a harangozó is te leszel!

Ez kedvező fordulat volt. Rögtön arra gondoltam, hogy akkor nem kell visszamenni az intézetbe, így is lett. Ő ezt már szüleimmel megtárgyalta. Imi már ügyis befejezte a polgárit, egyedül meg nem engednek vissza. Nekem még egy év iskolám volt, hogy végezzek. Most még többet kellett a templomban lennem, sőt még a kórházi helyemet is visszakaptam, így a koszt megint biztosítva volt. A templom fűtője, egy nyugdíjas mozdonyvezető, ígérte, hogy Imi beprotezsálja a Ganz Mávagba lakatosinasnak. Ott már egy kis fizetést is kap. Így indultunk, tele reménnyel az új iskolaévnék.

Laci magánúton tanult, és még mindig egy nagykereskedőnek volt a kifutója. Édesapa egyre többet betegeskedett. Anyunak még ősszel ment egy kicsit a búcsúkon való árusítás, de azután hosszú holt szezont következett. Éppen hogy tengődünk, a szűk albérleti szobából nem tudtunk menekülni. Bizony, tanulásra nem sok időnk maradt. Édesanyával vállaltuk a templomtakarítást, ami sok idővel, fáradsággal és csekély haszonnal járt. Akkoriban kötelező volt a leventére való járás. Nagy meglepetésemre engem választottak az iskolából leventeoktatói tanfolyamra, mely hetenként három estémet elvette. Bár szerettem járni, mert sokat lehetett tornázni, célba löni és futballozni. Meg is szereztem a leventeoktatói diplomát. Legjobban olvasni szerettem. Novák apát úrtól kaptam egy szép bibliát. Ennek nagyon örültem, mert az én jó belga kanonok uram nem egyszer elmondta, hogy ez a legszebb könyv a világon, hiszen Isten szava, az ő üzenete nekünk.

– Én mindennap olvasom a Szentírást – fűzte hozzá. – Stefán, szakíts erre te is időt, és szeresd a bibliát.

Könyvtárba is beiratkoztam. Ott a jó meleg olvasóteremben szívesen időztem. Alig vártam, hogy kitavasodjon. Akkor már lehetett a ligetben is szaladgálni. Mivel otthon nem lehetett villanyt használni, leültem a ligeti nagy ívlámpa alá. Ott olvastam a szebbnél szebb könyveket.

Karcsi bácsi elpanaszolta, hogy Novák apát úr sokat gyengélkedik. Sok baja van rokonaival, akik mindig pumpolják.

– Hej, Nebuc király, ha nem így lenne, biztosan titeket is taníttatna. Különösen téged nagyon szeret. A nyári szünet is megkezdődött. A bizonyítványom ahhoz képest, hogy elég keveset tanultam, közepesen jó volt.

Édesanyának volt az ötlete, hogy menjünk le a Balatonhoz, hiszen ott még elég sok rokonunk élt. A somogyi parton édesanyának, a zalai parton édesapának. Novák apát úr hozzájárult a vasúti költségekhez. Mind leutaztunk Látványba, édesanyánknak ott élt a bátyja, Pista bácsi. Valamikor molnár volt. Most egy kis szőlőt gondozott. Közel a régi malomhoz, melyet közben lebontottak, pedig de szerettem volna látni azt a kis vízimalmot, ahol születtem. Mint egy remete éldegélt ott a jó öreg Pista bácsi, de nagyon szűkösen tengette napjait. Nem is maradtunk ott két napnál tovább, hiába magasztalt. Zamárdit is viszontláttam. A jó öreg tanító néninek már csak a sírját láthattam. A komppal átkeltünk Tihanyba, majd Révfülöpön kötöttünk ki, ahol Pém bácsi fogadott szeretettel, aki édesapámmal volt rokonságban. Beszélt is nekünk nagy lelkesen nagybátyjáról, a zalaegerszegi Mindszenty esperesről, akinél sokat tartózkodott. Nagyon becsülte nagybátyját. Hát becsülhette is, hiszen később veszprémi püspök, majd esztergomi érsek, Magyarország bíborosa, hercegprímása lett. Apai ágon ő volt egyedül pap a családban. Édesanyám rokonságában volt egy apáca: nővérének lánya, Erzsébet kedvesnővér, akit szintén meglátogattunk. Az ő kolostorukban éreztem magamat legjobban. Jó pár napig ott is maradtunk. Jót tett ez a kis utazás és ismerkedés a régi tájakkal, rokonokkal.

Visszajövet Karcsi bácsi rossz hírral fogadott:

– Nem tetszik nekem az apát úr! Egyre gyengélkedik, hiába mondom, hogy pihenjen, hiszen ott a három fiatal káplánja. De ő csak végzi a megszokott munkáját. Most is épp temetésre

készülünk. De jó, hogy megjöttél. Hárompapos temetés lesz, s mindenáron az apát úr akarja végezni.

Engem is meglepett. Apát úr csak úgy görnyedt a nehéz bársony fekete palást alatt, s egyre csak köhécselt. A kocsiba már csak szinte beesett a mi segítségünkkel. Mikor hazaérkeztünk, én fektettem ágyba, s rohantam orvosért, aki kétoldali tüdőgyulladást állapított meg. Azt ajánlotta, hogy kórházba vigyék, de apát úr erről hallani sem akart. Mikor másnap reggel a kórházból jövet besiettem a plébániára, Karcsi bácsiba ütköztem.

–Jaj, halálán van az apát úr! – lihegte. – Kérte az utolsó szentségeket. – Káplán úrral átsiettünk a templomba. Főlkapkodtam magamra a ministránsruhát, s égő lámpával, csengettyűvel, szomorú szívvel mentem az Oltáriszentséget vivő atya előtt.

Novák apát úr csak úgy zihált, de még eszméleténél volt. Felvette a szentségeket, mi pedig Karcsi bácsival ott maradtunk imádkozva az ágya mellett. Kinyújtotta felém karját. Odaborultam kezére, könnyeimet nem tudtam visszatartani. Éreztem még simogatását, azután elfordította a fejét. Többet már nem reagált semmire, s délután meghalt. Most éreztem igazán, hogy mit veszítettem én és egész családom ezzel az aranyszívű plébánossal, aki mindig olyan jóindulatú és kedves volt velem, s a kis ministránsát mennyi szeretettel karolta fel. Tudtam, hogy most újabb nehézségekkel kell majd szembeszállni, hiszen ő nagy segítség volt nekünk. Ki tudja, hogy milyen lesz és ki lesz az új plébános. Nagy temetést rendeztek Novák apát úrnak, aki három évtizeden át volt Erzsébetváros plébánosa. A templomban volt főlravatalozva virágkoszorúk erdejében. A gyászmise után előállt a négy fekete ló, és megindult a gyászmenet a Kerepesi temetőbe. Amikor a nehéz hantok a koporsóján koppantak, könnyeim búcsúztatták. Lezárult egy nagy fejezet életemben. Valami nagyon fájt. Karcsi bácsi egészen megtört, úgy kellett hazatámogatni.

Mindent elfűjt a szél

Egyelőre nem kaptunk plébánost. A legidősebb káplán lett az adminisztrátor. Nagyon kedves, mosolygós, pocakos, öreg atya volt. Török volt a neve. Úgy nézett ki, mint egy basa. Ő mindent úgy hagyott, ahogy eddig volt, de tudtuk, hogy ez csak átmeneti állapot. Karcsi bácsi egészen búskomor lett. Érezte, hogy kifelé áll a rúdja. Én szinte mindig mellette voltam, gyakran kiballagtunk a temetőbe. Belgiumból is rossz híreket kaptam. A kanonok úr trombózással feküdt. Nővére és Mária néni ápolgatták otthon hűségesen. Az a reményem is szertefoszlott, hogy hozzájuk kimehessek. A magánúton való tanulás sem ment. Költségesnek és bizonytalanak ígérkezett. Laci bátyám esetéből is láthattam, hogy ez nem komoly dolog. Egyre bizonytalanabbnak éreztem a jövőt. Nem volt kibontakozás. Novák apát úr, akinek sok összeköttetése volt, mindig biztatott, hogy majd elegyengeti utamat, de ezt már elfűjta a szél. Édesanyának szomorúan panaszkodtam el, hogy egyre jobban gyötör a gondolat, hogy mi lesz velem. Tudom, hogy kellene tanulni, de ilyen körülmények között szinte lehetetlen, az idő pedig múlik, a napok, hónapok sürgetnek.

Leveleztem azzal a belga barátommal, akivel missziós kiállítást szerveztünk. Ő egyre biztatott, hogy jöjjek ki Belgiumba, ott biztosan felkarolnak. Tovább tanulhatok és majd együtt elmegyünk a missziókba. Édesanyám egyik este megkérdezte, hogy miért vagyok olyan komor. Elpanaszoltam, hogy valami többre vágyom, valami nagyot, szépet szeretnék életemből kihozni. Nem is tudom, hogy mi ez. Egyre inkább látom, hogy ez az életforma nem felel meg nekem. Nem is tudom, hogy mi az, ami úgy sürget, hogy cselekedjek, s mégis tehetetlenségre vagyok kárhoztatva.

Édesanyám nagy kék szemével rám nézett, mélyen, mintha a szívembe akarna látni, s kimondta a döntő szót.

– Pityukám! Ez a hivatás. Az Úr hív téged és sürget. Neked pedig felelni kell, mint a kis Sámuelnek: „Itt vagyok, mit akarsz, hogy cselekedjek!” Olyan megkönnyebbülést éreztem ebben a pillanatban. Elfújta a szél a fellegetket, kitisztult az ég, mintha kicserélték volna.

– Gondolod, anyukám?

– Hát én mindig ezért imádkoztam, fiacskám.

– Köszönöm, édesanya! – és megcsókoltam a kezét, azokat az áldott, munkától eldurvult ujjakat.

– Fiacskám – mondta komolyan –, most még többet fogok ezért imádkozni, hogy megvalósulhasson az elérhetetlennek látszó cél.

Most már komolyan elhatároztam, hogy minden törekvésem erre fog irányulni, akármilyen nehézségek is jöjjenek, fel nem adom. Egy hideg téli napon, mint derült égből a villám, úgy csapott le a hír: megjött az új plébános. Aránylag fiatal. Kicsit svábosan beszélő, energikus papnak látszott, aki azonnal azzal kezdte, hogy ő itt rendet csinál, mert ez lehetetlen állapot. Megvannak az emberei. Karcsi bácsinak felmondott, így aztán az én helyzetem is megváltozott, vagyis szedhettük a sátorfánkat. Az új plébános nem tartott igényt a szolgálatunkra. Karcsi bácsi elhatározta, hogy végleg itt hagyja Pestet, s rokonaihoz utazik feleségével. Még egyszer kiballagtunk a Kerepesi temetőbe, s Novák apát úr sírján meggyújtottunk egy kis mécsest. Ezt is elfújta a szél. Fájó szívvel éreztem, hogy most már Karcsi bácsit is elsodorta mellőlem a sors vihara.

A három testvér

Ritkaság egy családban, hogy ennyire összetartanak a testvérek. Talán a kemény élet s nyomorúság kovácsolt egyé bennünket. Minden áldozatra készek voltunk egymásért. Édesapa velem volt a legszigorúbb, de Imi és Laci mindig pártfogoltak és magukra vállalták, ha valami miatt édesapa neheztelt vagy megfenyegetett. Ez a sorsközösség még célunkat is egyé tette, mert – bár erről nem beszéltünk – mindannyian hajlottunk a papi hivatás felé, bár annak megközelítését egyformán szinte lehetetlennek láttuk.

Imi lakatosinas volt, de minden fillérjét hazaadta. Nem volt semmiféle igénye sem ruházkodásra, sem szórakozásra. Lacira mindketten felnéztünk, hiszen ő már nagydiáknak számított, bár még a hetedik gimnáziumból nem sikerült levizsgáznia. Mindig voltak ötletei, kezdeményezései, melyeket mi helyeseltünk és támogattunk. Egyszer azzal a tervvel állt elő, hogy kellene egy katolikus filmvállalatot alapítani. Ehhez legelőször is egy szép öltönyre lenne szükség, másként szóba sem állnak az emberrel. Ezt az öltönyt meg is szereztük a Teleki téren. Kitisztítottuk, édesanya szépen kivasalta, Laci pedig akcióba lépett.

Sorba járta a plébániákat. Nem sok eredménnyel. Végül annyit elért, hogy „A gyónási titok áldozatá”-t, egy francia filmet sikerült egy estére kikölcsönözni. A domonkosok kultúrházában ezt le is vetítettük, olyan sikerrel, hogy meg kellett ismételni. Szép haszonnal zárult az est. Laci tele volt lelkesedéssel, hogy az összes vallásos tárgyú filmet kikölcsönzi, s a plébánia kultúrtermében levetítteti, de a kölcsönzők is figyeltek erre, s olyan összegeket kértek kölcsönzési díjként, hogy már nem fizetődött ki az ilyen előadás. Arra pedig, hogy külföldről hozasson filmeket, nagy összegeket kellett volna lefizetni.

Forgatókönyvet is írt, vallásos tárgyú filmhez, de a vállalkozók nem voltak hajlandók az „Angelica” című katolikus filmvállalatot támogatni.

Iminek sem tetszett a Ganz Mávag, egyre azon töprengett, hogy ha felszabadul, otthagyja.

– De mit kezdjek? – kérdezgette.

Egy alkalommal összeültünk, és arra ez elhatározásra jutottunk, hogy itt Magyarországon nem boldogulunk. Irány Nyugat, arccal Belgium felé! Még jobban megérlelte bennünk az elhatározást az 1930-as Szent Imre-év, amikor a világ minden tájékáról jöttek fiatalok Szent Imrét ünnepelni. 700 éves jubileum volt ez. Belgiumból is jött egy hosszú szerelvény fiatal

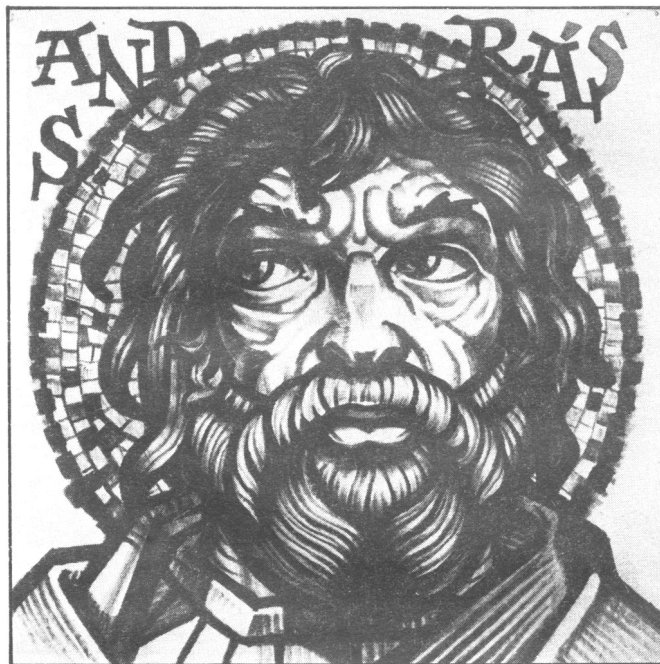
diákokkal. Vezetőjük Cardijn kanonok, akivel megismerkedtem, s én kalauzoltam őket, velük voltam városnézésnél. Esztergomi hajókiránduláson is és minden ünnepségen. Ez a kanonok úr később nagy segítségemre volt. Belgiumban ő adatta ki első könyvem. Együtt énekeltünk a belga fiúkkal. Ők flamand, én meg magyar énekekre tanítottam őket. Hálás voltam Szent Imrének, hogy így összehozott bennünket. Még jobban megérlelődött bennem az elhatározás, hogy kimegyek Belgiumba. Imit szerettem volna rávenni, hogy próbáljuk meg együtt. Ő úgy vélte, ha már ennyit gürcölt, előbb megszerzi a segédlevelet. Laci pedig azt tanácsolta, hogy nekem volna legjobb egyedül kimenni, s előkészíteni az utat, hogy később majd ők is kijöhessenek, így is határoztunk közösen.

Most már csak az alkalmat kerestem a terv megvalósításához. Az útlevelet három nap alatt megkaptam, s készültem a nagy útra. Azonban azt, hogy hogyan és miként valósul ez meg, az isteni Gondviselésre bíztam.

S. Péter apostol

„Új parancsot adok nektek: Szeressétek egymást! Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismerjen meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt.”

S. András apostol

„Amikor Jézus a galileai tenger mellett járt, látta, hogy Simon és testvére, András, akik halászok voltak, hálót vetnek a vízbe. Jézus fűszólitotta őket: «Jöjjetek utánam! Én emberhalászként teszek titeket!»”

S. Jakab apostol

„Legyetek megvalósítói az igének s ne csak hallgatói, különben önmagátokat csaljátok meg.”

S. János apostol

*„Nézzétek, mekkora szeretetet tanúsított irántunk az Atya:
Isten fiainak hívnak és azok is vagyunk.”*

II. fejezet

Ha Flandria visszahív – 1. rész

1932 tavasza gyorsan elérkezett. Virágba borultak a fák, hazajöttek a fecskék. Elnézegettem a Duna-parton, milyen villámgyorsan cikáznak a meleg, napsugaras verő fényben.

Nekifeszítettem a mellem a friss szellőnek, s vágyat éreztem nekiindulni a nagyvilágnak. Az idő sürgetett, hisz nagy volt a cél: pap lehessen. Mennyi hiábavaló próbálkozás... Beláttam, hogy itthon nem érem el célomat. Elgondolkodva néztem a Duna lassan hömpölygő áradatát.

– Nem tudná megmondani, fiatalember, hogy merre van a belga nagykövetség?

Felriadtam merengésemből. Egy izmos, jól megtermett, sportos öltözetű fiatalember állt előttem.

– Én is arra tartok – válaszoltam meglepődve –, szívesen elkísérem.

A fiatalember udvariasan bemutatkozott:

– Nagy Feri kerékpárversenyző vagyok.

– Én pedig Regőczy István vándordiak – mosolyogtam, s melegen kezét ráztunk.

– Belgiumba szeretnék menni, ott vannak a legjobb kerékpárosok. De még előtte Rómát is érinteném – mondta Feri, miközben a Duna mellett haladtunk.

– Már háromszor voltam Belgiumban – magyaráztam Ferinek –, igazán a kerékpárosok eldorádója. Ott mindenki kerékpározik.

Feri csodálkozva nézett rám:

– Épp egy ilyen társra volna szükségem, mert én csak magyarul tudok. Van két jó kerékpárom, az egyiket odakölcsönözném.

Hirtelen megálltam.

– Csak nem kerékpárral akarsz Belgiumba menni?

– De igen – nevetett Feri. – Nincsen pénzem utazásra, de van jó szívem, tudom, ép erős, izmos lábam.

– Veled mennék! – szaladt ki a számon.

Feri végignézett rajtam:

– Elég fiatalnak látszol, de jó a felépítésed. Tudsz jól kerékpározni?

– Belgiumban elég sokat kerékpároztam, de azóta nem.

– Na, majd meglátjuk. Először is útlevél kell.

– Az már van – előhúztam a zsebemből.

Feri csodálkozva lapozgatott benne.

– Hm – dünnyögte –, született 1915-ben; tanuló.

– Tudod mit, próbáljuk meg együtt azt a vízumot, ha megkapjuk, akár holnap indulhatunk.

– De a szüleim vajon el fognak engedni?

– Bízd csak rám! Bízd csak rám, öcsi! – mondta magabiztosan. – Nekem nevem van, újságokban is szerepeltem, nem egy versenyt megnyertem.

Gondviselésszerűnek láttam az egészet. Egy-két Miatyánkot is elimádkoztam, hogy sikerüljön ez a vízumügy.

A nagykövetségen ment minden, mint a karikacsapás. Ki kellett tölteni egy ívet.

– Az utazás célja? – kérdezte a szemüveges kisasszony.

– Tanulmányi körút – vágtam rá gyorsan.

– Hozzanak két fényképet, holnap visszakapják az útlevelet. Volt otthon álmélkodás, mikor egy idegen fiúval beállítottam. Barátságosan bemutatkozott, majd egyből előállt a kéréssel, hogy elkísérhessem Belgiumba. Abba már beletörődtek, hogy Belgiumba megyek szerencsét próbálni,

de az kérdés volt, hogyan. Örömmel láttam, hogy Feri megnyerte bizalmukat, nem zárkóztak el, csak azt kötötték ki, hogy erre jól fel kell készülni, s majd meglátjuk, hogy alakulnak a dolgok. Feri meghívott bennünket a Millenáris pályára, ahol rendszeresen versenyzett. Édesapa, Laci és Imi el is kísérték. Lelkendezve drukkoltunk Ferinek, aki győztesen került ki az élcsoportból. Imi megjegyezte:

– De Pityukám, hogyan fogod te bírni Feri iramát?

Laci megjegyezte:

– Az országúton nem kell versenyezni, csak azon légy, hogy mindig a nyomában maradj. Széles, nagy természetével majd felfogja a szelet.

A későbbiek során tapasztaltam, mily bölcs volt Laci tanácsa. Legnehezebben édesanya törődött bele ebbe a kalandos túrába. Hányszor elmondta féltő gonddal:

– Jaj, Pityukám, jól gondold meg! Nagyon hosszú az út, még vonaton is három nap. Hol fogtok aludni, mit fogtok enni? Esőben, viharban, ki tudja, milyen veszély várhat rátok...

Egyre nyugtattam, hogy az isteni Gondviselés még a madárkákról is gondoskodik. Már megbeszéltem Ferivel, hogy ő jól tud gitározni, nekem jó hangom van, biztosan kapunk annyit, amiből megélünk. Volt egy nyomdásztanuló barátom, ő nyomtatott kis kártyákat magyar, olasz, német nyelven: „Magyar fiúk kerékpárral Európa körül! Kérjük szíves támogatásukat!”

Közben komolyan tréningeztem, az erzsébetvárosi templomtól futottam a Duna-partig, az Erzsébet hídon a Gellért-hegyre és vissza.

Irataink rendben voltak. Türelmetlenül vártam az indulást, ami csak Ferin múlt, mert még egy versenye hátravolt. Elbúcsúztam mindenkitől, leginkább az erzsébetvárosi templomtól, mert szinte ott nevelkedtem.

Édesanyám utolsó este elrendezte kis cókómókomat: egy tarisznya pogácsát, kenyeret meg fasiozottat, szalonnát az útra.

– Hát csak így, szegényesen, pénz nélkül bocsátlak útra, de áldásom és imám mindig elkísér.

Édesapa nekem ajándékozta féltve őrzött törzszerű kését, amely a háborúban is vele volt. Laci és Imi is kedveskedtek útravalóval. Nehezen jött álom a szememre. A sápadt hold fénye bevetődött a szobámba, sugarai megcsillantak édesanyám könnyes arcán, ahogy a rózsafüzért morzsolgatta ágya szélén. Kora hajnalban még elsiettünk édesanyával a domonkosokhoz. Már 5 órakor nyitottak. Lelkiekben is megerősödve indulhattam a nagy útra. Feri türelmetlenül várt a kapu előtt, jól felpakolva, oldalán gitárral.

– Gyerünk, öcsi, nagy út áll előttünk! Még ma át kell érnünk a határon.

Édesanya könnyezve ölelt át, keresztet rajzolt homlokomra:

– Ez védjen, vezéreljen és hozzon haza újra!

Édesapa, Imi és Laci mosolyogva biztattak:

– Hajrá, Pityu! Meg se állj Belgiumig!

– Na meg Rómáig! – dörmögte Feri.

Mindenkivel kezet fogtunk, aztán felpattantunk a kerékpárunkra, nekiiramodtunk az István útnak. Hosszasan integettek utánunk, míg rá nem kanyarodtunk az Erzsébet híd felé a Rákóczi útra. Mikor az Erzsébet hídra értünk, csak akkor szólalt meg Feri:

– Na, hogy bírod?

– Isten segítségével fogom bírni, légy nyugodt!

Valóban, csak Isten különös segítségével bírtam azt a hosszú, fárasztó és veszedelmes utat, mely életem első keresztútjának bizonyult, melyet azután még de sok követett.

Budapest–Bécs

– 256 kilométer innen Bécs! – kiáltott hátra Feri, mikor a Lánchíd budai hídfőjénél elhaladtunk. A Magyarok Nagyasszonyát ábrázoló kőszobor jelezte az indulási pontot. Ránéztem a szoborra, melynek fején Szent István koronája ragyogott a napsütésben.

– Szűzanyám! A Te oltalmadba ajánlom egész utamat – fohászkodtam magamban. Mikor már kint jártunk a bécsi országúton, Feri hátraszólt:

– De jó, nekem nem kell búcsúzkodnom! Nekem nincsenek szüleim, csak egy öreg nagymamám.

Hosszan elmondta hányatott gyermekkorát. Volt ő már minden: kifutó, rikkancs, hordár, míg végre a kerékpárnál kötött ki.

– Ez a két kerékpár minden vagyonom – fejezte be történetét. – De sokat gürcöltem értük!

Gyorsan suhantak a kilométerek. Nekem nem volt kedvem beszélgetni, csak azon voltam, hogy Feri nyomában maradjak. De jó lett volna már megpihenni, egyre jobban éreztem a kilométerek súlyát a lábamban, de Ferinek nem mertem szólni. Egyre csak tapostam a pedálokat. Egy erdő szélén nagy huppanás. Feri hátrakiáltott:

– A hátsó kerekem!

Fellélegezve szálltam le a gépről. Csak úgy zsibbadt a lábam, de jót tett kicsit elnyúlni a zöld gyepen, míg Feri leszerelte a kerekét és ragasztgatta a gumibelsőket.

– Ez jól kezdődik – zsörtölődött Feri –, pedig új belsőket vettem. Ha már leálltunk, ehetnénk is valamit – indítványozta, hiszen már dél jócskán elmúlt. Teregettem a tarisznyám tartalmát, mindketten jóízűen falatoztunk.

– Milyen jóízűen tud főzni a te édesanyád – dicsérte Feri az ízletes fasírtot és a friss pogácsát.

Anyukámra gondoltam, vajon most mit csinál? Biztosan értünk imádkozik. Mikor keresztet vetettem, Feri dörmögött.

– Hát ez mire való?

Most kezdődött az útszakasz nehezebb része számomra. Melegen sütött a nap, az alacsony versenykormányra görnyedve hátizsákom egyre súlyosabb lett. A verejték csurgott rólam. Szerencsére Ferinek jóval nehezebb volt a hátizsákja, gitár meg egy pótkerek, így ő sem tudott gyorsan haladni. Még szürkület előtt átkarikáztunk Győrön, úgy gondoltuk, valamelyik kis faluban megszállunk. Igen hamar ránk sötétedett. A versenygépeken nem volt lámpa. Feri, nagy megkönnyebbülésemre, szénaboglya mellett állapodott meg.

– Ez itt nagyszerű táborhely. Ott egy kis patak, itt a szénakazal, több se kell nekünk.

Boldogan helyeseltem. Mikor a kerékpárról leszálltam, azt hittem, összerogyok. Szerencsére Feri nem vette észre, milyen gyenge lábon állok. Volt takarónk, nekem egy cserkészköpenyem is. Felfrissültünk a kis pataknál, milyen jólesett a hideg víz... Édesanyám elemőzsiáját az utolsó morzsaig megettük. Feri elnyújtózott a szénakazalban.

– Őcsi – mondta –, meg vagyok elégedve veled! Nem is hittem, hogy ilyen jól bírod.

Nagyot sóhajtottam. Félve gondoltam arra, mi lesz, hiszen minden porcikám sajgott. Az esti imát elrebegettem magamban, drága anyukámra gondolva, és úgy elnyomott a fáradtság, hogy tüstént elaludtam a csillagos ég alatt.

– Jaj, hogy nézel ki, Pityukám! – kiáltotta Feri, mikor reggel felrázott.

– Hát még te, Ferikém! – kiáltottam nevetve, szememet dörzsölve. Tele széna-szalma szálakkal, mint a madárijesztő. Jó kis időbe telt, míg leszedtük egymásról a sok szénaszálat. Nagyot nyújtózkodtam, izomláz volt minden porcikámban. Felfrissültünk a kis patakban, most Feri vendégelt meg kenyérrel és felvágottal. Útnak eredtünk. Nagy megkönnyebbülésemre elég jól tudtam Ferit követni. Ebben a hátszél is kedvezően segített. Elértük a magyar határt. A formásokokat Feri intézte, ezalatt megpihentem az áldott magyar földön, amelytől érzékenyen búcsút vettem, csókot lehelve rögeire. Ferinek még jó szerencsét is kívántak a versenyzéshez a barátságos határőrök. Ő füttyöresztett, én pedig imádkozgattam magamban, hiszen ki tudja, mit hoz a jövő az idegen országban, idegen emberek között. Ki tudja, miféle veszedelmek jönnek. De az a cél, amiért mindezt vállaltam, megért minden kockázatot. Erdőkön, mezőkön, dimbesdombos utakon, hol könnyedén száguldván, hol fogat összeszorítva, erőlködve, de kitartottam. Feri hátra-hátranézve biztatott egy-egy mosolyával.

- Na, öcsi! Belőled még jó versenyző leszl!
- Messze van még Bécs? – kockáztattam meg a fáradtságomat leplezve.
- Ne félj! Estére ott leszünk.

De nehezen érkezett el ez az este. Porosan, fáradtan, izzadságtól csurogva érkezünk meg Bécs külvárosába.

– Itt már jó lenne letanyázn! – mondta Feri. – Ha már idáig eljutottunk – biztattam Ferit –, akkor menjünk egy-két kilométert beljebb. Már nincs semmi ennivalónk.

Kell egy kis élelmet szerezni vacsorára.

Feri elismerően veregette meg a vállam.

– Ezt szeretem, Pityukám! Hát gyerünk!

Egy forgalmasabb utcakereszteződésnél, egy kis templomnál megállapodtunk. Litániáról jöhettek ki a hívek.

– Feri! – súgtam oda. – Itt a jó alkalom!

Gyorsan nekitámasztottuk kerékpárjainkat a templom falának, Feri kezébe kapta gitárját, én pedig tele tüdővel elkezdtem énekelni: „Kék nefelejcs, kék nefelejcs, virágzik a tó partján...”. A jó bécsi hívek körülvettek minket a harsány énekre felfigyelve, én pedig, amikor már nagy csődület támadt, kezdtem osztogatni a cédulát: „Magyar fiúk kerékpárral...” A bécsiek megértették. Potyogtak a schillingek a tarisznyámba. Két-három éneket még eldaloltunk, aztán összeszedelőzködtünk.

– „Grüss Gott...” – köszöngettem adományait.

– Ferikém! Megvan a vacsoráraló! Menjünk be a templomba egy percre!

– Oda aztán minek? – dünnyögte.

– Megköszönni a jó Istennek, hogy két nap alatt megérkeztünk Bécsbe.

A vállát vonogatta, kerékpárjával bibelődött. Alig tudtam felvászorogni a lépcsőkön. Mintha ólomból lettek volna a térdeim. Jólesett térdre borulni az oltár előtt... Az örökmécses piros lángocskája hívogatóan integetett. Éreztem, tudtam, hogy itt Valaki vár engem. Felnéztem az oltárképre. A Madonna a kis Jézussal biztatóan mosolygott rám a gyertyafények között. Mikor felkeltem, jóleső érzéssel láttam, hogy a templom oszlopához támaszkodva ott állt Feri, lehajtott fejjel.

A kapott schillingekből bőséges vacsorát rendeltünk egy kisvendéglőben. Meleg, csendes este volt. A Duna-parthoz érve elnyújtózva, takaróinkba burkolózva, túl fáradtak voltunk ahhoz, hogy szállást keressünk. A Duna álomba ringatott. A friss szellő édesanyámtól hozott üzenetet; egész éjjel róla álmodtam.

Mariazell

– Jó reggelt, uraim!

A harsány hangra felültem. Egy kövér, mosolygós képű rendőr állt előttünk.

– Jó, hogy nem lopták el a kerékpárokat. Ez bizony gyakran előfordul. Nem ajánlom, hogy még egyszer a szabadban aludjanak!

Feri meglepődve dörzsölte szemeit.

– Biztos úr – kérdeztem felállva –, merre van itt a Szent István-dóm?

A rendőr készségesen megmagyarázta, aztán tovább ballagott. Gyorsan összeszedelőzködtünk, s elindultunk a megadott irányba. Nagy fáradtságot éreztem a lábamban, a nyereg is kemény volt. Versenygépeken nincs rugózata az ülésnek, ezt a gránitköves bécsi utcákon jól éreztem. Hamarosan megpillantottuk a Szent István-dóm karcsú, gótikus tornyát.

– Te menj csak be, öcsi! – mondta Feri barátságosan –, én addig vigyázok a csomagokra és rendbe szedem a gépeket.

A harang megkondult a korai szentmisére. A székesegyházba sokan mentek. Én egészen előresiettem a főoltárhoz... Néztam a nagy oltárképet, mely Szent István első vértanú megkövezését ábrázolta. Hangulatos volt a csendes szentmise, jó volt találkozni a szentségi Jézussal. Mise végén kisiettem. Feri türelmetlenül mordult rám:

- Azt hittem, hogy végképp lehorgonyoztál odabent.
- Menj be te is! – biztattam, de ő kézzel-lábbal tiltakozott. – Ott van a pócsi Mária-kép is!
- Erről már én is hallottam a nagymamámtól! – mondta Feri. – Mégiscsak megnézem!

Míg Feri bent volt, osztogattam a cédulát a kijövő híveknek. Mosolyogtak, s adakoztak. Összejött a reggelirevaló, ami végképp kibékítette Ferit.

Városnézéshez nem volt kedvünk. Rákanyarodtunk a Grácba vezető útra. Délfelé egy tóra bukkantunk, ahol sokan fürödtek. Ferinek is kedve kerekedett.

- Jó lenne megfürödni! – szólt hátra.

– Benne vagyok! – mondtam vidáman, mert már nagyon kezdtem fáradni. Bizony, jót tett a fürdő a friss habokban. Utána ebédünket is elfogyasztottuk egy bódénál, ahol friss tejet is vettünk. Ez egészen felüdített.

– Már Olaszországban lehetnénk – dünnyögte Feri –, ha nem kellene ilyen nagy kerülőt csinálni a szerbek miatt, akik nem adnak vízumot ilyenfajta versenyzőnek.

- Se baj, Feri, legalább az osztrákokat is megismerjük.

Délután elértük Semmeringet, ahol a szerpentin úton fölfelé, a fenyőerdők között egyre szebb panoráma bontakozott ki előttünk. De bizony ebben nem nagyon gyönyörködhattunk, mert nagyon fárasztó volt a felkapaszkodás. Alig tudtam Ferit követni. A nyeregben felágaskodva tapostam a pedált. Ferinek sem ment könnyen a nagy csomagjával. Egyszer csak leugrott a nyeregből, és gyalogosan tolt felfelé a gépét. Éppen nagyban szitkozódott, mikor utolértem.

- Nana, Feri! – szóltam odaszegülve. – Ezzel nem segítesz, csak ártasz magadnak.
- Miért, talán imádkozzak?
- Persze, abból több erőt meríthetsz! Látod, én sokat imádkozom, azért bírom az iramot.
- Nem tudok imádkozni – mondta Feri, kis sipkáját szemére húzva.
- Majd megtanítalak – feleltem biztatóan.

Már alaposan ránk esteledett, mikor egy kis hegyi vendéglőnél megállapodtunk. A zsúfolt vendéglőben vidám hangulat uralkodott. Finom illat áradt kifelé. Bekukkantottam, fehér kötényes vendéglős sietett felénk. Barátságosan intett, de mondtam, hogy szegény magyar vándordiákok vagyunk.

- Nem baj, fiúk! Ahol ennyien étkeznek, jut is, marad is.

Egy nagy sarokasztalnál szorított helyet nekünk, és kisvártatva már előttünk párolgott a vacsora.

- Jó étvágyat! Aztán mind megenni!

Bennünket sem kellett biztatni. Jóízűen bekebeleztünk mindent. Még almabort is kaptunk utána.

– Szállást csak a pajtában tudok adni, ha megfelel – mondta, és egy nagy pajtához vezetett, állandóan magyarázva: – Már rég volt ennyi vendégem. Sok búcsús érkezett, akik holnap Mariazellbe zárandokolnak.

- Mariazellbe? – Édesanyám de sokat beszélt erről a kegyhelyről! – Messze van ide?
- Dehogy! Jó negyven kilométer.

Mikor elhelyezkedtünk a jó friss szénán, megpróbáltam Ferit rávenni, menjünk el mi is, nézzük meg a gyönyörű magyar kegyhelyet, melyet Nagy Lajos királyunk építtetett.

– Nem búcsújárásra jöttem – mondta Feri kedvetlenül, de amikor reggel két köcsög tejjel jóllaktunk, megint előrukkoltam:

- Ferikém! Hadd menjünk el Mariazellbe! Tán soha többé nem lesz ilyen kedvező alkalom.
- Hát nem bánom, a kedvedért.

A nyakába ugrottam örömben.

– Jó fiú vagy, Ferikém! A Szűzanya megáldjon!

A kedves vendéglős útbaigazított, mi pedig nagy lendülettel gurultunk lefelé az úton. Eleinte minden jól ment, de aztán alaposan bekeveredtünk a hegyek közé, le és fel hullámoztunk a szerpentin, mikor egy magaslati úthoz értünk. Feri nekilódult egy meredek lejtőnek. Vágtattam utána, könnyű gépemmel meg is előztem. Váratlanul egy nagy kanyar bukkant fel. Hirtelen fékeztem, a versenygépen pedig nincs kontrásfék, a fék vékony acélsodronya megpattant. Mint a szélvész, süvítettem lefelé. Nem voltam ura semminek. A kanyarnál korlát emelkedett. Már nem lehetett kitérni, a hajam az égnek állt.

– Szűzanyám! – kiáltottam, és minden erőmmel jobbra rántottam a kormányt. A korlátot csak súroltam, egy nagy homokbuckában kötöttem ki. Orrom, szám tele lett homokkal, alig tudtam feltápáskodni. Erre ért oda Feri:

– Ezt jól megcsináltad, öcsi! – kiáltotta rémülten.

– Semmi baj – válaszoltam prüszkölve. – Néhány kis horzsolás.

Amikor a korláton átpillantottam, még a vér is meghűlt ereimben, mély szakadék tátongott előttem.

– Milyen szerencsés vagy te, Pityu! – mondta Feri.

– Ha nincs itt ez az útépitési homokbucka, a szakadékban kötöttél volna ki.

A kerékpáromat vizsgálgattam. Semmi komoly baja a gépnek – állapítottuk meg. A kormány ferdült el egy kicsit, máris kiegyenesítettük. A fékzsinór is elszakadt, de szerencsére volt egy tartalék. A szerelés egy órát tartott.

– Most aztán óvatosabban a lejtőkön! – mondta Feri, mikor a nyeregben voltunk.

A nap melegen kezdett tűzni, s most egyre feljebb kapaszkodott az út. Többször kénytelenek voltunk leszállni, magunk előtt tolni a kerékpárokat. Bizony, nagyon lassan haladtunk. Egyszer csak megcsendült a déli harangszó.

– Ez már Mariazell! – mondtam boldogan. Mindent bevetve igyekeztünk előre, és egy kanyarnál megpillantottuk a mariazeelli templom hármastornyát. Csodás szép volt a magas hegyekkel koszorúzott kegyhely. A felhőtlen kék ég kupolája alatt békességesen húzódott meg. Elmondtam az Úrangyalát, Feri a homlokát törölgette, azután nekilendültünk, s meg se álltunk, csak a kegytemplom előtt. Leugrottunk gépeinkről. Nem éreztem fáradtságot. A templomból ki-be jöttek a zarándokok. Először én mentem be. Lassan, mintha édesanyám és jó nagymamám lépkedtek volna előttem, kik valamikor – mint mesélték – idezarándokoltak Somogyból. A gyönyörű ezüstös főoltárról a mariazeelli Madonna mosolyogva nézett rám, mintha Jézuskáját nekem akarta volna nyújtani. Hosszasan térdeltem, hisz annyi mindenért kellett fohászkodnom. Azt is megköszöntem, hogy megóvott a halálos veszedelemtől a szakadék szélén. Feri kint üldögélt a kerékpároknál.

– Most menj be te! – szoltam Ferihez. – Annyi sok szép magyar vonatkozású emlék van, mely Nagy Lajos királyunk háláját fejezi ki, hogy a törökökön diadalt aratott. Addig összeszedek egy kis pénzt ennivalóra.

– Az bizony jó lesz! – mondta Feri.

Lassan ballagott a templom felé. Gyorsan előszedtem a cédulákat, osztogatni kezdtem a templom lépcsőjénél. A zarándokok kitettek magukért. Feri nagy meglepetéssel számolta össze bevételemet. Egy nagy kerthelyiséges vendéglőnél meg is állapodtunk. Remek jólesett az ízletes, meleg ebéd a fáradságos zarándoklat után. Sok tiroli üldögélt az asztaloknál. Egy jóképű fiatalembertől megkérdeztem, hogy lehetne legkönnyebben Grácba jutni.

– Két út van – magyarázta. – Vagy visszamenni a nagy országútra Semmering felé, vagy a hegyek között. Utóbbi a rövidebb, egyenes, de nem könnyű.

Ferinek nem volt kedve ugyanazon az úton visszamenni, úgy határozott, máris induljunk. Én nagyon szerettem volna maradni másnap reggelig, még egy szentmisén részt venni. Nem mertem mégsem ellenkezni, hisz ez a kitérő is miattam történt, így még délután nekiindultunk.

Eleinte kellemes volt az út, hús erdők között vezetett, de aztán megint emelkedni kezdett. Járművekkel alig találkoztunk. Mikor ránk esteledett, egészen elhagyott úton találtuk magunkat. Hiába reménykedtünk, majd csak felbukkan egy kis falucska, még tanyát sem találtunk.

– Na, mára ebből elég volt! – jelentette ki Feri, mikor kis patak csillant meg előttünk. – Itt letanyázunk!

– Hűvös lesz itt az éjszaka, jó lenne fődél a fejünk fölé.

– Van itt elég gally, sátrat tákolunk össze belőle.

A pataknál jól megmosakodtunk, szomjúságunkat is eloltottuk. Mariazellben a maradék pénzből vásároltunk kenyeret, szalonnát. Hozzáfogtam száraz gallyakból tábortüzet készíteni, hogy szalonnát pirítsunk, Feri tördelte a gallyakat, hogy sátrat tákoljon össze.

Jólesett a vacsora, patakvízzel öblítettük le. A nagy fáradtság hamar álmot hozott szemünkre. A hajnali derengés ébresztett fel bennünket, vagy inkább a hűvös szél, mely tagjainkat szinte meggémberítette. Kis torna melegített fel. Azonnal útra is keltünk. Ha már melegen süt a nap, akkor fogunk reggelizni – határoztuk el. A friss, reggeli szellővel gyorsan haladtunk. A napfelkelte gyönyörű látványa szinte megigézett bennünket. A fenyőkkel borított hegyek között itt-ott zöldellő mezők, békésen legelésző csordák. Ahol tehén van, ott tej is lesz – mondtam Ferinek egy kanyar után. Fel is bukkant néhány házika. Rögtön odakanyarodtunk. Jókora jöttünk, épp a frissen fejt tejet töltögették a csuprokba.

– Grüss Gott! – kiáltottam oda a fehér kendős, tiroli néninek, aki kedvesen válaszolt. – Egy kis friss tejet kérnénk, Isten nevében!

A kedves néni mosolyogva mutatott a padkára.

– Üljenek csak le!

Térült-fordult, s már ott is volt két nagy korsó tejjel és két karaj kenyérrel. A tej még meleg volt, a kenyér friss és jóízű. A néni semmit sem fogadott el.

– Isten nevében jó utat! – mondta búcsúzóul.

Olyan jólesett a kedvessége... Kezét csókolva, édesanyámra gondoltam.

A tiroli hegyek között

Az időjárás nagyon kedvezett, a meleg napsugarat felfogták a fenyőfák. Vidám madárdal kísért bennünket. Fel-feltűnt egy kíváncsi őzike. Az ágak között ügyesen ugráltak a mókusok. Hol Feri, hol én fedeztünk fel valami érdekes látnivalót. Gyorsan múlt az idő, de mintha egyre beljebb kerültünk volna a hegyek közé. Teltek-múltak az órák, senkivel sem találkoztunk, aki útbaigazított volna. Délután egy kietlen, köves vidékre értünk. Rádöbrentünk, hogy bizony alaposan eltévedtünk. Élelmünk már nem volt, de még kínzóbb volt a szomjúság. Sehol egy patak vagy egy forrás a sziklás, göröngyös úton. A nyelvem a szájpadrólomhoz tapadt, úgy éreztem, hogy ezernyi tű szurkál. Folyt rólunk az izzadság. A nap is lemenőben volt, de utolsó sugarai megcsillantak egy kis vízesésen a messzeségben.

– Víz! Víz! – kiáltotta Feri.

Ez felvillanyozott bennünket, fáradtságunk dacára rohantunk egy kiszáradt patak mentén a vízesés felé. Mire odaértem, Feri már nagyban mosakodott a térdig érő vízben. Mohón neki akartam feküdni a kristálytisztá víznek, de Feri elrántott.

– Hohó, öcsi! Csak lassan a testtel! Először jól lemosakodni. Jéghideg a víz, nem lehet rögtön nekiesni.

Most már nevetgélve fröcsköltük egymást a friss vízzel. Éhségünket is elfelejtettük, felüdített a sziklákról lecsörgedező víz, mely egy kis medencében szélesedett ki. Azt tanácsoltam Ferinek, hogy kövessük a víz folyását, biztosan elvezet valami lakott területre. Kerékpárunkat magunk előtt tolva, hepehupás sziklák között haladtunk lefelé. Már ránk sötétedett, sehol egy házika, sehol egy kis fényjel. Az éhség, a fáradtság egyre jobban

legyengített. Végre egy fenyőerdő szélén találtuk magunkat, és egy földes dűlőútra bukkantunk. Feri ledobta hátizsákját.

– Nekem mára elég volt. Vizünk van, itt van már út is!

Megszállunk az erdő szélén. Reggel majd tudunk tájékozódni.

Összetákolunk egy lombsátrat, tábortüzet rögtönöztünk. A kerékpárokat és a hátizsákokat nekitámasztottuk egy vastag fenyőfának.

– Vigyázni kell – mondta Feri –, nehogy a kerékpároknak lába keljen.

Miközben meg akartam Ferit nyugtatni, gyanús recsegésre lettem figyelmes.

– Feri, hallod? Csak nem valami vadállat van a fák között?

Recsegtek az ágak. Feszült figyelemmel néztünk a nagy recsegés irányába, de nem vadakat, hanem két emberi alakot láttunk kirajzolódni. Gyors léptekkel felénk tartottak. A tábortűz fénye rájuk vetődött. Torzonborz, sötét csavargók benyomását keltették. Az egyik hosszú, sovány, fekete bajszos, ápolatlan külsejű, a másik közepes termetű, kerek, borostás képű, bőrönddel kezében.

– Grüss Gott! – kiáltottam, de rám se hederítettek.

– Hát ezek magyarok – szólt Feri –, nézd, a bőröndjükön magyar címke van.

– Persze, hogy magyarok vagyunk – Így a kisebb, a bőröndöt letéve. – Csak, hogy vízre bukkantunk, ezért tértünk le a főútról.

– Hát itt víz is van, tűz is van, de kenyérünk az nincs, különben megvendégelnék titeket – szoltam nekik.

– Nekünk van – felelte a hórihorgas –, de előbb hadd igyunk, mert egész délután szomjan gyalogoltunk.

Odasiettek a patakhoz.

Feri! Nekem nem tetszenek ezek az alakok. Egyre a kerékpárokat nézegették.

– Majd résen leszünk – mondta Feri.

Letelepedtünk a tűz köré. A bőröndöt óvatosan nyitotta ki a borostás képű. Igyekezett, nehogy belelássunk. Kivett egy kockás kendőbe kötött csomagot. Volt abban kenyér, kolbász, szalonna, nagy darab sajt.

– Még hazai, mind elfogyaszthatjuk, ha bírjuk.

Falatoztunk is jóízűen, de nekik mintha nem lett volna étvágyuk. Minden kis neszre összenéztek. Annyit megértettünk, hogy úgy szöktek át a határon. Csak egypár órát akarnak pihenni, mert az útjuk sietős. Jól meg akartam rakni a tüzet, de hevesen tiltakoztak.

– Ne tegyünk már rá! A parázs elég meleget ad. Különben – mondta a hosszabbik –, mihelyt feljön a hold, odébbállunk. Ebben a vaksötétben az orrunkig se látunk.

Fölajánlottam kis lombsátrunkat.

– Jobb nekünk itt a parázs mellett elnyúlni – terpeszkedtek el.

Gyorsan lefeküdtünk, de én nem tudtam elaludni. Balsejtelem gyötört. A két csavargó meg akarja kaparintani kerékpárjainkat. Egyszerre hallom, mintha felém kúszna valaki. A borostás képű körvonalait láttam felbukkanni. Hosszan figyelt. Kisvártatva suttogó hangok foszlányát sodorta felém a szellő.

– Alszanak, mint a tej. Hát akkor a kerékpárokhoz.

– Várjunk, majd ha kibukkan a hold.

Ez nekem elég volt, biztos voltam a tervükben. Persze, a hórihorgas kérdezte is tőlem, hogy miért nincs lámpa gépeinken, a nagy sötétségben nem akartak elindulni. Mit csináljak magamban? Feri már aludt. Két ilyen mindenre elszánt csavargóval szembeszállni kétes kimenetelű vállalkozás lett volna. Imádkozgattam magamban és figyeltem. Láttam, hogy a parázsló tábortűznél őket is elnyomta az álom. Elkezdtem Ferit keltegetni. Mikor álmosan megmozdult, fülébe súgtam, hogy el akarják lopni a kerékpárjainkat. Egyből felült. Csendesen visszanyomtam:

– Figyelj, ezek elaludtak, egészen halkan menjünk a kerékpárjainkért, a csomagok is ott vannak.

Óvatosan kiteregetve takaróinkat, nehogy a gallyak recsegése eláruljon bennünket, odakúsztunk a kerékpárjainkhoz. Sikerült. Egészen halkan felpakoltunk és elindultunk, szinte lábujjhegyen a dűlőút felé. Alighogy kerékpárra ugrottunk, hallottunk egy nagy ordítást:

– Te, ezek meglógtak!

– Utánuk! – kiáltotta egy másik hang, de már gyorsan tapostuk a pedálokat. A hold meglepődve bújt ki a felhők közül, mikor visszapillantottam, láttam a két hadonászó alakot, akik szitkozódva rázták öklüket.

– Nézd csak, Feri, nálam maradt a kis abroszuk.

Feri nevetve kapta ki kezemből a hadizsákmányt.

A dűlőút a nagy országútra vezetett. Lefelé, a völgykatlanban egy kis falucska körvonalai tűnedezték elő. Mikor odaértünk a kis templom elé, a hajnali harangszó üdvözölt bennünket. Egy vályútatónál megállapodtunk, szemben a kis templommal. Láttam, hogy az öreg plébános a sekrestyével megérkezik, odasúgtam Ferinek:

– Bemegyek ministrálni. Most lesz a szentmise.

Feri vállat vont. Letelepedett a kerékpár mellett. Boldogan futottam a templom felé. „Bemegyek szent templomodba, oltárod elé, Istenem, ki ifjúságomat megörvendezteted.” Milyen nagy öröm volt, hogy újból ministrálhattam. Mise után a kedves, jó plébános atya meghívott bennünket villásreggelire. Még útravalót is csomagoltatott háziasszonyával. Felfrissülve, megerősödve, vígan karikáztunk tovább. Mikor elhagytuk a falucskát, Feri megszólalt:

– Te, még a hátam is borsószik, ha arra a két csavargóra gondolok. Mi lett volna velünk, ha ellopják a kerékpárokat. Gondolni is rossz rá. De jó, hogy fölkelte!

– Őrzőangyalom súgta meg, hogy el ne aludjak. Tudod, mindig imádkozom hozzá.

Feri rám nézett:

– Látom, valóban eleget imádkozol.

– Hidd el, Feri, imádság nélkül nem lehet boldogulni.

– Nagymamám kicsi koromban engem is tanított imádkozni, persze már el is felejtettem.

– No, akkor itt az ideje, hogy újból megtanulj! Már el is kezdhethük! – Mondtam a Miatyánk szavait. Feri ellenkezés nélkül utánam. Hamarosan megtanulta, sőt az Üdvözlégyet is. Mikor a déli harangszó megkondult egy messzi kis faluból, közösen mondtuk az Úrangyalát.

Azután elemózsiáztunk a fák hűvösében. Délután tanultuk meg a Hiszekegyet. Ez már lassabban ment, de időnk volt bőven. Estefelé egy kis faluban állapodtunk meg. Azt tanácsoltam, próbálkozzunk megint a plébánosnál. Becsöngettünk, a gazdaasszony barátságatlanul nézett végig rajtunk. Nem is csoda, két viharvert kerékpáros az esti félhomályban nem kelthetett nagy bizalmat. Hangos „Grüss Gott!” köszöntésünkre megjelent az öreg plébános reverendás alakja. Mikor meghallotta, hogy magyar diákok vagyunk, s Olaszország felé tartunk, mosolyogva hívott be bennünket.

– Szállást keresünk Isten nevében! – kértem illedelmesen.

– A káplánszoba üres, ott lehetek éjszakára. Én már vacsoráztam, de a gazdaasszony majd gondoskodik rólatok.

– Látod, Feri – mondtam csendesen –, ilyen csodálatos az isteni Gondviselés. Már egy jó hete úton vagyunk, nem kis veszedelmeket úsztunk meg, eledelünk is mindig adódott.

– Igaz – mondta Feri a vastag kenyeret majszolva.

A plébános úr becsoszogott hozzánk, kiteregette a térképet, kérdezgette, merről jöttünk. A rövidebbik, de nehezebbik utat választottátok a tiroli hegyek között. Kikerültétek a nagyobb városokat. Holnap eléritek Willacht, onnan már nem lesz messze az olasz határ. Hannibálnak az volt a jelszava: „Alpok után Itália!” Nektek Tirol után Olaszország.

A helyiségben egy dívány és egy heverő volt. Jólesett a sok kemény fekhely után ágyban kinyújtózkodni. Lefekvés előtt imádkoztunk. Örömmel gondoltam jó édesanyámra, aki biztos már megkapta levelezőlapomat Mariazellből. Reggel jókedvűen, kipihenve ébredtünk a harangszóra. Most már Feri is bejött velem a szentmisére. A gazdaasszony a reggelineél mosolyogva jegyezte meg:

– Jó volt benneteket látni a szentmisén!

Csomagolt is bőségesen útravalót. A plébános úr áldását kérve indultunk útnak.

Feri egyszer csak megszólalt:

– Úgy látom, egészen jól belejöttél a kerékpározásba. Bizony, eleinte aggódtam, de ha ezeken a rossz hegyi utakon megálltad a helyed, akkor a jó olasz országutakon úgy fogunk repülni, mint a szél. Csak bírják a kerékpárjaink.

Willach közelében egy tó partján állapodtunk meg. Csábított a jó friss víz. Lubickoltunk kicsit a part közelében.

Az olasz határon

Willachba estefelé karikáztunk be. Megint jól bevált módszerünkhöz folyamodtunk. Egy kis templomtornyot felfedezve, kolostorra bukkantunk. Kedvesnővér nyitott ajtót. Kérésemre kedvesen válaszolt:

– Egy kis meleg vacsorával tudunk szolgálni, de szállást nem tudunk adni. Majd útbaigazítjuk önöket.

Jólesett a meleg vacsora. A kedvesnővér hosszasan magyarázta, merre menjünk, ahol egy diákszállót fogunk találni. Úgy látszik, nem jól értettem meg, mert a sötét, elhagyatott utcákon csak lassan tudtunk előrejutni, kerékpárjainkat tolva. Feri elvesztette a türelmét, mikor már a város szélére jutottunk. Azt tanácsolta, menjünk csak tovább, bizonyára találunk valahol egy istállót vagy egy szérút, ahol éjjelre megpihenhetünk. A kanyargós úton erdő tűnt fel. Feri leugrott a gépről.

– Ne menjünk be, elég volt az erdőkből.

Messzebb kis fényt pillantottunk meg, sietve tartottunk arrafelé. A rét szélén egy kis házikóból szüremlett a fény. Bekopogtunk, egy fiatalember nyitott ajtót. Ráköszöntem, barátságosan mosolygott.

– A pajtánkban lesz még hely, bár van egy gyalogos vendégünk. Lámpával bevilágított. A szénán magamfajta fiú heverészett. Bemutakoztunk egymásnak. Gyalog jött Németországból. Szintén Olaszba tart. Elbeszélte, hogy eddig olyan kedvező útja volt, hol egy teherautóra vagy kocsira felkapaszkodva gyorsan utazott. Szerinte a gyalogos túra biztonságosabb, mint kerékpáron.

– Én is próbálkoztam kerékpáron nagyobb túrát tenni, de fárasztóbb, és hosszabb időt vesz igénybe.

– Azért csak gyorsabb kerékpáron – mondta Feri.

– Igen, de úgy nem vesznek fel autókra. Ma például legalább 200 kilométert tettem meg egy teherautón.

Elnyújtóztunk a friss szénán, kerékpárjainkat fejünk mellett helyeztük el. Feri egy nagy drótot kerített, egymáshoz kötözte őket. Már süttött a nap, mikor felébredtünk. Megvendégtünk a német fiút is. Megmosakodtunk a kútnál, elkészöntünk szállásadónktól és a német vándorfiútól. Az olasz határ felé indultunk, a német fiú utánunk kiáltott:

– Van-e pénzetek?

– Az bizony nincs – feleltem mosolyogva. Valamit magyarázott kézzel-lábbal a határról és a vámőrökről, de oda sem figyeltünk. A határnál derült ki, hogy a német fiú miért kérdezte, van-e pénzünk.

Délfelé értünk oda, tele reménységgel, bízva, hogy már könnyebb lesz az utunk onnan. Kanyarodtunk a vámházikóhoz. Az olasz határőrök útleveleinket kérték. Egy őrmesterféle megkérdezte, hová megyünk.

– Róma a végcél – mondtam németül. Feri magyarul is megtoldva a kerékpárra mutatott, hogy versenyezni. Az őrmester végignézett rajtunk:

– Mennyi pénzetek van? – kérdezte.

– Nincs pénzünk – mondtam. Kicsit zavarba jöttem erélyes fellépésén. Most értettem meg, hogy a német fiú miért figyelmeztetett.

Az őrmester visszaadta útleveleinket.

– Pénz nélkül nem lehet Olaszországba bemenni – mondta kereken. Mintha villámcsapás ért volna.

– Mi baj van? – kérdezte Feri megrökönyödve.

– Nem mehetünk be, mert nincs pénzünk – mondtam csüggedten.

– Ez lehetetlen! Útlevelünk rendben van, magyaroknak nem kell vízum. Ez az a nagy olasz-magyar barátság? Képtelenség ez, öcsi!

Csitítottam Ferit, és kértem az őrmestert, vezessen a parancsnokhoz. Dühösen rám mordult:

– Én vagyok a parancsnok!

Úgy állt ott, mint egy angyal, aki Ádámot és Évát kiűzte a Paradicsomból. Álmaink, vágyaink szertefoszlottak. Feri el volt keseredve. Egy nagy tölgyfa állt a közelben, annak az árnyékában letelepedtünk. Ferinek indítványoztam, menjünk csak odébb.

– Arra – mutattam – egy erdő húzódik, azon biztosan át tudunk jutni a határon.

Feri a fejét rázta.

– Nekem elég volt az erdőkből. Kerékpárokkal hogyan vergődünk át? Könnyen a járőrök kezébe jutunk.

– Ne adjuk fel, próbálkozzunk! – mondtam a nagyon nekikeseredett Ferinek. – Nekem már elég volt ebből a kóborlásból, megyek haza.

Valami összeszorította a szívemet.

– Feri, az nem lehet! Menjünk egyenesen Belgiumba!

– És ha ott is úgy járunk? Még két határon kell átmennünk. Mi lesz a belga és a német határállomáson? Szó sem lehet! – döntött határozottan. – Megyünk haza!

– Nem megyek! – jelentettem ki. Feri rám meredt:

– Azt nem lehet, Pityu. Te megígérted, hogy kitartasz mellettem. Együtt indultunk, együtt megyünk haza.

Láttam, hogy Feri hajthatatlan, nem szóltam semmit. Abban reménykedtem, hátha később meggondolja magát.

– Jó, menjünk Bécsig – válaszoltam csüggedten.

– Szó sem lehet róla, minek menjünk Bécsbe? Elmegyünk Grácig, onnan pedig Szombathely felé haza.

Egyelőre beletörődtem tervébe. Szomorú szívvel karikáztunk Willach felé. Alig pár kilométerre nagy durranás. Első kerekem gumiján jókora hasadás.

– A hegyekben nem volt defekted, de úgy látszik, most a kerékpárod is feladta – szólt Feri. Letelepedtünk az árok szélére, gondterhelten nézte a gumit.

– Na, ezt elég lesz összefoltozni. Az áldóját! – kiáltotta dühösen, mikor az első kereket leszerelte. Nézd, milyen repedések vannak a keréken, és hány küllő összetört. Öcsi, nem hiszem, hogy ez a kerékpár kibírja hazáig.

Hát akkor szinte gondviselészerű, hogy vissza kellett fordulnunk.

– Most már csak egész jó aszfaltutakon mehetünk lassan, vigyázva – mondtam Feri, olajos kezét törölgetve. – Mind a két kereked gyatra állapotban van. Hiába, ez a könnyű gép nem ilyen hosszú túrához készült, csak pályaversenyekre jó. Szomorú, hogy tönkrement szegény.

Most már én vigasztaltam Ferit.

– Ne búsulj, Ferikém, ha már otthon leszünk, összehozunk egy új gépre valót.
Feri kétkedve rázta a fejét.

– Te nem tudod, mit gürcöltem ezért a gépért.

Most már nagyon vigyáztam Feri gépére, és csak lassan dőcögtünk előre, különben is, miért siettünk volna?

Willachnál összeénekeltünk valamit. Jutott egy vacsorárávaló, no még egy lapra is tellett, melyen megírtam szüleimnek, hogy hazamegyünk. Valahogy úgy éreztem, vereséget szenvedtem. Első próbálkozásom nem sikerült, de én nem adtam fel a küzdelmet. Egyre többet gondoltam a német vándorfiúra, aki kis tarisnyájával vígan rótt az országutakat, így kell nekem is megpróbálni. Most már nincs más hátra, hazamenni Ferivel, utána egyedül, neki a nagyvilágnak. Ez a kudarc még jobban megerősítette ideáloimat, melyért minden áldozatot kész voltam vállalni.

Hazatérés Magyarországra

Este pajtában sikerült meghúzódnunk. Kenyeret és tejet kaptunk egy falusi nénitől. Míg a tejet szűrőcsőlggettük, Feri keserűen kifakadt:

– Az a kis olasz őrmester minden számításunkat keresztülhúzta. Mennyit fáradoztunk, éheztünk, szomjúhoztunk, hiába.

Próbálgattam Ferit vigasztalni.

– Eljutsz te még Rómába, versenyezhetsz eleget. „Amíg élek, reménykedek” – mondja a latin közmondás. Sohasem szabad elcsüggedni.

– Neked jó, öcsi, mert édesanyád és családod várnak haza, de engem senki sem vár. Abban reménykedtem, hogy talán kinn megalapozom a jövőmet.

– Ferikém, nekem is ez volt a célom. Bízunk a jó Istenben! Még fiatalok vagyunk.

Másnap, alig hogy elindultunk, újra kilyukadt a kerékpárom.

– Na, ez jól kezdődik – mormogta Feri. – Nincs szerencsénk.

Bizony, még az időjárás is ellenünk szegült. Olyan felhőszakadásba kerültünk, hogy egykettőre bőrig áztunk. Végre egy kis kunyhóban tudtunk meghúzódni, de az eső csak nem akart elállni. Nedves ruhánk bőrünkre tapadt, fáztunk is, éheztünk is. Szomorú nap volt ez, estefelé mégiscsak nekiindultunk.

Már alaposan ránk sötétedett, amikor egy kis faluhoz értünk. A legelső háznál megállapodtunk, de két kutya majd letépte a ruhát rólunk, míg gazdájuk vissza nem parancsolta őket.

Betessékelt a konyhába. Jólesett a tűzhely melege. Később megtudtuk, hogy útkaparó volt az illető. Felesége ajánlotta, üljünk közelebb, szárítsuk meg a ruháinkat. Nagy tál meleg levessel kínált, de a barna rozskenyér is úgy ízlett, mint a mazsolás kalács. Éjszakára ott maradhattunk. A tűzhely melege hamar álmot hozott szemünkre a kemény lócán is.

Az útkaparó korán felkeltett:

– Szerencsétek van, fiúk – újságolta –, az éjjel kieste magát. Tiszta az ég, szép időtök lesz.

Kerékpárjaink rozoga állapotát feledtetendő, bibliai történetekkel szórakoztattam Ferit. Legjobban tetszett neki Dávid és Góliát küzdelme. Összeszedtem minden tudásomat, hogy színesen ecseteljem az Új Jézus életét, tanítását, szenvedését, az emmauszi úton történeteket. Feri megjegyezte:

– Mi is úgy vagyunk, mint az a két csüggedt tanítvány, akik hátat fordítottak Jeruzsálemnek, és szomorúan ballagtak visszafelé.

– Igazad van, Feri, de hidd el, hozzánk is idecsatlakozik az Úr. Megmagyarázza, hogy így kell küszködni, szenvedni, de majd egyszer mi is célba érünk.

Korgott a gyomrunk, mire végre elértünk Klagenfurtba. Szóltam, álljunk meg énekelni.

– Ilyen korgó gyomorral hogyan énekelj, ha neked kedved van, énekelj csak.

Nekem se volt kedvem, de bizony megint a templom segített rajtunk. A szürkületben hallottuk az esti harangszót. Nagy templom elé vitt a harang hívó szava. Kihallatszott az orgona. Éppen áldást adott egy fiatal pap az Oltáriszentséggel. Hosszan térdeltem az oltár előtt, elpanaszoltam a kudarcot. Jólesett megnyugodni. A kiözönlő hívek között, a templom lépcsőjénél elkezdtem osztogatni a cédulákat Feri mellett, aki lógó fejjel, a kerékpárokra vigyázva álldogált. Szánalmas látványt kelthettünk. Egy szőke kislány odaszaladt hozzánk, édesanyját maga után húzva.

– Nézd, anyu, ezek milyen szegények, milyen fáradtak! Ugye eljöhetnek hozzánk?

Édesanyja ránk mosolygott:

– Van szállástok? – kérdezte.

– Bizony nincs.

– Hát gyertek velünk.

A kislány örvendezve ugrált előttünk. Majd belém kapaszkodott.

– Gyertek, gyertek, siessetek!

– Látod, Isten egy angyalkát küldött, hogy gondoskodjon szegény vándorairól.

Valóban igazolódott a szavam, még így nem láttak el bennünket, mint ebben az úri házban. Meleg fürdő, bőséges vacsora, fehér lepedős ágyak, annyi kedvesség és figyelem, mintha úri vendégek lettünk volna. Reggel még két tiszta fehér ing is ki volt készítve számunkra és két kis csomag ennivaló. A kis leányka kedves nevetéssel köszöntött.

– Jó reggelt! Ezt anyuka küldi, ő már a templomban van a szentmisén.

– Mi is szeretnénk odamenni – mondtam örömmel. A kislányka boldogan fölnevetett:

– Hát akkor gyertek! Ki ér oda előbb?

Máris nekiiramodott. Mi loholtunk utána, persze hagytuk, hogy első legyen.

– Győztem, én vagyok az első!

Mind a hárman beültünk a padba. A szentmisén mindenki áldozott. Én a kisleányka után térdeltem oda az áldoztató rúchhoz. Kimenőben Feri azt súgta: – Kár, hogy én nem térdelhettem mellétek.

– Ez már rajtad múlik – mondtam jelentőségteljesen.

Finom reggelit is kaptunk. Az asszonyosság pár schillinget is csúsztatott zsebünkbe.

– Egy kis zsebpénz – mondta kedvesen. A kislányka a kapuig kikísért. Mindkettőnknek cuppantott egy csókot gyermeki közvetlenséggel, mintha testvérei lettünk volna.

– Látod, Feri – mondtam csendesen, mikor integetve továbbkarikáztunk –, ez az igazi keresztényi testvériesség.

Feri csak nagyot sóhajtott.

Síralmas volt utunk hátralevő szakasza a határig. Rengeteg baj volt főként az én kerékpárommal. Két hosszú nap, mire elértük a magyar határt. Még szerencse, hogy az útravaló meg az a pár schilling, amit kaptunk, épp elég volt, nem kellett koldulnunk. Úgy értünk magyarföldre, mint ahogy elindultunk. Nem volt se pénzünk, se élelmünk.

Feri alaposan megvizsgálta kerékpáromat.

– Hát ezzel már nem jutsz el Pestig.

– Van egy ötletem. Menjünk le a Balatonig, ott Keszthelynél van egy jó ismerősöm, lakatos és kerékpárjavító.

A fia jó barátom és szintén versenyző. Ő talán rendbehozza a kerékpárodát.

Eltelt az egész nap, mire megérkeztünk a magyar tengerhez. Örömmel üdvözöltem a Balatont. Azóta, hogy hétéves koromban elkerültem, most láttam másodszor.

Megfürödtünk. Alighogy újra elindultunk, kerékpárom végleg felmondta a szolgálatot. Gyalog kellett a hátralevő pár kilométert megtenni. Már a nap is lenyugodott, aranyos, bíborló sugarakkal borította be a Balaton tükrét, mikor megérkeztünk a lakatos házához. Hangosan Ferire köszöntött egy borízú hang.

– Hát te, Feri fiam, nem vagy Rómában? Jóska fiam azt újságolta, hogy kerékpárral nekiindultál a nagyvilágnak.

– Hát igen – felelte zavartan –, de az olasz határról visszajöttünk. Nem engedtek át, mert nem volt pénzünk.

– Azok a taljánok – mondta a lakatos, fekete bajuszát pödörve –, ismerem én őket. Hadifogságban voltam náluk. Hát csak gyertek, üljetek asztalhoz! Éppen jó halászlé rotyog a bográcsban.

Nem kellett kérlelni bennünket. Alaposan ki voltunk éhezve. Jólesett a paprikás halászlé, finom pontyokkal, foszlós fehér házikenyérrel. Vacsora után Feri a kerékpárokhoz vezette a mestert, aki alaposan megvizsgálta gépemet.

– Hát, fiam, nincs mese, ez az első kerék tönkrement. Ezen nincs mit javítani, egészen új kerék kell. Azt csak Pestről lehet hozatni.

Lesújtott bennünket a hír.

– Feri fiam, hagyd itt a kerékpárt, hozol egy kereket Pestről, közben az egészet átnézem.

– Veled mi lesz, öcsi?

– Ne búsulj, Feri, én gyalog hazaballagok.

– Ez nagyon egyszerűen hangzik, de én nem engedhetlek egyedül, gyalog a majdnem 200 kilométeres útra.

– De Feri, nincs más megoldás. Az idő nem sürget, ráérek, három nap alatt – kis szerencsével még előbb is – hazaérek. Jó tréning lesz nekem, előbb-utóbb úgyis gyalog vágok neki az útnak, hogy kijussak Belgiumba.

Feri beletörődött.

– Sajnálom, hogy el kell válnunk.

Azon az estén sokáig beszélgettünk lent a Balaton homokos partján elnyúlva. A hold ezüstös sugarai játszadoztak a Balaton hullámain, melyet a szél csendesen ringatott. Feri megszólalt:

– Pityu, valamit el kell mondanom neked. Őszintén szólva sokszor csodálatlak, hogy úgy kitartottál ezen a fárasztó úton, nem kellett késlekedni miattad, ügyesen mindenről gondoskodtál, soha egy rossz szót nem hallottam tőled. Mindig tanulhattam beszédeiden. Mondtam neked, milyen sivár volt gyermekkorom, bővebben erről nem akartam beszélni, csak annyit mondtam, úgy növekedtem fel, mintegy árva, elhagyott gyermek. Az igazság az, hogy később megtudtam, mikor édesapám meghalt, anyám újra férjhez ment, de szegény rosszul választott. Durva, részeges férje nem bírt engem. Végül édesanyám felhozott Pestre, és a volt férjének anyja vállalt fel ideiglenesen. Nekem az a gyanúm, hogy édesanyám még él valahol egy kis faluban. Eddig nem sokat törődtem ezzel, de most elhatároztam, mielőtt Pestre érek, utánanézek és megkeresem. Látod, engem is megkeresett a Jóisten, mikor téged hozzám küldött. Az utóbbi napokban sokat gondolkoztam ezen. Nekem nem volt hiábavaló ez az út, sőt életemnek leghasznosabb útja, mely új távlatokat nyitott meg előttem.

Sokáig nem szóltam. Olyan jó volt hallgatni a hullámok csendes locsogását, ezernyi béka kuruttyoló hangját, a csillagos égboltban gyönyörködve.

– Köszönöm, Feri, hogy kitártad szíved. Én is hálás vagyok az isteni Gondviselésnek, hogy összehozott bennünket. Látod, nekem ez a célkitűzésem: lelkeket menteni. Sokakat a jó Pásztorhoz vezetni. Lehet, hogy te vagy az első, akit jó útra vezethettem. Ez megért annyi sok kilométer fáradtságot, veszedelmet.

Másnap vasárnapra virradtunk. Együtt mentünk el a keszthelyi templomba. Az evangélium az irgalmas szamaritánusról szólt. Odasúgtam Ferinek, ismételve az evangélium befejező szavait: „Menj, és hasonló módon cselekedjél.”

Feri kérdően nézett rám.

– Igen, menjünk mi is, mint az irgalmas szamaritánus, az elesetteken segítve.

A templom lépcsőjénél Feri megállt.

– Most már nem állunk le énekelni, öcsi, vége a szép vándoréletnek.

Megöleltük egymást. Feri kerékpárjára ugrott, én meg hátizsákomat vállamra lendítve integettem neki.

Elindultam Budapest felé, a Balaton déli oldalán. Könnyedén lépkedtem, bár nehéz volt kicsit a szívem. Ferire gondoltam, az elmúlt hetek küzdelmeire. Édesanyám kedves, mosolygós képe jobb hangulatra készítetett, hisz egy-két nap múlva viszontláthatom.

Feri többször hallatott magáról: a Budapest-Siófok közötti versenyt megnyerte, édesanyját is megtalálta egy távoli kis falucskában, télire le is költözött hozzá hosszabb időre. Levelezésünk akkor szakadt meg, mikor én végleg külföldre kerültem, neki pedig be kellett vonulni katonának. A háborús évek végképp elsodorták őt, nem tudtam már nyomára bukkanni, de kedves, mosolygós alakja gyakran felbukkan előttem: „Öcsi” – és integet felém.

Aznap elértem Balatonlelléig. Egy jó szakaszt kocsin tehettem meg. Az esti szürkületben szállás után néztem, mikor az útelágazásnál nagy betűkkel láttam kiírva: „Látrány”! Megdobbant a szívem. Ez az én szülőfalum. Már legalább tíz éve nem jártam ott. Igaz, hogy nincs már se rokon, se ismerős, de mégiscsak jó volna betérni és ott megpihenni. Éppen egy szekér fordult be az útra.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!

A kocsis megbillentette a kalapját.

– Mindörökké! Hová tart, öcsém?

– Látrányba igyekeznék.

– Hát akkor dobja föl a cókmókját, aztán üljön mellém!

Gyorsan felmáshoztam a bakra. A kocsis megpattintotta ostorát:

– Csillag, Szürke, szaporán – kiáltotta, és már vágattunk az úton.

– Na, egykettőre a faluban leszünk. Kihez tart kend? – kérdezte útközben.

– Hát, magam sem tudom, valamikor nagyapának volt itt egy vízimalma.

– Csak nem Szabó Lászlóról beszélsz?

– De igen, ő volt a nagyapám.

– Hej, de szép szál ember volt! A falu legmódosabb gazdája. Ismertem jól! – mondta az öreg, pipáját dohánnyal tömködve.

A gyufa fénye megvilágította barázdás arcát.

– De kár, hogy a vízimalmot lebontották! – folytatta az öreg. – Ott örölték az egész környék legfinomabb lisztjét.

Most egy nagy halastavat létesítettek oda. Ha nincs szállásod, nálam megalhatsz – mondta barátságosan, mikor egy falusi ház kapuján behajtottunk.

Jólesett a szíves fogadtatás, a finom paprikáscsirke, amivel megvendégeltek. Az öreg felesége is emlékezett a nagyszüleimre.

– Most üres a házunk, az apjuk levitte a fiatalokat a Balatonra. Van hely bőven: a szép szobába ágyazok.

Másnap harangszóra ébredtem. Az öregek jó friss tejjel, kaláccsal kínáltak. Jól megtömték tarisznyámat útravalóval. Azután siettem a templomba, ahol 1915. október 7-én megkereszteltek Szent Mihály oltára előtt. Hálátelt szívvel gondoltam nagyszüleimre. Kértem segítségüket, hogy célom elérhessem.

Mikor a Balaton felé ballagtam, elgondolkoztam: Rózsafüzér Királynő napján kereszteltek. Milyen nagy szerepe van a rózsafüzérnek életemben! Egyhangú utamat most is ez tette változatossá. Nem unatkoztam soha, nem is voltam egyedül. Ez a kedves imádság olyan volt, mint egy igazi jó barát, aki mindenhová elkísér.

Estére Zamárdiig érkeztem. Itt jártam első elemibe. A ház, ahol egykor laktunk, most üres volt, de nem messze, a Balaton partján tüzet láttam fényleni. Vidám ének hangja szűrődött felém. Táborűz lángoló fénye körül cserkészek énekeltek. Az őrseget álló cserkész a parancsnokhoz vezetett, aki mikor hallotta rövid beszámolómat, rögtön egy csajka gulyást hozatott, jókora kenyérrel. Mikor jóízűen beanalizáltam, hívott, hogy üljek a táborűzhöz, és

beszéljem el kalandos utamat. A cserkészfiúk csendben hallgatták hosszú beszámolómat, még meg is hurráztak a végén.

– Itt lepihenhet köztünk – mondta a barátságos tiszt. Később megtudtam, hogy regnumista pap.

Harsogó kürtszóra ébredtem. Hirtelen azt sem tudtam, hol vagyok.

– Ébresztő! – kiáltotta a cserkészfiú. – Gyerünk a Balatonhoz mosakodni!

Együtt futottam a fiúkkal, feltűnt, milyen fegyelmezettek. Nem fröcsköltek, nem hangoskodtak. Egyik hozzám fordult: – Most lesz a tábori mise. Eljössz, ugye?

– Persze – mondtam. – Méltó befejezése lesz az én viharvert utamnak.

Farönkökből volt a tábori oltár, rajta fakereszt, vadvirágokkal díszítve. A friss reggeli szellő csendesen orgonált. A Balaton hullámain rigók fűtyszava kísérte énekünket.

A cserkészek mind áldoztak. Jó volt közējük térdelni. Tarisznyámat telepakolták kolbásszal, szalámmal, egy oldal füstölt szalonnával. El is határoztam, hogy mind hazaviszem, mégse állítsak be üres kézzel.

Bizony beleizzadtam, míg jól megpakolva Siófokra érkeztem. A déli nap hevében jólesett egy kis fürdő. Nem sokáig lubickolhattam, mert fekete fellegek borították el a napot. A csendes Balaton nagy hullámokat vert a fergeteges szélben. Egy közeli vendégfogadóhoz menekültem. Már zuhogott is az eső, mintha dézsából öntötték volna. Dörgött, villámlott, félelmetes volt a haragos, zölden tajtékozó Balaton. Az eső csak nem akart alábbhagyni. A fészker alatt meghúzódva dideregtem a hűvös szélben, mikor egy nagy teherautó gördült a vendégfogadó elé. A sofőr gyorsan besietett. Egy-két ugrással mellette termettem. Egy üres asztalhoz telepedett le a jól megtermett autóvezető. Illedelmesen ráköszöntem.

– Nem tetszik véletlenül Budapestre menni?

– De bizony, oda tartok – mondta a sofőr –, de ebben az ítéletidőben nincs kedvem nekiindulni. Egy-két óra alatt majd csak kitisztul.

– Nem vinne magával? – kérleltem. – Nekem Budapestre kell menni.

A sofőr végignézett.

– Hát nem bánom, úgysincs útitársam. Dobd fel a csomagodat a ponyva alá. Mihelyt kicsit kitisztul, azonnal indulunk.

Ebédet rendelt magának, én meg gyorsan felmásztram hátul a teljesen üres teherautóra. Hálás voltam a Gondviselésnek, így estére mégiscsak hazaérek, és a hátizsákot sem kell cipelni. Hogy meg fognak otthon lepődni!

A felhők lassan felszakadoztak. A sofőr beszólt a ponyva alá:

– Fiam, gyere csak előre, ott kényelmesebb lesz mellettem. Ebben a szeles időben még megfázhatsz hátul. Székesfehérváron megállunk, ott üres ládákat pakolunk fel, de estére Budapesten kell lennem, a Vásárcsarnoknál.

Egykettőre Fehérváron is voltunk. Bizony elég sokáig tartott a ládákat felrakni, de örültem, hogy segíthettem neki. Már nyolc óra felé járt, mikor a Ferenc József hídra kanyarodva Budapest szép panorámájában gyönyörködhettem. A kivilágított Budapest meseszerűen hatott a Duna hídjáról. Ajánlkoztam a Csarnoknál, hogy segítek lepakolni is.

– Ez már nem a mi dolgunk. Te csak siess haza! – mondta. – Ahogy elbeszéléseidet hallgattam, édesanyád biztosan nagyon vár már.

Ezt tudtam, éreztem is. Ez felvillanyozta lépteimet, szinte végigszaladtam az utat, egészen az erzsébetvárosi templomig. A nagy gótikus templom két magas tornyával szinte barátságosan integetett felém. Megérkezett a főministráns, akit itt egyszer Nebuc királynak becéztek.

Nyelc óra elmúlt, be volt zárva, de én letérdeltem a főkapu előtt, megcsókoltam a templom ajtaját. Aki ott a tabernákulumban éjjel-nappal virraszt, látta is. Tudta, hogy ebben a csókban benne volt minden örömöm, fájdalom, kudarcom, de hálám is és biztos reménységem, hogy amiért fáradoztam, nem lesz eredménytelen.

A templomhoz közel laktunk. Felsiettem az emeletre. A konyhaajtó tárva-nyitva, mintha csak vártak volna. Sietős lépteim zajára édesanyám megjelent a küszöbön. Boldogan felkiáltott:

– Pityukám, Istvánkám! Csakhogy megjöttél! Isten hozott! De vártalak!

Én csak ennyit tudtam rebegni:

– Anyukám, drága, édes, jó anyám!

Egy-két kíváncsi szomszéd kidugta a fejét. Édesanyám behúzott a szobába.

– Jaj, hadd lássalak! De lesültél! Soványabb is vagy! Hogy megedződöttél! Nem volt semmi baj az úton? Csak mesélj!

– Hol vannak a többiek? – kérdeztem szétnézve.

– Apuka, Laci, Imi, hát ők eléd mentek. Megkaptuk a lapot, hogy hazajössz, már napok óta a Lánchíd körül várnak.

– Hát ez szép. Én a másik hídon jöttem át.

– Mosakodj meg gyorsan, 9 órára biztos megjönnek. Készítetek tiszta fehérneműt.

– Az nagyon jó lesz – húztam máris le az ingem.

– Milyen sebhelyek vannak a melleden, karodon, látom, a lábadon is – szólt édesanya jól szemügyre véve.

– Egy ilyen kerékpárúton sokszor elesik az ember. Voltak kisebb sérüléseink, de oda se neki.

– Mennyit gondoltam rád – mondta sóhajtva –, hogy hol alszol, van-e ennivalód, bírod-e a hosszú, nehéz utat. Mennyit aggódtam érted! Csakhogy épségben itt vagy. De hol van Feri? Hát csak egyedül jöttél? És a kerékpár?

Egyre záporoztak a kérdések, alig tudtam felelni. De röviden mindent elmeséltem, aztán megmosakodtam és felöltöztem.

– Biztosan nagyon éhes vagy, a vacsora már rég készen van.

– Az nagyon jó lesz, mert reggeltől nem ettem semmit, de nektek hoztam ám egy egész tarisznya elemózsiát.

Édesanya csodálkozva nézte a tarisznya tartalmát.

– Honnan ez a sok jó? – kérdezte csodálkozva.

– A Balatonnál táborozó cserkészekről – feleltem vidáman, de már nyílt is az ajtó. Imi és Laci megrohmozta. Öleltek, csókoltak. Édesapa görnyedt alakja is megjelent a küszöbön.

– Hát megjöttél, fiam, István? – kiáltotta örömmel.

– Gyorsan asztalhoz – vezényelt édesanya. – Nem látjátok, milyen fáradt, milyen éhes?

Édesanya egyszerű főztje mindennél jobban esett. Közben se vége, se hossza nem volt a kérdésnek, feletnek. Jó volt otthon lenni. Most éreztem át igazából, hogy összetart minket a szeretet, a sok nyomorúság, a küzdelem mennyire összekovácsolt.

– Az apácák már várnak a kórházban. Én helyettesítettelek – mondta Laci –, mindennap jártam ministrálni.

– Mik a terveid – kérdezte Imi –, miután nem sikerült Belgiumba eljutnod?

– Nem adtam fel a célkitűzésemet. Újból megpróbálom! Most már megedződtem, egyedül nekivágok, gyalog.

– Nana, fiam – szólt közbe édesapa –, ezt még megbeszéljük. Egyelőre itthon is szükség lesz rád. Én hamarosan kórházba megyek, egyre gyengébben érzem magam. A háborúban nagyon megrokkantam, súlyos műtét előtt állok. Édesanyád nem bír már nehéz fizikai munkát végezni. Imi inas a MÁV-nál, Laci tanul. Nagyon mélyponton vagyunk. A plébániáról már többször érdeklődtek utánad. Kellene kisegítő. Ha ezt a nehéz időt átvészeli, akkor nem bánom. Jövőre újra megpróbálhatod, ha közben nem adódik más.

Édesanya is helyeslően szólt közbe.

– Édesapádnak igaza van. Most nagyon rosszul állunk, de majd csak megsegít a jó Isten.

Laci közbeszólt:

– Pityuval együtt tanulhatnánk magánúton, ez jó előkészület lenne. Majd meglátjuk, mit hoz a jövő.

Édesanya vetett véget a beszélgetésnek:

– Látjátok, milyen fáradt ez a szegény gyermek!

Elrebegettük az esti áldást. Egészen megnyugodva hajtottam fejem pihenőre, azzal a jóleső tudattal, hogy senki nem tett szemrehányást, s kudarcról sem beszéltek, hanem szeretetben, megértésben a jövő terveket kovácsoltuk, melyeket a jó Isten áldása kísér majd.

A hold sápadt fénye ezüstös glóriával vonta be édesanyám alakját, aki az ágy szélén ülve imádkozta a rózsafüzért, bizonyára hálából azért, hogy a jó Isten a fiát minden baj nélkül hazavezette, és a Szűzanya oly csodálatosan oltalmazta.

S. Fülöp apostol

*„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek az aratás urát,
küldjön munkásokat aratásába. Menjetek! Úgy küldetek titeket,
mint bárányokat a farkasok közé.”*

S. Bertalan apostol

„Natánael erre felkiáltott: «Rabbi (azaz Mester), te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya!»”

S. Tamás apostol

*„Erre Tamás azt mondta: «Uram, nem tudjuk, hová még, hát hogy ismerhetnénk az utat?»
«Én vagyok az út, az igazság és az élet» – válaszolta Jézus.”*

S. Máté apostol

„Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak, s csűrökbe sem gyűjtenek: mennyei Atyátok táplálja őket. Nem értek ti többet azoknál? Keressétek az Isten országát és annak igazságát.”

III. fejezet

Ha Flandria visszahív – 2. rész

Elköltöztek a gólyák, búcsúztak a fecskék. Engem a bizonytalanság emésztett. Kis családkunk éppen csak tengődött. Édesapám hosszú ideig volt kórházban, elhelyezkedni egyikünk sem tudott. Még szerencse, hogy mint ministráns a kórházban a jó kedvesnővérektől kosztot kaptam. Ebből éltünk és az erzsébetvárosi templom nyújtotta némi támogatásból, ahol kisegítettem. Édesanyám már eljárt az őszi búcsúkra kegyszerekkel, Laci bátyámmal, de ez nagyon gyenge bevételnek bizonyult. Akkoriban kötelező volt a leventeoktatásra járni. Felhasználtam ezt a lehetőséget, hogy a tornateremben minden szabad időben edzést tartsak. Ügyesen mozogtam a tornaszereken, tán ezért figyelt fel rám az egyik százados, és elküldött leventeoktatói tanfolyamra. Ez elég sok időt vett igénybe, de ugyanakkor jó felkészülést is jelentett további terveimhez. Lehattunk vagy ötvenen, akik a tanfolyamra jártunk, de nekem sehogy se tetszett az a légkör, ami ott uralkodott. Erkölcstelen beszédek és viccek. Különösen egy nagyképű fiú, aki mindig elegánsan járt, és mindig tele volt pénzzel, vitte a szót, míg az oktatásra gyülekeztünk. Egypárszor igyekeztem leinteni, de ez még olaj volt a tűzre. Egy alkalommal kiterített az asztalon egy rajzlapot, erkölcstelen festménnyel. Nagy nevetve mutogatta a többieknek. Felkaptam a rajzlapot és összetéptem. Vad üvöltéssel ugrott nekem.

– No megállj, te szentfázék!

Öklével felém sújtott. Ügyesen félreugrottam, gáncsot vetettem neki, úgy, hogy elterült a földön.

– Ilyen szemét rajzokkal ne fertőzz minket! – kiáltottam.

A többiek kört formáltak körülöttünk. Meglepett, hogy senki nem fogta a pártját, sőt összevissza hangzottak a kiáltások:

– Na, ezt most megkapta! Hajrá, Pityu!

Bizonyára komoly verekedésre került volna sor, de ebben a pillanatban belépett az oktató hadnagy. Mennydörgő hangon kiáltotta:

– Mi van itt?

Mindenki vigyázzba merevedett. Az ügyeletes jelentette, hogy egy kis nézeteltérés volt, és rám mutatott. Én előreléptem és jelentettem:

– Hadnagy úr! Szemérmetlen képeket mutogatott a Kovács, én meg összetéptem, ebből volt egy kis szóváltás.

Kovács a ruháját porolgatta, mikor a hadnagy intett neki, zavartan előrelépett:

– Na, fiam, mi volt ez?

Kovács rebegve válaszolt:

– Az csak egy olyan rajzféle volt, úgy találtam.

A hadnagy megcsóválta a fejét:

– Már több panasz merült fel ellened, azt hiszem, nem vagy közénk való. Majd a százados eldönti.

Ettől kezdve megszűntek a léha, erkölcstelen beszédek. Én pedig rövidesen soron kívül megkaptam a leventeoktatói diplomát, külön dicsérrettel, azzal az ígérettel, hogy tavasszal beosztanak leventeoktatásra. Szerencsére erre már nem került sor, hiszen minden törekvésem arra irányult, hogy mihelyt kitavaszodik, ha megjönnek a gólyák és a fecskék a déli tájakról, akkor én útra kelek nyugat felé, egyedül, gyalog, hogy eljussak Flandriába, mely egyre jobban hívott. Éreztem, tudtam, hogy mennem kell, és csak ott, Flandriában tudom elérni a célomat, hogy pap lehessek. Mintha csak nekem szólt volna ez az üzenet, melyet Isten egykor

Ábrahámhoz intézett: „Menj, vonulj ki földedről, rokonságod köréből, atyád házából, arra a földre, melyet mutatok Neked.” (Ter 12)

Tudtam, hogy nincs már megoldás, neki kell vágni. Brüsszelig 1500 kilométer, onnan Flandria jó 100 kilométer. Szorgalmasan készültem. Amikor csak szabad időm volt, nagy sétákat tettem a budai hegyekben. Máriaremete volt legtöbbször a célpont. Jó volt ott a Szűzanya kegyhelyén megpihenni, lelkiekben is felfrissülni, a Szűz Anya oltalmát, segítségét kérve, hogy eljuthassak Flandriába. Oda-vissza ez 30 kilométer út volt. Estefelé visszaérve a Gellért-hegyi sziklabarlangnál pihentem meg. Elnézegettem a hajókat és uszályokat, melyek a Duna-partnál horgonyoztak. Egyik alkalommal feltűnt egy szép fehér motoros hajó, mely uszályokat vontatott. Kiböngésztem az esti félhomályban: Passau, ez volt nagy betűkkel ráfestve. Megdobbant a szívem. Ha egy ilyen hajóra felvennének, ez nagyban megkönnyítené célom elérését. Jó szüleim is így biztosabban elengednének, hogy nekivágjak a nagy útnak. A hídon, amely a partra vezetett, felbukkant egy fehér ruhás hajóstiszt, nagy bőrröndöt cipelve. Előzékenyen segítettem neki a partraszállásnál. Barátságosan megköszönte németül. Minden némettudásomat összeszedve magyaráztam neki, hogy szívesen segítek. Mosolyogva bólintott. Bizony a bőrröndnek jó súlya volt, de én már megszoktam a cipelést. Közben megtudtam, hogy ő a motoros hajó kapitánya. Két napig horgonyoznak Budapesten, amíg kirakodnak. Merész ötletem támadt.

– Kapitány úr! Nem vinne magával Passauig? Akármilyen munkát elvállalnék. Nekem Belgiumba kell eljutnom, de nincs pénzem útiköltségre, diák vagyok.

– Nekem megvan a legénységem – mondta a kapitány –, hajósinasom azonban nincs – füzte hozzá mosolyogva. Ebbe azonnal belekapaszkodtam.

– Én jó hajósinas lennék, kapitány úr! – ajánlkoztam.

– Cipekedni azt jól tudsz – hagyta helyben a kapitány.

– Útleveled van?

– Van – feleltem boldogan.

– Szüleid beleegyeznek? Csak így nekivágni a nagyvilágnak?

– Igen, nincs más lehetőségem a továbbtanulásra.

Közben megérkeztünk egy szálloda elé. A kapitány kezét fogott velem.

– Hát, fiam, hívd el holnap édesapádat. Egész nap a hajónál leszek, mert rakodnunk kell.

– Segíthetek én is? – kérdeztem.

– Hát nem bánom, de akkor reggel már ott legyél!

Elköszönve a kapitánytól, rohantam hazáig. Majd feldöntöttem Imrét, aki akkor jött haza a gyárból.

– Hurrá! – kiáltottam. – Holnapután indulok Belgiumba, hajón!

Édesanyám ámuldozva kérdezte:

– Hajón? Hogy lehet Belgiumba hajón menni?

– Hát nem egészen odáig, de a Dunán Passauig eljutok, már csak Németországon kell keresztül menni.

Közben édesapa is kiballagott a szobából. Lelkendezve meséltem a történeteket.

– Ugye eljössz, apu, reggel a kapitányhoz? – fejeztem be a beszámolómat.

– Hát jó, nem bánom. Nézzük meg azt a kapitányt, aki hajlandó téged ingyen behajózni.

Úgy láttam, nyert ügyem van, és az utam Flandria felé nyitva áll. Édesanyámat is megnyugtattam, hogy ez milyen gondviselés szerinti megoldás, hogy ott a Duna-parton, a Gellért-kápolnájánál rábukkanjak erre a jó kapitányra, aki szinte első szóra hajlandó volt befogadni mint kis hajósinat. Másnap reggel édesapámmal jelentkeztünk a kapitánynál. Miután megnézte az útlevelem, barátságosan mondta édesapámnak:

– Holnap este indulunk!

Este sokáig elbeszélgettünk. Bár mindenkinek volt ellenvetése, mégis meg tudtam őket győzni, hogy számomra ez az egyetlen megoldás. Édesanyám könnyek közt kért, hogy aludjunk

rá egyet. Pénz nélkül, egyedül nekivágni a nagyvilágnak. Nagyon nehéz, bizonytalan vállalkozás lesz.

– De – érveltem én – mikor az Úr Jézus szétküldte tanítványait, lelkükre kötötte: „Ne vigyetek magatokkal se pénzt, se tarisznyát.”

Laci közbeszólt:

– Ha ilyen komoly az elhatározásod, hogy az Úr hívását kövesd, akkor menj bátran, bárcsak én is veled mehetnék, hiszen régi vágyam nekem is, hogy pap lehessek.

Imre is rám nézett.

– Tudod, öcsi, hogy én is foglalkoztam ilyen gondolatokkal, de ez a mi átkunk, a szegénység, hogy nem tudunk tovább tanulni. Bárcsak neked sikerülne!

– Ha egyszer Flandriában leszek – Ígértem nekik –, addig nem nyugszom, míg ti utánam nem jöhettek.

– Kezet rá, Pityu! – kiáltott Laci bátyám.

Három kéz összecsappant. Édesanya könnyezve nézte a jelenetet. Most már belenyugodott. Gyorsan utánanézett, hogy a legszükségesebb holmit összeszedje, de még annak a felét is kiraktam, csak ami rajtam volt, rövidnadrágos cserkészfelszerelésem, köpenyem, egy váltás fehérnemű, törülköző, fogkefe, szappan és semmi más. Édesanya a késői órákban még tésztát gyúrt, egy tepsire való pogácsát, hogy reggel elviszi a pékhez megsütni. Édesapa szótlanul nézegette a nagy sürgés-forgást, egy-egy sóhajával kifejezve, hogy ő ezt másként szeretné.

A kapitány napközben különböző ügyekkel, bevásárlásokkal bízott meg, mert ő a kirakodásnál felügyelt. Estefelé az egész család ott volt a Duna-parton, mert a kapitány úgy rendelkezett, hogy legkésőbb nyolckor felszedik a horgonyt. Laci bátyám elrohant, hogy még hoz nekem valamit, de nem érkezett vissza idejében. Az is lehet, hogy a kapitány előbb indított. Mondta is a kormányos, hogy rosszkedvű a kapitányunk, mert visszafelé nem sikerült rakományt szerezni.

– Nekünk viszont – fűzte hozzá vigyorogva – annál jobb, mert kétszer olyan sebességgel haladhatunk.

Gyors búcsúzkodás után én léptem utolsónak a hajóra. Hosszasan felszívított a hajókürt. A motoros hajó nagy zajjal nekilódult a hullámoknak. Egyre erősebb lendülettel forogtak a lapátoló kerekek, gyorsan távolodtunk a parttól. Az integető kis csoport egyre kisebbnek tűnt. Mintha Laci bátyám nyurga alakja tűnt volna fel közöttük, majd egy futó alak kivált a tömegből, szinte versenyt futva a hajóval, loholt a parton. Igen, ő volt, Laci, most már megismertem lobogó, szőke hajáról. Mit akarhatott, nem értettem. Mindig jó futó volt, de most igazán kitett magáért. Megelőzte a motoros hajót, felszaladt a hídra, és amikor a hajó átsuhant a híd alatt, a korláton áthajolva kiáltotta torkaszakadtából:

– Isten veled, Pityu! Ne feledkezzél meg az ígéretedről!

Valamit meglóbált a kezében, felénk hajította, de a szél elsodorta. Tán egy kis virágcsokor volt, nem láttam jól, mert szemeimet elhomályosította a könny. Most éreztem igazán, mennyire összetartozunk mi, viharvert, elsodort kis család. De szívemből kélt egy hő fohász, hogy egyszer majd újra összekovácsoljon bennünket az isteni Gondviselés, atyai szeretet.

Gondolataimból a kapitány szava zökkentett ki:

– Hogy tetszik a hajósélet? – kérdezte barátságosan.

– Nagyon furcsa itt minden – feleltem –, kicsit egyedül érzem magam ezen a nagy hajón.

– Majd megszokod, csak jól tartsd nyitva a szemed. Akkor jó hajósinas leszel!

Nem volt nehéz beosztásom, a lassan úszó hajón maradt elég időm gondolkozni meg imádkozni is. Az éjszaka hűvös volt, de a gépház közelében találtam egy meleg sarkot, ahol egy padon kinyújtózva hamarosan elaludtam. Édesanyámról álmodtam, aki biztatva mosolygott rám, biztosítva, hogy ő mindig velem van és vigyáz rám. Kora hajnalban már talpon voltam. Serényen hozzáfogtam egy idősebb matrózzal a hajó mosásához. Egymás után húztam fel a vizet egy nagy vödörrel, végigöntve a fedélzeten. Seprűvel csutakoltam a padlót. Közben már

nagy utat tettünk Bécs felé. A hajószakács jó meleg gulyással traktált délfelé. Egyhangú az ilyen hajósélet, nehezen is szoknám meg, de ez most jól jött nekem, hiszen a nagy forgó lapátok egyre közelebb vittek célomhoz. A kapitány szóba elegyedett velem. Úticélom felől érdeklődött.

Nagyjából válaszoltam, hogy szeretnék eljutni Belgiumba. Kicsit csóválta a fejét.

– Nem lesz könnyű, de fiatal vagy. Látom, jó izmosak a lábaid. Időd is van, majd csak eljutsz a nyáron. Kár, hogy mi csak Passauig hajózunk, de az már jókora út. Bécsben csak szemet veszünk fel, meg sem állunk a német határig.

Bécsben alaposan kivettem a részem a rakodásból, úgy néztem ki, mint egy szerecsen. Jólesett a friss fürdő a Duna habjaiban.

– Két órára kimehetsz a városba, ha akarsz – mondta a kapitány.

– Én már jártam Bécsben – feleltem. – Jól el is fáradtam, inkább maradok.

– Jó is lesz – szólt közbe a kormányos –, legalább vigyázol a hajóra, mert mi mind partra szállunk pár korszó sörre, leöblítjük a torkunkat.

Ezen az éjszakán, mikor késő este a horgonyt felszedtük, én örököttem a hajón, jelzőlámpára is figyelve, mert sűrű köd ereszkedett a folyam fölé. A kormányos csóválta is a fejét, hogy ilyen idő tájt nem szokott köd lenni. De hát éjjel nem volt nagy forgalom a Dunán. Lassan a köd is felengedett. Csodálatos volt a napkelte, a bíborban felkelő napkorong csodálatosan bearanyozta a festői szép erdőkkel borított hegyes tájakat. Ahogy Passauhoz közeledtünk, egyre szebb lett a táj. Csodálkozva szemléltem az ismeretlen vidéket, milyen szép is ez a világ. Szinte imára készítetett a festői látvány.

Az éjszakai virrasztás után elnyomott az álom, a melegen tűző napsugár elaltatott a fedélzetén. Hajnaltájt érkezhettünk Passaubá, kis cókómókomat összeszedve néztem a kikötési munkálatokat. A kapitány barátságosan a vállamra ütött.

– Hát megérkeztünk, fiam. Még túl korán van, maradhatsz a hajón, a legénység is marad még, csak én szállók le, elintézem a hivatalos dolgokat. Reggelizzél meg, várjál meg, míg visszajövök. Ha kis szerencséd van, és lesz egy uszály Regensburg felé, akkor beszélek a kapitánnyal, az is még 100 kilométer út. Azzal is nyersz két napot.

Hálásan megköszöntem a kapitány jóságát. A hajószakács jó meleg kávé adott, és villásreggelit, hogy az ebédre is felért. Alighogy befejeztem a reggelit, hangos kiáltás a partról:

– Hol vagy, hajósinas? – Meglepődve láttam, hogy a kapitány integet a partról. – Gyere gyorsan, szaladj máris, most indul egy uszály Regensburgba.

El sem tudtam köszönni, rohantam a keskeny pallón a partra.

A kapitány hadonászott a mellettünk horgonyzó hajónak: várjanak csak egy percig. Már be is akarták húzni a hajóhidat, mikor fürgén felugrottam rá, futottam fel. A kapitánynak a hajókorláton áthajolva mondtam köszönetet, hosszasan integetve.

Lassan elhúztunk a parttól, a hajónk mellett a szakács fehér sapkájával integetve kívánt jó utat.

Egy nagy motoros hajó fedélzetén találtam magam. Négy uszályt húzott maga után. A kapitányhoz siettem. Idősebb, szakállas, igazi tengeri medvének látszott. Miután végignézett, barátságosan elmosolyodott.

– Magyar diák? – kérdezte.

– Igen – feleltem. Mutattam neki az útlevelemet, de legyintett, hogy tegyem el.

A barátságos hajószakács egy csésze párolgó teával kínált. Mikor látta, hogy keresztet vetek, széles mosollyal derült az arca.

– Én bajor katolikus vagyok. Jólesik látni egy fiatalot, aki keresztet vet. Bezzeg a mi fiataljainkat úgy megszedítette ez a Hitler. Nem lesz ennek jó vége. Hallottam, hogy velünk akarsz tartani, hát ez szép sétahajózás lesz. Ha nem sietős az utad, tartsál csak velünk.

– Hogyhogy? – kérdeztem. – Olyan soká tart ez az út?

– Tán még egy hétig is eltart ezzel az öreg hajóval, így megrakodva. Többször is megállunk, ki-be rakodunk. Az öreg kapitányunk nagyon kényelmes ember.

– De én nem érek rá – mondtam halkan –, egy hétig eldöcögni, inkább nekilódulok gyalog. A célom sürget.

– Hát ha jól kilépsz, két nap alatt Regensburgban vagy – mondta a barátságos szakács. – Csomagolok egy kis útravalót. – Melegen kezet ráztunk. – Jelentem a kapitánynak, hogy elmentél. Isten áldjon! Jó utat kívánok!

Elgondolkodva ballagtam le a keskeny hajóhídon. Érdekes, ez a szakács csupa jóindulat volt. Biztos a Gondviselés küldte az utamba. Szinte felszabadultan lépkedtem a zöldellő mezők, susogó fák között. A kanyargó Duna hol elém szaladt, hol messze távolodott, mintha előttem futkosva ösztönözne, hogy jól kilépjek. A vidám madarak fütyükonzertje kísért, kedvem kerekedett velük fütyülni. Szinte biztattak az imádságra. A rózsafüzér meg-megcsörrent a kezemben. Több falun is áthaladtam, egy-egy autó elsuhant mellettem, de inkább a zörgő szekerek érdekelték. Azokra felmászhattam, jó pár kilométert döcögve, így megpihentem. Mikor rám esteledett, egy nagy erdő szélén jártam. Gondoltam, addig megyek, míg egy házra vagy tanyára bukkanok. De bizony sehol semmi. Órák nem volt, de amikor az ezüstös hold kibújt a felhők mögül, nagyon fáradtan vonszoltam magam. Az idő kellemes volt, egy kis patak szélén, egy nagy fa alatt megtelepedtem. Bizony az uzsonna, amit a jó hajószakács dugott a tarisznyámba, rég elfogyott. Kiterítettem a köpenyem a fa tövében, ahogy a fűben tapogatók, csodálkozva látom, piros bogyók hevernek mindenfelé a fűben. Szedek egy marékra valót, ahogy felállók a holdfény felé fordulva, örömmel kiáltottam: „Cseresznye!” A pirosuló, zamatos gyümölcs éhségemet, szomjúságomat egyformán oltotta. Milyen csodálatos a Gondviselés. A zöld fű abroszán pirosuló cseresznyékkal vendégelt meg. Imádkozva aludtam el, édesanyámra gondolva.

Csengőszóra ébredtem. Ahogy felülök, a reggeli homályból egy tehéncsorda tűnt elő. Az öreg juhász rám köszönt:

– Grüss Gott!

Felugorva köszöntem vissza. Csaholó kutyáit visszaparancsolva, barátságosan közeledett felém. Kérdésemre, hogy messze van-e a falu, megnyugtatót:

– Mire a nap felkel, ott lehetsz. De ha nem sietős az utad, szívesen megkínállak jó friss tejjel meg rozskenyérrel.

Nem kértem magam, jólesett a frissen fejt tej a zamatos rozskenyérrel. Szinte új erőre kaptam. Mikor elmondtam, hogy Regensburgba igyekszem, megmagyarázta, merre menjek, hogy a nagy Duna-kanyart kikerülve estére már Regensburgba érhetek. Még egy jó darab sajtot meg kenyeret is adott. Ez a nap jól kezdődött, jól is végződött. Erdőkön, dombokon keresztül vezetett az út, míg egy domb tetejéről megpillantottam Regensburg templomtornyait. Úgy nekilendültem, hogy meg sem álltam a város kapujáig. Esti harangszó köszöntött...

Már sötét volt, de a székesegyház nyitva állt. Az örökmécses hívogatóan lobogott az oltár előtt. Sokáig térdeltem imába mélyedve a főoltár előtt. Csoszogó léptekre lettem figyelmes. Az öreg sekrestyés kulcsait zörgetve jelezte, hogy zárja a templomot. A kedves Károly bácsit juttatta eszembe, az erzsébetvárosi templom sekrestyését. Kifelé bandukolva illedelmesen odaköszöntem.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!

– De rég hallottam, fiam, ezt a köszöntést! Most már csak „Heil Hitler”, ez járja – csóválta a fejét.

– Magyar diák vagyok, útban Belgium felé. Nem tudna valahol éjjeli szállást? – kérleltem. Az öreg hümmögött magában.

– Nálam is meghúzódhatnál, de rövid lesz már az éjszaka, holnap tartjuk az úrnapi körmenetet. Kora hajnalban állítjuk fel az oltárokat.

– Sebaj – mondtam örömmel –, legalább segíthetek. Ebben van némi gyakorlatom.

A kedves öreg házaspárnál jól éreztem magam. Meleg vacsorával is megkínáltak. Egy szalmazsákfélén aludtam. Még sötét volt, alig pirkadt, mikor keltettek. Alaposan kivettem

részem az előkészületekből. Feltűnt, hogy fiatalokat egyáltalán nem láttam segíteni. Mikor ezt szóvá tettem, az öreg sekrestyés szomorúan megjegyezte:

– Őket felszippantotta a Nemzetiszocialista Párt. Mi lesz ennek a vége?

A körmeneten én is részt vettem. Jóleső érzés volt látni az idős hívek áhítatát. A szentségi Jézus áldásával indultam útnak Nürnberg felé.

Delet harangoztak, mikor visszapillantottam a város felé. Nagy sóhajjal vettem búcsút a kanyargó Dunától, mely hazám felé igyekezett. Rózsafüzérem jó társnak bizonyult az elhagyott úton, mely dimbes-dombos lejtőkön, erdők között vezetett.

Estefelé egy vendéglő állta az utamat, szinte kényszerített, hogy belépjek. Nagy, hosszú asztalnál vidám társaság poharazott. A fehér kötényes vendéglős barátságosan intett, hogy üljek a lócára. Kézze-lábba magyaráztam, hogy csak egy pohár vizet kérek, nincs semmi pénzem, de ő csak lenyomott a padra, és nyomban hozott egy tál párolgó ételt, vadhúsfélét burgonyával. Bizony nagyon ízlett, hiszen reggel óta nem ettem. Még egy jó pohár almabort is kaptam ráadásul. A pajtában a friss szénán hamar elaludtam. Nagy bégetésre ébredtem fel. Birkákat tereltek az útra, ahol egy nagy teherautó állt, várva a szállítmányra. A birkák nem szívesen adták fejüket erre az utazásra. Hárman is fáradoztak, hogy feltuszkolják a kocsira.

– Hová viszi őket?

– Nürnbergbe – felelte.

Több se kellett nekem. Serényen beálltam segíteni, hogy a birkák minél előbb fenn bégessenek a kocsin. Közben a sofőrt megkérdeztem, mehetnék-e én is velük?

– Elöl nincs hely, láthatod, hárman vagyunk.

– Nekem hátul is jó lesz, a birkák között – mondtam.

– Hát, az nem lesz kényelmes utazás – válaszolt nevetve. – Mássz fel közéjük, egy-kettő.

Engem nem kellett kérlelni, nagy lendülettel ugrottam fel, pont egy birka nyakára. Az bégetve hátrált. A többiek méltatlankodva néztek rám. Bizony, alig volt egy talpalatnyi hely, hogy megvessem a lábam. Alighogy egy nagy zökkenővel a kocsin megindult, rá is zuhantam a báránnyok hátára. Azután ez így ment Nürnbergig. A nagy kanyaroknál hol én estem a birkákra, hol a birkák zuhantak rám. Közben hallottam, hogy jóízűeket nevetnek rajtam a sofőr és társai. Mikor a városban megálltunk, szédelegve álltam a lábamra.

– Na, milyen volt az utazás? – kérdezte a sofőr nevetve.

– Nagyon mozgalmas – nevettem vissza én is.

– Nézd, ott egy kút, mosakodjál meg tetőtől talpig – ajánlotta –, mert erős birkaszagod van.

Örültem, hogy már korán reggel Nürnbergben voltam. A kútnál jól felfrissültem, és már indultam is Würzburg felé. Száz kilométert mutatott az útjelző. Ezt két nap alatt legyalogolom, gondoltam. Kicsit aggasztott, hogy nagyon borús volt az ég. Alighogy a hegyek közé értem, zuhogni kezdett az eső. Hiába terítettem magamra a cserkészköpenyt, egykettőre csuromvíz lettem. Egy motoros ereszkedett le a lejtőn. Integtettem. Lassított, megállt.

– Vegyen fel – kérleltem –, Würzburgba megyek.

– Nem bánom, mássz fel mögém, de nekem másfelé visz az utam. A nagy elágazásnál leteszlek. – A zuhogó esőben csak úgy vacogott a fogam, mert gyorsan száguldottunk. Majdnem lepottyantam, még soha nem ültem motorkerékpáron. Nem is bántam, mikor egy útkereszteződésnél megállt. Mutatta, hogy csak előre menjek. Hálásan integtettem utána, míg eltűnt. A lejtős úton nekiiramodtam, jó darabon futva, hogy felmelegedjek. Beértem egy öregembert, aki nagy csuklyás esőköpenyben, csákánnyal, lapáttal a vállán sietett előttem. Öreg paraszt volt, aki, mikor ráköszöntem, gondterhelten megállt.

– Jaj, ez az eső már reggel óta zuhog. Ilyenkor előnti az egész házunkat, ha idejében el nem terelem a lezúduló vizet.

Egy kis tanya felé mutatott, lenn a völgyben.

– Segíthetek? – ajánlkoztam.

– Isten küldött, fiam! – és máris kezembe nyomta a csákányt. Kis ösvényre értünk, ahol egy árok húzódott.

Ezt kellett kimélyíteni. Térdig érő vízben csákányoztunk, lapátoltunk. Most már nem az eső, hanem az izzadság csurgott rólam. Jó másfél óra után az öreg paraszt megkönnyebbülve mondta:

– Most már nincs vész! Menjünk haza!

A nyitott kandallóban lobogó tűz barátságos meleget árasztott felénk, mikor a kis parasztházba beléptünk. Tolókocsiban idős néni üldögélt.

– A feleségem – mutatta be az öreg. – Mindkét lábára béna, de azért nagyszerűen főz, és jól ellátja a háztartást.

Gyorsan a kandalló mellé telepedtem. Az öreg néni mellém gurult kocsijával. Egy hálóköpenyszerű inget dobott térdemre. A vizes ruhadarabokat gyorsan leszedtem magamról, kitergettem a padra, közel a lobogó, égő fahasábokhoz. Csak úgy gőzölögtek. A néni ügyesen tett-vett, máris ott volt a jó meleg ebéd az asztalon. Csak most döbbsentem rá, milyen éhes vagyok. Az öregek biztattak, hogy csak egyek. Nem is kértem magam. Közben megtudtam, hogy egyedül éldegélnek, két fiuk odaveszett a világháborúban. Kedvesen kérleltek, hogy maradjak velük, akármeddig. Még fizetést is adnak, jó dolgom lesz itt. Magyaráztam, hogy tovább kell mennem minél előbb, egy magasabb cél érdekében.

Estefelé elállt az eső, kitisztult az ég, ruháim is megszáradtak. Autóberregésre lettem figyelmes. Az országúton megállt egy kis teherautó, egy asszony jött befelé, kosárral a kezében.

– Ő tojásért és baromfiért jön minden héten – mondta a parasztbácsi. Segítenél, fiam, összefogni egypár csirkét?

Nem volt nehéz az elkerített nagy ketrecből összeszedni a kiszemelt csirkéket. Közben a kosár megtelt tojással.

– Hová tetszik igyekezni? – kérdeztem a kosaras nénit.

– Würzburgba.

– Elvinne magával?

Az asszony végignézett:

– Ha nincs csomagod, jöhetsz.

– Csak ez a kis tarisznya.

– Máris itthagysz bennünket? – sopánkodott a beteg néni.

– Sajnálom, mennem kell; hív a kötelesség.

– Na, egy kis útra valót hadd csomagoljak.

Kenyeret meg sajtot pakolt nekem. A bácsi, aki éppen a pénzt rakta el, kezembe csúsztatott egy márkát. Megörültem, hogy Nürnbergből tudok levelet írni, mert eddig még nem volt miből életjelt adni magamról. Édesanyám nagyon fog örülni. Boldogan cipeltem a kosár tojást és a szárnyukkal csapkodó csibéket az országútra. Az asszonyság ügyesen elrendezte a helyüket egy nagy ketrecben.

– Mássz fel gyorsan mellém.

Csodálkozva láttam, hogy egyedül van, s ő a sofőr is. Ügyes kézzel vezette a kocsit. Még vagy három tanyánál megálltunk. Segítettem cipekedni, gyorsan megtelt az autó baromfival. Közben ránk sötétedett.

Ezután már meg sem álltunk Würzburgig. A csarnok volt a végállomás.

– Én hajnalig itt maradok – mondta az asszonyság –, te, fiam, mehetsz, ha jobb szállásod akad, de maradhatsz is a ponyva alatt, így azután egy nagy csomó ponyván úgy aludtam, mint a tej.

Zsibongásra ébredtem. Hirtelen azt sem tudtam, hol vagyok. A csirkecsipogás eszembe juttatta, hogy kerültem ide. Először egy birkaszállítmánnyal, majd baromfiakkal utazva nagy lépéssel közelebb jutottam célomhoz.

Elbúcsúztam a jó asszonyságtól meg a csirkéitől. Első utam a székesegyházhoz vezetett. A kora reggeli szentmisén kevesen voltak. Lelkiekben felfrissültem. Kerestem az utat Frankfurt

felé. Mielőtt a várost elhagytam, vettem egy szép levelezőlapot, bélyeget. Örömmel tudattam az otthoniakkal, hogy milyen szerencsés volt eddigi utam. Ha Frankfurtot elérem, a fele úton is túl leszek.

Most kezdődött az utam nehezebbik része. Nem volt egy falat kenyérem sem, a hőség is egyre nagyobb lett. A tűző nap és az éhség nagyon legyengített. Egy lovaskocsira sikerült felkapaszkodni, de az csak 5-6 kilométert vitt tovább, és egy út menti kocsmához bekanyarodott. Ballagtam a kanyargós úton, mely erdős hegyoldal felé vezetett. Itt legalább árnyékban mendegéltem, egy csörgedező pataknál kicsit felfrissültem. Nagy öröömre vadcseresznyeфа kínálta pirosuló gyümölcsseit. Kicsit ugyan fanyar volt, de ilyen éhesen nagyon ízlett nekem. Tarisznyámat is megszedtem. Most már könnyebben vágtam neki az erdőségnek. A nap nyugodni készült. Fáradtan vonszoltam magam. Kémleltem jobbra-balra éjjeli szállás után kutatva. Egy útelágazásnál felvillant egy autó reflektora. Integtettem, megállt, idősebb úr hajolt ki kérdően.

– Frankfurtba szeretnék eljutni – mondtam.

– Az bizony jó messze van, de egy darabig elvihetlek.

Gyorsan mellé ültem. Most éreztem a süppedő ülésen, milyen fáradt vagyok. A gép egyenletes zümmögése álomba ringatott.

– Hé, barátom! Ébresztő! – rázott fel az öregúr. – Megérkeztünk.

Kiment az álom a szememből.

– Hány óra lehet? – kérdeztem zavartan.

– Bizony már tíz óra.

– Hol fogok most szállást kapni? – gondoltam ijedten.

Az öregúr rám nézett. Nagyon kétségbeesett arcot vághattam.

– Na, nem kell megijedni, itt is maradhatsz nálunk.

A házban már sötét volt, a konyhában meg volt terítve.

– Éhes vagy? – kérdezte. Gyorsan bólintottam.

– Hát akkor ülj le az asztalhoz.

Elém tett egy nagy pohár tejet, majd kenyér, kolbász, sajt került a tányéromra. Mindent elfogyasztottam, amit csak elém rakott.

– Jó étvágyad van – jegyezte meg.

– Egész nap nem ettem.

– Hát csak egyél bátran! – biztatott.

Egy heverőféle állt a konyha sarkában. Hozott egy párnát, takarót, ruhástól dőltem le. Fáradt voltam, azonnal elaludtam. Mikor hajnalodott, az öregúr keltett fel. Miután a vacsora maradékait táskámba pakolta, útbaigazított Frankfurt felé. Vígan indultam neki az ismeretlen útnak, imádkozva azokért, akik segítségemre voltak vándorutamon. Hegyes-völgyes utakon rózsafüzért imádkozva, a festői tájban gyönyörködve egy kis faluhoz értem, ahol épp az Úrangyalára harangoztak. Egy fiatalember, kerékpárján ülve, egy üres kerékpárt vezetett kínlódva a széles úttesten.

– Felülhetnék a kerékpárra? – ajánlkoztam.

– Szívesen rád bízom, a szomszéd faluig elkarikázunk.

Gurultunk is tovább. A fiatalember, mikor megtudta, hogy magyar vagyok, meghívott ebédre. Népes család ülte körül az asztalt.

Jólesett a forró leves, a pörkölt és a burgonya. Mikor elmondtam, hogy Frankfurtot szeretném elérni, készségesen ajánlkozott, hogy elkísér a fogadóig. Ott biztosan lesznek fuvarosok, akik a városba tartanak, estére már ott is lehetek.

Valóban, több kocsis is állt a vendégfogadó előtt. A fiatalembernek felderült az arca.

– Na ugye, mondtam, most kászálódik fel Franz sógorom a bakra.

Odasietett a legelső kocsihoz, kezét rázott a jól megtermett kocsissal, aki barátságosan intett, hogy üljek fel mellé.

– Legalább nem leszek egyedül a hosszú úton.

Hálásan mondtam köszönetet fiatal barátomnak, aki mint Rafael angyal Tóbiást, úgy vezérelt utamon.

A kocsis kedélyes bácsinak bizonyult. Kérte, hogy énekeljek neki magyarul. Egyre bólogatott.

– Szép, szép.

A két szürke lovacska vígan kocogott az úton, közben ő is dudorászott egy-két szép német dalt. Estére behajtottunk Frankfurtba. Egy nagy pajtászerű istálló tele lovakkal, nem kecsegtetett nyugalmas szállással. Felfedeztem a sarokban egy létrát, mely a padlásra vezetett. Gyorsan feltornáztam magam. Nagy örömmre illatos széna kínált ott nyughelyét. Arra ébredtem, hogy a lovakat vezették itatni. A vályúnál én is felfrissültem és nekivágtam a nagy városnak, míg egy templomra nem bukkantam. Itt lelkileg is felfrissültem. Térképem nem volt, de felvázoltam magamnak azokat a nagyvárosokat, amelyeket érintenem kell. Most Köln következett.

Városnézéssel nem foglalkoztam, arra nem volt időm. Korgó gyomorral nem lehet művészeti alkotásokban gyönyörködni. Kerestem a Kölnbe vezető országot. Nagyon jólesett volna legalább egy zsemlyét és egy pohár tejet venni, de utolsó kis pénzmaradékomon inkább megint képeslapot küldtem haza. Tudtam, hogy édesanyám szívszorongva várja a postát.

Az útjelző 240 kilométert mutatott. Meghökkenem. Mikorra érek én Kölnbe? 4-5 nap is beletelhet, de hát van Gondviselés. Ezt mindig csodálatosan tapasztaltam.

Mikor délután leértem a Rajna völgyébe, elcsodálkoztam a hegyek között hömpölygő Rajnán. A folyóparton egy autót fedeztem fel, olyan sportkocsifélét, teljesen nyitott tetővel. Egy fiatalember akkor fejezhette be az uzsonnáját. Élelmiszerkosarát begyömöszölte a kocsiba. Úgy látszik, lerítt rólam, hogy éhes vándordíák vagyok, mert amikor ráköszöntem, megkérdezte:

– Kérsz valamit enni? Van egy kis maradékom.

Szerényen mosolyogva bólintottam, hogy bizony nagyon éhes vagyok. Erre megint lekerült az elemőzsiás-kosár a zöld gyepre, fehér „terülj asztalkendőjére” ráborította a kosár egész tartalmát. Ámulva néztem, mint a mesében. Hófehér cipő, sajt, vaj, szalámi, kis üveg lekvár, egy termoszban kávé. Megvolt a reggelim, ebédem, vacsorám. A fiatalember mosolyogva nézte, milyen jóízűen falatozom. Kekszet is hozott a kocsijából, megkente lekvárral, összeillesztette, abból ő maga is májszolt. Közben kikérdezett, ki vagyok, hová megyek. Láttam a nyakában egy kis aranykeresztet, ez felbátorított, még azt is elmondtam, nekiindultam gyalog, hogy papnak tanulhassak.

– Ez derék dolog – válaszolta –, akkor elviszlek Kölnig.

Nem akartam hinni a fülemnek.

– Kölnbe tetszik menni? – kérdeztem felugorva.

– Hát nem egészen, de a kedvedért teszek egy kis kerülőt.

Majdhogy a nyakába nem ugrottam. Nem is tudtam, hogyan köszönjem meg.

– Estére már Kölnben leszünk? – kérdeztem.

– Ez versenykocsi, csak úgy fogunk röpdülni.

Valóban álomszerű volt, ahogy tovaröpdültünk a Rajna partján. Szőlőskertek, várromok, rétek, erdők kergették egymást, mint egy pergő filmben a mozivásznon. A vezetőm feszülő figyelemmel nézte a kanyargó utakat, így csendben csodálhattam a szépséges tájat. Az esti szürkületben messziről feltűnt a kölni dóm két gótikus tornya. Mintha csak integettek volna: Isten hozott Kölnben. Nagy zökkenéssel megálltunk egy útkereszteződésnél. Fiatal vezetőm melegen kezét rázott velem, alig volt időm hálálkodni, máris suhant tovább ezüstös kocsiján. Szombat este volt. Hihetetlennek tűnt, hogy ilyen messzire jutottam.

Gyors léptekkel indultam szállást keresni. Barna inges fiatalok csoportja harsogó zenészőval jött felém. Katonás léptekkel masíroztak el mellettem. Egyet gondoltam: utánuk szegődöm. Nagy, magas épülethez vonultak. Úgy néztem, hogy ez valami ifjúsági szálló lehet. Meg is kérdeztem az egyik fiút:

– Lehet-e itt megszállni?

Ő barátságosan betessékelt a portásfülkébe, ahol többen is tartózkodtak. Mikor előadtam, hogy Magyarországról jövök, mint diák szállást keresek, egyikük intett, menjek utána. Bevezetett egy nagy terembe, ahol emeletes ágyakon nyüzsgött a sok fiatal. Rámutatott egy üres ágyra, hogy csak másszak fel, ott elhelyezkedhetem. Kicsit zavartan magyaráztam, hogy nincs pénzem, nem tudok fizetni. Végignézett mosolyogva, megkérdezte, hogy nem vagyok-e éhes. Mivel bólintottam, hogy nagyon is, belém karolt, bevitt egy nagy ebédlőbe, ahol sokan falatoztak a hosszú asztaloknál. Nekem is szorítottak helyet, és egy jó adag gőzölgő szósszal leöntött burgonyát szafaládéval, kenyérrel toltak elém. Bizony jólesett a meleg étel. Jó pohár vízzel oltottam szomjamat. A fiatalok hívtak, tartsak velük, mert nagy felvonulás lesz a városban. Örültem, hogy fedél alá kerültem. A mosdóban jól felfrissültem, gyorsan felmáshoztam a felső ágyra, a takarót magamra húztam és egyből elaludtam. Vasárnap reggel még mindenki aludt a hálóban, mikor elhagytam az ifjúsági szállót. A portás álmosan kérdezte:

– Hová ilyen korán reggel?

– Megyek szétnézni a városban.

– Írd föl a neved – mutatott egy nagy könyvre, azt is, honnan jössz és hová mész, és meddig maradsz Kölnben.

– Legfőlőbb egy napig – válaszoltam. – Visszajöhetek még estére?

A portás bólintott. Úgyis vasárnap van, jó lenne szétnézni ebben a gyönyörű városban. Szentmisét is hallgathatok a nagy székesegyházban. Bizony, nem is gondoltam, mennyire le tud nyugodni egy ilyen gyönyörű, hatalmas, gótikus templom. A világ legszebb gótikus építménye, kívül-belül csodálatos méreteivel, faragványjaival. Fél napot ott töltöttem. A három királyok ereklyeládáját hosszan nézegettem. Kértem a három szent királyt, akiket oly messziről vezényelt a csillag, hogy én is megtaláljam az utat, mely céломhoz vezet, hogy a nagy Király szolgálatába állhassak.

Már nagyon korgott a gyomrom, mikor estefelé visszataláltam az ifjúsági szállóhoz. Ugyanaz volt a koszt, mint előző este. Ma is nagyon ízlett. Még repetát is kértem, amit a jóindulatú szakács még két nagy karéj kenyérrel is megtoldott. A szafaládét és a kenyeret el is süllyesztettem a tarisznyámban. Azzal a boldogító tudattal aludtam el, hogy közel vagyok Belgiumhoz, egy-két nap alatt talán el is érhetem.

Reggel borongós időben vágtam neki az Aachen felé vezető útnak.

Rózsafüzéremet nem találtam, hiába forgattam ki zsebeimet. Ez kicsit lehangolt, de hamar találtam megoldást, tíz kis kavicsot szedtem össze, ezeket csúsztattam át egyik markomból a másikba, így fennakadás nélkül imádkozhattam a tizedeket.

72 kilométer Aachenig, de jó lenne estig eljutni! Szaporán lépegettem, közben a nap is kibújt és egyre melegebben tüzelt. Dél körül egy pataknál megebédeltem az estéről tartalékolt elemőzsiát. A jó hideg víz felfrissített. Ez a nap nem járt sikerrel, hogy valami járműre felkérdezkezhessem. Pihenés nélkül meneteltem a poros országúton, mely ahogy esteledett, egyre kihaltabb lett. Lábamat már alig éreztem, szinte gépiesen vonszoltam magam. Elhatároztam, hogy éjszakára valahol meghúzódok. Távoli kürtszó takarodót fűjt. Ahogy bírtam, a hang irányába siettem, kaszárnyafélére bukkantam. Az őrt álló katona végignézett rajtam, amikor bebocsátást kértem.

– Takarodó után senki be nem léphet – mondta szigorúan.

– Kölnből jövök gyalog – könyörögtem –, alig állok a lábamon.

A katona elcsodálkozott:

– Mikor indultál? – kérdezte.

– Kora hajnalban, még szinte sötét volt.

– Hát szép teljesítmény – mondta elismerően –, tudod-e, hol vagy? Ez már Aachen külvárosa.

Szinte felkiáltottam örömömben.

– Majd szólok az ügyeletes tisztnek.

Mikor megfordult, szinte rázuhantam a kis padkára. Tán egyből el is alszom, ha nem kínoz az éhség, a szomjúság. Az őz nagy csajka meleg levest meg kenyeret hozott.

– Szerencséd van, fiú, a legrendesebb tisztünk van ügyeletben, itt az őrszobán a priccsen elalhatsz.

Reggel kürtszóra ébredtem. Ismét azt se tudtam, hol vagyok. Egy csajka feketekávészerű italt kaptam rozskenyérrel. Vígán vágtam neki a város felé vezető útnak. Megkerestem a régi szép székesegyházat, ahol még Szent István királyunk tiszteletére Nagy Lajos király építtetett egy oldalkápolnát. A szentmisén igaz szívből mondtam hálát a jó Istennek. Most már közel voltam a belga határhoz.

Még volt egypár fillérem levélpapírra meg bélyegre. Írtam jó szüleimnek, testvéreimnek, hogy milyen csodálatosan segített a Gondviselés és az ő imáik, mert mire ezeket a sorokat kézhez veszik, már Belgiumban leszek, a jó kanonok úrnál...

Dél körül értem el a határt. Két vámőrrel találtam szembe magam, akik gyanúsán szemügyre vettek. Az egyik franciául szólított meg. Megértettem, hogy az útlevelet kéri. Belelapozott.

– Mit keres Belgiumban?

Előszedtem minden flamandtudásom, hogy megmagyarázzam: látogatóba megyek. Úgy látszik, nem értette. A társához fordult, együtt tanácskoztak. Rémülten gondoltam arra, nehogy úgy járjak, mint az olasz határon. Egyre fohászkodtam magamban. A másik vámőr flamandul szólított meg. Kérdezte, honnan tudok flamandul? Most már fellélegeztem.

– Egy belga kanonok úrnál voltam mint gyermek Flandriában.

– Van-e pénzed?

Zavartan rebegtem, hogy nincs.

– Itt van két frank – mondta mosolyogva, kezembe csúsztatva. Még tán sohasem örültem pénzdarabnak úgy, mint most. Hiszen ez azt jelentette, hogy szabad az út Belgiumba, Flandria felé. Jó utat kívántak, én pedig az első kanyarnál térdre borulva csókoltam meg a földet, mely engem, vándor magyar diákok befogadott.

Könnyedén lépkedtem most már az erdős vidéken, versenyt fűtyülve a dalos madárkákkel. Az első falucskában egy jó szagú péküzletbe léptem. Vettem egy hófehér kenyeret, úgy ízlett, mint a kalács. Jóllakva folytattam utam. Egy robogó autónak integettem. Csikorogtak a fékek, a kocsik megállt. Gyorsan odaszaladtam, messziről köszöntem az idős úrnak.

– Brüsszel felé tartok.

– Csak Luikig megyek.

Gyorsan az ülésre huppantam, máris indultunk. Az orvos – mert az volt a sofőröm – egy kórház előtt állt meg. Magyarázta, egyenesen a városon át menjek tovább. Nem lehet itt eltévedni, minden út Brüsszelbe vezet. Bizony, már rám sötétedett, mikor a nagyvároson átvergődtem.

Úgy határoztam, addig megyek, míg csak bírok, de a legközelebbi falu nagyon messze ígérkezett. Ki tudja, hány óra lehetett, mire az első házakat elértem. Két-három helyen is bezörgettem, de nem nyitottak ajtót. Egyik házból durván rám kiáltottak, mit zavarok éjnek idején. Nem is próbálkoztam tovább, a nagy sötétségben a kimerültség levett a lábamról. Egy dróttal elkerített mezőn bemásztam a rétre, de nem találtam sem istállót, sem egy szénaboglyát. Maradék kenyeremet megettem. Hűvös, szeles idő volt. Beburkolóztam köpenyembe, tarisznyámat a fejem alá tettem, nehezen tudtam elaludni, mert fáztam. Ahogy tudtam, összekuporodtam a nyirkos füben. Arra ébredtem, hogy esik az eső. Még ez hiányzott. Gyorsan felugrottam, gémberedett tagjaimat megmozgattam, aztán nekifutva, átugrottam a drótkerítést. A reggeli szürkületben kocogtam az országúton, míg csak át nem melegedtem. Rózsafüzért imádkozva, köpenyembe burkolózva védekeztem az eső ellen, mely lassan alábbhagyott. Most már csak eljussak Brüsszelbe, onnan már csak két nap, és célba jutok. Elég sűrűn váltakoztak e nap a falvak és kisebb városok. Többször is sikerült egy-egy járműre felkapaszkodnom, így

sokkal gyorsabban haladhattam. A borongós idő estére kitisztult, a nap is kisütött. Mikor egy teherautóról leászva megkérdeztem a fiatal sofőrt, hogy messze van-e még Brüsszel, ő nevetve vállamra ütött:

– Fiú, hát ez Brüsszel közepe.

Majdhogy a nyakába nem ugrottam. Ahogy körülnéztem, láttam, milyen csodálatos, szép épületek vesznek körül. Gyönyörű székesegyház kötötte le figyelmemet. Beléptem, éppen áldást osztottak az Oltáriszentséggel. Mély megilletődéssel borultam térdre, hogy hálámat, köszönetemet kifejezzem. Egy posta előtt habozva megálltam, írjak-e haza, vagy vegyek egy kis eledelt, hiszen nagyon ki voltam éhezve. Gyorsan beléptem a postára. Igen, ez lesz a leghelyesebb. Ilyen nagy örömet tudatni kell az otthoniakkal, hogy Brüsszelben vagyok. Egy-két nap alatt elérek a kanonok úrhoz.

Nagyon fáradt voltam. Nem sokat teketóriáztam, amikor egy fuvaroskocsit láttam magam előtt kocogni, felugrottam hátul. A kocsis észre sem vett. A kerekek egyhangú ritmusa álomba ringatott, így vonultam át Brüsszelen.

Egyszer csak nagy zökkenésre ébredek. Majd lepottyantam. A gyér házsorokból láttam, hogy Brüsszel külvárosában lehetek. Jó lesz szállás után nézni, még világosban, nehogy úgy járjak, mint múlt éjszaka. A legelső háznál kopogtattam, egy asszonyság nézett rám csodálkozva az ajtóból.

– Magyar diák vagyok, szállást keresek egy éjszakára.

Tagadólág rázta a fejét, de aztán megszólalt:

– Magyar? Három házzal odébb van egy magyar leány, ott biztosan befogadják.

Fellélegeztem.

– Magyar diák vagyok! – szóltam a fiatal lánynak, aki ajtót nyitott.

– Budapestről?

– Igen – feleltem bizonytalanul.

A fiatal leány hanyatt-homlok rohant be, lelkendezve kiabált:

– Itt van egy fiatalember Budapestről!

Egyszerre ketten-hárman vettek körül. Egy idősebb asszonyság átkarolt:

– Wel – kom! Isten hozott nálunk... – máris vezettek be az ebédlőbe.

– Ugye éhes vagy, fiam? Gyorsan teríteni – adta ki az utasítást. Mikor egy kicsit magamhoz tértem, elmondtam, hogy gyalog indultam neki a nagyvilágnak, mert tanulni szeretnék. Nem győztek csodálkozni. A fiatal – 16 év körüli – leány, aki ajtót nyitott, az az ő magyar lányuk, aki 8 éves volt, amikor idekerült. Bizony már nem tud jól magyarul, de most örülnek, hogy van egy magyar vendégük. Jó meleg fürdőt készítettek, majd bőséges vacsorával kínáltak. Szép vendégszobába vezetett az asszonyság. Aludjak, ameddig csak akarok a párnás ágyban, de én kérleltem a jó asszonyságot, csak jó korán keltsen fel, mert kétnapos utam van, míg Popperingbe jutok gyalog. Az asszonyság jót nevetett:

– Hogy képzeled, hogy gyalog elengedünk? Megvesszük a vasúti jegyet és felültetünk a vonatra.

Némán kezet csókoltam. Meleg könnycsepp hullott kezére, magához ölelt, mintha édesanyám kebelén lettem volna.

Harangzúgásra ébredtem. Azt hittem, hajnali Úrangyalára hív, de a nagy falióra deket jelzett. A család ebédre készült. Nagy ovációval üdvözöltek. Az asztalfőn adtak helyet.

– Csak estefelé érsz Popperingbe – mondta a magyar leányka nevetve –, hiszen a fél napot átaludtad. Nyugodtan maradhatsz, ha akarsz.

Ráztam a fejem. Ma július 29., Szent Péter és Pál apostolok ünnepe, estére oda kell érnem.

– Elviszünk Aalstsig – mondta a jó asszonyság –, a teherautónkon, ott vonatra teszünk.

Így is történt. Mikor kigördült velem a vonat, hosszan integettem a jó asszonyságnak és a magyar leánykának. Most már csak az a gondolat foglalkoztatott, mint mondok a kanonok úrnak, hogyan fog fogadni, megértő lesz-e. Lassan megnyugodtam. A Gondviselés csodálatosan

segített eddig is, a jó Isten nem fog cserbenhagyni. Sötét este volt, mikor a vonat befutott az állomásra. Kis tarisznyámat vállamra vettem, indultam az ismert úton a plébánia felé. Az utcák üresek, a székesegyház órája tízet ütött. A templom előtt a lépcsőre borulva hosszan imádkoztam, köszönet és hála, könyörgés és kérés volt az imádságom. Az emeletes plébánia előtt hosszan haboztam. Tán már le is feküdtek, de mintha a folyosóról fény szűrődött volna ki. A halvány fénysugár elűzte félelmem, megrántottam a csengőt, melynek csilingelő hangja mintha ezt visszhangozta volna: „Isten hozott.” Valahol felkattant a villany, fényárban úszott az egész lépcsőház. Idegen férfi, elegáns fekete ruhában, csodálkozva nézett rám.

– A gazdaasszonyt várom – feleltem megrökönyödve.

– Nem itt lakik a kanonok úr?

Máris megjelent az ismeretlen mögött a kedves Mária kisasszony mosolygós alakja.

– Csak nem? – kiáltotta lelkendezve. – Te vagy, Pityu?

– Én vagyok, Stefán – rebegtem.

Kezet akartam csókolni, de ő a nyakamba borult.

– Micsoda meglepetés! Hogy jöttél ide?

– Gyalog Magyarországról – mondtam elfátyolozott hangon, mert könnyek tódultak szemembe.

– Ez az úr – mutatott a kis termetű férfiúra – a püspök úr inasa. Itt van a püspök atya látogatóban. Jelentse gyorsan – fordult hozzá –, hogy itt van Stefán Magyarországról.

Az inas elkocogott. Én már kicsit zavartan ott is álltam a dohányzószobában; rövid nadrágban, elnyűtt cipőben, köpeny a vállamon, tarisznya a hátamon.

– Laudetur Jézus Krisztus! köszöntem csengő hangon.

– Hát te hogy kerültél ide? – kérdezte a kanonok úr meglepve –, és miért jöttél? – fűzte hozzá egy kicsit zavartan.

– Az apostolok lován, azért, hogy pap lehessenek.

– Hát ez jó! – kacagott a püspök úr. – Nem rossz, Péter-Pál napján. Csak gyere, fiam, én áldásomat adom.

Most már összecsdült az egész ház. Míg a kanonok úr vendégének, a püspöknek és vikáriusnak magyarázgatta: ez a mi magyar fiúnk; a jó kisasszony és a gazdaasszony ölelgetett. Az ősz hajú püspök illatosan füstölt a szivarral a kezében. Több kérdést tett fel. Hitetlenkedve csóválta a fejét, hogy csak így, minden pénz nélkül neki mertem vágni egy ilyen hosszú, fárasztó útnak.

– Nem féltél, fiam?

– Nem. Nem voltam egyedül, a céloom pedig lelkesített.

A vikárius úr biztatva mondta:

– Jó úton vagy a papság felé. Ugye, Richard – fordult a kanonok úrhoz –, itt tartod a fiút?

A kanonok úr biztatóan bólintott.

– Persze, persze! Ha már idáig eljutott, most már tovább segítjük.

– Jól van, Stefán, te itthon vagy. Menj csak vacsorázni, majd holnap beszélgetünk, mi most lefekszünk.

Így bocsátott el a kanonok úr, kis keresztet rajzolva homlokomra.

Püspök úr gyűrűs kezét megcsókolva, boldogan siettem az ebédlőbe, ahol már terített asztal várt. A jó Mária kisasszony és a gazdaasszony egyre biztattak, hogy csak egyek, igyák, de alig tudtam falatozni a nagy izgalomban, hogy ilyen jól sikerült a fogadtatás. Végre egyenesbe jutottam, és megoldódtak a problémák. Végül az inas jelent meg, nagy tálcán ünnepi tortával.

– Ez csak holnapra esedékes, a püspöki ebédre – mondta mosolyogva –, de egy ilyen nagy eseményt meg kell ünnepelnünk.

A jó kisasszony felkísért régi szobámba. A fehérén megvetett ágyneműre érezte, hogy itthon vagyok, megérkeztem. Hosszan imádkoztam a feszület előtt. Volt mit megköszönnöm, s volt mit kérnem a gondviselő Atyától. Drága édesanyámra gondolva aludtam el. Hej, ha most

látna, milyen boldog lenne, hogy vándor fia otthonra talált; nem kell már ismeretlen utakon kóborolnia.

Másnap korán talpon voltam. Elkísértem a kanonok urat a templomba, úgy, mint régen. A szentmisére siető embereknek kedvesen újságolta: megjött Stefán. Gyalog jött hozzám Magyarországról. Milyen örömmel ministráltam a szentmisén és járultam szentáldozáshoz.

A sekrestyében – mise után – a kanonok úr hozzám fordult:

– Stefán, most siess haza reggelizni, aztán szólj a nővéremnek, hogy azonnal menjen veled új ruhát, ingeket, meg cipőt venni, mert a püspöki ebéden már vadonatújban akarlak látni.

A jó Mária kisasszony boldogan sietett velem üzletről üzletre. Alig ismertem magamra. A sok szép holmi egészen új külsőt kölcsönzött nekem.

– Rád sem ismerek, Stefán – mondta a püspök atya az ebédnél. Majd elmondta a vendégeknek, hogyan állítottam be fáradt vándorként tegnap este. Én voltam a „nap hőse”. A kérdések keresztútjében alig tudtam felelgetni.

Ez volt vándorutam megkoronázása.

S. Mátyás apostol

„Aki befogadja ezt a gyermeket az én nevemben, engem fogad be.

Aki pedig engem befogad, azt fogadja be, aki küldött engem.

Aki a legkisebb köztetek, az nagy igazán.”

S. Simon apostol

*„Hagyjátok, hadd jőjjenek hozzám a gyermekek,
és ne tiltsátok meg nekik, mert ilyeneké az Isten országa.”*

S. Júdás apostol

*„Boldogok vagytok, ha miattam szidalmaznak és üldöznek titeket,
és hazudozva minden rosszat fognak rátok. Örüljete és ujjongjatek:
nagy lesz jutalmatok a mennyben.”*

S. Pál apostol

*„Örüljete az Úrban szüntelenül! Újra csak azt mondom, örüljete.
Jóságos emberségeket ismerje meg mindenki! Az Úr közel van.”*

IV. fejezet

Ha Magyarország visszahív

Két év telt el, hogy megérkeztem gyalog Magyarországról Belgiumba. Új otthonra leltem a kedves flamand kanonok úrnál, aki mindenben segítségemre volt, hogy tovább tanulhassak. Sokat sétálgattunk együtt, beszélgetve, azaz tanítgatott engem, hogyan kell helyesen kiejteni a flamand szavakat. Esténként nyelvtanból oktatott és diktált a szentírásból. Jó pedagógus volt, hiszen sokáig volt gimnáziumigazgató. Neki köszönhetem, hogy aránylag gyorsan tanultam flamandul. Sok utánajárással sikerült helyet szereznie számomra Kortrejkben, a Don Bosco intézet kései hivatások részlegében. A nővére és a házvezetőnő beszereztek minden ruhát, matracot, ágyneműt, amit az intézet előírt, és szeptember 8-án – Kisboldogasszonykor – gépkocsival megérkeztem Don Bosco intézetébe. A jó kanonok úr személyesen kísért.

Még mielőtt bevonultam volna, egy előkelő vendéglőben ünnepi ebédet rendelt. Mindenféle jó tanáccsal ellátott, majd áldását adva utazott vissza Poperingbe.

Az intézeti élet szokatlan volt nekem, de a kedves szalézi atyák és a többi flamand és francia társam olyan szeretettel fogadtak, hogy hamarosan otthon éreztem magam. A gimnázium első osztályát kellett végeznem. Flamandul, latin és görög nyelven, franciául, angolul és németül is kellett tanulnom. Bizony nagy erőfeszítést és szorgalmat kívánt, hogy lépést tudjak tartani a többiekkel. Milyen nagy volt karácsonykor a jó kanonok úr öröme, amikor hazaérkeztem! Az igazgató levelét átnyújtottam neki, melyben megelégedését fejezte ki előrehaladásomról.

Édesanyám hosszú levélben számolt be az otthoni eseményekről, melyek bizony aggasztóak voltak. Elhatároztam, hogy segítek jó szüleimen és a két otthon maradt bátyámon. Ez adott indítást arra, hogy írjak. Úgy véltem, ezzel némi pénzre teszek szert, hogy őket segítsen.

Legelső írásom karácsonyi novella volt, melyet egy ifjúsági folyóirat elfogadott. Szép honoráriumot kaptam. Azonnal haza is küldtem. Ezen felbuzdulva határoztam el, hogy megírom kalandos vállalkozásomat, hogyan jutottam el Flandriába. Szabad időmet erre használtam. Egyben jó gyakorlat volt a flamand nyelvben. A gimnáziumi dolgozataim általában jól sikerültek. Tanárom nemegyszer felolvasta azokat.

Közben nem feledkeztem meg ígéretemről, hogy Imre és Laci bátyámat kisegítem. Mindhármunknak egy célja volt, hogy Isten dicsőségére és emberestvéreink szolgálatára szenteljük életünket. Az akkori körülmények között Magyarországon ez nem volt lehetséges. Most, hogy nekem sikerült ezt az utat megkezdni, minden igyekezetem arra irányult, hogy őket is segítsen ebben. A tanulás mellett egyre azon igyekeztem, hogy ezt keresztülvigyem. Egyelőre nem volt más eszközöm, csak az imádság. Bizony, míg társaim kint futballoztak vagy szabad idejüket szórakozással töltötték, én leginkább a kápolna csendjében húzódtam meg, imádkoztam a rózsafüzért. Valahányszor szabadságra mehettem, mindig azon fáradoztam, hogy olyan összeköttetést szerezzek, mely révén tervem sikerül.

A kanonok urat, aki teljes iskoláztatásomat vállalta és fizette, nem terhelhettem. Rövidesen egész komoly ismeretségeket szereztem, akik közreműködtek, hogy Imre bátyám kijöhessen. Összehoztam az útiköltségre szükséges pénzt. Sikerült egy-két jólelkű pártfogót szereznem, akik vállalták Imre bátyám tanításának költségeit. Persze ez sok nehézséggel járt, sok levelezés, utánajárás, amellet komolyan kellett tanulnom is, a könyvemen dolgozni is. Én voltam a legboldogabb, amikor majdnem egy év fáradozása után Imre bátyámat boldogan ölelhettem át a brüsszeli pályaudvaron. De sok mondanivalónk volt egymásnak, míg egy kis kávéházban Imre kipakolta a jó hazai süteményt, amit édesanya küldött nekem. Laci bátyám levelét könnyezve olvastam. Kifejezte örömét, s nem kis büszkeségét, hogy sikerült Imre bátyámmal együtt most

már kéz a kézben elindulni a magasztos cél felé, melyhez ő is csatlakozni készül. Várja a hívást, hogy mikor jöhet.

Most már nekem is könnyebb volt, mert Imre bátyám velem tanulhatott a Don Bosco intézetben. Persze neki sokkal nehezebben ment, mert bár ő is ismerte a flamand nyelvet, de mindent előről kellett kezdenie. Imre nagyon ügyes, szemfüles fiú volt, sok mindent kezdeményezett az intézetben. Különösen egy missziós kiállításon volt nagy sikere. A Don Bosco intézetnek minden évben volt egy majálissal összekötött missziós kiállítása, távoli missziók megsegítésére.

Imre bátyám előállt egy bűvészmutatvánnyal: egy szobában, mely fekete függönyökkel volt bevonva, kis emelvényen egy csontvázat táncoltatott. Csontvázat szerkesztett fehér vastag keménypapírból, melyet cérnaszálakkal mozgatott. A sötét teremben a sötét leplek hátteréből nem lehetett látni a vékony cérnákat. Ütemesen dirigálta a csontvázat, az pedig ugrált, táncolt a csárdás ritmusára, melyet egy kis gramfonlemez szolgáltatott. Két frank volt a belépődíj. Plakátok hirdették: „A rémület szelleme, a táncoló halál.” A sok látogató, akik a majálisra jöttek, ott tolongtak a kis szoba előtt. Én voltam a kikiáltó és a pénzbeszedő. Nagy hangon szólítottam fel a közönséget, hogy nézzék meg a XX. század csodáját. A jó belgák szájtátva nézték az ugráló csontvázat. Nem tudtak rájönni Imi testvérem furfangjára. A mi kis mutatványunknak volt a legnagyobb sikere.

Iminek megnőtt a tekintélye. Szerettek is bennünket az intézetben. Már második voltam, de Imi még csak az elsőben kínlódott.

Érdekesek a Gondviselés útjai. Szívesen maradtam volna az intézetben, később pedig a Szalézi rendben. Missziós álmairól Imre bátyámnak más elgondolásai voltak. Egyre azon töprengett, hogy tudnánk Lacit kihozni, és hogy tudnánk később, mint világi papok Magyarországra hazajönni: az lesz a mi igazi missziós területünk.

Érdekes, de én eleinte erre nem is gondoltam. Még olyan távoli álom volt. Imre ösztönzésére rájöttem, hogy jobb volna nekünk kollégiumba jutni, ahol világi papok tanítanak, így biztonságosabb lenne későbbi tervünk megvalósítása. Mikor a második iskolaévet is befejeztem, elő is álltam ezzel a tervvel a kanonok úrnál. Legnagyobb meglepetésemre ő is helyeselte. Ott nála, Poperingben működött egy ilyen világi papok által fenntartott gimnázium. Beleegyezett, hogy ott tanulhassunk. Nem is kell kollégiumban laknunk. Nála is lesz helyünk, hiszen van elég szoba az ő rezidenciáján. Jó nővére és a házvezetőnő is nagy örömmel fogadták ezt a tervet.

Don Bosco intézetétől érzékeny búcsút véve végleg Poperingbe költöztünk. Az ottani gimnáziumot papok vezették. Szent Szaniszló kollégium volt a neve. Eleinte szokatlan volt beilleszkedni. Mindketten már idősebbek voltunk, s a gimnáziumot a második osztálytól kezdtük. A flamand fiúk szeretettel fogadtak. Segítettek, ahol tudtak, és mi is megháláltuk segítőkészségüket. Feltűnt nekünk, hogy a gimnáziumban nem volt tornaterem. A testnevelés nem szerepelt a tantárgyak között. Mikor ezt szóvá tettük az igazgatónak, mosolyogva mondta, hogy nincs tornatanáruk, meg hát a fiú torna nélkül is boldogulnak.

Még otthon leveleinket készítettem, Imre pedig az Ezeremester cserkészcsapatnak volt törzstagja. Felajánlottuk az igazgatónak, hogy mi foglalkozunk a fiúkkal. Hetenként legalább egy-két órát iktasson be az órarendbe, nem fogja megbánni. Tetszett az ötletünk, s próbaként megengedte.

Először a legegyszerűbb alapszabályokat taníttattuk (lépésre menetelni, jobbra-balra, előre-hátra fordulni). Majd egyszerűbb tornagyakorlatokat csináltunk, amit az udvaron is lehetett. A tanároknak is tetszett, hogy így foglalkozunk a fiúkkal. Többen is felajánlották közülük, hogy szabad időben taníttatnak bennünket külön is, hogy lépést tudjunk tartani a flamand tanulókkal. A kollégiumnak nem volt futbalcsapata. Ezt is megszerveztük. Az igazgató engedélyt adott, hogy minden csütörtök délután futballozhassunk a kollégium mögötti nagyréten. Jó futballisták voltunk. Hamarosan jó csapatot hoztunk össze. A környékbeli iskolákkal álltunk ki. Ilyenkor Imre jobbszélsőt, én pedig balszélsőt játszottunk, így vezettünk fergeteges lerohanásokat a

csatársorral. Népszerűek lettünk. A tanárok ezért annyit segítettek a tanulásban, hogy iskolaév végén mind a ketten átugorhattunk egy osztályt, így már negyedikesek lehettünk.

A nyári vakációban több kerékpáros túrát is terveztünk a fiúkkal. Bebarangoltuk Flandriát és a 70 kilométer hosszúságú tengerparton sokszor víkendeztünk. A nyár fő eseménye a lourdes-i zarándoklat volt. Augusztus elején a kanonok urat meglátogatta legjobb barátja, a brugge-i MAHIEU vikárius generális. Több napig nálunk időzött, s nagyon megszeretett minket. Felajánlotta, hogy elvisz minket Lourdes-ba. Augusztus 15-én lesz a flamand zarándoklat, melynek ő a vezetője. Majd kiugrottunk bőrünkéből, hiszen Lourdes-ról már annyit hallottunk. A világ leglátogatottabb Mária-kegyhelye, ahol a Szűzanya 18 alkalommal jelent meg a kis Bernadettnek, s ahol annyi sok csodálatos gyógyulás történt.

Lassan készülődtünk a nagy útra, hiszen Lourdes Poperingtől olyan távolságra volt, mint Budapest. Egész Franciaországon át kellett utazni. A spanyol-francia határ közelében fekszik Lourdes, a Pireneusok lábánál. Hosszú különvonal repített bennünket hegyeken, völgyeken keresztül, éjjel-nappal száguldva, míg harmadnapra feltűnt a lourdes-i bazilika karcsú tornya. Minket az a megtiszteltetés ért a vikárius generális jóvoltából, hogy a zarándoklat nagy zászlaját vihattuk, melyre – kék-fehér alapon – a flamand oroszlán volt hímezve. Ez azért is nagy előnnyel járt, mert mindig a zarándokcsapat élén haladhattunk, s mindig a legjobb helyeket kaptuk a szertartásoknál is, mert a zászlónak mindig ott kellett lenni a legláthatóbb helyen. Egy hétig tartózkodtunk Lourdes-ban. Felejthetetlen élményt jelentett számunkra. Egy nagy hotelban kaptunk Imrével külön szobát. Az étkezések a hotel különtermében voltak, ahol a francia konyha minden remekével találkoztunk. Reggelenként a Szikla-barlang oltáránál ministrálhattunk, délután a két órai szentségi körmeneten mi nyitottuk meg a menetet a flamand zászlóval. Megrázó volt látni a hármass bazilika előtti téren a sok beteget, hordágyakon, tolokocsikban, ahogy a püspök az Oltáriszentséggel áldást adott rájuk külön-külön, míg egy francia pap a közös könyörgéseket előimádkozta, melyet dörgő hangon ismételt a zarándokok sokasága: „Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtunk!”, „Uram, add, hogy lássak!”, „Uram, add, hogy halljak!”, „Uram, add, hogy járjak!”, „Uram, add, hogy meggyógyuljak!”

Hallottuk, hogy nemrégiben egy vakon született fiúcska, mikor hallotta, hogy a püspök elhaladt előtte, s nem nyíltak meg szemei, sírva felkiáltott: „Megállj, Jézuska, megmondalak édesanyádnak, hogy nem gyógyítottál meg!” A püspök visszafordult, újra megáldotta az Oltáriszentséggel, és a kis vak fiú látó lett, meggyógyította a Jézuska.

Az esti fáklyás körmenet mindig felejthetetlenül szép volt. A sok ezer zarándok égő gyertyával kezében együtt énekelte – mindenki a saját anyanyelvén – a közismert lourdes-i éneket:

„A lourdes-i barlangból fényesség ragyog,
A Szent Szűz néz onnan,
Bernadett boldog,
Ave, Ave, Ave Maria...”

Mikor a hullámozó lángfolyam betöltötte a hármass bazilika előtti nagy teret, a zászlók a legfelső lépcsőn gyülekeztek. Onnan volt csak igazán csodálatos és felemelő ez a fenséges látvány, majd latinul ezrek ajkán csendült fel: Hiszek egy Istenben... S ekkor fent a pireneusok csúcsán kigyulladt egy fémkereszt. Mintha csak az égen lebegett volna a hatalmas fénylő kereszt, s míg a hegyek visszhangozták a harsogó Hiszekegyet, büszke öntudat töltötte el szívemet, s most értettem igazán, mit jelent katolikus kereszténynek lenni. Minden napnak ez volt a programja, de közben akadt bőséges szabad idő, ismerkedni Lourdes-dal és a hívő flamand zarándokokkal. Persze nekünk nagyon lapos volt az erszényünk. Nem tudtunk vásárolgatni, sem a környező Pireneusokra kirándulni, de egy igen kedves és jómódú kisasszony – Helene –, aki minden évben, immár negyvenedszer zarándokolt el Lourdes-ba, pártfogásába

vett bennünket, így mi is átrándulhattunk Spanyolországba autóbusszal. Hógolyózhattunk fent, az örök hóval fedett Pireneusok fennsíkján. A jó Helene kisasszony mindenhová elvitt. Legnagyobb jótevőink egyike lett. A Lourdes-i Szűzanya nagy ajándéka volt ez számunkra, ami igazából a későbbiekben igazolódott. Minden reggel nagyon korán keltem, és siettem a lourdes-i barlanghoz. Jó volt ilyenkor csendben imádkozni, felnézni a gyönyörű márványszoborra, melyet mindig ezernyi gyertya fénye sugárzott be. Itt kértem a Szűzanyát igazán szívből, segítsen, hogy pap lehessen. Nagyon hosszú út állt még előttem az oltárig. Megígértem a Szűzanyának, ha sikerül céloimat elérni, valami nagyon széppel fogom őt megajándékozni.

A Lourdes-i Szűzanya kedvesen mosolygott rám, biztosra vettem, segíteni fog.

Sokat gondoltunk Imivel együtt édesanyánkra és Lacira. De kár, hogy ők nem lehetnek itt!

Már két éve voltam távol hazámtól. Egyre jobban vágytam őket viszontlátni. Elhatároztuk Imivel, hogy jövő nyáron akárhogy is, de hazautazunk Magyarországra. Mikor ezt szóvá tettük a jó Helene kisasszonynak, megígérte, hogy hozzájárul a költségekhez. Milyen nagy öröm volt számunkra! A Szűzanya érdemének tudtuk be. Hálás szívvel, könnyezve búcsúztunk a Lourdes-i Szűzanyától azzal az érzéssel, ide még vissza kell jönnünk. Mikor a vonatról utoljára láttuk a bazilika tornyát, mintha integetett volna. Fájó szívvel fordultam el az ablaktól. A jó Helene kisasszony szipogva törölgette könnyeit, egyre azt ismételve: „Viszontlátásra, viszontlátásra, szeretett Lourdes-i Szűzanya.” Ezzel a zarándoklattal zárult le a vakáció. Nagy lendülettel és friss lelkesedéssel kezdtük az új iskolaévet, mint negyedikesek.

Újra Magyarországon

Helene kisasszony valóban a Lourdes-i Szűzanya ajándéka volt számomra. Meghívott Imrével együtt Oostrozbekebe, ahol a gyönyörű ház szinte második otthonom lett Flandriában. Minden vakációban, sőt sokszor hétvégeken is kerékpárral mentünk hozzá. Mintha édesanyánk lett volna, olyan szeretettel fogadott. A flamand konyha minden készítményével megismertetett bennünket. Helene – Ilona – édesanyámra is emlékeztetett, akit ugyancsak így hívtak. Már Lourdes-ban felajánlotta, hogy a következő nyáron megfizeti útiköltségünket, látogassunk el jó édesanyánkhöz. Imivel tervezgettük az utat, de persze másként, mint ahogy a kisasszony elgondolta. Egy szép napon előálltunk tervünkkel. Mi szegény diákok vagyunk, se pénzünk, se kincsünk, hogy állíthatnánk be gyorsvonattal Pestre üres zsebekkel. Otthon nyomorúság van. Nincs pénzünk, de van két jó lábunk és erős szívünk. Kerékpárral megyünk haza, a pénzt, amit Helene kisasszony útiköltségre szánt, azt visszük ajándékba. Könnybe lábadtak szemei:

– De fiúk, hogy gondoltok ilyet? Budapest legalább olyan messze van, mint Lourdes, két-három nap vonattal.

– Fillér nélkül, gyalog jöttem egyedül Budapestről. Most kettesben kerékpárral mégiscsak könnyebb lesz az út. Időnk van bőven.

Végre beleegyezett, sőt az útiköltségre szánt összeget jóval meg is toldotta. Most már csak a kanonok urat és nővérét kellett meggyőznünk, hogy engedélyezzék a kalandos kerékpárutat Magyarországra. Nem ment könnyen. Kanonok úr azzal is érvelt, hogy veszélyes az út, hol fogunk megszállni, az ellátás is költséges lesz. Megmutattam a tervezetet, hogy naponta kb. 150 kilométert megyünk, Németországban és Ausztriában is ott szállunk meg, ahol Don Bosco intézetek vannak. Nemcsak szállást, de ellátást is ingyen kapunk a Szalézi atyák ajánlására. Beleegyeztek, sőt kilátásba helyeztek egy nagyobb összeget.

Akár szép idő volt, akár esett vagy havazott, Imivel mindennap megtettünk jó pár kilométernyi utat a hegyes, lankás, dombos vidéken. Gyakoroltuk magunkat a hosszú útra. Közben szorgalmasan tanultunk, mert a kanonok úr figyelmeztetett, hogy csak jó tanulmányi eredménnyel enged útnak. Közben a kollégiumban híre ment, mire készülünk. Megható volt a fiúk kedvessége. Gyűjtést rendeztek, hogy ők is hozzájáruljanak utunk sikeréhez. A farsangi

előadáson, mely mindig esedékes volt nagybőjt előtt, magyar énekekkel léptünk fel, a táncoló halált is bemutattuk, nagy sikere volt.

Szép összeget kaptunk az igazgatótól is, akinek szintén fülébe jutott tervezett kirándulásunk.

Különben a flamandoknál nemzeti sport a kerékpár, sok világhírű kerékpárosuk volt. Minden fiúnak, leánynak van kerékpárja. Tréningünkhöz nemegyszer seregestül szegődtek. Többen ajánlkoztak, hogy elkísérnek bennünket, de persze szüleik hallani sem akartak erről. Édesanyánknak megírtuk, készülődünk haza a nagy vakációra. Arról nem mertünk írni, hogy kerékpárral megyünk. Csak Laci bátyánkkal tudattuk, tőle mégis kitudódott. Jó édesanyánk óva intett bennünket a kalandos vállalkozástól. Bárhogy is szeretne bennünket látni, ilyen veszélyes utat ne tegyünk miatta.

Ismeretségem köre egyre növekedet. Találkoztam egy orvoscsaláddal, akik a tengerhez közel laktak. Náluk is otthonra találtam. Mindig szeretettel fogadtak, mintha a fiúk lennénk. Két leányuk volt, az idősebb Robertine, már 40 év körüli. Az édesapja mellett segédkezett és a gyógyszerért kezelte. A húga, Andrea 25 év felé lehetett, nagyon vidám, kedves lány volt. Magyarországot úgy megszerettettem vele, hogy elhatározta, eljön nyáron Budapestre, persze vonaton. Kalauzoljam Magyarországon, kérte. Később ezek a művelt lányok nagy segítségemre voltak könyvem megírásánál. Átdolgozták összes írásomat.

Jelentős ismerősöm volt egy kávé-nagykereskedő, aki, mikor Magyarországra visszatértem, kilószámba küldte utánam a kongói kávé.

Gyorsan múlt az idő, készülődtünk az útra. A legszükségesebbeket csomagoltuk be. Kerékpárjaink így is meg voltak terhelve. Egy hentes ismerős hosszú rúd szalámiját a kerékpár vázára kötözte:

– Jó lesz ez, fiúk, nem romlik el. Oda-vissza elég lesz nektek.

Elbúcsúzkodtunk a kanonok úrtól, a nővérétől és Máriától, a gazdaasszonytól. Keresztet rajzoltak a homlokunkra, a kanonok úr még a kerékpárokat is megáldotta, Rafael angyal oltalmára bízott bennünket, aki az utasok védőszentje.

Sokan integettek jó utat kívánva nekünk. Érdekes, hogy aránylag rövid idő alatt milyen ismertek lettünk a kis városban. Első nap Luikig kerékpároztunk, ami elég nagy húzás volt, hiszen onnan már közel a német határ. Szalézi intézetben szálltunk meg. Kedvesen fogadtak vacsorával. Másnap a szentmise után bőséges reggelivel láttak el. Az idő is kedvezett. Verőfényes napsütés, gyönyörű tájak, gyorsan tovatűnő erdőkön vezetett utunk a német határig, írásaink rendben voltak, csomagjainkat meg se nézték. Kicsit fájó szívvel tekintgetve vissza a belga tájakra, száguldottunk Aachen felé. Ezen az úton gyorsan haladhattunk, erdőkön vitt át. Délfelé egy kis falu templomkájánál pihentünk meg, imádkozgattunk. Odajött hozzánk a plébános. Amikor megtudta, hogy magyar diákok vagyunk, ebédre hívott. Megtudtuk tőle, hogy ha jól vesszük az iramot, Kölnig eljuthatunk. Ott majd a Szaléziaknál szállást kapunk. Bizony kellett hajtani, hogy szürkültre elérrük Kölnt. Soká keresgéltek az intézetet. Zuhanyozás, utána meleg vacsora. A páterek nagy hálóba tessékeltek. Válogathattunk az ágyak között, hiszen szünidő volt. Reggel ministráltunk az atyáknak, akik habos kávéval, kaláccsal vendégelték meg. Ebédrevalót is bőven kaptunk: friss kenyeret, szalonnát, sajtot. Kölnben csak a székesegyházat kerestük fel, megcsodáltuk a gótika legnagyobb remekművét. Letérdeltünk a három szent király ereklyéje előtt. Kértük segítségüket, hiszen ők is egyszer hosszú, bizonytalan útra indultak, a fényes csillag vezetésével.

Utunk legszebb szakasza a Rajna mentén folytatódott. Gyönyörű lankás dombok szegélyezték a hömpölygő folyót, gondos szőlőskertek, erdők, itt-ott várkastélyok. Rövid pihenőt engedélyezve magunknak, egyfolytában hajtottunk énekelve, rózsafüzért imádkozva. 210 kilométert tettünk meg. Éjjelre megint csak jó szállást kaptunk egy plébánián. Friss tej, sajt, kenyér, a plébános atya megvendégelt.

Már éreztük a lábunkban a kilométereket, a kemény nyeret, de hála Istennek, bírtuk az iramot. Az idő is kellemes, esőt se kaptunk.

Würzburg körül nehezedett a terep, jöttek a hegyek. Megterhelt kerékpárunkról többször is le kellett szállni, hogy gyalog toljuk az emelkedőkön. A lejtőkön annál gyorsabban száguldottunk. Elértük Nürnberget minden baj nélkül.

Passauig nem történt semmi említésreméltó. Regensburgtól már a Duna partján haladhattunk Passaut és Linzet érintve. Mindkét helyen a Szalézi atyáknál szálltunk meg. Nagyon bőkezűen vendégeltek meg, útravalóról is gondoskodtak.

A hetedik nap Bécsben voltunk. Itt is akadt egy Don Bosco intézet, ahol az eddigiekhez hasonlóan fogadtak. Utunk nagy része mögöttünk volt. Barnára sültünk, mint a szerecsenek. Úgy számítottuk, most már két nap alatt elérjük Budapestet. Ezért még egy kis városi sétát is engedélyeztünk magunknak. Már jártam egyszer kerékpáron Bécsben, de Imre még nem. Legelőször a Szent István-dómba mentünk, ahol a pócsi Szűzanya kegyképénél hálát adtunk addigi szerencsés utunkért. Másnap értük el a magyar határt. Nem kis megindultsággal üdvözlöttük a magyar földet. Azt reméltük, Győrön át egy nap alatt hazaérünk. A kerékpárok, melyekkel eddig semmi baj nem volt, most nem kis gondot okoztak. Hol a láncsal kellett bajlódni, hol defektet kaptunk, így Tatánál esteledett ránk.

Egy vendégfogadó előtt tehergépkocsi készült indulni. Megkérdeztem a sofőrt, hová megy.

- Budapestig meg sem állok – mondta nevetve.
- Vigyen el minket is, kerékpárjaink a hosszú úttól nagyon elomlottak.
- Honnan jönnek? – kérdezte.
- Egyenesen Belgiumból – válaszoltuk mindketten.
- Na, eleget karikáztak, pakoljanak fel, már indulok is.

Felkecmeregtünk az üres teherautóra. Nem így gondoltam bevonulásunkat Budapestre, de örültünk, hogy este 10 óra körül már a Garay utca 29-be érkezünk. Szüleim még mindig a harmadik emeleti kis albérleti szobában laktak. Fény szűrődött ki. Hála Istennek, még fent vannak, suttogta Imi, amikor csendesen kopogtunk az ajtón. Laci bátyám nyitotta ki az ajtót. Nyakunkba borult, ölelgetett, hol engem, hol Imi. Édesanyám is megjelent. Mosolygó kedvesség, öröm, szeretet sugárzott belőle. Alig tudta elrebegni:

- Pityukám, Imikém, csak hogy itt vagytok!
- Édesapa is megjelent, kicsit görnyedten, lesóványodva, zavartan köhécselt.
- Ezek a fiúk, mégiscsak megjöttek!

Lacival lementünk a kerékpárokért, a csomagokért. Mire felcipekedtünk, terített asztal várt. A sok kérdezősködés, lelkendezés közepette bizony alig tudtunk valamit is lenyelni. Nagy volt az öröm, újra együtt a kis család. Édesanya nem győzött nézegetni, mennyire megerősödtem, milyen férfias lettem ez alatt a pár év alatt. Éjszakába nyúlott a beszélgetés meg a tervezgetések. Mondanom sem kell, hogy ajándékaimnak mennyire örültek. Különösen annak a szép összegnek, melyet kitettünk az asztalra. Édesapa már elő is állt a tervével, hogy ebből a pénzből egy kis trafikot nyithat, amiből szerényen éldegélhetnek. Elmondtuk, hogy ősszel Laci is kijöhet Belgiumba, mert már sok biztatást kaptunk, egyengetjük az útját.

A kis szobában minden olyan szűkös, szegényes volt. Belgiumban hozzászoktunk a kényelmes különszobákhoz, itthon csak egy szalmazsák jutott éjszakai pihenőre. Félálomban még láttam, hogy édesanyám rózsafüzérét morzsolgatja, könnyes szemekkel.

Három hétig maradtunk, a szünet gyorsan vége felé közeledett.

Az utolsó héten betoppant Andrea két nagy bőrönddel.

– Lám, betartottam a szavam – mondta, amikor látta örömteljes meglepetésem. Nem kis zavarban voltam, de ő már meg is nyugtatott:

– Itt a Keletinél, a Hotel Imperialban van a szobám. Édesapa mindent előre rendezett az utazási irodával.

Láttam, hogy Andrea meglepődik szegényes környezetemen, de édesanyámmal nagyon kedvesen beszélgetett, persze én tolmácsoltam. Rögtön meg is hívtuk másnap ebédre. Ez pénteki nap volt. Édesanyám igazán remekelt. Töltött tojás volt az előétel, majd rántott hal ropogós

burgonyával, saláta meg jófajta túrós, almás rétes. Andreának nagyon ízlett, különösen a rétest dicsérte.

Bejártuk Budapest nevezetességeit. Minden nagyon tetszett neki. Elpanaszolta, hogy bizony, mióta a zárdából, ahol tanulmányait végezte, hazajött, szinte el van zárva a nagyvilágtól, abban a csendes faluban, ahol édesapja orvos. Már huszonhat éves, szeretne férjhez menni, de nincs megfelelő hozzá illő udvarlója. Kérte, imádkozzam sorsa jó alakulásáért. Természetesen megígértem: sajnáltam is a szép flamand leánykát. Szerettem volna rajta segíteni. Ez előbb következett be, mint reméltem.

Sétahajózásra mentünk a Dunán. Egyszer csak meglátok egy belga papot, aki egy csinos fiatalemberrel állt a hajó korlátjánál. Örömmel üdvözlöm, ő is nagyon meglepődött. Elmondta, fiatal orvos barátjával – aki nemrég végzett az egyetemen – kis európai körútra jött. Budapesten pár napig időznek még.

Andreát bemutatam nekik. Kérték, csatlakozhassanak hozzánk, mert egyedül nehezen boldogulnak.

Másnapra balatoni utat terveztek. A két fiatal nagyon jól érezte magát, egyre jobban belemelegedtek a beszélgetésbe. A hátralévő napokban mindig együtt voltunk. Később ebből az ismeretségből boldog házasság lett. Nem telt el egy év, a fiatal brüsszeli orvos feleségül vette Andreát. Csodálatosak a Gondviselés útjai. A dunai hajózás kormányozta életük csónakjait.

Mikor Andreáék elutaztak, mi is készülődtünk fájó szívvel a visszautazásra.

Édesanyám, Laci bátyám elkísértek a Duna-partig, édesapa még otthon elbúcsúzott tőlünk. Betértünk a Szent Erzsébet-templomba, közösen imádkoztunk utunk sikeréért, ezután csendesen ballagtunk a kerékpárt tolva. Mellettem édesanya, Imit meg Laci bátyám kísérte. Hosszú ölelkezés, integetés, amíg csak el nem tűntünk a Lánchídnál.

Újra Flandriában

Visszafelé utunk már annyival könnyebb volt, hogy megvoltak a szálláshelyeink. Az első két nap után, Bécsen és Linzen át, harmadnap estére értünk Passaubá. A szalézi atyák nagy örömmel fogadtak, de mi gyorsan lesiettünk a kikötőbe. Az én jó belga pap barátom Andreával és a fiatal orvossal egy időben indultak vissza Belgiumba. Passaui a Dunán hajóztak felfelé. Budapesttől Passaui két és fél napig tartott az út. Legnagyobb örömünkre az utasszállító hajó akkor futott be ünnepélyes lassúsággal a kikötőbe. Meglepődtek, amikor mi fogadtuk őket. Imi Andreának pár szál virágot is kerített. Nem akartak hinni a szemüknek, hogy megelőztük őket. A Duna és az Inn találkozásánál, festői környezetben kis osztrák vendéglőben vendégeltek meg bennünket, ízlett a meleg vacsora a hosszú, fárasztó út után. Vonatjuk este tíz órakor indult. Elkísértük őket az állomásra. Pap barátom lelkünkre kötötte, ha elérjük Brüsszelt, nála szálljunk meg. Orvos barátunknak és Andreának is küld értesítést. Nagy vendégség lesz, kitűnő házvezetőnője van. Felelevenítjük a magyarországi élményeket, addigra már a fényképek is elkészülnek az útról.

Andrea a fülembe súgta, hálás nekem, hogy a fiatal orvossal összehoztam, nagyon jól megértik egymást.

– Egy hét múlva Brüsszelben! – kiáltottam még utánuk, amikor a vonat kigördült.

– Imádkozunk, hogy úgy legyen! – integetett Andrea.

Ez az egy hét nagyon nehéznek ígérkezett, augusztus közepén, rekkenő hőségben, egész nap kerékpáron. Nagy könnyebbség volt, hogy minden reggel tudtunk szentmisére menni, csak egy alkalommal csúszott némi hiba a számításunkba. Imre kerékpárja kétszer is defektet kapott, és a hegyek között utolért egy nagy vihar is. Sehol nem adódott menedék, bőrig ázva, szinte lépésben haladtunk. Ránk esteledett. Sehol egyetlen falu vagy ház. Lámpáink is felmondták a szolgálatot. A sötétséget csak a villámok oszlatták szét egy-két pillanatra. Végre egy legelőn kunyhófélét fedeztünk fel, jó friss szénával. Imre rögtön határozott:

– Te, öcsi, itt megszállunk!
– Szó sem lehet róla – tiltakoztam hevesen –, el kell érni azt a jó öreg plébánost, aki nagy vendégszeretettel fogadott egy hónappal ezelőtt.

– De nekem éppen elég volt!
– Falatozzunk először – javasoltam –, azután majd meglátjuk.
– Abban benne vagyok – dörmögte, máris leoldotta a tarisznyáját –, de én innen el nem mozdulok.

– Döntsön a sors – fejeztem be a vitát.

Volt egy megállapodásunk: amennyiben eltérnek nézeteink, földobunk egy kockát, és akinek több pontja van, annak a kívánsága teljesül, így vacsora után elővettem a kockát. Először én ráztam meg és dobtam föl.

– Öt! – kiáltottam diadalmasan.

Imi bizonytalanul rázta, azután csalódott képet vágott. Három pontja volt. Méltatlankodott, hogy neki soha nincs szerencséje. Felcihelődtünk. Már este tíz óra körül lehetett, amikor nekilódultunk, a hold világított a kanyargós úton. Elszámítottam magam. Azt reméltem, hogy egy-két óra alatt elérünk a plébános falujába, de csak lassan haladtunk a meredeken. A vihar alaposan lehűtötte a levegőt. Nyirkos ruhában kellemetlen volt az éjszakai utazás. Közben nagyon megszomjajztunk mind a ketten. Mikor végre egy kis patak csillogó csíkját felfedeztük, akkor jutott eszembe:

– Te, Imre, már nem ihatunk!
– Hogyhogy nem? – förmedt rám dühösen.
– Hát nézd az órát, két óra elmúlt. Ha most vizet iszunk, reggel nem áldozhatunk.
– Akkor gyerünk!

Újra rátapostunk a pedálra. Nagyon egyhangú volt az út. Hegyes-völgyes, nehéz terep. Most már a szomjúság is gyötört.

Azt hittük, soha nem érjük el a falucskát. Egyszer csak felcsendült a messzeségből az ötórás harangszó. Talán soha nem mondtunk olyan örömmel Úrangyalát, mint azon a párás, derengős hajnalon, a hegyek között. A kis templom már nyitva volt. Hat órakor volt nyáron a szentmise. Szinte tele volt a templom. Jöttek a hívek, mielőtt a földekre mentek dolgozni. A ruha megszáradt már rajtunk, egy vályúnál megmosakodtunk. Egészen felfrissülve mentünk be a sekrestyébe. A plébános már öltözött. Kedves ismerősként üdvözölt bennünket. Boldogan ministráltunk neki. Szentmise után ízletes villásreggelit kaptunk, ebéddel is felért. A plébános atya mosolyogva mondta:

– Azért nekem is hagyjatok egy kis tejet a köcsög fenekén. – Mert mohón nekiestünk a tejivásnak.

Ezt az egynapi késést nem tudtuk behozni. Budapestig kilenc nap alatt tettük meg az utat, visszafelé tíz napig tartott. Mikor Brüsszelbe megérkeztünk a plébános úrhoz, már ott volt Andrea és a fiatal orvos is.

– Már tegnap megérkeztem – mondta Andrea –, mivel úgy beszéltük meg, hogy egy hét múlva Brüsszelben.

– Sajnos – mondta Imi –, a kerékpárom kétszer is defektet kapott.
– És egy vihar is késleltetett bennünket – fűztem én is hozzá.
– Nem baj, fiúk, erre az ünnepi alkalomra felhozatok egy üveg francia pezsgőt! – vágott közbe a plébános úr.

Nagyon vidáman telt el ez az esténk. Fürdő után kényelmes ágyban pihentük ki az út fáradalmait. Másnap szívélyes búcsút véve mindenkitől, könnyedén tettük meg a hátralévő száz kilométert Poperingig. Becsengettünk a jó kanonok úr házába, Mária, a házvezetőnő nézett ki.

– Stefán! – kiáltott lelkendezve, a kezét összecsapva. Azután berohant, a kaput is elfelejtette kinyitni. – Itt vannak, itt vannak! – visszhangzott a folyosó.

A kanonok úr is megjelent, és a jó Mária néni is. Két szárnyra tárult ki a kapu. Öleltek, csókoltak bennünket, alig tudtunk szóhoz jutni. Ilyen fogadtatásra nem is mertünk gondolni. Mennyi szeretet, mennyi kedvesség minden szavukban. Hol Imi, hol engem szólítottak, úgy kísérték be az ebédlőbe.

– A kerékpárokat – kiáltotta Mária néni – ne hagyjátok az utcán!

Gyorsan kisieltünk a két vasparipához, melyek olyan hűségesen kitarítottak 3000 kilométeren keresztül.

– Te Pityu! – mondta Imi –, odanézz!

A két rúd szalámi mindegyikünk vázára rákötve, érintetlenül.

– Mondtam én, hogy otthon kellett volna hagyni, de édesanya nem akarta elfogadni, legyen tartalékunk az útra. Így a két hosszú rúd szalámi sértetlenül tette meg az utat Budapestre és vissza. Másnap hentes barátunk jó pénzen visszavásárolta:

– Jó reklám ez a cégemnek, hogy az én szalámim 3000 kilométert is kibírt, teljesen romlatlan állapotban.

Laci Belgiumban

Másnap reggel a jó kanonok úr ébresztett.

– Stefán, gyere ministrálni, már nagyon hiányoltalak. Fürgén elkészültem. Ahogy egymás mellett ballagtunk az utcán a templom felé, megszólalt a jó öreg:

– Stefán! Annyit törtem a fejem, hogy miért vállalkoztatok ilyen nagy kerékpártúrára. 3000 kilométer nagy teljesítmény. Látom, jól meg is izmosodtatok.

– Kanonok úr – válaszoltam –, két év után már nagyon vágytam édesanyámat látni, de Laci bátyám ügye volt a fő ok, amiért hazamentünk. Nagyon szeretem őt. Mikor kicsi voltam, mindig a vállán lovagoltatott. Ő tanított meg ministrálni is. Mindig azt mondta, hogy pap szeretne lenni. De ez sehogy sem sikerült. Mikor Belgiumba jöttem, kért, ne feledkezzem meg róla, ha jól megy sorom. Most meg akartam győződni róla, s megbeszélni vele, hogy tényleg ezt az utat választja-e. Sokat beszéltünk otthon. Mint szerzetes vagy mint misszionárius szeretné követni az Úr hívó szavát.

Közben odaértünk a templom lépcsőjéhez. A kanonok úr megállt, elgondolkodott.

– Nézd, Stefán! – mondta. – Már nyolcvan felé járok. Jövőre végképp elvonulok. Nincs sok módom segíteni, de azt mondtad, hogy Laci bátyád szerzetes is szívesen lenne. Van a közelben egy trappista kolostor, apátja jó barátom. Ő bizonyára segít. Még ma délután felkeressük.

Úgy is lett. Az apát úr nagyon kedvesen fogadott bennünket. Engem is jól ismert, többször megfordultam már a kolostorban. Megkérdezte:

– Hány éves Laci bátyád?

– Huszonhárom – válaszoltam.

– A mi kolostorunkban – mondta az apát – javarészt idősebb páterek vannak, de a mi legnagyobb apátságunk a westmali, ott bizonyára szívesen befogadják. Hogy is hívják őt? – kérdezte.

– Ladislaus – feleltem. – De mi Lacinak szólítjuk.

– Jól van, Stefán – mondta mosolyogva –, még ma írok Ladislaus ügyében.

Hálásan csókoltam kezét az idős apátnak, aki még megvendégelt bennünket saját készítésű trappista sajttal és sörrel. Este összeültünk Imivel. Írtunk egy hosszú levelet Lacinak, hogy jöhet, várjuk őt. Szerezze be a szükséges iratokat.

Nemsokára jött is a válasza. Örömmel, boldogan készülődik, hogy már szeptemberben Belgiumban lehessen. Küldjünk meghívólevelet a kolostorból. Akkor már nagy feszültség volt Európában, s nem adtak egykönnyen vízumot. Az írást beszereztem. A jó Helene kisasszony pedig megadta az utazáshoz szükséges összeget, így oldódott meg Laci ügye.

Szeptember elején megérkezett Brüsszelbe. Csak én vártam őt a pályaudvaron. Milyen nagy örömünk volt, mikor egymást átöleltük!

– Pityukám! Én most már teljesen rád bízom magam... Most te vagy itt, aki sorsomat irányítod. Biztos vagyok, hogy jó kezekre bízom magam.

Édesanya levelét olvastam, nagyon kért, vigyázzak Lacira, mert az utóbbi időben sokat betegeskedett, legyengült. Nekem is feltűnt, hogy milyen halvány meg sovány is, de megnyugtatót a gondolat, hogy a trappisták majd kikúrálják. A sok vaj, sajt jót tesz neki.

Westmalba utaztunk, az apátságba, ahol kedvesen fogadtak. Az apát egy fiatal pátert hívatott, s bemutatatta nekünk:

– Ő páter Bonaventura, aki Ladislaus nevelője lesz, mert hiszen először meg kell tanulni flamandul.

– Milyen nyelvet tudsz? – kérdezte bátyámtól.

– Magyarul és egy keveset németül, de nagyon értelmes fiú, mindig jól tanult – válaszoltam.

Páter Bonaventura elkalauzolt bennünket a vendégrészekbe. Egyszerű szobába vezetett. Mosdó, ágy, térdeplő és egy kis íróasztal volt a bútorzata. Az ablak a templomkertre nyílt, mely fenyőfákkal volt beültetve. A templom harangja megkondult. Páter Bonaventura mélyen meghajolt:

– Angelus van. – Együtt, latinul elrebegettük az Úrangyalát.

Elköszöntem Laci bátyámtól, aki a szobájában maradt, kis holmiját kipakolni. Páter Bonaventura elkísért a kapuig. Megkértem, legyen Laci pártfogója, nevelője, felhívtam figyelmét gyenge egészségére is.

– Nyugodj meg, Stefán, mi mindent megteszünk. Van egy páter orvosunk, ő majd alaposan megvizsgálja. Jó levegőn, jó kozton megerősödik.

Hálásan megköszöntem jóságát. Kicsit fájó szívvel mentem be a templomba, mintha valami rossz sejtelmem lett volna, de elhessegettem. Mécsestől megvilágított Boldogasszony szobra mosolygott rám, s ez megnyugtatót.

Bátyám minden héten hosszú beszámolót írt, de egészségi állapotáról szinte semmit nem említett. Ez kicsit aggasztott bennünket. Elhatároztuk Imivel, mihelyt lehet, meglátogatjuk őt. Közben mi is szorgalmasan tanultunk a gimnáziumban. Teltek, múltak a hetek.

Nagy örömünkre november végén – a gimnázium 200 éves évfordulóján – háromnapos szünet volt. Elhatároztuk, elkarikáztunk Westmalba. 160 kilométer út. Majdnem egész Belgiumot, a francia határtól a hollandig át kellett szelni. Arra nem is gondolhattunk, hogy vonattal menjünk. Minden frankot gyűjtögettünk, hogy szegény szüleinket segíthessük. Zord, esős, szeles idő volt, amikor nekivágtunk az útnak. Gondoltuk, estére odaérünk. Hiába volt rajtunk esőköpeny, alaposan átáztunk. Ellenszelünk is volt, ami nagyban hátráltatott. Hamar ránk sötétedett, még a fele utat se tettük meg. Mit volt mit tenni, tovább tapostuk a pedált minden erőnkől.

A dinamómmal is sok bajom volt. Hol világított a lámpa, hol nem.

– Imre – kiáltottam, álljunk meg, itt látok egy kerékpárszerelőt, megnézetem a dinamót.

– Minek ez az időfecsérlés? Mikor akarsz Westmalba érni?

Gyorsan leugrottam a gépről, betoltam a szerelőhöz. Az öreg szerelő rám mordult:

– Mi baj, öcskös?

– A dinamó nem szuperál.

– Már zárni akarok.

– Nézze meg, bátyám – könyörögtem –, még nyolcvan kilométerünk van a trappista kolostorig.

– Csak nem vagy trappista? – dörmögte.

– Nem, de a bátyám ott van.

– No, akkor nézzük csak – s máris forgatta a kereket.

– Igen, itt a baja a drótnak. No, ez semmi. Öt perc, és mehetsz.

– Mivel tartozom? – kérdeztem.

– Egy Miatyánkkal – válaszolta az öreg –, ott a trappistáknál.

Hálálkodva toltam ki a kerékpárt. Szemembe vert az eső. Alig láttam a sűrű sötétségben.

Hol az Imi? – nézek körül. No, ez úgy látszik, megunta a várakozást, előrekarikázott. Mint a nyúl, nekilódultam. A dinamó barátságosan berregett. Fényes csíksávot vetett a lámpa az esős kövezetre. Mintha a szél is kicsit kedvezne. Igyekeztem kihasználni, de akárhogy tapostam, Imre alakja csak nem bontakozott ki a sötétségből. Ejnye – gondoltam –, ekkora előnyt nyert? Jó kerékpáros volt, de én mindig jobban bírtam az iramot. Egyre jobban erőlködtem, hogy behozzam. Hátramaradtak a kilométerkövek. Az út oly kedvezően kanyargott, hogy most hátba kaptam a szelet. Mint a nyíl, repültem előre, de Imrét csak nem sikerült elérnem. Kezdem aggódni, hogy nem történt-e valami baja? Persze, a sötétben hiába tekintgettem jobbra-balra. Éjjel az elhagyott országúton szinte senkivel sem találkoztam. Rózsafüzéremet morzsolgattam, úgy hajtottam előredőlve. Szinte nem akartam hinni a szememnek, egy nagy ívlámpa világította meg az utat, mely az apátságához vezetett. Felkiáltottam: Már itt lennék? Az ing tapadt rám az izzadságtól. A nagy kőfeszület előtt, az apátság bejáratánál ugrottam le. Szinte összerogytam a fáradtságtól. Sehol senki. Hány óra lehet? Az óram megállt. Rázogattam. Éjjel van – gondoltam. Ilyenkor nem csengethetek. De egyszerre csak megkondult a templom harangja. A templom ablakaiból fény szűrődött ki, s máris felcsendült a zsolozsmázó páterek hangja. Hát akkor két óra lehet. Tudtam, hogy a trappisták akkor kezdik a hajnali zsolozsmát. Erről már írt Laci. Töprengtem, mit csináljak. Hát, ahogy megfordulok, felvillan egy kerékpár reflektora.

– Imre! – kiáltottam boldogan.

Nagy fáradtan kászálódott le, dühösen rám mordult:

– Úgy hajtottál, mint egy örült köszörűs!

– Hogyhogy? – kérdeztem.

– Amikor a szerelőtől kijöttél, én hátrább álltam, és úgy elsüvöltöttél, mint a szél. Utánad eredtem, de úgy hajtottál, mint egy versenyló. Eleinte nem erőltettem magam. Gondoltam, csak megállsz valahol. Aztán olyan előnyre tettél szert, hogy képtelen voltam behozni.

Én csak nevettem:

– Nahát, Imre! Egymást kergettük!

Most már Imre is nevetett szívből. Hangos kacagásunkra kinyílt a kolostor ajtaja, a kapus barát dugta ki csuklyás fejét a zajra. Mikor megmagyaráztuk neki, kik vagyunk, örömmel tessékelt be.

– Jaj, szegények! Úgy néztek ki, mint az ázott verebek! No, gyérünk gyorsan a vendégszobába. Jó meleg fürdő kell nektek.

Kulcsait csörgetve ment előttünk a folyosón. Megmutatta a fürdőszobát, és egy kétágyas vendégszobát nyitott.

– Fürödjetek. Hozok nektek egy köcsög jó forró tejet, aztán pedig be az ágyba.

Nem kellett bennünket biztatni. Felfrissültünk, belakmározunk jó meleg tejjel, sajttal, vajjas kenyérrel.

Reggel Laci bátyánk mosolyogva ébresztett bennünket.

– Már hasatokra sütné a nap, ha nem esne az eső.

Elmondtuk kalandos utunkat, jót nevetett az éjszakai fogócskán. Közben páter Bonaventura is előkerült. Nagy örömmel láttuk, mennyire megszerette a mi Lacinkat, s milyen jól megértik egymást. Egész nap együtt voltunk. Laci úgy nyilatkozott, jól érzi magát. Mintha hízott volna, de inkább puffedtnek látszott az arca. Megkérdeztem páter Bonaventurát. Aggódva mondta:

– Stefán. A mi orvosunk úgy nyilatkozott, hogy Ladislausnak komoly baja lehet, főként a veséivel. Ha nem javul, pár hét múlva kórházba kell mennie, behatóbb orvosi kezelésre, kivizsgálásra.

Ez nagyon lesújtott bennünket. Laci csak mosolygott, hogy nincs semmi baja. Péter Bonaventurára rábízta egy dobozt, amit csak karácsonyra adjon oda Lacinak, ez lesz a meglepetés.

Bő köpenye alá rejtette, aztán Lacival együtt kikísért az útra.

– Fantasztikus! Ilyen időben ekkora utat megtenni, és már indulni is vissza!

– Oh, ez már gyerekjáték lesz – feleltem –, kedvez az idő, a felhők felszakadtak, hátszelünk lesz. Röpülünk hazáig.

Hosszasan integettek utánunk. Péter Bonaventura áldását küldte velünk, ami valóban kísért is hazáig. Szinte könnyedén karikáztunk, bár szívem kicsit nehéz volt. Péter Bonaventura baljóslatú szavai egyre foglalkoztattak. Mi lesz Lacival, ha kórházba kell mennie? A jó kanonok úrnak erről nem is mertem szólni, csak azt kértem, hogy a szentmiséjében külön emlékezzék meg Laci bátyámról, hogy sikerült a terve.

Laci Bátyám, Isten Veled!

Alig vártam, hogy kitavaszkodjék. Úgy terveztük Imivel, hogy húsvétra ismét elmegyünk Laci bátyánkhoz. De nem így történt.

Egyik délben, amikor a gimnáziumból hazajöttünk, a kanonok úr gondterhelt arccal egy levelet nyújtott át.

A trappista apát úr írt: „Laci bátyátok nem jól van” – olvasom a levelet. Összeszorult a szívem.

– Mi baj van, Pityu? – kérdezte Imre.

– Laci bátyánk nagybeteg – írja az apát úr. – Kórházi ápolás kellene neki.

A kanonok úrral összenéztünk.

– Jöjjön ide. Itt jó kórház van. Én vagyok a lelki gondozója. Ott majd helyrehozzák. Máris írok az apát úrnak.

Pár nap múlva megérkezett Laci bátyám. Elég gyenge állapotban volt, nagyon fáradtnak látszott.

– Nincs semmi komoly bajom – mosolygott –, de a trappista orvos kórházi kivizsgálást ajánlott.

Kanonok úr és nővére nagy szeretettel fogadták Lacit. Másnap már el is mentünk vele a kórházba.

Vérvizsgálat és röntgen után a főorvos nyugtatva mondta, hogy nincs olyan nagy baj. Ír fel gyógyszereket, és egy hét múlva újra vizsgálatra kell jelentkezni. Ez megnyugtató bennünket. A húsvéti vakáció éppen elkezdődött. Úgy határoztunk, hogy Lacit bemutatjuk legjobb ismerőseinknek. Pár napos körútra indultunk. Legelőször Helene kisasszonyhoz, aki nagy vendégséget rendezett számunkra. Bátyjának, a jegyzőnek a legkisebb lánya is ott volt, a 18 éves Mónika, aki később nagy segítségünkre volt mindenben. Elmentünk a doktorékhoz is a tengerpartra. Nagy sétákat tettünk Andreával meg Robertinnel a zúgó, morajló tenger partján. Laci egészen felélénkült a sok új benyomástól és a kedves ismerősöktől, akik mind nagy szeretettel fogadták.

Amikor visszaérkeztünk, láttam, hogy ez az egyhetes körút fárasztó volt számára. Az orvos a vizsgálat után gondterhelten mondta:

– Baj van a veseműködéssel. Mégiscsak jobb lesz a kórházba befeküdni. Már holnap felvesszük. Külön szobát kap, majdsak helyre jön. A jó idők is jönnek, már igazi tavasz van.

A kórház a következő utcákon volt, nem messze tőlünk. Szabad időnk szinte mindennap ott töltöttük. Kanonok úr is többször meglátogatta Laci bátyámat. De a várt javulás helyett egyre gyengébb, szinte erőtlenné lett. Étvágya sem volt. A főorvos megígérte, hogy mindent megtesz. Mikor pedig a kanonok úr is felkereste a főorvost, megbeszélte, hogy Brüsszelből hívnak egy híres belgyógyászt, aki Lacit alaposan megvizsgálja. Az orvos hamarosan meg is érkezett, de

nagyon lesújtó volt a véleménye. A vese nem működik. Egészen megdöbbentem, mert a főorvos úr, mikor a kanonok úrral kérdeztük, bevallotta, hogy itt már csak az imádság segíthet. A jó kedvesnővérek szeretettel gondozták éjjel-nappal. Kanonok úrral imádkoztunk, mindennap ő áldoztatta Laci bátyámat. Ő tudatában volt válságos helyzetének, de mosolyogva, kedvesen viselte betegségének keresztjét. Soha nem panaszkodott. Azt kérte, hogy úgy imádkozzunk, történjen minden, ahogy a jó Isten akarja. Mindig nagyon szerettük egymást. Laci bátyám teljesen rám bízta magát. Kérte, ha ő már nem éri el a papi hivatást, helyette is munkálkodjam. Onnan fentről vigyázni fog rám. Édesanyámnak is diktált egy levelet, melyet Imre bátyám, aki szebben tudott írni, írt. Ebben a levélben búcsúzott el. Vigasztalta édesanyát, hogy így jobb, és majd ott fent úgyis találkoznak. Rohamosan romlott az állapota. Egyik péntek reggel az első órán sietve jött egy apáca a kórházból, hogy azonnal menjünk, mert Laci bátyám halálán van. Imivel végigrohantunk az utcákon. Én előbb értem oda. Laci szobájának ajtaja nyitva. A kedvesnővérek térdeltek imádkozva az ágya körül. Égő gyertya az éjjeliszekrényen. Beszélni már nem tudott, de még megismert. Nagy szemei rám meredtek, könnyek homályosították el. Odaborultam ágyához, bal kezemmel átkaroltam. Imre a kezét szorongatta. Csak könnyeztünk szóltanul. Kanonok úr is megérkezett a szent kenettel. Imádkoztuk a haldoklók imáját, míg lassan elszenderedett. Mintha csak aludt volna. Kanonok úr szólt:

– Stefán! Ő már nem él.

Keresztet rajzolt még egyszer homlokára, én pedig csókot leheltem rá. Megható volt, hogy milyen együttérzést váltott ki Laci halála. Kanonok úr székesegyházában lett fölrvatalozva, s az engesztelő szentmise után kísértük a temetőbe. Elöl lépkedett a kanonok úr káplánjaival, egy sereg ministráns gyerekekkel és a kórházi kedvesnővérekkel. Kétoldalt a gimnázium tanulói, a koszorúkkal elhalmozott koporsó után mi Imre bátyámmal, talpig feketében. A jó ismerősök, Helene kisasszony Mónikával, Andrea és Robertin is ott voltak. A trappisták is képviselték magukat. Sok ismerős, sok jó hívő volt a temetőben. Kanonok úr családi kriptájában lett a koporsó elhelyezve, ezzel a felirattal a márványtáblán: Ladislaus Regőczy, magyar papnövendék, élt 26 évet. Itt alussza a béke álmát.

Szomorú napok voltak ezek számunkra, de vigasztaló volt, hogy ilyen szép csendesen halt meg, ennyi szeretetben, részvételben részesült, így is foglalmaztuk meg a levelet, melyet a gyászjelentéssel édesanyának küldtünk néhány fényképfelvételt is mellékelve, lássa, milyen szép temetésben volt része. Kisvártatva jött a válasz jó szüleinktől, az Isten akaratában való megnyugvás csendült ki a sorokból. Elhatároztuk Imrével, hogy a jövő nyáron újra hazamegyünk kerékpárral, hogy jó szüleinknek, főként drága édesanyánknak vigaszt vigyünk.

Elérkezett a nyári vakáció ideje. Az első hetet a doktoréknál töltöttük, nem is annyira, hogy felkészüljünk a nagy útra, hanem leginkább azért, hogy könyvemet befejezzük. Az írásban először Andrea segített, de miután a brüsszeli orvossal eljegyezte magát, Robertin vette át ezt a nem kis munkát. Három hét alatt fejeztük be. A kéziratot átadtam annak a kedves Arnold atyának, akit még mint kis ministráns ismertem meg Budapesten. Megígérte, hogy gondosan átolvassa, és átadja Cardin professzornak, aki bizonyára talál kiadót. Nagy megnyugvás volt számomra az a tudat, hogy így könnyebben megjelenhet. Most már Imre bátyámmal elindulhattunk hazafelé.

Ugyanazt az útvonalat követtük. Nagy könnyebbség volt, hogy megvoltak már az ismeretségeink. Nem kellett szállást keresgelnünk.

Augusztus volt, az idő kedvezett. Jól bírtuk a nagy meleget. Szeltük a kilométereket. Nem kellett nagyon sietnünk sem. Tíz nap alatt megérkeztünk Budapestre. Édesanya egyedül volt otthon. Könnyezve öleltük át.

– Apátok a Balatonon van, a kenesei szanatóriumban. Egy jó orvos barátja révén került oda. Elég gyengén van. Majd együtt meglátogatjuk.

Csak két hetet töltöttünk otthon. Édesapánkat rossz bőrben találtuk.

– Hogy történt ez Lacival? – kérdezte egyre. – Mondjátok el mindent.

Neki Laci volt a kedvence. Alig győztük vigasztalni. Mikor elbúcsúztunk, szomorúan mondta:

– Én is megyek nemsokára Laci fiam után. Engem ti már nem láttok.

Sejtelve gyorsan bekövetkezett. Többet nem találkozhattunk. Édesanyánk megint kikísért a Duna-partig. Ott vettünk érzékeny búcsút.

– Ugye, megint eljöttök jövőre? – kérlete.

– Ha csak lehet, természetesen – válaszoltam. – Hiszen tudod, édesanya, hogy a világ végére is elmennék érted.

Bizony nem gondoltam, hogy ígéretemet nem válthatom valóra, a háborús idők akadályoztak meg. Már csak mint felszentelt pap térhettem vissza.

A másik nagy fájdalom utunk végén várt, amikor visszaérkezve Poperingbe, Imre bátyám kijelentette, hogy ő visszamegy Magyarországra. Elővette katonai behívóját, szeptember 1-jére szolt. Próbáltam meggyőzni, de erre azzal válaszolt:

– Nézd, Pityu! Ha nem megyek vissza, hadiszökevénynek nyilvánítanak. Édesanyánk is teljesen egyedül van. Láttad, édesapánk milyen gyenge. Úgy érzem, hogy nekem most ott a helyem.

– De a hivatásod! – érveltem.

– Azt bízunk az isteni Gondviselésre.

Mikor a kanonok úrnak előadtuk az ügyet, ő is úgy döntött: jobb, ha Imre most hazamegy. Ismerőseinktől érzékenyen elbúcsúzva, megpakolva minden jóval, kikísértem a brüsszeli állomásra. Szinte pár hónap leforgása alatt egyedül maradtam. Mennyit küszködtem a két bátyáért, hogy kijöhessenek, most mindketten elmentek. Egyik az örök hazába, a másik vissza Magyarországra.

A Szemináriumban

Fájó szívvel búcsúztam Imrétől a brüsszeli pályaudvaron. Imre könnyes szemmel ölelgetett.

– Ha minden jól megy – mondta csendesen –, visszajövök, meglátod.

Megint egyedül voltam. Fájó szívvel csengettem be a jó kanonok úr kapuján.

– Vendégünk van, Stefán – mondta kedvesen.

Mögötte felbukkant Arnold barátom mosolygós arca.

– Jó hírem van, Stefán – s egy fehér papírt lebegtetett kezében. – A legnagyobb flamand katolikus könyvkiadó elfogadta könyvedet. Még karácsony előtt megjelenik: „Ha Flandria visszahív”. Itt a szerződés, csak alá kell írnod, és máris 50.000 frankot utalnak ki. Új kiadás esetén még 25.000-et.

Szomorúságom öröme fordult, egyből arra gondoltam, de kár, hogy nem egy nappal előbb jött a hír. Sebaj, gyorsan megírom haza azzal az utasítással, hogy keressenek Budán egy kis házat. Ebből biztosan kitelne. Milyen nagy öröme lesz jó szüleimnek. Édesanyámnak különösen, aki mindig erről álmodott.

– Még van itt egy levél – mondta a kanonok úr. – Ez Magyarországról jött neked.

Nézegetem, felbontom a rövid, de annál tartalmasabb levelet, melyben a püspök értesít, hogy pappá szentelésem után a váci egyházmegyébe felvesznek. Mikor most a nyáron otthon voltam, több püspökségen is próbálkoztam felvételt kérni, de ez nem ment olyan simán, mint gondoltam. Végül egy kanonok – Vaszary Mihály –, aki Vácon volt irodaigazgató, megígérte, hogy beszél a váci püspökkel, mielőtt nyári szabadságáról hazatér. Megvolt a kész felvételi iratom a váci egyházmegyébe.

Most már jelentkezhettem az itteni szemináriumba. Kanonok úr is örömmel fogadta ezt a hírt. Megígérte, hogy mindent megtesz, hogy ősszel elkezdhessem a szemináriumot. Augusztus végén kellett felvételi vizsgát tenni. A püspök és a bizottság, a professzorok és a rektor különböző kérdéseket tettek fel. Bizony, minden tudásomat össze kellett szedni, de amikor a

püspök azt kérdezte, hogy beszéljek Szent István királyról, akkor fellélegeztem. Tudniillik a püspök járt az 1938-as Eucharistikus Világkongresszuson Budapesten, és a Szent István-jubileumon is részt vett. Nagy figyelemmel hallgatták előadásomat, s a püspök mosolyogva nyugtázta:

– Stefán, felveszünk a szemináriumba. Szeptember 1-jével be kell vonulnod.

Milyen boldogan értesíthettem jó szüleimet, hogy szeminarista vagyok. Itt a kis szeminárium két évig tartó filozófiai felkészülésből áll, utána jön a 4 év teológia.

Kilencvenen vonultunk be ebben az évben. Nagyon sok hivatás volt. Ilyen népes évfolyamra nem is emlékeztek. A kedves belga fiúkkal hamar összebarátkoztam, beilleszkedtem a szemináriumi életbe.

Még jóformán össze sem szoktunk, amikor váratlanul jött a hír, hogy a háborús feszültség miatt sorozásra kell a szeminaristáknak jelentkezni. Ötvenet elvittek közülünk, s csak negyvenen maradtunk. A legnagyobb számú tanfolyamból most a legkisebbre apadtunk. Hitler már akkor megtámadta Lengyelországot. Egyre inkább a háború felé sodródtunk. Szerencsére sikerült a könyvemért kapott összeget még idejében átutalnom. Rövidesen jött is az örömdetes hír, hogy Máriaremetén egy szép kis házat vettek nagy kerttel. Imre bonyolította le az ügyet, mielőtt be kellett vonulnia a katonasághoz. Karácsony előtt megjelent a könyvem, nagyon jó sajtókritikát kapott, úgyhogy az első kiadás el is fogyott azonnal. Nagy volt az öröm, amikor a karácsonyi szünetben, mint szeminarista, a jó kanonok úrhoz hazaértem. Mikor dolgozószobájában leültetett, elkomolyodva mondta:

– Én már betöltöttem a nyolcvanadik esztendőm. Istennek hála, de most már egyre nehezebb. Ebben a városban én már egy világháborút, az 1914-est átvészelttem. Akkor lebombázták templomomat, plébániámat. Sátorban, majd barakkban laktam. Milyen nehéz volt helytállni, utána mindent felépíteni. De még egyszer, mint plébános, a világért nem tudnám átvészelni, pedig itt a háború a nyakunkon. Meglátod, Stefán, Hitler nem elégszik meg Lengyelországgal.

– De kanonok úr – mondtam –, itt mindenki úgy szereti, 30 éve, hogy itt esperes, plébános.

– Éppen azért ideje, fiam, hogy fiatalnak adjam át a helyem. Beadtam a lemondásomat, a püspök el is fogadta. Jó, hogy most itt vagy. A bencés nővéreknek lettem az igazgatója. A kolostor mellett levő házba költözünk át az ünnepek után.

A költözködés meg is történt, de a plébános úr idős nővére, aki 90. évét taposta, nem találta helyét az új otthonban. Ágynak dőlt, két nap alatt szép csendesen el is szenderedett, míg betegágyánál a kanonok úrral a rózsafüzért imádkoztuk. Fájó szívvel kísértük utolsó útjára, abba a kriptába, ahol Laci bátyám is pihent.

Visszatérve a szemináriumba, egyre riasztóbb híreket hallottunk a háborús helyzetről. Alighogy kitavaszodott, egész váratlanul, hadüzenet nélkül, Hitler megtámadta Belgiumot. Bruggé-t ellepték a menekülők. Fejvesztettség, nyugtalanság mindenütt. Szörnyű dolgokat meséltek a határ menti városokról. A rektor összehívott bennünket az ebédlőbe.

– Fiaim – mondta –, Belgium, Franciaország, Anglia hadiállapotban van. Úgy látszik, itt próbálják megint feltartóztatni a németeket, mint az első világháborúban. A püspök kiadta az utasítást, hogy Franciaországba meneküljünk. Megadom a címet. Párizs nagy szemináriumában találkozunk. Mindenki siessen. Persze előbb menjetek haza, utána irány Párizs.

A szeminárium olyan lett, mint a méhkas. Mindenki sürgött-forgott.

De jó, hogy kéznél volt a jó kerékpárom, mert a vonatok már nem jártak, így még aznap este hazaérkeztem a kanonok úrhoz. Poperingben is nagy volt a riadalom, hiszen közel volt a francia határhoz. Ezrével érkeztek a menekültek. A házak, de még a templomok és az iskolák is zsúfolásig megteltek a menekültekkel, akik sebtében összekapott kis holmijukkal szánalmas képet nyújtottak.

– Csakhogy itt vagy, Stefán – kiáltott megkönnyebbülve a kanonok úr. – Ugye mondtam, fiam, hogy megjön a második világháború. Itt is mindenki pakol, de én nem megyek, én itt maradok.

– Kanonok úr – mondtam –, nekem Párizsba kellene mennem, ott folytatódik a szeminárium képzés, de itt maradok kanonok úr mellett, hátha szükség lesz rám. Meghatódva karolt át.

– Fiam, tedd, amit jónak látsz, de ha itt maradsz, örülök neki.

Volt egy kis zárda a várostól öt kilométerre, Madárkának hívták. Kis völgyben húzódott meg. Elmentem a főnöknőhöz, aki nagyon becsülte a kanonok urat, és megkértem, hogy tartson fenn ott egy szállást, ha esetleg a várost bombázzák, s el kell hagynunk azt. A főnöknő szívesen beleegyezett:

– A polgármester és családja már odaköltöztek. Talán jó lenne, ha a kanonok úr is kiköltözne, itt nagyobb a biztonság.

– Ahogy én őt ismerem, csak ha nagyon muszáj, akkor fogja a várost elhagyni.

– Bármikor jöttek, két vendégszoba fenn lesz tartva.

Ez megnyugtató volt. Később beigazolódott, milyen jó volt a Madárkában helyet biztosítani. A Madárkában csak négy öreg kedvesnővér volt, de ami a legfontosabb, volt két tehenük, rengeteg baromfi és malacok szaladgáltak az udvaron. Az ellátás biztosítva volt.

Német megszállás alatt

A németek három hét alatt lerohanták Belgiumot. A kis határ menti városba, Poperingbe bevonultak a francia katonák. Attól kezdve a németek állandó légitámadásokkal tették bizonytalanná az életet. A mi házunkkal szemben volt egy nagy háromemeletes árvaház. A kedvesnővérek – akik az árva gyermekeket gondozták –, hívtak, hogy menjünk át oda a kanonok úrral és a házvezetőnővel, ott biztonságban leszünk. Jó óvóhelyük van. Meg is néztem a pincéjüket, ahol összezsúfolva annyi ember szorongott. Kanonok úrnak tanácsoltam, ne menjünk oda, nekünk is van egy kis pincénk, ott is meghúzódhatunk. Másnap nagy légitámadás volt. Telitalálat érte az árvaházat. Minket is földre nyomott a légnyomás, de nem lett semmi bajunk. Szörnyű látvány volt házunkkal szemben az összetört nagy háromemeletes ház. Por és füstfelhő. Mikor odarohantam, sehol egy élőlény. Mindenkit maga alá temetett a szörnyű robbanás. Hetekig tartott, míg a romokat el tudtuk takarítani. Mind odavesztek, akik az óvóhelyen tartózkodtak. Kanonok urat nagyon megrázta a tragédia.

Azt tanácsoltam, menjünk ki a várostól öt kilométerre a kis kolostorba, ahol a jó nővérek már biztosítottak helyet számunkra.

Ki is költöztünk. A polgármester a családjával szintén ott tartózkodott. Közösén étkeztünk a jó nővérekkel és a polgármesteréssel. Közben értesültünk, hogy a németek megszállták a várost.

Éppen ebédeltünk, mikor egy oldalkocsis motorkerékpáron német őrmester hajtott be a kolostor udvarába. Lett is nagy riadalom. Az első német, akivel találkoztunk, bizony félelmetes volt, rohamsíkjával, gépfegyverrel a vállán. Kézigránátokkal az övében a polgármestert kereste.

– Be kell azonnal jönni a városházára – mondta parancsolóan.

A polgármester szabadkozott.

– Hogy menjek be? Nincs kocsim, a családomat meg nem akarom itt hagyni.

A német ráfogta a gépfegyvert, és rámutatott a motorra: – Üljön be az oldalkocsiba – parancsolta.

– Mi lesz velünk? – jajveszekélt a felesége, és gyermekei is sírva vették körül.

– Én is megyek – nyugtattam meg őket.

A német mögé huppantam az ülésre. Az nagyot nézett, de miután a polgármester is elhelyezkedett, nem szólt egy szót sem. Elindultunk. Azután vágattunk nagy sebességgel, még a hajam is égnek állt, de jó erősen kapaszkodtam a németbe. Ép bőrrel érkezünk meg a városházához, ahol a német katonák közrefogtak bennünket. Felkísértek a tanácsterembe, mely tele volt német tisztekkel. Középre tuszkoltak. Valami tábornok-féle ráförmedt a polgármesterre:

– Miért hagyta el a várost? Magának itt a helye! A Führer holnap érkezik, áthalad a városon. Az összes házakat fel kell lobogózni. A városház előtt ünnepélyes fogadtatás. Minden polgár itt legyen!

– Stefán! Hát mit csináljak? Ez képtelenség.

– Csak bólogasson igent! – súgtam a fülébe.

– Intézkedjen! – mondta a tábornok, aztán sarkon fordult.

Egy katona lekísért bennünket, aztán ott hagyott a városháza előtt.

– Hát most mihez kezdjek? – kérdezte tanácstalanul.

– Menjünk minél előbb vissza a kolostorba. Képzelem, hogy szegények mennyire izgulnak.

Elindultunk gyalog, s milyen nagy volt az öröm, mikor megérkeztünk.

A polgármester azonban egyre nyugtalankodott.

– Mi lesz most? A várost fellobogózni, mikor mindenki szanaszét futott, elbújt? Összehozni az embereket?

Kanonok úr is azt tanácsolta, ne csináljunk semmit, majd elvonul a Führer. Úgy is lett. Később értesültünk, hogy a Führer már Franciaországba sietett, meg sem állt Poperingben, csak átrobogtak gyorsan. Senki fia nem tudta, ott járt-e Hitler. Mindenki meglapult valahol.

Pár nap múlva újra keresték a polgármestert a németek, de már egészen új alakok mutatkoztak.

Udvariasan kérték, hogy foglalja el hivatalát, hogy meginduljon a városban az élet.

Mi ott maradtunk, mert még a házunkat is rendbe kellett hozatni. A polgármester visszament a városba. Ellátásunkról a Gondviselés csodálatosan gondoskodott. Egyik nap egy kóbor lovat találtam a kis erdő szélén. Rám nyertett. Én vállát, hátát veregettem. Elvezettem a kolostorhoz. Most már volt egy szép lovunk. Törtem a fejem, hogy került ez ide. Az elszakadt istrángból gondoltam, hogy kocsit húzhatott. Visszamentem a kis erdőhöz, ott a sűrű bokrok között féloldalra dőlve találtam egy szekeret, tele zsákokkal. Liszt, cukor, kávé, mindenféle konzerv. Megörültem nagyon. Hívtam segítséget. Kiszabadítottuk a kocsit, s diadalmasan toltuk a kolostor udvarába.

Most már bőven el voltunk látva élelmiszerekkel. Sokakon tudtunk segíteni ebből a gazdag zsákmányból. Egy jó hónap telt el ebben a zűrzavaros állapotban, míg vissza tudtunk költözni a városba. Közben a szeminárium is újra megkezdte működését. Felpakoltam kerékpáromra, és vígan visszamentem Brugge-be.

Az első árváim

Arnold atyával többször találkoztam Brugge-ben, az ottani vakok intézetének ő lett az igazgatója. Csak egy utca választott el az ő intézetétől. Ez a melegszívű belga pap annyira szerette a magyarokat, hogy még nyelvünket is megtanulta. Egyik nap azzal állított be hozzánk a szemináriumba, hogy szeretne velem komoly ügyben beszélni. Felmentünk kis szobámba.

– Stefán! Nagy bajban vagyok – mondta gondterhelten. – Tudod, amikor utoljára Magyarországon jártam, nagyon megsajnáltam egy szegény özvegyasszonyt, akinek négy gyermeke volt, őt pedig tudószanatóriumba akarták szállítani. Én vállaltam, hogy a négy gyermeket elhozom Belgiumba, gondoskodom róluk.

– Tudom – mondtam –, már sokszor találkoztam velük itt, egy könyvkereskedő üzletében.

– Igen – mondta Arnold atya –, egy idős kisasszonyé az a jól menő üzlet, vagyis egy időben nagyon ismert volt, mert ott mindenféle könyvet be lehetett szerezni, de most ki vesz könyvet, amikor a németek a nyakunkon vannak, s alig van betevő falatunk. Éppen itt van a kutya elásva. Ez a jó kisasszony magára vállalta a négy árva felnevelését, kiknek közben édesanyja is meghalt, csak a kisasszonyra vannak utalva. Háború előtt ez nem is volt gond, de most, amikor minden jegyre megy, és olyan nehéz élelemhez jutni, nagy gondban van, és a segítségemet kérte. Mit

tudok én tenni? Most mindenkinek ez a problémája. A mi vak gyermekeinket is nagy nehezen tudjuk ellátni. Akit csak lehetett, haza is küldtem az intézetből.

– Arnold atya! Ez ne legyen gond számodra. Én vállalom ennek a négy magyar árvának a gondozását.

– Stefán, ne hamarkodd el! Tudod-e, milyen étvágyuk van? A legkisebb fiú hétéves, a három lány pedig 9, 12 és 14.

– Arnold atya, bízd csak rám őket. Van kerékpárom, van sok földműves ismerősöm. Csak a rektor úrnak szólj, hogy engedélyezze minden szabad időmet erre fordítani.

Kerékpárral végigjárom a tanyákat. Lesz bőségesen eledele a négy árvának.

Hitetlenkedve rázta a fejét.

– Csak kérdezd meg a rektor úrtól, hányszor hoztam már nekik lisztet, zsírt, olajat, sajtot és tojást.

Arnold atya arca felderült.

– Nagy kő esett le a szívemről. Máris viszlek a kisasszonyhoz.

Amikor beállítottunk az üzletbe, kedves, mosolygós, őszes hajú, szemüveges, 60 év körüli hölgy sietett felénk.

– Jaj, Arnold atya, csak nem valami vevőt hoz? Napok óta egy könyvet sem adtam el.

– Ennél jobb újsággal jövök. Itt van Stefán, a magyar seminarista. Ő vállalta, hogy a négy árvának atyja lesz, és gondoskodik róluk.

A kisasszony hitetlenkedve nézett rám, de Arnold atya mosolyogva bizonygatta:

– Stefán már nagyobb problémákat is megoldott, különben biztosan olvasta a könyvét...

– Csak nem ő az? – lelkendezett. – Hogyne olvastam volna. Sajnos, már mind elfogyott. Mindenkinek ajánlgattam, még a saját példányom is elkelt.

Bevezetett a nagy ebédlőbe, bemutatta a négy árvát: a legnagyobb Marika, hosszú, fekete hajú, nagy, sötét szemű lányka, Nusika, bizony vékony, sokat betegeskedett, Magdi, egy mosolygó képű, kék szemű, és a kisfiú, János. Ő is soványka, ráférne egy pár kiló.

A kisfiúcska hozzám futott. Kedves közvetlenséggel átkarolt. Milyen csodálatos a Gondviselés: egyszerre négy gyermeket kaptam. Későbbi nagy életcélom is az árva gyermekek felkarolása volt.

Nekivágtam, minden szabad időmben az ismerős családokhoz rohantam, és nem csalódtam. Mindenütt kaptam, hol többet, hol kevesebbet. Különösen a jó Helene kisasszony pakolta meg mindig kerékpáromat. Neki nagy farmja volt, ő tudott leginkább segíteni. Igaz, ráment egy fél nap, mert Bruggé-tól 40 kilométerre lakott. Oda-vissza 80 kilométer. Megterhelve, mint egy öszvér, bizony sokszor csak későn érkeztem meg. Kárpótolta fáradságomat a gyerekek öröme, a jó kisasszony hálálkodása, mert most már élelmiszerben nem szenvedtek hiányt. Ruháikról és egyéb kiadásaikról is tudtam gondoskodni. Karácsony előtt egy nappal majdnem megjártam a németekkel. A doktor úrékhoz indultam, akik a tengerhez közel, Bruggé-tól 12 kilométerre laktak. A jó Robertin írt, hogy a gyerekeknek karácsonyra jó sok élelmiszert készített össze. Az volt a baj, hogy ők a tengeri övezetbe estek, ahova csak külön engedéllyel lehetett bejutni. A németek nagyon őrizték a tengerpartot Angliával szemben. Ismertem mindenféle belutat. Így minden baj nélkül meg is érkeztem hozzájuk.

– Csakhogy már látunk – mondta az öreg orvos. – Úgy el vagyunk zárva a világtól.

– Van még egy pulykánk is számodra. A jó falusiak nagyon szeretnek minket – mondta a doktorné.

– Összepakoltunk minden jót: vaját, sajtot, sonkát csak győzzed vinni.

Kerékpáromon volt két oldalzsák és csomagtartó. Még így is alig fért el a sok élelmiszer. Nagy köd ereszkedett a vidékre.

– Fiam – mondta a doktor –, indulj minél előbb, mert még az orrodig sem fogsz látni.

– Nehogy beleszaladj valami járőrbe – figyelmeztetett Robertinné.

Boldog ünnepeket kívánva gyorsan el is köszöntem tőlük.

Igaza volt a doktor úrnak. Egyre sűrűbb lett a köd. Lámpát meg nem mertem gyújtani, nehogy a német járőrök figyelmét felhívjam magamra. Már egy órát is tapostam a pedált a megpakolt kerékpárral, nehezen haladtam. Egyszerre azon vettem észre magam, hogy eltévedtem. Mihez kezdjek? – fohászkodtam magamban. A rózsafüzér mindig a kezemben volt a kerékpárutakon. Most is a Szűzanyához folyamodtam és Szent Józsefhez, akik valamikor ezen a napon szintén bizonytalan utakon jártak. Csak úgy csurgott rólam a verejték, amikor egyszerre fényderengést láttam. Ahogy tudtam, siettem abba az irányba. Erős fényszóró törte át a sűrű ködöt.

– Halt! – kiáltotta egy dörmögő hang, s a fénycsóvában megjelent egy állig felfegyverzett német katona, géppisztolyát rám irányítva.

– No, még csak ez hiányzott – gondoltam, mikor leugrottam a kerékpárról.

Egyszerre három német is körülvett.

– Hová? – kiáltott rám az egyik.

– Brugge-be igyekszem – feleltem minden bátorságomat összeszedve.

– Hát nem éppen jó irányban halad – mondta az egyik német nyersen. – Mutassa az engedélyt.

Zavartan kotorásztam a zsebemben, majd elővettem a személyazonosságimat. Egy fiatalabb német lépett most mellém.

– Maga pap? – kérdezte.

– Magyar szeminarista vagyok – feleltem. – A brugge-i szemináriumba élelmiszert viszek árva gyermekeknek karácsonyra.

A németek összenéztek, tanakodtak egymás között. A fiatalabb, olyan altisztféle lehetett, aki kezembe nyomta a személyazonosságimat.

– Kövessen – mondta.

Még a vér is meghűlt ereimben. No, ez biztosan bekísér az őrszobára. A két másik német elmaradt tőlünk, a fiatal nagy lámpással világított. Egyszerre csak ráfordultunk egy országútra.

– Jobbra tartson egyenesen, ez az út Brugge-be vezet.

Csodálkozva néztem rá.

– No, induljon, mire vár? Karácsony estére otthon legyen! Bárcsak én is otthon lehetnék! – fűzte hozzá szomorúan.

Fellélegeztem, felpattantam a kerékpárra.

– Isten megáldjon – kiáltottam vissza –, és áldásos karácsonyt! – Aztán, mint a nyíl repültem Brugge felé. Most már nem zavart a köd, már a lámpát is bekapcsoltam. Hálatelt szívvel imádkoztam a rózsafüzért. A németeket is belefoglaltam imáimba, hiszen egészen másképp is végződhetett volna ez a karácsony előtti utam.

Három éven át gondoskodtam a négy árvámról. Szinte minden szabad időmet érettük áldoztam. Olyan volt ez, mint egy kedves kis család. A jó kisasszony nagyszerű nevelőnek bizonyult. A gyermekek egyre erősödtek, jókedvű, vidám hangulat uralkodott. Nem volt semmiben sem hiányuk. Mind a kisasszony, mind én, minden időnket, szeretetünket rájuk szántuk, hogy árvaságukat elfelejték.

Mikor visszatértem Magyarországra, a legidősebb lányka missziós rendbe vonult, később Afrikába került. A többiek is jól megállták helyüket a kedves kisasszony nagy örömeire, aki még sok éven át együtt élt velük. Szemináriumi életemet bearanyozta a négy gyermek, akiket úgy vettem, mint a Gondviselés ajándékait, s úgy szerettem őket, mintha saját gyermekeim lettek volna.

Gyászos események

A csendes szemináriumi életet egy szomorú távirat zavarta meg: „Édesapa meghalt. Jöjj gyorsan haza!”

Bár édesapám beteges volt mindig, nagyon váratlanul jött ez a szomorú hír. Hazautazásra azonban nem is lehetett gondolni a zavaros, háborús időkben, még ha valahogy haza is vergődtem volna, vissza sehogy nem tudtam volna jönni.

Amikor beköltöztek a könyvemért kapott pénzből vett házba, édesapám olyan rosszul lett – asztmája annyira kínoztta –, hogy kórházba kellett vinni. Három napra rá meghalt, szépen felkészülve; reverendás képemet szorongatta kezében.

A szemináriumban a rektor szép gyászmisét szolgáltatott lelke üdvösségéért, a tanárok és a seminaristák részvételével. Mikor a karácsonyi szünetre hazamentem, a jó kanonok urat is nagyon megrokkanva találtam. Bár még mindennap misézett, nehezeire esett már a járás. Lábai dagadtak voltak, az orvos szigorú pihenést rendelt. Sokat üldögéltem ágya mellett, felolvastam neki, együtt mondtuk a rózsafüzért.

Az új év második napján este lehozatta gazdaasszonyával a csodálatos, szép kelyhét, melyet meghatódva nyújtott át nekem.

– Stefán, ez nekem a legdrágább, most neked adom. Gondolj rám, valahányszor ezzel fogsz misézni. A talpazatába ez van vésve: „Mit adhatok az Úrnak azért, amit nekem adott?” Hát, fiam, szívedet add az Úrnak!

Hálásan csókoltam kezét a jó kanonok úrnak, aki apám helyett is atyám volt. Mennyi mindent köszönhettem neki! Másnap első péntek volt. Kora hajnalban felkeltett a gazdaasszony.

– Stefán! Menj át a plébános úrhoz. A kanonok úr fel akarja venni a szent kenetet, és áldozni szeretne, mert nagyon rosszul van.

Rohantam, meg sem álltam a plébániáig. A csengő felverte annak csendjét. Lihegve mondtam a plébános úrnak, hogy siessen, s mentünk át az Oltáriszentségért a templomba.

A kanonok úr teljes papi öltözetében, karosszékébe roskadva, csendesen imádkozott. Nyugodtan és áhítattal vette fel a szentségeket...

– Stefán – suttogetta –, csak menj át a szentmisére, elsőpéntek van, és imádkozz értem, mert én hazamegyek...

Lábához borulva kértem áldását, aztán visszafektettük ágyába, de még jóformán el sem kezdődött a szentmise, amikor a gazdaasszony sietve jött, hogy a kanonok úr haldoklik. Rohantam vissza... Két apáca térdelt ágyánál. Kanonok úr már alig lélegzett, de még megismerhetett, mert elmosolyodott. Csókot leheltem homlokára. Odaborultam ágyához, kezét szorongattam könnyezve, míg az egyik apáca oda nem súgta:

– Stefán, már eltávozott.

Egyszerre olyan árvának éreztem magamat! Az ősszel drága édesapám halt meg, most pedig a jó kanonok úr távozott.

Fejedelmi temetése volt, ott volt a város apraja-nagyja. Rengeteg pap, kanonokok, apátok, püspökök. Én ballagtam koporsója után elsőnek, hiszen más hozzátartozója nem volt. Én gyászoltam őt leginkább, mikor abba a kriptába helyezték, ahol kedves Laci bátyám is pihent.

Kanonok úr halálával Poperingtől el is szakadtam. Most már nem volt otthonom, bár sok jó barátom és Helene kisasszony is felajánlotta házáat. Egyre inkább úgy éreztem, itt már nincs maradásom, csak már pappá szenteljenek, s megyek haza Magyarországra édesanyámhoz.

Pappá szentelésem

Egy váratlan esemény megsűrgette pappá szentelésemet. A háborús események úgy hozták, hogy felszólítást kaptam a magyar követségtől, hogy április elsején lehetőség lesz különvonattal a Belgiumban élő magyaroknak hazájukba visszatérni. Nem kell külön folyamodvány és utánjárás, korlátlan mennyiségben lehet mindent hazavinni. Eredetileg a szentelés Pünkösdkor lett volna, de a háborús események a püspököket arra késztették, hogy húsvétra tegyék. Húsvét ebben az évben április 25-re esett. Előadtam kérésemet a püspök atyának, hogy a körülményekre való tekintettel engem előbb szenteljenek, hogy április elején hazamehessek a különvonattal.

– Stefán! Gondold meg – mondta a püspök. – Nem lenne jobb itt maradnod? Tudod, mennyire szeretünk téged. Flandriának nyereség lesz, ha itt maradsz.

– Kegyelmes püspök atyám, tudom, hogy otthon nagyobb szükség lesz rám.

– De – érvelt a püspök – ki tudja, mi lesz otthon.

– Éppen azért.

– Jól van, fiam, menj hát Isten nevében! Szívesen felszentellek téged egyedül. Mikor kívánod?

– Jövő héten lesz Gyümölcsoltó Boldogasszony – válaszoltam. – Gyönyörű nap lenne.

A püspök elgondolkodott.

– Nézd, 28-a vasárnap, Kapisztrán Szent János ünnepe. Szerintem ezen a napon kellene téged felszentelnem, hisz magyar vonatkozású szent, Hunyadi Jánossal ők győzedelmeskedtek a török felett Nándorfehérvárnál.

Csodálkozva néztem a püspökre, azután hálásan kezet csókoltam.

– Igaza van püspök atyámnak, a mostani körülmények között ez a nap a legstílszerűbb.

– Fiam – mondta a püspök –, akkor még egy egész heted van. Én most már felmentelek a tanulás alól. Menj lelkigyakorlatra a trappistákhoz.

Milyen nagy volt az örömöm, hogy ilyen váratlanul hamarosan bekövetkezik pappá szentelésem. Gyorsan közöltem a rektor úrral a püspök határozatát.

– Gratulálok, Stefán – mondta. – Ilyenre sem emlékszem, hogy a püspök valakit egyedül pappá szenteljen.

Hol legyen a szentelésed?

– Ha szabadna kérnem – válaszoltam –, itt a közelben van az Angyali Üdvözlés kolostora. A jó apácák egész életükben papi hivatásokért imádkoznak. Mindig szeretettel fogadtak. Gyönyörű kápolnájuk van. Ha ott szentelne föl a püspök atya, nagyon boldog lennék. A nővérek, akik soha nem hagyhatják el a zárdát, biztosan nem láttak még papszentelést.

– Jó gondolat, Stefán. Előterjesztem a püspök atyának.

Ezután siettem a négy árvámhoz, akiknek örömmel újságoltam, hogy rövidesen pappá szentel a püspök atya. Nagyon örültek, de amikor a kisasszony gondterhelten mondta:

– Te Stefán, akkor ez azt jelenti, hogy hamarosan hazamész. Mi lesz az árváiddal?

A gyerekek is elszontyolodtak. A legkisebb sírva bújt hozzám. A legnagyobb, aki már 17. évében volt, fülembe súgta:

– Akkor én is elmegyek.

– Hová? – kérdeztem csodálkozva.

– A missziókba – felelte határozottan.

– Igen – mondta a kisasszony –, ezt meglepetésnek szántuk. Mária hamarosan bevonul egy missziós rendbe.

– Nagy öröm és boldogság – mondtam meghatódva.

– A többiekről már gondoskodtam. Biztosítva lesz az ellátásuk, meg a tanulási költségekre is lesz fedezet.

Másnap reggel kerékpáron indultam a trappistákhoz, ahol nagy szeretettel fogadtak. Az apát rögtön kijelölt egy szerzetest, aki lelkigyakorlatomat vezeti, és az első szentmisémre felkészít.

– Bernát atya vagyok – mutatkozott be a mosolygós, 40 év körüli szerzetes.

– Én meg Stefán.

– A király? – kérdezte.

– Nem, a vértanú.

A páter elkomolyodott.

– Hát az még lehet belőled, amilyen most a háborús helyzet.

Kedves kis cellát kaptam, amelynek ablaka fenyőerdőre nyílt. Felemelő volt a kolostor csendje. A kedves Bernát atya beavatott az egyházi rend misztériumának mélységeibe. Sokat beszélgettünk, imádkoztunk együtt. Olyan volt ez az egész, mint egy fehér álom, amelyből csak

akkor ébredtem fel, amikor az apát úr áldását adta, és a jó Bernát atya elkísért a fenyőerdő széléig, ahol gyönyörű szép lourdes-i barlang emelkedett. Itt a Szűzanya oltalmába ajánlva indított útnak.

Brugge-be este érkeztem meg. Nagy lázban volt kis családom. A jó kisasszony újságolta, hogy Arnold atyával mindent elkészítettek. A kolostorban lesz holnap reggel a szentelés, hétfőn pedig a Szent Jakab-templomban az ünnepi első mise. Ez Brugge legrégebbi temploma. Gyönyörű, hangulatos, a gótika remeke. Mindenhová szétküldték a meghívókat. Ebben különösen Robertine, az orvos lánya segített ügyesen. A magyar követet is meghívták, aki egész családjával jön. Ott lesznek a brüsszeli magyarok is.

A nagy nap hajnalán már kora reggel imádkozva készültem életem legnagyobb eseményére. Hatkor becsengettem a kolostorba, bár a szentelésem csak nyolc órára volt jelezve. Jó volt egyedül lenni a hangulatos kis kápolnában... átgondolni egész életemet. Az isteni Gondviselés csodája olyan kézzelfogható módon nyilvánult meg eddig.

Arra eszméltem fel, amikor a püspök kíséretével bevonult. Jött a sok apáca, Arnold atya, a kisasszony a gyerekekkel, a doktor úrék, egy-két közelebbi jótevő.

A püspök atya mosolyogva mondta:

– Stefán! Hát miért könnyezel?

Nem is tudtam, mit hebegjek. A rektor segített ki zavaromból:

– Azt hiszem, kegyelmes atyám, Stefannak van miért könnyeznie.

Csodálatos volt az egész szertartás. Csendes, ünnepélyes, melyet a kedvesnővérek halk kórusa festett alá. Az utolsó vacsorához hasonló hangulat uralkodott szívemben, amikor a püspök krizmával megkenete kezemet, s szemembe nézve kérdezte:

– Fiam, engedelmeskedel-e nekem és utódaimnak?

– Igen – válaszoltam határozottan.

Kézzel a ruházta rám a papi hatalmat, azután együtt mutattuk be a szentmisét. Milyen felemelő volt az átváltoztatás szavait kimondani, és az összes jelenlévőnek nyújtani az Úr szent Testét, a püspökkel együtt áldást adni!

– Most már pap vagy mindörökre – mondta a püspök átölelve, s jöttek sorra mind, akik nekem kedvesek. Meghatódtam, amikor Robertine azt suttogetta:

– Stefán, én most édesanyádat helyettesítettem. Tudom, hogy ő nagyon hiányzott.

Igen, az én drága édesanyám. Bizonyára értesült már, hogy ezen a napon szentelnek. Lélekben ő is itt volt, jelenlétét szinte éreztem. Édesapámra és a jó kanonok úrra is nagy hálával gondoltam. Bizonyára odafent ők is örülnek pappá szentelésemnek. Legboldogabb, azt hiszem, az én drága Laci bátyám.

Első szentmisém Belgiumban

1943. március 29-én szép kora tavaszi napra virradtam. Ez volt a nagy nap, amelyre úgy vártam és annyit készültem.

Az ősrégi, középkori város, Brugge, Flandria fővárosa, napfényben fürdött, amikor kiléptem a feldíszített kapun. A papság és a ministránsok hada várakozott kinn az ünnepi csendben. Megkondultak a Szent Jakab-templom harangjai. A tornyon nagy pápai sárga-fehér lobogót lengetett a szél. Az asszisztenciával együtt gyönyörű, aranyhímezű miseruhában vonultunk a téren át. A házak fellobogózva. Hívók serege. Olyan ünnepi hangulat uralkodott, hogy megdobbant a szívem. Alig tudtam könnyeimet visszatartani, amikor láttam, hogy a menet élén magyar zászló leng. Mint egy koszorú, a magyar ruhás gyermekek csoportja vette körül.

Azt követték piros ruhás ministránsok, karinges szeminaristák, kanonokok, hermelinprémes gallérral. Aranyos mellkeresztjük csillogott a napfényben.

Az én kézvezetőm, a püspök helynöke, vikárius generális, a kanonok úr legkedvesebb barátja volt. A diakónusok, a Szent Jakab esperes-plébánosa és a jó Arnold atya is ott voltak.

Mikor bekanyarodtunk az ősrégi templom boltíves kapuján, felbúgott az orgona, felharsant az énekhar: „Tu est sacerdos in aeternum... – Te pap vagy mindörökké.” A templom zsúfolásig megtelt. Legelől a fenntartott helyeken Helena kisasszony, a doktor úr és családja Robertinnel, a kisasszony a négy árva gyerekkel és sok jótevőm, ismerősöm, a magyar követség nagy létszámmal, de sok más, ismeretlen arc, akik most mind egyek az imádságban, szeretetben, hálatelt a szívük, mert egy új pap lép először az Úr oltárához. Szívvel-lélekkel énekelték: „Veni Sancte Spiritus.”

Örömteljesen, szívem mélyéből csendült fel a „Gloria in Excelsis Deo!” A szentbeszédet Arnold atya mondta. Magyarul kezdte:

– Kedves István barátom! Messze Magyarországból, a Duna partjáról indultál egyszer fiatalon, mint szegény vándordiák, hogy pap lehessél Flandriában. Szegény édesanyád keresztet rajzolt homlokodra, hogy a kereszt védelmezzen, oltalmazzon.

Miket mondott még a jó Arnold atya, sohasem tudtam meg, mert úgy összeszorította a szívemet a fájdalom, szememet könny borította el. Az én drága édesanyámat láttam, ahogy búcsút intett nekem. Ó, ha ő is itt lehetne! Ő lenne a világ legboldogabb édesanyja. De ez a borzalmas háború közénk állt. Édesapámat elragadta a halál, a kanonok úr is az örök hazába költözött. Nincs itt már senki, akivel együtt örülhetnék, csak a jó Mária néni, a kanonok úr öreg gazdaasszonya, aki szorgalmasan törölgeti könnyeit. Felajánlaskor, az itteni szokás szerint, ereklyecsókra járulnak. A Szent Kereszt ereklyét nyújtottam a híveknek. Két ministráns fiú mindenkinek osztott első szentmisés képet, melyen ez a felírás volt: „Vágyva vágytam e húsvéti lakomát enni veletek, mielőtt szenvedek.” (Lk 22,15).

„A szolga nem nagyobb mesterénél.” Add, Uram, hogy az én egész papi életem áldozat legyen. Teljes önátadással adjam magam, mint egyszerű, alázatos pap, gyümölcsöző apostolkodást folytassak a lelkekért. Az utolsó vacsora örömdetes és szomorú hangulatában mutatom be első szentmisémet, az én olyan kedves hozzátartozóimért, flamand jótevőimért, Magyarországiért és Flandriáért.

„Öröm és hálatelt szív. Hála a jó Isten irgalmának és Máriának, mennyei édesanyámnak segítségéért és a ti nemes támogatástokért, hogy elérhettem magasztos ideálm. Sacerdos sum in aeternum; Pap vagyok mindörökké.”

Szomorú, fájó is szívem, mert vágyaim teljesedése azt jelenti, hogy istenhozzádott kell mondani drága Flandriámnak, melynek áldott hantjai alatt pihen az én tiszteletre méltó nevelőatyám és drága testvérem. „Sacerdos et Hostia. – Pap és áldozat.”

Mikor az átváltozás szavait mondtam, és fölemeltem a magasba a hófehér Ostyát, az Úr szent Testét, a hófehér virágdíszben pompázó oltár felett, a tömjénfüst felhője között, mintha felkelt volna a nap, tavaszba borult az egész világ. Új élet távlatai nyíltak meg előttem. Milyen boldog voltam, amikor áldozáskor az Úr drága Testét nyújthattam. Először a jó Mária néninek, aki mintha édesanyámat helyettesítette volna, azután minden jó barátoknak, ismerősnek, kiknek sora nem akart elfogyni. Milyen boldogság volt az első áldásomat adni, mintha mindenkinek, az egész világnak szólt volna. Felcsendült a „Te Deum”, amelyet hálatelt szívvel énekeltünk. Boldogan osztogattam újmisési áldásomat. Végül pedig a magyar himnusz Arnold atya orgonálta, és az ott lévő magyarok lelkesen énekelték. Bizony már majdnem dél volt, amikor visszatértünk a házba, és a miseruhát levetve, el tudtam vegyülni a tömegben, mely az egész teret betöltötte. Majd szétszedtek. Hangos ovációval éltettek, virágokkal halmoztak el, meleg kézszorítással gratuláltak, vagy kezét csókoltak. Hol flamandul, hol magyarul szölongáltak. Rengeteg szeretettel vettek körül. Nem győztem csodálkozni, hálálkodni, ilyen nagy ünneplésre nem is mertem gondolni. Szegény, Isten vándorkája voltam, és most úgy éreztem, csodálatos szeretettel tisztelik bennem a papot, mint köztük járó Krisztus-helyettest. Végül Arnold atya mentett ki a hívek gyűrűjéből, és vitt a feldíszített házba, ahol már asztalnál ült a papság és legközvetlenebb jótevőim, a díszebédre. Lehattunk vagy harmincan, nem tudom, honnan kerítették elő azt a sok finomságot, hisz a német megszállás miatt teljesen ki volt éhezve az

egész ország. A vikárius generális emelkedett szólásra, aki drága nevelőapámat helyettesítette. Visszaemlékezett 1933. június 29-re, Szent Péter és Pál ünnepére, amikor a püspökkel együtt vendége volt:

– Egyszer csak késő este csengettek. Az inas rontott be hozzánk, akik a dohányzóban beszélgettünk: „Stefán van itt, gyalog jött Magyarországról.” Úgy ugrottunk fel, hogy nekem még a szivar is kiesett a számból. Már ott is állt Stefán rövid nadrágban, elnyűtt cipőben, köpeny a vállán, tarisznya a hátán. „Laudetur Jézus Krisztus!” – köszöntött ránk csengő hangon.

„Hát te hogy jöttél ide?” – kérdezte a kanonok úr. – „És miért jöttél?” – fűzte hozzá kicsit zavarban. „Az apostolok lován – felelte Stefán –, azért, hogy pap lehessenek.”

„Hát ez jó – kacagott a püspök úr –, nem rossz Péter és Pál napjára, hát csak gyere, fiam, én áldásomat adom rád.” Most már a kanonok úr is mosolygott. Én pedig belekaroltam Stefánba, és úgy kísértem a püspök elé. De már a kanonok úr nővére és a gazdaasszony is berohant, mert az inas elmondta nekik is, hogy itt van Stefán. Lett nagy vigalom. Stefán azt sem tudta, kihez szóljon, kit öleljen, kit csókoljon. Ennek ide s tova 10 esztendeje. Én végigkísértem Stefán életének ezen tizedét. Tudom, hosszú, küzdelmes volt az út, de elérte célját. Most a kanonok úr emlékére ürítem poharamat, és a jó édesanyjára, aki biztosan szívszorongva várja pap fiát. Amilyen kedves volt nekünk Stefán, úgy legyen kedves Magyarországon is. Úgy zárják szívükbe az ő magyarjai, mint mi, flandriaiak, mert Stefán, mi téged soha nem feledünk.

Összekoccantak a pezsgőspoharak, mindenki szívében meghatódottság ült...

Még egy hetem volt, mert április 5-én indult a különvonat Budapestre. Annyifelé hívtak, hogy tartsak első szentmisét, hogy Arnold atyára bízam, ő készítse el a programot.

A brugge-i szemináriummal kezdtem, majd Torhout, Meenen, Ieper, Popering, Gent, Brüsszel városokban tartottam ünnepélyes szentmisét, elsőmisés áldással. Szinte diadalút volt ez Belgiumon keresztül. Könyvemből elég sokan ismertek, de mégsem gondoltam, hogy ennyire szívükhöz férköztem a jó belgáknak, akik lelkesen ünnepeltek, és dacára a háborús viszonyoknak, minden helyen rengetegen jöttek össze, és halmoztak el ajándékokkal. Annyi misefelszerelést, kelyhet, értékes szobrot, könyvet, ruhaneműt kaptam, hogy ha nem különvonattal utazunk, nem is tudtam volna hazahozni. Szegény vándorfűként érkeztem, semmim sem volt, most gazdagon távozhattam, egy vagonra való holmival, sok pénzadománnyal, amit kénytelen voltam elfogadni. Minden egyes szentmisén sok kedves eseménnyel gazdagodtam, mindegyikről külön fejezetet írhatnék. Az a több száz levél, amit mindenfelől kaptam, nagy táskát töltött meg.

Brüsszelbe elkísért Mária, a jó gazdaasszony, Robertina kisasszony a négy árvával, Arnold atya, aki mindenről gondoskodott, és sok kedves ismerősöm is. A brüsszeli pályaudvaron virággal és énekszóval búcsúztattak; Flandria himnuszával. Bizony nehéz szívvel, könnyekkel a szememben ölelgettem végig őket. Nem is gondoltam, hogy ilyen fájó lesz Flandriától elszakadni. Mikor a különvonat kigördült, lelkesen énekelték: „Mijn Vlaanderen heb ik U hartlyk lief – Flandriám, szívből szeretlek téged.” Ott álltam meghatódottan az ablaknál. Integtettem hálátelt szívvel, és imádkoztam: „Isten, áldd meg Flandriát!” – és a könny csak úgy csurgóit a szememből.

Első misém Magyarországon

Esti szürkületben gördült be a különvonat Budapestre, a Keleti pályaudvarra. A sok hazatérőt rengeteg hozzátartozó fogadta. Az ablakból, akárhogy nyújtózkodtam, édesanyámat sehol nem találtam. Végül felfedeztem Imrét, ahogy a tömegben átfurakodva utat tört.

– Édesanyánk hol van? – kiáltottam neki.

– Otthon vár téged! – válaszolt, és felkapaszkodott hozzám a vonatra. Meghatódottan öleltük át egymást.

Kis csalódást éreztem, hogy édesanyám nem jött ki elé, de aztán megértettem. Igen, ő az otthon csendjében akarja pap fiának első áldását megkapni. Bizony, itt a zajos, tülekedő tömegben ez nem is lett volna lehetséges. Nem kis gondot okozott a sok csomag, szerencsére a különvonaton semmit nem kellett vámoltatni. Imre kocsit fogadott, a hordárokkal bajlódott. Egyedül indultam el Máriaremete felé, autóbusszon, villamoson, azután Hűvösvölgyön keresztül gyalog, mint egy zarándok, rózsafüzért imádkozva. Én is, ahogy Petőfi írja: „Egész úton hazafelé azon gondolkodám, miként fogom szólítani rég nem látott anyám.”

Úgy is jártam, mint nagy költőnk, mert bár nem jutott eszembe szebbnél szebb gondolat, mikor a kis házba toppantam, egy szót sem tudtam rebegni, csak álltam az ajtóban. A kis szobát mécses világította meg, mely a Mária-szobor előtt pislogott. Édesanyám, mielőtt megelőzhettem volna, már ott térdelt előttem.

– Áldásodat, fiam! – rebegte könnyezve.

Ez volt talán életem legszebb pillanata, amikor öszülő hajú édesanyám fejére tettem kezemet. Az áldás szavaiban benne volt minden hála, minden szeretet: csak utána jött a felszabadult, boldog ölelkezés. Annyi esztendő és sok szenvedés után a viszontlátás öröme. Talán ilyen lehetett az a húsvét hajnali találkozás, amikor a Feltámadt Krisztus, az Örök Főpap, elsőnek édesanyjára adja áldását a kis otthon magányos csendjében. Mennyi kérdés, mennyi felelet. De jó, hogy Imre csak késő este érkezett a csomagokkal. Már éjfél is lehetett, mikor asztalhoz ültünk, hogy az ünnepi vacsorát elfogyasszuk.

Másnap édesanyám és Imre bátyám nem győztek csodálkozni a sok ajándékon. Isten áldja ezeket a jó belgákat – mondta édesanyám nem is egyszer. De kár, hogy Laci bátyátok és édesapátok ezt nem láthatja. Felmentem a remetei kegytemplomba, mely öt percre volt tőlünk. Sokáig térdeltem a kegykép előtt, hálát adva a Szűzanyának mindenért. A kegytemplomot a szervita atyák látták el. Nagy szeretettel fogadtak a rendházban. Kértem, hogy mindennap ott misézhessek.

– Jól van! Természetesen – mondta a rendfőnök –, de egy ünnepélyes elsőmisét is kell tartanod. Édesanyáddal ezt már megbeszéltük, hiszen te vagy az első pap itt Remetén. Ezt nagyon meg kell ünnepelni. Húsvétkor lesz az ünnepélyes első szentmiséd, a Szívújságban is meg fog jelenni. Szépen felkészülünk rá, hisz húsvét április 25-én, nagyon későn lesz. Még majdnem három hét.

Felejthetetlenek voltak ezek a napok Máriaremete csendjében. Mintha nem is lett volna háború. Kezdek virágozni a gyümölcsfák, minden zöldellt, házunk mögött egy erdő susogott rejtelmesen, kis patak folydogált a hegyek közül kibukkanva. A templomtorony hívogató harangszavára de sokszor mentünk édesanyámmal és Imivel. Milyen bensőségesek voltak ezek a csendes szentmisék hármásban. Imi ministrált, s én boldogan nyújtottam neki az Úr szent Testét.

Verőfényes húsvétra virradtunk. Mikor a templomhoz értünk, bár már zsúfolásig megtelt, de még egyre jöttek a zarándokok. Igazi alleluja, húsvéti hangulat volt. Zúgtak a harangok, az orgona hangját túlharsogta a hívők éneke: „Örvendetes napunk támadt, Krisztus Jézus mert feltámadt. Örvendjünk, vigadjunk, Alleluja!”

Drága édesanyámnak biztosan ez volt a legörvendetesebb napja... Milyen kárpótlás annyi keserűségért!

A szervita rendfőnök mondta az ünnepi beszédet:

– Milyen csodálatos az isteni Gondviselés. Elindult egy fiatal vándor, hosszú útra, gyalog Belgiumba. Csak édesanyja imái kísérték. Hosszú küzdelmes évek után, mint Isten felszentelt papja jött vissza, hogy özvegy édesanyját megörvendeztesse, és szegény, árva magyar népét megerősítse most a dúló háború közepette.

Még sokáig beszélt a páter. Nagyon meghatóak lehettek szavai, mert sok zsebkendő került elő. A beszéd utáni nagy csendben fel-feltört egy-egy hangos zokogás. A Te Deum majd szétvetette a falakat; majd harsogva zengett az „Isten, áldd meg a magyart...” Újmisés áldásomnak se vége, se hossza nem volt. Már rég elharangozták a delet, de még mindig

osztottam. Nem fáradtam el, ez volt az igazi öröm: áldást adni. Bárcsak mindig áldása lehetnék a magyar népnek! A rendház nagytermében volt a lakoma. A jó páterek kitettek magukért. Mikor a házfőnök felemelte a poharát, elsőnek édesanyámat köszöntötte: „Áldja Isten a jó édesanyát, aki ilyen papnak nevelte fiát.” Másnap jelentkeztem a váci püspöknél.

– Már vártalak, fiam – mondta kedvesen –, Isten hozott! Hová helyezzelek?

– Püspök atyám – válaszoltam csendesen –, nekem mindegy, de legszívesebben az Alföldre mennék, valami szegény tanyai plébániára.

A püspök összedugta fejét az irodaigazgató kanonokkal, majd határozottan azt mondta:

– Nono, fiam, azért a pusztára nem küldelek. Most kértek tőlem egy hitoktató káplánt Pesterzsébetre.

Megdobbant a szívem. Pestnek nagy külvárosa, ahol édesanyámék is laktak, mint fiatal házasok. Lehajtottam a fejemet, és megcsókoltam a püspök felém nyújtott kezét. Áldását kértem, hogy megállhassam ott a helyem.

V. fejezet

Az én sasfiókáim

„De ne fussatok! Fogjátok föl a csecsemők programját!” „Ego memet in ardua fixi!” – „Én a kemény életet választottam magamnak! Értsétek meg, hogy a sziklahasadékban – ezt a kemény fészket – az a sas rakta magának, kit az érzékiség meg nem közelít, kit a puhaság el nem kábít, kit a kellem le nem fog, hanem aki érzéken, káprázaton, mámoron, élvezeten és ittasságon, mint sűrű, illatos felhőn keresztül vágja magát hősies csapatjával, csupa sasfiókkal, kik a Napba nézni vágnak! Itt semmi sincs bélelve testtel, itt a lélek lakik.

Aki palotát akar nagyúri henyének, aki pihés-tollas fészket akar rakni csicsergős kedélynek, s abban végleg lakni, mikor már szárnyai megnőnek, az menjen másfelé, itt nem boldogul!”

Prohászka Ottokár karácsonyi elmélkedéséből vettem az elnevezést az én drága gyerekeimre: „Sasfiókák”. Ezekből az elhagyott, árva utcagyerekekből, kis csavargókból akartam egy elit csoportot nevelni, akiknek a legmagasabb, a krisztusi ideál ad szárnyakat, hogy magasba emelkedjenek. Azért adtam nekik jelszavul: „Ego memet in ardua fixi.” – Én a kemény életet választottam. Értük akartam küzdeni, minden áldozatot, kockázatot vállalni, azért lett az én jelszavam: „Mindent a sasfiókákért, a sasfiókákat Istenért!”

M - A - S - A - S - I

Repülőgépek zúgtak, bombák robbantak. Pestszenterzsébet egyharmada romokban állt. Akkor kezdtem építkezni. Otthont romokból, az elhagyott, elárvult gyermekeknek, hogy mentsem ezeket az elvadult, szenvedésben, nélkülözésben, szeretetlenségben megtört kis lelkeket. A Dezső utcában kezdtem fészket építeni nekik. Az első „vadvirágaimat” Budapest nagy külvárosában és Csepelen szedtem össze. Az a romos ház, amelyet erre a célra megszereztem, szörnyű állapotban volt. Se ajtaja, se ablaka nem volt. A mennyezet lógott a ferdére csúszott tető alatt. Reménytelen látvány, szomorú, háborús képe az elhagyatottságnak.

Mikor a házba betértem, térdig álltam a vízben. Amit csak lehetett, kidobáltam az ablakon. Elkezdtem egyedül építkezni. Közeli szomszédom egy félig leégett gyár. A tulajdonos elmenekült, a gondnok a pincében lakott a családjával. Megengedte, mindent felhasználhatok az építkezéshez, ami a gyár területén található. Volt is ott minden: téglák, cement, cserép, mész. Egy öreg kőművessel kezdtem építkezni, mit sem törődve a légiriadókkal, melyeket sűrűn követtek bombázások. Azon az alapon, hogy nem érhet nagyobb vesz, hiszen már egy tucat árva gyereket összeszedtem. Kellott az otthon, tehát vidáman építkeztünk.

Honnan szedtem ezeket az árvákat? Két kisgyermeket: 8 éves fiúcskát és 6 éves húgocskáját egy lebombázott ház sarokszobájában találtam hangosan siránkozva: „Apuka, Anyuka!” Az apjuk holtan feküdt a romok alatt, édesanyjuk vérző sebekkel, eszméletlenül. Alig tudtam a kövek alól kihúzni. Csepelről két kis testvérkét hoztak, az anyjuk kórházban, az apjuk a fronton tűnt el. A legkisebb fiúcska – Pityunak becéztük – csak 10 hónapos volt. Hétéves a nővérkéje, másik testvére 4 lehetett. Szüleiket elsöpörte egy bombázás. Ez a kis Pityu jelentette a legtöbb gondot. Honnan lehet tejet szerezni egy körülfalt városban, melyet lőttek és bombáztak? A 3 éves Géza kis zsidó fiú volt. Szüleit a németek vitték el. Két nővérke, 5-6 évesek, mindig siránkozva, várta szüleit, kik soha többé nem kerültek elő.

Egy fiúcska – csupa rongyokban – kopogtatott az ajtón. Azt sem tudtam, honnan jött. Szegényke ő sem tudta, hogy került hozzám, csak annyit rebegett, hogy ide küldték. Három

másik gyermeket szomszédok hoztak, annyit mondtak, hogy apjuk meghalt valahol Oroszországban, anyjuk pedig egy hete elment élelem után, azóta sem látták. Nem is került meg szegény többé. A legtöbb gyermekről semmiféle adatom nem volt. Szegény, kiéhezett, rongyos kis gyermekhad. Létszámuk napról napra nőtt. Ezeknek akartam meleg otthont biztosítani, szeretetet adni a félénk kicsiknek, akik minden zajra összebújtak. Én, a szegény paptanár, kisegítő káplán.

Milyen jó volt két évig a Belgiumban, újmisésként kapott sok-sok ajándék! Volt mit szétoztanom a város peremén, a nyomortanyákon, de most már mindenemből kifogytam. Most, amikor a legnagyobb volna az anyagi szükségem. Szerencse, hogy a jó pestszenterzsébeti hívek megszerettek, hiszen látták, hogy minden időmet a szegény, elhagyott gyermekekre szentelem. Mindent kigondoltam, hogy pénzt szerezzek, a mezítlábas gyermekeknek cipőt vegyek.

Akadtak segítőtársaim is. Vittük a gyermekeket kirándulni. Teadélutánokat rendeztem, amihez a jó hívek adták az uzsonnáhozvalót. Minden kapóra jött. Tudtam kihez fordulni. Nem is csalódtam, mert bár mindenkinek gond volt élelemhez jutni, árváim számára mindig akadt valamicske. Persze, egész nap lótottam-futottam, kerékpárral beszerző körúton voltam. Nagy volt mindig az öröm, ha lepakoltam a csomagokat. Kíváncsian vettek körül a gyermekek. Összevissza zibongtak, mint az éhes sasfiókák.

– Mit hozott, atya?

Mindennek tudtak örülni, de én még jobban örültem, és hálás voltam az isteni Gondviselésnek, hogy gondoskodik az ég madarairól és a mezők liliomáról.

Építettük a kis otthont, nem volt más megoldás, hiszen annyi házat lebombáztak. Furcsán is néztek a járókelők, hogy mi építkezünk a bombázások közepette, mikor az emberek javarészt pincében, bunkerekben laknak.

Jaj, de dühös voltam egyszer egy amerikai bombázóra, aki akrobatikus mutatványokat végezve, a velünk szemben lévő házat szinte elsodorta. A légnyomás mind betörte ablakainkat. Honnan szerezzek most üveget? Csak deszkával tudtuk pótolni.

A ház nem volt nagy. Három helyiségünk lett lakható. Egyik volt a konyha, a másik két helyiségben matracokon, szalmazsákokon aludtak a gyermekek. Szükségmegoldás volt. Óvóhely nem volt a környéken. Légiriadó alatt összebújtam a gyermekekkel. Imádkoztuk a rózsafüzért. Bizony nemegyszer előfordult, hogy a környékeliek is hozzánk kopogtak be egy kis meleg ételért, mert ha egyszer is naponta, de meleg étel mindig jutott gyermekeimnek, így tengődünk egyik napról a másikra. Egy nap egy özvegyasszony kopogtatott be hozzám három gyermekével. Pesti lakásuk belövést kapott. Szerencse, hogy épp a templomban voltak. Szeretnének leutazni Pécs mellett Kovácsszénára. A jóasszony rábeszélte, hogy a nyári hónapokra menjünk le velük. Tud szállást biztosítani, s oda nem jut el a háború zaja. Könnyebben lehet élelmiszerhez is jutni. Plébánosom is ajánlotta, hogy menjünk le. Jót fog tenni a gyermekeknek egy kis nyaralás. Két asszony is ajánlkozott, hogy elkísérnek és a gyermekekről gondoskodnak. Föl is kerekedtem 15 gyermekemmel, tele csomagokkal. Én húztam a négykerekű kocsit. A kicsiket föl pakoltuk rá, és úgy indultunk gyalog az állomásra. Nem kis feltűnést keltettünk. Egy reverendás pap a kocsi előtt, nevetgélő gyermekek, akik a kocsit tolták. Egy jólöltözött asszonyság elém ugrott kezét csókolva. Megilletődve rebegte, hogy ilyet még nem látott, egy pap kocsit húz, szegény kis gyermekekkel megpakolva. Erszényének egész tartalmát kezembe nyomta.

Nagy nehezen helyet kaptunk a vonaton, mely ingyen vitte a kitelepítetteket.

Majd egy napig tartott az utazás, órákig vesztegeltünk, míg megérkeztünk Abaligetre. Onnan sikerült egy szekéren a hegyek közt meglapuló kis falucskába, Kovácsszénára jutni. Nagy volt a meglepetésem, hogy a falusiak, javarészből asszonyok, milyen szeretettel fogadták kis árváimat. Egy óra sem tellett bele, úgy szétvitték a gyermekeket, hogy még egy tucatnyi is elkelt volna belőlük. Ez a kis nyári pihenés jót tett mindannyiunknak, de egyre riasztóbb hírek terjedtek, hogy közeledik a front. Egyik nap egy kerékpárt kerítve bekarikáztam Pécsre.

Vagy 30 kilométerre volt a város. A gyönyörű erdős, hegyes vidék eszembe juttatta a tirolai hegyeket, amikor még ott kerékpároztam. De sok minden történt azóta!

Pécs zsúfolva volt menekültekkel. Az utcán kocsik, szekerek, menekülők ezrei. Alig tudtam eljutni a templomig. Még a székesegyház is menekültekkel volt tele. Egy ismerős kanonokot kerestem fel, akit majd szétszedtek a segítségre váró emberek.

– Jaj, fiam! Nyakunkon a háború. Éjjel már hallottuk az ágyúzást. Itt nincs mese. Nézd ezt a sok szerencsétlent, hontalant!

Mikor előadtam, hogy árva gyermekekkel tanyázok a közelben, a fejét csóválta:

– Fiam, én azt ajánlom, minél előbb menjetek vissza a fővárosba, most az a legbiztonságosabb hely.

Mikor este Kovácsszénán a gyermekeket összeszedtem, nagy volt a sírás-rívás, úgy megszerették őket. Másnap jó sok étellel megpakolva kocogtunk be az állomásra. Csak egy tehervonat vagonjában tudtunk helyet kapni, azt is az állomásfőnök jóvoltából. Majdnem két napig tartott az út, míg visszaérkeztünk Pestszenterzsébetre. Plébánosom, a jó Décsei atya, nagy örömmel fogadott.

– Csakhogy megjöttél, Pityukám! Azt hittem, soha sem kerülsz haza ebben a nagy felfordulásban. Már annyi gyermeket hoztak a nyakamra, hogy nem győztem magyarázkodni, hogy valahol vidéken vagy. Egyik káplán atya ijedtében elmenekült Aszódra a bombázás elől.

Szegény, alighogy hazaért, másnap már becsapott egy bomba abba a domonyi házba, ahol plébánosával együtt halálukat lelték. Lesz elég munkád, hiszen egyedül maradtam.

Volt is sok teendőm. Hiszen annyi volt a szerencsétlen hívő, akiket segíteni, vigasztalni kellett. Egyre több lett a szerencsétlen árva. A tél rohamosan közeledett. Gondoskodni kellett tüzelőről, tartalék étellel, hiszen a helyzet egyre kilátástalanabb lett. A háború pusztítása erősen éreztette hatását. Bizonytalanság, nyomorúság volt mindenütt. Komoly gondot okoztak a zsidó családok, akik nálam kértek menedéket üldözőik, a németek és a nyilasok elől. Kis árvaházam annyira zsúfolt volt, hogy csak egy házaspárt és tízéves kislányukat – a csepeli Schell-gyárból – tudtam befogadni. A többieket különböző hívő katolikus családoknál helyeztem el. Bújtatásuk nemcsak veszélyes volt, de nagy gondot is okozott, mert élelmezésükről is nekem kellett gondoskodni, így állandóan beszerzőúton voltam kerékpáromon. Nagy öröm volt, mikor egyszer egy félig lebombázott konzervgyárra bukkantam, ahonnan több zsák konzervet tudtam összeszedni. Csodálatos, hogy a Gondviselés mindig segítségemre sietett. A kis árvaházam konyhájában néhány jó asszonyosság szinte állandóan süített-főzött, hogy a rám bízottakat el tudjam látni. Plébános atya rám bízta a Szent Antal-persely minden bevételét. Ez is nagy segítségemre volt.

Ahogy közeledett a tél, Pestszenterzsébetet is egyre jobban ellepte a menekülők sokasága. A légitámadások egyre sűrűbbek lettek. Egy alkalommal, nem messze tőlünk, lelőttek egy amerikai bombázót. Az égő gép a házunk felett süvített el, egy ejtőernyőst láttam lebegni a levegőben. Rohantam én is a közeli tér felé, ahol földet ért. Mire odaértem, már nagy tömeg vette körül a szerencsétlent.

– Üssétek agyon! – kiabálták többen.

A sápadt, nyúlánk, szőke fiatalember ijedten védekezett. Menekülni próbált, de sebesült lábával nem bírta a futást. Éppen idejében értem oda, hogy közbelépjek.

– Ne bántsátok – kiáltottam hangosan –, hiszen sebesült, látjátok, hogy vérzik!

– Ezek bombáznak le bennünket, az ártatlan lakosokat! Agyon kell verni! – kiáltozták összevissza. Szerencsére többen felismertek. A sebesült látta, hogy pap vagyok.

– Mentsen meg, atyám! – könyörgött angolul.

Három-négy ember mellém szegődve segítségemre sietett. Szerencsére egy katonai járőr futva közeledett, és erélyesen közbeléptek. Elszállították a sebesültet. A morajló tömeg fenyegetőzve tolongott körülöttünk. Nem mertem magára hagyni szerencsétlent, míg csak el nem értünk a rendőrségi épülethez, ahová becipeltek. Annyi hálával rebegte szemével a sebesült:

– Köszönöm, atyám!

Már leesett az első hó. Az elsötétítés miatt a hajnali miséket is későbbre kellett tenni, így is nagyon kevés hívő vett részt rajtuk, de az én gyermekeim mindig ott voltak. Csilingelő hangon énekelték: „Harmatozzatok, égi magasok...” így köszöntött ránk karácsony szent estéje. Bizony, fenyőfára nem lehetett szert tenni. Egy-két fenyőgally helyettesítette a karácsonyfát. Ez volt kis árvaházam első karácsonya. Betlehemi jászolkát állítottam a szoba sarkába. Villany már napok óta nem volt. Gyertyafénynél ültük körül a melegen duruzsoló kis kályhát. Az én gyermekeim és a nálam bujkáló zsidó család mégis oly meghitt, családi hangulatban énekelt: „Mennyből az angyal, lejött hozzátok.” Nem orgona kísérté énekünket, hanem morajló ágyúdörgés, mert még ezen a szent estén sem szünetelt a háborús gyűlölködés. Sztálin-gyertyák világítottak a sötét éjszakában, repülőgépzúgás, robbanó bombák zavarták a szenteste nyugalmát. Éjféli miséről szó sem lehetett, de ide, a szegényes szobába mégis leereszkedett közénk az isteni Kisdéd, a betlehemi istálló szegényes igénytelenségébe.

Annyi lisztet össze tudtam hozni, hogy fehér kalács jusson ezen az estén. Dióról, mákról persze szó sem lehetett, de a kalács mindenkinek nagyon ízlett. Egy-egy csésze meleg tea, és kész volt az ünnepi vacsora. Karácsonyi éneket próbáltunk halkan, de a zajos ágyúzás elnémított bennünket.

– Elmondok egy karácsonyi történetet – mondtam a gyermekeknek.

– Igazán megtörtént? – kérdezte Feri, a legelevenebb sasfiókám.

– Persze hogy igaz, édesapámmal történt. Akkor is háború volt. A magyar katonák a Kárpátokat védték. A gyerekek közelebb húzódtak hozzám. A zsidó lányka gyorsan a lábamhoz kuporodott.

– Jaj, ez nagyon érdekel – rám nézett nagy szemével.

– Édesapám minden karácsonykor elmondta nekünk ezt a történetet: Magas fenyők, hófödte bércek közt ásták be magukat a futóárokba. Közeledett a karácsony. Azt remélték, hogy majd szünetelnek a támadások ezekben a napokban, de épp ellenkezőleg. Az ünnepek előtt előretörték az oroszok. Az első vonalnak édesapám volt a parancsnoka. Heves gépfegyvertűz sem tudta megállítani a rohamozó ellenséget. Parancsot adott az ellentámadásra. Kiugrott a lövészárokból, de valami éles fájdalmat érzett, mintha fölemelték volna a földről, majd egy nagy zuhanás. Minden elsötétült körülötte. Halk, csendes énekszó térítette magához: „A kis Jézus megszületett, örvendjünk...”

– Hol vagytok? – kezdett eszmélni. – Az a támadás, az a zuhanás, hát csak a mennyországban lehetek. Énekelnek az angyalok. Óvatosan kinyitotta a szemét, hatalmas csillogó karácsonyfa, körülötte hófehér ruhában éneklő angyalok. Ilyen a mennyország? Ezek az angyalok mintha apácaik volnának. Próbált felemelkedni, de mintha minden tagja ólomból lett volna. Furcsa! Ez volna a mennyország? Szinte felsírt:

– Hol vagytok?

Egy fehér apáca rohant hozzá. Csendesen suttogetta:

– Nem szabad felülnie.

– Hát ez nem a mennyország? – rebegte édesapám.

A fehér apáca mosolyogva ingatta a fejét:

– Nem, ez itt kórház, de maga majdnem a mennyországba került.

Olyan csalódást érzett, szemét elhomályosították a könnyek.

– Hogyan kerültem ide?

– Eszméletlen állapotban hozták ide a Kárpátokból, és ma van Szenteste, azért énekelünk a karácsonyfa körül.

Próbálta fejét megmozdítani. Már látta. Jobbra-balra fehér kórházi ágyak. Nagy teremben feküdt.

– Mi lett a Kárpátokkal? – rebegte édesapám. – Mi lehet a családommal?

Az apáca kedvesen suttogetta:

– Most semmivel se törődjön, csak pihenjen. Magát a Jézuska nagyon szereti, hogy ezen a szent estén magához tért.

Olyan megnyugtatóak voltak a szavai, olyan édesen zengett a karácsonyi dal, hogy mély álomba szenderült, és megint csak a mennyországban érezte magát.

– Szép lehetett – mondta Feri.

– Meddig volt az atya édesapja kórházban? – kérdezte Rózsi, a fekete hajú, árva leányka.

– Bizony még soká – feleltem elgondolkodva. – Nem is gyógyult fel, hadirokkant maradt. Csendesen kopogtak az ablakon. Óvatosan kikémleltem, de azután szélesre tártam az ajtót.

– Klára nővér! Isten hozta! – kiáltottam meglepve.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! Sok kegyelmet és békességet a karácsonyi ünnepekre!

A gyerekek hangos örömmel vették körül a jó kedvesnővért, aki nagy kosarat tett az asztalra.

– Ezt a Jézuska küldi nektek – mondta mosolyogva.

Meglepődve nézték, amit Klára nővér kipakolt: foszlós kalács, alma, dió, egy zacskó kristálycukor, két nagy üveg baracklekvár.

– De drága Klára nővér – mondtam hálálkodva –, ezen a szent estén, ebben a sötétben, belövések közepette, a város túlsó széléről? Hogy köszönjem meg ezt az örömet, ezt a meglepetést?

– Hogyan feledkezhattunk volna meg a mi jó lelkiatyánkról karácsony szent estéjén? Teréz főnöknő annyi szeretettel emlegeti mindig az atyát, hiszen annyit fáradozik az árvákért, a szegényekért. Mi, akik szegénygondozó nővérek vagyunk, mi tudjuk értékelni igazán.

Bizony, nekem nagy segítségemre voltak ezek a jó gondozónővérek, akik Pestszenterzsébeten és Soroksár határában éltek szerény kolostorukban, melynek én voltam a lelkésze. A püspök atya kinevezett gyóntatójuknak. Minden héten meglátogattam őket. Segítettek a szegények gondozásában, a zsidók bűntudatában és élelmezésükben is. Minden lehetőt megtettek. Olyan jólesett ez a karácsonyi ajándék az ő részükről, s még örömteljesebb lett a hangulat, mikor Klára nővér is közénk telepedett. A gyerekek az ölébe ültek. Bár egy-egy becsapódás figyelmeztetett a háborúra, a mi kis otthonunkban mégis békesség volt. Karácsony napján a karmelita nővérek zárdájának pincéjében mutattam be a szentmisét. A gyermekeim is mind velem voltak. A nagy óvóhelyiség csak úgy visszhangzóit az énektől: „Mennyből az angyal, lejött hozzátok...” Csak egy-két gyertya pislogott az oltáron, mégis betlehemi barlangban éreztük magunkat. A szentmise után egy idős karmelita apáca félrevont. Kis, gondosan becsomagolt dobozát nyomott a kezembe.

– Tisztelendő atya – suttozta egészen halkán. – Ebben a dobozban egy dupla fedeles aranyóra van. Régi családi ereklye, melyet megőrizhettem. A tisztelendő főnöknőtől engedélyt kértem, hogy ezt önnek adhassam árvái gondozására. Ez biztosan jól fog jönni.

Szabadkoztam, hogy nekik is szükséges lehet.

– Nem, nem! – mondta a nővér sietve. – Csak tegye el! Önnél ez jobb helyen lesz.

Alig tudtam köszönetemet kifejezni, a nővérke eltűnt a sötét pince folyosóján.

– A kis Jézuskában nem lehet csalódní soha. Majd megkapod azt az aranyórát, amikor legnagyobb szükséged lesz rá – ismét hallani véltem édesanyám oly sokszor beteljesedett szavait.

Kibontottam a csomagot. Csillogott, ragyogott a tenyeremben a gyönyörű, súlyos óra. Valóban, ez a legjobbkor jött. Ez most a legjobb valuta.

Egy meleg könnycsepp hullott a szememből az aranyóra lapjára.

– Igazad volt, drága édesanyám! Jézuskában soha nem lehet csalódní.

1945. január első napjaiban egyre bizonytalanabb lett a helyzet. A szovjet hadsereg elérte Soroksárt. Állandóan dörögtek az ágyúk, kattogtak a gépfegyverek. Az utcák néptelenek voltak. Német tankok dörögtek. Nekem mégis el kellett hagynom kis otthonunkat. Kerékpárommal nemegyszer bekarikáztam Budapestre. Gondviselészerű volt, hogy mindig akadtam élelemre, mindig megrakodva értem haza. Egyszer éppen idejében érkeztem, mikor egy lovat majd szétvitt

egy gránát. Persze rögtön megrohanták az éhes emberek. Egykettőre szétdarabolták. Én sem voltam rest. Árva gyermekeimre hivatkozva lefoglaltam a ló egyik combját. Alig tudtam nagy nehezen rákötözni kerékpáromra, melyet aztán gyalog voltam kénytelen tolni, egészen Pestszenterzsébetig. Akikkel csak találkoztam, megbámulták a szokatlan látványt, hogy egy reverendás pap, egy nagy lócombbal kínlódik a kerékpárján. Végül egy munkás külsejű ember megszólított.

– Hová azzal a nagy lócombbal, tisztelendő atyám?

Megtöröltem verejtékező homlokomat.

– Az éhező árva gyermekeimnek hozom.

– Pestszenterzsébetre tart? – kérdezte a munkásember.

– Igen – válaszoltam megkönnyebbülve, mikor láttam, hogy a munkás nekigyürkőzik, és tolt vele együtt a biciklit.

Kitörő örömmel fogadtak, hiszen már későre járt az idő. Megcsodálták az értékes zsákmányt. Jó munkás barátom még arra is vállalkozott, hogy segített feldarabolni. Neki is jutott egy szép darab. Az asszonyok pedig fásírtot sütöttek. Egész hétre való ízletes táplálékunk lett. Csemege volt ez számunkra, hiszen hetek óta nem jutottunk húshoz.

Egy alkalommal a pacsirtai plébániáig karikáztam. Kerékpáromat kinn hagytam a kerítéshez támasztva. Annyira kihalt volt a környék. Az óvóhelyen a plébános meglepődve mondta:

– Hogy kerülsz ide? Hát már pár száz méterre van a front. Bármikor áttörhetik!

Sietve búcsút vettem. Süvítést, becsapódást hallottam a közelben. Valami szilánk kettévágta kerékpárom gumiját. Szaladva toltam, mögöttem ropogtak a puskák. Golyók fűtyültek a fülem mellett. Visszavonuló német katonák, gyalogosan, meg harci kocsikon, eszeveszett fejtelenségben rohantak el mellettem. Magam sem tudom, hogy értem haza épségben, a sebesült kerékpárommal.

– Itt vannak az orosz seregek! – robbantam be.

Kis otthonunkban mindent gondosan elrekesztünk, senki se mozdulhatott. Nagy volt a riadalom a gyerekek között, de megnyugtattam őket, hogy az orosz katonák nem bántják a kisgyermekeket. Az én zsidóim bizonygatták, hogy most ők lesznek a védőink, ha bejönnek az orosz katonák. Mégis nagyon nyugtalan volt ez az éjszakánk állandó ágyúzás és fegyverropogás közepette. Reggelre elcsitult a harci zaj. Január 9-e volt, amikor reggel óvatosan kimerészkedtem az utcára. Egy ismerős öreg nénikével találkoztam, aki vízért merészkedett ki.

– Jaj, tisztelendő atya! Már a nagytemplomnál vannak az oroszok. Házzól házza járnak, keresik a német katonákat.

Reverendámra előre egy nagy keresztet erősítettem, jobb karomra pedig vöröskeresztes karszalagot, így felszerelve indultam körútra, legelőször a nagytemplomba. Siralmas látványt nyújtott templomunk belseje. Valószínűleg éjjel ott tanyáztak a katonák, mindenfelé szemét. Sietve lementem a kriptába, mert oda helyeztem biztonságba az Oltáriszentséget, az összes kelyhet, értékesebb holmikat, egy üres kriptáüregbe, melyet gondosan álcáztam. A kriptában is nagy volt a felfordulás, bizonyosan az is át lett kutatva. Nagy örömömre nem találták meg a rejtékhelyemet. Hálatelt szívvel borultam le a szentségi Jézus előtt, de egyelőre mindent úgy hagytam, így biztonságosabb volt. A sekrestyében minden miseruhát kiszórtak. Több oltárterítő és alba hiányzott. A plébánián a prépost atyát a pincében találtam. Szomorúan mondta, hogy csak itt tudott meghúzódni, mert minden szobát megszálltak. Mikor benyitottam az én kis szobámba, majd hanyatt vágódtam az erős dohányfüst- meg italbűztől. Tele volt iszogató katonával. Mikor kézzel-lábbal magyaráztam, hogy ez az én szobám, egy orosz katona kezembe nyomott egy üveg pálinkát. Hiába szabadkoztam, kénytelen voltam egy kortyot lenyelni, de az erős ital úgy marta a torkom, hogy folytak a könnyeim a katonák nagy derűségére. Sikertől kitámolyogni a szobából. Az utcán dülöngélő, lövöldöző katonákkal találtam szemben magam, de csodálkozva tapasztaltam, hogy reverendámat meg a mellemre erősített keresztet figyelembe vették.

Mennyi sok kalandom volt Pestszenterzsébet és Máriaremete között! Hiszen nemcsak árváimról kellett gondoskodnom, hanem édesanyámról, meg azokról a menekültekről, kibombázottakról, akik a remetei házban húzódtak meg.

A Dunán az összes hidat felrobbantották a visszavonuló németek, csak egy kis hajóhíd volt a szigetenél. Kerékpárommal igyekeztem át a rozoga hajóhídon, melynek mindkét végén orosz katonák álltak őrt. Már a híd közepe táján jártam, mikor egy orosz katona rám szegezi golyószóróját. Kerékpáromra mutat. Int, hogy adjam oda. Első gondolatom az volt, hogy menekülök a kerékpárommal, de az orosz örök a túlsó parton, láttam, hogy figyelnek. Itt nem volt kiút. Jó helyet választottak maguknak. Hiába magyaráztam, hogy szükségem van a kerékpáromra, merthogy pap vagyok, vöröskeresztes betegápoló.

– Háború van! – kiáltott rám az orosz katona –, nekik még nagyobb szükségük van a kerékpárra.

A parton állt egy nagy teherautó, tele kerékpárral. Az én szegény gépemet is fellódították a többi közé. Mit volt mit tennem, ballagtam gyalog hazafelé, azzal vigasztaltam magam, több is vészett Mohácsnál.

Bizony csak este értem Máriaremetére, mert semmiféle közlekedési eszköz nem volt. Egy zsidó tanárnő lányával, kik már régen nálunk voltak, mikor meghallotta, hogyan jártam a kerékpárommal, adott egy címet: pesterzsébeti barátnőjéét, hogy egy női kerékpárt, melyet a padláson nála elhelyezett, adja ki nekem, ha még megvan. Szerencsére meg is kaptam ezt a kerékpárt, mely nagyon jó állapotban volt. Új segítség beszerzői utamon.

A rend csak nem akart helyreállni. Az ellátás egyre rosszabbodott.

Hideg tél volt: sokat havazott. Még szánkózni sem volt lehetőség. Rozoga szánkónkon tüzelőt húztunk haza. Estefelé senki nem merészkedett az utcára, az ajtókat jól bereteszteltük.

Egyik nap késő este egy részeg orosz katona verte puskatussal az ajtót. Mit volt mit tennem, kimerészkedtem az utcára. Erőszakkal be akart hatolni a házba. Elálltam az útját, erre rám fogta a fegyverét. Én kicsavartam a kezéből és kilöktem az utcára. Dühös kiáltással rám akart támadni, de a nagy kiáltozásra egy orosz járőr futott felénk. Egyből lefoglalták a tántorgó katonát. Közrefoglalták, hogy elvigyék. Mikor a golyószórót készségesen fölkaptam és kezükbe nyomtam, még meg is köszönték. Amikor a részeg, üvöltöző, nagydarab katonát elvitték, úgy roskadtam le a küszöbnél, mint egy zsák. Minden testrészem reszketett. Jaj, Istenem, hogy is bírtam ezzel a dühös katonával. Ez olyan Dávid-Góliát küzdelem volt. Mi lett volna, ha berohan, hiszen három védtelen nő, kik a gyermekeket gondozták, ott szorongtak bent, meg egy sebesült 20 év körüli lány, akit Jolánnak hívtak. Őt Budapesten érte májlivés. Nővére húzta szánkón Erzsébetre, mert ott nem volt kórház, ahol ellássák. Ideiglenesen bekötözték, de mert kibombázták lakásukból, én fogadtam be őket, bár csak a konyhában egy kis heverőn tudtam helyet biztosítani nekik. Anna néni ijedten dugta ki a fejét:

– Csak nincs valami komoly baj? Atya, csak nem sérült meg?

– Hála Istennek, nem! – mondtam nagy nehezen felemelkedve. – De a kabátomon egy gomb sincs. Ez az egy reverendám van, ez is elszakadt.

– Ugye, ugye! – mondta korholva Anna néni. – Nem hallgatott rám, amikor azt a jó reverendát felszabdaltatta a gyermekek részére!

– Sebaj! – mondtam. – Talán akad még a plébánián valami reverenda. Most úgyis odamegyek szétnézni.

A plébániára alig tudtam bejutni a sok nyüzsgő katonától. Décsey prépost úr megkönnyebbülten sóhajtott fel:

– Csakhogy itt vagy, Pityukám! Ezt a plébániát úgy ellepték a katonák, mintha örökre itt akarnának tanyázni. Nekem már csak egy kis sarok jutott. Mit lehetne itt csinálni?

– Van mentőötletem! Tudom, annak idején kifogásolta, hogy annyi gyermek ugrált körülöttem, de mi lenne, ha elhoznám a gyermekeket, arra hivatkozva, hogy árváimnak hely kell.

– Jaj, Pityukám, hozhatsz akár százat is, csak ezektől a katonáktól szabaduljak meg.
Mentem az orosz parancsnokságra, mely az Erzsébet utcában volt. Nagy nehezen bejutottam a városparancsnok elé. Végigmért érdeklődve.

– Mit keres itt ez a pópa? – kérdezte érdeklődve.

Egy nő tolmácsolta szavaimat:

– Sok árva gyermekem van. Kisfiúk, kislányok – ecseteltem drámaian. – Nincs árvaház, hova vigyem őket?

A plébánián meg tudnánk húzódni egyelőre, de tele vagyunk elszállásolt katonákkal. Legyen szíves intézkedni, hogy oda gyűjthessem a sok kis árvát.

Az orosz ezredes nem sokat teketóriázott. Odaintett egy tisztfelét.

– Még ma hagyják el a katonák a plébániát!

A sikeren felbátorodva kértem a tolmácsnőt: elvették a kerékpáromat. Az orosz ezredes dühösen, szitkozódva felugrott:

– Az oroszok nem lopnak! – ütött dühösen az asztalra. – Háború van!

Majd az ajtóra mutatott, igyekeztem is gyorsan kifelé. Estefelé már az utolsó katona is elhagyta a plébániát.

– Na, Pityukám – dörzsölte kezét a prépost atya –, most aztán lehet takarítani.

Közben a káplán atyák is visszaszállingóztak és elfoglalták szobáikat. Arra, hogy odaköltözhessek, már nem került sor. Hivatalos idézést kaptunk, hogy a plébánia papsága jelenjen meg az igazolóbizottság előtt. Décsey atya teljes préposti díszben, nagy mellkeresztel, gyűrűvel.

Szakadt reverendámban úgy festhettem mellette, mint egy szürke veréb.

Én mentem be elsőnek. Hosszú asztalnál ült a bizottság. Összedugták a fejüket.

– Maga, tudjuk, segítette a szegényeket, bújtatta a zsidókat. Most is árva gyermekeket gondoz. Mehet! Felterjesztjük kitüntetésre.

Egy orvosféle még odaszólt hozzám:

– Ugye magánál van az a sebesült leány? Gondoskodunk róla, hogy kórházba kerüljön, hogy megoperálják.

– Na, mi volt? – kérdezték paptársaim csodálkozva, hogy ilyen gyorsan megúsztam a kihallgatást.

A prépost atya kihallgatása tovább tartott. A hangos kiabálásból rosszat sejtettünk. Mikor két rendőr megjelent és elvezették, csak annyit súgott felém, hogy „letartóztattak”.

– Hozzál civil ruhát a rendőrségre.

Majd sóbálvánnyá váltam. Siettem a plébániára. Összeszedtem a legszükségesebb holmikat. A rendőrségen átvették, nemsokára hozták a reverendáját, melyen megdőbbenve véres foltokat fedeztem fel. Később megtudtam, hogy milyen kegyetlenül megverték, majd a téglagyárba internálták. Többször is vittem neki csomagot, de nem engedtek beszélni vele. Egyik nap megdőbbenve látom a Kossuth Lajos utcában, hogy egy nagy stráfkocsit tolnak-húznak az internáltak, romokkal, szeméttel megrakodva. Legelől a kocsirúdnál a prépost atya, egyedül erőlködik az ormótlan, hosszú rúddal.

– Prépost atya! – kiáltottam és rohantam feléje, de egy fegyveres őr gúnyos kacajjal, durván ellökött.

– Nincs már prépost atya! Ez ott egy internált.

Prépost atya szomorúan rám nézett. Mintha Krisztust láttam volna keresztet cipelni.

Egyre nagyobb lett az élelmiszerhiány. Egyetlen megoldás volt: lemenni vidékre. Egy fiatal nő anyjával együtt kérlett, kísérjem el őket, egyedül nem mernek elindulni. Először hallani sem akartam erről.

– Atya – kérlett a fiatalasszony –, az én bátyám pap Kiskunhalason. Biztosítom, nagyon hálás lesz. Már hónapok óta nem tud rólunk.

Egy fiatal káplántársam is ajánlkozott, hogy elkísér bennünket. Megtudtam, hogy a pestszenterzsébeti állomásról ma éjjel indul az első szerelvény Kiskunfélegyházára. Persze csak teherkocsikból áll. Idejében kimentünk az állomásra. A szerelvény benn állt, de alig találtunk helyet, olyan sokan indultak haza vagy élelmiszert szerezni.

Dermesztő téli éjszaka volt. A vagonban sok gyermek, még pólyásbabát is láttam.

– Te Laci – mondtam paptársamnak –, hát itt megfagyunk az éjjel. Nézzünk szét!

A pályaudvar tele volt szerelvényekkel. Egyik szerelvényben felfedeztem egy kis vaskályhát nagy kályhacsővel.

– Meg vagyunk mentve! – kiáltottam boldogan.

Máris cipeltük a zsákmányolt kályhácskát a vagonunkba.

– Most már csak tüzelő kellene – adtam ki a jelszót.

Öt-hat férfi is leugrott. Pár perc alatt összehordtak egy csomó deszkát és pár vödör szenet. Hamarosan vígan duruzsolt a kis kályha. Úgy pőfékelte a füstöt, mint egy kis mozdony. A tolóajtókat behúztuk, a kellemes meleg otthonossá tette kis vagonunkat.

– Most már csak elinduljunk – sóhajtotta az egyik asszony, síró kisgyermekét csitítgatva. A kisgyermek egyre hangosabban sírt. Gyanús szag terjengett körülötte. Többen is odaszóltak, hogy tegye tisztába a gyereket.

– Jaj, de mibe? – siránkozott az asszony. – Semmink sincs.

Mindjárt összeadtak valami kis holmit. Ketten-hárman is segédkeztek. Bizony a kis bugyi tele volt. Az asszony gyorsan beletette üres kosarába, és újságpapírral letakarta. Egyszer csak nagy zajjal félrehúzzák a tolóajtót. Egy katona bekémlél, s benyúl a résen. Felkapja a kosarat, gyorsan elillan vele. Bár nagy volt a feszültség, mégis mindenki nevetésben tört ki. Milyen képet fog vágni, ha meglátja, hogy mit vitt el! Éles sípszó hallatszott, s nagy suhogással megindult a vonat.

– Most pedig imádkozzunk – kértem útitársaimat –, hogy mindenki szerencsésen hazaérkezzen!

Senki sem ellenkezett. Míg a kerekek zakatoltak, az ima szállt az ég felé. Bizony kellett is a segítség onnan fentről. Szörnyű, hogy mit kellett kiállnunk, hogy két nap alatt elérjük célunkat, annyi zaklatás közepette. Milyen nagy volt az öröm a plébánián, hogy épségben megérkezett a plébános húga leányával. Ki voltunk éhezve, de ott minden volt, amit szemünk, szánk kívánt. Nekem nem ízlett a sok jó falat. Arra gondoltam, hogy az én árváim éheznek Erzsébeten. Előadtam kérésemet a jó plébános úrnak, aki még aznap gyűjtést indított. Estére a hívek árváimnak rengeteg mindent összehordtak: nagy kenyereket, lisztet, zsírt, tojást, szalonnát, libát, kacsát, csirkéket. A plébános úr vakarta a fejét, hogy fogjátok ezt hazaszállítani? Ló nincs az egész faluban, vonat pedig ki tudja, mikor megy Pest felé.

A plébánia udvarán láttam egy négykerekű kocsit.

– Plébános úr! Adja ezt nekünk kölcsön!

– Nem kölcsön – mondja kedvesen –, hanem vigyétek csak, valaki itthagya. Csak bírjátok vele.

Megpakoltuk, a plébános úr még egy zsák burgonyát is rákötöztetett és egy kis bődön mézet a gyermekek részére.

– Most pedig lefekvés! Aludjatok, hogy holnap reggel indulhassatok.

– Szó sem lehet róla, most azonnal indulunk. Ugye, Lacikám, te is így gondolod?

– Menjünk csak! – felelt ő is mosolyogva. Kis petróleumlámpát kötöztünk a kocsira. Három-négy ministráns gyerek ajánlkozott, hogy a határig, ahol a nagy kereszt áll, segítenek. Még a plébános is nekigyürkőzött. Lehetett vagy öt mázsa a kocsi terhe. A keresztnél áldást adott a jó plébános atya, mi meg nekivágtunk a sötét éjszakának. 140 kilométer út állt előttünk. Kiskunfélegyházáig nagyon rossz volt az utunk, a süvítő szél arcunkba hordta a havat. Fázni nem kellett, inkább izzadtunk az erőlködéstől. De hosszú volt ez az éjszaka a kietlen országúton!

Hajnalodott, mire begördültünk a városba. A szegény gondozónővérek ámulva fogadtak. Kápolnájukban miséztünk, bőséges reggelivel láttak el. Marasztaltak, hogy pihenjünk, de erről szó sem lehetett. Éhező kis árvaím gondja egyre jobban sürgetett. Szerencsére a kecskeméti országút sima betonja és a kedvező hátszél kedvezett kis kocsinknak. Csak úgy gurult a cél felé. Délfelé egy orosz teherautó majdnem az árokba sodort bennünket. Olyan ütest éreztem a vállamon, hogy hangosan feljajdultam. Az orosz autó csikorogva megállt.

Sajgó vállamat tapogattam. Laci atya odarohant. Le-fel mozgatta karomat.

– Nem tört el – állapította meg, de én közben a csillagokat láttam. Két orosz katona odafutott hozzám. Már azt hittem, segíteni akarnak, de durván rám szóltak.

– Davaj! Gyerünk! – mutattak a teherautóra, mely tele volt emberekkel.

– Te Laci – villant át az agyamon –, ezek el akarnak hurcolni bennünket.

Kézzel-lábbal magyaráztam, hogy én pap vagyok, árva gyermekeknek viszünk egy kis élelmet. Végigmérték, látták a reverendám a nagy kereszttel. Kicsit tanakodtak, aztán intettek, hogy mehetek, de Laci atyát, aki olyan cserkészesen volt öltözve, karon ragadták.

– Gyerünk, te katona! – és feltuszkolták a teherautóra.

Majd elsírtam magam.

– Laci, ne hagyj itt! – kértem, de a teherautó máris továbbszáguldott. Vállam is sajgott, kétségbeesve fohászkodtam.

– Most mi lesz velem, Uram? Csak Te ne hagyj el!

Egy erős kötélből istrángot csináltam magamnak. Húztam a kis kocsit, mint egy igásló. A hosszú kilométerek végtelennek tündek. Folyt rólam az izzadság.

– Gyí, paci! – biztattam magam. Minden kilométerkö egy-egy keresztúti állomás. Mire kétszer végigjárom ezt a borzalmas keresztutat, már ott is leszek Kecskeméten. A második keresztút vége felé az esti szürkületben bevánszorogtam Kecskemétre.

– Hahó, Pityukám! Csakhogy itt vagy! – rohant felém Laci barátom. Átölelt, csókolgatott.

– Megléptem – mondta, majd így folytatta: – Bent a városban egy kocsmá előtt megálltunk, csak egy őr maradt a kocsinál. Alkalmas pillanatban, mikor előrement, lecsúsztam hátul. Rohantam, mint egy Nurmi, aztán kerestem az utat az országúthoz.

– Na de, öregfiú, most téged foglak be, mert én már szédelgek a fáradtságtól.

Így vonultunk be Kecskemétre, én a kocsit tetején, Laci pedig nagy léptekkel baktatott elől. A piaristáknál szálltunk meg. Aludtunk, mint a tej, de már öt órakor ébresztő volt. Szentmise, és kezdődött az utolsó nagy útszakasz Pestszenterzsébetig. Elhatároztuk, hogy odáig meg sem állunk. Dél körül megint csak leállítottak, körülvettek bennünket. Magyaráztam, hogy krumplit viszünk az árva gyermekeknek a ponyva alatt, szalmával bélelve. Meg is győződhetek rakományunkról.

– Vodka, vodka! – kiáltozták.

– Széttártam a karom, hogy az nincs nekem, de Laci paptestvérem máris kioldotta hátizsákját, és egy üveg barackpálinkát vett ki. Kézről kézre adták az üveget, az egyik pont a fájós vállamra ütött. Felszisszentem.

– Mehetek! Davaj!

Tovább szürcsölték a pálinkát. Megkönnyebbülten toltuk tovább kis kocsinkat. Már ránk sötétedett, mire Soroksárra értünk, de itt már könnyebben boldogultunk.

Akadtt egy-két jóra való ember, akiknek feltűnt, hogy elől egy pap, hátul egy cserkészféle küszködnek a megrakott kocsival. Mellénk szegődtek, tolták, húzták a kis kocsit egészen Erzsébet határáig. Itt már ismerősökre is bukkantam, akik felváltották a segélycsapatot, így vonultunk be Pestszenterzsébetre.

Dacára, hogy késő este volt, árva gyermekeim – ki ingben, ki nadrágban – úgy megrohamoztak, majd szétszedtek.

– Atya, atya! Azt hittük már, hogy meghalt!

Anci néni könnyezve szepegte:

– De jókor jött, atya! Mindenből kifogytunk. Már vacsorát sem tudtam adni a gyermekeknek.

Lett is nagy lakmározás. De én csak ágynak dőltem. Csupa hólyag volt a lábam, minden porcikám fájt. Laci atya is mellém, a gyermekek zsivaja közepette úgy aludtunk ott, mint két jó testvér.

Amíg a készlet tartott, vendégül láttunk boldog-boldogtalant. Olyan volt a mi kis otthonunk, mint egy népkonyha. Hamarosan új készletről kellett gondoskodni, mert az ellátás csak lassan javult. A pénznek nem volt értéke. Aki csak tudott, ment vidékre. Szerencsére az a zsidó család, akit én bújtattam, a csepeli petróleumfinomítóból több hordó petróleummal lepette meg. Ez nagy érték volt. Egy fuvarossal sikerült megállapodni, hogy egy hordó petróleumért kocsival levisz Félegyházára. Megszerveztem az expedíciót, két hordó petróleum meg egy csomó mosószer, szappan, hiszen mind nagyon keresett cikkek voltak. Egy szegény gondozó apáca, Klára nővér elkísért az útra. A kocsi után még a négykerekű kocsit is odakötöztük. Megtelt az egész kocsink vidékre utazókkal. Még a kiskocsinknak is akadtak utasai. Bár figyelmeztettem őket, nem lesz kényelmes utazásuk, de akkoriban nem volt választás. Délután indultunk, egész éjszaka kocogtunk az úton, mely nagyon veszélyes volt az eszeveszetten száguldozó teherautók miatt.

Kis kocsink egy kanyarnál befordult az árokba. Alig tudtuk kihúzni. A potyautasoknak szerencsére nem történt baja. Vigasztaltam őket, hogy megmondtam, nem lesz kellemes utazás, de hála Isten, a sok fáradságot és izgalmakat leszámítva nagyon szerencsés volt az utunk. Klára nővér a félegyházi szegénygondozó nővérekkel olyan ügyesen csereberélt, hogy két nap alatt mind a nagy kocsi, mind a kicsi megtelt étellel. Még két fél disznót is sikerült szerezni, több zsák lisztet, burgonyát, kukoricát meg olajat, így azután vígan indultunk haza. Szinte csodával volt határos, hogy sehol nem tartóztattak fel a katonák! Boldogan gondolhattam arra, hogy ezt a telet most már kihúzzuk, és nemcsak árváimon, de sok szegényen is tudok segíteni.

Napközben a gyermekekkel foglalkoztam a plébánia kertjében. Sok gyermek összesereglett, mindig kaptak bőséges uzsonnát, meg hittanoktatásban is részesültek.

Húsvétra nagy örömünkre a prépost atya is kiszabadult. Bizony, nagyon megtörte a kemény élet, a sok éhezés, a durva bánásmód. Gondoskodtam róla, hogy legyen bőséges ellátása.

Árva gyermekeim létszáma egyre növekedett. Legtöbb gondot egy kis csecsemő okozta nekem. Édesanyja az állomáson egy szénrakásból kis tüzelőhöz akart jutni, de megindult a hatalmas szénhalom, mint a lavina, maga alá temette a szegény özvegyasszonyt. Ott lelte halálát. Három kis árva gyermek maradt utána. A legkisebb, a picike, tán egy hónapos lehetett. Honnan teremtsék neki tejet?

Egyszer az utcán járva, a süvítő szél furcsa hangokat sodort felém. Mintha tehénbögést hallottam volna. Felkaptam a fejem, futottam a hang irányába. Egy ismerős vendéglő udvarába jutottam. Már késő este volt. Zörgésemre óvatosan kiszóltak:

– Ki van ott?

– Regőczy atya – válaszoltam sietve.

– Van maguknál tehén?

Az ajtót óvatosan nyitották ki.

– Ne olyan hangosan, tisztelendő atya! Jöjjön be gyorsan. Van tehenünk. Még a tanyánkról mentettük – magyarázta a vendéglősné. – Nagy kincs, de nagy gondot is okoz. Azt sem tudjuk, hogy bújtassuk.

Több szobán át vezetett egy rejtett kamrába, ahol friss istállószag csapta meg az orromat. A sötét helyiségben jámborul kérődző tehén fordult felém. Közben már leadtam a történetet az árva csecsemőről. Meghatódva karoltam át a tehénke selymes nyakát.

– Tudtam – suttogtam csendesen –, ha az Isten csecsemőt ad, tejről is gondoskodik.

Boldogan vittem kabátom alatt egy nagy üveg meleg, frissen fejt tejet. Milyen öröm volt nézni, hogy szívja csámcsozva a kisbaba az életet adó tejet.

De sok ilyen esetem volt, mikor kézzelfogható módon szereztem bizonyosságot arról, hogy van egy Gondviselő Atya fenn az égből, aki táplálja nemcsak a madárkákat, de az elhagyott, szegény árvákat is. Décsey atya most már nagyon meg volt elégedve velem. Püspök atyának is beszélt az ő káplánjáról. Egyszer gondterhelten mondta:

– Itt van, ni! A püspök Vácra akar helyezni. Kár volt rólad beszélnem! De ebből nem lesz semmi. Megyek fel Vácra. Megkérem a püspököt, hagyjon itt téged.

Egészen elcsodálkoztam, első gondolatom az volt, mi lesz az én árváimmal. Kérleltem is a prépost atyát, mindent kövessen el, hogy Pestszenterzsébeten maradhassak. Hiszen még két éve sem vagyok itt. Olyan sok a feladatom, annyira szívemhez nőtt ez a szegény városrész! Prépost atya rám nézett.

– Nézd, Pityukám! – mondta meleg hangon, mikor visszatért. – Minden szónoki tehetségemet előszedtem, de nem mentem semmire. Az egyházmegye központja Vác, oda akarja hozni legjobb papjait. Fiam, próbáld meg személyesen. Itt a jó alkalom. – Pecsétes levelet vett elő. – Püspök atya rád bízott egy feladatot, indulj kerékpárral Kunszentmiklóssra. A postára nem adható ez a levél. Ha visszajössz, Vácon jelentkezel nála. Nagyon sürgős.

– Azonnal indulok – mondtam prépost atyának. – Estére már oda is érek, ha minden jól megy.

Jó hátszelet kaptam, gyorsan átsuhantam Soroksáron.

– Megállni! – kiáltott rám egy fegyveres. Rám szegezte géppuskáját. Lassítottam, megértettem szándékát, mikor a kerékpáromra mutatott.

– Leszállni! – leengedte a puskáját. Egészen melléje kanyarodtam, mintha megadtam volna magam a sorsnak, de aztán úgy nekirugaszkodtam, hogy majd fellöktem a katonát. Dühös ordítással lekapta a fegyverét.

Én cikcakkban, kigyóztatva tapostam a pedált. Egy sorozatot lőtt utánam.

– Szűzanyám, segíts! – fohászkodtam. – Szent Mihály arkangyal, gyere segíteni!

Mintha az égből pottyant volna élém, nem Szent Mihály, hanem egy másik orosz katona, kitárt karral akart feltartani. Hála Istennek, meg voltam mentve, most már nem lőhetett utánam az előző. Honnan, honnan nem, egy harmadik katona is előkerült, mégpedig kerékpáron. De ettől már nem féltem. Gyerünk versenyezni! Épp egy nagy kanyar jött, nekisimultam a kerékpár kormányának, merészen vettem a kanyart, sikerült. A versenytársamnak nem. Ahogy hátranéztem, láttam, hogy repült ki a nyeregből, szinte végigseperte az országutat. Elképzeltem a toporzékoló katonák dühét. Ez annál jobban serkentett, hogy meg se álljak Kunszentmiklósig.

Dolgom sikeres végeztével más úton mentem hazafelé, nehogy megint karjaikba fussak. Nem bocsátották volna meg, hogy a versenyben lemaradtak.

Amikor a történetet elmeséltem, egyik kis árvám felkiáltott:

– Jaj, mi lett volna, ha az atyát elfogják!

Ferkó közbekiáltott:

– Nem foghatták el, mert este egy egész rózsafüzért imádkoztunk, hogy szerencsésen hazaérkezzen. De ezentúl nem hagyjuk egyedül. Mi leszünk a testőrei.

Jólesett kis árváim ragaszkodása. Csak annyit feleltem, hogy legjobb testőr az imádság. Az a legbiztosabb pajzs, mindentől megvéd.

Másnap fölmentem Vácra. Püspök atya azonnal fogadott. Mikor elmondtam neki kalandos utamat, és hogy sikerült a rám bízott feladatot teljesíteni, mosolyogva törölgette szemüvegét.

– Nem is vártam, hogy ilyen gyorsan elintézed. Nem hiába dicsért Décsey prépost úr. Ilyen pap kell nekem ide Vácra.

Kicsit leforrázott a dicsérete.

– Én azt szerettem volna kérni püspök atyától, hagyjon engem Pestszenterzsébeten. – Aztán felsoroltam összes érveimet, de éreztem, hogy nem győztem meg.

– Éppen ez kell nekem, fiam! Kis-Vácon akarok egy templomot, egyházközséget létesíteni. Minden kanonok, az egész káptalan ellene van. Azt mondják, ez most képtelenség... Én azt

mondtam nekik, hozok ide egy papot, aki nem ismeri a lehetetlent. Most már a becsületemről van szó.

– De hogyan, püspök atya? Miből?

A püspök atya odament egy nagy könyvszekrényhez, elővett egy könyvet.

– Ismered ezt? – fordult felém.

Kiböngésztem a feliratot: „Krisztus Párizs vadonában”.

– Nem olvastam – feleltem csodálkozva.

– Hát akkor, fiam, olvasd el! Az a lényege: Párizs bíboros érseke magához hívott egy fiatal káplánt. Kiteregette előtte a város térképét, majd rámutatott egy külvárosra: „Fiam, te odamész, építesz egy templomot, plébániát, szervezel egy új egyházközséget.” A káplán zavartan kérdi: „De hogy és miből?” „Az már a te dolgod – válaszolt az érsek. – Segíteni nem tudlak, pénzem nincs. Áldásomat adom rá.”

– Hát, fiam! – mondta a püspök atya, komolyra fordítva a szót –, én sem tudlak segíteni, pénzem sincs, de áldásomat adom.

– Térdre rogytam. Mit tehettem, sóhajtván, nagy keresztet vetettem.

– Nézd, fiam! Még adok neked két hónapot, azalatt rendezd ügyeidet. Kalendáriumában böngészett.

– Szeptember 8-a, Kisasszony ünnepe. Szép kezdete lesz váci működésednek.

Megcsókoltam a püspök úr gyűrűjét.

– Gyere, fiam, menjünk a kápolnába! Kérjük az Úr Jézus áldását is, hiszen ha Ő velünk, ki ellenünk?

Most már tényleg meg kellett adni magam, itt már valóban csak az Úr segíthet.

Pestszenterzsébeten nagy port vert fel a hír, hogy Vácra helyeztek, és az ősszel mint kihelyezett lelkész kell megkezdenem egy nehéz feladat megoldását. Persze leginkább árváim estek kétségbe. Megnyugtattam őket, hogy aki akar, jöhet velem. Persze mind vállalkoztak, hogy elkísérnek. Anci néni is, sőt Jolán is, akit közben Pesten megoperáltak. A májából eltávolították a golyót. Kérlett, hogy ő is hadd jöhessen velünk, hiszen egészségileg kezd rendbe jönni. Addigra biztosan teljesen munkaképes lesz. Megnyugtattam őket, hogy együtt megyünk. A jó híveket nem lehetett meggyőzni. Elhatározták, hogy küldöttség meg Vácra a püspök atyához. Szerencsére, mikor ez a prépost atya fülébe jutott, határozottan megtiltotta az akciót:

– Csak olaj lenne a tűzre, és a kis atyát azonnal Vácra rendelnék. Bele kell törődni, és felkészülni a nagy expedícióra.

Szép nyári nap volt, amikor a nagyobb fiúkkal felmentem Vácra terepszemlét tartani. A püspök atya Kis-Vácot jelölte ki nekem, mely a kőkapu rész után, a nagy váci fegyház komor falai által volt elhatárolva a várostól. Először a plébánosnál jelentkeztem, akihez ez a rész tartozott. A szikár, magas kanonok úr nem szívesen fogadott.

– Igen, hallottam, hogy önt helyezték ide. Önálló joghatósággal. Semmi közöm önhöz. Én ellenzem a püspök úr ezen tervét. Rám ne számítsen.

Elképedve néztem rá, de ő nagy léptekkel kisietett az irodából.

– Jól kezdődik – gondoltam.

A fegyházon túl nagy vendégfogadóra bukkantam. Éhesek voltunk, betértünk. Bablevest kértem egy-egy szelet kenyérrel. A vendéglős felesége érdeklődött, hogy hova tartunk. Elmondtam röviden, hogy én vagyok Kis-Vác új lelkésze. Hitetlenkedve csóválta fejét:

– Mit fog itt kezdeni?

– Én meglennék akárhogy is, de nézze ezeket az árva gyermekeket, s még van otthon egy jó tucatnyi.

Hitetlenkedve csapta össze a kezét.

– Na, ezt elmondom a mamámnak.

Máris elsietett. Kedves, öreg nénivel tért vissza, ki mellém telepedett.

– Hozzál csak, lányom, túrós palacsintát a gyermekeknek!

– Azt nem futja a pénzemből – feleltem zavartan.

– Most az én vendégeim, hogy képzeled a tisztelendő atya, hogy egy fillért is elfogadok a mi papunktól! Isten hozta mihozzánk! A kis-váciaknak ősidők óta vágyuk, hogy itt templom épüljön. Már megvolt a hely, a pénz is megvolt már, de mindig közbejött valami. Kívánom, hogy végre sikerüljön! Sok jó ember van itt. Mindnyájan összefogunk. Nagyon nehéz idők lesznek. Még tele vagyunk katonákkal. De erről jut eszembe – fordult e leányához, aki épp megérkezett az illatozó palacsintával –, nem te mondtad, Mariskám, hogy az óvoda üres?

– De igen – felelte, miközben a palacsintát osztogatta.

– Magam láttam reggel.

– Jaj – mondta lelkendezve az öreg néni –, azt kellene megszerezni! Itt a Rákóczi tér kellős közepén!

– Messze van? – kérdeztem.

– Dehogy! A hátsó udvaron kimennek, ott vannak a Rákóczi téren. Egyetlenegy nagy épület. Alig vártam, hogy befejezzék az evést. Megköszönve a jó ebédet, rohantunk át az udvaron.

– Fiúk – kiáltottam –, fel honfoglalásra!

A három kis árvámmal megrohamoztuk az épületet, mint a magyarok Buda várát. Füstös szobák, se ajtók, se ablakok. Üres sivárság: a nagyterem falán csak Sztálin képe lógott. Azt levettük, helyébe nagy keresztet rajzoltam.

– Elfoglaltuk, fiúk! Bevettük! Ez a mi várunk! Ez a mi otthonunk!

Aztán térdre borulva elmondtunk egy Miatyánkot, Üdvözlégyet. Megilletődve csókoltam meg a nagyterem küszöbét.

– Ez lesz a mi kápolnánk, fiúk!

Körüljártunk mindent, még a padlásra is fölkapaszkodtunk. Jó vastag falak, a tető is jó. Több helyiség, ezt mind birtokba vesszük, jelentettem ki. Bár azt sem tudtam, kié az épület, és hogyan kezdhettek el az életet. A jó vendéglősné felvilágosított, hogy az épület a városhoz tartozik, de miután a katonák olyan sokáig használták, erősen megrongálódott, az óvoda másik épületet kapott. Minél előbb el kell foglalni. Addig is vigyáznak rá. A vendéglős fia jóban van a polgármesterrel.

– Majd megbeszéljük vele, hogy nehogy más célra utalják ki.

Örömben kezdet csókoltam a jó öreg néninek. Milyen gondviselészerű volt, hogy éppen ma jöttünk Vácra, amikor a katonák a Rákóczi térről elvonultak! Kisasszony napján, amikor a fecskék gyülekeztek, hogy napsütöttebb vidék felé vándoroljanak, kis árváimmal együtt én is búcsúztam Pestszenterzsébettől.

A vasárnapi szentbeszéden prépost atya megrázó szavakkal ecsetelte a mostoha körülményeket, s azt, hogy kis atya itthagya minket árváival együtt. Sokak szemében könny csillogott, megható volt a jó hívek ragaszkodása. Mindenféle ajándékokkal kedveskedtek útravalónak. Két csomagban sikerült előreküldeni a legszükségesebb holmikat. De még így is jutott mindenkinek cipelnivaló. Úgy néztünk ki az állomáson, mint a menekülők. 1945-ben ez nem volt szokatlan látvány. Bár kis családomat felkészítettem, hogy új otthonunk sivar, elhagyott épület, mégis láttam arcukon a csalódást, amikor a rideg, hideg épületbe bevonultunk, melyen csak úgy süvített át a szél. A kis Lacinak sírásra görbült a szája.

– Atya, menjünk vissza Erzsébetre! – kapaszkodott belém.

Anci néni meg Jolán alig bírták a gyermekeket vigasztalni.

– Lesz itt minden, majd meglátjátok!

Egyelőre semmi se volt. Se ablak, se ajtó, se villany, se víz, csak egy nagy konyhaasztal, pléhvel borítva.

– Na, gyermekek, máris munkára fel! A környező házakból kérjétek kölcsön seprőket, vödöröket, lapátokat, sikálókefét.

Magam is bekopogtattam a legközelebbi házba. Egy fiatalasszony nyitott kaput:

– Az új tisztelendő úr? – kérdezte mosolyogva. – Már hallottuk, hogy jönnek. Takarítani akarnak? Lesz ott munka. Magam is jövök két leánnyal. Hozunk mindent, ami kell!

Az egész Rákóczi tér megmozdult. Ahová bekopogtattak, nemcsak seprőket adtak, hanem dolgozók is akadtak bőven. Felemelő volt a segítőkészség. Mint egy méhkas, úgy nézett ki az új otthonunk. Hordták ki a sok szemetet, hozták a meleg vizet, söpörtek, sikáltak, lepőkhálóztak. Pár óra alatt másképp festett minden.

Se matracunk, se szalmazsákunk nem volt. Innen is, onnan is előkerült egy-egy szalmazsák, matrac is. Az egyik szobát berendeztük hálónak. Sátorlappal pótoltuk az ablakot. Még egy rozoga tűzhelyet is kaptunk. A konyhában állítottuk fel. A padláson találtunk csövet. Végül ropogott a tűz. Az egyik asszony hozott egy fazék paprikáskrumpit, egy másik meg egy nagy tepsis pogácsát. Kinn a nagy fák alatt terítettünk egy rozoga asztalra, melynek két lábát téglák pótolták. Kaptunk egy nagy köteg csomagolópapírt, amivel az ablakokat pótoltuk.

A nagyterem közepén felállítottuk a konyhaasztalt, lepedővel leterítve. Ez lesz az oltár! Szerencsére még Belgiumból hoztam egy missziós koffert, amiben minden volt, amire egy tábori miséhez szükség volt. Gyorsan terjedt a hír, hogy megérkezett az új atya, és holnap reggel 7 órakor már lesz szentmise. Vacsoráról sem kellett gondoskodnunk, annyi mindent összehordtak a jó hívek. A vendéglős néni is átballagott hozzánk.

– Csakhogy már megjöttek! A polgármester tegnap nálunk vacsorázott. Mondta is, hogy jöjjön már az atya az árváival, mert már mások is szemet vetettek az épületre. Este ne nagyon gyűjtsanak világot, mert még mindig sok katona kószál a vidéken. Holnap pedig az egész család jön az első szentmisére. Miseborról, gyertyáról, virágról én fogok gondoskodni.

Szétnézett, látta, hogy nincsenek ágyak:

– Tisztelendő atya! Van egy jó elgondolásom. Itt van a fegyház, az igazgató ezredes jó katolikus. Keresse fel! Ő biztosan tudna vaságyakat, szalmazsákot, sőt a kápolna részére még padokat is adni. Csak mondja, hogy én küldtem.

Nem kértem magam, azon nyomban átmentem a fegyházba. Nem is volt olyan könnyű a zárt ajtókon keresztül bejutni az ezredeshez.

A sovány, magas, szemüveges ezredes barátságosan üdvözölt.

– Igen, már hallottam, hogy új lelkesedés alakul Kis-Vácon. De nem tudtam, hogy ennyi ministránst hozott magával. Hát majd holnap küldök át, amit csak lehet, hogy ne kelljen a padlón aludniuk. Itt is van egy szép kis templomunk. A fegyház lelkesze minden vasárnap itt misézik.

– Jaj, ezredes úr, akkor volna még egy nagy kérés. Az ideiglenes kis kápolnánkba kellene egy pár pad, mert nappal a gyermekekkel ott időzünk. Áthozhatnám csak nappalra az Oltáriszentséget, este pedig mindig a litániára visszavinném.

– Nincs semmi akadály – mondta barátságosan az ezredes –, majd az örökkel megbeszélem, hogy mindig beengedjék. Padokat máris küldök át néhány fegyencel.

Nagy volt a meglepetés és öröm, amikor a két fegyőr fedezete mellett majd tíz padot áthoztak a nagyterembe.

– Látjátok, gyermekek, hogy kezd alakulni? – mondtam boldogan. – Alig érkeztünk, és már megvan a legszükségesebb a kezdéshez.

Kis szobrot helyeztem az asztalra két égő gyertya közé. Pietà volt, a Fájdalmas Szűzanyát ábrázolta. Ott mondtuk el az első rózsafüzért a gyermekekkel. Azon vettük észre magunkat, hogy egyre többen szállingóznak be, öregek, fiatalok egyaránt. Amikor a rózsafüzért befejeztük, szinte megtelt a nagyterem, és csak úgy harsogott a hívek ajkán: „Boldogasszony Anyánk, régi nagy pátronánk...” Erre nem számítottam. Boldog meglepetéssel mondtam köszönetet a híveknek, és kihirdettem, hogy ezentúl minden reggel hét órakor lesz szentmise, este pedig szentséges litánia rózsafüzér-imádsággal. Nem is mertem ilyen fogadtatásra gondolni, s mikor a gyermekeket lefektettem a hevenyészett fekhelyekre, még soká őrködtem, imádkozva a rózsafüzért, telve bizalommal, reménységgel. Hiszen a jó kezdet már fél siker. Már éjfélre járt

az idő. Egy fél matracot odahúztam az üresen tátongó bejárat elé. Ahogy ledőltem, szinte ólomnehéznek éreztem tagjaimat. Magamra húztam a köpenyemet. Félálomban lehettem, amikor nehéz léptek zaját hallottam. Megriadva látom, ahogy a hold bevilágított, két orosz katona áll az ajtóban. Majd átbuktak rajtam.

– Csendesen – suttogtam védelmezőn az alvó gyermekek elé állva.

Zseblámpával bevilágítottak, azután – szinte lábujjhegyen – kiosontak a szobából. Megkönnyebbülve néztem utánuk. Szegények, tán ők is gyermekeikre gondoltak. Nagyit sóhajtva elnyúltam a matracon. Hiszen van gondviselő Atyánk odafenn! Édes álom nehezedett szempillámra.

Már az első misén éreztem, hogy a kis-váciak a szívükbe zártak. Kis árváimon keresztül férköztem hozzájuk. Nap nap után tapasztaltam, mennyi segítőkészség van bennük. Mindenki hozott valamit: gyümölcsöt, tojást, süteményt. Javarészüik gazdálkodó volt, bár a háború nagyon megkopasztotta őket, szívesen megosztották, amijük volt. Aminek nagyon örültem, a kis-váci gyermekek mindig ott settenkedtek a Rákóczi téren. Árváimmal játszottak, segítettek a ház körül. Összehordtak üveget, deszkát, edényeket, székeket, amit csak otthonról el tudtak kunyerálni. Egy fiúcska beállított nagypapájával, aki asztalos volt. Csinált egy erős ajtót, a hiányzó ablakkereteket pótolta. Egy leányka édesapját hozta magával.

– Ácsmester vagyok – mutatkozott be. – A ledőlt Kálvária kápolnát kellett szétszednem – mondta –, a romok között találtam egy harangot. Ha az atya akarja, csinálók egy harangállványt, és föltesszük rá.

– Jaj, de jó ötlet! – lelkesedtem, másnap este már az Úrangyalára megszólalt a kis harang. Ezüstös kis hangja messze csendült. Egy öreg nénike könnyezve mondta:

– Hála Istennek! Csakhogy ezt megérhettem, hogy Kis-Vácon harang csendül!

A gyermekek azon versenyeztek, ki harangozhat reggel, délben, este. Az én plébánosomnak is fülébe jutott a csilingelő harang ezüstös szava. Méltatlankodva üzent, hogy ne harangozzanak Kis-Vácon! De kis harangunkat már nem lehetett elnémitani!

– Már van kápolnánk, már van harangunk! – mondták büszkén a kis-váci asszonyok a piacon, amikor kosaraikat kipakolták.

Egyik délután püspök atya titkárával együtt meglátogatott.

– Fiam, látom, egészen jól berendezkedtél. Mivel állhatok segítségére?

– Köszönöm, püspök atyám, de nincs semmire szükségem. Az isteni Gondviselés és a jó kis-váci hívek mindent előteremtnek.

– Még ilyet sem hallottam! – mondta a püspök atya a titkáranak. – Regőczy atyának nem kell a váci püspök segítsége. Bármikor bejöhetsz hozzám. A püspöki palota mindig nyitva lesz előtted.

Nagy örömünkre szolgált püspök atya látogatása, erőt és bátorítást jelentett számomra.

A gyermekek létszáma egyre növekedett. Egy nagymama három kis unokáját hozta el hozzám. Az apjuk fronton halt meg, az anyjuk a váci kórházban.

– Öreg vagyok és szegény, mint a templom egere.

Fogadja be őket, jó atya, az Isten is megáldja!

Alex nyolcéves volt, szőke hajú, kék szemű, eleven fiúcska; Melinda hét év körüli, mosolygós kisleány; a hatéves Lacika enni való, aranyos fiúcska. Egyből szívembe zártam őket. Ők voltak az első váci árváim.

Egyik este Esztergom-táborból keresett fel egy jó megjelenésű plébános, két fiúcskával, az anyjukat még a németek hurcolták el, apjukat kivégezték. Hogyne fogadtam volna őket szeretettel. A környékből is több gyermeket hoztak. Nem kis fejtörést okozott, hogy helyezzem el őket. De a Gondviselés mindent előre lát, s legfeljebb egy negyedórát késik, hogy bizalmunkat annál jobban jutalmazza. Egy öreg bácsi jelentkezett. Átellenben velünk, a Rákóczi tér sarkán van egy kis háza. Kilakoltatták, leányához költözött, aki bent a piactéren lakik. Most kimentek az oroszok, de ő már nem tér vissza. Igénybe vehetjük a háromszobás házat, nem kér

érte semmi ellenszolgáltatást, csak egy kis imát nemrég megboldogult feleségéért. Nagy nyereség volt ez számunkra. A ház be is volt bútorozva. Nekifogtunk takarítani, majd betelepedtünk a szobákba.

A mellette lévő ház egy zsidó nagykereskedőé volt. Az egész családot elhurcolták a nyilasok, a legidősebb leány egyedül tért haza, de nem volt kedve Vácon maradni. Hajlandó volt bérbe adni házát. Most már az óvodán kívül két házunk is volt, amely egykettőre benépesedett. Pestről is egyre több gyermeket hoztak. Nem volt szívem egyetlenegy sem elutasítani. Bár ellátásuk egyre nagyobb gondot okozott, hiszen nem rendelkeztem semmiféle jövedelemmel. Különben is a milliópengős világban a pénznek nem volt semmi értéke. Mindent élelmiszerért lehetett beszerezni. A jó kis-váci hívek nagy segítséget nyújtottak, különösen a vendéglős család, és a kis-váci gőzmalom tulajdonosnője, aki nemegyszer egész kocsirakomány élelemmel állított be hozzám. Egy egyszerű munkásnő a szövőgyárból megszervezte, hogy valahányszor a gyárban élelmiszerosztásra kerül a sor, adakozzanak árváim javára is élelmiszert. Lassan egész Vácnak szívügye lett árvaházam. A polgármester jóvoltából kaptunk élelmiszer-kiutalásokat. Sőt még a rendőrség is, ha „feketézőktől” élelmiszert kobozott el, elküldte az árvaháznak. Közben persze állandóan foglalkoztatott tulajdonképpen megbízatásom: a templomépítés. A kis-váci híveknek nemegyszer elmondtam tervemet. Mihelyt kitavasodik, építkezni kell! Hitetlenkedve csóválták fejüket.

– Hogy képzeled, tisztelendő atyánk? Ebben a háborús világban építőanyagot élelemért sem lehet kapni. Munkaerő is alig akad. Mindenki földjét műveli, hogy a legszükségesebbet kihozza belőle. És hol lenne az új templom? Nincs is erre alkalmas telek.

Meggyőző szavakkal biztattam őket, hogy lesz minden, csak imádkozzunk és bízzunk! A jó hívek jöttek is imádkozni. Az óvoda nagyterme hétköznapi is zsúfolásig megtelt, mind a reggeli szentmisén, mind az esti szentséges litánián. Vasárnap sokan kinn rekedtek, azért két szentmisét is tartottam. A gyermekek körülvették az oltárt, vagyis azt az asztalt, amely a nagyterem közepén állt. Csilingelő éneküktől az egész Rákóczi tér visszhangzott. Már a nagy templomból is sokakat vonzott a kis kápolna, főképp a gyermekek áhítata. A csütörtök esti engesztelő imaórát is bevezettem. Jöttek a jó hívek buzgón imádkozni. Volt miért könnyörögni azokban a válságos időkben. Egyre jobban megszerettek bennünket. Számíthattam rájuk. Tudtam, hogy nem hagynak cserben, ha cselekedni kell. Azt is egyre jobban beláttam, hogy a Rákóczi tér központi fekvése a legalkalmasabb, hogy itt terjeszkedjünk. A városi mérnök nagyon szimpatizált kezdeményezésemmel. Készített is egy tervet, hogy az óvoda jobb oldalán egy szép, nagy, tornyos kápolnát, bal oldalán egy emeletes árvaházat építsünk. Ehhez megszerzett mindent: a szükséges terveket, engedélyeket, a városi hozzájárulást. Távoli tervek, álmok voltak, amelyeknek megvalósítása jelenleg lehetetlennek látszott, de „hol már az ember nem segíthet, a Te erőd nem törik meg...” Minden este azért imádkoztuk a rózsafüzért, hogy megoldást találjak. Esténként sokszor beszéltem gyermekeimnek a jó belgákról, akik oly készséggel segítettek, hogy tanulmányaimat elvégezhettem. Egyik nap este megszólít a kis szőke Alex:

– Atya, nem segítenének most is ezek a jó belgák, hogy tudnánk építkezni?

Ejnye, erre még nem gondoltam! Magamhoz öleltem az értelmes fiúcskát.

– Igazad van, megpróbálom.

Éjjelenként hosszú beszámolót írtam eddigi küzdelmeimről, árváimról. Szinte egész könyv lett belőle. Váratlanul találkoztam egy belga ismerőssel, akinek magyar felesége volt. Családját jött meglátogatni. Rábízta kéziratomat. Nagy meglepetésemre egyik nap megjelent Vácon.

– Olyan érdekfeszítő ez a történet, hogy le sem tudtam hunyni a szemem. Hajnalig olvastam. Még egy hétig itt maradok. Egészítse ki a történetet. Könyv alakban megjelentetjük Belgiumban. Meglátja, atya, nem lesz több anyagi gondja. Garantálom, hogy még nagyobb sikere lesz, mint első „Ha Flandria visszahív” című könyvének.

Így született meg ez a könyvem árva gyermekeimről, melynek ezt a címet adtam: „Az én sasfiókáim”. Nem volt irodalmi remekmű. Éjjelenként hányszor elaludtam a fáradtságtól!

Jóformán át sem tudtam olvasni, úgy, ahogy volt, kellett átadnom belga barátomnak. De hát tudtam jól, hogy egy ilyen kéziratot nem lehet máról holnapra kiadni. Mikor lesz ennek visszhangja? Mikor várhatok segítséget Belgiumból?

Az élet közben folyt. Egyre több lett a gyermek, több lett a gond. Így készültünk első váci karácsonyunkra. Nem kis gondot okozott a karácsonyfa beszerzése. 1945-ben sehol nem árultak karácsonyfát Vácon. A szemfüles sasfíókák felderítőútra indultak a Naszály-hegységbe. Engem is meggyőztek, hogy menjek velük, mert ott biztosan akad szép fenyőfa. De hiába barangoltunk a Naszály erdeiben, a bükkfák között nem leltünk fenyőfára. Csüggedten bandukoltunk hazafelé, mikor a Naszály-hegy tövében nagy, befejezetlen épületre bukkantunk. Persze rögtön körüljártuk az elhagyott épülettömböt. Meglepetten láttuk, hogy mennyi cement van zsákokban felhalmozva, hatalmas gödrökben oltott mész volt.

– Ez kellene nekünk! – kiáltott fel Ferkó, ebből lehetne építkezni.

Valóban, csodálkoztam az abbamaradt építkezésnél.

– Mit keresnek itt? – kiáltott rák ekkor egy durva férfihang. Nagy bottal a kezében megjelent egy prémbundás, nagy bajuszú, magas termetű ember. A gyermekek szétrebbentek. Én ráköszöntöttem.

– Árva gyermekeimmel sétálgattunk erre, fenyőfát keresve az erdőben, de bizony nem találtunk.

– Nincs is – mondta a bundás ember botjára támaszkodva. – Sződliget felé, közel a Dunához van egy kis erdő, túleves fenyőkkel. Oda menjenek – dörmögte bajusza alatt, botjával mutatva az utat.

– Miféle épület ez? – kérdeztem.

– Hát ez a Híradó kaszárnya lett volna, de hát a háború miatt abbamaradt az építkezés. Én vagyok megbízva, hogy örködjek, mert mindent széthordanának. Pedig ebből már nem lesz kaszárnya, annyi mindent elhordtak innen, németek, oroszok, magyarok egyaránt.

– Hej, de jó lenne nekünk is! – sóhajtottam fel. – Hiszen itt minden van, ami kellene. Templomot, árvaházat építenénk.

– Ha a hadügyminiszter elrendeli, tőlem mindent elvihetnek – mondta gúnyos mosollyal az ör –, de abból nem lesz semmi. Mások is próbálkoztak már.

Szeget ütött a fejembe. De jó volna a szükséges anyagot megszerezni! Nem sokat törtem a fejem. Este külön imát kértem a fiúktól és a jó hívektől.

– Van egy haditervem. Holnap bemegyek a Hadügyminisztériumba.

A gyermekek és a jó hívek összenéztek: mi lehet ez a haditerv? Reggel négy nagyobb fiút megbíztam, keressék meg azt a kiserdőt, hozzanak egy szép nagy fenyőfát. Baltával, fűrészsel felszerelve útnak is indultunk. Én kerékpárral Budapest felé, ők pedig a Duna-partra. Egész úton azért imádkoztam, ezt kértem karácsonyi ajándékkul a kis Jézustól, hogy sikerüljön a tervem.

A Hadügyminisztériumban nagy volt a sürgős-forgás. Mikor egy hadnagynak előadtam a kérésemet, elgondolkozott.

– Tudja, mit, atya? Szerencsére itt van a tábornok, azaz főmérnök, aki az építkezéseket vezeti. Adja elő a kérését.

A tábornok urat jó hangulatban találtam.

– Nini! Egy reverendás atya itt a minisztériumban! Mivel szolgálhatok? – leültetett egy kényelmes fotelba. Megkínált cigarettával.

– „Most segíts, Mária...” – fohászkodtam.

A cigaretta füstjét eregetve, szélteben-hosszában beszéltem a sok hadiárváról, az én kis gyermekeimről. Nincs hely, egyre többen vannak, építkezni kellene Vácon.

– Hogy segíthetek én?

– Van a közelünkben egy félbemaradt Híradó kaszárnya, amit már majdnem széjjelhordtak, annyi anyag még maradt, ami elég lenne nekünk.

– Igen, erről tudok – szakított félbe. – Több jelentést is kaptam. Tudja mit, tisztelendő atya, legyen szép karácsonyuk. Kiutalom maguknak.

Gyorsan fölállt, átment a szomszéd szobába. Kattogott az írógép. Mosolyogva hozott át egy ív fehér papírost, lepecsételte, aláírta.

– Boldog karácsonyt! rebegtem megilletődve, s majdnem kezet csókoltam a tábornoknak.

– Csak aztán sok gyermeket fogadjanak be! Sok kis hadiárvét!

Boldogan kerékpároztam hazafelé. A gyermekek büszkén számoltak be: sikerült nagy fenyőt szerezni. Alig tudták hazahozni. Én még nagyobb örömmel számoltam be, s térdeltem le az Oltáriszentség előtt. Nem győztem hálát adni ezért a nagy karácsonyi ajándékért. Hiszen most már van építési anyagunk. Csak bontani kell meg ideszállítani. Ez sem lesz gyerekjáték. De már kezd kibontakozni az új kápolna meg árvaház álma. Sok-sok készülődés előzte meg karácsonyunkat, hiszen nem lehetett kapni se szaloncukrot, se díszeket, se játékokat. De végül minden összejött, s karácsony este nemcsak árváim, de sok jó hívő is körülállta a csillogó karácsonyfát. Mindenkinek jutott kis ajándék. A szebbnél szebb karácsonyi énekek betöltötték a nagytermet, melynek egyik sarkában egy kis betlehemi istálló volt. Persze csak papírból készült alakokkal tudtuk felállítani. Sok diós-mákos kalácsot kaptunk, almát, diót, szárított szilvát. Ezekben a háborús időkben már elszoktunk az ilyesmiktől. Mennyivel szegényebb volt a tavalyi karácsonyunk Pestszenterzsébeten!

Mikor a hívek lassan hazaszállingóztak, letelepedtünk a karácsonyfa körül.

– Atya, meséljen egy szép karácsonyi történetet – kérleltek kórusban.

– Hát jó, az első belgiumi karácsonyomról beszélek, a jó kanonok úrnál. Nem is egyszer elmondta nekem az én jó nevelőapám, hogyan is kerültem én hozzájuk.

– A püspök egy körlevélben felszólította a híveket, hogy segítsenek az éhező magyar gyermekeken. Ez az első világháború utáni nehéz időkben volt. Nővérem, a jó Mária kisasszony nem hagyott békén, vállaltunk mi is egy szegény kis magyar fiút. Idősek vagyunk mi már ahhoz, szabadkoztam, de a nővérem csak nem nyugodott bele. Mi mindig gyermekek között éltünk. Te voltál a nagy brugge-i gimnázium igazgatója, én pedig a diákok internátusát vezettem. Hej, azok voltak a szép idők! Mit volt mit tennem – folytatta a kanonok úr, göndör, ősz hajába túrva –, beadtam a derekamat. Jaj, hogy vártuk azt a magyar kisfiút!

Hát igen, kedves kis sasfiókáim, szeretetteljes fogadtatásban részesültem. Különösen a magas, szikár Mária kisasszony, csupa szív, csupa jószág! Kaptam egy gyönyörű szobát, még egy kis íróasztal is volt benne. Végigjártuk az üzleteket, tetőtől talpig felöltöztettek, mint egy kis herceget. Jaj, mennyit foglalkoztak velem! Tanítottak flamandul írni, olvasni. Együtt mentünk a hajnali misére, amit a kanonok úr mutatott be, és én ministrálhattam.

– Írjad meg a Jézuskának – biztatott az aranyos kisasszony –, hogy mit kérsz karácsonyra! De csak flamandul, mert Ő itt csak flamandul érti meg.

Sokat gondolkodtam, végül csak annyit írtam le nagy betűkkel, hogy csomagot kérek. Mária kisasszony nem értette egészen.

– Csak egy csomagot? – nézett rám furcsán a szemüvege mögül. – Nem értem...

Könnyekben törtem ki:

– Igen, egy csomagot – szepegtem –, szüleimnek, testvéreimnek, ők nagyon szegények. A kis Jézuska őket ajándékozza meg!

Most már a jó kisasszonynak is megeredtek a könnyei.

– Meglesz, meglesz! A Jézuska biztosan teljesíti! – mondta magához ölelve. Össze is készített Mária kisasszony egy nagy csomagot, melyet expressz, ajánlva küldött Budapestre. Persze, most már én nem vártam semmi ajándékot karácsonyra. Milyen nagy volt a meglepetés karácsony szent estjén, amikor a litániáról a jó kanonok úrral hazasiettünk. Az aranyos Mária kisasszony, a kedves szakácsnővel, titokzatos képpel tálták föl a vacsorát az ebédlőben. Egyszerre csak ezüstös csengő csilingelése hallatszott a szalon felől.

– Itt járnak az angyalok! – kiáltott fel boldogan a jó kisasszony.

Az asztaltól gyors léptekkel felugorva belém karolt, mint egy gyermek, oly fürgén, alig tudtam követni. A szalon két ajtaja kitarult. Káprázatos fényben csodálatos karácsonyfa. Alatta a betlehemi istálló a kitárt karú Jézuskával. Körülötte mindenféle játék, kis filmvetítő gép, kuglizó, céllövő puska, társasjátékok. Szemem-szám elállt a sok szép ajándék láttára. Ilyen karácsonyom még soha nem volt. Könnyes szemmel suttoztam az aranyos kisasszonynak: én a Jézuskától csak egy csomagot akartam.

A jó kanonok úr magához ölelt:

– Jézuska nagyon gazdag! Ő mindig többet ad, mint amit kérni merünk, mert Ő a szeretet. Az pedig mindig boldogít, mindig csak ad.

– De most énekelj egy magyar karácsonyi dalt! – kérte a jó kisasszony. Talán sohasem énekeltem olyan hálás szívvel a „Mennyből az angyal”-t... Arra gondoltam, hogy már otthon is megérkezett a kis Jézus csomagja. Együtt imádkoztunk a jászolka előtt mindazokért, akiket szerettünk, s hogy békesség legyen a jóakarátú embereknek. Azután egész este ott játszottunk a szőnyegen a karácsonyfa tövében. Célba lőttünk, kugliztunk, társasjátékon lóversenyeztünk. Mennyit kacagtunk, mennyit nevtünk! De talán a legboldogabb az aranyos Mária kisasszony volt, hiszen tudom, a kis Jézus segítségével mindent ő rendezett.

Amikor megszólaltak az éjféli misére hívó csengő-bongó harangok, egymásba karolva siettünk a kivilágított templomba.

Mi is társasjátékokkal töltöttük az egész estét, közben-közben felhangzott egy-egy örömteljes karácsonyi dal. Az éjféli szentmisére megtelt a nagyterem. Még kinn is szorogtak. Szerencsére nem volt nagy hideg. Csak úgy zúgott a Rákóczi tér a karácsonyi énekektől. Rövid szentbeszédben utaltam arra, hogy a kis Jézus milyen sivár körülmények között született. A csendes éjben a Szent Családnak nem volt hely a szálláson. Rideg barlangistállóban kellett meghúzódni a várandós Isten-Anyának. Durva fájászolka – akárcsak ez az asztal – volt az első fekhelye. Ő ezt a kemény életformát választotta, mert végtelenül szeretett. De mi most, drága kis-váci híveim, elhatározzuk, hogy jövő ilyenkor már lesz oltárunk, ahol az Oltárszekrényben puha fekhelye lesz. Lesz kis templomunk, velünk lesz Ő, a mi Emmánuelünk, vagyis: Velünk az Isten. A kis Jézus meglepett bennünket karácsonyi ajándékkal. Engedélyt kaptunk, hogy a félbemaradt kaszárnnyát lebontsuk, annak az anyagát építkezésre felhasználhassuk. Töletek kérem most karácsonyi ajándékkul azt a készséget, hogy a szükséges anyagot segítetek lebontani, ide szállítani minél előbb, nehogy más elhordja, és tavasszal, márciusban megkezdjük az építkezést. Láttam, a jó hívek hitetlenkedve csóválják a fejüket, hogy fog ez menni. Szétszéledtek csendesen az éjféli mise után, szomorúan mondogatták: a háború elvitt minden lovat, nincs fuvarozási lehetőség. Csak a malmosné jött hozzám biztatón mosolyogva.

– Nekem van két erős muraközi lovam. Igaz, nagyon be vannak fogva, de majd szorítunk egy-egy fuvart.

Idős bácsi köszöntött süvegét rám emelve:

– Boldog karácsonyt, tisztelendő atyám! Én vagyok az ökrös bácsi. Van két ökröm, szegények inkább gebék, de még tudnak húzni. Rám és ökreimre számíthat, atyám!

A karácsonyi szünet jól jött nekünk. Minden hajnalban csákányokkal felszerelve kivonultunk a laktanyához. Megkezdjük a bontást. A téglákat ott a helyszínen megtisztítottuk a maltértől kalapácsokkal.

A csősz kedvetlenül olvasta el a felmutatott engedélyt.

– Hát csak csinálják! De majd utánanézek az engedélynek a városi parancsnokságnál.

Később megtudtuk, hogy saját zsebére dolgozott, és élelmiszerért adott a gazdáknak meszet, cementet, téglát.

Milyen nagy öröm volt, mikor az első fuvar téglá megérkezett ökrös bácsi szekeren a Rákóczi térre. Még aznap délután a malom is elküldte kocsiját. Jól megpakoltuk.

A Naszály-hegy felől élesen fújt a szél. A sűrű, szürke fellegekből lassan kezdett esni a hó.

– Most abbahagyhatják – mondta a bundás csősz, nem kis kárörömmel. – Úgy látom, komoly havazás lesz.

Egész éjjel havazott is.

– Most aztán hogy megyünk a kaszárnához? – kérdezték a gyermekek.

– Szánkóval! – mondtam vidáman. – Menjetek szét, kérjétek szánkókat.

Több sem kellett a gyermekeknek, szétszaladtak minden irányba. Nemsokára mindenfelől húzták a szánkókat, a váci gyermekek is csatlakoztak hozzánk. Megrohamoztuk a kaszárnát. Az öreg csősz pipája majdnem kiesett a szájából, amikor meglátta a gyermekhadat. Csak úgy zúgtak a kalapácsok, dobáltuk le a téglákat, megpakoltuk a szánkókat. Az emberek csodálkozva figyelték a lelkes kis sereget. Délután még többen jelentkeztek: férfiak, nők, kiskocsikkal, taligákkal.

– Látjuk, hogy ennek a fele se tréfa. Most úgyszincs dolgunk ebben a téli időben. Megyünk mi is a kaszárnába.

Egyre nőtt a vállalkozók száma, egyre emelkedett a kőrakás a Rákóczi téren. Váratlan segítő is kaptunk, egy kedves kis csacsit. Öreg házaspár adta ajándékba egy kis négykerekű kocsival együtt. Mondanom sem kell, hogy a kis füles kedvenc lett. Elnevezték Toncsinak. A hűséges csacsi mintha megértette volna fontos szerepét. Vigan baktatott a gyermekek között, húzva kocsiját. Egy szomszéd ház istállójába szállásoltuk el. A gyermekek mindent összehordtak neki, becézgették, simogatták.

Mindennap korán reggel a kis csacsi úgy elkezdett iázni, hogy mindenki felébredt tőle. Pontosabb volt, mint egy ébresztőóra. Egyszer, mikor cementzsákokkal jól megraktuk kis kocsiját, jött egy orosz katona. Kíváncsian nézegette a szamarat meg a rakományt. Aztán kiáltott: „Állj!” Még a gépfegyverét is lekapta a válláról. Alex, mert ő ült a kis kocsin, ijedten ugrott le. Az orosz katona fölpattant a kocsira, de Toncsi abban a pillanatban hátrasandított, azután egy rántással nekiindult, hogy a mi katonánk nagyot huppant a földre. Toncsi elvágatott, eltűnt a kanyarban. A gyerekek a csacsi után eredtek, de csak a Rákóczi térnél tudták utolérni. Fülét hegyezve állt jámborul. Toncsi lett a nap hőse.

Hideg tél volt. A jó hívek segítségével kivágtuk a Rákóczi téren a nagy vadgesztenye- meg akácfákat, hogy a telket megtisztítsuk az építkezéshez, így tüzelővel is el voltunk látva. Minden szabad időnköt bontási anyagszállítással töltöttük.

Közben a gyermekek létszáma is egyre növekedett. Vidéki plébánosok egyre-másra jelentkeztek árva gyermekekkel. Pestszenterzsébetről is érkeztek. Mindig öröm volt, ha egy-egy árvának otthont nyújthattam. Megcsodáltam, hogy ezek a kisgyermekek sohasem panaszkodtak. Hidegben, hóban, kopott ruháicskáikban dolgoztak velem. Miközben kezük elgémbered a hidegtől, föl-le dobálták a téglákat sorfalat állva. Közben a jó kis-váci asszonyok meleg teát, frissen sült lángost pakoltak ki kosarukból. Volt is étvágya a sok szorgos kis munkásnak, akik a szürke téglaportól úgy néztek ki, mint a kis kőművesek. Alig vártuk, hogy kitavasodjon. Hatalmas gödröt ástunk az oltott mésznek. Mindenfelől üres hordókat kértünk a mész szállításához. Persze ezt öreg gazdák vállalták. Egyik nap beállított hozzám egy szürke egyenruhás fegyőr:

– Tisztelendő atyám, volna egy ötletem! Mi, fegyőrök többen lakunk itt Kis-Vácon, megbeszéltem társaimmal, hogyan vehetnénk ki részünket az építkezésből. Szabad időnkben vállalnánk, hogy kihozunk egy tucatra való rabot. Komoly munkaerő. Látom, újabban az ezredes úr – a fegyház igazgatója – ide jár vasárnaponként családjával a szentmisére. Kérje meg őt, hogy adjon rá engedélyt. Nem kell semmi más: egy-két csésze tea, egypár cigaretta, és a rabok készségesen fognak segíteni.

Megörültem ennek az ajánlatnak. Megkértem az igazgató urat, aki beleegyezett.

– De csak a Rákóczi térre jöhetnek a rabok, megfelelő felügyelet alatt az építkezési munkákhoz.

Így gyorsan elkészült az alap kiásása meg a betonozás. Ünneplő alapkőletételt is rendeztünk, melyre a püspök atyát és az ezredes urat is meghívtuk.

Mikorra megérkeztek az első fecskék, hogy fészüket újraépítsék az eresz alatt, már emelkedtek a kápolna falai.

Egyik reggel becsengetett hozzám a bundás pallér, aki a kaszárnyánál őrködött.

– Tisztelendő atyám! Eddig nem szimpatizáltam magukkal, de látom ezt a sok gyermeket, ahogyan serényen munkálkodnak. Hiába építik fel itt a falakat, ha nem tudják tető alá hozni az épületet. Márpedig a Híradó kaszárnya tetőszerkezetét kikezdték. Azt tanácsolom, gyorsan bontsák le a tetőt, a cserepeket, gerendákat helyezték biztonságba.

Megköszöntem a pallér jóindulatú tanácsát, jól meg is vendégeltem, dohánnyal is elláttam. Azután mozgósítottam a jó híveket. A szünidő is megkezdődött, a gyermekekkel egész nap kint tanyáztunk a Híradónál. A három emelet magas kaszárnyáról nem kis feladat volt a cserepeket leszedni. Egy ács fabrikált egy ügyes csúszdát. Én a nagyobb fiúkkal fönt a tetőről adogattam a cserepeket, a csúszdán érkeztek le a földre, ahol elkapták az asszonyok, és rakták a kis kocsikra és a csacsifogatra. Nehéz feladat volt a tűző nap hevében. Hányszor történtek sebesülések... Az én kezem is csupa seb volt. Rengeteg cserepet sikerült leszedni. Most jött a munka nehezebbik része: a gerendákat leszedni. Az ácsok, akikre számítottunk, vidéken dolgoztak. Azt üzenték, csak vasárnap jöhetnek. Az idő sürgetett. Azt se akartam, hogy vasárnap dolgozzanak nekünk. Az ökrös bácsival nekifogtunk a bontásnak. A lécekkel nem is volt baj, lefeszítettük és ledobáltuk. Amikor minden szakértelem nélkül hozzáfogtunk a gerendák lebontásához, és nagy erőlködéssel kiszabadítottunk egy gerendát, hatalmas robajjal beszakadt az egész tetőszerkezet. Csoda, hogy minket nem sodort le. Ökrös bácsit egy szálfá úgy fején találta, hogy vérbe borulva esett karjaimba. Nagy volt a riadalom lent a gyermekek között. Én még jobban megijedtem, hogy nem zuhantak-e a gerendák a sasikra. Amikor eloszlott a porfelhő, lekiáltottam:

– Gyerekek, nincs semmi baj?

Kórusban kiabáltak:

– Semmi, semmi! Csak az atya jöjjön le!

Ökrös bácsit vállamra vettem, a hosszú létrán fokról fokra nagy nehezen leértünk. A pallérunk jött is már egy vödör vízzel, de akkorra már magához tért a jó öreg. Bizony a fején nagy volt a daganat és nyitott seb is tátongott.

– Katonadolog ez – mondta felülve.

Kötszer mindig volt nálunk, értettem is valamit a kötözéshez. Felültettük a szekereire. Két nagyfiú és egy asszony elkísérték a fegyház kórházába. Az volt a legközelebb. Hála a jó Istennek, komolyabb baja nem történt. A nagy ijedség után annál nagyobb volt az örömünk, mert a tetőszerkezet szinte hibátlanul érkezett a földre. Csak egy-két gyengébb szálfá tört el.

A malmos nagy stráfkocsija megkezdte a gerendák fuvarozását. Örömünkre másnap megjelent az ökrös bácsi, nagy turbános kötésével, ökreivel együtt.

– Csak nem maradok ki ebből a nagy munkából – mondta mosolyogva. Az utolsó szállítmányt az ő szekereire pakoltuk.

Már éppen indulni akartunk, mikor két orosz katona megjelent. Dühösen hadonásztak, amikor látták, hogy az egész tetőnek hült helye van. A pallér, aki tudott velük beszélni, magyarázta, hogy ezt mi mind megkaptuk a Hadügyminisztériumtól. Dühösen tiltakoztak.

– Ezt a szállítmányt lepakolni! Mindjárt jön egy lovaskocsi, az viszi!

– Ezeket a szép nagy gerendákat csak nem hagyjuk! – mondtam ökrös bácsinak. Gyorsan felpattantam kerékpáromra. Egyből a parancsnokságra hajtottam.

A parancsnok csodálkozva mért végig. Elég furcsán nézhettem ki szakadozott reverendámban. Egy tolmácsnővel előadtam, és írással is igazoltam, hogy a Hadügyminisztériumtól engedélyt kaptam a félbemaradt kaszárnya anyagából árvaház építésére.

– Semmi akadálya, csak építkezzenek!

– De a katonái el akarják vinni a gerendákat!

– Erről nekem nincs tudomásom! – mondta a parancsnok felállva. – Azonnal menjen ki egy járőr a helyszínre.

Felkapaszkodtam az orosz katona mellé, indultunk a Híradó felé.

Messziről láttuk, hogy a gerendákat lepakolták ökrös bácsi szekérére. Mikor az autóval befutottunk, a két orosz katona majd sóbálvánnyá meredt ijedtében. A járőr nem sokat teketóriázott. A két dadogó katonát máris vitte magával autón a parancsnokságra, mi pedig újra felpakoltunk. Ballagtunk a szekér után, még az ökrök is vígabban bólogattak.

Sikerült két kőművest szerezni. Egész nyáron folyt a nagy építkezés. Mi a gyermekekkel kevertük a maltert, adogattuk a téglákat, hordtuk fel az állványokra a szükséges anyagot.

Egy szép nyári nap délután eljött hozzánk a püspök atya. Meglepődött, hogy már olyan magasak a falak. Megszólította az egyik sasit, aki egy nagy vödör maltert cipelt:

– Mi lesz ezért a fizetség, fiam?

– Ezért fizetség? Hát mi a jó Istennek építünk! Lesz kápolnánk, az lesz a fizetség!

A püspök atya elmosolyodott.

– Látom, atya, jól neveli a gyermekeket.

Bizony, nem jutott idő a nyaralásra. Még jó, ha este le tudtunk futni a Dunához, kissé felfrissülni.

Augusztus közepén már fenn volt a betonkoszorú. Kezdődhetek az ács munkák. Két jó ács testvér vállalkozott a nehéz munkára. A hívek közül is sokan segítettek felhúzni a nehéz, hosszú gerendákat. Napokon át nagy kopácsolástól visszhangzott a Rákóczi tér. Nem kis nehézségbe került szegeket meg ácskapcsokat szerezni, mert ez mindenütt hiánycikk volt.

A jó molnárné liszteszsákjai megtették a hatást. Sikerült beszerezni a szükséges dolgokat. Szeptemberre az épület már be is volt cserepezve. A kistoronyra pedig felkerült egy nagy kereszt. Szeptember 8-ra tűztük ki a kápolnaszentelést. Nagy esemény volt ez Kis-Vácon, hiszen semmiféle építkezés nem folyt a városban. Nagy volt a hiány építési anyagokban. A mi kápolnánk mégis állt a Rákóczi tér közepén. Rengeteg hívő jött össze a kápolnaszentelésre. Püspök atya utalt szentbeszédében arra, hogy az atya egy éve került ide. Ki hitte volna, hogy ilyen rövid időn belül megvalósul az, amit a kis-váciak évszázadok óta hiába óhajtottak. Most, Kisasszony napján beköltözik az Úr közéjük! Lakóhelyet vett náluk! De még szebb, nemesebb cselekedet, hogy Regőczy atya sok kis árva, elhagyott magyar gyermek lelkében épít templomot, hajlékot az Úrnak.

A kis-váciak kitettek magukért. Összehordtak annyi csirkét, kacsát, süteményeket, hogy meg tudtunk vendégelni mindenkit, aki segített a kápolna építésénél. A plébánosom és a kanonok urak nem voltak ott az ünnepségen, de ez nem zavarta a hangulatot. A püspök atya nagyon örült, hogy a terve sikerült: Kis-Vácnak van már egy kedves kis temploma.

Az ünnepségen bemutatkozott egy pesti rajztanár, festőművész, Kemény László. Édesanyja Vácon lakott. Megígérte, hogy a nagy üres falfelületre freskókat fest. Csináljak tervezetet, a többi az ő dolga.

Nagyon megörültem. Fel is vázoltam gyorsan: az oltár fölött angyalok és sasfőkéák hódolnak a szentségi Jézus előtt. Egyik oldalt az Úr Jézus a gyermekekkel, másik oldalt a gyermek Jézus a jeruzsálemi templomban. Az ügyes festőművész pár hét alatt el is készítette a festményt.

Mikor a molnárné meglátta a szép freskókat, azonnal megegyezett a művésszel, hogy az fesse meg olajjal vászonra a keresztút 14 stációját. Az is elkészült, még karácsony előtt. Jó pár zsák lisztjébe került jótevőnknek ez a szép keresztút, melyet még a püspök atya is megcsodált.

Milyen nagy öröm volt számomra, hogy éjjel-nappal velünk volt most már a szentségi Jézus. Nem kellett átmenni a fegyház kápolnájába, átvinni az Oltáriszentséget.

A nagytermet átalakítottuk. Az lett a nagy háló.

Kellett is a hely, mert egyre több volt a gyermek. Most már sürgősebbé vált az új árvaház.

Egy építész-mérnök felajánlotta, hogy elkészíti a terveket emeletes árvaház építéséhez. Megállapította, hogy a tetőszerkezethez meg is van a szükséges anyag. Téglára, mészre,

homokra, sóderre lesz még szükség. De ez még volt bőven a Híradó kaszárnyánál. Szabad időnk nagy részét a gyermekekkel megint arra fordítottuk, hogy összegyűjtsük a szükséges anyagokat.

Tavasszal megkezdjük az új otthon építését. Ez a második karácsonyunk Vácon igazán örömteljes volt. Gyönyörűen feldíszített kápolnánkban az oltár felett kis jászolkában a kitárt karú Jézuska mosolygott le ránk. Hálátelt szívvel énekeltük: „A kis Jézus megszületett, örvendjünk...” Zsúfolásig megtelt kápolnánkban az éjféli misén azért imádkoztam a kis Jézushoz, hogy miután Neki szereztem itt új lakóhelyet, jövő karácsonyig segítsen árváimnak új otthont biztosítani.

A kis Jézus mintha rám mosolygott volna, meglesz, meglesz, biztatott.

Január közepén nagy meglepetés ért bennünket. Nagy, hosszú ládát kaptunk Belgiumból, ráragasztott piros cédulák jeleztek, hogy óvatosan, mert törékeny. A gyermekekkel nagy kíváncsian bontogattuk. A rengeteg göngyöleg közül a Banneux-i Szűzanya kedves arca bontakozott ki. Ember nagyságú, gyönyörű Mária-szobor. Nem győztünk álmélkodni! Könnyekig meghatva köszöntöttem a Szegények Szűzanyját. Eszembe jutott egy jelenet „A magam útját járom” című filmből, melyet nemrég láttunk a gyermekekkel; a jó öreg író plébános igen szerette volna már nagyon idős édesanyját látni. Hívei összefogtak, elhozatták édesanyját Írországból. Valódi karácsonyi meglepetés volt, mikor édesanyja megjelent kis templomában. Könnyezett, zokogott meghatottságában. Jó belga barátaim nekem is karácsonyi meglepetésnek szánták ezt a gyönyörű Mária-szobrot. Tudták, mennyire szeretem a Szegények Szűzanyját. Igaz, egy kicsit késve érkezett, de éppen idejében, hiszen január 15-én van jelenése napja. Azonnal el is helyeztük egy rögtönzött oltárra a kápolnában, szépen feldíszítve. Este hét órakor, a jelenési időben elkezdtünk egy kilencedet a Banneux-i Szűzanya tiszteletére. Ennek híre úgy elterjedt Kis-Vácon, hogy egyre többen jöttek a kilenced alatt. Utolsó napján maga a váci püspök is ott volt az esti ájtatosságon. Akkor írtam ezt a lourdes-i ének dallamára:

Az égen ragyognak,
Ezernyi csillagok,
Hegyek közt imára
Hívnak a harangok.
Ave, Ave, Ave Maria!
Ave! Ave! Ave! Maria.

Ettől kezdve minden évben megtartottuk a banneux-i kilencedet, melyet gyermekeim és a váci hívek is megszerettek. Rengeteg virággal halmozták el ilyenkor a mosolygós Mária-szobrot, melynek festőművésznőnk gyönyörű háttérrel festett: ezüstfelhőkkel, ragyogó csillagokkal és fenyőkkel...

Ismét kemény telünk volt. Tüzelőre nem jutott pénzünk, ezért a Híradónál szedtük össze a kis darab fákat és a Naszály hegyoldalán, a sűrű erdőből a száraz gallyakat. A kaszárnyánál is mindig nagy tüzet kellett csinálni, hogy meggémberedett tagjainkat kissé felfrissítsük a bontási munkák közepette. A kápolna építéséhez a kis-váci hívek is többet segítettek, hisz ez az ő templomuk is volt. Az árvaház építése hidegen hagyta őket. Nagyon magunkra maradtunk, sok gonddal, bajjal küszködve. Mindenkinél megvolt a maga gondja, baja, de mi nem adtuk fel a reménytelennek látszó küzdelmet. Nemegyszer megcsodáltam ezeket a gyermekeket, 10-12 éves, sovány, vékony gyerkőcök, a legidősebb, Dezső 14 éves volt. De ő ezermesternek bizonyult, mindenhez értett. Állandóan fűrt-faragott. Még a villanyt is ő vezette be a kápolnába. Persze csöveket, huzalokat sehol nem lehetett kapni, míg egyszer egy parasztgazda el nem vezetett egy nagy szénakazalhoz. Mikor a kazalt lebontotta, egymás után csúsztak elő a nagy tekercs villanydrótok, köteg Bergman-csövek, egy nagy doboz tele kapcsolókkal, konnektorokkal, foglalatokkal. Összecsaptam a kezem:

– Drága András bátyám! A jó Isten áldja meg! Tudja-e, hogy milyen nagy kincs ez napjainkban?

Az öreg titokzatosan mosolygott.

– Tudtam, hogy ezekre valamikor nagy szükség lesz, azért rejtettem el. Mind az atyáé!

– De mi nem tudunk fizetni.

– Az Isten már megfizetett nekem. Épségben hazakerült mind a két fiam.

Ilyen esetek újabb lendületet adtak a munkához, a küzdelemhez. Egy asztalosmester felajánlotta, hogy ha egypár gerendát tudunk nélkülözni, s ha a fegyházban felfűrészeltetem, ő ingyen készít ablakokat, ajtókat. Ez is nagy segítség volt. Az építésmérnök jelezte, hogy sok vasanyagra lesz szükség, melyet az épület földébe kell beépíteni. Újabb nagy gondot jelentett, hiszen sehol nem lehetett vasat kapni. Megint csak a Híradó kaszárnyánál találtam megoldást. Szinte erőnket meghaladó munkával kibontani a betonból a vaselemeket. Szerencsére felfedeztünk egy hóval borított nagy lealapozott pincerészt, ahonnan rengeteg acélhuzalt tudtunk kibányászni. A kincset érő szállítmányt ökrös bácsi fuvarozta haza. Állandó szorgalmas, kitartó munkával sikerült a szükséges építési anyagokat felhalmozni.

A kis csacsifogat járt-kelt homokért, sóderért. Alighogy felengedett a fagy, megkezdtek az alapozási munkálatokat, de máris nagy akadályba ütköztünk. Rábukkantunk egy régi pincére, mely tele volt sáros vízzel.

– Valamikor itt tó volt, ezen a téren! – emlékeztek a régiek. A mérnök hiába vakargatta a fejét. Beleesik az építési területbe. Föl kell tölteni, betonnal áthidalni. Sok munkatöbbletet jelentett. Szerencsére a fegyőrök segítségemre siettek. Hoztak rabokat ehhez a nehéz munkához is.

Március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén elhelyeztük az alapkövet. Püspök atya és a polgármester úr is aláírták az okiratot, hogy az Úr 1947. esztendejében a „Sasfiókák” saját kezükkel építenek otthont maguknak, Isten segítségével, a Szűzanya oltalma alatt! A teljes alapozás akkor már elkészült. Az volt a célkitűzésünk, hogy még ebben az évben tető alá hozzuk az épületet.

Megkezdődött a hősies munka. Most már csak egy kőművesmesterünk volt, az is idős. De ahogy mosolyogva mondta:

– Atya! Én itt egészen megfiatalodtam! Egész életemben ilyen gyorsan nem dolgoztam még. De nem is voltak ilyen ügyes, szorgalmas inasaim, atya pedig a legjobb segédem. Csak úgy repülnek a téglák a kezembe. Itt a malter is, mindent a kezembe adnak a sasfiókák.

Szemlátomást emelkedtek a falak. Elkészült az első emelet betonkoszorúja, a földem is gyorsan meglett, az idő is nagyon kedvezett. Száraz nyarunk volt. Gyermekeim, mint a mókusok, mászkáltak föl meg le. Keverték a maltert, cipelték a téglákat. Mint dolgoz hangyaboly, olyan nagy volt a nyüzsgés a Rákóczi téren. Egy-egy asszonyság mindig megjelent pogácsával vagy gyümölcssel, egy kis üdítőitalal traktálták a gyermekeket.

A mérnök mindennap kijött ellenőrizni a munkát, nagyon meg volt elégedve. Egy fiatal kőműves is betársult, most még jobban haladtunk. Szeptemberre már a tetőszerkezetet is össze lehetett állítani a két jó ács testvér segítségével. Egy nagy gerendát húztunk éppen föl a csigán, mikor Őszi fent a tetőszélen felkiáltott:

– Atya! Szédülök!

– Kapaszkodj meg! Azonnal érted megyek!

Csak úgy folyt rólam a verejték, mire melléje értem. A halotthalvány fiút magamhoz öleltem, míg az emelet földmáján alétan elterült.

– Forog velem minden – suttogta, amikor magához tért.

– Most már jó helyen vagy, Oszikám. Máris hoznak vizet neked.

Cserepezésnél is voltak hasonló jelenetek, de a sasfiókák nem torpantak meg. Voltak kisebb-nagyobb sérülések, de másnap újra munkába álltak, sürgetett az idő. Az új iskolaév is kezdetét vette, de szeptember 8-ra, Kisboldogasszony ünnepére tető alatt volt az új „Sasi Otthon”.

Rengeteg munka volt még hátra. A termeket vakolni, betonozni, vizet, villanyt bevezetni. Mennyi nehézséggel járt! Mihelyt egy helyiség elkészült, ünnepélyesen felszenteltem. A sasik azonnal birtokukba vették, hiszen a létszám még egyre növekedett. Egyik nap egy megkötözött tíz év körüli fiúcskát hozott két rendőr.

– Tisztelendő atya, már nem tudunk mit kezdeni ezzel a csavargóval. Volt már javítóban, menhelyen, mindenhol megpróbáltuk.

– Vegyék le gyorsan azt a szíjat a kezéről!

Szálnalmasan nézett ki, rongyos ruhában, mezítláb.

Hosszú, ápolatlan, fekete hajú, kék szemű fiúcska.

– Mi a neved? – kérdeztem.

– Pityu – válaszolt vállát rándítva.

– Vannak szüleid?

A kisfiúnak könnybe lábadt a szeme.

– Sohasem ismertem őket.

Megsimogattam kócos haját. A két rendőrtől elkészöntem. Bevezettem a konyhába, közben magyaráztam neki:

– Nézd, Pityukám, ez nem intézet, ez otthon. Nincsenek zárt ajtók, kerítés sincs a ház körül, mindenki otthon érzi magát, ígérd meg nekem, hogy innen nem fogsz megszökni. Ha nem érzed jól magad, szólj csak, még útravalót is adok neked.

– Úgysem fogok megszökni – mondta a kisfiú, miközben mohón kanalazta a paprikás krumplit –, nekem nem volt otthonom.

– Hát hol éltél? – kérdeztem.

– Leginkább Pesterzsébeten: csavargók, koldusok, betörők között.

– Voltak ott más gyermekek is?

– De még mennyi! – legyintett Pityu.

– Megígérem neked – mondtam, sietve nagy karéj kenyeret adva neki –, ha itt otthonra találsz és jó lesz, elmegyünk egyszer Pestszenterzsébetre, elhozzuk azokat a kis csavargó pajtasaidat, hogy nekik is legyen otthonuk.

– Felcsillant a szeme:

– Igazán meg tetszik tenni?

– De még mennyire! Én állok a szavam! Itt a kezem! – mondtam mosolyogva.

A kis Pityu nevetve csapott bele. Okos, értelmes gyermeknek bizonyult. Minden érdekelte. Egész jól alkalmazkodott a többiekhez. Olyan talpraesett volt, hogy külön kezdtem vele foglalkozni, és felkészítettem elsőáldozásra. Több gyermekem is volt, akiket elsőáldozásra elő kellett készíteni. Egy kedves Mária-ünnepen, Szűz Mária bemutatása ünnepén járulhattak először szentáldozáshoz. Persze ünnepelt az egész sasi család, de legboldogabb talán a kis Pityu volt.

– Tisztelendő atya – mondta nekem kedves közvetlenséggel –, én most olyan boldog vagyok, de szeretném, ha az én kis csavargó pajtasaim is ilyen boldogok lennének. Lenne nekik is otthonuk. Tetszik emlékezni ígéretére? Még kezét is adott rá, hogy elmegyünk Pestszenterzsébetre, elhozzuk pajtasaimat.

– Persze, persze! – mondtam magamhoz ölelve. – Már a jövő hét folyamán elmegyünk értük.

A kis Pityu majd kiugrott a bőréből. Boldogan újságolta a többieknek:

– Megyünk Pestre az én pajtasaimért!

Estefelé hanyatt-homlok rohan be hozzám az irodába:

– Jaj, atya, itt van az udvarban az a két rendőr, aki engem idehozott! Jaj, csak nem akarnak elvinni?

– Ne félj, Pityukám, nem engedlek el! Menj csak gyorsan a tanuló terembe.

Kisvártatva bekopogott a két rendőr.

– Tisztelendő atya, jövünk érdeklődni, hogy itt van-e még a kis csavargó, akit behoztunk a nyáron. Ugye már rég megszökött?

– Dehogyan szökött meg! – feleltem. – Otthonra tált, jól érzi magát.

– Láthatnánk? – kérdezték.

– Hát csak menjenek be a tanulóterembe, ott van közöttük.

Nemsokára visszajöttek csalódott képpel.

– Nem találjuk.

– Na gyerünk! – Bevezettem őket a nagyterembe. A sok sasi között ott lapult a gyerek.

– Gyere csak, Pityukám! – intettem.

A kisfiú vonakodva állt fel, lassú léptekkel jött felénk. A két rendőr alaposan szemügyre vette.

– Tetőtől talpig ez volna az a kis csavargó? De hát ez egészen megváltozott. A tekintete is egész más! Hogy csinálta ezt, tisztelendő atya? – kérdezték csodálkozva.

– Nem én – feleltem lassan –, a környezet hatása és a szentségi Jézus. Ma volt a kisfiú elsőáldozó.

A rendőrök értették is meg nem is. Tisztelegve távoztak. Pityu most már boldogan fűtyörészett. Mindennap előjött kérésével: mikor megyünk fel Pestre?

Mikulás előtt elindultam Pityuval. Alex és Feri is velünk jött. Előbb szétnéztünk a pesti üzletekben, mit lehetne venni valami édességet a gyermekeknek Mikulásra. De egyáltalán nem volt választék. Cukorkák, de méregdrágán. Nem is vesztegettünk sok időt. Mentünk ki, hogy szétnézzünk Pestszenterzsébeten a Határút környékén, az Illatos útnál, a tömeglakásokban.

Pityut rossz külsejű suhancok, rongyos ruhájú, maszatos gyermekek vették körül. Csodálkozva nézegették, szólígtatták:

– Ejnye! De jól nézel ki! Honnan van ilyen szép ruhád, cipőd?

A sok kérdezősködésre Pityu azt válaszolta:

– A tisztelendő atyától.

Egy idősebb hölgy betessékelt a konyhájába.

– Maga katolikus pap? Erre nem nagyon járnak tisztelendő urak! Hallom, ez a kis Pityu magánál van! Biztosan jó helye van.

Pityu a szavába vágott:

– Terus néni! Nekünk szép nagy otthonunk van Vácon! Most a pajtásaimért jöttem!

A fejkendő néni mosolyogva mondta:

– Tisztelendő atya, komolyan el akar vinni innen gyermeket?

– Igen! – bólintottam határozottan. – Olyan kis árva gyermekeket, mint ez a Pityu volt.

Szeretném kiemelni őket a sivár, nyomorúságos környezetből.

– Na, akkor jó helyen jár. Üljön csak le ide, a tűzhely mellé. Majd mi Pityuval szétnézzünk.

Nem kellett soká várni, már jöttek is sorban.

Először egy öreg anyóka két kis unokáját hozta. Szüleik eltűntek, semmit nem tudott róluk.

Konyhaasztalhoz ültem, írtam fel a neveket, adatokat. Egyre többen jöttek, szűknek bizonyult a kis konyha.

Már két nagy lapot teleírtam. Kezdtém összeszámolni őket. Elképedtem, tizenhatan voltak.

– Jó Istenem! De megáldottál egyszerre, ennyi gyermekkel! Hol fogom elhelyezni őket? Na gyerünk!

Fohászkodva végignéztam a rongyos kis társaságon. Egyik néni csodálkozva kérdezte:

– Máris mehetnek? így, ahogy vannak?

– Indulás! – adtam ki a jelszót. – Estére Vácon leszünk!

A gyermekek nem sokat búcsúzkodtak. A kis Pityu vezényletével nekiindultunk. Majd az egész villamos megtelt a gyerekekkel. A Nyugati pályaudvarnál még volt másfél óra szabad időnk.

– Nem vagytok éhesek? – kérdeztem.

Kórusban kiáltották:

– Éhesek vagyunk!

– Csendesebben! – intettem őket. – Na, gyerünk a büfébe! – Amit ott kapni lehetett, azt az én gyermekeim úgy felpusztították, mint a sáskahad. Alig tudtam kifizetni a számlát, fillérünk sem maradt. De jó, hogy nem vásároltunk Mikulásra! Vonatjegyre sem volt pénzünk. Csak 5-6 gyermekre gondoltam, és itt van 13 fiú és 3 kisleány.

Mindegy, szálljunk fel, lesz, ami lesz! A gyermekek élvezték az utat. Behúztam a fejem, amikor jött a kalauz.

– Ezek mind a maga gyermekei? – kérdezte a mosolygós képű kalauz.

– Bizony mind!

– Az atya a kis-váci árvaházba viszi őket?

– Oda – mondtam megkönnyebbülve –, ezek mind picikék, ugye, ezeknek nem kell jegy?

– Persze hogy nem, de még az atyának sem! Jó utazást! – Mosolyogva tisztelgett a kalauz, én pedig megkönnyebbülve sóhajtottam fel.

Annál több gondot okozott, hogy fogom a gyermekeket elhelyezni. Lett is nagy riadalom, amikor bevonultunk az otthonba.

– Jaj, atya – mondta elképedve a mami, aki a konyhából rohant ki, vacsorafőzés közben értesült az új jövevényekről –, hová fekteti őket? Nincs egy darab üres szalmazsákunk. Honnan veszünk ágyneműt ennyi gyermeknek?

A sasi gyermekek kíváncsian nézték a jövevényeket, nem fogták fel tragikusan. Máris barátkoztak, kérdezték neveiket.

– Legelőször is megyünk a kápolnába. Hálát adunk ezekért a kis testvérekért, aztán fürdés, meg ünnepi vacsora.

– Atya – jelentette ki megnyúlt képpel a konyhán segédkező –, nincs más, csak kukoricakása.

– Majd lesz más is – bizonygattam, de mikor a kápolnából a gyermekek kivonultak, odaborultam az oltár elé.

Már rég imádkoztam olyan szívből a nagy Gyerekbaráthoz, az édes Jézushoz és a Szűzanyához:

– Most segíts meg, Mária!

Nagy motorbúgás készített felállásra. A sötét udvarra egy nagy teherautó reflektorfénye pásztázott. Egykettőre kinn termettem. Házunk elé gördült egy pótkocsis teherautó. Két ember szállt le.

– Ez a Regőczy-féle árvaház? – kérdezte egyikük.

– Ebben a nagy ködben már régóta keresgélünk.

– Ez a Sasfőókák otthona! Én vagyok Regőczy atya.

A sofőr megkönnyebbülve sóhajtott fel.

– Hála Istennek!

Társa egy nagy ív papírt lobogtatott:

– Ez a szállítmány Belgiumból jött. Itt a lista: 30 összeszerelhető emeletes ágy, 30 matrac, 60 takaró, 60 lepedő, 4 láda ruha, 12 láda konzerv, élelmiszer, csokoládé, kakaó. Ez csak egy része a szállítmánynak, hiszen egy egész vagon érkezett az önök számára. Tessék az átvételt aláírni!

A papírlappal a kezemben befordultam a kápolnába.

– Édes Jézusom! Drága Szűzanyám! – fohászkodtam könnybe lábadt szemmel. – Én ennyit nem kértem!

– Aztán siettem a nagyterembe. – Minden épkézláb ember a fedélzetre! – kiáltottam hangosan.

Több sem kellett a sasiknak. Megrohamozták a teherautót, egykettőre lepakoltak mindent.

A nagyterem úgy nézett ki, mint egy csatatér. Hegyén-hátán a csomag, matracok, ágyak. Legelőször egy tejporos zsákot meg egy nagy doboz kakaót szabadítottam ki. Kértem, hogy készítsék el minél hamarabb vacsorára.

– Itt egy láda mézeskalács is.

Ezen az estén későn tértünk nyugovóra, de lefekvés előtt még elmondtuk a rózsafüzért a belga jótévőkért. Ez volt az első szállítmány, amit Belgiumból kaptam, épp a legjobbkor! Az isteni Gondviselés soha nem késik, legfeljebb egy negyedórát, hogy hitünket próbára téve, még jobban jutalmazzon.

Rossz híreket kaptam, hogy feljelentések mentek ellenem a Hadügyminisztériumba és a Népjóléti Minisztériumba is. Egy jóakaróm figyelmeztetett, hogy bizottság fog kiszállni. Úgy véltem, jobb a bajt megelőzni. Felmentem a Hadügyminisztériumba. Felkerestem azt a jóindulatú tábornokot, aki az engedélyt kiadta.

– Mi járatban van, atyám? – kérdezte, amikor leültem.

– Az árvaházunk már tető alatt van, szeretném meghívni tábornok urat, nézzen szét nálunk.

– Ami azt illeti – mondta, mikor rágyújtott cigarettájára –, éppen eleget hallgattam maguk miatt. Jöttek feljelentések, hogy annyi anyagot elhordtak, hogy abból már egy székesegyházat lehetett volna felépíteni.

– Tábornok uram! Azt a Híradó kaszárnyát úgyis széthordták volna, így legalább 120 árva gyermeket el tudtam helyezni. És még egyszer annyit befogadnánk, ha lenne elég helyünk.

A tábornok csodálkozva törülgette a szemüvegét. Úgy éreztem, itt a kedvező alkalom.

– Még lenne szükségünk vagy 30 ezer téglára meg faanyagra, és jól ki tudnánk bővíteni.

A tábornok úr felállt:

– Foglaljon kinn helyet! Beszélek a főmérnökkel.

Még annyi időm sem volt, hogy a rózsafüzérem befejezzem, már jött is a tábornok, pecsétetes írással.

– Itt az engedély, de ez az utolsó. Mikor küldhetek hadiárvékat? – kérdezte mosolyogva.

– Akár most is, tábornok uram! Akárhányat! Isten áldja meg önt!

Melegen kezet ráztunk. Csak később tudtam meg, milyen jól jött ez az engedély. Beállított egyik reggel a pallér:

– Tisztelendő atya, minden leállítva! Több anyagot, de még egy téglát sem vihetnek el a Híradóból.

Mikor megmutattam az írást, elnyúlt képpel hümmögött.

– Hát ezt nem értem.

Kétszer is elolvasta, aztán gyorsan távozott. Még köszönni is elfelejtett.

Összehívtam a sasikat. Megbeszéltük a teendőket. Előadtam, hogy ez a pallér nem fog belenyugodni a vereségébe, amilyen dühösen távozott. Még egy utolsó „támadást” kell indítanunk a Híradó-fronton. Minden erőnket összpontosítani kell. Pár nap alatt a még szükséges anyagokat beszállítjuk.

December volt, mégis a hajnali mise után, még az iskola előtt tettünk egy fordulót. A molnárné lovai, az ökrös bácsi szekere és a kis számár fogata kitettek magukért. Délután nem játék, hanem a Híradó megrohamozása volt a cél. De jól jöttek a belga konzervek! A sasiknak farkasétvágyuk volt. Most változatosabb lehetett a menü: nem az örökös kukoricakása.

December közepéig sikerült a szükséges fa- és téglanyagot beszállítani.

Egyik nap a pallér két ügyvéddel állított be.

– A budapesti építővállalat képviselőjében jöttünk.

Mi szállítottuk a Híradó kaszárnyához a szükséges anyagokat. Miután a Hadügyminisztérium nem fizette ki ezeket az anyagokat, továbbra is a vállalat tulajdonát képezik.

– Kicsit elkéstek, uraim – válaszoltam –, ezeket 90%-ban beépítettük a Hadügyminisztérium engedélyével.

– Pert indítunk! – mondta az egyik ügyvéd indulatosan.
– Csak nem az árváim ellen? – kérdeztem. – Itt minden az övéké. Ők bontottak, ők építettek otthon saját maguknak.

Az ügyvédek összedugták fejüket. Idegesen kerestek valamit az aktatáskában.

– Ezt írja alá!

– Jó – mondtam, el sem olvasva az írást –, de akkor az összes árva gyermekem aláírja.

Dühösen összeszedték írásukat, gyorsan távoztak.

Egyre többen áskálódtak ellenünk. A városházáról bizottság jött a tisztiorvossal az élen. Sok mindent kifogásoltak, de távozóban a tisztiorvos a fülembe súgta: ami a higiéniaét illeti, lenne sok kívánnivaló, de, tisztelendő atyám, csak csinálja így tovább!

Melegen kezet ráztunk. Jöttek a Népjóléti Minisztériumból is, azután a Köznevelési Minisztériumból. Mindegyik sok kifogásolnivalót talált, de én mindig ellentámadásba lendültem:

– Ha valami kifogásolnivaló van, segítsenek! Hisz én tudom igazából, mennyi mindenre lenne szükségünk! A Hadügyminisztériumon kívül még egyik minisztérium sem segített, bár nem egy ízben kértem.

Az isteni Gondviselés csodálatosan gondoskodott árváimról. Egymás után kaptuk a szállítmányokat Belgiumból, Svájcban, Hollandiából, Amerikából.

A harmadik karácsonyunk felejthetetlenül szép volt. A nagyterembe mennyezetig érő, hatalmas, feldíszített, csillogó, ragyogó karácsonyfa, melyet Dezső úgy szerkesztett meg egy kis motorral, hogy lassú ünnepélyességgel forgott. A sok szép, hasznos ajándék: minden sasimnak új öltöny és pulóverek Belgiumból, futballfelszerelések, 12 pár futballcipő, vívőfelszerelés, asztalitenisz, társasjátékok, és aminek a legjobban örültem: 12 kerékpár Amerikából, zászlójukkal díszítve. Milyen hátaltelt szívvel álltuk körül a szentestén a karácsonyfát! A jó hívek is ott szorongtak. Hoztak almát, diót, mogyorót, mákos és diós kalácsot árváimnak. Szívvel-lélekkel énekelték azt a kis karácsonyi éneket, amit számukra írtam:

Sasi otthon tetejére lassan hull a hó,
Sasi szívek fehérebbek, mint a hulló hó.
Szent Karácsony est, akik Sasikák,
Szívrepesve várják már a Kicsi Jézuskát.
Csengő hangon szól a harang, bim, bam, bim, bam, bim.
Kis szívekben visszhangozik, bim, bam, bim, bam, bim.
Csillognak, ragyognak a Szent fán gyertyák, a zöld karácsonyfán,
Most boldog a nagy Sasi Család,
Most örül az én sok árvám,
Most száll az égből karácsonyi áldás,
Kis Jézust ölelni, mily boldogság.

Az éjféli szentmiséig, az ünnepi vacsora után, folyt a játék, gondtalan boldogságban. Az éjféli szentmisére 24 Sasi teljes fehér díszben, mint az angyalok álltak körül az oltárt. A hívek sokasága be sem fért a kápolnába, de azért senki sem tárgított, pedig az égből lassan hullt a hó.

A sasfiókák karácsonyának megvolt a sikere. Sokan jöttek megcsodálni a forgó karácsonyfát, a szép betlehemet. Még a püspök atya is eljött egyik délután. Nem győzött csodálkozni, hogy mennyit fejlődött, szépült a kápolna, és a sasiotthon. Amikor látta a sasfiókat ünnepi díszben, megkérdezte:

– Hányan vagytok? Nem győzöm számolgatni.

– Hirtelen magam sem tudom – válaszoltam –, mert mindennap jönnek új árvák. Mióta a Szív újság írt rólunk, azóta az egész országból keresnek bennünket plébánosok, hitoktató atyák. Annyi megható esetről tudnék beszámolni! Eddig egyetlenegy gyermeket sem utasítottam el.

Hiszen ezek a szegény árvák mind egyformák abban, hogy szeretetre vágyó kis szívük van. Őket csak szeretni lehet.

– Jó, jó – mondta a püspök atya –, de már kifogásolják, hogy annyi gyermeket veszel fel.

– Püspök atyám is ellenzi? – kérdeztem halkán.

– Nem, nem, fiam! – mondta mosolyogva. – A kanonok uraknak is azt mondtam, hát vegyenek ők is magukhoz. Az utolsó körlevelemben pedig papjaimnak – rád hivatkozva – ezt üzentem: „Vade et fac similiter” – menj, és hasonlóképpen cselekedjél! Hogy már én is tegyek valamit, felajánlom neked a székesegyház melletti nagy és szép épületet, mely olyan kölcsönkönyvtár volt. A háborúban alaposan kirámolták, s most üresen áll. Vegyétek birtokotokba!

Alig tudtam örömet kifejezni, hiszen ez nagy segítség lesz számunkra. Meg is néztük a házat a püspök atyával. Miután központi fekvésű ház volt, több nagy teremmel, a gimnázium mellett, közel a többi iskolához is, elhatároztam, ezt nappali tartózkodásra használjuk. Itt lesz az ebédlő és a tanulószoba, ez lesz a sasiélet központja.

Január 6-án – Háromkirályok ünnepén – be is vonultunk ünnepélyesen a püspöki épületbe. Belgiumban van egy kedves szokás, meséltem a sasfiókáknak, hogy Háromkirályok tortáját felszeletelik, és szeletekre vágva szétosztják. Az egyik szeletbe egy mogyoró van elrejtve. Akinek az a szelet jut, az lesz a király. Övé lesz a főhely az asztalnál. Aznap mindenkinek engedelmeskedni kell neki. Kórusban kiáltották: – Válasszunk mi is királyt!

– Nincs annyi tortánk – próbáltam kibújni –, hogy mindenkinek jusson egy-egy szelet. Ki tudja, ehhez hány torta kellene.

– Nem is kell tortaszelet nekünk – mondta Alex hangosan. – Atya legyen a mi királyunk, de nemcsak egy napra, hanem mindig...!

Így alakult a Sasfiókák Királysága. Jelszavunk: Mindent a Sasfiókákért, a Sasfiókákat Istenért! M-A-S-A-S-I. Még rövidebb formája: SASI.

Így maradt ránk a név, így becézgettek, így szólítottak: SASI. A köszöntésünk ez lett: Fax Christi! (Krisztus békéje!) Együtt készítettük el a sasi-törvényeket, melyre ünnepélyes esküt tettek:

1. A sasfióka együtt él Krisztussal, egy Övele a Legméltóságosabb Oltáriszentség révén!
2. A sasfióka tiszteli és szereti, mint Anyját, a boldogságos Szűzanyát!
3. A sasfióka hűséges gyermeke az egyháznak és a római pápának!
4. A sasfióka Isten után a legjobban embertársait szereti!
5. A sasfióka minden további nélkül engedelmeskedik!
6. A sasfióka szerény, egyszerű, alázatos!
7. A sasfióka mindig kötelességtudó!
8. A sasfióka mindig szívesen segít másokon!
9. A sasfióka tiszta és lovagias!
10. A sasfióka szeret sportolni és játszani!
11. A sasfióka testvéreit nem hagyja magára!
12. A sasfióka megtartja Krisztus Király törvényeit!

Az a sasfióka, aki legjobban megtartja a Sasfiókák Törvényeit, egy héten át viselheti a legnagyobb sasi-kitüntetést, az „Aranykeresztet”.

Minden héten volt aranykeresztos választás. Nemes versengés folyt a sasfiókák között az arany keresztért. Sokszor nehéz volt eldönteni, kié az elsőbbség. Ilyenkor szavazással döntöttünk.

A Sasikat felosztottam tízes csoportokra. Minden csoportban volt egy idősebb fiú vagy leány, felelős vezető. Ezeket a kis csoportokat fészeknek neveztem. Minden fészeknek volt külön neve, jelvénye, külön asztala, külön falrésze, amelyet díszíthettek. A fészekvezetőkkel

külön is foglalkoztam. Egyben ők voltak a tanácsadóim is. Tulajdonképpen a legmesszebbmenőig szabad kezet adtam. Önkormányzattal rendelkeztek. Nem volt náluk felügyelet; vigyáztak egymásra, hogy rend, tisztaság legyen. Hiszen nekem az egyházközség gondjait is kellett viselnem, szentmisék, litániák, beteglátogatás, temetések, esküvők, keresztelesek. Sokszor kellett Budapestre utaznom, és mert olyan rossz és bizonytalan volt a közlekedés, gyakran kerékpáron karikáztam oda-vissza, de a gyermekek ezt megértették.

Egyszer a püspök atya délutáni sétáján benézett a nyitott ablakon a nagy tanulóterembe. Elképedve látta, hogy a legnagyobb csendben folyik a munka. Minden felügyelet nélkül ennyi gyermek... Asztal fölé hajolva írtak, tanultak. Még a légy zümmögését is lehetett hallani.

Püspök atya várt egy darabig, azután benyitott a terembe.

- Pax Christi! – kiáltottak a sasik gyorsan felállva.
- Hol van atyátok? – kérdezte meglepődve a püspök atya.
- A sasikirály Budapestre ment! – jelentette Feri komolyan.
- Mikor jön meg? – kérdezte elképedve.
- A litániára biztos itt lesz!
- Dicséretes, gyermekek, hogy ilyen szépen, csendben tanulgattok.
- Nálunk ez mindig így van – mondta Alex mosolyogva. – Sokszor vagyunk egyedül.
- Meddig tart a tanulás? – kérdezte a püspök atya.
- Délután öt óráig – felelték kórusban. – Azután a kisebbek mennek játszani, a nagyobbak

dolgozni – magyarázta Dezső.

– Tudjátok mit, fiúk? Hazafelé menet beszólok a cukrászdába, hogy mindenki számára hozzanak öt órára egy adag fagyaltot.

A sasik nagy éljenzéssel köszönték meg a püspök atyának. Még nagyobb szorgalommal láttak a tanuláshoz a fagyalt reményében.

Rám köszöntött a nyár. A vizsgák is megvoltak. Egy szép napon beállítottam püspök atyához, duzzadó aktatáskával.

- Hát te mit cipelsz, fiam? – kérdezte csodálkozva.
- Negyven bizonyítványt – feleltem.

Püspök atya csodálkozva nézett rám, majd elkezdte lapozgatni őket.

– Jaj, fiam! Ezek elég gyengécskék. Úgy látom, nem fog könnyen menni, hogy felvegyék őket – mondta bizonytalan hangon.

- Éppen azért jöttem. Ha püspök atya pártfogolná ezeket a sasikat, biztosan lenne eredmény.
- Nem bánom, megpróbálhatjuk! Gyere, menjünk át!

Meglepődtem püspök atya készségén. A piarista rendház a palota szomszédságában volt.

Az igazgató úr készségesen fogadott bennünket, de amikor kérésemet előadtam, aggódva nézte a bizonyítványokat. Fejét csóváltgatta.

- Ezek mind árva gyermekek – kezdtem az érvelést.
- Ezeknek nemcsak tanulni, de dolgozni is kell. Mi építettük fel a kápolnát, az otthont. Ezek a gyermekek önellátóak: takarítanak, mindent beszereznek, főznek, mosnak, és mindennap ott vannak a szentmisén és a litánián.

Láttam, hogy ez az érvelésem nem hatotta meg az igazgató urat. Komor arccal ült az íróasztala előtt.

- Hát nem bánom! Egypárat, a legjobbakat kiválogatom.
- Mind a negyvenet, vagy egyet sem!

Püspök atya megtörülte a szemüvegét.

– Nézze, kedves igazgató páter! Tudtommal Kalazanci Szent József elsődleges célja az volt, hogy árva, elhagyott gyermekeket karoljon fel. Azokat nevelje keresztény szellemben. Én ismerem Regőczy atyát és gyermekeit. Vállalom a kezességet. Ezek helyt fognak állni. Ha kell, én magam is külön foglalkozom velük!

Erre már nem volt ellenvetés. Az igazgató úr kemény merevsége felengedett. Mosolyogva mondta:

– Reméljük, arra nem kerül sor. Tanárainknak külön figyelmébe ajánlom ezeket a sasikat.

Nagy kő esett le a szívemről. A bizonyítványok mind ott maradtak. Milyen könnyedén, vidáman ballagtam püspök atya mellett az üres aktatáskával!

Nagy gondot okozott sok esetben, hogy árva lányokat is hoztak, de különösen, ha fiútestvérükkel együtt jöttek. Nem volt szívem elutasítani őket. A Rákóczi téri kis házban laktak, de ez már nagyon is szűknek bizonyult. Ezt a problémát is a jó Pétery püspök úr oldotta meg, amikor előadtam a nehéz helyzetet.

– Nézd, fiam! A levéltár mellett, melyet nektek adtam, van a káptalannak egy hosszú, földszintes épülete. Most csak egy idős kanonok lakik ott. Egyetlen szobát vesz igénybe. Háztartást sem vezet, ide jár ebédelni. Szólok neki, hogy a lányok igénybe vehessék.

Persze, kell egy kis átalakítás, fürdőszoba stb., de ezt te megoldod majd.

Át is mentünk megnézni a házat. Az idős kanonok úr egy kicsit akadékoskodott, hogy nagy zajt fognak ütni a sasi lányok, de megnyugtattam, hogy csak aludni jönnek ide.

– Még jó is lesz neked, kanonok uram – mondta püspök atya –, nem leszel egyedül.

A kanonok úr is megnyugodott. Az épületnek több nagy szobája volt. A nagy konyhából fürdőszobát alakítottunk. Volt nagy udvar is, gazdasági épületek. Különösen megörültem egy nagy sertésólnak. Elhatároztuk, hogy sertéseket nevelünk, hiszen moslák akad bőven, kukoricát a kis-váci gazdáktól könnyen tudunk szerezni.

Sikerült egy nagy kocát venni tíz malaccal. Mivel a központ, ahol a sasiknak főztek, a szomszédban volt, könnyen el tudtuk látni a kocacsaladót. Reggel mindig négy fiú vitte a moslékot, mielőtt iskolába mentek. Egyszer már sokáig zörögtek az ajtón. A kanonok úr csak nem jött ajtót nyitni. Az egyik sasi türelmetlenül bekiajtott:

– Öreg kanonok úr, nyissa már ki az ajtót, elkészünk az iskolából!

Erre már megjelent a kanonok úr nagy dühösen: – Na, megálljatok! Adok én nektek „vén fater”!

Megyek a püspök atyához! Kizavarom ezt a kocát malacostól együtt! Délután hívatott a püspök atya. Rögtön sejtettem, hogy baj lesz, mert a kanonok úr dühösen végigmért.

Rám is támadt a püspök atya előtt.

– Így neveli maga ezeket a kis csavargókat? Vén faternek tituláltak.

– Kanonok úr, szaván fogom – mondta a püspök atya békítőén. – Igen, ezek kis csavargók voltak, az utca nevelte őket. Máról holnapra nem lesznek angyalok. Türelem kell ezekhez, meg sok szeretet.

Kanonok úr zavartan nézett föl.

– Hát igen, de ha már befogadtam őket malacostól, több tiszteletet várok!

– Az meg is lesz, kanonok úr! Bocsásson meg gyermekeimnek!

Kanonok úr hozzám lépett, szótlanul megölelt. Püspök atya mosolyogva mondta:

– Áldásom rátok! Most már szent a béke!

Élt Vácon egy kiskereskedő, Fodor bácsi, kezdettől fogva nagy érdeklődéssel, segítőkészséggel figyelte árvaházunk fejlődését. Sok éven át élt Amerikában, s az ottani összeköttetéseit felhasználva, különböző újságoknak is írt a sasfiókákról. Egymás után kaptuk a küldeményeket. Sőt, egy alkalommal bejelentette Fodor bácsi, hogy az amerikai nagykövet meglátogat bennünket. Betanította a sasikat az amerikai himnusz éneklésére. Az amerikai követ – aki feleségével érkezett, gyönyörű luxusautón – el volt ragadtatva a sasik lelkes énekétől. Megígérte, hogy akció keretében állandó segítséget biztosít gyermekeink számára. Jöttek is rendszeresen a tejporos zsákok, nagy dobozokban vaj, sajt, lekvárok. Ez nagy könnyebbséget jelentett, hiszen élelmiszerből országszerte nagy hiány volt. A jegyrendszer még mindig érvényben volt. Közben egyre hallottunk a nagy viharfelhőkről, melyek tornyosultak az egyház felett: egyre többet beszéltek az iskolák, katolikus intézmények államosításáról. XII. Pius pápa a

veszprémi püspököt, Mindszenty bíborost bízta meg Serédy bíboros úr halála után az Esztergomi Főegyházmegye vezetésével, és most ő a bíborosi kalapot is megkapta. Első látogatásakor Vácon Pétery püspök atya elhozta hozzánk.

A sasfiókák teljes díszben: kék-fehér ruhában, pápai sárga-fehér nyakkendőben üdvözölték a hercegprímás urat, felsorakozva az udvaron. Mindszenty bíboros úr érdeklődve hallgatta beszámolómat. Tetszett neki a sasfiókák lelkes éneke. Mindent megnézett, minden érdekelt.

– Hogy látod el, fiam, ezt a sok gyermeket ruhával, élelemmel? Nem láttam semmiféle raktárt: nincs is éléskamrák?

– Itt nincs – akartam tovább magyarázni, de a szemfüles Pityu hangosan felelt helyettem:

– A mi éléskamránk a kápolnában van!

Bíboros atya mosolyogva szólította magához:

– Tegnap este – fordultam magyarázattal a bíboros úrhoz – arról beszéltem a sasfiókáknak, hogy a szent arsi plébános így beszélt az oltárszekrényről, hogy az a mi igazi éléskamránk. Ott az élet kenyere: az Oltáriszentség.

– Igénybe veszitek ezt az Égi Kenyert?

– Mindennap! – felelték kórusban a sasfiókák.

– Hát ennek örülök a legjobban, gyermekeim – mondta a bíboros úr áldását adva. – Illő lenne, hogy egyszer visszaadnátok látogatásomat akár Esztergomban, akár a budai várban. – Majd titkárához fordult:

– El ne felejtsem egy nagyobb összeget kiutalni Regőczy atyának az árvaotthon javára!

Nagy megtiszteltetés volt ez számomra, bíboros atyánk látogatása és buzdítása.

A nyár folyamán még egy püspököt hozott magával a mi nagy jóakarónk, Pétery püspök atya. A székesfehérvári püspököt, aki ugyancsak biztosított pártfogásáról.

A legjelentősebb esemény a belga nagykövet és családja látogatása volt, akiket a flamand és belga himnusz éneklésével fogadtunk. Gazdagon megvendégelték a sasfiókákat: annyi kakaót, csokoládét, süteményt hoztak magukkal. A nagykövet felesége és leányai személyesen osztották ki a gyermekeknek. Közben én a nagykövettel tárgyaltam. Megkértem őt, mert már annyi segítséget és felszerelést kaptunk, vegye belga védnökség alá otthonunkat. Annyit beszélnek, hogy a közeljövőben minden katolikus intézményt állami kezelésbe vesznek. Ezt az otthont mi építettük, sok áldozattal, úgy szeretnénk együtt maradni egymással.

A nagykövet megértő készséggel biztosított pártfogásáról, illetékes helyre fog írni, kérelmét indokolva a látottak alapján. Nagy megnyugvásomra szolgált a látogatás. Még nagyobb lendülettel fogtam hozzá, hogy az iskolaév kezdetére elkészüljünk. Létszámunk már majdnem elérte a kétszázat. A nagy vakáció utolsó hetében sikerült a sasfiókákkal jutalomutazáson részt venni a Balatonon. Sok munka és fáradozás után kellett egy kis kikapcsolódás, hiszen a sasfiókákat, főként az idősebbeket, az állandó építkezés nagyon kimerítette.

– Melyik frontról érkezett ez a gyermekhad? – kérdezte egy barátságos úriember, aki velünk utazott, végignézte a sok gyermeken, egyiknek karja, másiknak lába volt bekötve.

– A Híradó-frontról – majd röviden elmagyaráztam, hogy bontunk, építkezünk, otthont készítve magunknak Vácon. A kedves úriember bemutatkozott, hogy ő a menhely egyik orvosa. Nagyon megtetszett a gyermekek viselkedése utazás alatt.

– Ilyen jólnevelt gyermekeket még nem láttam. Hajlandó lenne egypár menhelyi gyermeket befogadni, akinek nincsenek szülei?

– Természetesen – válaszoltam –, csak küldje.

Nem is gondoltam akkor, hogy mennyi gondot fog jelenteni ezeknek a menhelyi gyermekeknek a befogadása. Sokat kellett foglalkoznom velük, hogy beilleszkedjenek a mi kis családi közösségünkbe. Voltak közülük többen, akik meg sem voltak keresztelve, vagy nem is tudták, milyen valláshoz tartoznak. Két kis árva zsidó testvért is hoztak, akiknek szülei eltűntek valamelyik német haláltáborban. Ez az életrevaló két kisfiú nagyon hamar feltalálta magát nálunk. Egy szép napon azzal állítottak be hozzám, hogy ők is szeretnének áldozni.

Magyaráztam nekik, hogy ez nem olyan egyszerű, meg kell ismerni a katolikus vallást, meg kell keresztelkedni, úgy lehet felkészülni az elsőáldozásra. Örömmel vállalkoztak, hogy tanulják a katekizmust. Beosztottam őket a gimnazisták közé. A két legjobb tanuló külön foglalkozott velük. Olyan szépen haladtak, hogy december 8-án megkereszteltem őket: Alex és Laci, aki kántorunk is volt, vállalták a keresztapaságot. Még aznap elsőáldozók is lettek. Nagy ünnepség volt ez a sasfiókák számára. A két kisfiú kijelentette, hogy most már hozzánk is eljött a Jézuska, mi is sasfiókák vagyunk. Még egy hét sem telt el, jelentkezett nálam két rabbi.

– Megtudtuk – mondták fontoskodva –, hogy itt van két árva zsidó fiúcska, akiket a budapesti menhely küldött ide. Eljöttünk értük, elvisszük őket a mi árvaházunkba.

Kicsit lehangolt a rabbik követelése.

– Ezek a fiúk itt jól érzik magukat – feleltem határozottan. – Különben is, ők már megkeresztelkedtek, és nagyon jól érzik itt magukat.

A két rabbi összenézett. Az egyik dühösen megszólalt:

– Mi pedig elvisszük őket.

– Hol vannak, látni szeretném őket.

Kínos helyzetben voltam. Mentőötletem támadt.

– Mindjárt hívatom őket – feleltem. Kísiettem a tanulóterembe. Odaszóltam Alexnek és a nagy Lacinak, hogy itt van két rabbi, el akarják vinni a keresztfiaitokat.

A sasik felzúdultak. Alex harciasan előlépett:

– Nem engedjük őket!

A két kisfiút körbefogták, a kisebbik elpityeredett, reverendámba kapaszkodott.

– Atya, ne engedjen elvinni bennünket!

A másik is elsírta magát. Meghatódva öleltem magamhoz őket.

– Ez rajtatok múlik – mondtam megnyugtatóan, azután besiettem a szobámba. A két rabbi türelmetlenül kérdezte:

– Hol vannak a fiúk?

– Nem akarnak elmenni – mondtam nyugodtan.

– Na, az majd elvállik – mondta a magasabb rabbi fenyegetően.

– Nem bánom – válaszoltam határozottan –, döntsenek ők!

Besiettem a két rabbival a nagyterembe, amely olyan volt most, mint egy felbolydult méhkas.

– Csend! – intettem. – Köszönni!

– Pax Christi! – harsogták a fiúk.

A két rabbi, kalappal a fejükön, zavartan néztek körül.

– Na, gyertek ide! – Alexander és Lacika vonakodva léptek ki a sasik gyűrűjéből.

– Akartok-e elmenni a zsidó árvaházba Budapestre?

– Nem – felelték együtt.

A két rabbi összenézett:

– De fiacskáim, ti zsidók vagytok, ott a helyetek!

– Nem – csengett határozottan a két gyermek hangja.

– Mi katolikus keresztények vagyunk, és sasfiókák.

A két rabbi most kérlelni kezdte a fiúcskákat:

– Kaptok szép játékokat, új ruhákat, ami csak kell, minden meglesz.

– Nem és nem – válaszolták a kisfiúk.

Én széttártam karjaimat:

– Lássák be, uraim, ezek már ide tartoznak, itt az otthonuk. Szeretjük őket. Itt maradnak!

A sasfiókák hangos éljenzéssel fogták közre a két kis testvérüket. Ölelték, csókolták, majd szétszedték őket. A két rabbi tehetetlenül, szinte leforrázva, kisértett a teremből. Udvariasan utánuk siettem, de hátra sem néztek.

Ilyen kis esetek még jobban összekovácsolták a sasiközösséget. Ezek a gyermekek érezték: összetartoznak. Annyi segítőkészség, annyi áldozatosság, igazi testvéri közösség volt köztük, melyet igazából az táplált, hogy minden reggel odatérdeltek az Úr asztalához. A Vinculum Caritatis: a szeretet köteléke, az Oltáriszentség, az kapcsolta, fűzte egymáshoz őket. Bevezettem a csütörtök esti egyórás szentségimádást a nagyobb sasfiókák számára, de rövidesen önként már az egész sasiközösség ott térdelt csütörtök este 9-től 10-ig, énekelve, imádkozva, elmélkedve a kitett Oltáriszentség előtt.

Egyre nyugtalanítóbb hírek érkeztek az iskolák és katolikus intézmények államosításáról. Bár megkaptuk a belga védnökséget, mégsem éreztem biztonságban magunkat. A sasfiókák kék-fehér otthonát veszély fenyegette. A helyszűke mégis arra késztetett, hogy folyton terjeszkedjünk, mert létszámunk egyre növekedett. A püspök atya által rendelkezésünkre bocsátott levéltárban egy szép kápolnát képeztünk ki. Amikor Pétery püspök atya felszentelte, beszédében kiemelte, hogy milyen nagy szó – mikor annyi katolikus intézmény megszűnt, annyi kápolnából, iskolából, kórházakból raktár lett vagy megszűntek – itt Vácott, a sasfiókáknál új kápolnát szentelhet, az Oltáriszentség tiszteletére, engesztelésére. Időközben Belgiumban megjelent harmadik könyvem, ezen a címen: „Az én Sasfiókáim”. Nem várt eredménnyel járt felhívásom: megalakult a sasfiókákat segítő egyesület, melynek elnöke: a brugge-i püspöki helynök, vicarius generalis, titkára pedig Arnold Ghesquiere, a Vakok Intézetének igazgatója. Ő lelkes, nagy magyarbarát lett, s meghívtuk, hogy látogasson meg minket Vácon. Meg is ígérte, mihelyt alkalom adódik, eljön, hogy közelebből is megismerje a sasfiókákat.

Egyre vészesebb, sötétebb felhők tornyosultak a magyar egyház felett. Elhatároztam, visszaadjuk a bíboros úr látogatását. Felmegyünk Buda várába, hogy szeretetünkről, hűségünkről, imáinkról biztosítsuk őt. A sasik teljes díszben: kék-fehérben (kék blúz vagy ing, Pax jelvénnel, sárga-fehér nyakkendővel, kék bársonynadrág, fehér térdharisnya, barna cipő). Mindegyik kezében cserkészboton kék-fehér kis zászló. Elöl a nagy selyemzászló, mögötte a nagy fehér sasizászló, a kék kereszttel, szárnyaló sas a napba néz. A zászló másik oldalán a Banneux-i Szűzanya művészién hímzett alakja. Nagy betűkkel: M.A.S.A.S.I.

Vonattal érkezünk Budapestre, majd felsorakozva, a városon át, gyalog mentünk fel Budára. Pergő dobszóra lépkedtek a sasik, harsogó kürt vezette az éneket. A pestiek csodálkozva álltak meg a szokatlan látványra.

Sasfióka vagyok én,
Enyém a kék ég,
Szabad, szabad vagyok én.

Többen megkérdezték, kik vagyunk. A sasik öntudatosan válaszolták:

– Sasfiókák.

Erre még jobban elcsodálózkodtak az érdeklődők. Ilyet még nem hallottak, láttak. Itt-ott egy-egy rendőr is feltűnt.

– Budavárba megyünk – válaszoltam kérdésükre.

Tanácsalanul, elképedve továbbálltak. Nem tudták, mitévők legyenek. Délfelé járt az idő, mikor odaértünk. Egyenesen a Lant és Úri utca sarkán lévő primási palotához mentünk. Bevonulva az udvarba, hosszú sorokba állt fel a 230 sasfióka. A titkárnak jelentettem, hogy eljöttünk Vácról, visszaadni a bíboros atya látogatását. Csodálkozva nézte a sasik felsorakozott seregét.

– Tudja-e, atya, hogy már csak önök léteznek egész Magyarországon, mint katolikus intézmény? Most aztán fog örülni a bíboros úr ennek a látogatásnak.

Mikor megjelent a bíboros atya egyszerű fekete reverendában, gondterhelt arccal, lelkesen felcsendült a sasfiókák ajkáról a pápai himnusz, majd pedig a sasfiókák himnusza:

Ó, szél, ó, szél, ó, szél,
Száll a sasfiók, száll a sasfiók,
Napba néz!

Bíboros atya elmosolyodott a kék-fehér seregen, akik kék-fehér zászlójukat tisztelegve hajtották meg előtte. Érdeklődve kérdezte, hozzám fordulva:

– Kik ezek?

– Az én sasfiókáim! – mondtam boldog mosollyal.

A szél belekapott a bíboros atya kis piros birétumába. Elsodorta azt. Az egyik sasfióka felkapta, lefűjva róla a port, törölgetve a bíboros atyának nyújtotta.

– Hagyd el, fiam – mondta elkomolyodva –, így fog elsodorni engem is rövidesen a szél.

– De mi imádkozunk mindennap a szentmisében. Fohászkodunk: „Tartsd meg nekünk bíboros atyánkat, és a Szűzanya oltalmazza!”

– Köszönöm, drága sasfiókák! Nagyon jólesett, hogy ellátogattatok hozzám. Legyetek hűségesek ahhoz a kereszthez, mely a zászlótokon lobog, ahhoz a címerhez, amelyet a szíveteken hordtok.

A sasik meghatódva álltak a bíboros előtt és spontán tört ki szívükből az ének:

Ha az ellenség bántja a Keresztet,
Akkor a sasicsalád csatára megy,
Kereszt zászlaján fel-fellobog,
Sasi követi, ahol a harc dúl,
Keresztért küzd és vérzik el,
Kereszt a sírján győzelmi jel!

Bíboros atya meghatódva emelte kezét áldásra. A sasik térdre hullva vetettek keresztet. Olyan volt ez, mint egy búcsúzkodás. Engem megölelt, békecsókot adva köszönt el tőlem, míg a sasfiókák hangosan köszöntötték:

– Pax Christi, Pax Christi, bíboros atyánk!

Többet nem is láttuk őt.

A negyedik karácsonyunkra ez szomorú árnyékot vetett. Tudatában voltam annak, ez az utolsó karácsonyunk Vácon. Ugyanaz az újság, mely előtte dicshimnuszokat zengett a magyar Don Boscóról meg a kék-fehér sasiotthonról, most egyre-másra közölt támadó cikkeket. Nyíltan követelte a sasiotthon feloszlatását. Egyre inkább higiéniére hivatkozva az otthon túlszűfoaltságát vették célba. Új, nagy, emeletes árvaház építését vettem tervbe. Egy mérnök barátom el is készítette tervrajzait, amit a városi főmérnök is jóváhagyott. Elhatároztam, hogy nem állunk le, hanem ellentámadásba lendülünk. Mindenütt elhíreszteltük, hogy hozzáfogunk egy új, nagy otthon építéséhez, teljes korszerűsítéssel. Püspök atya fejcsóválva nézte a terveket:

– Szép, szép, fiam! De honnan veszel ennyi pénzt?

Nagyon kockázatos vállalkozás ez.

– Püspök atya áldását kérem és az engedélyt, hogy kimehessek Belgiumba. Ott pár nap alatt összeszedem a szükséges pénzt.

– Rendben van, fiam! Isten áldjon, és adja, hogy sikerüljön a terved!

Március 10-e volt. Rögtön elkezdtünk egy kilencedet Szent Józsefhez, hogy sikerüljön ez az út. Még le sem telt a kilenced, megkaptam az útlevelet, Belgiumból a repülőjegyet.

Siettem a püspök atyához, s örvendezve újságoztam, hogy utazom Belgiumba.

– Mikor? – kérdezte meglepődve a püspök atya.

– Délután egy órakor indul a gép.

– Fiam, már 10 óra. Nem megy vonat Vácról Budapestre, autóm sincs, hogy elvitessetek.

– Nekem van egy jó kerékpárom, máris indulok. Csak azt kérem, míg odaleszek, püspök atyám küldjön egy miséző papot.

– Arra ne legyen gondod, én magam fogok elmenni – válaszolta a püspök atya. – De hol a táskád? Mit viszel az útra?

– Semmi mást, csak a breviáriumomat.

Püspök atya meghatódva adta rám áldását, mikor kerékpáromra pattanva elindultam. A palota ablakából intett utánam. Bizony, kellett igyekeznem, mert a helyemet kellett biztosítani. Alex kísért kerékpáron, aztán rábíztam kerékpáromat. Szinte az utolsó percben sikerült a helybiztosítást elintézni. Autóbuszon vittek ki a repülőtérre. Pontban egy órakor felemelkedett a nagy utasszállító gép. Prágánál landoltunk, ott más gépre kellett szállni. Este nyolc órakor már Brüsszelbe értem, ahol nagy örömmel és szeretettel várt Arnold atya és egy csoport kedves belga ismerős.

Pár nap alatt bejártam egész Flandriát, beszédeket tartva templomokban, intézményekben katolikus kultúrtermekben. Mindenütt nagy tömegek, nagy lelkesedés, bőkezű támogatások. Flandria kitett magáért. Jóval többet kaptam, mint amire számítottam. Kimerített a sok beszéd, a zsúfolt program, de pihenésre nem volt idő. Banneux-ban elzarándokoltam a Szűzanyához.

Szent József ünnepén érkeztem Prágába, dél lehetett. Csatlakozás Budapestre csak másnap reggel volt. Betértem a legelső templomba a ferencesek rendháza mellett. Egész napos szentségimádás volt. A kolostorban a kedves rendfőnök szeretettel fogadott. Azonnal fel is ajánlotta, hogy maradjak náluk, szívesen adnak szállást éjszakára. Mikor megtudta, hogy még nem láttam Prágát, azonnal hívatott egy fiatal frátert, aki elkalauzol, hogy megmutassa Prága nevezetességeit, sok szép templomát. Megköszöntem a rendfőnök figyelmességét, de tudtára adtam, hogy nem fogadhatom el, inkább az egész délutánt szentségimádással töltöm, az többet jelent nekem, mint Prága nevezetességei. A rendfőnök csodálkozva ingatta fejét, de határozottságomat látva belenyugodott. De jó volt az Oltáriszentség előtt térdelni, imádkozni a sok belga jótevőért, Flandriáért, Magyarországért meg a sasikért! Szentségimádás után még egy táviratot is feladtam Vácra, hogy mikor érkezem.

Nagy volt meglepetésem, örömöm, amikor a repülőgépem landolt, négy sasfióka virágcsokorral várt. A váci tűzoltóparancsnokot kérték meg, hogy autóval jöjjön elém. Poggyászom csak két nagy aktatáska volt, 20 kg-ot nyomhatott. Tele volt tömve finom csokoládéval, édességgel, a sasik este azt csemegézték.

Nagy örömökre este a püspök atya is megörvendezettett bennünket.

– Büszke lehetsz a sasikra – mondta. – Rendesen, nagyon fegyelmezetten viselkedtek egész idő alatt. Ma reggel az ünnepi szentmise alatt fel is köszöntöttek. Már rég volt ilyen szép nevem napja. Azért is jöttem, hogy egy kis édességgel jutalmazzam őket, de látom, fiam, te ebben is megelőztél.

Püspök atya csodálkozva hallgatta beszámolómat. Amikor látta a több ezer dollárt, mosolyogva mondta:

– Most te vagy a leggazdagabb papom. Hozzád jövök, ha pénzre lesz szükségem. De ajánlom, fiam, hogy minél előbb fektesd be építési anyagokba. Ezért a kemény valutáért mindent megkaphatsz.

Másnap reggel felkerestem mérnök jó barátomat. – Szeretnélek felkérni, hogy a szükséges építőanyagokat minél előbb szerezd be.

– Kedves barátom – mondta ő csodálkozva –, hol élsz te? Építkezési anyagot drága pénzen sem lehet vásárolni.

– De dollárért igen – válaszoltam határozottan.

Mikor elé raktam a köteg dollárt, felugrott az asztaltól.

– Ez már igen! Nem akarok hinni a szememnek. Honnan szerezted, atyám?

– A jó belgáktól – feleltem mosolyogva.

– Akkor minden meglesz! Holnap megyek Pestre! Még ebben a hónapban meglesz a szükséges anyag, garantálom!

Barátom valóban ügyesnek bizonyult. Március végén megérkezett az első szállítmány, több vagon téglá, cserép-, faanyag, betonelemek, rengeteg vaselem és bádoglemezek. A sasfiókák ott nyüzsögtek az állomáson, folyt a kirakodás. Kiürültek a vagonok, a megrakott kocsik kigördültek a Rákóczi térre. Tornyosultak az építési anyagok, a sasfiókák heteken át minden szabad idejüket erre fordították. Volt is étvágyuk, mint a farkasoknak. De a koszt is feljavult, és bőséges volt, mert nemcsak Belgiumból, de Amerikából, Svájcban, és Dániából is érkeztek élelmiszer-csomagok. Kaptunk egy egészen új konyhafelszerelést is, nagy alumínium lábasokat, sütőket, üstöket. A Gondviselés csodálatosan eszközölte mindazt, amire szükségünk volt. Úgy nézett ki, hogy anyagiakban egyenesbe jutottunk.

Éppen egy nagy gödört ástunk, ahol majd az oltott meszet tartalékoljuk. Nagyban csákányoztam a gödör fenekén a kemény anyagot, amikor egy sasfióka lekiáltott a mélybe:

– Sasikirály! Valami nagy fekete kocsi érkezett, egy bizottság van itt.

– Hát majd idejönnek – feleltem rosszat sejtve.

Nem kellett sokáig várni, egy öttagú bizottság fontoskodó képpel megjelent a gödör szélén.

– Az igazgató úrral szeretnénk beszélni.

– Én vagyok – mondtam a csákányomra támaszkodva, megtörölve izzadt homlokom. –

Amint látják, nagy munkában vagyunk. Mi az óhajuk?

Egy alacsony, szemüveges, nagy aktatáskával a hóna alatt, nagyképp lekiáltott:

– Az árvaotthon átvételéről van szó. Vagyis – mondta gyorsan – aláír egy nyilatkozatot.

Minden marad úgy, mint eddig volt. Mint igazgató, állami fizetést kap, a gyermekek után még segílyt is.

– Mi lenne ennek az ára? – kiáltottam a gödör mélyéből.

– Hát egy kis változás a nevelési módszerben. Egy-két pedagógust is küldünk segítségére.

Na, ezt majd úgyis megbeszéljük, ha feljön a gödörből – mondta a magasabbik.

– Nekem önökkel nincs semmi tárgyalnivalóm – válaszoltam határozottan. – Menjenek el Pétery püspök atyához. Vele tárgyaljanak. Én azt teszem, amire ő utasít.

A kis alacsony bosszankodva mondta:

– Azzal a püspökkel nincs semmi tárgyalnivalónk!

Összedugták a fejüket, majd dühösen, köszönés nélkül elsiettek. Én pedig leborultam a gödör mélyén, felsírt szívemből a zsoltáros óhaja, a De profundis!

A mélységből kiáltok hozzád, Uram,
hallgasd meg, Uram, szavam!

Valami úgy összeszorította a szívem, éreztem, a sasik ügye a mélyponton van.

Lassan kimásztam a létrán a gödör szélére, kerékpáromra ugorva hajtottam a püspök atyához. Kápolnájában találtam. A bizottság nem járt nála.

– Helyesen cselekedtél, fiam! Imádkozzunk!

Imádkoztak a sasfiókák is szüntelenül. A kápolnánk olyan volt, mint egy méhkas, ki-be jártak a sasik. Mindig volt imádkozó sasfióka az oltár előtt. Tapasztaltam, milyen erősség számomra a sasik imája. Egyik nap szinte összeestem az oltárnál a kimerültségtől, a sok izgalomtól. A sasik ágyba kényszerítettek, rohantak orvosért, aki alapos vizsgálat után kijelentette, kórházba kell mennem, olyan nagymérvű a szívelégtelenség. Valóban nagyon gyengének éreztem magam, de kijelentettem, kórházról szó sem lehet. Akkor legalább kéthetes pihenés. Tudtam, hogy ebből sem lesz semmi. Egy csomó receptet írt, kilátásba helyezte, hogy Budapestről kihív egy szívspecialistát.

– Doktor úr, ne fárassza magát! A legjobb orvosság a sasfiókák imája. A legjobb orvosprofesszor maga az Úr Jézus! Ha szüksége van rám, úgyis meggyógyít.

A sasfiókák szentségimádást tartottak. Olyan megható volt ragaszkodásuk, figyelmük, hogy semmi ne zavarjon. Az egész éjszakát végigaludtam. Reggel nagyon frissnek éreztem magam.

– Meggyógyultam! – jelentettem ki az ámuló sasiknak.

– A ti imáitoknak köszönhetem.

Egyik nap sürgősen Budapestre kellett menni a Népjóléti Minisztériumba. Épp elértük a gyorsvonatot, az utolsó kocsira felkapaszkodva. Már Dunakeszi felé jártunk, mikor az egyik kanyarnál erős fékezés miatt vasúti kocsink a töltésre került féloldalra dőlve. Az ablaküvegek csörömpölve törtek össze. A két sasi ijedten kapaszkodott belém, padlóra zuhantunk mindhárman. Amikor felkeltem, a két sasi porolgatta a reverendámat.

– Atya, nem történt semmi baja?

– Nektek sem?

Még egy karcolás sem volt rajtunk, az ijedtségen kívül semmi bajunk. Ahogy az ablakon kimáztunk, nagy szaladgálás volt a töltésen. Három vagon kisiklott. Az utolsó járt a legszerencsésebben, mert abban senki sem sérült meg. Jól imádkoztak sasfiókáim. Nemegyszer előfordult, hogy gyanús alakok követtek, de a sasfiókák résen voltak, nemcsak imádságukkal de egyébként is mindig. Most már akárhova mentem két-három sasi mindig körülvelt, komolyan véve testőrfeladatukat.

Elérkezett a nyári szünet. Úgy terveztük, hogy kezdjük az építkezést, hiszen mindent szorgalmasan összegyűjtöttünk az új nagy árvaház építéséhez. Mint bomba csapott közénk a lesújtó hír, hogy az építkezési engedélyt a város visszavonja, azaz felfüggeszti. Mentem a városházára, és kerestem a főmérnököt, de elutazott. Mentem a polgármesteri hivatalba, de azzal fogadtak, hogy a polgármester szabadságon van. Tanácstalanul mentem a püspök atyához, aki borús képpel hallgatott végig.

– Egyre súlyosabb a helyzet, fiam! Engem is nagyon kikezdték. Fiam, egyelőre kilátástalan a helyzet, ne is gondolj az építkezésre. Bízunk mindent az isteni Gondviselésre. Ő a legnagyobb rosszból is tud jót eredményezni. Fel kell készülni minden eshetőségre, de a végsőig helyt kell állni!

Azt is ajánlotta, hogy mivel a katolikus intézmények, iskolák államosítva lettek, sok apáca nem taníthat. Küld nekem apácákat segítségül, akik ellátják a konyhát, a kicsiket és a leányokat gondozzák.

Fel is utaztunk Budapestre a Salvator nővérekhez a Huba utcába. Az általános főnöknő nagyon kedvesen fogadott bennünket. Megígérte, hogy tíz önként vállalkozó apácát küld a sasiotthonba. Nem kis problémát jelentett, hogy az apácák részére megfelelő helyet tudjunk biztosítani. Végül a püspök atya segítségével ezt is sikerült megoldani. Az egyik kanonok úr házában kaptak ideiglenes szállást. A sasik nagy örömmel fogadták őket, de a jó apácák, akik mind tanárnők voltak, nehezen tudtak beilleszkedni a sasik kemény életébe. Jobb körülményekhez voltak szokva. Ők lányokat tanítottak, nálunk pedig nagyobb részt fiúkkal kellett foglalkozni. Felszerelt zárdájukhoz képest mi bizony nagyon szerényen éltünk. Még sok mindenben volt hiányunk. Ezeknek a sasiknak nem voltak szüleik, még rokonságuk sem. Mindent nekem kellett beszerezni, ruházatot, iskolafelszerelést, de igen sok gond volt a lábbelivel is.

Egyik nap a főnöknő bevezetett a háló előtti szobába. Felsorakoztatott egy egész csoport sasit. Hátra arc!-ot vezényelt.

– Sasik, emeljétek fel jobb lábatokat!

Sok lyukas cipőtalp emelkedett a levegőbe, volt még, hogy a nagyujj is kikandikált. Zavartan néztem végig a gólyalábon álló társaságon.

– Most a bal lábat fel!

Még silányabb volt az eredmény, ahogy a sorok közt végigkocogtam.

– Így küldjem az iskolába őket? – szegezte nekem a kérdést.

– Mi már májusban mezítláb járunk – próbálkoztam védekezni, de éreztem, hogy érvem nem meggyőző.

– Fölmegek a minisztériumba, kérek kiutalást cipőtalpbőrrre.

– Tisztelendő atya nem megy sehova – jelentette ki a főnöknő harciasán –, én magam utazom Budapestre, addig nem tágitok, míg a kiutalást meg nem kapom.

Aranyosak voltak ezek a Salvator nővérek, de kár, hogy olyan későn kaptam ezt a nagy segítséget, hiszen csak egypár hónapot tudtak áldozatos munkájukkal könnyíteni sorsunkon.

De ezért is áldja meg a jó Isten, hogy ennyi szeretetet pazaroltak árváimra.

Egyre több viharfelhő tornyosult a sasfiókák feje fölé, aggasztott a jó nővérek sorsa is, nehogy miattam bajba keveredjenek.

Fölmentem a püspök atyához, eléje terjesztettem a kedves nővérek ügyét.

Püspök atya felállt, kinézett a nagy parkra, ahol a sasfiókák gondtalanul hancúroztak.

– Jó, hogy szóltál, fiam, én sem szeretném, ha ezek a jó Salvator nővérek meghurcolásnak lennének kitéve.

– Van egy ötletem. A szemináriumot is Salvator nővérek látják el, oda csatoljuk őket, hozzátok csak kisegíteni járnak, így nem lehet bajuk.

Püspök atya belém karolt:

– Megnyugodtál, fiam?

Nagyot sóhajtottam:

– Bárcsak a sasfiókáim ügye is így megoldódna.

Püspök atya is nagyot sóhajtott:

– Adná az Isten, fiam.

A húsvéti báránka

Húsvét vasárnap – kora reggel – egy nagy bajuszú, öreg parasztbácsi kopogtatott az ajtómon. Egy nagy gyékénykosárra mutatott, huncutkásan mosolyogva.

– A sasfiókáknak hoztam egy kis húsvéti meglepetést.

A gyermekek már jöttek le a hálóteremből.

– Pax Christi, Alleluja! – köszöntöttek vidáman.

A kis-váci gazda lekapta a gyékénykosár tetejét. Egy hófehér báránka dugta ki kíváncsian a fejét. A gyermekek körbefogták a kosarat. Villámgyorsan elterjedt a hír, hogy egy húsvéti báránkát kaptunk ajándékba. Mindegyik simogatni, látni akarta. Az öreg bácsi csitította őket.

– Na, na, sasik, vigyázzatok, szét ne szedjétek! Kicsi még ez a báránka.

Gondolkodva simogattam a báránka fejét. – Nagy örömet szerzett nekünk, kedves Mihály bátyám.

– Köszönjük a báránkát! – kiáltották a fiúk kórusban.

– De mit kezdünk vele? – kérdeztem a sasikat. – Sehol egy szál fű nem nő itt az otthon körül. Helyünk sincs, hiszen minden talpalatnyi helyet elfoglaltatok. Tudjátok mit? Támadt egy jó ötletem. Úgyis megyünk püspök atyát köszöntem. Elvisszük neki ajándékba a báránkát.

A sasik hevesen tiltakoztak.

– Olyan helyes ez a báránka, majd mi játszunk vele, szerzünk neki fűvet.

– A püspök atyának van nagy kertje, hatalmas, zöld pázsittal, selymes fűvel, ott érzi majd jól magát ez a báránka.

Erre már nem volt ellenvetés.

Ünnepi díszbe öltöztek. Lobogó zászlókkal, dobpergéssel és kürtszóra lépkedve vonultak Vác utcáin, harsogó énekkel, gyékénykosárban cipelve a báránkát.

A nagy püspöki kertben felsorakozva vártuk a püspök atyát. Lelkes Allelujával köszöntöttük, majd két sasi a püspök atya elé helyezte a gyékénykosarat.

– Püspök atyánk! – mutattam a kosárra. – Ez a sasik húsvéti ajándéka.

Püspök atya kíváncsian nézett a kosárra. Egyik sasi gyorsan lekapta a tetejét. A kis bárány csodálkozva dugta ki a fejcskáját. A püspök atya felkacagott:

– Hát ez aztán igazi meglepetés. Egy igazi húsvéti báránka! – De azután gondterhelve nézett rám. – De kedves fiam, mit kezdjek én ezzel a báránkával?

– Úgy gondoltuk, püspök atya, hogy itt, ebben a nagy parkban van annyi zöld gyepp, nálunk egy fűszál sem nő. Olyan kopár körülöttünk minden, még egy zöldellő fa sincs.

– Jól van, fiam, de ki fogja gondozni a báránkát?

– Hát majd mi! – harsogták a sasik kórusban.

– Nem is olyan rossz ötlet – mondta a püspök atya, miközben megtörölte szemüvegét. – Tudjátok mit? Jöjjetek el mindnyájan! Itt a nagy püspöki kertben van hely bőven. Egész a Duna-partig nagy selymes rét, itt lehet ugrálni, hancúrozni, sportolni.

A sasfiókák örömujjongásban törtek ki.

– Köszönjük, püspök atya! Éljen a püspök atya!

Több se kellett a báránkának, a nagy éljenzés közepette kiugrott a kosárból; rohant a zöld gyeppre, mi pedig a püspök atyával rohantunk utána. Ez a kis bárány mit művelt! Még ilyet sohasem láttam. Kecses ugrásokkal figurákat írt a levegőben. Egy állatka sem tudja életörömét ilyen csodálatosan kifejezni, mint egy szelíd báránka, a zöld pázsit közepén.

Este, a lefekvés előtti szokásos kis beszédemet a húsvéti báránkáról tartottam.

– Látjátok, sasik? Az a hófehér báránka megnyitotta számunkra a püspöki kert vasrácsos kapuját. Ugye, hogy hiányoltuk, hogy nincs kertünk, körülöttünk minden olyan kopár: gyárak, házak, alig van helyünk kicsit szaladgálni. Most megkaptuk Vác legnagyobb, legszebb kertjét. Sasik, ezt kinek köszönhetjük?

– A húsvéti Báránkának! – kiáltották kórusban.

– Helyes, igazatok van! Bár ez a kert, úgy érzem, nem sokáig lesz a miénk, de igazában és valóban a mi igazi húsvéti Báránunk, az édes Jézus, megnyitotta számunkra a mennyország kapuját. Egy örökké tartó, csodálatos paradicsomkertet szerzett számunkra, ahol mindig játszhatunk boldog, földöntúli örömben, a mennyei Atya színe előtt, mint az Ő szabad gyermekei. Ezt köszönjük meg a kápolnában, mielőtt nyugovóra térünk.

Lelkesen, örömmel énekelték a Tabernakulum előtt:

Dicsőség, szent áldás, tisztesség!

A föltámadt Úrnak, húsvéti Báránynak,

Dicsőség, szent áldás, tisztesség!

Attól kezdve a sasik minden szabad idejüket ott töltötték a püspöki kertben. Bukfenceztek, ugrándoztak a báránkával, kergetőztek a kanyargó ösvényeken, futballoztak a réten, de minden örömben vegyül egy kis ürm.

Egyik délután, ahogy a zöld pázsiton együtt játszottunk, megjelent az örkanonok úr, szigorúan, fekete reverendában, piros gombokkal. Mint valami tábornok, úgy parancsolt rám:

– Regőczy! Jöjjön ide hozzám!

Csak úgy folyt rólam az izzadság, homlokomat törölgettem zsebkendőmmel.

– Szörnyűség, amit itt művelnek! Migazzi kardinális is megfordul a sírjában! Neki büszkesége volt ez a püspöki kert! Mi lesz ebből, ha továbbra is itt hancúroznak? Megyek azonnal a püspök atyához, magyarázatot kérek tőle. Összehívatom a káptalant.

Dühösen megfordult, de megtorpant, mert püspök atya állt mögötte.

– Nem kell hozzám jönnie, a káptalant sem kell összehívatni! Én rendelkeztem így!

– De kegyelmes püspök atya – rebegte a kanonok úr –, így tönkre fog menni a szép park, mi lesz a sok szép rózsával?

– Ezek az én vadvirágaim – mondta a püspök atya a sasikra mutatva. – Nem ismeri Mécs László versét, kanonok uram? „Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld.” Hát ezt teszi

Regőczy atya. Most, mikor államosították katolikus intézményeinket, már csak ők léteznek és egy pár seminarista. Mától kezdve a seminaristákat is iderendelem. Szabad idejükben hadd játszanak együtt, hadd foglalkozzanak a sasfiókákkal, ne csak Regőczy atya rohangáljon közöttük, hanem ők is.

A kanonok úr szinte sóbálvánnyá vált, még köszönni is elfelejtett. A püspök atya belém karolt.

– Gyerünk, fiam, a vadvirágaim közé!

Ez volt az utolsó és legszebb húsvétunk és tavaszunk Vácon 1949-ben.

Utolsó színdarab

Csak négy évig volt Vácon sasiélet, de hogy ennyire megszerettek bennünket és szívükbe zártak a jó váciak, csak most tapasztaltam igazán, amikor az utolsó színdarabunk függőnyei legördültek.

Többször is tartottam előadásokat, ünnepségeket, de ez az utolsó évváró színdarab volt a legnagyobb siker.

Szent Péter és Pál ünnepén – a püspöki kertben – volt a szabadtéri előadás, este 19 órakor. Meghívtuk a főmérnököt, a püspök atyát, a polgármestert, az összes váci atyákat és a seminaristákat; mindenkit, aki szimpatizált a sasfiókákkal. El is jöttek mind. Annyi széket és padot hordtunk össze, amennyit csak lehetett, de még ennek ellenére sem jutott hely mindenkinek: sokan állva maradtak.

A színdarabot én írtam. Egy misszionárius története, aki annyi lelkesedéssel viszi az evangélium örömhírét, messze Afrikába. Sok áldozattal építi fel kis templomát és az árvaházat. Szép virágzásnak induló misszió. Nagy szeretettel neveli a gyermekeket. Szép jelenetek sorozata, több mulatságos esettel tarkítva. A gonosz nem nézheti a misszionárius sikerét: a varázsló megkezdi támadásait. Elhurcolják a misszionáriust, felgyújtják az árvaházat, de a füstölgő romok között megjelennek a gyermekek, szívvel-lélekkel imádkoznak elhurcolt atyjukért a nagy fakeszt előtt. Ujjongó zsvajgás hallatszik messziről, hozzák a kiszabadított misszionáriust. A telep apraja-nagyja örvendezik a gyermekekkel. Mindenki készséggel ajánlkozik egy újabb, nagyobb árvaház építéséhez. Végül a szereplők az összes sasival együtt énekelték a színpadon:

Felhők fölött örökké kék az ég,
Mindegy, hogy lent sötét lesz a föld,
Mi küzdünk, fent örökké kék az ég.
Száll a sas, napba néz,
Élet vagy vég,
Mi küzdünk, mert hazánk az örök ég.

A sasfiókák átélték ezt a darabot, hiszen róluk íródott. A nézőközönség is érezte ezt. Dörgő tapssal fejezték ki a meleg szimpátiájukat.

– Városkánk új színfoltja a sasfiókák otthona – mondta a polgármester –, amit mi ott láttunk, serkent bennünket városunk újjáépítésére.

A püspök atya melegen megölelt.

– Megértelek téged, imádkozom értetek.

A sasfiókákat nem kis büszkeség töltötte el, hiszen olyan melegen ünnepelték őket. Meg is érdemelték, mert kitettek magukért. A püspöki kert öreg kertésze kalapját megemelve mondta:

– Hát, tisztelendő atya, ilyen még nem volt ebben a püspöki kertben, pedig én már hatvan éve itt szorgoskodom.

Az idős kanonok urak is, élükön a magas örkanonok úrral, jöttek sorban gratulálni.

– De ügyesek ezek a sasfőókák! Milyen jó színészek! – jegyezte meg az egyik hófehér hajú kanonok úr.

– Ők nem színészek – jegyeztem meg csendben –, a valóságot adták elő. Ez a mi drámánk. De a befejezés csak vágyálom. A függőny még nem gördült le.

– Isten legyen veled, fiam, bízzatok! – csókolta meg az öreg kanonok, és nagyot sóhajtván elballagott.

Az utolsó vakáció a magyar tengerénél

Elhatároztam, hogy lemegyek a sasfőókákkal a Balatonhoz a nyári szünetben, hiszen mindig kemény munkával telt a vakáció. Kaptam egy ajánlatot Balatonmárián. Egy elhagyott nagy villát igénybe vehetünk. A legjobb kerékpárosokkal elindultam terepszemlét tartani. Egy nap alatt le is értünk a Balatonhoz.

A villa elég romos állapotban volt, de nagyon jó, központi helyen. Egy nagy rét és a nádas választotta csak el a parttól. Már megszoktuk, hogy mindenért meg kell dolgozni. Ez lesz a sasik balatoni üdülőhelye. Nagy örömmel fogadták a hírt. Úgy terveztük, hogy a legjobb, legerősebb sasikkal előkészítjük az üdülést, azután jöhetnek a többiek nyaralni. De olyan nagy volt a sasik lelkesedése, hogy mindegyik akart jönni. Végül is csak a kisebbek és a leányok maradtak Vácon, a kedvesnővérek és egy piarista atya felügyelete alatt. Nem kis nehézséggel járt ennyi sasival, felszereléssel útnak indulni, de örömmel, készséggel cipekedtek.

Külön kocsit kaptunk, de még így is alig fértünk el a sok csomaggal. Vidáman énekelték:

Megy a sasi, megy a sasi Balatonra,
Balatoni, balatoni állomásra...

Szerencsére jó időnk volt. Estére érkeztünk, és a legtöbb sasi kint éjszakázott, ideiglenes sátrakban. Valahogy az volt az érzésem, hogy megkezdődött a mi vándorlásunk, mint a zsidóknak Egyiptomból a pusztaságba. Minden jel arra mutatott, hogy a sasfőókák napjai meg vannak számlálva.

A nádasban építettek a sasik egy indiántábort. Középen egy kunyhó, kápolna és tanácsterem, körülötte minden fészeknek egy-egy kunyhó. Cölöpökből, nádból és szalmából készültek el a kis házikók. A nádas szélén fűzfa ágai között volt a megfigyelő őrházikó, ahonnan az egész terepet be lehetett látni. A nagy villa és a nádas között rét terült el, ahol jól lehetett futballozni. A Balaton hullámzó vize, másrészt a magasan suhogó nádas körülölelte az egész telepet. Nem messze tőlünk egy csatorna ömlött a Balatonba, ahol nagyon jól lehetett horgászni. A nagyobb fiúk gondoskodtak is róla, hogy el legyünk látva hallal.

A nyaralók nemegyszer táborüzünk köré telepedtek, hogy hallgassák a szép sasiéneket. Bárdos Lajos – az ismert egyházi zeneszerző – népes családjával is közelünkben nyaralt. Többször felkerestek, és a szentmisén is mindig ott volt az egész család. A sasfőókák nagyon jól érezték magukat, és élvezték a nyaralást. Úsztak, játszottak, hancúroztak, gondtalan vidámsággal. Már második hónapja nyaraltunk a Balatonnál, amikor egyik délelőtt az egyik sasi – aki őrszem volt – jelentette, hogy vasút felől jön a Nagy Laci. Ő volt megbízva, hogy összekötő legyen a váci sasiotthon és a Balaton között. Rosszat sejtettem, hiszen csak hétvégére vártam.

– Mi történt, Laci fiam?

– Atya, kérem – mondta a fiú leverten –, egy bizottság volt nálunk, és lepecsételték a sasiotthon ajtaját, és az állam tulajdonának nyilvánították. Csak ezt a kis cédulát hagyták ott.

Belesajdult a szívem, mikor olvastam:

„A sasfőókák árvagyermek-otthonát megszüntetem azonnali hatállyal. Indokolás: árvaházakra nincs szükség. A Magyar Népköztársaság az árva, elhagyott gyermekekről

gondoskodik. Bp., 1949. aug. 5.” Az aláírás olvashatatlan. Ez a pár sor összedöntötte sokévi fáradozásom, minden törekvésem. Ez volt a sasfiókák halálos ítélete. Bár tudtam, hogy ez be fog következni, mégis, mintha villámcsapás ért volna. Havas Boldogasszony ünnepe volt.

Elsiettem a kápolnába. Könnyezve borultam le az Oltáriszentség előtt.

– Mi lesz a gyermekeimmel? A sasfiókák otthonát egy tollvonással megszüntették.

Erőt kértem, segítséget az édes Jézustól meg a Szűzanyától a végső nagy küzdelemhez. Este a tábornoknál Nagy Laci beszámolt, hogy a bizottság az árvaház igazgatóját kereste, de senki nem adott felvilágosítást. Elmentek a püspökségre is, ahol a püspök atya arra hivatkozott, hogy jogtalan az államosítás, mert belga védnökség alatt áll a sasfiókák otthona. Erre a bizottság visszajött, kijelentette, hogy nem államosításról van szó, hanem megszüntetik az otthon működését. Az állam majd gondoskodik a gyermekekről, majd lepecsételték a sasiotthon ajtaját. Otthagyták a cédulát az otthon megszüntetésére vonatkozóan. Számba akarták venni, hány gyermek van, de már egyetlenegy gyermeket sem találtak. A gyermekek szétmentek a hívekhez, a piaristákhoz meg az apácázárdába. Ismertettem a szomorú helyzetet, hogy most már földönfutók lettünk, hiszen a sasiotthont lezárták, lepecsételték, melyet annyi áldozattal építettünk. Mikor feltettem a kérdést, mitévők legyünk, egyöntetű volt a válasz:

– Visszafoglaljuk a sasiotthont. Küzdünk érte utolsó csepp vérig.

Megbeszéltük a haditervet. Két sasival felutazom Vácra a püspök atyához, majd elmegyünk a Belga Követségre, segítségüket kérve. A sasik ötagú bizottsággal felmennek a minisztériumba, és beadnak egy kérelmet, melyben hivatkoznak, hogy ők építették éveken át annyi sok áldozattal, fáradsággal a sasiotthont, nem hajlandók elhagyni. Mint jogos tulajdonukat, birtokukba veszik újra. Amennyiben kérelmük nem teljesül, csak erőszakkal lehet őket otthonukból eltávolítani. Szomorú lenne, ha a népi demokrácia szegény árvák ellen venné fel a küzdelmet, akik számára igazi keresztény, demokratikus nevelést biztosít főtisztelendő Regőczy István atya.

A gyermekek fogalmazták, én nem elleneztem, hadd próbálják meg a lehetetlent is. Minden további nélkül nem adhatjuk fel a kék-fehér sasiotthont.

Kiválogattam a legjobb, legértelmesebb sasfiókákat. Lelkükre kötöttem, hogy a kérelmet személyesen adják át a miniszter úrnak. Bátran beszéljenek, számoljanak be, hogy 240 árva és elhagyott gyermek sorsáról van szó, akiket a háború utáni nehéz, zavaros időkben, sok küzdelemben összekovácsolt a szeretet. Küzdelemmel építették az otthont maguknak, továbbra is ott akarnak élni, mint egy nagy család, építve a magyarság jövőjét.

Az összes sasfióka aláírta a beadványt. A sasfiókáknak kiadtam napiparancsban, hogy imádkozzanak és résen legyenek, amíg oda leszek. Akármilyen gyanús alak közeledik, tűnjenek el a nádasban, éjjel pedig dupla őrség legyen, hiszen a sasfiókák törvényen kívül helyezettek, miután feloszlatták otthonukat.

Szomorú út volt ez, kevés reménnyel kecsegtetett.

Püspök atya szeretettel ölelt magához. Ő már mindenről tudott.

– Nézd, fiam! – vigasztalt, mikor könnyeimet látta.

– Ezzel számolni kellett, hiszen már egy éve, hogy minden katolikus iskolát, intézményt államosítottak. Ti vagytok a magyar katolikus ifjúság utolsó mohikánjai. Csoda, hogy eddig is helyt tudtatok állni, de azért helyes, ha mindent megpróbáltok! Menj, fiam, máris a Belga Követségre, a fiúkat pedig küldd a Művelődési Minisztériumba. Imádkozom értetek.

Letérdeltem, áldását kérve. Remegő kézzel adta rám és sasfiókáimra. Szomorú szemmel nézett rám, amikor kikísért az ajtón. Talán megérezte, hogy ez volt az utolsó találkozásunk.

A sasikkal felmentünk Budára, a belga konzulhoz, aki nagy megértéssel végighallgatta szomorú történetünk. Biztosított róla, hogy személyesen fog eljárni érdekünkben a Külügyminisztériumon keresztül. Azonnal értesít, hogy mit tudott intézni.

Most a sasik kisbizottságát – akik teljes sasidíszben voltak –, elkísértem a minisztériumba, én pedig bementem a Szent István bazilikába imádkozni – mint Mózes a hegyen –, hogy győzzön a kis sasisereg a hatalmas túlerővel szemben.

Bizony már esteledett. Kezdtém nyugtalanzkodni, hátha ott fogták őket. Kimentem a bazilika elé, ott sétáltam a rózsafüzért imádkozva, mikor egyszer csak megjelentek. Láttam rajtuk, mennyire leverték, milyen fáradtak. Mikor megláttak, siettek felém. Nyakamba borultak, úgy ölelgettek. Elmondták, hogy összevissza küldözgették őket, irodáról irodára. Mindenki vonakodott, hogy ebben nem ők az illetékesek, végül egy nőhöz jutottak be. Úgy látszik, ő volt a legfőbb fórum. Ő úgy kezelte a sasik ügyét, hogy ez megmászhatatlan rendelet, árvaházra nincs szükség. Rólatok gondoskodva lesz.

– Hiába kéreltük, hiába tiltakoztunk, nem akartunk tágitani – mondták a gyerekek. – Végül ennyit értünk el, hogy két hét haladékot kaptunk. Miután ezt írásban rögzítették – abban a reményben, hogy ezzel is időt nyerünk –, jöttünk el, de nem adjuk fel, küzdünk és bízunk!

Megdicsértem a lelkes kis csoportot, hogy helyesen jártak el. A nap már lenyugovóban volt. Utolsó sugarai bearanyozták a bazilika oltárát. Fájó szívvel énekeltük:

– Csendes alkony szállt a földre... – de éreztük és tudtuk, hogy a „munka és gond” nem pihent el, bár a kis sasiközösség számára a nap már lemenőben van. Mint az emmauszi tanítványok, úgy kértük az Urat, hogy térjen be hozzánk. Másnap táviratot kaptam a Belga Követségről, hogy az illetékes hatóságok a kérést elutasították. Miután ez teljesen belügy, a Külügyminisztérium nem tehet lépéseket.

Szomorúan, eredménytelenül tértünk vissza Balatonmáriára, ahol a többiek már türelmetlenül vártak. Este, a szentmise után a tábortűznél tartottam beszámolót. Ecseteltem reménytelennek látszó helyzetünket. A sasfiókák hallgatták a lobogó lángok fényében. Olyan szánalomraméltó volt a kis csüggedt nyáj! Úgy szánakoztam rajtuk! Mindent megtettem volna, hogy felvidítsam őket. Beszéltem nekik Don Boscóról: neki is annyi nehézséggel kellett megküzdödni. Alexander közbeszólt:

– De annak nem oszlatták fel az intézetét Olaszországban.

Laci is szót emelt:

– Az atya többször beszélt a fiúk városáról Amerikában. Edward J. Flanagan atyáról, aki teljesen átadta a vezetést a fiúk által választott tanácsnak. Mi lenne, ha mi is így cselekednénk, és minden felelősséget magunkra vennénk, és a sasiotthonat visszaszereznénk?

Gondjaink közepette is elmosolyodtam:

– Csak az a baj, kedves sasik, hogy mi nem Amerikában élünk. Az a jó Edward atya szabadon fáradozhatott az elhagyott árva gyermekek érdekében. Itt erről szó sem lehet, hogy egy katolikus pap szabadon munkálkodjon, katolikus nevelést adjon a gyermekeknek. Ettől függetlenül, én benne vagyok, ha ti úgy határoztok, hogy a sasiotthonat visszafoglaljátok, én nem ellenzem, bár nézetem szerint ennek az lesz a vége, hogy engem letartóztatnak. De én vállalom ezt a kockázatot. Próbáljátok meg, nekem háttérben kell maradni, de nektek nem történhet nagyobb bántódástok. Még van majdnem két hetünk, ahogy az írásban olvasom, augusztus 22-ig kaptatok haladékot. Az én javaslatom, hogy tartsunk szavazást. Aki vissza akarja a sasiotthonat, az álljon fel! Egyöntetűen ugrottak fel, és felcsendült a lelkes éljen.

– Mi építettük, a mi otthonunk! A sasiotthonért meghalunk, de nem hagyjuk el! A sasiotthonért mindent feláldozunk!

Annyira összeforrt a nagy sasicsalád, hogy éreztem, tudtam, valóban minden áldozatra készek. Levertségemben is boldog büszkeség töltött el. Ilyenek az én sasfiókáim: bátrak, hősök, áldozatra készek. Meg is választották a sasitanácsot, de a vezetői tisztséget tiszteletből senki sem vállalta, mert csak egy az Atyánk és Királyunk, odafent az égben és itt lenni, a sasikirály személyében.

Felejthetetlenül szép napok következtek: ez volt a sasfiókák hattyúdala. Még a természet is kedvezett. Gyönyörű szép, verőfényes, meleg nyár. Nagy kirándulásokat tettünk, csónakáztunk,

fürödtünk, este a tábortűznél imádkoztuk a rózsafüzért. Szebbnél szebb sasiénekek csendültek fel, kedves történeteket meséltem nekik, de azért mindegyikünk szívében ott lappangott a kérdés: mi lesz ezután?

Közben intézkedtem, hogy azokat értesítsem, akiknek hozzátartozójuk volt. Ha nem akarják, hogy állami gondozásba kerüljön a gyerekük, augusztus 22-ig értesítsenek.

Augusztus 22., a Szűzanya Szeplőtelen Szívének ünnepe. Ezen a napon a kis kápolnánkban szentségimádás volt mindig.

Úgy határoztam, hogy addigra felmegyünk Vácra. A szentségimádást előkészítjük.

Megható volt a hívek gondoskodó szeretete. Minden jóval elhalmoztak bennünket. A sasfiókák szinte az egész napot a szentségi Jézus előtt töltötték. A hívek nagy sokaságával buzgón imádkoztak.

A püspök atya titkára kihívott a kápolnából. Leültünk egy padra, szemben a sasiotthonnal.

– Milyen szomorú ez az elhagyott, lepecsételt sasiotthon – fordult felém a titkár szomorú mosollyal.

– Bizony, milyen élet volt itt... Mint egy nyüzsgő méhkas, a mi kék-fehér otthonunkban – feleltem halkan.

– Tudom – mondta a titkár. – Hát most mi a tervetek? Hogyan gondoljátok a sasiotthont visszaszerezni?

Nagyot sóhajtottam:

– Míg mi itt imádkozunk, a sasfiókák küldöttsége többször is megpróbált bejutni a városházára, a polgármester úrhoz. Mindig azzal utasították el őket, hogy Budapestre utazott. Csak 18 óra után várják a hivatalába.

Elhatároztuk, hogy a szentségimádás után az egész sasihad, teljes díszben, zászlókkal és dobpergéssel a városháza elé vonul, és kérni fogja az otthon kulcsait, melyeket a városházán őriznek.

A titkár atya elképedve nézett rám:

– Te is velük mész?

– Nem! Ez az ő saját akciójuk, én csak imádkozom a bátor, hűséges gyermekeimért.

– Mi is ezt fogjuk tenni püspök atyával – mondta a titkár, és melegen átölelt. Még egyszer visszafordult:

– Akármilyen is legyen, te mindent megpróbáltál. Püspök atya, mint mindig, büszke lesz rátok.

Egyre több hívó jött össze a szentségimádásra. A befejező litániára már nem is fértek be. Az egész Rákóczi tér visszhangzott:

– Győzelemről énekeljen napkelet és napnyugat...

Meghatódva adtam áldásomat a legméltóságosabb Oltáriszentséggel. A jó váci hívek szeretettel vették körül a sasikat, megvendégelték őket minden jóval, de nem sokáig tarthatott a kedves agapé, mert befutott Feri kerékpáron. Lihegve jelentette:

– Megérkezett a polgármester a városházára.

A sasik felsorakoztak, megperdült a dob, lobogó zászlókkal indultak a városháza elé.

Felcsendült a kedves sasiének:

– Száll a sas, a napba néz...

A hívek nagy része követte őket. Én fájó szívvel borultam le a tabernákulum elé, de szinte öt-hat percenként kaptam a jelentéseket. Hol az egyik, hol a másik sasi jött jelenteni. Egyre többen csatlakoztak a felvonulókhoz. Következő jelentés: már felsorakoztak a városháza elé, egy küldöttség felment a polgármesterhez... polgármester tárgyal velük... polgármester kijött, el akarja küldeni őket, de azok nem tángítanak, kérik az otthon kulcsait... polgármester berohan, telefonál összeviessza... már beesteledett, a sasik nem tángítanak, nem engednek se ki, se be a városházára senkit... Legutolsó jelentés: sziréna, rendőrök érkeztek gépkocsin, körülvették a sasfiókákat, felszólították őket: a közeli iskolában lesznek elszállásolva, senki ne próbáljon elsökní, reggelre döntenek sorsukról.

A híveknek nagy része visszajött a kápolnába. Szomorúan adták tudtul, hogy a sasikat elvitték, őket szétosztatták. Mi lesz atyával? Szinte feleletként felbúgott a sziréna. Rendőrök szálltak ki a gépkocsiból, de a hívek tömege oly szorosan körülvett, hogy tanácstalanul nézelődtek egy darabig, aztán sietve elrobogtak. A jó hívek kérleltek, menjek velük, többen is felajánlották, hogy szálljak meg náluk, ott biztonságosabb lesz. Nem tágitottam, ott maradtam egyedül. Egész éjszakán keresztül imádkozva, virrasztva. Éjfél tájban besurrant egy sasi a kápolnába. Rögtön megismertem a szőke hajú Alexet, aki odatért mellém, ahogy rám nézett, láttam, hogy szemében könnyek csillognak.

– Atyám! Sasikirály! – suttogta csendben. – Mindennek vége. Körülzártak bennünket. Könnyű volt nekik, géppisztolyos rendőröknek...

– Hogy volt a polgármesternél?

– Csak vonakodva akarta átvenni a sasfiókák memorandumát, melyben hivatkoztunk arra, hogy saját kezünkkel, annyi sok fáradozással, éveken át felépítettük az otthont. Lehetetlen, hogy épp szegény, elhagyott árva gyermekeket fosszanak meg otthonuktól, melyet romokból építettek. Kérik, sőt követelik a sasiotthon kulcsait! Addig innen el nem mennek, míg polgármester úr ki nem adja nekik. A polgármester hiába érvelt, hogy ez miniszteri döntés, mi nem tágitottunk. Akkor jöttek a rendőrök, kénytelenek voltunk engedni az erőszaknak. A váciak szimpátiatüntetése még olaj volt a tűzre. Szembe, az állami intézetbe bekísértek. Egy nagy teremben szalmazsákon telepedtünk le, három sasit kiemelték, azokat a rendőrök majd fél órát faggatták, ki akarták erőszakolni tőlük, hogy az egész Retőczy tervezte, de a sasik határozottan állították, hogy ez az ő elhatározásuk volt, és nem hagyják ennyiben. Holnap újra felmennek a minisztériumba, és viszik magukkal az alapkövetételeket, 1945-ben kiállított okmányt, melyben le van fektetve, hogy a sasik otthona nem egyházi intézmény, szabad sasfiókák építették, ahova minden rászoruló gyermeket vallási felekezetre tekintet nélkül szeretettel felvesznek.

Amikor a három sasi visszatért, ránk zárták az ajtót, eloltották a villanyt, de mi nem tudtunk elaludni. Fülledt meleg volt a teremben. Nagy nehezen ki tudtunk egy ablakot nyitni. Én kimásztam. Akkor távoztak el a rendőrök autóikon, csak egy rendőr őrködött a folyosón, bóbiskolva. Visszalopózva az ablakhoz, piszegettem, Feri kidugta a fejét.

– Én megyek az atyához – suttogtam neki. – Nemsokára jövök vissza.

– Mitévők legyünk? – fordult Alex felém könnyáztatta arcával. Megsimogattam bozontos szőke fejét.

– Fiam, én nem adhatok tanácsot.

– Márpedig mi ott nem maradunk, inkább világgá megyünk.

– Itt hagynátok engem? – kérdeztem szomorúan.

Alex rám nézett, aztán a nyakamba borult:

– Dehogy hagyjuk itt! – zokogta halkan.

– Nézd, Alex – magyaráztam neki –, tudom, előbb-utóbb elvisznek, de van egy gondviselő Isten, aki törődik az árvák sorsával, és a szegények Szűzanyja, a sasik Királynője. Most menj szépen vissza a többiekhez. Áldásomat küldöm, imádkozom értetek. Aztán ti döntsétek el, mitévők legyetek.

Alex amilyen csendben jött, olyan csendben távozott. Hosszan néztem utána. Mint egy indián, meggörnyedve lopakodott a házak árnyékában; óvatosságból, vagy mert nagy keresztet cipelt: az elfogott, száműzött sasik sorsának terhét. Lassan rám hajnalodott.

Mikor az első napsugarak betörték az üres kápolnába, felsóhajtottam. Elővettem a régi, öreg breviáriumot, amelyre ez volt flamandul írva: „Ha a szívemet a gondok őrlik, a lelkemet szenvedések tépik, előveszem azt a kedves régít, imádkozom a drága brevité...!”

Vagy egy órát imádkoztam így. Valahogy egészen megvigasztalódtam, mindent Istenre bízva készültem a reggeli szentmisére. De furcsa volt így egyedül. Azelőtt a sasik segédkeztek, egész sereg ministráns vonult ki. Most ólomnehéz léptekkel ballagtam az oltárhoz. A hívek is kezdtek szállingózni, de csak nem volt erőm elkezdni. Megcsuklott a hangom: hol vannak az én

drága sasfiókáim! Erőt vettem magamon, nagy keresztet vettem „Introibo ad Altare Dei...” Felcsendült a válasz. Nem akartam hinni a fülemnek: „Ad Deum qui laetificat juventutem meam.” Csengő hangon harsogott a kápolnában a sasfiókák válasza, ahogyan özönlöttek be a nagy ajtón, elfoglalva helyeiket az oltár körül. Meghatódva néztem, büszke örömmel a sápadt arcú, de lelkes szemű enyéimet. Érdemes volt ennyit küszködni, szenvedni értük. Megszöktek mind, vállalva minden kockázatot, hogy ott legyenek a szentmiséken, hogy megerősödjének a szentáldozásban, hogy erejük legyen felvenni a küzdelmet a jövőért. Én még soha nem – de tán ők sem – éreztem át így a szentmiseáldozatot. Mennyire összefog bennünket a keresztről lehajló Jézus Krisztus, az örök Áldozat.

Szentmise után a sasik szétszéledtek. A jó hívek szinte versengtek értük. Meghagytam nekik, hogy napközben ne mutatkozzanak, csak este a litániára, közös rózsafüzér-imádságra jöjjenek.

Egyenesen a polgármesterhez mentem, aki mindig szimpatizált velünk. Nagy örömömre ott találtam nála a város főmérnökét, aki a legnagyobb jóakarónk volt, mindig segítségünkre sietett.

– Atya, éppen rólatok tárgyalunk. Én nem adhatom vissza a sasiotthont, ha a minisztérium lefoglalta. Miután belga védnökség alatt áll, felszereléséhez nem lehet nyúlni. Én nem teszek jelentést a tegnap esti sasitámadásról. A rendőrkapitánysággal is megegyeztem, arra hivatkozva, miután főtisztelendő atya a sasikkal együtt olyan népszerű, előre nem látott bonyodalmak származhatnak. Nem veszünk tudomást a sasfiókákról, csak csoportosan ne mutatkozzanak. Hogy azután felsőbb részről történnek-e intézkedések, azt előre nem láthatjuk. Az én pozícióm nagyon bizonytalan. Amíg én leszek a polgármester, mindent megteszek érdekükben.

Nagy kő esett le a szívemről. Aki időt nyer, csatát nyer. A polgármester melegen kezét rázott velem, a főmérnök pedig kikísért.

– Jöjjön be az irodámba, atya! Hadd beszéljünk négyszemközt. – Leültetett az íróasztalával szemben.

– Atya! Én kezdettől fogva figyelemmel kísértem az ön működését. Még egy ilyen papot nem ismertem. Jól ismerem a helyzetet. Tudom, hogy a városi tanácsnál kegyvesztett lett, mióta nem egyezett bele az államosításba. Azóta esküdt ellenségek. Hiszen egy időben még élelmiszert is gyűjtöttek az árvaház számára. Hangoztatták, hogy megvédik a sasikat mindenkivel, még a püspökkel és kanonokkal szemben is. Adatokat gyűjtöttek atya ellen, még Pestszenterzsébetről is, ahol két évig működött. De az ottani kommunisták is a legelismerőbb nyilatkozatot küldték. Mennyi szegény gyermeket gondozott, mennyi zsidót bújtatott. Tudom, most nagyon fogják atyát figyelni, mert elhatározták, hogy le kell tartóztatni. Nekem van egypár jó emberem, mindenről értesítenek. Atya, készüljön fel a legrosszabbakra... Én két-három hónapnál nem merek több időt jósolni. Azalatt gondoskodjon gyermekeiről. De egy lépést se tegyen, hogy az otthont visszakapják. Még nagy szerencse, hogy a kápolna megmaradt az egyháznak. Volna egy ajánlatom – itt suttogásra fogta a hangját –, épp a napokban tanulmányoztam a sasiotthon tervét. Az új otthon teljesen a kápolnához lenne építve, és csak egy fal választaná el a sasiotthon nagytermétől, melynek a tér másik feléről külön bejárata is van. Még egy szoba is csatlakozik hozzá. Ha azt a közfalat kibontanánk, a kápolna még egyszer olyan nagy lenne. Még két mellékhelyiséget is kapna, vagyis egy nagy sekrestyét. Két nap alatt az egészet meg lehetne oldani. Én adnék két jó mesterembert, de nem tudok semmiről. Akárki is érdeklődne, azt kell mondani, hogy a kápolnát belül restaurálják.

A lebontott fal tégláit este szállítsák el valahova.

Csodálkozva néztem a főmérnökre.

– A polgármester úr és én is rövidesen elkerülünk innen. Talán egy hónapunk van. Ez lesz az utolsó húzásom. Ennyivel tartozom önnek és az Anyaszentegyháznak – mondotta szomorúan.

Melegen megöleltük egymást. Ez a jó főmérnök új életkedvet adott nekem. Mikor a sasik este összeverődtek a litániára, kiadtam az imaszándékot az új honfoglalásért.

A sasfiókák kápolnájáért imádkozunk. A rózsafüzér után beavattam őket a nagy tervbe. Visszafoglalunk a sasiotthonból egy részt. Legnagyobb titoktartás alatt kértem segítségüket.

Másnap reggel a szentmise után kezdjük. Még egy-két jó hívőt is értesítettem és az ökrös bácsit, hogy szekérével este ott legyen a kápolna előtt. Állványok, építési anyagok, szerszámok voltak bőven.

Nagy lelkesedést váltott ki felhívásom. Elemében érezték magukat. Tetszett nekik ez a merész feladat. Úgy ment minden, mint a karikacsapás. Két nap sem telt bele, egybenyitottuk a sasikápolnát a nagyteremmel, egyik ajtaját, mely az összekötő folyosóra nyílt, elfalaztuk.

Úgy sűrögték-forogtak a sasik, a mestereknek mindent kézbe adva, hogy csak ámultak-bámultak a jó váci hívek, hogy egyszerre milyen nagy kápolnájuk lett. Közben Kemény festőt is értesítettem, aki éppen Vácon tartózkodott édesanyjánál, hogy egy új freskót készítsen a hátsó falra, ahogy az arkangyal hódol a Banneux-i Szűzanyának. A két másik helyiség lett az én szobám és a sasik ideiglenes otthona, melyre felírtuk, hogy hittanterem. A sasfiókák katakombaélete megkezdődött: reggel a közös szentmisével, iskola után különböző családoknál ebédeltek, délután a Pokol-szigetre keltünk át futballozni. A tanulás a sekrestyében és a hittanteremben folyt. Este a litánia, rózsafüzér után a sekrestyében vacsora, melyet a hívek hoztak össze. Rövid megbeszélés után szétszéledtek szálláshelyeikre. Csak két sasi maradt mellettem éjszakára a sekrestyében: Alex és öccse, a kis Laci. Persze többször is volt riadó, hiszen nemegyszer rajtaütésszerűen megjelent egy pár rendőr, de háromfelé is volt vészkijáratunk. Csak egyszer sikerült Alexet lefűlelni, de ügyesen kivágta magát, mert a nagymamája ott lakott a közelben. A rendőrség csak annyit tudott belőle kiszedni, hogy több gyermek jár a környékről ministrálni és hittanóra. Közben leutaztam a Balatonra a lányokhoz, akik még ott voltak kis nyaralómban egyik munkatársnőm felügyelete alatt. Ő sírva panaszkolt, hogy egyáltalán nincsenek ott biztonságban, sőt az összes értékesebb holmik, amiket ott helyeztünk biztonságba (vadonatúj gyapjútakarók, lepedők, pulóverek, ruhák), mind eltűntek. Egyik közeli rokonánál voltak ezek elhelyezve, ahonnan nyomtalanul elvesztek.

Nem volt más megoldás, fölhoztam őket Vádra, a kanonok úr házába, melyet nem államosítottak. Ez a Rákóczi téri sasiotthonhoz közel levő kis ház elkerülte a hatóságok figyelmét.

Meg kellett csodálnom az én árva gyermekeimet. Annyi ragaszkodó szeretetet tapasztaltam részükről. Hűségesek, szolgálatkészek, figyelmesek voltak. Szegények tudták, érezték, hogy napjaink meg vannak számlálva.

A püspök atya többször elküldte hozzám titkárát. Egyik alkalommal azt üzenté:

– Ne félj, fiam, attól, ami bekövetkezik. Most olvasom Kalazanczi Szent József életét; neki is feloszlatták rendjét, még börtönbe is került. Don Bosco Szent Jánost a bolondok házába akarták vinni. Minden Istennek tetsző próbálkozás támadásoknak van kitéve, de végül mindig győz a szeretet és az igazság. Csak tarts ki, fiam, mindhalálig! Amit te műveltél ezekkel a szegény elhagyott gyermekekkel, azt feljegyezték odafenn a nagykönyvben.

Megkezdődtek az októberi ájtatosságok. Kápolnánk, bár most kétszer akkora lett, megtelt mindig a hívők tömegével. A sasfiókák végigtérdeleték az oltárt, a litániát, előimádkozva a rózsafüzért. Nemcsak a kis-váciak, de egész Vácról jöttek a hívek, együtt imádkozva, szimpátiájukat kifejezni. Nemegyszer nagy meglepetésemre az öreg kanonokok is megjelentek a litánián. Vaszary kanonok úr mindig egy táska édességet osztott ki a sekrestyében a sasik között. Nagyokat sóhajtva mondogatta:

– Ezek a kis ministránsok, sasfiókák mind igazi hősök, Tarziciusok. Isten óvjon benneteket! Meg az a jó Szegények Szűzanyja!

A városházáról a főmérnök is többször ott volt.

– Atya, baj van! A polgármester megsúgta, hogy a rendőrség utasítást kapott – tudtukra jutott, hogy még mindig léteznek sasfiókák –, fel kell számolni a sasikat.

Az a gyanúm, hogy atyával fogják kezdeni. Atya, intézkedjen! Legjobb lenne, ha eltűnne Vácról.

– Ezt nem tehetem! mondtam határozottan.

– Nekem itt helyt kell állnom!

Főmérnököm melegen megrázta kezem:

– Tudtam, hogy ez lesz a válasza. Isten legyen önnel, atyám! Soha nem fogom elfelejteni azt, amit itt Vácon tett.

Egyik reggel riadtan szaladt be hozzám két sasi.

Egy rendőrségi autó állt meg a ház előtt, ahol a lányok voltak elszállásolva. Két rendőr betuszkolta az autóba a munkatársnőnket, és elrobogtak Budapest felé. Rossz előjel volt ez. Így szokták kezdeni az akciót: kifaggatják a legközelebbi munkatársakat. Egész nap imádkoztunk. Este a litánia közben érkezett meg sápadtan, kisírt szemekkel munkatársnőm. Összefüggéstelen szavaiból nem sokat értettem.

– Hová vitték? – kérdeztem.

– Pestre. De azt nem tudom, hová. Rám parancsoltak, hogy semmit se mondjak el.

Képzelem, hogy ráijesztettek, fenyegetőztek, végül csak annyit nyögött ki, hogy mindenről kérdezték.

– Most jól vacsorázzon meg, és pihenjen le – biztattam. – Magának nem lehet semmi baja. Többet nem fogják zaklatni, most már én következem.

Közben már mindenről intézkedtem, hogy a sasik nélkülem is boldoguljanak, mindent rábízam Erzsébet unokanővéremre, aki apáca volt, és sok éven át vezette Budapesten a Női Katolikus Egyetemi Ifjúság internátusát. Nagy gyakorlattal rendelkezett, kár, hogy csak az államosítás után került hozzám.

Elbúcsúztam Imitől, aki Máriaremetén lakott. Szegény bátyám nagyon el volt keseredve. Hogy fogja mindezt édesanyánk elviselni?

Meglepődtem édesanyám lelki nagyságán, most láttam igazán, milyen erős asszony. Mikor előadtam neki helyzetünket, s hogy mi vár rám, ezt mondta:

– Te azt tetted, mint pap, ami kötelességed volt.

Azért, hogy annyi szegény gyermeket felkaroltál, nem vonhatnak felelősségre, de a sötétség hatalma egyre jobban terjed. Én büszke leszek rád mindig, akármilyen történik veled. Imáimmal, anyai szeretetemmel mindenhová elkísérlek. Vigyázz nagyon magadra! – Ezt már könnyek közt mondta, magához ölelve. – Fiam – zokogta –, add rám áldásodat!

Az én szememet is elborították a könnyek, miközben az áldás szavait suttoztam.

– Drága édesanyám! A mindenható Isten, Atya, Fiú, Szentlélek áldása szálljon rád azért a sok-sok jóért, szeretetért, áldozatért, amit tőled kaptam, és bocsáss meg nekem, ha fájdalmat okozok anyai szívednek, de nem tehettem másként. Te tanítottál arra, hogy mindig jó legyek és másokon segítsek.

Édesanyám belém karolva elkísért a kert sarkáig, ahol két fenyőfa között egy feszület magaslott. Ott öleltem meg őt utoljára, drága jó édesanyámat, akit soha többé nem láttam. Úgy állt ott a keresztfá tövében, mint a Fájdalmak Anyja... A közeli hársfáról – melyet már ő ültetett – hullottak az őszi szélben az aranysárga falevelek. Mintha a természetnek is peregtek volna könnyei: ez a kép vésődött szívembe. Az ősz hajú, drága édesanya, ahogy a lenyugvó nap dicsfényt sugároz köré. Míg lassan, vontatott léptekkel távolodtam, a remetei toronyóra ütni kezdte a hetet. Megkondult az estéli harangszó: búcsúzott tőlem Máriaremete. Érdekes, hogy egyre ez a vers vagy inkább ének visszhangzott most bennem, amit itt, Máriaremetén írtam Imi bátyámmal. Együtt meg is zenésítettük. Olyan lelkesen énekeltük kétszer-háromszor is, mert úgy tetszett édesanyánknak. A sasikról szólt az ének: édesanyám úgy lelkesedett a sasiideálért, mint talán egy sasfióka sem.

Ott, a keresztfá tövében írtuk, ott énekeltük csendes nyári estéken. A keresztről szólt:

Kereszt a sasi dicső jele,
Kereszt szívébe belevésve,
Kereszt az ajkán ott mosolyog,
Kereszt homlokán dicsőn ragyog.

Ó, kereszt, ó, kereszt sasi címerben,
Vezess te minket a küzdelemben.
Vezessél minket a győzelemben,
Ha küzdeni megyünk a keresztért.

Édesanyánk imádkozz fiaidért!
Fiaim, menjetek, veletek leszek,
Homlokotokra rajzolom a keresztet.
Ez óvjon, védjen benneteket!

Vezessen újra hozzám titeket.
Ha az ellenség bántja a keresztet,
Akkor a sasi csatába megy.

Kereszt zászlóján mindig fenn lobog,
Sasi követi, szíve bátran dobog.
Keresztért küzd és vérzik el,
Kereszt a sírján győzelmi jel,
Kereszt a sírján győzelmi jel!

Ki tudta akkor, hogy ez mind beigazolódik: a kereszt sorsa a sasik sorsa lesz...

Sasfiókák a viharban – Ecce Homo

Krisztus Király ünnepére készültünk. Péntek este ennek a nagy ünnepnek a jelentéséről beszélgettünk és arról, hogy mi Krisztus Királyhoz tartozunk. Az ő királysága a mi királyságunk, azért nem lehet bennünket feloszlatni, bár katakombába kényszerültünk. Helyt kell állnunk, tanúságot tenni Krisztus Király mellett.

– Emlékeztek arra a könyvre: „Hatalom és dicsőség”? A mexikói vallásüldözés idejében hogy állt helyt az az üldözött pap? Nekem is helyt kell állni, nem hagyhatom el Vácot. Bár tudom, mi lesz a sorsom. Emlékeztek a hős mexikói kisfiúra, akit ujjánál fogva akasztottak fel? „Éljen Krisztus Király!” Ez volt az utolsó szava. Emlékeztek, minden este kilenc óra körül adtam rátok az áldásomat. Ha el is visznek, a börtönből is minden este küldöm áldásomat. Mondjátok el ezt mindenkinek, még Belgiumba is üzenjétek meg Arnold atyának, a legnagyobb sasibarátnak. Ez az áldás mindig összekapcsol bennünket.

Mintha csak éreztem volna, hogy ez lesz itt a kápolnában az utolsó áldásom. Meghatódva mondtam:

- Atya, Fiú, Szentlélek áldása szálljon rátok és maradjon veletek mindörökké! Ámen.
- A sasik is érezhették valamit, átöleltek, reverendámba kapaszkodtak.
- Atya, ne hagyj el bennünket! – szinte rimánkodva zokogták.
- Te vagy a mi atyánk, anyukánk, testvérünk, barátunk, királyunk, mindenünk.

Még sokáig ott maradtam a kápolnában imádkozva a tabernákulum előtt. Az örökmécses piros fénye megvilágította a feszületet. Felfohászkodtam, akárcsak az Úr Jézus az Olajfák hegyén:

– Atyám, ha lehetséges, múltjék el ez a pohár, de legyen a Te akaratod szerint. Szívesen áldozom életemet is a sasfiókákért, magyar hazámért és Flandriáért.

Lassú léptekkel mentem hátra a Szegények Szűzanya oltárához. Főlkattintottam a villanykapcsolót. A fenyőfák közül, mint sok csillag vibrált a villanyfény, megvilágítva a Szűzanya mosolygós szobrát. Odaborultam.

– Szegények Szűzanya – fohászkodtam –, oltalmazd az én árva sasfiókáimat.

Benyitottam a sekrestyébe. A két sasi egészséges szuszogással aludt. Odaültem ágyuk szélére.

– Ti sem tudtok velem virrasztani? – suttogtam halkan.

– Csak aludjatok, álmodjatok az örök sasihazáról.

Gondosan betakartam őket.

Halk kopogást hallottam az ablakon, majd sietős lépteket. Gyorsan begomboltam reverendámat. Siettem – rosszat sejtve – a kápolna ajtajához.

– Ki az? – kérdeztem. – Ki kopog?

Egy halk női hang válaszolt:

– Nyissa ki az ajtót, atya!

A remegő hang megijesztett.

– Édesanyja – volt a válasz röviden.

– Csak nem beteg? Nagy baj van?

Bizonytalan választ kaptam. Sietve nyitottam ki a kápolna ajtaját, de alighogy a zár elkattant, erőszakkal belökték. Három-négy ember körvonalát láttam. Egy durva hang rám kiáltott.

– Kezeket fel! – Egy revolver csöve nyomódott a mellembe.

– Hátra arc! – kiáltott rám a másik. – Befelé! Hátra!

Önkéntelenül sietve hátráltam. A tabernákulum előtt le akartam térdelni, de egy sötét alak lelökött. A sekrestyében felkapcsolták a villanyt. Négyen vetek körül. Egyikük az orrom előtt hadonászott a revolverével. Rikácsolva mondta:

– Letartóztatom! Vége a sasikirályságnak!

Gúnyosan összekacagtak. A két sasfióka is felébredt.

Riadtan nézték a jelenetet. Alex kiugrott az ágyból. A revolveres alak durván visszalökte.

– Ne bántsátok őket – ugrottam közbe –, ártatlan gyermekek.

A két fickó visszarántott. A revolveres alak, nyilván a vezetőjük, rám ordított:

– Meg se moccanjon, mert lövök. Most pedig elő a fegyverekkel.

Majdhogy el nem nevettem magam.

– Nekem csak egy fegyverem van – mondtam határozottan –, az a kereszt. – Rámutattam a nagy feszületre.

– Na, majd elvállik – dörögte dühösen. – Álljon a falhoz! Házkutatás! – adta ki a parancsot.

Mindent összetúrtak, szétdobáltak, még az ágyat is szétszedték. Persze nem találtak semmit, csak a gépelt elmélkedéseimet. Azt is begyömöszölték egy nagy fekete irattáskába.

– Na, le a csuhával! – förmedt rám dühösen a revolveres.

– A reverendámat nem vagyok hajlandó levenni.

Erre hárman is odaugrottak és letépték rólam.

– Vegyen valamit magára!

Nem volt civil ruhám. Egy pulóvert húztak rám. Valamelyik sasié lehetett. Szűk volt, rövid volt az ujjá, egy sapkát nyomtak a fejembe, aztán kattantak a bilincsek.

– Na, ezt elintéztük – mondta a revolveres elégedetten. – Már nincs sasikirályotok – nevetett.

– De most még inkább! – kiáltott Alex bátran. Odarohant, hogy megöleljen, de durván nekilökték a falnak.

Szívembe nyilallt sasfiókám szava: igazából most hasonlítok a megkötözött Királyunkhoz. Most kezdődik számomra a királyi keresztút.

Betuszkoltak egy nagy fekete gépkocsiba. Ketten ültek mellettem, ketten elől. Sötét éjszaka volt, mikor elhajtottak velem Vácról. Én pedig magamban imádkoztam a fájdalmas rózsafüzért.

Egy szűk előtérbe löktek be, a bilincset levették a kezemről. Jólesett kicsit nyújtózni.

– Falhoz állni! – kiáltott rám durván egy rendőr. Soká álltam ott mozdulatlanul, arccal a fal felé. Nem láttam, mi történik körülöttem, ajtócsapkodások, durva kiabálás, míg végre a nevem kiáltották:

– Regőczy, álljon elő!

Megfordultam. Alacsony, kövér ember mért végig vizsgáló tekintettel.

– Maga ugye pap volt? – kérdezte durva nevetéssel.

Szembefordultam vele.

– Én most is, és itt is és mindig pap vagyok, örökre.

– Na, az majd elválik... Lóduljon! Előre!

Hosszú folyosón egy nagyobb szobába kerültem, ahol több civil ruhás detektív azonnal körülvett.

– Mindent kipakolni! – szólt az egyik.

– Nincs nálam semmi – válaszoltam. – Breviáriumomat, rózsafüzéremet már elvették tőlem.

– Ne papoljon, vetkőzzön!

Lehúztam a pulóverem.

– Mi az ott a nyakában? – kiáltott rám a vetkőztető.

– Egy skapuláré érem. – Lerántotta a nyakamról. Szívem összeszorult.

– Szűzanyám! – fohászkodtam. – Legalább ez maradna meg.

Az egyik detektív kezébe vette, nézegette, forgatta.

– Micsoda talizmán ez? Semmi érték – mondta fitymálva, és elém dobta. Alaposan átkutattak. Már éppen el akartak kísérni, amikor nyílt az ajtó, és valami nagyfőnök léphetett be, mert mindenki felugrott.

A főnök az íróasztalhoz sietett. Minden figyelem felé irányult. Kihasználtam a kedvező pillanatot, gyorsan felkaptam a földről a skapulárét. Ahogy markomba szorítottam, mintha új erő költözött volna belém.

– Köszönöm, Szűzanyám! – suttogtam.

– Ez az a váci pap? – fordult a főnök felém.

A többiek kórusban feleltek.

– Nyakon csíptük, behoztuk.

– Miért hoztak be? – fordult hozzám bizalmas mosollyal a főnök. Tetőtől talpig végigmért, gúnyos mosolygással.

– Azt én is szeretném tudni – válaszoltam.

– Na, na, mi a bűnöd?

– Csak annyi, hogy kétszáz árva, elhagyott gyermeket neveltem.

A főnök dühösen végigmért:

– Vigyék ki! Addig álljon a fal mellett föltett kezekkel, míg eszébe nem jut, hogy mit vétett.

Az egyik detektív szinte kilódított az ajtón. Visszakerültem az előző szűk helyiségbe.

– Fal felé fordulni! Kezeket felemelni! – rivallt rám kísérőm. Meddig állhattam ott, fogalmam sincs. Elimádkoztam már vagy tíz rózsafüzért, három keresztút is vége felé járt, amikor nevemen szólítottak. De jó volt zsibbadt kezeimet leengedni!

– Eszébe jutott már, hogy miért van itt? – kérdezte a kis kövér emberke, dühösen végigmérve.

– Nem – feleltem. – Fogalmam sincs róla.

– Na, akkor csak forduljon a fal felé. Kezeket fel! – vezényelte.

Nappal lehetett vagy este, az időérzésem teljesen megszűnt. Fáztam is abban a kis rövid pulóverben. A hosszú álldogálás magasra emelt kezekkel teljesen kikészített. Végre megint sietős léptek, durva kiabálás.

– Regőczy! – ordította a kis kövér. – Szerencséje, hogy szombat van, mert kezelésbe venném, ha nem járna már éjfél felé. – Odakiáltott egy őrnök: – Vigyék a pincébe, a 7-es zárkába!

De jólesett megmozgatni tagjaimat. Lépcsőn botorkáltunk lefelé. Egy nagy pincehelyiségben hosszú folyosó, mindenfelé rácsos vasajtók. Egyik előtt megállt az öröm. Megcsikordult a kulcs a zárban.

– Hétfőig nem zavarják – mondta gúnyosan. – Elmélkedhet, imádkozhat.

Rám csapta az ajtót. A fáradságtól, kimerültségtől térdre roskadtam. A szűk cellának egyetlen bútordarabja egy faaprccs volt. A magasban egy villanyégő erős, reflektorszerű fénye hunyorgatni készített. A falon nagy betűkkel belekaparva: „Ecce Homo”. Hitetlenkedve néztem. Megintcsak elolvastam: „Ecce Homo”. Egyszerre szinte megelevenedett előttem a brugge-i szeminárium folyosója. Egy gyönyörű márvány „Ecce Homo”-szobor. Hányszor megcsodáltam ezt a márványba vésett fájdalmat! A tövissel koronázott, könnyező Krisztus-arcot, megkötözött kezeit, melyet annyi megadással előrenyújt. Hányszor csókoltam meg a megkötözött Krisztust! Hányszor fohászoktam: „Uram, add, hogy egyszer én is bilincseket viselhessek Érted!” Hát most teljesült kívánságom. Rab vagyok, kiszolgáltatva ellenségeimnek, mint a megalázott, megkötözött Krisztus. Felsőhajtottam. Most nekem hálát kell adnom; ifjúkori kívánságom teljesült. Felálltam, elkezdtem imádkozni: Te Deum laudamus... Lassan, szótágolva. Majd a Szűzanya Magnificat-ját. Azt már megkönnyebbült szívvel énekeltem. Nem történhet velem semmi gondviselő mennyei atyám tudta nélkül. Leroskadtam a durva faaprccsra. De jó lett volna legalább egy takaró! Hűvös, nyirkos volt a pincebörtön. Ahogy kinyújtózva néztem a mennyezetet, látom, hogy tele van vízcseppekkel. Akkor eszembe jutottak édesanyám könnyei. Jaj, ha megtudja, hogy elhurcolták az ő pap fiát, hogy fog könnyezni! Meg az én árva sasfiókáim hogy könnyezhetnek utánam, és a jó hívek is bizonyára ejtenek egy-egy könnyet értem. Szinte fájt, hogy sokaknak fájdalmat okozok, de az is jóleső érzés volt, hogy bizonyára sokan imádkoznak majd értem. Nem csak itt, de messze Belgiumban is a drága flamand ismerőseim, jótevőim. Megtapogattam arcomat, vizes volt. Könnyeim, vagy a mennyezetről csöpögött le a víz? Felálltam, és onnan a börtönből áldásomat küldtem mindazokra, akik szeretnek és együtt éreznek velem. Ez volt egyben az esti imám is, mert szemem szinte leragadt a fáradságtól. Összekuporodtam, a fal felé fordulva mély álomba merültem.

Egy durva hang recsegett a fülemben. Erősen megráztak. Kábultan ültem fel.

– Kifelé! – üvöltötte az őrnök. – Mosakodni a folyosón!

Egy mosdótálban víz volt a földre téve. Megmentettem kezem, megdörzsöltem arcomat. Csak most döbrentem rá, hogy hol vagyok. Törülköző nem volt. Az őrnök egy csajkát nyomott a kezembe.

– Futás a reggeliért!

Végigszaladtam a folyosón. A kanyarban nagy kanál levesfélét lötytyentettek csajkámba.

– Ott a kenyér! – mutatta az őrnök. A földön volt egy fatálcán. Gyorsan felkaptam a nekem járó adagot. Máris futottam vissza a zárkába. De jólesett a meleg csajkát szorongatni! Aztán eszembe jutott, hogy ma vasárnap van, Krisztus Király ünnepe. Milyen szomorú, se szentmise, se szentáldozás. Hogy készültünk mi mindig Krisztus Király ünnepére! De lélekben először bemutattam a szentmisét, Eukarisztia nélkül, de vágyakozó szeretettel fogadtam Krisztus Királyt, akihez most már én is némiképpen hasonló lettem. Hiszen nekem is kijutott a szenvedés keresztye, a megaláztatás töviskoszorúja, a kiszolgáltatottság bilincse. Aztán nekiláttam a sovány reggelinek. Jólesett, hiszen mióta elhurcoltak, semmit sem ettem, ittam.

A zárka falára körbe 14 keresztet rajzoltam. Elkezdtem a kereszti ájtatosságot, azután felváltva egész nap, hol a kereszttut jártam, hol a rózsafüzért imádkoztam ujjaimon. Az egész nap szürke egyhangúságát csak a déli ebédkiosztás tette változatossá: egy csajka babfőzelék.

Másnap reggel korán beszólt az őrnök:

– Készüljön a kihallgatásra!

Végignézttem magamon. Mit kell itt felkészülni? Alig volt rajtam egy-két hiányos ruhadarab. Dideregve vártam, hogy jöjjenek értem. De azok egyáltalán nem siettek. Teltek-múltak az órák, míg végre megcsikordult a zár, és nevemet kiáltották.

– Kezeket hátra! Kövessen! – kiáltott az ő. Jólesett feljutni a napfényre. A folyosók labirintusán át egy irodába léptem.

– A 7-es számú foglyot előállítottam – jelentette az ő.

– Százados elvtárs, mikor jöjnek érte?

– Soká csevegünk – mondta a százados.

Körülnéztem az irodahelyiségben. Gépiróasztal, a százados a középsőnél telepedett le. A másik asztalnál egy sovány, fekete hajú férfi cigarettázott, jellegzetes vastag szemöldökkel.

– Na, kezdjük csak a kihallgatást. Fölvesszük a jegyzőkönyvet – mondta a százados. – Tegyen papírt az írógépbe.

A sovány az írógép fölé görnyedt, a százados pedig fel és le kezdett járkálni a szobában.

– Nevét, adatait diktálja! Hol végezte tanulmányait? Mikor?

Válaszoltam, hogy Belgiumban. Akkor csodálkozva nézett rám.

– Milyen nyelveket beszél?

– Tökéletesen csak a flamandot, mert azon végeztem tanulmányaimat.

– Hogy került ki Belgiumba?

– Itthon nem tudtam tanulni, kimentem gyalog, a jó belgák felkaroltak. Ott szenteltek pappá, s 1943-ban jöttem haza.

– Most már kezdem érteni – mondta a százados.

– A külföldi kapcsolatok! Majd erre még visszatérünk!

Magyarországon hol működött? – kérdezte a sovány detektív.

– Pestszenterzsébeten és Vácon. Mindkét helyen összeszedtem az árva, elhagyott gyermekeket, azok nevelésével foglalkoztam.

– Meddig volt Erzsébeten?

– Két évig, utána püspök atyám megbízott, hogy Vácon építsek egy templomot és új plébániát szervezzek. De ugyanakkor egy árvaházat is építettem, mert egyre több lett az elhagyott árva gyermek.

– Miből tartotta fenn az árvaházat? Miből építkezett?

– Leginkább adományokból.

– Honnan jöttek ezek az adományok? – kérdezte a százados, leülve az íróasztalához.

– A gyárok meg a jó hívek rendszerint küldtek élelmiszert, de leginkább Belgiumból kaptam segítséget.

– És miért küldtek a belgák pénzt meg adományokat?

– Mert én megírtam nekik, mennyi elhagyott gyermekem van.

– Csak úgy? Minden ellenszolgáltatás nélkül?

– Természetesen! Ez a krisztusi szeretet segítőkészsége.

– Hagyjuk ki ezt a szeretetet – mondta a sovány mérgesen. – Mi nagyon jól tudjuk, hogy ilyen nincs, csak úgy nem küldöznek milliókat.

A százados felugrott:

– Ön kémkedett Belgiumnak! – rivallt rám.

Meghökkenem. Ilyen nevetséges állítás!

– Igenis – folytatta a százados –, adatokat szolgáltatott az itteni helyzetről, ezért kapott segítséget.

– De százados úr! – kiáltottam magamból kikelve –, én nem kémkedtem Belgiumnak, de még csak soha ilyesmire nem is gondolhattam. Ami segítséget kaptam, az mind karitatív jellegű volt.

– Hallgasson! – rivallt rám a jegyzőkönyvet gépelő.

– Itt mi kérdezzünk, maga csak felel, itt nincs mentegetőzés, csak a beismerés segíthet.

– Márpedig – mondtam határozottan –, ha élve nyúznak meg, ezt akkor sem fogom beismerni. Ezzel papi mivoltomat tagadnám meg.

A százados föl-alá kezdett rohangálni. A gépíró is felállt, cigarettára gyújtott, odalépett az ablakhoz.

Érdekes – villant át az agyamon –, ezt az embert én már láttam. Igen, Pestszenterzsébeten. Lázasan gondolkoztam. Igen, egy zsidó család, akiket bűjtattam. Mintha ott láttam volna. Egy idős édesanya mindig fiáról beszélt, meg a fényképét mutogatta. Csak jutna eszembe a név! Nem jutott eszembe. De egyre ismerősebb lett. Hosszasan néztem rá, de elkapta a tekintetét. Mintha ő is megismert volna. Odalépett a századoshoz:

– Tartsunk egy kis szünetet.

– Rendben – mondta a százados. – Hívd az őrt.

Visszakísérték a pincebörtönbe. Már elmúlhatott a déli idő, mert a zárka ajtajában ott gözölgött egy csajka bableves.

Délután megint felvezettek. Most csak a sovány, fekete hajú detektív volt a szobában.

– Nézze, Regőczy – kezdte –, a százados elvtárs nincs megelégedve. Ismerje be, hogy kémkedett Belgiumnak, a jegyzőkönyvet aláírja, akkor mindjárt más bánásmódban fog részesülni.

– Ilyen jegyzőkönyvet soha nem írok alá! De kérdezhetek valamit? Ön nem Pesterzsébetre való?

A detektív meghökkenve nézett rám.

– Volt ott egy kedves zsidó család, egy idős édesanya, aki nekem mindig a fiáról beszélt. A detektív idegesen félbeszakított:

– Ez nem tartozik ide! Mi nem beszélgetünk, ez kihallgatás! – Aztán idegesen rágyújtott, az ablaknál kihajolva fújta a füstöt, majd hirtelen felém fordult.

– Ma már nem tárgyalunk, azaz majd beszélek a századossal. Gondolkozzon! Mihelyt beismerő vallomást akar tenni, kopogjon ki az örnek. Elmehet!

Az ajtóból visszanéztem, amikor az őr belépett. Látszott rajta, hogy zavarban van. Miközben visszavitték a pincezárkába, az isteni Gondviselést áldottam. Ez a detektív, ha van benne egy kis emberség, tesz értem valamit. Biztosan felismert. Alighogy visszaértem a cellámba, kinyílt az ajtó. Bedobtak egy durva pokrócot.

– A kihallgató elvtárs rendelkezése – mondta az őr.

Magamhoz öleltem a pokrócot. De jólesett! Most már nem kell éjjel dideregnem. Lám, hogy fizet a jó Isten a legkisebb jócselekedetért is. A börtön mélyén sem feledkezik meg övéiről.

Felriad álmából rab saskirály

Nézi börtönének nedves falát,

Ezernyi vízcsepp ragyog le rá,

Mint sasi könnyek, könnyez sasi király.

Bizony, hányszor ébredtem így, mindig a sasfiókáimról álmodtam és drága édesanyámmal beszélgettem. Jó volt visszaidézni ezeket az álmokat ebben a sivár környezetben. Teltek, múltak a napok, mintha megfeledkeztek volna rólam. A nap egyhangúságát csak a reggeli mosakodás, a déli ebédosztás és egy-egy ajtó csapódása zavarta meg. Fogalmam sem volt, mióta vagyok már itt, milyen nap van, hány óra lehet. Egész nap csak imádkozgattam. Végre egyszer megint kitárult a zárka ajtaja.

– 7-es számú rab, indíts!

Végigkanyarodtunk a folyosón. Most egy másik szobába vezettek. A kis kövér nyomozóval találtam magam szemben, aki az első nap olyan durván bánt velem.

– Na – förmedt rám –, megjött már az esze?

– Beismerő vallomást kíván a százados elvtárs?

– Ha nem, akkor egy kicsit megpuhítjuk.

Ledobta kabátját. Melege van, gondoltam. A kis szoba végén egy vaskályha pirosan izzott, csak úgy ontotta a meleget. De a kis kövér még az ingujját is felgyúrte, mint egy megvadult bika, nekem rugaszkodott. Én el akartam ugrani, egyensúlyomat veszítve nekiestem a forró kályhának. Felszisszentem, egész jobb karom megégett. Még a pulóverem is majdnem lángra kapott. A kis kövér jobban megijedt, mint én magam. Odaugrott, a pulóvert csapkodva.

– Na, még ez hiányzott! Maga ökör! – rivallt rám.

Dühösen kiszólt az őrnek:

– Vezesse vissza a zárkába!

Bizony a jobb karom csak úgy sajgott. Olyan volt, mint a pecsenye. Felhólyagzott. Jó lett volna valamit rátenni. De mit? Gondoltam, tán szólok az őrnek. De az úgy rám csapta a zárkaajtót, csak úgy visszhangzott. Jobb is, gondoltam, nem kérek én ezektől semmit.

Megint napok teltek el. Kezem egyre sajgott, gennyesedni kezdett, de rá se hederítettem. Majdcsak elmúlik. Inkább az foglalkoztatott, mit akarnak ezek velem, hisz már több mint két hete, vagy tán három is, hogy ide belöktek. Bizony a hosszú várakozás és a nagy bizonytalanság a jövőt illetően kimerített.

Egyik reggel hallom a nehéz lépteiket. Zárkám előtt megáll valaki. Fölkattantják a zárat. Ott áll a kis kövér.

– Itt akar elrohadni? Miért nem jelentkezik beismerő vallomásra? A százados elvtárs nagyon türelmetlen. Na, lóduljon! Most hozzá megyünk!

Hátratett kezekkel siettem előre. Az iroda ajtaja kinyílt, ott ült a százados meg a sovány, fekete hajú nyomozó. Szinte megkönnyebbültem, mikor őt megláttam.

– Nem jött meg még az esze? – rivallt rám a százados, felugorva székeről.

– Tegyen vallomást, a jegyzőkönyvet aláírja, akkor tán el is engedjük.

A sovány nyomozó odalépett hozzám.

– Leülhet. Nem akar rágyújtani? – Elém tartott egy pakli cigarettát.

– Nem, köszönöm – válaszoltam meglepődve.

– Hát beszéljen a sasfiókákról – szólt hozzám a százados. – Miért hívták magát sasikirálynak?

– Egészen maguktól kezdtek a gyerekek királyuknak nevezni, hiszen mindenük én voltam. Éjjel-nappal közöttük éltem, velük imádkoztam, tanultam, játszottam. Együtt étkeztünk, együtt építettünk, úgy szerettek, mint apjukat, anyjukat, mindenüket. Látták, hogy csak nekik élek.

– Ez mind szép – szólt közbe a százados –, de maga népellenes magatartásával ezeket a gyermekeket ellenünk nevelte.

– Én keresztény szellemben neveltem őket, dolgozni és imádkozni, ez volt a jelszavunk, mint valamikor a bencéseknek, mint egy nagy család, úgy voltunk. Mindenkit befogadtam, akinek nem volt otthona, szeretetre vágyott: zsidókat, katolikusokat, reformátusokat egyaránt. Összetartott minket a szeretet meg az áldozatvállalás.

– Na, ebből elég! – mondta a százados. – Térjünk megint komolyabb tárgyakra. Mi is utánanéztünk egy s másnak.

A százados kotorászott iratai között. Diadalmasan felkiáltott:

– Maga kémkedett! Nemcsak Belgiumtól kapott segítséget, de Amerikától, Svájctól, Ausztriától, Hollandiától is. Mi ezt is tudjuk ám! Maga múltkor csak belgákról beszélt.

– Mert nem kérdeztek bővebben – válaszoltam nyugodtan.

– Most már elfogyott a türelmem! – kiáltott a százados.

– Aláírja-e, hogy kémkedett?

– Soha – mondtam határozottan.

– Elő a gumibotot!

A kis kövér, mintha csak erre várt volna, készségesen ugrott elé egy nagy gumibottal hadonászva. Felugrottam én is. Kezeim eddig hátra voltak téve, most védekezően kaptam magam elé.

– Állj! – kiáltott közbe a sovány nyomozó, felugorva az íróasztal mellől.

– Nézzen oda! Mi van a Regőczy karjával?

A kis kövér zavartan leengedte a gumibotot, egy lépést hátrált.

– Hát ez szörnyű! – mondta a sovány nyomozó.

– Csupa seb és genny. Mi történt?

A kis kövér zavartan dűnnyögte:

– Úgy tudom, nekiesett a kályhának.

– Miért nem jelentette?

– Ilyen kicsiséget? – vont a vállát a kövér.

A százados most ráripakodott:

– Hozasson orvost! – Majd felém fordult:

– Leülhet. Úgy látom, már megkapta a magáét. Majd gondolkozhat, mi ráérünk.

Fehér köpenyes orvos lépett be a szobába. Gyorsan hozzám lépett, fejét csóválva nézegette a karomat.

– Százados elvtárs, ezt le kell vinni a rendelőmbe.

Csak ott tudom kezelni.

– Induljanak! – adta ki az utasítást a százados.

A sovány nyomozó, mikor kitessékelt, halkán megjegyezte:

– Regőczy, azt hiszem, nem lesz több kihallgatás.

– Hosszan rám nézett. Olyan megnyugtató volt. Sokat gondolkodtam rajta, mit jelentsen ez: „nem lesz több kihallgatás”.

A rendelőben az orvos kezelte a kezemet, bizony majd felkiáltottam a fájdalomtól, mikor bekötözött. Elismerően mondta Garay János versét idézve:

– „Mind hősök ők, mind férfiak, / Mind hű és hazafi.”

Zárkamba nem vittek vissza. Egy nagyobb, teremszerű börtönbe vezettek be, mely tele volt rabokkal.

Csodálkoztam. Persze rögtön körülvettek. Én bemutatkoztam: katolikus pap vagyok. A váci árvaházamból hoztak el. Egy magas, jó megjelenésű férfi bemutatkozott, mint pesti ügyvéd.

– Itt jó helyen van – mondta barátságosan –, akik ide kerülnek, már túl vannak a legrosszabb részen. A magánzárka után ez szanatórium. Innen már nem visznek kihallgatásra.

Annak ügye lezárt, aki ide kerül, innen az internálótáborba vezet az út.

Most már megértettem, mit mondott a nyomozó, hogy már nem lesz több kihallgatás.

Egészen megkönnyebbültem, hálát adtam a jó Istennek. Egyre az motoszkált fejemben, hogy az az ismerős nyomozó intézte ezt így. Ezek szerint a súlyos vád, a kémkedés alól felmentettek.

Sokakkal megismerkedtem, akik kiöntötték előttem szívük minden bűjét, panaszát. Többeket meg is gyóntattam. Jóleső érzés volt itt a börtön mélyén lelkipásztori munkát végezni. Az emberekben megvolt a hajlandóság – egy-kettő kivételével –, még a rózsafüzér-imádságba is bekapcsolódtak. Itt az örök se zavartak már bennünket.

Bár politikai foglyok voltunk, de internálókba csak olyanok kerülhettek, akik ellen nem tudtak vádat emelni, csak egyelőre kikapcsolták őket a közéletből. Általában fél évre szokták internálni a nem megbízhatókat. Ezt mind társaimtól tudtam, hiszen ez volt az állandó téma.

– Meddig kell itt rostokolnunk? – kérdeztem az ügyvédet.

– Míg egy transzport össze nem jön. Ha vagy harmincan leszünk, akkor szállítanak bennünket Kistarcsára.

Minden nap jött egy-két új letartóztatott, akik elmesélték, milyen úton-módon kerültek ide. Itt már azt is megtudtam, hogy november vége felé járunk, tehát már csaknem egy hónapja nem tudtam semmit a külvilágról. Biztos, hogy hozzátartozóim se tudhattak rólam. Ez aggasztott

leginkább, főképp szegény édesanyám könnyeire gondolva. Alig vártam, hogy már eljussak az internálótáborba, mert úgy hallottam, onnan lehet levelet írni, sőt csomagot, élelmet, tisztaságit és még matracot is lehetett behozatni. Végre egyik nap korán reggel hosszú listával jelent meg egy őr. Felolvasta a neveket. Megdobbant a szívem, mikor az én nevemet is bekiáltotta, most már nem mint 7-es számú rab, hanem Regőczy internált. Egy nagy rabszállító kocsiban összezsúfolva indítottak útnak Kistarcsa felé. Szürke, ködös novemberi nap, de szívemben, lelkemben a felszabadult érzések napsugara, mert a pincebörtön után szinte megváltásként hatott az internálótábor, melynek kétezer lakosa volt. Tulajdonképpen szigorított rendőri felügyelet. A nagy barakképületeken belül, melyek körzetekre voltak osztva, szabadon lehetett közlekedni. Egy nagy szobába kerültem. Rögtön körülvettek a szobatársak, sorra bemutatkozva rázták kezemet. Mikor megtudták, hogy katolikus pap vagyok, nagy szeretettel vettek körül.

– Tisztelendő atya – mondta az egyik –, sajnos nem soká maradhat köztünk, mert a papoknak van egy külön nagy szobájuk. Ha egy-két nap múlva szétosztanak bennünket, maga is odakerül.

Estefelé az ételosztásnál a szakács mellém lépett.

– Ön Regőczy atya? – kérdezte, jó nagy adagot mérve a csajkámba. – Itt van önnek egy kis csomag, a papi szobából küldik.

Meglepődve vettem át.

– Igen, ott már tudják, hogy ön ide érkezett. Kíváncsian teregettem szét egy törülközőt, szappan, fogkefe és egy pici kis szelence is volt a csomagban. Jaj, de megörültem. Ebben biztos az Oltáriszentség van. Mikor félrehúzódva, megilletődve kinyitottam, valóban hófehér szentostya, mintha az Úr Jézus nézne rám. Végre, egy hónap után áldozhatok. Milyen boldogság, milyen öröm, most értékeltem igazából, mit jelent a legméltóságosabb Oltáriszentség. Mennyi öröm, vigasz, erősség, boldogság forrása, főként egy kiszolgáltatott szegény rabnak. Hosszú-hosszú hálaadást tartottam.

Egy marcona arcú, tagbaszakadt férfi telepedett mellém.

– Hajóskapitány vagyok – mutatkozott be. – Itt már jó dolga lesz, tisztelendő atya. Ez itt kész felüdülés. Majdhogy nem azt mondanám, hogy itt jól érzi magát az ember. Nincs gondja semmire. Élelem van, rádió is bömböl, lehet kártyázni, még színdarab is van, vasárnap bejöhetnek a különböző felekezeti papok, van itt szentmise, van igehirdetés. A papoknak meg, úgy tudom, külön lehetőségük van a papi szobában mindennap misézni.

A sétánál találkoztam is paptestvérekkel. Voltak mindenféle rendből: jezsuiták, szaléziak, domonkosok, ciszterciek, piaristák, ferencesek meg annyiféle egyházmegyéből világi papok. Volt mit beszélgetnünk. Volt időnk ismerkedni. Két nap múlva szólítottak, hogy szedjek össze mindent, menjek a papi szobába. Hát nekem nem volt mit összeszedni, csak az egy törülközőt meg a fogkefét. Amikor bejutottam a papi szobába, olyan nagy ovációval, szeretettel fogadtak! Le kellett vetnem az ócska ruhadarabokat. Kezem még mindig be volt kötve, de már gyógyulóban volt. Összeadtak minden szükséges fehérneműt, ruhát, cipőt, lepedőket, takarókat. Kínálgattak minden jóval a hazai csomagokból. Kaptam papírt, ceruzát, hozzá is fogtam rögtön, levelet írtam édesanyámnak. Máshová nem is írhattam volna, hiszen nem tudtam, Vácon léteznek-e még sasfiókák.

„Drága édesanyám, most már jól vagyok, nincs semmi bajom. Nagyon várom, minden vasárnap van látogatási idő, gyere el gyorsan. Sokat imádkozom érted.”

Összeszorult a szívem. Egy könnycsepp esett levelemre, mint egy nagy pecsét.

Mintha megsejtettem volna, hogy ez a levél nem jutott kezébe. Már alig vártam, hogy reggel legyen, hogy bemutathassam a szentmisét. A nagy papi szoba olyanná változott, mint egy darab mennyország. Hosszú asztalnál, egymás mellett mutatták be az atyák a szentmisét. Milyen csodálatos érzés volt a durván összetákolat asztalnál az Ostya fölé hajolni: „Ez az én Testem, ez az én Vérem.” Valahogy az utolsó vacsora asztalára gondoltam. Mikor Ő a halálba ment értünk, mikor tudta, hogy elárulják, megkötozik, bebörtönzik, halálra ítélik, megkínózzák,

meggyalázzák, keresztre feszítik, akkor rendelte el, mint Testamentumot, mint végrendeletet a Szeretet nagy Szentségét. Előrevételezve a keresztáldozat gyümölcsét, az Eukarisztiát, hogy emlékezzen minden misét bemutató, mibe került ez az Úrnak, és hogy tudatára döbbenjenek, hogy legyenek ők is sacerdos et hostia: pap és áldozat.

Alighogy befejeztük a szentmisét, hívtak:

– Regőczinek távirat.

Rosszat sejtve bontottam szét a fekete betűs táviratot. „Szeretett édesanyánk meghalt. Ölel bátyád, Imi.” Torkomat a sírás fojtogatta, szemeim könnybe lábadtak. Drága édesanyám már nem látogathatott meg. Nekidőltem egy emeletes ágynak, kifelé néztem a rácsos ablakon. Drága édesanyámat láttam, mintha csak jönne felém. Hányszor vártam őt így, szinte az ablakhoz tapadva, hogy mikor jön már a hosszú útról, hiszen szegény mennyit batyuzott vidékre, hogy egy kis élelmiszert összehozzon éhező gyermekeinek. Apám hadikórházban hosszú fogság után, édesanya tartotta fenn a kis családot. Hogy vártam őt mindig, amikor fáradtan jött haza. Alig állt a lábán, egy kórház gőzös pincéjében mosott egész nap és jött egy kis ételhordóval. Még szájától is megspórolta azt a kis ebédet, amit kapott. Hogy vártam őt, amikor intézetbe kerültem, hogy jöjjön, látogasson meg. Egész gyermekkoromban mindig csak őt vártam, csak akkor volt megnyugvásom, ha mellette lehettem. Mikor Belgiumba kerültem, akkor is csak azt vártam, és csakis azért jöttem haza, hogy láthassam. Hogy várhatott ő engem szívszorongva mindennap, ebben a nagy várakozásban. Szegénykének szíve megszakadt. Mint tündöklő glóriás alak, úgy láttam felém közeledni, aki mindig annyira egy volt velem, minden örömben, gondban, bajban, szenvedésben. Az én sasfőkéimnek is igazi anyja volt. Hogy jött segíteni, sütni, főzni, varrogatni! Milyen kedves volt ő a gyermekek között, mindig úgy mondogatta: Pityukám, megáldott általad az Isten, mennyi-mennyi unokám van nekem, kicsik, nagyok, fiúk, leányok, jaj, de szeretem őket.

Egy kéz nehezedett vállamra: Mócsy atya állt mögöttem bozontos hajával. Felvette a táviratot, mely a földre esett.

– Öszinte részvétem – mondta átölelve.

A többi atyák is mind jöttek részvételüket kifejezni.

– Holnap minden szentmisét édesanyádért mutatunk be. Mi volt a keresztnéve?

– Ilonka – mondtam elcsukló hangon. – Ennyi sok szentmisét kap édesanyám? – mondtam lassan. – Ő már bizonyára a mennyország békességét élvez.

Mócsy atya forgatta a táviratot.

– Ezen nincs dátum. Az a gyanúm, hogy ezt az Andrássy útról küldték utánad. Még szép, hogy egyáltalán megkaptad.

Megintcsak felmerült előttem a sovány nyomozó képe. Annak is volt egy öreg édesanyja, akit elveszített.

– Azért jelentkezz kihallgatásra – tanácsolta Mócsy atya. Kérjed, hogy engedjenek ki édesanyád temetésére.

Nemsokára be is vezettek a táborparancsnok elé, megmutatva a táviratot, kértem engedélyt. A táborparancsnok rám nézett.

– Erre nincs lehetőség. – Sarkonfordult és elhagyta a szobát.

Mikor az első látogatásra Imre bátyám megjelent, a hosszú beszélőben bizony a nagy zajban alig hallottuk egymást. Csak annyit tudtam meg, hogy édesanyámat már eltemették.

– Mindig téged emlegetett, én pedig minden börtönt végigjártam, hogy valami hírt tudjak rólad, de sehol nem adtak felvilágosítást. Bizony, az a hír járta, hogy már nem is élsz. Ettől kezdve édesanyám annyira szótlan lett, nem evett, csak imádkozott meg sóhajtozott. Egy szép napon elaludt. Nagy részvétellel a Németvölgyi temetőben, Budán helyeztük nyugalomra.

– Mi van a sasikkal?

– Bizony azok szétszéledtek. Csak Erzsi unokanővérünk tudott egypárat elrejtetni. De úgy néz ki, hogy ezek se maradhatnak soká Vácon.

Szomorúan érintett édesanyám halálának híre, és hogy a sasfíókák, életem műve szertefoszlott.

Amire a jó hajóskapitány figyelmeztetett, sokkal gyorsabban bekövetkezett, mintsem gondoltam. Egy szép napon szigorú fegyházzá alakult az internálótábor. Minden eddigi kiváltság megszűnt. Nem lehetett csomagot hozni, misebort nem kaptunk, megtiltották a misézést, elkobozták a könyveket, nem volt szabad a szobát elhagyni, csak a séta alkalmával. Egyesével, szóltanul kellett az udvart körbejárni. A koszt is silány lett, mindig éhezünk, semmiféle lehetőség munkára vagy kikapcsolódásra nem volt, se rádió, se újság. Ritkán lehetett írni pár sort egy levelezőlapon. Látogatások kéthavonként, a legközelebbi családtagok tíz percre. Akiket fegyházból hoztak közénk, még egy kis utókezelésre, mind visszasírták a fegyházi állapotot, mert ott emberségesebben bántak velük, dolgozni is lehetett, nem kellett éhezni. Itt mi úgy voltunk elkönnyelve, mint a rendszer reakciós ellenségei, akikről nem kell elszámolni. Szörnyű volt a bizonytalanság, hiszen ítéletünk nem volt, addig tarthattak fogva, ameddig csak akartak. Minden szobának volt egy parancsnoka, akitől bizony tartani kellett, mert egy kis kedvezményért mindenre képes volt. Legfájdalmasabb az volt nekem, hogy nem misézhettem. Mócsy atya, aki azelőtt a mise bort kezelte, átadott nekem egy kis tartalékot, melyet a kutatásnál meg tudott menteni. Erre úgy kellett vigyáznom, mint a szemem fényére. Minden héten voltak kutatások, amikor mindent átforgattak, a legcsekélyebb szabálytalanságért is szigorú büntetés járt. Nagyon találékonyan kellett lenni, hogy mindig elrejtsem a kis misebort. Ez adott lehetőséget, hogy néha titokban misézve Eukarisztiával elláthassam a papi szobát, sőt a nagybetegeknek is juttassak.

Bevezettük a koncelebrálást, ami eddig még ismeretlen volt, de Mócsy páter, aki mint XII. Pius pápa futára jött Magyarországra, minden joghatóságot megkapott a pápától, így élhettünk ezzel a lehetőséggel. Nem tudom, miért kaptam bizalmat a paptestvérek részéről, hiszen több mint hetvenen voltunk összezsúfolva egy nagy teremben. Talán azért, mert látták, mennyit imádkozom. Mindig vidám voltam, bátorítottam őket, sokat meséltem a sasfíókákról, viharos múltamról. Nemegyszer megnevettettem őket, és mindig mindenből szolgálatkészen kivettem a részemet, vállalva sokszor a lebukást is. Tény az, hogy rám bízták az Oltáriszentséget. Hetenként egyszer Mócsy atya a szobaparancsnok figyelmét lekötötte, és én föl-alá sétálva a hosszú teremben mondtam magamban a szentmise szövegét, melybe a többiek is bekapcsolódtak. Zubbonyom egyik zsebében kis, apróra tördelt kenyérdarabkák, másik zsebében a szívem felett egy kis alumínium dobozkában pár csepp bor. Mikor az átváltoztatás szavaihoz értem, fölemeltem a kezem és a szívemre mutattam, halkán mondván az átváltoztatás szavait. – A római börtönben megbilincselve egy pap úgy mutatta be a szentmiseáldozatot, hogy szíve felett volt a víz és a bor, kezeit nem használhatta, de kimondta az életet hozó szavakat, az átváltoztatás szövegét.

Most én is így mondtam. Szívem felett volt a kenyér és a bor, tagoltam az átváltoztatás szavait. Azután mindenkihez eljuttattam az Eukarisztiát, s mindig volt tartalék nálam, a szívem felett egy kis zacskóban. Mennyi vigaszt és erőt nyújtott az Oltáriszentség közelsége, és az, hogy négy hosszú éven át mindig velem volt a szentségi Jézus. Hiszen legfőbb gondom volt állandó jelenlétét biztosítani. Persze akárhogy is osztottam be, elfogyott a misebor. Kitaláltam, hogy lehet a tisztasági csomagba becsempészni fogkrémpasztában, piciny kis üvegben. Több paptestvéremet is kértem, így segítsenek, hogy legyen mindig borunk.

A szeretet leleményes. Ha valamit nagyon akarunk, meg tudjuk valósítani, ha sok áldozatot kíván is, és így soha nem fogyott ki a bor. Mindig volt annyi kenyér, hogy legyen Eukarisztiánk. Kis gyufaskatulyában nagybetegekhez is eljuttattam az Eukarisztiát. Ebédosztásnál egy-egy megbízható szakács továbbította a betegszobába. Néha egy-egy marék mazsolát is sikerült kapni a szakácsoktól. Ezt vízben megduzzasztottam, kicsavartam zsebkendőbe, így megerjesztve ebből is bor lett.

Egy alkalommal megtudtam, hogy az a repülő altábornagy, aki minden első pénteken szokott áldozni, nagybeteg, haldoklik. Egy öreg paptestvérem „szívrohamot” kapott. Átvitték a kórházba, kezébe csúszttam kis skatulyában az Eukarisztiát. Két nap múlva visszahozták. Örömmel mesélte, hogy a haldokló altábornagy mellé került, éjjel meggyóntatta, megáldoztatta, másnap meg is halt. Csodálatos, hogy váltja valóra ígését az édes Jézus azokkal, akik az első pénteket tartják.

A sok-sok élmény közül négy év alatt a legkedvesebbeket mesélem el.

A negyedik évben történt. Már széthelyeztek bennünket, papokat, így sokkal nehezebb volt számunkra, mégis boldogító, hogy sok-sok vigaszt tudunk nyújtani csüggedt rabtársainknak. Lehetőség nyílt a pasztorációra, lelkigondozásra.

A karácsony volt mindig a legszomorúbb, legsivárabb a börtönéletben. Ilyenkor dupla őrség volt, a tornyokba is felállították a géppuskákat, napokon át még sétára se vittek le bennünket. Még egy kis fenyőgally sem emlékeztetett erre a nagy, szent ünnepre. Egyre azon törtem a fejem, hogy tegyem emlékezetessé mégis a karácsonyt szegény rabtestvéreimnek.

Már csak egyedül voltam mint pap a nagyteremben. Volt ott egy szobrászművész, akivel jó barátságot kötöttem. Néha ügyes kis figurákat formált kenyérbélből, én csak csodálkoztam. Persze aztán bekapta, és jóízűen megette. A kenyéradagot minden reggel megkaptuk, és ez volt a fő táplálékunk. Minden morzsáját megettük, kenyérsztás után öt perccel már egy morzsát se lehetett találni. Kértem barátomat, formálna nekem kenyérbélből egy kis karácsonyi Jézuskát. Széttárt karú csöppséget, a betlehemi jászolkába valót. Szívesen, mondta, ha adsz nekem elegendő kenyérbelet. Persze hogy adtam. Egy héten át koplaltam. Csak kenyérhéjat ettem. Ő pedig szorgalmasan gyúrta, formálta, s elkészült a gyönyörű kis Jézuska. Michelangelo nem örült úgy Mózes szobrának, mint én annak a mosolygós, kitárt karú betlehemi Jézuskának. Gondosan rejtegettem szalmazsákomban; meglepetésnek tartogattam szent karácsony estére, hogy megörvendeztessem szomorú szívű sok rabtársamat, karácsonyi hangulatot teremtvén a sivár börtön mélyén. Karácsony este az egyik sarokban maroknyi szalmára fektettem. A szobaparancsnoktól sikerült egy kis gyertyát és gyufát kapnom. Meggyújtottam a gyertyácskát. Halvány fénye megvilágította a betlehemi Gyermekeket. A fehér falra megnagyítva vetődött árnyéka, mintha az egész szomorú társaságot szívére akarná ölelni. Egymás után szállingóztak körém a rabok. Csendben, megilletődve nézegették. Egész halkán elkezdtük dúdolni a Mennyből az angyalt, majd egy osztrák társunk a Stille Nachtot. „Csendes éj, szentséges éj...” Csend volt a mi szívünkben. Az emlékezés a régi szép karácsony estékre mindegyikünkben karácsonyi hangulatot keltett. Egymás után énekelgettük a szebbnél szebb szent énekeket.

Egyszer csak a folyosóról súlyos léptek zaja hallatszott. Megnyikordult a kulcs a zárban, gyors mozdulattal ingem alá rejtettem a kenyérbélből készült kis Jézuskát. Elfűjtam a gyertyácskát. Máris nyílt a vasajtó, belöktek valakit. Megint csapódott az ajtó. A döbönt csendben a távozó őrlépteinek zaja hallatszott.

Körülvettük az új rabot, aki egy szalmazsákra kuporodott. Sovány, szőke, 18-20 év körüli férfi lehetett. Elnyűtt ruhája, ápolatlan külseje arra vallott, hogy szegényt nagyon meghurcolták. Egymás után tettük fel neki a kérdéseket.

– Honnan kerültél ide? Mi a neved? Miért hoztak be?

Riadtan nézett ránk, csak ennyit nyögött:

– Éhes vagyok, nagyon éhes! Adjatok valamit enni, már három napja nem ettem!

Összenéztünk szomorúan, mit adhatnánk ennek a szegény éhező testvérünknek karácsony szent este, hiszen mi is éhesek vagyunk, minden falat kenyérünket utolsó morzsáig megettük. Fájt, hogy nem segíthetünk. De egyszerre mintha megmozdult volna valami a szívem fölött. Igen, hát itt van a kenyérbélből készült enni való Jézuska. Gyors mozdulattal kivettem ingem alól, odaléptem hozzá, letérdeltem a szalmazsákra.

– Nézd, fiú, itt van! Kenyérbélből van a Jézuska.

A fiú csodálkozva nézett rám, a többiek is biztatták.

– Vedd csak el! Kenyérből van a Jézuska.

A fiú tétován vette a kezébe, beletört, aztán mohón elkezdte rágni. Egészséges fogai az utolsó morzsáig felőrölték, mi meg csak néztük szótlanul... Szemem is könnybe lábadt. Jaj, ez a fiú megette a Jézuskámat. Pedig milyen jó volt, egy kis karácsonyi hangulatot hozott nekünk. A többiek is szinte leverve széledtek szét. Mindenki kis kuckójába vonult gondolataival. Ahogy néztem a fiút, ahogy a száját törölgette, valami megvilágosodott bennem. Lám, hát ez a karácsony misztériuma: azért jött közénk az isteni Kisdéd, hogy hagyja magát általunk megenni, mint az enni való Jézuska. Azért jön most is közénk a hófehér ostyában, mintegy pólyába takargatva, hogy adhassa magát nekünk, hogy egyek legyünk vele. Ez az isteni szeretet végtelensége, amit egy édesanya így érzékeltet kisgyermekével: „Úgy szeretlek, majd megeszlek!” Most értettem meg igazából karácsony titkának lényegét. De jó volt most ezen elmélkedni, gondolkodni ezen a szent éjszakán. Ebben a rideg, hideg, sötét börtönben, mely bizony sokban hasonlított a betlehemi barlangistálló nincstelenségéhez.

Másnap a hajóskapitány barátom mellém telepedett.

– Köszönjük, hogy tegnap este egy kis karácsonyi hangulatot varázsolt közénk. Úgyis olyan szomorú vagyok, még soha nem éreztem magam annyira egyedül. Karácsony előtt kaptam egy levelet az ügyvédtől, kimondták a válást, s feleségemnek ítélték aranyos, 9 éves lánykámat, akit mindennél jobban szeretek.

Próbáltam vigasztalni. Nekem több mint 200 gyermekem volt, most már nincsenek. A kapitány felsóhajtott.

– Nemrégiben drága édesanyám is meghalt, nem mehettem el a temetésére. Ha szabadulnék, nincs is hová mennem. – Vállára tettem a kezem. – Látod, barátom, nagyon megértelek, nekem is meghaltak a szüleim.

Mikor édesapám meghalt, akkor tört ki a háború, német megszállás alatt voltunk Belgiumban. Nem jöhöttem a temetésére. Édesanyám nemrégiben halt meg, nem is tudtam. Már eltemették, amikor kézhez kaptam a táviratot, itt a börtönben. Nekünk már csak az az édes isteni Kisdéd maradt, aki még ide is eljön közénk. Nem akarsz megáldozni? Csodálkozva nézett rám:

– Van erre lehetőség? – Suttogóra vettem a szót.

– Igen. Mikor gyóntál?

A kapitány zavartan motyogta:

– Bizony, annak több éve.

– Nos, most itt a lehetőség.

– Akkor már egy életgyónást végzek – mondta a kapitány. Én pedig boldog voltam, hogy karácsony szent ünnepén a szomorú hajóskapitányom így megvigasztalódott az isteni Kisdéd által, és hogy békeség költözött szívébe.

Ilyen esetek voltak számomra a legvigasztalóbbak. Sok szegény rabtársamat tudtam így lelkiekben kibékíteni. Barátságokat kötöttem, és jóleső volt az a tudat, hogy még ilyen körülmények között is sokan tudtam segíteni.

Különösen fiatalabb rabtársaimmal foglalkoztam. Érdekes, hogy soha nem találkoztam visszautasítással. Valahogy ott a börtönben közelebb éreztük magunkat Istenhez, és egymáshoz is.

Egy orosz nagyherceg fiával is megbarátkoztam, akinek apját a 17-es forradalomban kivégezték. Édesanyja egy magyar hadifogollyal kötött fiktív házasságot, így tudtak Magyarországra kerülni, nagyon kalandos, hosszú út után, ezernyi veszély közepette. Még akkor egészen kis fiú volt. Művész hajlamú. Itt elvégezte a főiskolát, gyönyörűen festett, rajzolt. Az örök is felfedezték ezt a tulajdonságát, gyakran kihívták, hogy rajzoljon nekik, vagy fessen egy képet. Holmi dekorációkkal is megbízták, így gyakran az irodában is dolgozott.

Egyszer félrehívott, fülembe súgta: hallotta, hogy az irodában a foglyokról egymás között beszélgetve a Regőczy nevet is emlegették, hogy külön szemmel kell tartani.

– Miért vagy úgy elkönnyelve? – kérdezte barátom. – Mit tettél? – Gondolkoztam.

– Most már tudom – döbbsentem rá. – Mikor még a papi szobában voltunk, akkor felvetették, hogy írjunk egy kérvényt szabadulásunk előmozdítására. Én ezt elleneztem. Különösen, amikor a szöveget elolvastam. Nagyon agitáltam, hogy ne írjuk alá, vagyis hogy ne küldjünk kérvényt a börtönigazgatóságnak. Azzal érveltem, hogy ilyen áron ne akarjunk szabadulni. Vegyük úgy a börtönt, hogy számunkra kiváltságos helyzet, hiszen hitünkért, meggyőződésünkért, Krisztusért szenvedhetünk. Talán ketten-hárman voltunk csak, akik a kérvényt nem írtuk alá. Engem akkor kihallgatásra rendeltek, és felelősségre vontak, hogy miért tiltakoztam. Röviden válaszoltam:

– Elsősorban ártatlanok vagyunk. Nem követtünk el semmi bűnt, ítéletet sem kaptunk, másodsorban pedig úgy vélem, kérvény nélkül is szabadulunk, ha eljön az ideje.

Akkor a százados dühösen rám rivallt:

– Hát maga innen soha nem fog szabadulni! Garantálom! Amíg itt leszek.

A nagyherceg fia hosszasan rám nézett:

– Most már tudom, miért kell tőled tartózkodni. Igen, ezek félnek tőled. De éppen ez a gyengeségük jele.

Már negyedik éve, hogy a tikasztó nyár melege szinte elviselhetetlen volt abban a nagy barakkban, ahova be voltunk zsúfolva. Létszámunk egyre növekedett. A külvilágból semmi hír nem érkezett vagy szállingózott be. Ritkán jött egy-egy rövid, ceruzával írott cenzúrázott lap Imi bátyámtól, de ő is mindig közömbös dolgokról írt. Néha egy-egy beszélőn találkozhattunk. Minden este 9 órakor úgy búcsúztam a naptól, hogy áldásomat küldtem minden sasfőkének, minden jötevőnek, mindazoknak, akik imádkoztak értem.

Egyszer a nagyherceg fia titokzatos képpel húzott félre.

– Az irodában azt hallottam, hogy meghalt Sztálin. De már jó pár hónapja meghalhatott, ahogy a beszédfoszlányokból ki tudtam következtetni. Bizonyára lesznek változások. Még olyat is hallottam, hogy felszámolják az internálótábort.

Feszültség volt a levegőben. Elrendeltek egy orvosi vizsgálatot, ezelőtt sose volt. A koszt is mintha javult volna. Mindig csak levesfélét kaptunk, most többször volt borsó- vagy babfőzelék egy kis pörkölttel, még a kenyéradagot is felemelték. Augusztus vége felé egyeseket kiemelték közülünk. Azután folyamatosan, nap nap után egyre többeket szőlítottak. Megtudtam a nagyherceg fiától, aki egész szabadon mozoghatott, hogy több pap szabadult már. Egészen felvillanyozott az a tudat, hogy rám is sor kerülhet. Egy szép napon a nagyherceg is búcsúzott tőlem.

– Megtudtam, hogy már az összes papot elengedték.

Már csak te vagy. Én holnap szabadulok.

Szívem hevesen dobogott. Eszembe jutott a százados fenyegetése. Úgy látszik, szavatartó. Estefelé a nagyherceg fia lelkendezve jött hozzám:

– Az irodába hívtak. Megtudtam, holnap megy az utolsó csoport. A te neved is ott a listán. Együtt szabadulunk.

Átöleltük egymást. Egész éjjel virrasztottam, imádkoztam. Másnap reggel betoppant egy tiszt:

– Maguk az utolsók. Nem is olvasom a listát. Minden holmijukkal menjenek át az irodaépület elé. Ott kapják a szabadulólevelet.

Gyorsan összecsomagoltam egy tarisznyába férő kis cuccomat. Közvetlen a nagyherceg után kiáltották nevemet. Vele együtt léptem be az irodába. Átnyújtották a szabadulólevelet.

– Olvassa el! Vácról és Nagy-Budapest területéről ki van tiltva! – harsogta. – Írja alá! Jelölje meg a helyet, hová megy!

Az öröm egyből szomorúságra fordult. Hát nem mehetek Vádra? Hová menjek? Imi testvérem Máriaremetén lakik édesanyám házában, de hát Nagy-Budapestre se mehetek.

– Na, gyorsan! – türelmetlenkedett a tiszt. – Bökje már ki, hol akar letelepedni.

– Máriaremetén – vágtam ki merészen.

– Hát az meg hol van? – nézett rám kérdően. Van oda vasút? Vasúti állomás?

- Nincs – feleltem –, egy egész kis hely.
- Az jó lesz. Az pont magának való.

Beírta nagy betűkkel a szabadulólvelemre: Máriaremetére mehet. Áldottam az isteni Gondviselést, hogy a tiszt még sose hallott Máriaremetéről. Meg kellett várni, míg ránk esteledik, aztán indulhattunk ki egyenként a nagy rácsos kapun. Utolsónak hagytam el mint pap az internálótábor, melynek négy évig voltam foglya.

Amikor becsapódott mögöttem a nagy vaskapu, csak akkor döbbsentem rá, hogy szabad vagyok. Most hová? Máriaremete nincs olyan messze ide. Hévvél vagy busszal hamar ott lehetek. De valami olyan bizonytalanná tette lépteimet. Drága édesanyámra gondoltam, aki már nem él. Azután a sasfiókáimra, akik ki tudja, merre vannak. Igen, most már tudom. Első utam a temetőbe vezessen, édesanyám sírjához. Este volt, mikor odaérkeztem. A budai csendes temető nagy vaskapuja zárva volt. Erre gondolhattam volna, de mégis odatérdeltem a vasrács elé. Első üdvözetem, imádságom drága édesanyámnak szólt. Azután megfordultam. Máriaremete felé vettem utam. A remetei kegytemplom sötéten meredt rám. Kapuja annak is zárva. Felsőhajtottam. Úgy látszik, itt se várnak. De abban a pillanatban nyolc óraütés kondult meg a harangon, s íme, fény gyulladt a templomablakon. Úrangyalára harangoztak. Kitérült a kapu. Szinte szaladva mentem a főoltár, a kegykép elé, hogy leborulva elrebegjem imámat, hálámat, köszönetemet, hogy felszabadulhattam, hogy itt lehetek az Úr oltára előtt, ahol első szentmisémet is bemutattam, amikor Belgiumból mint felszentelt pap hazajöttem, drága édesanyám nagy öröme.

– Regőczy atya! – hallottam mögöttem az öröm teljes felkiáltást. S ahogy megfordultam, könnyezve ölelt át a jó öreg szervita testvér, a sekrestyés.

– Jaj, csakhogy itt van közöttünk, jaj szegény édesanyja mindennap itt sírdogált a kegykép előtt. Hogy várta magát haza. Isten nyugosztalja.

De már erre én is könnyekre fakadtam. Együtt sírtunk a jó öreg testvérral.

– Bemutathatnám a szentmisét? – kérdeztem könnyeimet törölgetve.

– Persze, persze! Azonnal! – s máris csoszogott a sekrestyébe. Míg felöltöztetett, elmondta, hogy már nincsenek szerviták, feloszlatták a rendet. Őt kegyelemből tűrik csak meg, mint sekrestyést. Egyedül maradt, egy kis házikóban húzódik meg. Majd, mikor az oltárhoz indultam, fülemből sűgta:

– Most megyek, értesítem a bátyját meg a feleségét.

Azt tudja, hogy két kis gyermekük is van?

– Igen – bólintottam.

– Jaj, lesz nagy meglepetés.

Ahogy csak öreg lábai bírták, elsietett.

De jó volt most egyedül a nagy templomban bemutatni a szentmiseáldozatot, a Szűzanya kegyképénél, édesanyáért, sasfiókáimért meg azokért ajánlottam fel, akik imádkoztak szabadulásomért.

Már a vége felé tartottam a szentmisének, épp áldásra emeltem karom, amikor beviharzott Imre bátyám feleségével és két kisgyermekével. Odaborultak elém, úgy vették áldásomat.

– Jaj, csak drága édesanyánk ezt megérhette volna! – zokogta Imi bátyám megindulva.

Fogolykiváltó Boldogasszony ünnepére virradtam. Már kora hajnalban nekiindultam rózsafüzérrel kezemben gyalog az erdőn át Remetéről Makkosmáriára, ahol Fogolykiváltó Boldogasszony búcsúja van szeptember 24-én: a Mária Mercedes. Még nyitva sem volt a templom, amikor megérkeztem. A rigók vidáman füttyörésztek, szívem-lelkem velük dalolt. Mikor megnyílt a templom, én miséztem legelőször. Egész délelőtt jöttek a zarándokok, nagy örömömre sok fogoly paptestvéremmel is találkoztam, Mócsy atyával is. Így tájékoztattam az eseményekről. Miután én Vácra nem mehettem, egy váci paptársam megígérte, hogy ügyemben beszél a segédpüspökkel, mert a váci püspök, Pétery József Hejcére van internálva. Már mint megyéspüspök nem tevékenykedhetett. Erről nem is tudtam, hiszen abban reménykedtem, hogy

vele találkozhatom. Délután megérkezett Erzsiké, az unokanővérem Vácról, és az a munkatársam is, akit megbíztam, hogy amíg csak lehet, tartsa egybe a sasikat. Erzsike elmondta, egypár gyermeket bújttattak Vácon, de egyre veszélyesebb lett. Többször volt náluk razzia. A két legkisebb árva fiút sikerült csak megtartani. Azok most is Vácon vannak. A kápolna még mindig működik, ő a sekrestyése. Mindennap van szentmise, litánia, a kis-váci hívek nagyon összetartanak, minden este mondták értem a rózsafüzért, minden este vették áldásomat. A sasiotthont még egy évig zárva tartották, aztán egy szép napon minden berendezést elszállítottak, pedagógusotthonnak nyilvánították, és most azok laknak ott. Az a két kis ház a sarkon viszont megmaradt, ahol ő lakik munkatársnőjével és a két gyermekkel. Némi vigaszt nyújtott mégis az a tudat, hogy még mindig van egy talpalatnyi föld, még mindig létezik egy icipici sasiotthon, még mindig van egy-két árvám. El fogom kezdeni, ahol abbahagytam.

Belgiumba azonnal írtam egy hosszú levelet Arnold atyának, hogy értesítse ismerőseimet, jótevőimet szabadulásomról. Megköszöntem imáikat, segítségüket, mert hiszen a négy hosszú év alatt ők továbbra is támogattak bennünket.

Pár nap múlva jött az értesítés a váci segédpüspöktől, hogy azonnali hatállyal kinevez Máriabesnyőn káplánnak. Erzsiké unokanővéremmel azonnal le is utaztam a máriabesnyői kegyhelyre, mely Gödöllőtől 3 kilométerre fekszik egy dombon, erdőkkel körülvéve. Messziről hívogatóan integet a magas templom tornya. Öreg nyugdíjas plébános fogadott nagy örömmel. Elmondta röviden, ő már nyugdíjba vonult, vidéken telepedett le, van egy kis háza, de a püspök kérte, hogy miután a kapucinus atyákat, akik a kegyhelyet ellátták, elvitték, ideiglenesen lássa el a feladatokat.

– Örülök, fiam, hogy itt vagy. Engem keveset fogsz itt látni, mert javarészt az én kis tanyámon leszek. Legfőljebb vasárnap jövök. Tégy itt mindent úgy, ahogy legjobbnak látod, mindent rád bízok, szabad kezet adok neked, hiszen ismerem múltadat. Ha annyi árva gyermekről tudtál gondoskodni, a kegyhelyet is biztosan jól el tudod látni.

Öreg kapucinus testvér volt a sekrestyés, egy kapucinus atya mint harangozó szerepelt, és kedvesnővér látta el a háztartást. Otthon éreztem magam, hiszen a Szűzanya kedvelt zarándokhelye volt ez. Egyből láttam, mennyi lehetőség van itt lelkipásztori munkára, a zarándokhely felvirágoztatására, meg hogy új árva gyermekeket fogadhassak, vagyis előbb-utóbb összehozzak egy árvagyermek-otthont. A kapucinusok nagy kolostora persze el volt foglalva a gödöllői egyetem internátusa részére. Csak egypár szobát hagytak meg a plébánia használatára. Nagy lendülettel és lelkesedéssel kezdtem el máriabesnyői működésemet. Annyi év kényszerpihenése után jól jött most a lehetőség. Bár egészségileg eléggé megrokkantam, ízületi bántalmak, reuma kínozta lábaimat. Injekciókúra nem sokat segített, annál többet a kerékpárom, amellyel szinte egész nap száguldoztam a nagy kiterjedésű plébánián, hogy a híveket fölkeressem, meg a gyermekeket összeszedjem, hogy elkezdhessek egy komoly hitoktatást, mert ez már jó ideje szünetelt.

Nagy meglepetésemre levelet kaptam a váci segédpüspöktől, szigorú felhívást, hogy Vácon a sasfiókákat teljesen fel kell számolni, egyetlen sasfióka sem lehet, mert komoly következményei lesznek.

Választam a püspök atyának, haladékat kérve, hogy intézkedhessek. Meglep, hogy éppen most, amikor szabadultam, kötnek bele Vácon a sasfiókáimba, és hogy nagyon nehéz megoldást találni, hová helyezzem el őket. Levelemre nem kaptam választ, de a püspök titkára felkeresett, hogy azonnal intézkedjem, a püspök atya nem tehet semmit, őt utasítják. Fájó szívvel elkönyveltem, úgy látszik, továbbra is „feketelistán” vagyok. Segítségre, megértésre nem számíthatok.

Egy kedves sasi leányom Pesterzsébeten lakott kis szobában. Ott is kapott állást. Meglátogatott. Amikor elpanaszoltam, milyen nehéz probléma elé kerültem, azonnal felajánlotta, hogy a két kisfiú, a nyolcéves Peti meg a tízéves Józsi jöjjenek Pestszenterzsébetre, ott lehetnek nála, amíg más megoldás nem adódik.

Munkatársnőm is pesterzsébeti volt, az is jöhetne segíteni. Meg is állapodtunk, és még a héten Pestszenterzsébetre költöztek az utolsó sasfiókák. Ott kezdtem el, pontosan tíz éve, az első árvákat összeszedni, most újra ott kezdtem el az új sasiközösség szervezését. Pestszenterzsébet részemről könnyen megközelíthető volt, ezért gyakran felkerestem kis sasfiókáimat, és mert sokan ismertek még a régi időkből, sok segítséget is kaptam a jó hívektől.

Többek között egy kereskedőcsalád, akik éppen építkeztek, felajánlották, hogy épülő házuk egyik részét átengedik a sasfiókáknak, ha hozzájárulok az építkezéshez. Megtetszett ez az ajánlat. Pestszenterzsébet központjában volt ez a ház, közel a templomhoz. Az új rész – egy teljes összkomfortos lakás külön bejárattal és udvarral – jól megfelelt. A költségek sem voltak olyan nagyok, hiszen már tető alatt volt az egész épület.

Belgiumból megkaptam a szükséges anyagi segítséget, még a nyár folyamán elkészült a ház, új otthont kaptak a gyerekek. Erzsébeti munkatársnőm beköltözött a két fiúval az új lakrészbe.

Megkezdődött újra a sasiélet Pestszenterzsébeten. Egy hét múlva már három új árva fiúcskával növekedett a család. Hogy örültem, milyen boldog voltam! Most már a harmadik sasiotthonunk élete indult. Az első Erzsébeten 1943-tól 1945-ig, a második Vácon 1945-től 1953-ig volt. Itt a harmadik, ki tudja, meddig?

Szabadulásom után az első karácsony estét az új otthonunkban töltöttük, több régi sasi is eljött hozzánk. Igazi karácsony esti volt a hangulat. Visszaidéztük a szép, régi emlékeket.

Engem kérleltek, beszéljek, hogy töltöttem az első karácsony estét a börtönben. Bizony, ott, a nagy zárkában, több mint hetven pap volt összezsúfolva. Nem volt karácsonyunk soha, még egy fenyőgallyacska sem. Már régen nem misézhattunk. Mócsy atyával megbeszéltem, ez legyen a karácsonyi meglepetés, hogy bemutatjuk koncelebrációs szentmisében a karácsonyi misztériumot. Régóta összegyűjtöttem ehhez a szükséges kellékeket, féltve, vigyázva, meg ne találják a kutatás alatt. Felfigyeltem arra, valahányszor bejönnek kutatni, mindent összedobálnak, még a szalmazsákokat is kiforgatják, de a szobaparancsnok szalmazsákjához nem nyúlnak. Alkalmas pillanatban tehát, amikor a szobaparancsnok nem figyelt, becsempészttem a szalmazsákjába a kis üveg bort, az összespórolt kenyeret, így sikerült karácsony este a záróra után a paptestvérekkel együtt ott a priccseken térdelve, szalmazsákon kuporogva bemutatni az éjféli szentmisét. Én voltam a fő celebráns, nálam volt a bor egy kis pohárban, mindenkinek kezében kis darab kenyér, valahogy úgy átéltem, de azt hiszem, a többiek is, ennek az éjféli szentmisenek a realitását, ott a szalmazsákokon kuporogva a betlehemi kisdéd istállójának szúrós szalmái emlékeztettek arra: „ego memet in ardua fixi” – Én a kemény életet választottam. Ez karácsony misztériumának legfőbb mondanivalója. A nincstelenség, a szegénység, az áldozatvállalás, vagyis önmagunk egész kiürítése, hogy elfoglalhassa helyét szívünkben az isteni Kisdéd. Meghatódva jártam azután körbe, nyújtva a bort, az átváltoztatott drága szent Vért, melybe mindenki megmártotta kenyerét, azaz az Úr drága szent Testét. Milyen örömteljes volt ez a mi áldozásunk! Az isteni Kisdéd összefogta szíveinket. Micsoda erő a vinculum caritatis: a szeretet köteléke, az Eukarisztia. Ezt jegyezzétek meg, drága kedves sasik, akármilyen legyen is, ez kapcsolja össze szíveinket, ez a szeretet misztériuma, ez karácsony mondanivalója.

Tíz órát ütött az óra. A karácsonyfa tövében mindenkinek ott volt egy kis ajándék. Nekem már búcsúznom kellett, hogy elérjem a HÉV-et, hiszen éjfélkor Máriabesnyőn szentmise. Sietve búcsúztam, a ház tulajdonosa megvárta az előszobában.

– Kegyelemteljes ünnepeket – szóltam hozzá, de idegesen közbevágott:

– Atya, hát ez így nem mehet tovább. Idecsődít egy sereg gyermeket, fel fognak ránk figyelni, még az én családom is bajba jut, nekem is van négy gyermekem, ezt nem kockáztathatom.

A karácsony esti örömök után hideg zuhanyként ért ez a váratlan támadás.

– Csak két gyermekről volt szó, amikor idejöttek – folytatta. – Ha nem küldi el a többi, a két gyermek sem maradhat.

– Váratlanul ért, most sietnem kell – mondtam kapkodva.

– De vegye tudomásul – szólt még egyszer keményen –, csak a két gyermek maradhat, máskülönben felbontom a szerződést!

Milyen szomorú volt ez a karácsony estém! Azt hittem, félig-meddig révbe jutottam, máris kiadták az utamat. Hiszen természetes, hogy a befogadott árva gyermekeket nem küldhettem szét.

– Istenem, Istenem, küldj valami megoldást! – fohászkodtam.

Csodálatos az isteni Gondviselés. Ő nem hagyhat el, legfőljebb egy kis időt késik, hogy próbára tegyen, s azután jutalmazzon, annál bőségesebben. Karácsony napján jött az egyik kedves hívő, akinek két kisfia mindig ministrált:

– Tisztelendő atyám, segítségét kérném. Az én munkahelyem Budapesten van, feleségem is ott dolgozik, négy gyermekem van, már iskolásorban. Van itt egy kis családi házunk, mindenképpen szeretnénk Budapestre költözni. Nem tudna-e megfelelő lakást? Akkor eladnánk ezt a hárszobás házunkat, beköltöznénk Pestre.

Itt a Gondviselés! – ujjongtam fel magamban.

– Volna Pestszenterzsébeten egy összkomfortos lakás, ha az megfelelne, el lehetne cserélni az önök házáért.

A hívőmnek felcsillant a szeme.

– Ott dolgozom a Határ útnál, Pesterzsébet szélén.

Mikor lehetne azt a lakást megnézni?

– Akár holnap délután is.

Karácsony délután el is mentünk, felesége is elkísért, nagyon megtetszett nekik a lakás. A kereskedővel is beszéltem, az is megörült a megoldásnak. Megbeszéltük, a karácsonyi szünet alatt lebonyolítjuk a költözködést, és a sasfiókáknak Máriabesnyőn lesz új otthona.

Az új otthon a fenyvesi részen volt, Máriabesnyő vasúton túli részén, egy domboldalban. Tágas, nagy kerttel, három szobával, bővítési lehetőséggel, víz, villany, ami csak kellett. Valóban gondviselésszerű megoldás volt. Ehhez még az is hozzájárult, hogy alig pár percre volt tőlünk egy kis kápolna, amelyet nekem kellett ellátnom minden vasárnap. A kápolna mellett volt egy tágas ház, olyan lelkiigyakorlatos házféle azelőtt, most volt egy-két lakó, de a kápolna mellett volt egy üres terem. Ezt én már régebben kinéztem, milyen jó lenne egyszer a sasfiókáknak. Most csodálatos lehetőség adódott, hogy terjeszkedjünk, egyre több árva gyermeket fogadhatunk be. A költözködést gyorsan nyélbe ütöttük, a család több bútordarabot is otthagytunk. Erzsébeti lakásuk kisebb lett. Így a szükséges felszerelést pótolva, egészen kedves kis új otthonot tudtam Máriabesnyőn berendezni.

A gyermekek gondozását erzsébeti munkatársnőm meg egy-két máriabesnyői jó hívő vállalták. Hogy, hogy nem, egyre csak növekedett a létszám. Nem tudtam soha egyetlen gyermeket sem elutasítani, ha hozták a nagymamák nemegyszer elvált szülők gyermekeit.

Az a jó édesanya, aki Erzsébetre költözött négy gyermekével, hirtelen meghalt, kétségbeesett férje könnyögött, legalább három gyermeket, a kisebbeket, vegyem oda, egyedül nem tud velük mit kezdeni. Persze hogy odavettem.

Rövidesen az édesapa is meghalt, ezek lettek legkedvesebb árváim.

Egy ápolónő jött Budapestről, hallott erről a kis otthonról, van egy aranyos kis védence Pesten, Heine Medin-kóros, mindkét lábára béna szegényke, nincsenek szülei, valami búzaföldön találták, így nevezték Búza Sanyikának. Most ötéves, a kórházban nem maradhat. Már majdnem egy éve ott ápolják. A nyomorékházban pedig csak hatéves kortól vesznek fel.

– Tisztelendő atya, befogadná? Legalább hatéves koráig?

– Hogyne – feleltem. – Ma éppen Pestre megyek, el is hozhatnám.

A kis béna gyermek szinte nyakamba borult, örömmel csókolgatott, mikor mondtam, hogy hazaviszem, lesz új otthona, sok kis testvére. Vittem is boldogan a HÉV-en, majd onnan gyalog

Máriabesnyőre. Bizony téli idő, nagy hó, nehezen cipeltem a besnyői országúton. Egy kedves néni megszólított:

– Tisztelendő atya, hová cipeli azt a gyermeket? Nem nehéz?

– Hogyan volna nehéz – válaszoltam –, hiszen testvérkém.

A besnyői sasik tényleg úgy fogadták a kis Búza Sanyit, mint drága testvérkéjüket, úgy szerették, becérték, szinte veszekedtek, hogy ki viheti a hátán reggel a kápolnába, ahol a közös szentmise volt a sasik számára. Értelmes, okos kisfiú volt. Elő is készítettem szentáldozásra. Milyen nagy volt a sasik ünnepi öröme, amikor a kis Sanyi először találkozott a Jézuskával, s hogy átélte a kis árva ezt a boldogságot! Minden reggel csak úgy várta a szentáldozást.

Már csaknem egy éve volt nálunk, amikor egyszer egy fekete autó állt meg az otthon előtt. A sofőr meg egy fehér köpenyes ápolónő szálltak ki.

– Búza Sanyiért jöttünk – mondta a fehér köpenyes.

Megrökönyödve olvastam a cédulát, amit a kezembe nyomtak.

– Búza Sanyit a hidegkúti nyomorékgyermek-otthonba felvették. Azonnal odaszállítandó.

Összefacsarodott a szívem, szegény kis Sanyikám. Szerencsére a gyermekek iskolában voltak, nehezen tudtam neki megmagyarázni, hogy most Pestre megy, de majd megyek utána, beszélek az ottani igazgatóval. Szegénykét nem lehetett megvigasztalni. Úgy könyörgött:

– Atya, ne hagyj elvinni!

Szinte ki kellett tépni karjaim közül. Soká csengett szívembe sírása. A sasik is mind odavoltak.

– Atya, hozza vissza! Ő a mi testvérkénk.

Másnap utaztam fel Pestre. Mentem a hidegkúti gyermekotthonba. Egyenest az igazgatóhoz. Mikor előadtam kérésemet, kerek-perec kijelentette, hogy ő a gyermeket ki nem adhatja. A minisztériumba menjek fel az illetékes osztályra, de nem sok reménnyel kecsegtet. Tudtam, hogy ilyen kéréssel én nem állhatok elő a minisztériumban, hiszen felfigyelnének kis otthonomra. Csodával határos, hogy eddig nem volt bántódásunk. Szomorú szívvel mentem a nagyterembe. A sok kis nyomorék között ott gubbasztott az én kis Sanyikám.

– Atya, csakhogyl eljöttél! Ugye, viszel haza?

Szomorúan csóváltam fejem.

– Egyelőre, Sanyikám, itt kell maradnod. De nézd, mit küldtek neked testvérkéid. Nézd, mennyi cukrot, csokoládét, játékot!

Ágyacskájára borítottam egy nagy zacskót. Szomorúan tolta félre.

– Hoztál Jézuskát? Jézuskát kérek, nem játékot. Itt nem kapok Jézuskát... – elcsuklott a hangja.

– Hoztam, hogyne hoztam volna, aranyoskám.

Jézuska itt is eljön hozzád.

Kis Sanyikám vigasztalódott, de nagyon szomorú szívvel integetett búcsút.

– Mikor jössz vissza?

– Mihelyt lehet – válaszoltam.

Akkoriban sok elfoglaltságom volt, csak egy hét múlva mehettem Pestre. Mikor az otthonba beértem, a portás utamat állta.

– Tudom, kihez tetszik menni. Ugye a Búza Sanyikát keresi? Nincs itt, elvitték egy vidéki intézetbe.

– Hová? – kérdeztem meghökkenve.

– Azt én nem tudhatom. Menjen az igazgató elvtárshoz. De aligha van itt. – Persze hogy nem volt ott.

Szomorú szívvel mentem vissza Besnyőre. Tudtam, éreztem, hogy ebben célzatosság van. Elhelyezték valami messzi vidéki intézetbe, hogy ne tarthassam vele a kapcsolatot.

Szabadulásom óta többször gondoltam a jó Pétery püspök atyára, akit Hejcére internáltak. Sikerült egy paptestvéremtől megtudni, hogy Hejcen van egy kertész, aki neki rokona és

bejáratos abba a kastélyba, ahol zár alatt tartották. Egy szép napon nekivágtam a nagy útnak, Miskolcon, Szerencsen keresztül jutottam el a festői Tokaj hegy alá. Messziről Regőc várának romjai kékeltek az esti szürkületben. Sokat kellett a kis állomástól gyalogolnom, míg eljutottam késő este Hejcére.

A nagy kastély körül, mely valamikor püspöki nyaraló volt, csak egypár ház volt szétszórta. Könnyű volt megtalálni a kertészt, aki, miután bemutatkoztam, nagyon kedvesen fogadott, s mikor előadtam kérésemet, megnyugtatóan, hogy holnap reggel bevezet a kastély parkjának üvegházába, odahívatta a püspök atyát. Vacsorával is megkínálta, s egy kis szobában elszállásolt. Már korán reggel bekopogtatott hozzám, hogy még a szürkületben menjünk át, így kevésbé lesz feltűnő.

Az üvegházban kellemesen párás meleg volt, a sok színes virág között sétálva imádkoztam a breviáriumbot. Egyszer csak sietve érkezik a kertész: a püspök atya máris jön.

– Mikor az ön nevét hallotta, felugrott örömeiben.

Be se fejezhette a kertész a mondókáját, már ott állt előttem mosolyogva a jóságos püspök atya. Meggörnyedt, megőszült, de ugyanaz a kedves közvetlenség mosolygott felém, mint annak idején legelőször Vácon.

– Drága fiam! Hogy jutottál ide? Hát szabadultál? Egy papom sem keresett még fel. Merted vállalni a kockázatot?

– Püspök atyám! – letérdelve meg akartam kezét csókolni, de ő felemelt, melegen magához ölelt.

– Püspök atyám! – kezdtem újra. – Annyi hálával tartozom önnek, hogy felkarolta az én sasfiókáimat.

Tudom, mikor engem elhurcoltak, jött Kis-Vácra kora hajnalban misézni értem, tudom, hogy segítette szétszórta gyermekeimet, többeket közülük a szemináriumba is felvett.

– Természetesen, fiam – mondta jóságosan.

– A legrégebbi sasfiókáimat a nyáron szentelték pappá.

Nagy ünnepséget tartottunk. Ott is emlékeztünk püspök atyánkról.

– Fiam, mindig sokat imádkoztam érted – vágott közbe.

– Most be kell vallanom valamit, püspök atyám, én is imádkoztam mindig önért, hogy ha kell, inkább a börtönt válassza.

– El is jutottam a börtönig, fiam. Bocsássa meg neked az Úr – mondta mosolyogva –, sőt már itt is maradok, nekem innen nincs szabadulás. Azokat a feltételeket, amiket szabnak, nem írhatom alá.

Püspök atya kifelé nézett. A kertész sietve közeledett.

– Fiam, értem jön a kertész. Menned kell.

– Püspök atyám, áldjon meg! – és odaborultam eléje.

A püspök áldásra emelte kezét, meghatódva vetettem keresztet.

– Püspök úr, menni kell, gyorsan! – szólt a kertész, és ő sietve távozott, én még utánakiáltottam:

– A viszontlátásig! Máskor is el fogok jönni!

Mosolyogva intett, hátrafordulva. Leroskadtam egy székre. Néztem, néztem meggörnyedt alakja után. Szemem is elhomályosodott. Ő az én püspököm. Ő engedelmeskedett XII. Pius pápának: kitartani akár a börtönig, akár a vértanúságig. Én meg engedelmeskedtem neki, így tartottam ki én is. Ezért lett ez a mi sorsunk.

Vácról kaptam hivatalos levelet. Rosszat sejtve bontottam fel. A váci segédpüspök azonnali hatállyal Aszódra helyezett káplánnak. Szinte sóbálvánnyá meredtem. Első gondolatom az volt, mi lesz sasfiókáimmal. A sasiélet Máriabesnyőn már egész jól kibontakozott. Harminc gyermekem volt. Bővítettünk, építkeztünk, hiszen mindig hoztak újabb árvákat. A Szűzanya kegyszobránál elpanaszoltam, mi lesz árváimmal. Aszód jó 15 kilométerre van Máriabesnyőtől. Nem sokat törtem a fejem, felugrottam kerékpáromra, úgy nekihajtottam, egy fél óra alatt ott is

voltam. Nem is olyan nagy távolság. Kezdttem reménykedni. Kell, hogy legyen megoldás. A plébános nagy ovációval fogadott.

– De örültem, hogy téged kaptalak káplánomnak! Lesz itt munkád bőven!

Mikor leültetett, rögtön rátértem a tárgyra.

– Kedves plébános atya, én ezt a kinevezést nem fogadom el. Azonnal megyek Vácra, előadom a püspök úrnak az én nagy problémámat. Kikönyörgöm, hogy Besnyőn maradhassak.

– Várjunk csak! – szólt közbe ijedten a plébános.

– Mik azok a problémák? Úgy megörültem neked, csak nem hagysz cserben?

– Van harminc árva gyermekem, és még több is lesz Máriabesnyőn.

– Igen, igen, erről hallottam, hogy van egypár gyermeked, de hát ha itt ellátod teendőid, mehetsz tőlem Besnyőre vagy akárhová. Ne menj Vácra! Nem vagyok benne olyan biztos, hogy meghallgatnak téged. Fogadd el szépen ezt a helyet, én szabad kezet adok neked. Gödöllőn is van egy kápolnám, minden vasárnap este ott kell misézniem. Azt is megtarthatod. Este itt rád nincs szükség.

Megkönnyebbülten felsóhajtottam. Melegen megráztam plébánosom kezét.

– Akkor már holnap itt is leszek.

– Mikor fogsz hurcolkodni?

– Nem kell nekem hurcolkodni. Ott az én otthonom, a sasfőkéknél.

– Kosztot se kérsz?

– Arra se lesz időm.

– Hát még ilyen káplánom se volt – mondta a plébános –, de rendben van, biztos jól meg fogjuk érteni egymást.

Bizony nem kis nehézséggel járt az áthelyezésem Aszódra. Állandóan Aszód és Máriabesnyő között karikáztam. Volt úgy, hogy naponta ötször-hatszor is meg kellett tenni az utat esőben, fagyban, hóban, zivatarban vagy fullasztó melegben. De megtettem mindent, hogy ne legyen fennakadás, Aszódon is, Máriabesnyőn is minden rendben menjen.

Aszódnak volt két filiája, Domony és Domonyvölgy. Egyiknek se volt temploma, házaknál vagy az iskolában volt a szentmise. Ez nekem sehogy se tetszett. A plébánosnak jelentettem, először Domonyban, aztán Domonyvölgyben építünk egy templomot vagy egy kápolnát. A plébános úr nagyot nevetett a kijelentésem.

– Hol élsz te, fiam? Először is nem kapsz építkezési engedélyt, másodszor meg miből.

– Bízsa csak rám, plébános atya. A háború utáni nehéz időkben Kis-Vácon is sikerült templomot, árvaházat építeni.

A plébános úr csak hitetlenkedve rázta a fejét.

Domonyban volt egy elhagyott raktár. Valamikor még az egyházhhoz tartozott. Rögtön szemet vettem rá, ezt kellene rendbe hozni, ebből szép kis templomot lehetne kialakítani, eléje egy torony, mögéje egy sekrestye, és kész is van. A jó domonyi híveket bizony nehéz volt meggyőzni. De mikor se szó, se beszéd a sasikkal hozzáfogtunk a munkához, ez olyan lelkesedést váltott ki, hogy a falu apraja-nagyja segédkezett. Alig egy hónapja, hogy Aszódra helyeztek, már kigyulladt az örökmécses fénye a kiszemelt, átalakított nagy magtárhelyiségből lett tágas kápolnában. A plébános nem győzött csodálkozni.

Tele volt a plébánia raktára az aszódi javítóintézet kápolnájának odahordott felszerelésével. Most egykettőre fel tudtuk használni. A domonyi tanácselnök, látva serény munkánkat, nem zárkózott el, megígérte, elintézi Aszódon, hogy tavasszal már torony épülhessen kórusképzéssel, meg sekrestye is. Domonyban fellendült a vallási élet, a katolikus gyermekek mind jelentkeztek hitoktatásra, a plébános atya boldogan mondogatta:

– De jó, hogy nem eresztettelek el Vácra.

Nyáron valóban elkészült a torony, az aszódi javítóintézet harangját is felhúztuk benne. Helyes kis templomocska állt Domony főutcáján, a hívek nagy büszkeségére. Mert az 1000

katolikus lakosú Domonyban több mint 4000 evangélikus is élt, szép templomukkal szemben a katolikusok mindig hátrányban érezték magukat. Büszkéek is voltak most templomukra.

Közben Máriabesnyőn is folyt a sasiélet. Egyre több gyermek jelentkezett. Szívem és ajtóm mindig tárva volt. A környékből is egyre többen kerestek fel problémáikkal. Segítenem kellett. Sok nehéz ügyet sikerült megoldanom.

Nyáron vagy tizenketten a nagyobb fiúkkal lekarikáztunk Balatonra. Én mentem legelől, libasorban követtek sasfiókáim. Hol énekeltünk, hol a rózsafüzért imádkoztuk. Már Székesfehérvár közelében jártunk, amikor előttem átsétált az úton egy hosszú sor liba. Szembejött egy nagy külföldi luxusautó. Csikorogtak fékei, nagy lendülettel ki akarta kerülni a libákat. Azok meg is úsztak szárazon, de engem meg vagy három sasit elsodort az autó. Az árokban kötöttem ki, forgott velem a világ. Feltápáskodva éreztem, nincs komolyabb bajom. Egyik sasi elvesztette az eszméletét, a másik kettő szintén a földön hevert.

A kocsiból a külföldi kiugorva magyarázkodott, kezeit széttárva nagy meglepetésemre hollandul kiáltozott. Ő még jobban meglepődött, mikor én hibátlanul válaszoltam flamandul.

Amszterdami gyémántkereskedő volt. Nagy mentegetőzés közepette magyarázta, hogy ilyen náluk nincs, hogy a libák az országúton sétálnak, sajnálja, hogy ez történt. A többi sasi is odaérkezve gyorssegélyben részesítette három társukat, akik több sebből véreztek. Az eszméletlen fiú is magához tért.

A holland elrohant telefonálni a mentőkért. Közben a rendőrség is megérkezett. Egy fél óra múlva ott voltak a mentők Székesfehérvárról. Az amszterdami kereskedő felírta a címemet, hogy minden kárt megtérít, nekem összetört a karórám, kerékpárom. Két bicikli szintén megsínylette az összeütközést. A sasiknak kiadtam az utasítást, hogy a fehérvári kórházhoz jöjjenek, én meg beszálltam a mentőautóba a fiaim mellé. Jól kezdődött a balatoni kirándulás. Nagy örömünkre a sebészorvos megállapította, hogy nincs komolyabb baj, nincs törés, csak zúzódás és horzsolások. Bekötözték bennünket. Figyelmeztetett, hogy elájult gyermekemnek kisebb agyrázkódása van, mellyel jó lesz pihenni.

Mikor a többiek kerékpárral megérkeztek, már ott vártuk őket a kórház előtti parkban. A székesfehérvári papi otthonban kaptunk szállást, egy nap ráment, míg kerékpárjainkat is rendbe tudtuk hozni. Azután vígan folytattuk utunkat a Balaton felé. Révfülöp volt a cél, ott lakott egy börtöntársam. A börtönben ő hordta szét az ételt kondérokban, őt tudtam beszervezni, hogy az Oltáriszentséget eljuttassa a különböző barakkokba. Lehet, hogy ez a Tarziciusz-szerepe keltette fel benne a papi hivatás utáni vágyat, mert szabadulása után bevonult a szemináriumba. Most itt nyaralt nővérénél. Nagy, tágas villájuk volt, hatalmas terasszal, melyet rendelkezésünkre bocsátottak. De jó volt egy-két napot pihenni, a Balaton hullámaiban lubickolni!

Jó barátom felhívta a figyelmemet, hogy felettük a hegytetőn van egy eladó házikó, jó nagy területtel. Öreg nénié, olcsón meg lehetne kapni. Jó volna az a viskó a sasfiókáknak nyaralásra. Erdőrész is tartozik hozzá, ott lehetne táborozni. Megtetszett a viskó, vörös bazaltkőből épült, romantikus kis tanya, gyönyörű kilátás, előttünk az egész Balaton. Meg is kötöttük az alkut a nénivel. A sasfiókák birtokukba vették a kis házikót. Egykettőre rendet csináltak a környéken. Kő volt bőven, építettek egy lourdes-i barlangot, egy szabadtéri oltárt, ott miséztem nekik reggelenként. Este tábortűzet csináltunk, míg a hold ezüstösen beragyogta a Balaton csendes tükrét. Szállt a közösen rögtönzött ének:

„Révfülöpön minden este sasfióktól száll a dal,
Tábortűznek meleg lángja a szemükben megcsillan.”

A kéthetes turné után élményekkel gazdagon tértünk haza, boldogok voltunk, hogy már a Balatonnál is sikerült tanyát verni. Ettől kezdve minden nyáron ott táboroztunk. Persze nem egészen zavartalanul, nemegyszer voltak zaklatások, kellemetlenkedések. Egyszer

rajtaütésszerűen rendőrök leptek meg bennünket, kikérdezték a sasikat, de azok nagyon talpraesetten válaszoltak, hiszen ilyen razziákra fel voltunk készülve.

Az 1956-os események a sasiéletet is felkavarták. Bár Máriabesnyőn nem történt különösebb megmozdulás, a váciak jelentkeztek, hogy a sasikat várják vissza.

Értesültünk, hogy Pétery püspök atyát is Vácra helyezik Hejcérről. Az összes sasfiókákkal kivonultunk Aszódra, virágokkal halmoztuk el, amikor Vácon átvonult. A templomnál én köszöntöttem meghatott szavakkal.

– Fiam, várlak – mondta, és megölelt.

Hosszan éljeneztek, amikor a dzsipen Vác felé indult.

Pár nap múlva kaptam egy értesítést, hogy vasárnap reggel 9-re legyenek készen a sasfiókákkal. Egy teherautó jön értünk, katonai fedezettel vonulhatunk Vácra. Milyen kitörő örömmel fogadtuk ezt a hírt!

November 4-e lett volna az a nap, de már előző este értesítettek Vácról, hogy a tankok elzárták az országutat. Ne készüljünk.

Miután nem volt még közlekedési lehetőség, két sasfiókával kerékpáron mentem fel Budapestre. Bizony szomorú kép fogadott, akárcsak az ostrom utáni időkben. Itt-ott még fegyverropogást lehetett hallani, a mentők cipelték a sebesülteket. Néptelen utcák. Nagy nehezen átvergődtünk Budapesten. A sasfiókákat festő barátomnál hagytam, aki nagyon el volt keseredve, mert egyetlen leánya, szeme fénye disszidált nyugatra.

Rosszat sejtve mentem Máriaremetére. Mi van Imi bátyámmal és kis családjával? Hiszen nemrég született egy kisfiú, Istvánka, akinek én lettem a keresztaja. Nagy üresség, kis otthonunkban minden ajtó zárva. Imi bátyám egész családjával disszidált. Végigjártam az üres szobákat, szinte semmit sem vittek magukkal. Eppen elég volt elindulni a három kisgyermekkel. Ahogy megtudtam, egy teherautó vitte őket a határig.

Fájó szívvel tértem vissza, most hát egyedül maradtam. Imádkoztam, hogy jól áterjenek a határon, hiszen a jó belgák tárt karokkal fogják őket fogadni. Pillanatnyi kétségem nem volt, hogy ott már lesz jó helyük, de mégis nagyon rosszul esett, hogy nem is értesítettek szándékukról. Köszönés nélkül elmentek. Tán attól féltek, hogy visszatartom őket. Mikor ezt a sasfiókáknak előadtam, többen közülük felszólaltak. Nem lenne-e jó, ha mi is nekivágnánk nyugatnak. De azonnal leintettem őket.

– Sasfiókák, nekünk itt kell helytállni, ahogy a Szózatban énekeljük: „Itt élned és meghalnod kell.”

Március 10. felejthetetlen éjszaka marad számomra.

Felzörgettek éjjel máriabesnyői kis otthonunkban. Két rendőr és két polgári ruhás detektív.

– Regőczy, le van tartóztatva! Házkutatást tartunk.

A sasfiókák is felébredtek. Nem értették, mi történik, hogy mindent összedúlnak a rendőrök és a detektívek. Egypár iratot, egy szindarabot szedtek össze, melyet a sasiknak írtam. Azután a két rendőr mögé betuszkoltak egy gépkocsiba. Megindultunk Pest felé. El se tudtam köszönni senkitől.

– Na, maga jól kibabrált velünk – mondta dühösen az egyik detektív. – Aszódon kerestük. Amikor bekiáltottunk, hogy „Rendőrség!”, a plébánosa dühösen kikiáltott: – Várjanak. – Vagy egy félóraig tartott, amíg kinyitották a kaput, aztán ott állt egy nagy darab ember egy bőrönddel meg egy pokróccal a hóna alatt.

– Na, vigyenek! – förmedt ránk.

– Maga a Regőczy? – kérdeztem.

– Dehogy vagyok a Regőczy.

– Hát akkor miért nem mondta?

– Maguk sem kérdezték. Azt hittem, értem jönnek.

– Hol a Regőczy?

– Ő mindig Máriabesnyőn tartózkodik az árváival. Csak nem akarják elvinni?

Dühösen rácsaptuk az ajtót.

Szinte kuncogtam, elképzeltem a jó plébánost talpig felöltözve, készenlétben. Tán kicsit csalódott is, hogy nem őt vitték el.

A budapesti gyűjtőfogháznál kötöttünk ki. A nagy vaskapu kinyílt, begurult az autó. Egy nagy terembe vittek, amely tele volt letartóztatott emberekkel. Látszott rajtuk, hogy őket is sebtiben hozták be. Türelmetlenül nézelődtek, persze beszélni nem lehetett. A sok fegyőr ott nyüzsgött körülöttünk. Át se kutattak bennünket, ami meglepett. A ruhát se kellett leadni. Kisebb csoportokba osztva bevezényeltek a fegyház épületébe. A kanyargós folyosókon, különböző zárkákba kerültünk, hatos, nyolcas csoportokban. Mikor aztán a zárkaajtó ránc csapódott, volt mit kérdezni egymástól. Rögtön világos lett, hogy március 15-től való félelmükben minden feketelistán szereplő, nem megbízható embert begyűjtötték. Napokon át folytak a kihallgatások. A harmadik nap rám is sor került.

- Tudjuk, hogy államellenes tevékenységet folytat.
- Soha nem volt ilyen tevékenységem.
- Ellenünk nevelte a sasfiókáit. Tudja-e, hogy hányan vettek részt ezekben a zavargásokban?
- Én nem tudok senkiről – válaszoltam.
- Diktálja be a neveket.
- Nem tudok semmi adattal szolgálni.
- Akkor itt fog rohadni. Végeztünk.

Visszakísértek. Már egy hete rostokoltunk összezsúfolva a kis cellában, amikor megint hívtak. Meglepetésemre az a sovány fekete nyomozó ült az íróasztalnál, akivel már az Andrássy úton találkoztam. Megkönnyebbülve sóhajtottam fel.

– Nézze, Regőczy, nincs sok időm. Rengeteg kihallgatás folyik éjjel-nappal, írja alá, nem fog semmiféle államellenes tevékenységben részt venni.

- Eddig sem vettem részt.
- Ha ilyesmiről tud, jelenti.
- Eddig sem tudtam, nem is fogok ilyesmiről tudni. Én lelkipásztor vagyok, és a gyermekeim nevelője.

– Akkor rendben. Itt a cédula.

Belenéztem. Sasfiókáimra gondoltam, akiket olyan váratlanul kellett otthagynom, ki tudja, mi van velük. Időt kell nyernem.

- Egy-két napon belül szabadul – mondta a detektív.
- Most nem tárgyalunk, de szeretnék még önnel találkozni.
- Én mindig otthon vagyok, Máriabesnyőn megtalálhat.
- Inkább Máriaremetén szeretnék önnel találkozni.
- Értesítem, ha ott leszek – válaszoltam.

Gyorsan aláírtam a nevem. A detektív utánam szólt:

– Viszontlátásra.

Mikor behoztak, elkezdtem egy kilencedet Szent Józsefhez, hiszen március 19-ét mindig megünnepeltük. 19-re kinyílt a zárkám ajtaja. Egész sor nevet beolvastak, többek között az enyémet is. A fegyház nagy előterében több száz ember állt felsorakozva.

– A népi demokrácia nem fél önöktől – kezdte az ügyész –, de lesújt, nem néz el semmit, ami ellene történik. – Még hosszan beszélt, nem is figyeltem, már csak a kaput lestem, mely kitárult. Szabad voltam.

Boldogan rohantam a villamoshoz. Az emberek furcsán tekintgettek rám, most vettem észre, gyűrött ruhában, torzonborz, majd tíznapos szakállal. De ez most engem nem zavart. Siettem a HÉV-hez. Már estére járt, mikor betoppantam a sasfiókák közé. Micsoda öröm, micsoda ujjongás! Volt mit mesélni, de inkább őket hagytam, hadd beszéljenek Aszódról, Máriabesnyőről, Mogyoródról. Mennyi élelmet hordtak össze a jó hívek – beszéltek lelkesen.

– Mindennap volt szentmisénk is a kápolnában, premontrei atya misézett.

Most csak röviden szóltam hozzájuk:

– Menjünk fel a kápolnába, Szent József tiszteletére hadd mutassak be egy hálaadó szentmisét. Hiszen már kilenc napja nem miséztem. Csak az oltárnál jutott eszembe, illett volna megborotválni, de a nagy örömben senkinek nem jutott eszébe. Tán stílszerűbb is volt így bemutatni a legszentebb áldozatot, börtönviselt ábrázattal.

A detektív később tényleg jelentkezett. A máriaremetei villamosmegállónál találkoztunk.

– Nézze, Regőczy, mi mindent tudunk magáról. Azt is, hogy újra vannak árva gyermekei. Ez maga is elég ok, hogy bármely pillanatban letartóztassuk, illegális gyermeknevelés címen. De mi mindezt elnézzük. Hajlandó-e velünk munkálkodni? Nem kérünk semmi mást, egy-két adatot szolgáltatson be azokról a papokról, akiknek itt a listája. – Elővett egy gépelt papírt, át akarta nyújtani.

– Köszönöm, ezt nem fogadom el. Erre én nem vállalkozom.

– De a következmények... – szólt közbe.

– Mindegy, milyen következménye lesz, ilyen munkát én nem vállalok.

– Nézze, Regőczy! – próbálkozott újból. – Észrevehette, hogy én jóindulattal voltam ön iránt, most is szeretnék segíteni.

Határozottan elutasítottam, sarkonfordulva menni akartam.

– Adok gondolkodási időt – sietett utánam. – Két hetet.

– Nem! – válaszoltam.

– Adok két hónapot!

Visszafordultam:

– Ha egy évet ad, vagy akármennyit, akkor sem. De tudja, mit? Ha ön jóindulattal van irántam, fektesse el ezt az aktát, ameddig csak tudja.

A detektív rám nézett habozva.

– Nem tehetek ígéretet, nem rajtam múlik.

Elköszöntünk egymástól. Fájó szívvel utaztam vissza. Éreztem, tudtam, kezdődnek újra a nehézségek, ki tudja, meddig. Előbb-utóbb be fog következni, hogy újból rám csapnak.

Bár mint Damoklész kardja lógott felettem a bizonytalanság, hogy mit terveznek ellenem, mindent az isteni Gondviselésre bízam. Senki sem tudott a rám leselkedő veszedelemről. Nekem pedig egyre több lett az elfoglaltságom, hiszen árva gyermekeimen kívül lelkipásztori teendőim is egyre inkább kibővültek.

Egy jó papbarátom – boldogi plébános – nagyon kért, hogy tartsam náluk minden vasárnap nyolc órakor a diákmisét. Nincs káplánja, s valakire szüksége lenne, aki a gyermekek nyelvén ért. Máriabesnyőtől 25 kilométerre volt ez a nagy község. Persze, hogy elvállaltam. Szombat este kerékpárral nekivágtam a kacsaringós, hepehupás országútnak. Este mindig voltak összejövetelek a nagyobb fiúkkal, lányokkal. Reggel pedig a 8-as szentmise mindig zsúfolásig megtelt a sok gyermekkel. Persze igyekezni kellett, hogy legkésőbb 9-kor indulhassak Hatvanon át Aszódra, onnan pedig Domonyba, ahol 1/2 11-kor volt a szentmise.

Domonyvölgyben délben tartottam; 13 óra körül már Máriabesnyőn voltam a sasiknál.

Délután nagy futballozás, játék volt, majd az egész sasihad felkerekedett, mentünk Őrhegyre. Ott 6 órakor volt szentmisém, de előzőleg mindig betértünk uzsonnázni a jó Mária nénihez.

Mazsolás kaláccsal, kakaóval, süteményekkel, gyümölccsel traktálta a jó étvágyú sasikat. Este értünk haza. Csak mikor már nyugovóra tértek, akkor volt időm imádkozni a kápolnában. Szinte ott pihentem ki a zsúfoltság fáradalmait.

Sokszor hívtak lelkigyakorlatos beszédekre Mogyoródra, ott igen megszerették sasfiókáimat, szekérszámra küldözték az élelmiszert és a tüzelőanyagot. Bizony sokat voltam úton, hogy mindenről gondoskodjam, de örömmel tettem. Igyekeztem, amíg szabadlábon vagyok, lehetőségem van, mindenütt hasznosítsam magam, ahol csak lehet.

Egyszer Boldogra kerékpározva találkoztam egy öreg parasztbáccival. Már messziről rám köszöntött:

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!
 – Hová tetszik ballagni? – kérdeztem leszállva a kerékpáromról.
 – Hát, most már hazafelé. Hatvanból jövök. Reggel nem volt szentmisénk, mert a plébános úr elutazott.

Gyalog nekiindultam, hogy Hatvanban hallgassak szentmisét. Szerencsére el is értem az utolsót, megáldoztam, most már lassan megyek hazafelé.

Elcsodálkoztam.

– Egy szentmiséért ebben a nyári melegben húsz kilométert gyalogol?
 – Gyermekkoromtól mindennap járok szentmisére. Én egy szentmiséért a világ végére is elmennék.

Csodálkozva néztem az ősz, görnyedt hátú aggastyánra. Kezet csókoltam neki. Csodálkozva nézett rám.

– De tisztelendő atya, ez csak természetes; egy szentmise mindennél többet ér!
 – Domonyból egy félárva leány, Zsuzsa, mindennap kerékpárral átjött Besnyőre, hogy ott legyen a sasik szentmiséjén. Aszódról egy másik leányocskát hozott ilyen áldozatot egy-egy szentmiséért. A kis sasikápolnánkból annyi melegség sugárzott, hogy az vonzotta a híveket, főként a fiatalokat.

Aszódi leánykánkat – Katát – sajnálatos vasúti baleset érte. A már mozgó vonatra fellépve olyan szerencsétlenül esett a kerekek alá, hogy bokája szétroncsolódott. Nagyon lesújtott a baleset. A klinikán, ahová beszállították, az orvosprofesszor amputálni akarta a lábfejét. Mindent elkövettem, hogy ezt megakadályozzam. Rögtön felvettem a kapcsolatot Belgiumban Arnold atyával, aki vállalta, hogy gondoskodik Katáról. Brüsszelben egy híres sebész plasztikai műtéttel megpróbálja megmenteni a lábát. Rövidesen ki is került Belgiumba. Több átültetési műtét után bokája teljesen rendbejött, s ez a szerencsétlenség alapozta meg a jövőjét, Belgiumban elvégezte a főiskolát. Diplomával tért haza. Sőt a nyári szünetben szorgalmas munkájával annyi pénzt tudott összehozni, hogy a Balatonnál egy házat vett, szép kis nyaralót.

Beigazolódott ismét a Szent Pál-i gondolat: Isten az őt szeretőknek mindent a javára fordít.

Aszódi tartózkodásom kedves színfoltja az a kis harangozócsalád – közvetlen a templom mellett –, akik valamikor jobb napokat éltek, majd Borsod megyébe telepítették őket. Most Aszódon a templom gondozását rájuk bízta a plébános. Öt gyermek volt a családban, négy fiú és egy leányka. Rögtön otthon éreztem magam ennél a családnál. Amivel tudtam, segítettem is őket. A négy fiú bekerült Pannonhalmára a bencésekhez, persze ezeket a nagy költségeket nem bírták volna fedezni. Örömmel járultam hozzá a kiadásokhoz. A nyári szünetben pedig vittem a fiúkat a sasikkal balatoni táborunkba és egyéni kerékpárkörüjtjainkra. Örömmel láttam, hogy az egyik fiú a papi hivatás felé hajlik. Őt különösen pártfogoltam, és sikerült is útját egyengetni az Úr oltáráig.

Az épületben, ahol laktak, volt egy nagy üres szoba. Ez lett a sasik aszódi tanyája. Később pedig Máriabesnyőről a sasileányokat is ide, Aszódra telepítettem át. Mindig megcsodáltam a diplomás harangozót és jó feleségét, aki a sekrestyét gondozta, s a kántori teendőket is ellátta. Mennyi áldozatos szeretettel nevelték gyermekeiket, s mennyi megértéssel voltak velem szemben és sasfiókáim iránt.

Már majdnem egy év telt el a detektívvel való találkozásom óta, szinte már el is felejtettem, csak néha rémlett fel előttem sötét, hosszú, sovány alakja.

A fiúkkal futballoztam a nagyréten, éppen a kapu felé hajtottam a labdát, amikor a háló mögött feltűnt a detektív alakja. Szótlanul nézte a gyermekek játékát. Mikor kifulladásra megálltam előtte, rám bólintott:

– Nem is tudtam, hogy ön ilyen nagy futballista!
 – Csak a gyermekekért – mondtam. – Azokért mindenre képes vagyok.

– Rossz hírem van – mondta. – Engem már többet nem fog látni. Tán túlságosan beleártottam magam az ön ügyébe. Azt ki tudtam még harcolni, hogy most nem tartóztatják le, de innen el kell mennie.

Szomorúan végignézett, megfordult, és lassan elballagott az állomás felé.

Másnap idézést kaptam. Vácra kellett mennem a püspöki palotába. A püspök felállt karosszékéből, elém sietett.

– El kell hagynia Aszódot, Máriabesnyőt, vagyis az egész környéket. Nem tehetek semmit, még ez a jobbik megoldás. Nógrádverőcére helyezem káplánnak.

Nem ért váratlanul a hír, őszintén szólva még rosszabbat vártam. Verőce Váctól csak 9-10 kilométer, Besnyőtől pedig 40. A titkár máris hozta a kihelyezést, elköszöntem.

Máris indultam Verőcére. Meglepetésemre egy volt börtöntársam volt a plébános, aki kedvesen fogadott, de tudtul adta, hogy mint börtönviselt papot nagyon figyelik. Ide Verőcére sasfiókákat nem lehet hozni. Különben a fő elfoglaltságom Szokolyára, Verőce filiájára szorítkozik majd. Ott kell misézni, hitoktatni és a nyaralótelep kápolnáját ellátni.

Új gondok, nehézségek. Szokolyán volt egy kis szobám, ott berendezkedtem. Aztán jött megint a nagy hajsza, kerékpáron ide-oda, Máriabesnyőn, Domonyon át Verőcére.

Éppen karácsonyra készültünk, a szentestét a sasikkal tartottam. Kilenc óra körül viszont a fagyos éjszakában neki kellett vágnom, hogy az éjféli misére Szokolyára érjek. A sasfiókák közül többen el akartak kísélni. Ebben a csúszós, hideg éjszakában nem akartam beleegyezni, végül nagy könyörgésükre egynek engedélyeztem. A sorshúzás Petire esett. Nyúlánk, izmos, hosszú fiú. Birta is jól az iramot. Még lámpánk sem volt, csodával határos, hogy fél tizenkettőre épkezláb, persze csuromvizesen befutottunk Szokolyára.

Mikor kitavaszkodott, Visegrádon kaptam használatra egy csinos vikendházat a hegyek között. Minden szombat este odajött egy tucatnyi sasfióka. Olyan kedvesek voltak ezek az összejöveletek. Bográcsban főztünk, tábortűznél énekeltünk, aztán reggel elkísértek Szokolyáig, majd karikáztak Besnyőre.

A plébánosnak így is a fülébe jutott, hogy én a sasfiókákkal foglalkozom. Panaszkodott a püspöknél. Veszélyben van az ő biztonsága, helyezzen el, de minél messzebbre. Mikor a szokolyai hívek ezt megtudták, vagy 5-6 asszony követségbe ment a püspök atyához.

Libákkal, kacsákkal, csirkékkel akarták megkönyörögni. Ők nem engedik, hogy Regőczy atyát elhelyezze, nekik ilyen lelkipásztorra van szükségük, aki úgy tud a gyermekekkel foglalkozni, és összetartja a szokolyai híveket. Hiszen alig pár hónap alatt megduplázódott a templomba járók és áldozók száma. A püspök meghallgatta őket, de kijelentette, hogy ő már a plébánosnak ígéretet tett elhelyezéséről. Lezárt ügy, nem lehet rajta változtatni. A jó szokolyai hívek csüggedten tértek vissza.

Én pedig azt kértem a püspök atyától, hogy engedélyezzen pár heti szabadságot, mielőtt valahová elhelyezne, így akartam időt nyerni, felkészülni az új fejleményekre. A püspök azzal bocsátott el, hogy „majd gondolkodunk”.

– Egyelőre állományon kívül helyezem. Rövidesen értesítem, ha más megoldást találtam.

Csak fél évig voltam Szokolyán, de a hívek ragaszkodása, szeretete mély nyomott hagyott a szívemben. Fájó szívvel, könnyezve búcsúztak el tőlem. Mikor kerékpárommal elindultam, megpakoltak minden jóval. Elkísértek a falu széléig, integettek, míg csak el nem tűntem a kanyargós úton az erdők között.

A sasfiókák létszáma már hatvanra emelkedett. Sok örömöm volt a fiúkban. Egyik része gimnáziumba járt, másik része általános iskolás volt. A legidősebb, Jocó, érettségi után szemináriumba készült.

Arnold atyával állandóan leveleztem, meg is látogatott bennünket. De hogy feltűnést ne keltsen, nem Máriabesnyőn, hanem a máriaremetei otthonban jöttünk össze. Nagy örömmel, szeretettel vettük őt körül. A sasfiókákat elhalmozta mindenféle ajándékokkal.

Egy kedves belga család is volt vele, akiknek Magyarországon volt érdekeltségük. Gyárat rendeztek be Szegeden. Ezeknek gyakran kellett jönni Pestre. Megállapodtunk, hogy Arnold atya rajtuk keresztül küldi a csomagokat Belgiumból. Még a nyár folyamán fel is kerestek bennünket a jó belgák, úgy meg volt pakolva nagy autójuk, hogy szinte tengelyig süllyedt. Egy fiatal belga leány – húsz év körüli lehetett – nagy örömmel üdvözölt. Ő volt a belga gyáros húga. Miután olvasta könyveimet Belgiumban, és már annyit hallott a sasfiókákról, meg akarta őket ismerni, így, mikor a többiek visszafordultak Pestre, nálunk maradt vendégségben. Szeretetteljes kedvességével mindenből kivette a részét. Sütött-főzött a gyermekeknek, megismertette a flamand konyha egy-két remekét, az általuk hozott élelmiszerekből. Mintha csak a jó Isten küldte volna, mert éppen a legnehezebb napok virradtak ránk. Idézést kaptam a rendőrségtől. A rendőrkapitány tudtomra adta, hogy el kell hagynom Máriabesnyőt.

– Mi lesz az árva gyermekeimmel? – kérdezem meglepődve.

– Azokról mi gondoskodunk – volt a válasz.

– Engem a püspök helyezett Máriabesnyőre meg Aszódra, nem hagyhatom el a helyemet, míg a püspök nem utasít.

– Arról már gondoskodtunk – felelte. – Menjen csak fel Vácra.

Gondterhelt arccal tértem haza. A kedves belga leány элем szaladt. Olyan jó volt, hogy kiönthettem előtte szívem minden bűjét, baját flamandul. Ő nevetve válaszolt:

– Atya, nem kell olyan komolyan venni. Majd megoldódik minden. Menjünk fel Vácra.

Tizenkét kerékpárunk volt. Az enyémet átadtam a belga kisleánynak, én meg egyet kölcsönkértem, úgy indultunk el. Nem olyan nagy a távolság, csak jó harminc kilométer. Hangulatos volt ez a kerékpárút ilyen kísérettel. A sasfiókák és a mi Jeanne d’Arcunk. Ő vezette kis csapatunkat. De jól tudott kerékpározni! Alig bírtuk követni. Vácon egyenest a székesegyházig karikáztunk. Ők bementek imádkozni, én meg egyenest a püspök atyához.

– Jó hogy jött – mondta hidegen a váci segédpüspök.

– Nagyon sok panasz merült fel ön ellen. Nem maradhat többé se Máriabesnyőn, se Aszódon, azonnali hatállyal el fogom helyezni.

– De püspök atya – kérleltem –, hova menjek én az árva gyermekeimmel?

– Az az ön dolga. Egyelőre gondolkodom, két-három lehetőség van, mindegyik jó messze Budapesttől. Két nap múlva megkapja diszpozícióját.

– Püspök atya, legalább egy hetet kérek.

A püspök szigorúan megrázta a fejét. Mentőgondolatom támadt:

– Itt van egy kedves belga vendégünk, nagy jótevőnk leánya, egy hétre jött hozzánk, hova küldjem?

A püspök hitetlenkedve nézett rám. Én meg sarkon-fordultam, rohantam le a székesegyház felé. Éppen kifelé jöttek a sasfiókák. Megragadtam a belga leányka kezét.

– Gyorsan! Szaladjunk a püspök atyához!

A futástól kipirultan toppantunk a püspök atya elé. Meglepetten nézett fel az íróasztalától felállva.

– Ez a belga leányka.

A püspök udvariasan nyújtotta a kezét. A leányka először franciául, azután németül szólalt meg, most már a püspök atya is megértette.

– Itt van vendégségben, a Regőczy tisztelendő úrnál?

– Igen – válaszolta a leányka. – Megszerettem a sasfiókákat.

– Meddig marad itt?

– Még egy hétig – vágtam közbe.

– Igen – bólintott –, még egy hétig legalább szeretnék itt maradni. Aztán jönnek értem Szegedről, ahol a gyárat szerelik mérnökeink.

A püspök zavartan nézett rám.

– Hát, ha rajtam múlik, akkor érezze itt jól magát a Regőczy tisztelendő úrnál.

- Mi őt jól ismerjük és nagyon szeretjük – folytatta a leányka.
- Igen, tudom, sokat volt Belgiumban – válaszolta a püspök, miközben az ajtóhoz kísért bennünket.
- Regőczy tisztelendő úr, majd aztán jelentkezzék nálam – tette még hozzá.
- Boldog voltam. Valóban a Gondviselés küldte ezt a leánykát. Most ő volt a szabadítónk. Egy hét az nagy idő.
- Máris kezdett kialakulni egy terv bennem. Ott van a máriaremetei otthon. Odaviszem a sasfiókákat. Persze ott nincs annyi hely, de egypárat másutt is el tudok helyezni. Míg hazafelé karikáztunk, elő is adtam tervem. A leányka figyelmesen hallgatta.
- Én mindent elkövetek, hogy ne legyen anyagiakban fennakadás, és a máriaremetei házat ki lehetne bővíteni. Ki tudja, hiszen jó összeköttetéseink vannak a gyárépítéssel kapcsolatban, tán másban is tudnának segíteni, hogy a hatóságok elnézőbbek legyenek.
- Napokon át pakoltunk, két nagy teherautóra mindent felraktunk. A mi belga leánykánk mindenből kivette a részét. Ügyes, szakszerű pakolása jó példa volt. Mosolygós kedvvel buzdította a sasikat, hiszen már jó pár szót megtanult magyarul, így vonultunk be egy este Máriaremetére. A sasfiókák utolsó otthonába. Mindent lepakoltunk a nagy kertbe, aztán éjjelnappal dolgoztunk, hogy kedvessé, otthonossá tegyük a remetei lakot. Ebben is élen járt a mi jó belga leányunk, akinek nagy érzéke volt a lakberendezéshez. És mert közben a nagy Mercedes kocsijuk felszabadult, míg a többiek a Duna Hotelben tanyáztak, autóval rohángált Pestre, ügyesen vezetve a nagy kocsit, bevásárolt sok mindent, ami még hiányzott. Nem győztem csodálni sokoldalúságát és készségét, hiszen a máriaremetei otthont ő varázsolta olyan széppé és kedvessé a bizonytalanságban és gondterhelt napokban, mert nem tudhattam, mi lesz a következő lépés.
- Könnyezve búcsúzott tőlünk a mi Jeanne d’Arcunk. Megígérte, hogy jövő nyáron visszajön, legalább egy hónapra, de talán kettőt is velünk fog tölteni. Meghatódva mondtam köszönetet a sasikkal együtt. Egy év nagy idő, ki tudja, mi lesz addig, hová sodor a szél bennünket. Ilyen körülmények között ez szörnyű hosszú idő. Amikor a nagy Mercedes a jó belgákkal eltűnt Máriaremetén a nagy domb mögött, egyszerre olyan árvának éreztem magam, akárcsak sasfiókáim. Másnap mentem Vácra. Egyedül, szomorú szívvel.
- Soká várazkodtattak az előszobában. A püspöki titkár végül szólított.
- Regőczy tisztelendő úr – kezdte a püspök hűvösen –, Tápéra helyezem káplánnak.
- Tápé – rémlett fel bennem –, hol is van ez? Biztosan nagyon messze. A titkár mosolyogva mondta:
- Nem ismeri ezt a régi népéneket: „Szeged híros város, Tápéval határos...” – Jót nevetett a szellemességén. Én meg sírni tudtam volna. A váci egyházmegye legvégső csücske, Szeged mellett Tápé. A püspök rám nézett. Nem tudtam szóhoz jutni, csak sasfiókáimra gondoltam.
- Tápé – Máriaremete... hát ez képtelenség.
- Van itt még valami – szólt a püspök, iratai közt turkálva. – Szalkszentmárton. Ott egy düledező, agyagból épült szükségkápolna van, mely már életveszélyes. Ezért adtak építési engedélyt, mely csak egy évre szól. Már fél év letelt. Két papot is küldtem oda, de nem boldogultak. Vállalná, hogy fél éven belül ott templomot épít?
- Mint fuldokló a kötélbe, úgy kapaszkodtam a szavaiba.
- Templomot építeni, ez az én ügyem. Vácon is, Domonyban is építettem. Engedje meg, püspök atya, én felépítem. Fél év se kell nekem. Most február közepe, márciusban elkezdem, három hónap alatt meglesz. A püspök hitetlenkedve csóválta fejét, aztán lassan föl-alá járkált.
- Ez az utolsó lehetőség, Regőczy. Ha itt sem felel meg, nem tudok magával mit kezdeni. Hirtelen az villant a fejembe: hol nem feleltem meg?
- A püspök atya áldását kérem!
- Semmi más? – kérdezte csodálkozva a püspök.
- Anyagiakra gondol, püspök atya?

A püspök bólintott.

– Nem, arra nincs szükségem. Az isteni Gondviselés a legjobb bankár.

– Úgy legyen! – bólintott a püspök, áldását adva.

Kisvártatva a püspöki titkár hozta az előszobába az új kinevezést: „Szalkszentmárton, adminisztrátor, vagyis kihelyezett lelkész.” Boldogan gyűrtem a zsebembe. Kimenőben a püspök sofőre üdvözölt:

– De rég nem láttam, Regőczy atya!

– Kedves András – ráztam a kezét –, mondja meg nekem, hol az a Szalkszentmárton?

– Hatvan kilométerre Budapesttől. Budapest, Dunaharaszti, Lacháza, Tas, Szalkszentmárton. Szemben van Dunaújvárossal.

Megkönnyebbültem. Szinte szaladtam kifelé. Hát ez óriási: Dunaharasztiig jár a HÉV, onnan negyven kilométer sincs. Másnap már ki is próbáltam kerékpárral, mert értesültem, hogy a közlekedés vonattal nagyon nehéz. Sötét volt, amikor odaérkeztem. Rögtön a kis szükségkápolnához siettem. Zárva volt az ajtó, de az ablaküvegen át láttam, hogy vibrál az öröklámpa fénye. Odaborultam a küszöb elé:

– Édes Jézus, most légy velem, Szűzanya, most tégy csodát, Szent József, most mutasd meg oltalmadat!

Bekopogtam a hosszú házba. Kedves öreg néni nyitott ajtót. Bemutakoztam, hogy én vagyok az új pap, majdhogy a nyakamba nem borult.

– Már hetek óta nincs papunk, nincs szentmisénk, csakhogymár itt van, édes jó atya. Itt nagyon várják, nem vagyunk sokan. Református közösség, kétharmada a nagytemplomba jár. Azelőtt az volt a katolikus, de mi csak egyharmad vagyunk. Ez a vályogház jutott nekünk, de már dűledezik.

Az öreg néni mindenről tájékoztatott. Megterített, ágyat készített.

– Itt nincs plébánia, de nekem nagy házam van, egyedül lakom. Átadom a nagyszobát a tisztelendő úrnak.

– Csak egy bökkenő van – haboztam –, nekem vannak árva gyermekeim, azok közül egypárat el szeretnék hozni magammal.

– Hányat? – kérdezte az öreg néni. – Kettőt?

– Hármat – mondtam –, azaz inkább négyet.

– Hát ha itt atyával megférnek, benne vagyok. Csak már legyen szentmisénk. Sőt, atya, azt is felajánlom, van egy harmadik, külön bejáratú szoba, az lehetne a kápolna. Ha ezt a viskót lebontják, akkor otthon kell az Úr Jézusnak is.

– Bizony kell – mondtam örvendezve –, sőt, Övé az elsőbbség.

Hálát adtam az isteni Gondviselésnek, hogy ilyen csodálatosan kedvező az indulás.

Pár napon belül meg is érkeztem egy teherautóval, amelyet Alex vezetett. Ő volt valamikor Vácon a legelső és legkedvesebb sasfiókám. Most teherfuvarozó lett. Mindenben felajánlotta a segítségét. Hoztunk pár összecsukható vaságyat, matracokat, pokrócokat. Egy nap alatt teljesen berendezkedtünk, még kápolnai felszerelést is hoztunk. Vasárnap, amikor a jó hívek zsúfolásig megtöltötték a kis szükségkápolnát, bemutatkoztam nekik mint lelkipásztoruk.

– Legelső tennivalóm a templomot felépíteni, hiszen erre volt már nem is egy terv. Itt vannak a régi tervrajzok: Árkay mérnök úr terve tetszik a legjobban, aki a városmajori templomot is építette. Még ma mise után ünnepélyesen átköltöztetjük az Úr Jézust az ideiglenes kápolnába. Holnap reggel megkezdjük a bontást. Téli idő van, ráértek, kedves hívek. Fogjunk hozzá, egykettőre készen leszünk, azután máris kezdhetjük a földmunkát, hogy márciusban már építkeshessünk. Én mindenemet pénzzé tettem, 50.000 forinttal rendelkezem. Azt felajánlom a templomépítésre, és már akár mise után lehet benevezni, ki mennyivel járul hozzá.

A hívek összenéztek, morogtak, hallottam megjegyzéseiket.

– Ez aztán beszéd! Tegyük ki mi is magunkért!

A mise után csak úgy tolongtak a kis asztalnál. Egyre-másra jegyezték be nevüket.

Legtöbb volt egy 10.000 forintos tétel. Sok 5.000-es, 2.000-es meg 1.000-es követte. Nem győztem csodálkozni a hívek nagylelkűségén. Mikor mindent összeszámoltam, több mint 300.000 forint jött össze. Még többen nem is jegyeztek, mondván, otthon megbeszélük. Biztos voltam benne, hogy legalább egy fél milliót összeszedünk. Azt pedig szinte mindenki ígérte, hogy társadalmi munkában besegítenek, már csak azért is, mert márciusban még nincs sok mezőgazdasági munka. A falu összes kőművesét összehívtam, azok is vállalták, hogy részben társadalmi munkában, részben kedvezményes összegért közreműködnek. Másnap már mentem Árkay mérnökért. Az egyik gazdának volt egy oldalkocsis motorkerékpárja, ő vállalkozott a fuvarozásra.

A mérnök és felesége kedvesen fogadtak. Amikor előadtam a tervem, a mérnök szinte nyakamba borult.

– Azt hittem, ebből már nem lesz semmi. A nagy huzavona..., de most tényleg sietni kell, hogy meglegyünk idejében.

Kérésemre azonnal – felesége jó melegen felöltöztette – beült az oldalkocsiba, és már robogtunk Szalkszentmártonra. A helyszínen a kőművesekkel mindent megbeszélte. Pontosan feljegyezte, mennyi és milyen építési anyagra van szükség. Még azon a héten a legszükségesebb anyagokat is beszereztük. A gazdák ingyenfuvarral szállítottak Kunszentmiklósról, Tasról, Dunavecseről.

Márciusra készen volt az alap. A Gondviselés száraz időt rendelt. Nem volt már fagy. Gyorsan emelkedtek a falak. Volt úgy, hogy negyvenen-ötvenen is sűrögtek-forogtak, férfiak, asszonyok, gyermekek egyaránt.

A mérnök minden héten jött ellenőrizni, és nem győzött csodálkozni, ilyen gyors és ilyen jó munkát még sehol sem tapasztalt. A négy sasfiókám, akiket beíratam az iskolába, toborozták a hittanosokat. A gyermekek oktatása is megkezdődött, nemcsak a templomot, de a lelkek templomát is kellett építeni.

Máriaremetével állandóan tartottam a kapcsolatot. Hét közben többször felmentem Dunaharasztiig kerékpárral. Onnan HÉV, azután busz, így aránylag rövid idő alatt el tudtam jutni kis otthonunkba, ahol minden rendben ment, hiszen tudta a munkatársnőm meg a sasfiókák is, hogy nagyon meg kell húzódni, feltűnés nélkül, csendben. A kegytemplom egy kőhajításnyira volt, ráláttunk otthonunkból, így minden reggel volt szentmiséjük, minden este rózsafüzér. Két iskola is volt a közelben. Csendben, rendben folyt a sasiélet.

Húsvétra már elérték a falak a betonkoszorút. A remetei sasfiókák is lejöttek. Az emelkedő templom körül tartottuk meg az ünnepélyes húsvéti körmenetet. Milyen lelkesen énekelték a hívekkel együtt:

– Feltámadt Krisztus e napon, örvendezzünk, adjunk hálát az Istennek!

Bizony volt miért örvendezzünk, volt miért hálát adjunk. A jó hívek a sasfiókákat majd szétszedték, minden család vendégül akart egyet-egyet látni.

Persze voltak zökkenők. Anyaghiány, főképp vas- és tetőszerkezeti. A mérnökkel is volt egy kis nézeteltérésünk, mert az elfogadott tervben egy sima homlokzatú nagy épület szerepelt, tornyot nem engedélyeztek, mert ahogy gúnyosan megjegyezte az előadó:

– A falunak nincs kultúrháza, előbb-utóbb úgyis azt a célt fogja szolgálni.

Ragaszkodtam, legyen templomkülsője. Lett. A mérnök modern stílusban felfelé ívelő, három boltozattal képezte ki.

– Csak ne legyen ebből baj – mondta.

– Baj csak engem érhet. Én vállalom a felelősséget.

Beletörődött.

A májusi litániákat már bent tartottuk az új templomban, mely tető alá került. Persze még rengeteg munka volt, de júniusban már a belső vakolás is elkészült; ablakok, ajtók.

Ekkor elhívtam Kemény László festőművész barátomat, aki a váci kápolnát is művészi freskókkal látta el. Megkértem, a már teljesen kész szentélyben ábrázolja a falu védőszentjét,

Szent Mártont lovon, ahogy fél köpenyét a didergő koldusra teríti, és az éjjeli látomás: az Úr Jézus a koldusnak ajándékozott köpenybe burkolva.

Körbe a hét szentséget fesse, ne jelképekkel, hanem alakokkal. Végül Szent Péter és Szent Pál apostol legyen kétoldalt.

Hátul a kórus mellvédjén pedig a 12 apostol az utolsó vacsora jelenetben. Oldalt a magyar szentek segítsék imáinkat. Nem kis munka volt. Barátom olyan lelkesen látott neki, hogy mire a templom elkészült, a freskók is színes pompával a falakon ragyogtak.

Örömmel cipeltem vállamon a nagy vaskeresztet a templom ormára. Két kőműves segédkezett: bebetonoztuk a masszív, nehéz keresztet. A magasból átláttam Dunaújvárosba. A kohászati kombináton vörös csillag fénylett. Büszke öröm és hála töltötte el szívemet. A kereszt fog győzedelmeskedni mindenben...

Az én kedves belga jótevőim, mikor értesültek, hogy a templom elkészült, megleptek egy gyönyörű nagy Banneux-i Mária-szoborral. Bementem Pestre a vámhivatalba. Nagy, kétméteres falárában volt gondosan becsomagolva. Fel sem bontottuk, mert a vámhivatalnok kijelentette: miután ez Mária-szobor, nem adható ki, csak az egyház hozzájárulásával. Szomorúan tértem haza. Szerencse, hogy a szoborról még senkinek sem beszéltem, mert meglepetésnek szántam.

Két hét múlva felmentem Pestre. Ahogy elmegyek az Ecclesia előtt, a kirakatból a Szegények Szűzanya mosolyog rám. Nem akartam hinni a szememnek. Berohantam az üzletbe. Semmi kétség, ez az én szobrom. Úgy megörültem, mint azok a budai vitézek, mikor Buda várában – az ostrom után – a leomlott fal mögül, az ablakmélyedésben meglátták a budavári Madonna mosolygós alakját.

Mentem az üzletvezetőhöz. Már el van adva. Délután jön érte egy plébános. Szó sem lehet róla, tiltakoztam. Nálam voltak a vámhivatali nyilatkozatok. Bizonyítottam, hogy ezt nekünk szánták. Az üzletvezető végül beleegyezett: ha kifizetem, és azonnal elviszem, átadja a szobrot. Egész délelőtt rohángáltam, hogy összehozzam a pénzt. Egy ismerős autósra is bukkantam, s boldogan vittem Szalkszentmártonra a Banneux-i Szűzanya szobrát, mely kis templomunknak dísze lett.

Szent Péter és Pál ünnepére, június 29-re tűztem ki a szentelés napját.

Előzőleg teherautón szaladtunk Alexszel Máriabesnyőre, ahol megkaptam azt a keresztúti sorozatot, mely az ottani kriptában volt elhelyezve. Azelőtt a Salvator nővérek kápolnáját díszítette. Visszafelé Décsey prépost atyát, az én első pesterzsébeti plébánosomat kértem meg, hogy vállalja a szentelést, hiszen ő apáti rangban, püspöki ornátussal misézhetett.

A keresztutat is szépen átfestve befalaztuk, sorban a kórus alatt. A falu apraja-nagyja részt vett a templom feldíszítésében.

Nagy ünnepe volt Szalkszentmártonnak Szent Péter és Pál ünnepe. A jó hívek két borjút is levágtak feketén. A nagy vendégségen mindenki ott volt, aki közreműködött az építkezésben. Vagy százhuszan ültük körül az asztalt az iskola nagytermében. Röviden ezt mondtam:

– Soli Deo honor – legelőször is Istennek a hála és a köszönet, tisztelet és imádás, Neki köszönhetünk mindent!

A nagy ünnepségnek megvolt a böjtje: becitáltak Kecskemétre. Az építkezési engedélyen nem szerepelt ez a homlokzat. Le kell bontani.

– Ha le kell bontani, bontsák le önök, de egyetlen szalkszentmártoni nem fog kezét emelni templomára, melyet annyi áldozattal építettek.

Az előjelek nem voltak biztatóak. Éreztem, előbb-utóbb megint baj lesz.

Az se tetszett sokaknak, hogy a hitélet Szalkszentmártonban felvirágzott.

Egy szép nyári napon egyik sasfiókám sietve rontott a szobába:

– Atya, kérem, a templom előtt egy nagy fekete autó áll!

Kisiettem. Láttam, hogy a váci segédpüspök egy kanonokkal száll ki a kocsiból. Gyorsan odasúgtam a sasinak:

– Értesítsd a többieket, tűnjetek el gyorsan!

Én pedig szaladtam a templomhoz, kitárva a nagy kaput. Szeretettel üdvözöltem a magas vendégeket. Csodálkozva nézelődtek. Szent Márton freskója előtt sokáig állt a püspök, majd letérdelt a szentélyben. Azután lassan ballagtak kifelé. Közben egy szó sem hangzott el. A kapunál megkérdeztem:

– Püspök atya, nem tér be hozzám? Valamivel megkínálhatom?

– Sietős az utunk – vágott közbe a kanonok ridegen.

Beszálltak az autóba. András, a sofőr csukta rájuk az ajtót, aztán felém fordulva melegen megrázta a kezemet. Jó hangosan mondta, a püspök is hallhatta:

– Regőczy atya, Isten áldja meg! Szép munkát végzett, gratulálok! Jártam itt, amikor még csak egy vályogházikó állt ezen a helyen.

Jólesett meleg kézfogása, de fájt a szívem, hogy püspököm egyetlen szóval sem méltatta az új templomot. Egyáltalán nem nyilvánított véleményt, sem ő, sem a kanonok.

Mikor az autó eltűnt, a sasfiókák is kimerészkedtek. Jocó, a legidősebb megkérdezte:

– Atya, ezt nem értem. Miért kell nekünk a püspök elöl is menekülni?

– Fiaim, ezt én sem értem – mondtam szomorúan.

Augusztus elején nagy meglepetés ért bennünket.

Megérkeztek a belgák sok ajándékkal, de még több kedvességgel. Nem győzték csodálni az új templomot. Velük jött nagy örömömre a belga leányka is. Egyre kattogott a fényképezőgépe. Majd a filmfelvevője berregett. Mindent fényképezett, minden érdekelte.

– Beváltom ígéretem – mondta nevetve. – Ha nem leszek terhetekre, itt maradok egy hónapig.

Sok megpróbáltatás, bajok, nehézségek közepette jólesett a fiatal leány kedvessége. Azt a kis házikót, melyet sikerült bérelnem a templom mellett, egészen újjávarázsolt. Befogta a sasikat meg egypár fiatal leányt is. Takarítottak, mostak, a kis kertet rendbehozták, a templom körül is parkot létesítettek.

Mikor a szomszéd plébános Tasról átjött látogatóba, tréfásan mondta a belga leánykára mutatva, aki éppen a padlót sikálta:

– Na, te jól befogod a vendégeidet!

Mosolyogva válaszoltam:

– Bizony, példát ad az egész falunak, mire képes a szolgáló szeretet. Mindennap ő az első a templomban, együtt áldozik, imádkozik a hívekkel. Egész nap süt-főz, gyermekekkel foglalkozik, otthonossá varázsolt mindent.

Az öreg plébános elgondolkozva mondta:

– Tudod-e, fiam, mit ír Szent Pál egyik levelében, hogy szolgálni, az uralkodást jelent. Meg hogy sokszor nem is tudjuk, ha valakit befogadunk, nem az Úr angyalát fogadjuk-e be.

Közben Révfülöpre is lerándultunk egy hétre. Az ottani kis tanyánkat is rendbehoztuk. Belga leányunk a többi belgát is invitálta, hogy egy-két napot töltsenek velünk. Felejthetetlenül szép napok voltak ezek. Az erdő csendjében csak úgy visszhangzott a tábortűznél a sok kedves magyar és flamand dal.

Még egy meglepetés ért Révfülöpön. Közeli szomszédunk egy öreg házaspár volt. Pém bácsi elmondta nekem, hogy ő Mindszenty bíboros unokaöccse. Feleségéről pedig kiderült, hogy édesapámnak egy távoli rokona. Édesapám zalai volt, és többször beszélt arról, hogy az ő családjukban van egy távoli rokon, plébános: Mindszenty József, akinek eredetileg Pém volt a neve. Hosszú éveken át Zalaegerszeg plébánosa, majd prépostja. Boldog voltam emiatt a felfedezés miatt, hogy így nemcsak lélekben, de a messiási családi ágon is valami közöm van Mindszenty bíboroshoz. Ez volt az utolsó békességes nyaram. Mintha az isteni Gondviselés ezt a leánykát Belgiumból, Jeanne d'Arcként küldte volna, hogy felkészítsen az újabb sorozatos megpróbáltatásokra.

Kemény tél elé néztünk. A Kis-Duna is befagyott. Ez nekem kedvezett, nem a kanyargós országúton, hanem a Duna jegén kerékpároztam Dunaharasztiig, gyorsabban tettem meg így a

40 kilométert. A sasfiókák Máriaremetén tanyáztak, minden héten kétszer-háromszor fellátogattam hozzájuk. Még márciusban is nagy hó esett. Gyümölcsoltó Boldogasszony napjára felmentem Máriaremetére. Rosszat sejtve mondtam Dunaharasztn a kerékpármegőrzőnek, ha nem jönnek a kerékpáromért, őrizze meg, amíg érte nem küldök.

Mikor megérkeztem, munkatársnőm szomorúan panaszkolt, hogy az egyik fiú, a kis Pityu eltörte a karját. Tegnapelőtt az egyik dombon sieltek, rosszul vette a kanyart, és szerencsétlenül esett. Bevitték a János kórházba, de most már itthon fekszik. Tán ez volt az én rossz sejtésem?

Éjjel dörömböltek. Reverendámat magamra kapva siettem az ajtóhoz. Újra dörömbölés.

– Rendőrség, nyissák ki!

Egy reflektor vakítóan világított a szemembe, mikor az ajtót feltártam.

– Ön a Regőczy? – kérdezte egy civil ruhás detektív.

– Igen – válaszoltam meghökkenve.

– Házkutatás. Itt a papír. Önt a népi demokrácia nevében letartóztatom.

Az előszobában falhoz állítottak, hárman berohantak a középső szobába, ahol én szoktam tartózkodni, íróasztalomban mindent összeturkáltak, majd a többi szobában is keresgéltek. A gyermekek persze felébredtek, riadtan nézték az idegesen keresgélő detektíveket. Vagy két órát tartott ügyködésük, persze nem sok eredménnyel. A vezetőjük, egy mogorva, alacsony, kövér ember dühösen fejezte ki nemtetszését.

– Itt nincs semmi.

– Persze – szólt közbe a bajszos detektív –, Szalkszentmártonban kell a bizonyítékokat keresni. Onnan jelentették, hogy még éjszaka is fény szűrődik ki a templomból. Ott lesznek az elrejtett fegyverek.

– A templomban? – szóltam közbe csodálkozva. – Én oda imádkozni járok, nem fegyvereket rejteni.

– Akkor a templomkertben! Ha kell, felásatjuk magával az egész kertet!

Elmosolyodtam, dacára a nagy feszültségnek, szinte láttam magam, ahogy a kertet ásom rendőrfelügyelettel.

– Indulás! – szólt a kövér felügyelő. Közrefogtak.

– Százados elvtárs két beosztottjával azonnal induljon Szalkszentmártonra! Tartson tüzetes házkutatást!

Kisvártatva felhangzott egy motor bugása.

– Na, mi is menjünk – adta ki az utasítást a felügyelő.

Semmit nem vihettem magammal. Az egy szál reverendában betuszkoltak a nagy sötét kocsijukba. Már hajnalodott. Csodálkoztam, hogy nem vették le rólam a reverendát, de amikor befutottunk a Fő utcai kapitányságra, az volt az első.

– Adj le a reverendát! – Belegyömöszölték előttem egy zsákba. – Ezt majd kiküldjük.

Ingben meg tréningnadrágban álltam előttük.

– Ne féljen – mondta az alacsony, kövér felügyelő gúnyosan. – Nem fog fájni, inkább melege lesz. Tudja, itt hol van? Ennél már csak egy hely rosszabb, az akasztófa.

Lehet, hogy maga is oda kerül.

Egy irodába vezettek, ahol ketten ültek az íróasztalnál. A középső, jó megjelenésű, mosolygós képű, fekete hajú, tagbaszakadt embert, szürke elegáns ruhában, őrnagy elvtársnak szólították. A mellette ülőnek alezredesti rangja volt. Ő, mintha nem is sokat törődne velem, rám se nézett. Az őrnagy foglalkozott ügyemmel, ő tette fel a kérdéseket. Szigorú hangon, a szokásos adatokat kellett bediktálnom.

– Volt-e büntetett előélet?

– Nem – válaszoltam.

– Nem? – nyújtotta el a szót. – Hát négy évig Kistarcsán mi volt?

– Ítélet nélkül! – vágtam oda.

– Na, itt majd most kap ítéletet! – válaszolt gúnyosan.

– Sok mindennel vádolják. Majd készítünk egy-két jegyzőkönyvet. Mi ráérünk, önnek meg lesz ideje gondolkodni börtönében. Maga fekete lelkű csuhás! – nézett rám mérgesen. – Innen már sokat vezettek a bitófához!

Az alezredes helyeslően bólogatott, aztán kiment. Ellenséges magatartása teljesen megváltozott.

– Írhat egy levelet, kérjen be valami rendes ruhát, tisztaságit. Két pakli cigarettát is engedélyezek. Mára végeztünk.

Furcsának találtam, hogy szinte mosolyogva kísért ki. Úgy látszik, felettese előtt adta az ellenségeskedő kihallgatót.

Egy nagy, világos cellába kerültem. Ez itt jobb hely – gondoltam –, mint az Andrássy út. Ebédre is egy csajka spenótot és egy főtt tojást adtak. Sőt, az őr beszólt, ha könyvet akar, választhat, itt a könyvjegyzék. Persze hogy nem választottam. Nem kellett nekem könyv, volt miért imádkozzam, volt min elmélkednem. Akárhogy törtem a fejem, nem jöttem rá, mivel is vádolhatnak. A kihallgatások sűrűn követték egymást, de ebből sem derült fény a lényegre. Leginkább az 56-os eseményeket firtatták, melyben pedig én teljesen ártatlan és semleges voltam.

Valahányszor az alezredes ott tartózkodott, az őrnagy mindig keményen tette fel a kérdéseket. Gúnyos megjegyzésekkel, fenyegető mozdulatokkal tarkította. De mindig megváltozott a magatartása, ha egyedül maradtunk, vagy ha egy fiatal hadnagy volt jelen. Úgy látszott, mintha húzni akarná az ügyet. Megtudtam, hogy Szalkszentmártonban is, feltörve lakásomat, nagy házkutatást tartottak, a hívek közül is többeket kihallgattak. Nem sok eredménnyel. Azt is elárulta az őrnagy, hogy a sasikat elvitték. A legkisebbet, Jánoskát, ő maga vitte állami intézetbe. Úgy kapálózott, karmolt, mint egy vad sasfióka.

A kihallgatás egyre komolyabbra fordult.

A belga kapcsolatokat is nagyon feszegették.

– Titkos rádióadója volt a szalkszentmártoni templomban – bizonygatta az őrnagy.

– Megtalálták már? – kérdeztem.

– Mit keresett éjjelenként a templomban? Ugye rádióüzeneteket küldött Belgiumnak?

Ezen már szinte nevetnem kellett.

– Mit kereshet egy pap a templomban éjjel?! Hát imádkozik! Az én sok elfoglaltságom közepette bizony csak éjszaka volt egy-két nyugodt órám imádkozásra.

– Együtt volt internálva egy bizonyos kereskedelmi utazóval, aki többször kint járt szabadulása óta Belgiumban. Arnold atyánál is volt.

– Miért ne lett volna? – válaszoltam. – Én küldtem, hogy szállása biztosítva legyen.

– Ezt az illetőt letartóztattuk. Súlyos beismerő vallomást tett. Szembesíteni fogjuk önnel.

Ez nagyon meglepett. Meg is ijedtem. Tudtam, ha ezt az embert megszorogatják, ez mindenre képes, csak hogy szabaduljon.

Egyik nap az őrnagy elém tett egy gépelt jegyzőkönyvet.

– Olvassa el, mit vallott munkatársnője, akit behoztunk és kihallgattunk Máriaremetéről.

Csodálkozva olvastam.

– Ez nem lehet igaz, ez koholmány!

– Nézze meg az aláírást.

– Akkor csak megfélemlítéssel kényszeríthettek ki ilyesmit.

Az alezredes egyre türelmetlenebb lett, hiszen teltek-múltak a hetek. Egyik nap az őrnagy azzal fogadott:

– Nem lesz szembesítés. Szerencséje van. Az illető a börtönkórházban meghalt.

Csodálkozva néztem rá.

– A szerencsétlen komoly ügybe keveredett, annyi altatót vett be, hogy nem ébredt föl.

Gondviselészerű – gondoltam magamban. Úgy látszik, az ügyem is kezd kibontakozni. Az őrnagy többször is felhívott.

– Ugye unatkozik a börtönben? Behívatom a hadnagyot, tartson önnek egy kis felolvasást. Leültetett, a hadnagy pedig egy könyvet kotorászott.

– Hallott-e ön Svejkről, arról a furfangos katonáról?

– Nem – válaszoltam.

– Na, hát akkor egy kicsit elszórakoztatjuk.

Nem érdekelt engem ennek a furfangos katonának a története, melyet sokszor hangos nevetés közepette olvasott a hadnagy. Nekem egészen máson járt az eszem.

Mikor legközelebb az alezredes belépett a szobába, rám ordított az őrnagy.

– Vegye tudomásul, kémkedés, hűtlenség, hazaárulás, ez lesz a vád. Ennek csak kötél lehet a vége!

– Bitófán fog lógni! – toldotta meg az alezredes.

Aztán rám csapta az ajtót. Az őrnagy felém fordult:

– Lezárjuk az ügyét. Át lesz téve a Markó utcai ügyészségre. Átkísérik rövidesen a Markó utcai fegyházba, amíg tárgyalására kerül sor.

– Mit gondol, mi lesz itt az ítélet?

– Na, azért kötelet nem fog kapni.

– Fel fognak menteni – mondtam határozottan.

Az őrnagy felnevetett.

– Én ártatlan vagyok, nem tudnak semmi komoly bizonyítékot felhozni.

– De nagy szerencséje, hogy a koronatanú kimúlt! – mondta az őrnagy. – Tudja a nevemet?

– Igen, többször hallottam, ahogy szólították.

– Lehet, hogy ez nem az igazi nevem.

Ez volt az utolsó szava.

Két napra rá átkísértek egy rabszállító autóban a Fő utcából a Markó utcába, ahol nagy cellába kerültem. A hosszú, négyhetes magánzárka után furcsán éreztem magam a vegyes társaságban. Zsebmetszők, tolvajok, sikkasztók társaságába kerültem.

Itt volt spejzolari lehetőség, vagyis lehetett meghatározott összegért élelmiszert, cigarettát vásárolni, de én ezzel nem éltem. Az egyszerű börtönkoszt nekem elég volt.

Zavart, hogy nem találtam egy csendes sarkot se, ahol imádkozhattam volna. De azért kerestem lehetőséget, hogy egy-két rabot vigasztaljak. Különösen egy 18 éves fiút, aki, mint megtudtam, teljesen elhagyott árva volt, próbáltam jó útra terelni. Későbbiekben is tartottam vele a kapcsolatot, és segítettem egyenes vágányra terelni útját.

Ügyvédem is jelentkezett. Nemes katolikus család sarjaként mindent elkövetett, hogy tanúkat sorakoztasson fel mellettem. Egyik beszélőn csodálkozva mondta, hogy egyetlen tanút sem fogadtak el. Ők sem állítanak tanúkat. Furcsállotta ezt az eljárást, bár megjegyezte, hogy érthetetlen az egész ügy, mert ahogy a vádiratot tanulmányoztam, éppen a legkritikusabb fejeleményeknél zárták le az egész ügyet.

– Lehet, hogy a belgák is közbeszóltak? – tette fel a kérdést.

– Nem tartom kizártnak.

– Ahogy így nézegetem – mondta az ügyvéd –, az az őrnagy nagyon rendes ember lehet. Nem valami ismerős?

– Nem – állítottam határozottan.

Későbbiek folyamán, amikor 1971-ben a gyűjtőfegyház zárkájában ültem, megismerkedtem egy politikai tiszttel, akit nyolc évre ítéltek el. Mikor őneki említést tettem egy beszélgetésben az őrnagyról, térdére csapott:

– Jól ismerem, jó barátom. Nem saját nevét használta.

Segítőkéz ember volt.

Lassan teltek a hetek. Már majdnem fél éve, hogy vizsgálati fogságban voltam, amikor kézhez kaptam az értesítést a tárgyalásról. Fellélegeztem. Valahogy biztos voltam, fel fognak menteni. Nem is tudnám megmondani, mire alapoztam. A sok-sok imádság, melyet értem

mondtak, meg a nagy vágyakozásom, hogy bemutatthassam a szentmisét, szentáldozáshoz járulhassak, nem maradhat eredménytelen. Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén kaptam kézhez a tárgyalásról szóló iratot. Sőt, a vádiratba is belenézhettem. A Szűzanyára bízam az egész ügyet.

Megbilincselve vittek a tárgyalóterembe, ahol nagy meglepetésemre ott volt az én pap sasfiókám több társával még a régiek közül. Munkatársnőm is ott volt. Sok ismerős és ismeretlen.

Az ügyvéd a bíró felé fordulva kérte, hogy védence leülhessen. A bíró beleegyezett, megkezdődött a tárgyalás. A bíró, az esküdszék, az ügyész s az ügyvédem is több kérdést tettek fel, szinte egész életem porondra került. A bíró először azzal vádolt, hogy a sasfiókákat államellenes tevékenységre bízattam, meg hogy az 56-os eseményekben több sasfióka szerepelt, de semmi konkrétumot nem tudott előhozni.

Ügyvédem a sasfiókákra mutatott. Őket is meg lehetne kérdezni, milyen nevelést kaptak. Hiszen nem egy közülük pap lett, és becsületes emberek.

Az ügyész az 56-os eseményekről azt mondta nagy meglepetésemre, hogy ezek már elévültek vagy hat esztendeje. Közben amnesztia is volt.

A belga kapcsolatokat feszegette, de kémkedésre semmi bizonyíték nem volt. A bíró megszakította a tárgyalást, ebédszünetet javasolt.

Az ügyvéd engedélyt kért, hogy én is ehessek. Hozott két szendvicset és üdítőitalt. Fülembé súgta:

– Atya, jól áll az ügye.

A tárgyalás második részében felszólított a bíró, aki elnökölt, mit akarok az utolsó szó jogán elmondani.

– Elnök úr és az ittlévők! Rövid kis történet. Az első világháború után szüleim nagyon leszegényedtek, mindenük odaveszett. Édesapám hadifogoly, súlyosan sebesült. Édesanyám tartott el bennünket, mint szegény mosónő, 30 pengő havi fizetéssel. Azt a kis ételt is, amit a mosodában kapott, megspórolta nekünk, éhező gyermekeinek. Egy havas estén, ahogy sietett haza, megcsúszott a járdán. Ételhordójának tartalma kidült. Szegény, ott sírdogált a járdaszélen. Egy úriember felemelte.

– Miért sír, megütötte magát?

– Nem azért sírok én, de az ételt siratom, melyet szegény gyermekeimnek vittem. Nem lesz vacsorájuk.

A kedves úr elővette pénztárcáját.

– Itt van, asszonyom, tíz pengő. Vásároljon vacsorát.

Édesanyám fejedelmi vacsorát készített, azután könnyek között mondta:

– Fiaim, jegyezzétek meg, nincs szebb ezen a világon, mint jót cselekedni, másokon segíteni. Ha ti nagyok lesztek, csak ezt tegyétek.

Én ezt olyan jól megjegyeztem, hogy egész életemnek egyetlen törekvése lett másokon segíteni. Azért karoltam fel annyi szegény árvát, és azért vagyok itt most megbilincselve, ítéletet várva. Befejeztem...

A bíró, az esküdszék tagjai fejüket lehajtva hallgattak. Síri csend. Néha szipogás. Csendben mentek ki a bírák is ítéletet hozni.

Ügyvédem felém hajolt:

– Atya, ma már paplanos ágyban fog aludni.

Még a két fegyőr is rám mosolygott.

Kisvártatva jöttek vissza a bírák. A bíró kimondta az ítéletet:

– Felmentve! Azonnal távozhat! A bírósági költségeket az államügyészség viseli! Minden elkobzott javát vissza kell szolgáltatni!

Az öröm gratulált legelőször:

– Már nem kell bilincs! – mondta mosolyogva.

Kint a folyosón megrohantak a sasfiókák, Gyurka meg a munkatársnőm. Az ügyvéd széles mosollyal veregette meg a vállam:

– Ugye megmondtam, hogy ma már otthon lesz?

Gyurka motorkerékpárján kivitt a temetőbe édesanyám sírjához. Jóleső érzés volt a virágokkal borított, szépen gondozott sírnál elrebegni egy Miatyánkot, a sír keresztjére borulva.

Utána a remetei templomban az ünnepi szentmise, hálaadás, köszönet. Az ünnepi vacsoránál bejelentettem, hogy holnap megyek vissza Szalkszentmártonra. Gyurka zavartan mosolygott:

– Atya, oda már új plébánost neveztek ki.

Megdöbbsentem egy kicsit.

– De vasárnap mégiscsak elmegyek, hogy még egyszer ott misézzek, megköszönjem a hívek imáit.

Gyurka ajánlkozott, hogy megtáviratozza. Másnap jött a válasz: Ne menjek, hatóságilag van megtiltva, hogy a templomba léphessek.

Nemsokára kaptam Vácról kinevezést Örkénybe káplánnak. Ez 54 kilométerre van Budapesttől.

Kedves öreg plébános, akinek háztartását nővére vezette, nagy szeretettel fogadott. Rövidesen el is kezdtem működésem. Már 1963-at írtunk.

Ebben az évben még az az öröm ért, hogy Lacit is pappá szentelték. Ő volt a negyedik felszentelt fiam, másik négy szemináriumban tanult. Fájó volt szívemnek az a tudat, hogy a kis árváim szétszéledtek. Megint próbálkoztam egyet-kettőt összeszedni. A legkisebb, aki állami gondozásba került, a kis Jánoska, pesti intézetben volt. Ügyvédememen keresztül mindent megpróbáltam, hogy onnan kivehessem. Mikor egyik nap személyesen mentem fel az állami gondozásban lévő gyermekek irodájába, egy régi ismerősre bukkantam, aki annak idején még a váci otthonomba több gyermekek küldött állami intézetekből.

Jóindulattal végighallgatott.

– Nemsokára karácsony – mondta. – Ilyenkor több gyermeket ki szoktunk adni családokhoz. A kis Jánoskát is kiadjuk, aztán majd ott felejtjük pár hónapra. Azalatt majdcsak elintézzük, hogy végleg maradhasson. Magam fogok róla gondoskodni. Milyen nagy öröm, karácsonyra újra volt egy sasfiókám, sőt egy másik árva is akadt, a kis Pityu. Megint megindult a sasiélet Máriaremetén, és örömmel írhattam Arnold atyának Belgiumba, hogy a kis Jézus karácsonyra újra sasfiókákat hozott.

Máriaremetén egyik este bekopogtattak hozzám. Egyszerűen öltözött asszony, de mint tanárnő mutatkozott be. Elmondta, hogy nemrég szabadult a börtönből. Három évet ült. Ott született egy kisfia; még négy gyermeke van. Ezek állami gondozásba kerültek. Most kapta őket vissza. Itt Remetén, egy ismerősük vikendházában húzódnak meg. Szeretné, ha a kisfiát megkeresztelném.

– Természetesen, szívesen.

A következő vasárnap Józsinak kereszteltem a kis fiúcskát. Mikor megláttam őket, meglepett a nagy szegénység, nyomorúság, amiben éltek. Öt gyermek, és anyjuk csak most helyezkedett el, hiányos volt a bútort, a gyermekek ruházata. Rögtön akcióba léptem. Gondoskodtam ágyakról, matracokról, lepedőkről. Egyszerre öt gyermekem lett, akiken segíteni kellett. Édesanyám régi házában volt egy üres szoba és konyha. Ezt a rendelkezésükre bocsátottam. Később pedig Budapesten szereztem nekik egy háromszobás lakást.

A legidősebb leányka, Zsuzsa ügyesen rajzolt. Kis szobrocskákat faragott fából, gyúrt agyagból. Felfigyeltem rá, segítettem, hogy tanulhasson. Képzőművészeti gimnáziumban érettségizett. A többieket is előkészítettem az első szentáldozásra. Zsuzsa pedig egyre szebb faragványokkal lepette meg. Miután Pestre kerültek, és a tanárnő is állást kapott, egyenes mederbe jutottak. Csak a kisfiú, akit kereszteltem, aki börtönben született, okozott nagy gondot, mert agyhártyagyulladásra kapott a gondatlan kezelésből kifolyólag, miután édesanyjától

elválasztották, így állandó felügyelet alatt kellett lennie, beszélni sem tudott. Nagy szeretettel vették körül, gondos ápolásából kivették részüket a családtagok. Gyógyíttatták a kis öcsit.

Az Örkényi plébános szomorúan panaszkolt:

– Fiam, már annyi kérvényt beadtam, adják meg neked a hitoktatási engedélyt, de most végleg elutasítottak. Nem találunk alkalmasnak, hogy nevelő legyél... Én már öreg vagyok ahhoz, hogy a gyermekeket hitoktassam. Kénytelen leszek más káplánt kérni.

Fájó szívvel búcsúztam a jó plébánostól, nővérétől meg a jó hívektől, akik annyi szeretettel fogadtak. Szabadonfutó pap lettem, a püspök nem adott új kinevezést. Úgy látszik, Vácon úgy könyveltek el, hogy legjobb engem kiiktatni.

Közben a sasik létszáma Máriaremetén emelkedett. Megint voltak már vagy tízen.

A nyáron kerékpárral nagy körutat tettünk Balatonra, Révfülöpre. Pár régi sasi is csatlakozott hozzánk. Azután Andocsra mentünk. Ez volt édesanyám kedvelt zárandokhelye. De sokat imádkozott itt értem, hogy fia pap lehessen! Mentünk tovább kerékpárral Kaposvárra, Pécsre, Bajára, Szegedre, majd fölfelé Kecskemét, Máriaremete. Bizony ez nagy túra volt, de a sasik jól bírták. Belgiumból is jöttek mindig látogatók. Egy kedves atya két autóval, diákokkal, végigjárva azt az útvonalat, amelyet gyalog tettem meg, látogatott el hozzám.

Közben nem feledkeztem meg régi fogadalmamról, hogy Domonyvölgyben kápolnát építsek. Az egyik kedves ismerős jelezte, hogy a legszebb központi helyen, egy kis dombon van egy nagy eladó telek. Az lenne a legalkalmasabb hely kápolnát építeni. Rögtön megnéztem a terepet, a telek birtokosával, a gazdával is beszéltem. Hallani sem akart arról, hogy eladja, hiszen már többen kérték. De amikor előadtam, hogy kápolnát szeretnék itt létesíteni, mégiscsak beleegyezett. Meg is kötöttük a vásárt, miután a jó belgáktól megkaptam ehhez a segítséget. Most már csak az építési engedélyt kellett megszerezni. De bizony ez sehogy se ment. Kápolnát építeni, ahhoz az Egyháziügyi Hivatal külön engedélye kell. Márpedig én nem fordulhattam oda.

Végül egy mérnök ismerős, aki a gödöllői építési osztályon dolgozott, javaslattal állt elő.

– Tisztelendő atya, építsen ott egy szép víkendházat.

Megtervezem.

– Rendben van – mondtam –, de olyan legyen a víkendház, hogy magas, toronyszerű tetővel hasonlítson egy kápolnához.

Egy hét múlva a mérnök jelentkezett:

– Nem fogadták el a tervem. Csak lapos tetővel lehet víkendházat építeni.

– Rendben van – mondtam –, akkor adjuk be a tervet lapos tetős víkendháznak, de majd felépítjük magas tetővel.

A mérnök csóválta a fejét.

– Ebből baj lesz.

– Legyen csak meg az engedély. A többi rám tartozik.

Az engedélyt meg is kaptuk. Az első sasiotthon, mely Pesterzsébeten épült, sok éven át ki volt adva. Értesítést kaptam, hogy a régi épületet le kell bontani, mert a tanácsnak terve van új épületeket emelni.

Egyáltalán nem bántam. Meglesz már az építési anyagunk a domonyvölgyi kápolnához. Megint úgy könyveltem el, hogy gondviselészerű. Mozdósítottam is a régi sasikat, segédkezzenek a lebontásnál. Azután napokon át bontottuk a tetőt, a falakat.

Egy régi sasfióka nagy teherautóval szállította le Domonyvölgybe a lebontott anyagot.

Még egy probléma volt. A kút a telkünkön nagyon mély volt, abból kellett a vizet felpumpálni az építkezéshez, ehhez egy jó erős motor kellett volna. Próbálkoztunk mindenfelé, de úgy nézett ki, hogy nem beszerezhető. Megintcsak belga segítség jött.

A nyár folyamán tipp-topp erős masinát hoztak. Amikor elkezdett pöfögni, ömlött fel a kútból a víz.

Sikerült kőművesmestert is szerezni. Akinek később is szereztem munkát. A sasipapokkal kiástuk az alapot.

Az volt a kérésem: 1968-ban ünneplem ezüstmisémet, akkorra épüljön fel a kis kápolna Domonyvölgyben. Bizony, sok munka volt. Én magam is rengeteget segítettem, az ott lévő hívek is be-beálltak a munkába.

Különösen egy kis pásztorfiú lett lelkes kőművessegéd. Báránkyái mellett szólítottam meg. Sose látott papot, mit sem tudott a jó Istenről. Előkészítettem elsőáldozásra. Attól kezdve ő lett a leghűségesebb segítőm és ministránsom Domonyvölgyben.

Persze a hatóságok megintcsak akadékoskodtak, és mert nem lapos tető, hanem a magas, toronyszerű meredek homlokzat került felépítésre, pénzbírsággal büntettek. Vagy harminc nap elzárás, persze, hogy kifizettük a bírságot. Lényeg az, hogy elkészültünk 1968 tavaszára.

Vettem a gödöllői faiskolában harminc gyümölcsfacsemetét, pár rózsabokrot. Az országút szélén álldogáltam, s azon törtem a fejem, hogyan szállítom Domonyvölgybe.

Megállt mellettem egy rendőrségi dzsip. A Gödöllői Kapitányságról egy ismerős rendőrtiszt hajolt ki.

- Mit csinál ezzel a sok gyümölcsfával? Csak nem akar kertészkedni?
- De bizony, öreg napjaimra, amikor nyugdíjba vonulok, itt telepszem le Domonyvölgyben.
- Nézzük csak, a mi papunk! – hajolt ki egy ismerős a kocsiból.
- Hallom, hogy Domonyvölgyben építkeznek! Mi készül ott megint?
- Egy szerény kis vikendház – feleltem.
- Nana – csóválta a fejét a rendőrtiszt. – Mi fog ebből kisülni?
- Látja – mondtam gyorsan közbe, nehogy kérdezősködjön –, oda vinném ezeket a csemetéket, ha lenne egy jó lélek, aki segítene.

- Maga fogja ültetni?
- Majdcsak akad egy kis segítség!
- Hát ez bizony még soká fog teremni.
- De a rózsák – mondtam –, azok már az ősze, Szent Erzsébet napjára virítanak.
- Azt sem hiszem – vágta közbe a rendőrtiszt.

Persze én más rózsákra gondoltam, hiszen ősze tele lesz a kis kápolnám élő rózsákkal, gyermekekkel, akiket ott készíték elő az első szentáldozásra, ami még soha nem volt Domonyvölgyben.

– Na, hajítsa fel azokat a fákat meg a rózsákat! Aztán másszon fel oda. Elvisszük Domonyvölgybe.

– Még ilyen segítséget se kaptam – mondtam mosolyogva, miközben elhelyeztem a facsemetéket, és megindultunk Domonyvölgy felé.

Készülhettem az ezüst szentmisémre. Meghívtam Arnold atyát és a többi belga jótevőmet.

Ezüstmisét tartottam Domonyban és Domonyvölgyben, Máriaremetén. Hálatelt szívvel gondoltam át, hogy 1943. március 28. óta, amikor Kapisztrán Szent János ünnepén pappá szenteltek Brugge-ben, mennyi minden történt velem. Isten kegyelméből helytállhattam, építhettem kápolnát, kettőt is Vácon, majd Domonyban, Domonyvölgyben, Szalkszentmártonban. Ezen idő alatt legalább 300 árva, elhagyott gyermeket nevelhettem. Sok fájdalom, meghurcoltatás, börtönök, kihallgatások, fenyegetések, de ugyanakkor mennyi öröm is gyermekeimben, híveimben. Most az ünnepi ezüst szentmisémet a budavári Nagyboldogasszony templomban augusztus 15-én mutathatom be, öt paptestvéremmel, akiket én neveltem, és sokakkal, akik könyveimből, küzdelmeimből merítettek erőt papi, szerzetesi hivatásukhoz.

Budavár plébánosa régen ismert engem, többször hozott hozzám még Vácra árva gyermekeket. Őt is meghurcolták annak idején. Mindig nagy megértéssel volt irántam. Beleegyezett, hogy ott tartsam a szentmisét, nagy ünnepélyességgel, sok régi sasi, sok kedves hívő jelenlétében, sasi papjaimmal koncelebrálva.

A kedves Arnold atya magyarul mondott szentbeszédet, utalva arra, hogy ő ott volt az első szentmisémen Brugge-ben. Akkor is ő volt az ünnepi szónok, most is rá hárult ez a kedves ünnepi feladat.

– A legelső, adjunk hálát a jóságos Istennek István atyánkért, adjunk hálát az ő nemes, küzdelmes papi múltjáért, kérjünk sok-sok áldást további papi munkájára, hogy az mindig a magyarság nagy ügyét szolgálhassa. Magyarország Nagyasszonyának és Flandria Nagyasszonyának oltalmába ajánljuk őt.

Persze még sok mást is mondott, de a megindultságtól nem is nagyon tudtam odafigyelni, s amikor megköszöntem szavait, utaltam arra, hogy a magyarság nagy jótevője ő. Már három évtizede fáradozik népünkért. Nemrégiben szívével nagyon megbetegedett, azt mondta az orvos, kisebb lett a szíve. De én azt mondom, most igazából nagy Arnold atyánk szíve, mely úgy kitágult, hogy az egész magyarságot szerető szívébe fogadta.

A szentmise után az apát úr vendégelt meg bennünket. Olyan jó volt együtt lenni a sok sasfiókéval, bár a szentmise alatt feltűnt nekem egy gyanús alak, aki egyre jegyzetelt. Később megtudtam, hogy apát urat felelősségre vonták, miért engedélyezte ezüstmisémet. Azt válaszolta, az én templomomban annak adok engedélyt misézni, akinek akarok.

Rövidesen kihallgatásra hívtak a kapitányságra. Megint a régi kérdések. Előhozakodtak minden régi ügyemmel. Majd a kapitány kijelentette:

– Nézze, Regőczy, itt tarthatnám, de nem tartóztatok le. Kítiltom Budapestről. Domony, Aszód, Máriabesnyő, de még Domonyvölgyben sem misézhet. Nem építkezhet, nem lehetnek sasfiókái! Mindennek vége! Továbbiakban, azt hiszem, tudja, hogy mihez tartsa magát! Végeztünk!

A gyönyörű szép ezüstmisés élmény után megint jött a zuhany. Amikor kiléptem a kapun, a nap már lebukóban, utolsó sugarai rám vetődtek. Úgy néz ki, én is lebuktam. Mihez kezdjek most? Hová, merre menjek? Elindultam lassú léptekkel a Szent István bazilikába. Odaborultam Mária oltára elé, ahol Szent István király a koronát ajánlja a Szűzanyának. Én is ajánlottam magamat, a legutolsó sasikirály, keresztemet, töviskoszorúmat a Magyarok Nagyasszonyának.

Egyszerre olyan árva lettem. Kihez forduljak segítségért? Ha legalább egyházi részről támogatnának, de az én jó Pétery püspököm tavaly – 1967-ben – meghalt, számkivetésben, Hejcéen. Svoja, a székesfehérvári püspök, ki nagy barátunk volt, őt is hazaszólitotta az Úr. Mindszenty bíboros már több mint tíz éve az Amerikai Követség önkéntes foglya. Elhatároztam, hogy elmegyek Grösz kalocsai érsekhez, de még csak nem is fogadott. Titkárát küldte ki, aki tudtomra adta, hogy az érsek ilyen ügyben nem tud segíteni.

Már csak jó belgáim voltak. Összegyűjtöttem jegyzeteimet, s eljuttattam Arnold atyához. Kértem őt, hogyha érdemesnek találja, adassa ki ezen a címen: „Mi nem tudunk hallgatni”. Hátha okulására szolgál sokaknak, hátha írásaimon keresztül pár fiatal ismét megtalálja az utat, felfigyel Krisztus hívó szavára. Ha itthon félreállítottak, talán ott meghallják mondanivalóm.

A jó Arnold atya nagy megértéssel nyugtázta kérésemet. Megígérte, hogy sajtó alá rendezi ezen a címen: Wij kunnen niet zweigen: Mi nem hallgathatunk. 1969-ben meg is jelent a könyv.

Az öreg kocsmáros

Máriabesnyő és Aszód között kanyargott a festőién szép országút: erdők, tavak között, melyen annyit kerékpároztam. Az út Domonyvölgynél egy nagy kanyart ívelt az erdők felé. Ott húzódott meg az árnyas erdő tövében az öreg csárda; szinte hívogatott pihenőre.

Bográcsgulyás étvágygerjesztő illata párolgott a levegőben. Naponta négyszer-ötször is megtettem ezt a 16 kilométeres útszakaszt Aszód és Máriabesnyő között kerékpáron; télen dermesztő hidegben, hófúvásokkal küszködve, nyáron iszonyú hőségben, verejtékezve.

Az öreg kocsmárost gyakran láttam sűrőgni. Mindig messziről odaköszöntem neki.

– Adj’ Isten – volt a válasz mindig.

Egy szép őszi, lombhullásos napon behívott az öreg kocsmáros.

– Kerüljön már beljebb, tisztelendő atyám! – Annyiszor láttam reverendában elkarikázni. Tiszteljen már meg bennünket!

– Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!
 – Mindörökké! Ámen – válaszoltam. Most már kénytelen voltam betérni a csárdába. Egy kerek asztalra fehér abroszt terített.

– Julcsa! – kiáltott a felszolgálónak. – Hozz egy tál gulyást, de a sűrűjéből meríts! meg egy fehér cipót, egy icce kadarkát!

Hiába szabadkoztam, odaültetett az asztalhoz.

– Mindig fürta az oldalam – mondta őszes bajuszát megpederve –, miért kerékpározik annyit, naponta többször is. Úgy elsurran, mint egy vágató szarvas, innen az erdőből.

Míg az ízletes gulyást kanalaztam, elmondtam neki, hogy 12 árva leányom van Aszódon, Máriabesnyőn pedig 60 fiam. Az öreg kocsmáros nagy érdeklődéssel hallgatta elbeszélésemet a gyermekeimről.

– Hát még ilyen csodát se hallottam. Ezekben a nehéz időkben 72 gyermek?

– Hát még 1945-ben, Vácon 240 árva gyermekem volt. Az volt az igazi!

Az öreg kocsmáros egyre jobban csodálkozott.

– Hogy tudott ilyen sokról gondoskodni? – kérdezte kíváncsian.

– Nem én – mosolyogtam –, hanem a gondviselő Isten.

– Hát, tisztelendő atyám, nekem csak egy fiam volt, az is odaveszett a Don-kanyarnál.

Az öreg kocsmáros lehajtotta ősz fejét. Mikor felnézett, könny csillogott szemében.

– Akárhányszor csak erre jön, térjen be hozzám! Itt mindig várja terített asztal, jó bográcsgulyás, friss cipó meg egy icce bor a javából. Aztán, ha erre kirándul gyermekeivel, azokat is szívesen megvendéjelem, csak hozza el őket!

– Julcsa, gyere csak! Pakold be az összes pogácsát! Vigye el a gyerekeinek, ez olyan madárlátta pogácsa, az öreg Bagi-csárdából.

A kedves öreg kocsmáros vendégszeretetét nem nagyon tudtam igénybe venni, hiszen hamarosan feloszlatták árvaházaimat, börtönbe is kerültem. Egy rendelkezés eltiltott – püspököm aláírásával – az egész esperesi kerületből. Ez fájt a legjobban.

Pár év múlva kerültem csak vissza a jól ismert vidékre. Most nem száguldoztam kerékpárommal, mint vágató szarvas. Rózsafüzéremet mondtam, karikáztam lassan Besnyőről, Aszód felé. Domonyvölgynél eszembe jutott a jó öreg kocsmáros. Most lesz időm betérni hozzá, jól is fog esni egy tál jó forró bográcsgulyás.

Hideg őszi szél süvített, csak úgy hordta az aranysárga faleveleket. Meglepődve néztem szét az elágazásnál. Hogy megváltozott ez a vidék! Hol a nagy kanyar? Az országút egyenesen fut, dombnak fel. Ahogy jobban szétnézek, egyből megértettem. A nagy kanyart levágták, és lett egy új útszakasz. Ezen száguldottak az autók. A régi útkanyar teljesen elhagyatott, szinte belepte a gaz és a fű.

Rátérek a régi útra, rábukkanok a régi kocsmára. Olyan árván, olyan elhagyottan, szinte magába roskadva, mintha lakatlan lenne. Sehol egy kocsi, sehol egy lélek. Az ajtó is zárva. Bezörgetek.

– No, ki az? – hallom az ismerős hangot. Kitárul az ajtó. Ott áll az öreg kocsmáros, hosszú, ősz haját összehorzolja a szél.

– Tisztelendő atyám! – és a nyakamba borult. – Azt hittem, maga is hűtlen lett hozzám! Szinte felzokogott.

– Elhagyott az út, végem van! Ez az én halálom.

Az asztalhoz botorkált, szinte ráborult.

– Nem jön ide már senki, nincsenek már vendégeim.

Szemben ültem vele, vigasztaltam:

– Nekem meg nincsenek gyermekeim, elvitték őket, nekem is ez a vég, ez lesz a halálom.

Egymásra néztünk a jó öreg kocsmárossal. Néztem borostás, barázdás arcát. Tőle elvitték az utat, mely ezt a csárdát éllette, tőlem elvitték árva gyermekeimet, akik engem éltek. Néztük egymást szótlánul: egyet gondoltunk. Aztán szinte felugrott a jó kocsmáros:

– Hej, Julcsa! Terítsd meg az asztalt! Hozzál nekünk gulyást, két szál gyertyát, két icce bort az asztalra!

Hallom a csoszogó lépteket, de én csak a jó öreg kocsmárost figyelem, aki visszaroskad a székre. Siratja a múltat, a sok vidám vendéget, zeneszót, énekszót, csárdáját, mely most olyan, mint a siralomház. Én meg elhagyott árvaházaimra, sok vidám, kacagó, énekes sasfiókámra gondolok, az én szemeimbe is könnyek gyűlnek. Vajon melyik közülünk szájalomra méltóbb...

Szomorúan búcsúztunk el egymástól. Ott állt az üres csárdája ajtajában. Éreztem, tudtam, hogy nem találkozunk többé. A sárguló falevelek lassan hulltak alá, nekünk könnyeink peregtek. Vigasztalódnai szerettem volna az öreg vendéglősnél, de még jobban felszakadtak az emlékezés sebei.

Visszakanyarodtam a nagy útra, a máriabesnyői kegytemplom felé. Éreztem, tudtam, hogy ott nyerek vigaszt és erőt, a Szűzanya kegy oltára előtt.

VI. fejezet – A Kútvölgyi kápolna története napjainkig

A Kútvölgyi kápolna

Máriaremetén mint aranyeső hullottak rám a sárguló falevelek, amikor a régi kedves kis családi házba megérkeztem. Annyi emlék viharzott át rajtam! Mintha édesanyám állt volna a nagy hársfa tövében, mely a kapunk előtt hullatta leveleit. Elmerengve álltam meg, hiszen itt most nem vár senki, mint száműzött érkeztem. Amiket létesítettem, akár Vácott, Pesterzsébeten, Máriabesnyőn, Domonyban vagy Domonyvölgyben, s legutoljára Szalkszentmártonban, ott kellett hagynom a kedves, jó hívekkel, a drága gyermekekkel. Most mihez kezdjek? – merült fel bennem. Itt remetéskedjem? Megfordultam, és határozott léptekkel mentem a kegytemplomba. Itt vártam eligazításomat a tabernákulum előtt, ahol a Szűzanya kedves szobra mosolyogva nézett le rám. Megintcsak itt kötöttem ki, mint amikor Belgiumból hazajöttem, és drága édesanyám várt ölelő karokkal.

– Szűzanyám – fohászkodtam –, most Te vársz itt engem, hogy eligazítsd további sorsomat, melyet most is, mint mindig, kezeidbe helyezek. Tudom, és biztos vagyok benne, hogy Te majd elintézed, hogy az Úr Jézus munkába állítson engem, amikor itt mindenki félreállított.

A tabernákulum aranyos ajtaján vibrálva csillant meg az örökmécses fénye. Megnyugodtam. Éreztem, tudtam, az isteni Gondviselés megmutatja utamat. Ahogy mentem le a templom lépcsőjén, egy kedves ismerős, öreg néni megszólított:

– Regőczy atya, hogyhogy itt?

Csak most ismertem meg. Ő volt a máriabesnyői postáskisasszony.

– De jó, hogy találkoztunk. Most jövök kedves barátnőmtől. A Szabadsághegyen lakik. Elpanaszolta, hogy van ott egy régi Máriakápolna. Nincs papja, nincs gazdája. Valamikor ferences szerzetesek jártak oda misézni. Közelben nincs is templom. De jó lenne az öregeknek, ha újból lenne rendszeresen, de legalább vasárnap szentmise. Érdekes, én mindig azt gondoltam, de azt sem tudtam, hol keressem. Milyen jó, hogy a Szűzanya összehozott bennünket! Ráér az atya? Elkísérném! Nincs ám ide olyan messze! Jó fél óra alatt busszal ott is vagyunk.

Csodálkozva néztem az öreg kisasszony kipirult arcára, aki már szinte beleélte magát, hogy megoldódott a probléma. De engem is szíven ütött valami. Nemde ez a gondviselés? Egyre motoszkált a fejemben, hogyan is hívják ezt az öreg postáskisasszonyt.

– Ugye, Bencze kisasszony az ön neve?

Hangosan felkacagott:

– Dehogy Bencze! Benedek!

De én csak Benczénél maradtam. Igen, akár az öreg Bence, aki az öregedő Toldit hűségesen követi remeteségében. Együtt ássák a sírgödröt, hogy eltemessék majd magukat és a színes múltat. S jön a hírnök pihegve a királytól, hogy Toldi újra síkraszálljon, mert a haza becsületéről van szó.

Én is úgy jöttem ide Remetére, hogy visszavonulok, hiszen félreállítottak. Püspököm nyugdíjazni akart. Nem kaptam beosztást. Levitézlettem. De lám, a nagy Király újra hív. Egész felvillanyozott a gondolat, hogy tán lesz új terep, ahol tovább küzdhetek. Az öreg Bencze kisasszony fürgén szedte lábait, alig tudtam követni. Beszélt, beszélt, gesztikulálva.

– Emlékszem, atya, a besnyői postáról jól oda lehetett látni a nagyrétre. Mennyit futballozott azzal a sok gyerekekkel, télen, nyáron! Nem győztem csodálni! Azután, hogy onnan eljöttek,

feloszlatták az árvaházat, de megsirattam magukat! Most, hogy nyugdíjaztak, elhatároztam, hogy felkutatom. Meglátja, atya, én jó helyre vezetem.

A busszal felkanyarodtunk a János kórház mellett a Szabadság-hegy oldalán, majd nekivágtunk egy mezőn át a Galgóczi út sarkáig. Vad bozóttal benőtt kis térre értünk.

– Hát itt volnánk, atya – mondta Bencze kisasszony nagyot fújva, verejtékező homlokát törölgetve, összes hajtincseit hátrasimítva. Csodálkozva néztem körül. Két nagy gesztenyefa között sűrű bokrok között egy tákolmány. Kátránypapír, falemezek, bádog, téglátörmelék halmaza. Mint egy nagy fecskefészék egy kis kőépülethez tapasztva.

– Ez volna a kápolna? – kérdeztem.

– Hát persze, hogy ez! Helyben vagyunk – magyarázta Bencze kisasszony.

Szívfacsaró látvány volt a kis kőkápolna roskadozva, félrebillent tetővel. Az évszázadok zivatarától bemohosodva, alig állt a lábán.

– Úgy tudom, ez a kápolna több mint kétszáz éves. Azt is mondják, hogy sok zsidó itt lapult meg, mikor az üldözések voltak a német megszálláskor. Az a kút ott hátul, itatója volt a lovaknak. Ebbe zuhant bele egy kisgyerek. Amikor este a szülei kétségbeesve keresték, és megtalálták a kút mélyén, a gyerek lelkendezve mondta, hogy egy csodálatosan szép Asszonyosság palástjával tartotta fenn a víz színén. A jó szülők hálából emelték ezt a kis kápolnát a Szűzanya tiszteletére. Ezt a völgyet Kútvölgynek hívták, mert itt volt Mátyás király híres kútja, mely az egész budai várat vízzel látta el.

Innen a név: Kútvölgyi kápolna.

A kút be volt fedve. Már régóta nem használták. De valami titokzatos morajlást hallottam a föld alól.

– Forrás van itt? – kérdeztem csodálkozva.

– Nem – felelte a kisasszony –, feljebb van a forrás, de itt folyik el a föld alatt.

Hallgatóztam... A mélységből feltörő forrásvíz csobogása mintha csilingelte volna felém: Isten hozott! Isten hozott! A Kútvölgyi Madonna várt már téged. Úgy éreztem, révben vagyok újra. Ez a talpalatnyi föld elég nekem, hogy újra nekilendüljek. Valami szépet, kedveset a Szűzanyának ajándékozni.

Bencze kisasszony már türelmetlenül topogott.

– Menjünk a barátnőmhez, aki annyira a szívemre kötötte, hogy szerezzek egy papot. Jaj, de fog örülni! Nem messze a kápolnától egy vadrózsával és zöld borostyánnal befuttatott házikóban találtunk rá a kisasszony barátnőjére. Teát szürcsölgetett, régi bútorokkal túlszűfolt szobácskájában. Mikor Bencze kisasszony bemutatott, hogy itt hozom azt az atyát, aki vállalja a Kútvölgyi kápolnát, majdhogy a nyakamba nem borult. Rögtön teáscsészéket szedett elő. Sürgött-forgott, kalácsot, lekvárt, befőttet tett az asztalra. Közben állandóan szóval tartott bennünket.

– Jaj, lesz itt öröm, ha elmondom a Rózsi néninek meg a Lajos bácsinak, hogy lesz újra szentmisénk! Milyen boldogok lesznek, hiszen olyan sok itt az öreg nyugdíjas.

De ki törődik velük?

– Ez nem is olyan egyszerű! – vágtam közbe. – Ki itt a plébános? Hova tartozik ez a kápolna?

– Hát a plébános most egyedül küszködik. Úgy tudom, hogy ez a kápolna nem is az egyházhoz tartozik, hanem magántulajdon.

– Ez lehet, hogy jó – válaszoltam –, de az is lehet, hogy rossz. Mindennek utána kell nézni.

A két öreg kisasszony egyre kínálgatott, de én most már rövidre fogtam a dolgot. Elköszöntem tőlük azzal, hogy rögtön a plébánoshoz indulok.

Hatalmas fák tövében húzódott meg az öreg plébánialak. Mikor becsöngettem, egy pirospozsgás, kövérek atya nyitott ajtót.

– A plébános urat keresem,

– Én vagyok – mutatkozott be.

Bevezetett az irodájába, s én rögtön a tárgyra tértem.

– A Kút völgyi kápolnáról szeretnék többet tudni, miután katolikus lelkész vagyok, akinek nincs jelenleg beosztása.

– Akkor a jó Isten küldte önt – mondta. – Legalább egy fél éve egyedül vagyok, nem kapok káplánt, s jó lenne egy kisegítő. Főzők egy feketét.

Rövidesen meg is egyeztünk, bár én egész más ügyben jöttem, de ez jó volt így, mert egyből bizalmába férkőztem. Mintha egészen megfiatalodtam volna, úgy szaladtam vissza a két öreg kisasszonyhoz.

– A plébános atyát megnyertem az ügynek! – Ezzel léptem be a két kisasszonyhoz. – Legalábbis nem ellenzi.

Rögtön kitergettem a kápolnáról kapott iratokat, és közösen átnéztünk mindent, így tudtam meg, hogy az idestova kétszázhuszonöt éves kápolna jelenlegi tulajdonosa Pesten lakik, egy jogtanácsos. Még aznap felkerestem az örököst, aki szívesen fogadott. Kifejtette, hogy nagy gond neki ez a kápolna, mert ő nem tudja rendbehozni. Fél, hogy előbb-utóbb lebontják. Sajnálná, hiszen sok régi családi emlék is fűződik hozzá. Előadtam tervemet.

– Szeretném a kis kápolnát rendbehozni. Újra felvirágoztatni a kegyhelyet. A környékeliek szívesen segítenének. Igénylik is, hogy újra legyen szentmise.

Láttam, hogy a jogtanácsosnak tetszik is, meg nem is a tervem. Erre tettem egy merész ajánlatot.

– Mi lenne, ha megvenném, így jogtanácsos úrnak nem lenne rá gondja. Én meg mint tulajdonos, szabad kezet kapnék.

A jogtanácsos hosszan elgondolkodott.

– Ezt még meg kellene tárgyalni az erdélyi rokonokkal.

A jogtanácsos felesége, aki eddig szótlanul ült, legyintett:

– Ugyan, azok a távoli rokonok... Minek húzzuk ezt az ügyet? A kápolna mindig csak gond volt nekünk.

– Igazad van – mondta a férje. – Egyezzünk meg a vételárban!

Magam is csodálkoztam, hogy milyen minimális összeget mondtak: ötezer forintot. A jogi dolgok lebonyolítását megbeszéltük. Hazafelé igyekezve még betértem a Domonkos templomba, ahol valamikor elsőáldozó voltam. Most a Kút völgyi kápolna boldog tulajdonosa vagyok. Szívem tele volt hálával, köszönettel. Csodálatosak a gondviselés útjai. Lám, egy nap leforgása alatt mennyi minden történt. Már volt helyem mint kisegítő a Szabadság-hegyi templomban és egy kis kápolnám, fent a budai hegyek között. Mindez új életkedvet és lendületet adott további működésemhez. Úgy nézett ki, hogy mint egy remete, visszavonulok, de a gondviselés még egy nap szabadságot sem engedélyezett. Egyszerre annyi elfoglaltságom lett. Kora hajnaltól késő estig bejártam a kis kápolna környékét, felkerestem a családokat. Többen is ajánlkoztak, s máris megkezdtek a kis kápolna rendbehozását.

Assisi Szent Ferencet a romba dőlt kis kápolna előtt szólította meg az Úr a rozsdás fészületről: „Ferenc, nézheted-e, hogy az én kápolnám ilyen állapotban van?” Én sem nézhettem tétlenül. Azonnal hozzáfogtam a nagy takarításhoz. A denevéreket kikergettem, az egereknek is kiadtam az útját. Egy idősebb asztalos bácsival a félrebillent fészerszerű toldalékot helyreigazítottuk. Három lócát helyeztünk el benne. Egy kis asztal helyettesítette az oltárt, mert giccses kis gipszszobrokon meg szentképeken kívül semmi nem volt a kápolnában. Hiszen szabadon ki-be járhatott akárki, mert zárható ajtaja nem volt. Vasárnapra meghirdettem az első szentmisét. Magam is meglepődtem, hogy milyen szép számmal jöttek a környékbeli hívek, javarészt idősebbek. Kértem a jó híveket, hogy fogjunk össze, hogy minél előbb megindulhasson a hitélet, hogy mindennap legyen itt szentmise, és az Oltáriszentséget is itt őrizhessük. Egy idősebb, jó megjelenésű, ősz hajú bácsi bemutatkozott, mint a helyi tanács testületének képviselő tagja, s mindenben segítséget ígért. Éltem is a lehetőséggel. Aláírásokat gyűjtöttünk azzal a kérelemmel, hogy templom nincs a közelben, az idősebb hívek igénylik,

hogy legyen szentmiséjük. A tanácstól engedélyt kértünk a kápolna kibővítésére. A kedves tanácsstag rövidesen hozta is, melyhez még a Műemléki Felügyelőség is hozzájárult, hogy a régi dűledező tákolmányt újjá lehet építeni. Minden időmet, ambíciót a kis kápolna helyrehozatalára fordítottam. A főtí székesegyház pincéjében felfedeztem az irgalmas nővérek kápolnájának gyönyörű fafaragásos oltárát. Ezt sikerült megszereznem, s a kis kőkápolna belseje máris csodálatosan átalakult. A villanyt bevezettük, az örökmécses fényecskéje kigyulladt. Most már pislogó fénye jelezte, hogy itt dobog a nagy Király Szíve. 1944-ben megindult egy mozgalom, hogy a Szabadság-hegyen engesztelő kápolnát építsenek a két legszentebb Szív tiszteletére. A háború zivatara ezt a tervet megghiúsította. Erre most, 25 év múltán a Gondviselés adott lehetőséget. Elhatároztam, hogy itt, ebben a kis kápolnában engeszteljük a két legszentebb Szívet mindennap szentmisével, szentségi litániával, és rózsafüzér-ájtatossággal. Hiszen 250 évvel ezelőtt mentette ki csodálatos módon a Boldogságos Szűz a mély kútból azt a fuldokló gyermeket. A kis engesztelő kápolnának ez legyen a fő célkitűzése: esdeni Jézus Szíve irgalmát, hogy a Szűzanya Szeplőtelen Szívén keresztül mentse meg a magyar ifjúságot.

Nem győztem épülni a hívek lelkesedésén, ahogy szívvel-lélekkel befogtak ebbe a magasztos célkitűzésbe, ahogy munkájukkal, anyagi áldozatukkal és sok-sok imádsággal velem együttműködtek. A nagyjából rendbehozott kápolna rövidesen kicsinek bizonyult a jó hívek befogadására.

Beatrix

A máriaremetei park hatalmas fáiról süppedő szőnyeget terítettek az aransárga levelek. Egyik este lassan ballagtam a rózsafüzért imádkozva ezen a szőnyegen. Már messziről láttam, hogy egy idegen kocsi áll otthonom előtt. A rendszám piros betűi elárulták, hogy belga kocsi lehet. Három nőalak közeledett felém. Egy fiatalabb, harminc év körüli, egy idősebb, őszes hajú, belékarolva egy magas, nyúlánk leánya. Flamandul szólítottak meg:

– Stefánt keressük.

Bemutatkozva felderült az arcuk, hogy így összefutottunk. A fiatalabb leány, Beatrix nyújtotta felém a kezét, s mosolyogva hozzáfűzte hibátlan magyarsággal:

– Flandriából hoztam üzenetet Arnold atyától.

Jólesett róla hallanom. Az idősebb hölgy mint Tante mutatkozott be. A magasabb hölgy pedig az ő kísérlője. Közben bekalauzoltam házukba, asztalhoz ültetve, vacsorára hívtam meg őket. Kedvesen el is fogadták. Flamandul folyt a társalgás. Megtudtam, hogy van itt egy magyar társuk, aki jelenleg ápolónő, hozzá jöttek látogatóba. Elhatározták, hogy engem is felkeresnek, kívánságára. Kíváncsiak voltak rám egyébként is, mert flamandul megjelent könyveimet olvasták. Vacsora közben megtudtam tőlük, hogy XII. Pius pápa elgondolása alapján létesült közösség tagjai ők, akik Belgiumban és sok más országban is intenzíven dolgoznak az Egyház szent ügyéért. Leginkább Beatrix vitte a szót. Mosolyogva mesélte, hogy ő 14 éves korában olvasta a könyvemet, mely annyira megtetszett neki, hogy az egészet lemásolta és elhatározta, hogy Krisztus ügyének szenteli életét. Magyarok iránti szimpátiából elkezdte nyelvünket tanulni. Meglepődtem, hogy már mennyit tud kedves hanghordozással kimondani. Hosszú barna haja, mely vállára omlott, emlékeztetett arra a festményre, mely Jeanne d'Arcot ábrázolta, melyet annyiszor láttam belga nevelőapám szobájában. Volt valami kedves, vonzó az egyéniségében, de ugyanakkor határozottság a fellépésében.

Nógrádverőcén élt a szeretetotthonban az a magyar nővér, aki hozzájuk tartozott. Azért küldték előre, hogy az itteni helyzetet felmérje, hogyan tudnák magukat a magyar egyház szolgálatában hasznosítani. Ajánlkoztam, hogy szívesen kalauzolom őket. Szállásuk volt már Budán. Megbeszéltük, hogy reggel a Kútvölgyi kápolnába jönnek szentmisére, s onnan megyünk Verőcére. Ott is voltak pontosan. A szegényes, egyszerű kápolna nagyon tetszett

nekik. A legelső, amit Beatrix örömmel felfedezett, Munkácsy Krisztus Pilátus előtt képe. A Moeder kedvesen mosolygott.

– Úgy érzem, hogy ügyünk itt jó talajra talált. Bárcsak ez a szegényes kápolna lehetne kiindulópontja Krisztus Király ügyének.

Csak három napig tartózkodtak Budapesten, de ez elegendő volt ahhoz, hogy megismerjem és megszeressem őket. Hiszen minket akartak segíteni. Új lelkeséget hozni, a szolgáló szeretetet diadalra vinni. Az utolsó este Beatrix tört magyarsággal mondott köszönetet a Moeder nevében az esti áldásért. Csodálkozva figyeltem fel.

– Mi mindent tudunk az atyáról – mondta most már flamandra fordítva a szót. – Azt is tudjuk, hogy amikor börtönben volt, minden este 9 órakor áldását küldte mindazoknak, akik hozzá tartoztak. Mi flamandok ezt szó szerint vettük. Elindítottunk egy mozgalmat, mely az egész világon elterjedt. A 9 órai esti áldás. Egy szép szöveget is írtunk hozzá, melyet mindenfelé terjesztettünk az esti áldással kapcsolatban.

A Moeder átadott nekem egy nyomtatott szöveget flamand, francia, német és angol nyelven. Szépen volt illusztrálva. Áldást osztó kéz a földgömb felett.

– Szeretném, ha magyarra is lefordítanák. Öszentségéhez, a pápához is eljuttattuk. Bíborosok, püspökök, papok kapcsolódtak az esti áldásba. Sok-sok család egybekapcsolódik ennek erejével. Az áldás nagy értéke így újra felszínre jutott. Ezért mi nagyon hálásak vagyunk az atyának. Börtönének, szenvedéseinek ez biztos gyümölcse.

Néztem ezt a kedves idős hölgyet. Szemei oly mélyek, oly tiszták voltak, annyi szeretetet sugároztak. Beatrix lesz a magyar ügy képviselője – mondta határozottan. – Amikor csak szükség lesz rá, el fogom őt küldeni, hogy legyen az atya segítségére.

Arnold atya

Távozóban Beatrix és Moeder még egy üzenetet adtak át Arnold atyától, aki nemrégiben járt náluk, és a legújabb könyvemből több példányt nekik ajándékozott. Emlékezetembe idézték, hogy milyen igazi nagy magyarbarát ez a kedves atya, aki megtanította őket a magyar himnusz éneklésére is.

– Hogy Flandriában ön olyan népszerű, és hogy a sasfiókákat úgy szeretik és pártfogolják, ez Arnold atyának köszönhető.

Jólesett ezt hallani. Arra a kedves, fiatal szeminaristára emlékeztem újra, aki a belga kanonok úrral jött kétszer is Magyarországra, amikor én még kis ministráns voltam az erzsébetvárosi templomban. Azóta is figyelemmel kísérte sorsomat, s mikor Belgiumban megtudta, hogy Flandriába érkeztem, rögtön meglátogatott. Jó barátok lettünk. Mindenben segített. Ő adatta ki írásaimat. Ő bátorított, hogy írjam meg kalandos történetemet: „Ha Flandria visszahív”. A nehéz, háborús idők közepette elsőként sietett segítségemre árvaházam létesítésében, majd felhívással fordult egész Flandriához, hogy az árva gyermekeket felkarolják. Minden évben kiadott egy körlevelet, hogy tudassa helyzetünket. Évenként eljött meglátogatni a sasfiókák otthonát. Mennyi adomány, hány millió frank folyt át kezein megsegítésünkre, azt csak a jó Isten tudja. Minden erejét latba vetette, hogy segítsen és bátorítson papi és jó baráti szívének egész szeretetével. Utolsó üzenetét Beatrix és a Moeder hozták, mert alighogy eltávoztak, jött a lesújtó hír: Arnold atya váratlanul meghalt. Később részletesen beszámoltak temetéséről. Őt mint a vakok nagy apostolát és a sasfiókák pártfogóját tartották nyilván. Összesereglettek Belgiumból a vakok és a magyarok. Hatalmas koszorú piros-fehér tulipánokkal zöld fenyőbe vonva. Nemzeti színünk szalagján ezen fölírással: „Örök hálával Stefán és a sasfiókák.” De sokan megkönnyezték, de én tán még jobban, aki nem lehettem ott a temetésén. Mi lesz most, ki fogja pártfogolni ügyünket ott messze Flandriában? Napokon át foglalkoztatott ez a kérdés, de rövidesen jött a megoldás, Arnold atya végrendelete, melyben minden értékét, még autóját is rám hagyta. Egyben megbízta kedves barátját és paptestvérét, Franse-t, hogy

vállalja a sasfőkékat megsegítő egyesület vezetését. Ő azt elfogadta, és az egyesület is jóváhagyta. Én is örömmel beleegyeztem, hisz ez volt a legjobb megoldás.

Franse atya

Ízig-vérig flamand pap, aki kezdettől fogva szimpatizált velem és a sasfőkékkal. Arnold atyának nagyon jó barátja volt. Együtt rendezték sajtó alá utolsó könyvem: „Mi nem hallgathatunk”. Többször is volt Magyarországon. Flandria legnagyobb gimnáziumát ő építtette fel. Egész életét az ifjúság nevelésének szentelte. Mindig diákokkal jött Magyarországra. Egy alkalommal három autóval, tizennégy diákkal érkezett. Ugyanazon az útvonalon, amelyet én gyalog tettem meg. Mi Máriaremetén az utolsó sasfőkéak csoportjával nagy munkában voltunk. Bővítettük a remetei házat. Ők azonnal beálltak a sorba, s adogatták a téglákat, készítették a betont, cipelték a malteros vödröket. Két hét alatt el is készült az új rész. Addig még csak városnézésre sem mentek. Mennyi lelkesedés és segítőkészség volt ebben az atyában! Arnold atyának minden vonatkozásban utódja lett. Magyarul is tanult. Esténként együtt énekelgettünk, hol flamandul, hol magyarul. Minden érdekelt, a magyar sors, a magyar történelem, művészet és irodalom, de legfőképp a magyar nép adottságai. Hazatérve a sajtóban mindig hosszasan beszámolt itt szerzett tapasztalatairól. Fáradtságot nem kímélve minden szabad idejét szinte nekünk szentelte. Mindezt olyan természetességgel, szerényen, minden köszönetet elhárítva, szinte kötelességszerűen. Valahányszor hálámat, köszönetemet kifejezésre juttattam, mindig tiltakozott:

– Stefán, Flandria ezzel tartozik neked, meg az egész magyarságnak. Keleten ti álltatok helyt, mi Nyugaton véreztünk a kereszténységért... Ez a két kis népet igazi barátokká forrasztotta össze.

A kút mélyén

Máriaremetén már csak két sasfőkéám volt: Jánoska és Pityu. Ők voltak az utolsók. Mindkettőt még Máriabesnyőről hoztam magammal, hatvanból maradtak. Hűségesen jártak mindennap a máriaremetei kegytemplomba ministrálni, ahol én is rendszeresen mint kisegítő miséztem. A közeli általános iskolába jártak. Mint két testvér, mint két jó barát, jól megértették egymást. A Kút völgyi kápolna felújításánál is sokat segítettek, ahol jól jött minden segítő kéz.

A kápolna kibővítéséhez szükséges összes faanyagot beszereztem. Úgy terveztem, hogy szeptember elején, még az őszi esőzések előtt tető alá hozzuk az új részt.

Egyik este, mikor éhesen és fáradtan asztalhoz ültünk, feltálaták a párolgó vacsorát. Egyszer csak egy belga kocsi állt meg az otthonunk előtt. Egy ismerős flamand seminarista két barátjával érkezett váratlanul. Nagy örömmel fogadtuk őket. Rögtön asztalhoz is ültek. Vidáman falatoztak. Előkerültek a régi sasiénekek és flamand nóták. Hangulatos volt az este. Nagy volt az öröme a két gyereknek, mikor a telt bőröndöket becipelték mindenféle ajándékokkal. Úgy tervezték, hogy egy hétig maradnak nálunk. Megnézik Budapestet, Vácot, Révfülöpöt, mindent, ami a sasfőkékkal kapcsolatos. Könyveimet olvasták, s most mindennek a helyszínen akarnak utánanézni. Az egyik szobát rendelkezésükre bocsátottuk. Bizony jó késő éjszaka volt már, amikor nyugovóra tértünk.

A ház csendjét autózúgás rázta fel. Mikor az ablakhoz ugrottam, két nagy autó reflektora irányult házunkra. Elsápadtam. Ez csak a rendőrség lehet. Már láttam is a sötét árnyak közeledtét. Dörömböltek az ajtón:

– Rendőrség, kinyitni!

Gyorsan az ajtóhoz siettem, szélesre tártam. Öt-hat civil ruhás ember nyomult be az előszobába. Ahogy a villanyt felkapcsoltam, hunyorogva álltak, szinte zavartan. Vezetőjük azonban előrelépett:

– Regőczyt keressük.

– Itt vagyok – álltam elé.

Egy fehér cédulát lobogtatott meg előttem.

– Elfogatási parancs, házkutatási engedély.

Ismertem a szöveget, elégszer volt részem benne.

– Kik tartózkodnak az épületben? – kérdezte mogorván, míg a cédulát gondosan összehajtva zsebre tette.

– Jelenleg két kis árva fiú, Jánoska és Pityu, a háztartást vezető nő, három belga vendég és én.

– Milyen belgák? – hökkent meg a felügyelő.

– Ma este jöttek Flandriából, egy hétig lesznek a vendégeim. A detektívek összenéztek. Erre nem számítottak.

– Három kispap, akik ismerkedni akarnak Magyarországgal és az itteni helyzettel – magyaráztam.

A detektívek összedugták a fejüket.

– Hol vannak azok a belgák? – kérdezte idegesen az egyik.

De a zajra az egyik már meg is jelent az ajtóban, s csodálkozva kérdezte:

– Mit jelentsen ez?

– Tolmácsolja nekik – mondta a felügyelő –, mutassák meg az irataikat.

A másik két kispap is előkerült. Pár szóval magyaráztam nekik a helyzet komolyságát, s hogy nyugodjanak meg, nekik nem lehet semmi bajuk. A felügyelő átböngészte útleveleiket, s tanácstalanul nézett körbe.

– Önök egyelőre maradjanak itt az előszobában – mondta –, amíg a házkutatás tart, aztán majd meglátjuk.

Először a fiúk szobájába léptünk be. Amikor a villanyt felkattintottam, munkatársnőm is megjelent az ajtóban. Sápadtan, ijedten a gyerekekhez sietett, de az egyik detektív odaszólt:

– Hagyja őket aludni!

Most az én szobámba kalauzoltam őket. Ügyesen böngészték át az íróasztalomat. Nagy gyakorlattal rendelkeztek, de legjobb igyekezetükkel sem értek célt. Csalódottan jelentették a felügyelőnek, hogy semmi érdemlegest nem találtak. Most Jolán szobájára került sor, de azzal hamarosan végeztek. A vezetőjük dühösen mordult rám:

– Hol van az a könyv, amelyet ön flamandul írt, s nemrégén Belgiumban megjelent?

Most már tudtam, honnan fúj a szél. Eszembe jutott, hogy valaki nemrégén jóakarátúan figyelmeztetett, hogy könyvem a rendőrség birtokában van.

– Nekünk tárgyi bizonyítékokra van szükségünk – mondta az egyik detektív. – Adja elő a könyvét.

– Ezt a legjobb akarattal sem tehetem. A könyv Belgiumban jelent meg. Nekem egyetlen példányom sincs.

– No, ez majd elvállik – morogta a felügyelő. – Ön most velünk jön, le van tartóztatva.

Közben a szokatlan zajra Jánoska és Pityuka is megjelentek hálóingben, amikor az egyik detektív éppen megbilincselte. Sírva rohantak hozzám, belém csimpaszkodtak.

– Nincs semmi baj – simogattam bilincselte kezeimmel őket. – Meglátjátok, holnap visszajövök.

Nagyon bizonytalanul csengett a hangom. Hiszen tudtam, hogy ilyen helyzetből nincs hamar kiút. A kispapokat és a kismamát egy-két szóval megnyugtattam. Fájó szívvel indultam a sötét éjszakába, de a Stabat Mater szobrát – aki a két fenyőfa közül szomorúan nézett rám – még megcsókoltam. Hallottam a felügyelő szigorú hangját:

– A házat egyelőre senki nem hagyhatja el! Egyik emberem itt marad őrségben.

Aztán hozzám intézte szavait:

– Mondja meg a belgáknak, további intézkedésig maradjanak az épületben.

Láttam vendégeim arcán a megrökönyödést. Betuszkoltak két detektív közé a gépkocsiba. Nekem csak az járt az eszemben, hogy tegnap szeptember 8-a volt, az én kis hegyi kápolnám, Kútvölgyi Boldogasszony első búcsúja. Ott a sok építőanyag, ma kezdtük volna a munkálatokat. De már hajnalodott, s kútba esett minden. Összeviessza kanyargott a két gépkocsi, amikor egy ismeretlen, sötét épület előtt álltunk meg. A vaskapu megnyílt előttünk. Begördültünk az egyik budapesti fegyház udvarába. A detektívek átadtak két morc börtönőrnek, akik tetőtől talpig megmotoztak. Irataimat, pénzemet, órámat elvették, de még a rózsafüzéremet sem hagyták nálam. Egy üres cellába löktek. Az ajtó rám csapódott, újra fogoly lettem.

Szűk cellám szemközti falára körömmel egy nagy keresztet karcoltam. Azután eléborultam szívem, lelkem minden fájdalmával. Nagy hittel és élő bizalommal fohászkodtam a Szűzanyához: Kútvölgyi boldogasszony, Te egyszer ott a Szabadság-hegyen egy kisfiút, aki egy mély kútba zuhant, csodálatosan kimentettél. Most én is, itt a cella fenekén mély kútba zuhantam. Innen nincs kiút, nincs menekülés, de Te kiemelhetsz. Szabadíts ki engem, hogy a kis kápolnát felépíthessem! Majd a De profundist kezdtem imádkozni: A mélységből kiáltok Hozzád, Uram, hallgasd meg szavamat...

Kútvölgyi Boldogasszony csodája

Az Úr meghallgatta kiáltásomat a kút mélységéből, a tömlőc fenekéről. Talán a Boldogasszony eszközölte? Biztosan a Kútvölgyi Boldogasszony csodája ez!

Körülnéztem. A börtön négy falát erősen világította meg egy reflektor fénye. Mennyi sok bejegyzés, kétségbeesett rabok telekarcolták a falakat. Ha ezek a falak tudnának beszélni! Lassan körbejártam, elkezdtem a keresztutat. Minden állomásnál egy kis keresztet rajzoltam a falra. Jézus Pilátus előtt. A megkötözött kezű Jézus. Munkácsy Krisztusa jutott eszembe, mely a kis Kútvölgyi kápolna egyetlen díszé. Vádolták, Ő hallgatott. „Én nem hallgathatok” – hiszen ez volt a könyvem címe, amiért most börtönbe kerültem. Melyik börtönben is vagyok? Ismeretlen hely. Voltam már az Andrássy út pincéjében, a Markóban, a Fő utcában és a gyűjtőben. Mi lesz a folytatás? De te, ártatlan Jézusom, hallgattál, mikor vádoltak. Adj erőt, hogy csak a Te ügyedért és az igazságért tudjak síkraszállni.

Már hajnalodott. Behallatszott az utca lármája, amikor befejeztem a keresztutat. Most a rózsafüzért kezdtem, de csak az ujjaimon, mert rózsafüzéremet elvették. De mennyi megnyugvás, mennyi vigasz a rózsafüzér titkaiban. Most kellene Máriaremetén a szentmisét bemutatnom... rémlett fel bennem. Jaj, a szentmisém! Hát nem lesz ma? Ez volt, amit legjobban fájaltam. Idegességemben zsebre dugtam a kezemet. Megmarkoltam egy fogkefét, egy tubus fogkrémmel, s egy nejlonzacskóban egy falatka kenyérral. Nagy izgalomban el is felejtettem, hogy letartóztatásomkor megengedték, hogy a mosdóba menjek tisztasági szerekért. Csak ezt a kis zacskót dugtam zsebembe. Ez mindig kéznél volt. A fogkrémtubusban pici kis üvegben pár csepp bor. Hogy áldottam ebben a pillanatban ezt a felkészültségemet, hiszen mindig számolhattam azzal, hogy elhurcolnak. Szinte felujjongott a szívem, hogy mégis lesz szentmise. Zörögtem az ajtón, s az álmos képű őr kinyitotta a reteszt.

– Egy kis vizet kérek a tisztálkodáshoz – szóltam ki az ablakon.

– Várja meg a sorát – mondta dühösen. De nem sokáig kellett várnom. Kinyílt az ajtó, egy vízzel teli alumínium mosdótálat helyeztek a cella küszöbére. Most már megvolt minden kellék, bor és víz is a szentmiséhez. A mise szövegét kívülről tudtam. A De Beata misét kezdtem a Szűzanyáról, a sarokba húzódva. Feszült izgalommal, nehogy megzavarjanak. A tenyerem volt a paténa, amire a kis darab kenyeret helyeztem. A kis üvegbe egy csepp vizet cseppentettem. Bedugtam a belső zsebembe, pont a szívem fölé, mert az ablakot kinyitották. Mégis milyen boldogság és erő forrása lett ez a csendes szentmise. Könnybe lábadt a szemem, mikor az átváltoztatás szavait kimondtam. Lám, a börtön vastag falai, a kemény, vas zárkaajtó lakatjai nem tudták visszatartani a nagy szenvedőt, Krisztust, akinek keresztáldozata ott, szívem felett

elevenedett meg. Oltár lett a szívem, a keresztről lehajolt hozzám Krisztus maga, hogy átöleljen, hogy bátorítson, hogy szeretetéről biztosítson. „Nem vagy egyedül a börtön mélyén. Tied vagyok, Én, az örök Főpap, és az Áldozat.”

Alighogy befejeztem hálaadásomat, nagy csörgés közepette egy csajka feketekávét – persze cikóriából – nyújtottak be, egy darab barna kenyérrel. Jólesett ez a meleg lötyty. Már nyolc óra felé járhatott az idő, amikor jöttek értem, s egy alagsorba vittek fényképezni, majd ujjaimat egy tintás párnára nyomták, fehér papírra ujjlenyomatot vettek. Fájdó érzés – hányszor tették ezt már velem. Ez volt a biztos jel, hogy itt tartanak. Minden remény szabadulásomra ezzel megszűnt, de én a reménytelenség ellenére is reménykedtem. A Szűzanya nem fog itt hagyni a kút mélyén. Tegnap volt a kis kápolnám első búcsúja: Kisboldogasszony, a Szűzanya születésének napja. A cellába visszakerülve egyre csak a rózsafüzért imádkoztam. Tíz óra tájban bekiáltottak:

– Regőczy! Kihallgatásra!

Zegzugos folyosókon egy irodahelyiségbe vezettek. Egy szúrós szemű őrnagy ült az asztalnál. Mellette az a detektív állt, aki letartóztatott. Egy szemüveges gépirónő hajolt az írógép fölé, fehér lapokat fűzve.

– Regőczy – kezdte az őrnagy –, ön le van tartóztatva, minden szavára ügyeljen! Mindent lejegyzünk, itt nincs mellébeszélés. Ön írta ezt a könyvet, „Mi nem hallgathatunk”, ami Belgiumban megjelent a múlt évben?

Felemelte az íróasztalról a vaskos, flamand nyelven írt könyvet. Farkasszemet nézett velem.

– Ott van a nevem – válaszoltam. – A fényképem is az első oldalon.

– Tehát beismeri? – kérdezte diadalmasan. – Akkor azt is el kell ismernie, hogy ezzel bűnt követett el.

– Ezt nem ismerem el. A könyvet nem magyaroknak, hanem belgáknak írtam. Abban, amit megfogalmaztam, semmi nincs a népidemokrácia ellen.

Most hosszú fejtegetések következtek. Különböző keresztkérdések. Gyorsan teltek a fehér lapok. Minden oldal után alá kellett írni a négy példányt. Még ebédszünetet sem tartottunk. Végre az őrnagy kijelentette:

– Ez már elég! Majd folytatjuk. Mi ráérünk. Lesznek tanúkihallgatások. Innen nem szabadul.

A telefon felberregett.

– Vezessék vissza Regőczyt a cellába!

De valami váratlan fordulat történhetett, visszaparancsoltak az ajtóból, az őrnagy idegesen letette a telefonkagylót.

– Várjon!

Az ajtón sietve betoppant egy magasabb rangú rendőrtisztviselő, mindenki felugorva köszöntötte. A magas, sovány, ősz hajú, magas beosztású – talán parancsnok végigmért. Személyi igazolványomat a kezembe nyomta.

– Regőczy, távozhat! Szabadlábban védekezhetsz, de a várost nem hagyhatja el. Amikor értesítjük, kihallgatásra jelentkezik.

Mindenki elképedt. Bennem felujjongott a Szűzanya hálahimnusza, a Magnificat! Magasztalja az én lelkem az Urat, örüljön és ujjongjon teremő Istenében, mert csodás dolgot művelt velem az Úr! Legyen áldott az Ő szent neve!

Értéktárgyaimat visszakaptam. Magam sem tudom, hogyan keveredtem ki az utcára, csak siettem, rohantam a Kútvölgyi kápolna felé. Milyen nagy volt a meglepetésem, amikor a kis kápolna közelébe értem, s mint egy forrás csobogása hallatszott felém a hívek rózsafüzér-imádsága. Zsúfolásig megtelt a kis szentély, s mikor beléptem, a jó hívek nem akartak hinni a szemüknek, öleltek, csókoltak. Könnyezve mondták:

– Atyáért imádkoztunk! Kútvölgyi Boldogasszony csodája visszahozta közénk!

Hálatal szívvvel fejeztük be a rózsafüzért. A jó hívekért, akik szabadulásomért imádkoztak, ajánlottam fel a szentmisét. Már sötétedett, amikor Máriaremetére érkeztem. A három belga szeminarista kint sétált a kertben. Nagy volt a meglepetés. Hangos örömujjongással fogadtak.

Pityu és Jánoska is kirohantak. Boldogan öleltem magamhoz a két kis legényt, és besiettünk a házba. Munkatársnőm éppen tálalni készült. Csörömpölve ejtette ki kezéből az evőeszközöket.

– Atya, itt?! – csak ennyit tudott hebegni.

Se vége, se hossza nem volt a magyarázkodásnak. Ilyen váratlan fordulatra senki nem számított. Elmondták, hogy ők háziőrizetben voltak. Egy detektív felügyelete alatt, aki alig két órája ment el. Minden utasítás nélkül itthagytott bennünket. Mindannyiunk számára megkönnyebbülést jelentett.

Épül a kápolna

Nekem most fő gondom a kápolna építése volt. Másnap reggel az iparosokkal, a segítőkész szeminaristákkal és egy-két önkéntes idősebb hívővel hozzá is fogtunk a régi sufniszerű tákolmány lebontásához, ami csak egy fél napot vett igénybe. Már is kezdtük az új rész alapozását. Fáradtan érkezünk Máriaremetére, ahol várt egy rendőrségi behívó: Másnap 9 órára kihallgatáson jelentkezzen!

Nem kis szívszorongással indultam útra. Kihallgatóim ugyanazok voltak. Az őrnagy rögtön azzal kezdte:

- Hogy vannak a belga vendégei?
- Most már nagyon jól – feleltem. – Egészen megnyugodtak, mire hazaérkeztem.
- Mondja meg nekik, érezzék jól magukat, és ne zavartassák programjukat.
- Tehát velük mehetek városnézésre és egy balatoni körútra?
- Meddig óhajtanak itt lenni?
- Úgy gondolom, még egy hétig.
- Helyes, azt ki lehet bírni. De most térjünk a tárgyra.

Beismeri, hogy flamand nyelven könyvet írt?

– Nem is egyet. A legelső 1939-ben, aztán 1941-ben, majd 1948-ban. Az utolsó könyvem tulajdonképpen összefoglalása könyveimnek, némi kiegészítéssel.

– Kik olvasták ezeket a könyveket?

– Csak belgák, természetesen.

– Magyarra nem lett fordítva? – kérdezte az őrnagy.

– Én ezt csak belgáknak szántam, árva gyermekeim megsegítésére.

– Ki látta ezt a könyvet Magyarországon? Olvasták-e itt mások is?

– Csak Tóth apátnak és egy csepeli plébános barátomnak mutattam meg. Azok tudnak némi flamandot, de egyiknek sem adtam oda, csak belelapoztak.

Az őrnagy most hosszan fejtegette, hogy én illegális sajtótevékenységet folytattam, amit a magyar törvény elítél, és ezért a bíróság előtt felelnem kell. Kisebb-nagyobb megszakításokkal egy óráig tartott a kihallgatás. Azzal bocsátott el, hogy hétfőn folytatjuk.

A belga szeminaristák már türelmetlenül vártak Remetén. Rövid tanácskozás után elhatároztuk a balatoni körutat. Már az első kanyarnál észrevettem, hogy egy fekete kocsi követ bennünket. Albert, aki a gépkocsit vezette, gyorsított. 120-140 kilométerrel robogtunk, de a nagy fekete kocsit nem tudtuk lerázni. Esteledett, mikor Révfülöpre értünk. Itt már ismertem a járást. Jobbra felkapaszkodtunk egy hegyi útra, megvárva a sűrű lombok alatt, míg a fekete kocsi elsuhant.

– Ma már nem bukkannak ránk – nyugtattam meg vendégeimet.

A kanyargós, szűk hegyi utakon megközelítettük a régi táborhelyünket Révfülöp tetején. Itt már biztonságban voltunk. Csodálatosan szép őszi este volt. A nap lebukóban, aranyos bíborral vont be az eget. Megnyugtató csend, a magány ott fenn a régi viskónál. Elkészítettük a tábori oltárt. Minden felszerelésünk megvolt. A három szeminarista megilletődve ministrált. Előttünk lent a hullámozó Balaton, mögöttünk a susogó erdő és fent pislogtak a csillagok.

Vacsora után még tábortűzet is gyújtottunk, hiszen olyan jól körül voltunk bástyázva erdőkkel, sziklákkal. Annyi sok szép élmény elevenedett fel előttem. Mikor még a tábortűznél minden este a sasfiókák dala szólt. Pattogott a tűz, lobogott a láng, és szívünk egygyéhangolódott a sok kedves dallal.

Másnap korán reggel a felkelő nap sugarai újra a tábori oltárnál találtak bennünket, hogy megerősödve az égi eledellel, folytassuk vándorutunkat. A nagy országútra érve ott lapult a fekete kocs az első kanyarnál. Már mint ismerősök integettünk a három bent lapuló detektívnek. Egyáltalán nem zavart ez a furcsa kíséret. Estére a Margitszigeten kötöttünk ki. A Nagyszállóban rendeltünk vacsorát. Nem lepődtünk meg, hogy a három detektív a szomszéd asztalhoz telepedett le.

A kis kirándulás után most már minden energiámat a kápolna építésébe fektettem. Nem tudtam, meddig lehetek szabadlábon, az idő sürgetett. A jó belga seminaristák is megértették ezt. Amíg csak nálunk voltak, dolgoztak.

A kihallgatások kétnaponként folytak. Hol rövidebb, hol hosszabb ideig.

Mikor a belgák elbúcsúztak, megígérték, hogy barátaimat értesítik, akik biztonnal mindent megmozgatnak, hogy segítségemre legyenek. Én inkább csak imát kértem, hiszen a gondviselés olyan csodálatos! Lehet, hogy ennek a három belga seminaristának köszönhettem, hogy letartóztatásom után szabadon engedtek.

Most már minden szabad időmet a kápolnánál töltöttem. Egy mérnök barátom vezette a munkát két ügyes ácsmesterrel, mert fából kellett az egész toldalékot felépíteni. Csak ehhez volt engedélyünk. Körülbelül 50 m²-nyi területet betonlapra felhúzni. A hívek közül is többen ajánlkoztak. Kivágták a bozótot. A terep teljesen megtisztult, csak a két nagy vadgesztenyefa állt hűségesen őrséget, hogy lombjukkal árnyékot nyújtsanak. Szeptember végére tető alá került a kis kápolna. Egészen jól festett a megújított rész. Most már a belső berendezésre kellett gondolnom, mert a régi kápolnának semmi felszerelése nem volt.

Ez is lassan megoldódott. Ebben Tóth apát úr is nagy segítségemre volt. Kemény festő barátom képei díszítették a belső falakat, míg a szentélybe az irgalmas nővérek főoltárát sikerült megkapnom Főtről. Nagyon szépen kialakult a kápolna külseje és belseje. Október 11-re a Boldogságos Szűzanya istenanyaságának ünnepére tűztük ki a kápolna felszentelését.

Zsúfolásig megtelt az épület. Ünnepeles főpapi díszben szentelte fel Tóth apát úr a kápolnát. Most már kigyulladt az örökmécses piros fényecskéje. Ott vibrált a tabernákulum előtt, hirdelve a szentségi Jézus jelenlétét a Kútvölgyi kápolna imádságra hangoló csendjében. Valóra vált a nagy álmom. Most már az öreg Simeonnal énekelhettem: „Bocsásd el, Uram, szolgádat békességben, mivel látták szemeim fényességedet.” Ragyogott, fénylett a Világ Világossága, hogy jelezze: „Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet.” Sokáig imádkoztam azon az estén a kápolna csendjében.

Másnap, amikor kihallgatásra jelentkeztem, ezzel fogadott az őrnagy:

– Úgy hallom, hogy kápolnát épített a Szabadsághegyen.

– Csak egy régi, több mint kétszáz éves kis kápolnát újíttam fel, amit már előzőleg elkezdtem.

– Legközelebb hozzon fényképet erről a felújításról és arról is, hogy vajon a Műemlék Bizottság beleegyezett-e.

– Meglesz! – feleltem megkönnyebbülten. Hiszen egészen mást vártam, s magam is csodálkoztam, hogy ezzel a kápolnaügy be is fejeződött. Hiszen egész építés közben mindig attól féltem, hogy leállítják ténykedésemet.

Megint csodát tett a Kútvölgyi Boldogasszony! Csak neki tudhatom be, hogy ilyen körülmények között a kápolnát felépíthettem, sőt rendeltetésének át is adhattam, hiszen ettől kezdve megindult a hitélet. Mindennap volt szentmise, rózsafüzér-ájtatosság, szentségi litánia. Egyre többen keresték fel a Kútvölgyi Boldogasszony kis kegyhelyét, mely Budapest engesztelő kápolnája lett. Nem győztem hálát adni a jószágos Istennek és a Kútvölgyi Boldogasszonynak,

hogy ennyi vihar és küzdelem közepette immár papi életem 25. esztendejében Magyarországon a hetedik helyen gyűjthattam meg az örökmécsest, azaz szerezhettem akár csak talpalatnyi helyet is a Szentségi Jézusnak. Hálatelt szívvel éreztem, hogy a Kútvölgyi kis kápolna megkoronázása eddigi papi életemnek.

Az ítélet

Decemberig húzódtak a kihallgatások, és több tanút is beidézték. A legutóbbi lelkigyakorlatos beszédeimet is ellenőrizték, de legjobb igyekezetükkel sem tudtak más terhelő bizonyítékot találni ellenem, mint könyvemet, melyet teljesen lefordítottak magyarra.

A tárgyalást 1971. február 11-re tűzték ki. Magam is csodálkoztam, hogy ennyire elhúzódik az ügyem. Utólag tudtam meg, hogy a belga nagykövet a Külügyminisztériummal tárgyalta felmentésem ügyében. Ilyen körülmények között az 1970-es karácsony nem volt az a békességes, szent este, melyet az angyalok meghirdettek a jóakarátú embereknek.

De mégis, váratlanul, meglepetésszerűen, karácsony előtti nap megérkezett Bécsből Beatrix. Két magyar társával együtt ők hoztak egy kis vidámságot a csendes máriaremete-i lakba. Kedvességükkel, gondtalan vidámságukkal elterelték a nyomasztó gondokat. A kis Kútvölgyi kápolnában volt az első karácsonyi szentmise, mely nagyon kicsinek bizonyult a jó hívők sokaságának. Igazi betlehemi hangulat fűzte össze szíveinket. A csillogó karácsonyfa mellett elmondtam a kenyérbéلبől készült karácsonyi kis Jézus történetét, mely nagyon is időszerű volt a mostani bizonytalan helyzetben, amikor újra a börtön sötét kapuja tátongott felém. Nem ringattam magamat illúziókba. A kihallgatások hangvételéből, az ellenem felsorakoztatott vádakból tudtam, hogy el fognak ítélni. Beatrix ugyan biztató üzenetet hozott, ígérték, hogy mindent megmozgatnak érdekemben, és hogy Flandria kiáll mellettem, sokat imádkoznak értem. Beatrix a belga követségen is tárgyalta, sőt az ügyészt is felkereste. Egyébként Beatrix most kapott új beosztást Luxemburg nagy fegyházában mint pszichológus, így nyílt lehetősége arra, hogy a törvényszéken érdemben tárgyalhatott. Mikor elbúcsúzott, azt az ígéretet tette, hogy a tárgyalásra is vissza fog jönni, hátha tud érdekemben valamit tenni.

Közben sikerült két társát a várban elhelyeznem abban a lakásban, amelyet Tóth apát úr bocsátott rendelkezésemre. Egyedül ez a jó barátom próbálkozott mindenben segítségemre lenni, hogy könnyítsen nehéz helyzetemen. A Mátyás templomi lelkipásztori munkakörbe is bevont, most már legtöbb időmet a várban és a Kútvölgyi kápolnában töltöttem, ahol közösség alakult ki az engesztelés szellemében.

1971. február 11-én reggel korán a budai ferencesek templomának lourdes-i kápolnájában miséztem. A Lourdes-i Szűzanya ünnepe volt. Teljesen az Ő oltalmára bízam magamat.

A Fő utcai bíróságon 9 órakor kezdődött a tárgyalás, melyet egy bírónő vezetett, akit úgy tartottak nyilván, hogy nagyon szigorú.

Ott álltam a vádlottak padján ártatlanul, úgy éreztem magamat, mint Krisztus Pilátus előtt. Hangzott is már a kemény kérdés:

– Vádlott! Bűnösnek érzi-e magát?

– Nem! – feleltem határozottan, a bírónő szúrós szemébe nézve.

Jöttek a különböző kérdések. Hányszor álltam bíróság előtt? Nyugodtan válaszoltam:

– Bár már negyedszer vagyok letartóztatva, de még ítéletet egyszer sem kaptam, hiszen mindig az árva és elhagyott gyerekek miatt hurcoltak meg.

Ügyvédem a védőbeszédében is erre tért ki. A fő vádat képező, Belgiumban megjelent könyvek tartalma is az árva gyerekekről szól, mely semmiféle izgatást nem tartalmaz. Külföldieknek íródott, hogy az árva gyerekek megsegítésére nyújtson alapot.

Különböző tanúkihallgatások következtek, melyek semmiféle terhelő bizonyítékkal nem szolgáltak. Olyan formáságnak tűnt az egész. Egy óra felé a bírónő kijelentette, hogy egy héttel elnapolja a tárgyalást. Ezen az ügyvéd is csodálkozott, hiszen az egész ügyet letárgyaltuk.

Ügyvédem véleménye is az volt, hogy a bírónő még nem hozhatott döntést, mely lehetett jó is, rossz is szerinte. Szerettem volna már túllenni az egészen, hiszen 8 hónapja húzódott az ügy.

Alig vártam a második tárgyalást, mely szinte megismétlése volt az elsőnek. Csak az volt a különbség, hogy nem voltak tanúkihallgatások. Ezen a tárgyaláson többen voltak. Beatrix is, aki közben megérkezett. Végül az utolsó szó jogán én mondhattam el védőbeszédemet. Röviden, szinte dióhéjban összefoglaltam életem főbb mozzanatait, gyermekkorom küzdelmes éveit. Miként voltam kénytelen gyalog Belgiumba kimenni, hogy tovább tanulhassak, mert az volt egyedüli célom, hogy minden erőmmel és képességemmel a szegény és elhagyott gyermekeimet támogassam, hiszen saját bőrömön tapasztaltam, milyen nehéz sora van egy szegény gyermeknek. Mint pap, visszatérve Magyarországra a nehéz háborús évek közepette az első naptól kezdve ennek szenteltem életemet.

Összeszedtem az árva, elhagyott gyerekeket Budapesten, majd Vácra kerültem, ott építettem velük egy otthont. Minden rászoruló gyermeket megkülönböztetés nélkül befogadtam, így hamarosan nőtt a létszám. Az akkori nehéz körülmények között belföldi segítségre nemigen számíthattam. Azért kezdtem flamand nyelven könyveket írni, hogy segítséget kapjak Belgiumból. Miután ezeknek a könyveknek nagy sikere volt, és egy idő után teljesen elfogytak, összesített kiadásban jelentek meg újra. Az írárok egyedüli célja karitatív munkásságom ismertetése volt. A Magyar Népköztársaságnak ebből semmi kára nem származott, ellenkezőleg. Csak erkölcsi és anyagi haszna. Azért kérem a T. Bíróságot, hogy mentsenek fel, és adjanak lehetőséget, hogy karitatív tevékenységemet az ifjúság nevelésére fordíthassam, melyből csak előny származhat a demokráciában.

Döbbenetes csend fogadta szavaimat. A bírónő összenézett az esküdtekkel. Zavartan lapozgatott, és bejelentette, a bíróság ítélethozatalra vonul vissza. Ügyvédem bizakodva nézett rám. Mindenkin látszott a feszült várakozás. Mikor újra bevonultak, a bírónő állva hirdette ki az ítéletet.

– Regőczy István vádlottat a Népi Demokrácia bűnösnek találta, és huszonnégy hónap fegyházban eltöltendő szabadságvesztésre ítélte illegális sajtótevékenység miatt. A vádlott fellebbezési joggal élhet.

Az ügyvéd hozzám lépett, sápadtan súgta fülembe: – Fellebbezünk.

– Fellebbezek! – jelentettem ki határozottan.

A teremben síri csend uralkodott. Mindenkin látszott a megdöbbenés. Azt sem tudom, hogy kerültem ki az utcára, ismerőseim körében. A fagyos februári szél arcomba vágott, de még inkább szívemben éreztem valami hideg fájdalmat. Tehát elítéltettem, megbélyegeztettem. Újra Krisztus rabja lettem, a megkötözötté.

Újra börtönben

Majdnem fél évig húzódott a második tárgyalás ügye, mert fellebbeztünk. Ügyvédem szerint a huzavona azért volt, mert a belga követség közbelépett. Belga barátaim mindent elkövettek, hogy szabadlábon maradhassak. Beatrix, aki most hosszabb ideig Magyarországon tartózkodott, kétszer is tárgyalás illetékes helyeken, ahonnan biztatást kapott. Végül mégiscsak sor került második tárgyalásra, amely hasonlóképpen folyt le, mint az előző. Az ítélet megerősítette az előző tárgyaláson hozott döntést, annyi módosítással, hogy két hónappal enyhítették a börtönbüntetés idejét, vagyis huszonnégy hónapról húszra szállították le. De kezdetét megint elnapolták.

Ügyvédem szerint ez jó jel volt. Biztatott, hogy még mindig van remény, amíg szabadlábon lehetek.

Beletörődtem, sőt el is fáradtam már a huzavonába. Arra használtam fel ezt a közbeeső időt, hogy felkészüljek végleges letartóztatásomra. Gondoskodtam arról, hogy a két kisfiú biztonságban lehessen Máriaremetén. Kismamának meghagytam, hogy a gyermekeket minden

körülmények között tartsa magánál. Jánoskát nem féltettem, hiszen őhöz kismama nagyon ragaszkodott, de Pityuval elég mostohán viselkedett. Főképpen ezt a kis fekete hajú, virgonc, mindig mosolygós fiúcskát féltettem, aki úgy ragaszkodott hozzám. Pár év alatt, amíg nálam volt, annyira megváltozott. Minden reggel hűségesen ministrált, és mindig körülöttem settenkedett.

Elbúcsúztam a sasi papoktól, akik vidéken kaptak beosztást, a többi barátoktól is. Olyan furcsa állapot volt ez, mint amikor valaki készül a halálra, és elköszön szeretteitől. Az ősz korán beköszöntött, s november elején már elfagytak a krizantínok édesanyám sírján, akitől utoljára vettem búcsút a Farkasréti temetőben. Mintha éreztem volna, hogy ezek az utolsó szabad óráim. Sokáig időztem a Kútvolgyi kápolna csendjében, csak az örök lámpa fénye világította meg a Szűzanya bájos képét a tabernákulum felett. Úgy köszöntem el, mint aki hosszú, bizonytalan útra indul.

Éjszaka dörömbölésre ébredtem.

– Rendőrség! Ajtót kinyitni!

Tudtam, értem jönnek. El is volt készítve a legszükségesebb holmi, köztük a tubus fogkrém egy fiola borral. Három rendőr állított be, felmutatva az elfogatási parancsot. Felszólítottak, hogy azonnal kövessem őket. Még elköszönni sem volt időm. A gyerekek aludtak. Betuszkoltak egy gépkocsiba, s robogtunk a sötét éjszakában a börtön felé. Egyelőre a II. kerületi főkapitányság börtöncellájába zártak. Nagy szerencsém volt, hogy egyedül lehettem. Az egész éjszakát imádsággal töltöttem. Rózsafüzérem velem volt, s amikor hajnalodott, még a szentmisét is be tudtam mutatni. Ez erőt és vigaszt kölcsönözött nekem. Velem az Úr. Egyedül Ő kísért el. Dél előtt egy nagy rabszállító kocsiba tuszkoltak, amely már tömve volt alvilági alakokkal. A Markó utcába vittek. Ott kellett várakozni étlen-szomjan késő estig. Egy börtönőrmester harsány hangon szólította a neveket, s kettesével megbilincselte a rabokat. Az én társam bevert fejű, részeg, tizenennyolc év körüli fiú volt. Alig tudott a lábán állni, úgy támogattam, amikor a rabszállítóba kísérték bennünket, kb. 20 megbilincselte rabot bezsúfolva. Az én ifjú barátom rám borult. Hosszú csikban folyt a homlokán a vér, a zsebkendőmet rátapasztottam. Borgőzös, elcsukló hangon egyre ezt üvöltötte: „Bolyongok a város peremén...” Hiába csitítottam, annál jobban üvöltött, de senki sem hederített rá. Mindenki saját gondjával, bajával volt elfoglalva. Már sötét volt, mikor a gyűjtőfegyház nagy vasajtaja kitért előtünk. Rögtön megismertem. Egy nagy terembe tereltek bennünket, a bilincseket leszedték csuklóinkról. Láttam, hogy bal csuklóm véresre horzsolódott részeg bajtársam fészkelődése miatt. Ő ott nyomban el is terült a földön, amikor szétkapcsoltak bennünket. Nem volt időm vele foglalatoskodni, máris nevemen szólítottak. Fölvették az adatokat. Minden zsebemet kiforgatták, mindent elvettek, leltároztak. Azon mesterkedtem, hogy a rózsafüzéremet meg a fogkrémes tubust valahogy megtarthassam. Még egy papírcetlit is sikerült a számba dugni, mely kabátom belső zsebéből esett a földre. Tudtam, hogy azon egy evangéliumi idézet áll Lukács 10. fejezetéből, amikor az Úr Jézus betért Bethániába a két nővérhez, Mártához és Máriához, és Márta szavá teszi, hogy nővére, Mária miért nem segít. S akkor az Úr Jézus védelmébe veszi a lábánál letelepedett Máriát: Márta, Márta, sok mindennel törődöl. Egy a fontos, egy a lényeg. Mária a legjobb részt választotta, és az nem vétetik el tőle soha. Tudtam, éreztem, hogy ez a szöveg most a legtöbb, legjobb, amit tehetek. Vállalok mindent az édes Jézusért. Börtönt, szenvedéseket, mert ez nekem most a legjobb rész. Minden ruhát le kellett adni, átöltözni rabruhába. Durva, vászon alsónemű. Vastag daróc, szürke nadrág és kabát. Persze nem rám volt méretezve. A nadrág túl hosszú és széles, a kabát is csak úgy lötyögött. Úgy nézhettem ki, mint egy madárijesztő. Kapcát is adtak, meg két nagy bakancsot, amiben szinte csónakázni lehetett. Válogatás nem volt. Amit a kezembe nyomtak, azt el kellett fogadni.

Máris vezettek a hosszú folyosókon, a vasajtós cellák előtt, föl a harmadik emeletre. Csörögtek a kulcsok, kinyitották a vasajtót. A börtönőr durván betessékelt egy szűk cellába. Kétemeletes priccs. Fönt egy kis rácsos ablak, középen alig jártányi hely.

Két lakója volt a börtöncellának. Azok kíváncsian végigmértek. Én bemutatkoztam nekik, de csak fásultan végignézték, nem volt kedvük társalogni.

– Másszon föl – mondta az egyik. – Az lesz a maga helye.

De még el se helyezkedtem, máris nyílt a cella vasajtaja. Belöktek egy másik rabot. Nagy meglepetésemre azt a részeg fiút, aki velem volt összebilincselve. Fején most már volt kötés, de ing nem volt rajta, csak úgy, egy szál nadrágban botorkált előre. Ruháját bedobták utána. Én rögtön a még üres priccsre fektettem.

– No, még ez hiányzott – morogták a többiek. – Egy részeg huligán.

A fiú meg csak dűnnyögte:

– Bolyongok a város peremén...

Melléje ültem a priccsre. Csodálkozva láttam, hogy egész melle, hasa, háta, karjai tele voltak tetoválva mindenféle figurákkal. A fiú már kezdett kijózanodni. Odasúgta nekem:

– Hozzon egy kis vizet.

Egy üres csajkát találtam, s egy kanna víz is állt a sarokban. A fiú mohón itta a vizet. Csak úgy csurgott le a szája szélén.

– Ugye, maga pap? – suttogta, mikor visszaadta az üres csajkát.

– Honnan tudod? – kérdeztem meglepődve.

– Láttam, tudtam, mikor össze voltunk bilincselve, hogy imádkozott. De jó, hogy itt van! Én is jártam ám templomba, de mióta szegény édesanyám meghalt, minden elveszett.

Sajnáltam ezt a szegény árva fiút. Az én sasfőókáimra gondoltam.

– Ugye nézi, Atya, ezt a sok tetoválást a testemen? Hát igen, a sok rossz haver most cserbenhagyott. De valaki nem hagy el. Most már tudom. Nézzen ide, Atyám! Itt a szívem felett még van egy üres hely. Oda azt fogom tetováltatni, ha innen kikerülök, Isten a szeretet. De latinul, írja le nekem gyorsan. Ez lesz itt az én imám. Deus est Caritas.

Az első éjszaka nem jött álom a szememre, csak imádkozgattam a rózsafüzért. Kora hajnalban, mint vad riasztó, süvöltött az ébresztőcsengő. Gyors kapkodás, lavórban mosakodás. Csajkákat kikészíteni. Feketekávé-szerű lötytyöt kaptunk, egy darab barna kenyérrel. Kinyílt az ajtó. Két cellatársunk, akik valami műhelyben dolgoztak, kiléptek. Egyedül maradtam fiatal barátommal, aki viharvert életét mesélgette. Nagy türelemmel hallgattam hosszú, szomorú történetét, mely a korán árvaságra jutott, magukra maradt utcagyerekek történetének ismétlődése, s melynek mindig börtön a végállomása.

A délelőtti folyamán orvosi vizsgálatra vittek bennünket. Az orvos alezredes rögtön felismert.

– Mi már találkoztunk, ugye? Nos, egy jó helyre osztom be – mondta gúnyosan. – A cipészüzembe, de előbb majd a pincében suszterinaskodik.

Hideg borzongott végig a hátamon. Hát suszterinas leszek? De már vittek is a suszterüzem pincerészlegébe. Egy barátságatlan börtöntörzsőrmester végigmustrált szúrós tekintettel.

– Mi volt civilben?

– Én pap vagyok – feleltem. – Az voltam és az is leszek, itt is, a börtönben.

– No, ez majd elválik – mondta gorombán. – Vegye a szerszámokat.

Egy kalapácsot, egy fogót, egy árt nyomott a kezembe. Zöld kötényt dobott a lábam elé.

– Az a háromlábú szék – mutatott a sarokba –, az lesz a helye, és majd megtanul legelőször szegecselni.

Valami összeszorította a torkomat, a sírás környékezett. Ügyetlenül kötöztem magam elé a piszkos kötényt. A háromlábú szék elé támolyogtam. Eszembe jutott az a karácsony este, amikor ott a Balatonnál, a karácsonyfa alatt ezeket a szerszámokat kaptam, kalapács, fogó.

„Figyelmeztetésül kapod, mert nem szeretsz tanulni. Ha nem jól vizsgálol, suszterinas lesz belőled!” Akkor elfogott a sírás, mert ettől mindig féltem. Most elfojtottam a könnyeimet. Hát bekövetkezett.

– Édes Jézusom! Valahol elhibáztam? Nem jól tanultam, nem jól vizsgáztam? Suszterinas lett belőlem itt a börtön mélyén, kiszolgáltatva, megalázva. De ezt is vállalom Érted, hiszen Te is munkás lettél, Te is izzadtál, kalapácsot, fejszét forgattál. Én pedig most naphosszat kopácsolok, szegecselek. Véresre verem a kezemet, de minden ütés, minden szenvedés, fáradtság és megaláztatás legyen egy-egy árva lélekért, hogy ne jussanak börtönbe, a Sátán bilincsébe, mert nincs annál nagyobb nyomorúság: a szabadságot elveszteni.

Rózsafüzér a börtönben

Nagy örömömre sikerült a rózsafüzéremet motozás közben és átöltözésnél is ügyesen elrejtteni. Ez biztonságot kölcsönzött nekem. Hiszen a szent rózsafüzért éppen azért ajándékozta nekünk a Szűzanya, hogy elhagyatottságunkban, a megpróbáltatások idején segítségünk, vigaszunk legyen. Mikor minden elcsendesedett, a felső ágyon fekvéskor óvatosan elővettem. Rómából hozta Beatrix a Szentatya áldásával, és így különösen kedves volt nekem. Alighogy elkezdtem az imádságot, kinyílt a kémlelőablak. A börtönőr betekintett. Gyors mozdulattal a takaró alá rejtettem a rózsafüzért, de a börtönőr valamit észrevehetett, mert csörgött a kulcs a zárban, s kinyílt a vasajtó. Magas, sovány börtönőr lépett be, egyenesen mellém. Fenyegető hangon kérdezte:

– Mit dugott a takaró alá?
– A rózsafüzéremet – feleltem nyíltan, s tenyeremen ott csillogott az olvasó.
– Felkelni! – ripakodott rám, a rózsafüzért kikapta a kezemből.
– Tudja, hogy ez itt tiltott tárgy? Ezért fogda jár! Öltözzön! – mondta. – Írjon jelentést, itt van papír, ceruza, neve, száma, adatai!

Közben cellatársaim is felültek az ágyukban, és feszült csendben figyeltek.

– Öt percen belül visszajövök – mondta az őr. – Addigra készen legyen a jelentés!

Becsapta az ajtót. Rabtársaim összevissza beszéltek, hogy ezt ostobán csináltam, miért nem tagadtam le. Ebből fegyelmi lesz és sötét magánzárka.

Nem sokat hederítettem rájuk. A következmények nem izgattak. De a rózsafüzért sajnáltam. Átviharzott rajtam, mit jelentett nekem egész életemben a rózsafüzér. Pár perc alatt szinte egész életem lepergett. Könnyek borították el a szemem. Hányszor mesélte jó anyám, hogy a vízimalomban drága nagyanyám kezében rózsafüzért pergetve ringatott. Hányszor láttam édesanyám kezében, még éjszaka idején is a rózsafüzért. Mint kis ministráns, minden este ott voltam a rózsafüzér-ájtatosságon, hol a domonkosoknál, hol az erzsébetvárosi templomban. Mikor nekiindultam a nagy útnak, gyalog Belgiumba, csak a rózsafüzérem volt egyedüli társam a hosszú úton. Később is, minden utamon csak a rózsafüzér adott bátorságot. Árva gyermekeimet is erre neveltem, hogy szeressék, imádkozzák a rózsafüzért. Minden este közösen mondtuk ezt a drága, szent imádságot. Amikor börtönbe kerültem, elvették a rózsafüzért, s akkor kenyérbélből gyúrtam kis golyócskákat, azokat morzsolgattam, de egy motozásnál azt is elvették. Azután már csak az ujjaimon imádkozgattam a rózsafüzért, mely egész napomat átszötte. Hétszer mondtam el a teljes rózsafüzért. A 21 olvasó úgy el tudott mélyíteni, hogy megszűntek a börtönfalak. Együtt örültem a Szűzanyával az örvendetes rózsafüzér titkain. Együtt éreztem a szenvedő Krisztussal a fájdalmas rózsafüzér titkaiban, és reménykedtem, bizakodtam a dicsőséges olvasót imádkozva, hogy mindennek egyszer vége itt a földön, s jön az örök szabadság, a Mennyország. Most mégis fáj, hogy nincs rózsafüzérem, mert hiszen a legszeretőbb édesanyára emlékeztetett, mint a legdrágább ajándékát, olyan jó volt érzékelni, megcsókolni, s nemegyszer könnyeimmel áztatni azt a szent rózsafüzért. Felsőhajtottam:

– Szűzanyám, ha kérhetek valamit... Most csak ezt az egyet kérem, semmi mást, csak küldd vissza nekem azt a drága rózsafüzért.

Fölpattant az ajtó, s ott állt az őr. Felugrottam, nyújtottam felé a megírt jelentést. Kikapta a kezemből, és a rózsafüzért a kezembe nyomta. Sarkonfordult, szó nélkül, egész csendesen

bezárta az ajtót. Megkövülten álltam ott, s csak szorongattam a markomban a rózsafüzért. A cellatársak összenéztek:

– Hát ilyen még nem fordult elő! – mondta az egyik halkan.

A másik barátságosan kérte:

– Hadd lássuk azt a rózsafüzért!

Mind a hárman kézről kézre adták. Egyik meg is csókolta. Szegény rabok, ki tudja, mikor láttak, volt-e kezükben valaha rózsafüzér. Egyikük megjegyezte:

– Atya, majd egyszer beszéljen a rózsafüzérről.

Visszakuporodtak kemény fekhelyükre. Én is visszamásztam a felső ágyra. A kis rácsos ablakon, mely a fejemnél volt, bekandikált a hold, és én az ezüstös holdat szemlélve imádkoztam a rózsafüzért a Napba öltözött Asszonyhoz, akinek lába alatt a hold, s fején 12 csillagból korona. Imádkoztam azért az őrért, aki visszahozta, imádkoztam a rabokért. Boldog voltam.

Szentmise a börtönben

Nekem mindig a szentmise volt a legnagyobb élmény. Kezdve a gyermekkori Rorate szentmisékkal, majd mikor Belgiumban az öreg kanonok úrnak ministrálhattam, aki mint egy szent, úgy misézett. Első szentmisémet, mikor Brugge-ben bemutathattam, az volt életem legboldogabb pillanata. Gyermekeimet az árvaházban arra neveltem, hogy mindennekfelett becsüljék a szentmisét. Milyen hangulatosak voltak, és a hétköznapiak is milyen ünnepélyesek ezek a szentmisék! A balatoni tábori misék felejthetetlen élménye maradandó volt.

Ezért okozott nekem legnagyobb fájdalmat, hogy az első börtönben nem volt szentmisém. Azért mindennap többször is elmondtam a szentmise szövegét, mintha csak miséztem volna, lelki áldozást végezve. Mikor internálótáborba kerültem, az volt a legnagyobb örömöm, hogy ott volt miszési lehetőség. Sajnos, csak egy hónapig, később minden lehetőség megszűnt. A legszigorúbb büntetést helyezték kilátásba annak, aki megpróbált misézni. Ez engem nem tartott vissza attól, hogy minden alkalmat megragadjak, hogy borhoz jussak, mert minden ezen a pár csepp boron múlt. Szőlőből vagy mazsolából készítettem a legnagyobb nehézségek árán is. Szinte csodálatos módon mindig sikerült pár cseppet tartalékolni, melyet aztán mindig dugdostam, nehogy megtalálják, így mindig volt nálam Oltáriszentség, sőt a többi paptestvéremet és sok más rabtársamat is elláttam. Külön regényben illene minderről beszámolni, hogy mennyi izgalommal, mennyi ügyeskedéssel sikerült ezt elérnem, és hogy egyetlen alkalommal sem csíptek rajta. Most a gyűjtőfegyházban is ez volt a legfőbb gondom: minél előbb egy kis borra szert tenni. A dolgozó raboknak minden hónapban lehetett bizonyos összegig élelmiszert, gyümölcsöt, cigarettát venni, így sikerült szőlőhöz jutnom, melyből aztán egy üvegbe mustot préseltem, majd erjedés után a zsebkendőmön keresztül leszűrtem. Mennyi fejtörést okozott, hogyan rejtsem el a kis üveget, hiszen rendszeresen átkutatták a cellákat. Tiltott tárgyakat kerestek, de mindig sikerült a veszélyt elhárítanom. Kora hajnalban fönt az ágyamon, mikor még a többi cellatársak aludtak, bemutatam csendesen, de mélyen átélve a szentmise misztériumát, az Úr Jézus áldozatát, melyet a keresztfán hozott. Annyi vigasz és erőforrás volt számomra a szentmise, amely itt vált igazán áldozattá számomra. Sajnos a téli hónapokban már nem lehetett szőlőhöz jutni, de közben kapcsolatot teremtettem a konyhán dolgozó szakácsokkal, akik cigarettáért mazsolaszölőt juttattak hozzám. A mazsolaszemeket beáztattam vízbe, s mikor jól megdagadtak, kipréseltem, úgy, mint a szőlőt. Ugyanolyan erjedési folyamattal sikerült borhoz jutnom. Ha visszagondolok ezekre a szentmisékre, hálát adok a jószágos Istennek, hogy megadta nekem börtönéletem nagy vigaszaként a szentmisét, és hogy igazából a börtönben értettem meg a szentmise lényegét: áldozat, minthogy az Úr Jézus teljes odaadással, mindentől megfosztva és kiszolgáltatva, szörnyű szenvedések közepette hozta meg a nagy áldozatát. Mi is csak akkor értjük meg a szentmisét, és akkor válik az számunkra igaz

áldozattá, ha mi is tudunk áldozni, lemondani, fáradni, akár szenvedni vagy életünket is kockára tenni egy szentmiséért. A börtönben tanultam meg, hogy nincs nagyobb érték, nincs nagyobb esemény, nincs nagyobb élmény ezen a földön, mint a szentmise, melyért minden áldozatra késznek kell lenni, akár a világ végére is elmenni egy szentmiséért. A börtönben csak azért fohászkodtam, hogy legyen mindig szentmisém, s nem a mielőbbi szabadulásom volt az imáim középpontjában, hanem hogy be tudjam mutatni mindennap a Legszentebb Áldozatot. Csodával határos módon tudtam ezt véghezvinni. Ez éltetett és ez adott vigaszt, erőt.

A püspök látogatása

Az egyhangú börtönélet nagy eseménye volt, hogy a váci püspök meglátogatott. Kopácsoltam egy bakancsot a cipészüzem pincéjében, mikor egy őr nevemen szólított. Nem tudtam mire vélni, hogy a ruhatárba vittek. Vadonatúj rabruhába öltöztettek, majd a borbély meborotvált, és kísért az alezredes szobájába. A börtönparancsnok mellett ott mosolygott rám barátságosan a váci püspök. Kezet fogtunk, szemben velük leültettek. A püspök kérdezősködött hogylétem felől, milyen a munkabeosztásom. A parancsnok kicsit zavarba jött, amikor előadtam, hogy mi papok, kilencen a legegészségtelegebb munkakörülmények között dolgozunk. Egész nap poros, piszkos, ócska bakancsokat szabadalunk szét. Mutattam a kezemet, mely sebekkel volt tele.

– Nem lehetne ezen változtatni? – kérdezte a püspök a feszingő parancsnokot.

– Hamarosan utánanézek – Ígérte az alezredes.

– Ezt a kis csomagot átadhatom?

A parancsnok bólintott. Átvehettem egy doboz süteményt.

– A kedvesnővérek sütötték az atya számára.

A püspök áldását kértem távozóban. Hónom alatt a kis csomaggal siettem vissza az üzembe, ahol a csomag tartalmát szétszortattam rabtársaimnak. Örömmel láttam, hogy a dióspatkóban sok mazsola van. Kértem őket, hogy a mazsolát szolgáltatassák be. Arra nekem nagy szükségem volt a szentmiséhez.

A sétán továbbadtam a drótot, hogy itt járt a váci püspök. Ez volt a nap szenzációja. A szép rabruhát vissza kellett adnom, csak egy jó marék mazsola maradt a püspöki látogatásból.

Másnap a papokat felrendelték a poros pincéből. A parancsnok állta a szavát. Jobb munkahelyet kaptunk.

Karácsonyra készültem. Az új üzemben mint raktáros dolgoztam vagy negyven rabtársammal. Elhatároztam, hogy mindegyiket megajándékozom. Minden pénzből, melyet a munkabérből élelem pótlására kaptam, édességet, cigarettát vettem. Raktárostársamnak, aki nagyon ügyesen rajzolt, megbízást adtam kis kártyák készítésére, melyeken karácsonyi angyalkák, gyertyák voltak, így készítettem el a kis csomagokat, melyeket gondosan eldugtam a raktárban.

A karácsony előtti nap mindig olyan szomorú a börtönben. Ez már nekem az ötödik karácsonyom volt különböző börtönökben, ahol semmi sem emlékeztetett az ünnepre. Még egy kis fenyőgally sem. Így nagy volt a meglepetés rabtársaim között, amikor mindegyiknek kezébe csúsztattam a kis csomagot. Nem győztek hálálkodni, nekem pedig olyan jólesett, adhattam nekik a Szeretet ünnepén.

A téli hónapok nagyon lassan teltek. Márciusban egy orvosi vizsgálatnál egy jóindulatú orvos megállapította, hogy nagyon le vagyok gyengülve, és két hétre beutalt a rabkórházba. Ez egy kis változatosságot hozott az egyhangú, sivár rabéletben. Egy-két könyvet is el tudtam olvasni, ami kikapcsolódást jelentett. Még arra is nyílt alkalom, hogy több rabtársam lelki gyötrelmein segítek.

Mikor cellámba visszakerültem, nagy öröömre egy jezsuita atyával kerültem össze, aki már nyolc éve itt raboskodott. Tőle sok mindent megtudtam az itt levő papokról, akik között olyanok is voltak, akik 10, 15 év fegyházbüntetést kaptak.

Tavaszkodott, s egy kis fecske berepült a cella ablakán. Ott pihegett a tenyeremben, mint a tavasz hírnöke. Megcsókoltam kis fejét, úgy engedtem el. Megáldottam én, a rab pap, Isten szabad kis fecskéjét.

A nyári hónapok melege nagyon megviselt bennünket. A szűk cellában és a zárt munkahelyen de sokat izzadtunk! Alig vártuk azt a kis sétát az udvaron, mely elég gyakran el is maradt. Azok a hírek, melyek a nagyvilágból beszivárogtak, ilyenkor jutottak el hozzánk, mert bár egyenként sétáltunk, hátratett kézzel, és tilos volt a beszéd, mégis leadtuk egymásnak. Vigaszom a szentmise, a rózsafüzér volt, meg a szent keresztút. Úgy osztottam be az egész időmet, hogy naponta huszonegy rózsafüzért imádkoztam el és három keresztutat végeztem. Ora et labora! Imádkozz és dolgozz! Ez a Szent Benedek-i mondás egész rab életemet betöltötte, így teltek, múltak a napok. Közeledett az ősz, melytől annyi mindent vártam. Vajon megkapom-e a harmadot, hisz akkor már karácsonyra otthon lehetek!

Egy csajka tej

A püspöki látogatás után elkerültem egy másik részlegbe, ahol műszaki dolgozók voltak. Mind politikai fogoly. Az új beosztásom raktároshelyettes lett. Ez alkalmat adott arra, hogy sokakkal tudjak érintkezni, meg azzal a kiváltsággal is járt, hogy mindennap kaptam a csajkámba egy fél liter tejet.

Megismerkedtem egy magas, sovány egyetemistával. Ez a kedves fiú nagyon nehezen viselte a börtön zártságát, s napról napra láttam, hogy egyre jobban nekikeseredik. Ruhája már csak úgy lötyögött rajta. Egyik reggel, amikor a tej adagomat hozták, láttam, milyen mohón tekintett tejes csajkámba. Kezébe nyomtam, igya meg, és ezentúl mindennap jöjjön érte a raktárba. A fiú nem győzött hálálkodni. Minden reggel megjelent a csajka tejért. Olyan szoros kapcsolatba, barátságba kerültem vele, hogy őszintén feltárta lelkét, és komolyan kezdtem vele foglalkozni, a hitbeli problémákra rátérni. Megtudtam, édesapja meghalt, és édesanyja sok áldozattal tudta őt iskoláztatni. Ez is volt bánatának nagy oka, hogy szegény édesanyja most mit gyötrődik miatta. Bár már elsőéves egyetemista volt, hitbeli dolgokban nagyon járatlan. Elsőáldozó volt, igaz, de már évek óta nem gyakorolta a hitét. Most itt a börtönben egyre inkább rádöbbsent ennek hiányára. S amikor beavattam, hogy nálam elvégezheti a szentgyónást és áldozást is, nagy örömmel egyezett bele, hogy a közelgő húsvétkor a szentségekhez járul.

Nagyszombaton rögtön behívtam a raktárba, egy kis zugban egymás mellett álltunk, míg meggyónt. A raktárost, aki nagyon rendes fiú volt, kértem, hogy vigyázzon, nehogy betoppanjon valaki. Csendben, szépen bemutattam a szentmisét. A kehely egy pici fémdoboz volt, benne pár csepp borral, egy kis darab száraz fehér kenyér volt az ostya. Olyan bensőséges volt ez a szentmise! Nagyszombat kora reggelén a feltámadt Krisztus jött közénk, hogy magához öleljen minket: a rab papot és a fiatal egyetemistát. Örültünk mind a ketten. Átéltük ennek a fenséges eseménynek a jelentőségét. A szentmise után behozták a tej adagomat. Mosolyogva adtam a fiú kezébe, aki megilletődve mondott köszönetet.

– Ez a tej – mondta – megerősített, de még inkább a szentmise és a szentáldozás. Érzem, tudom, hogy most már könnyebben viselem a börtön sivárságát. Jólesik minden reggel a meleg tej, de az még jobban esne, ha ezentúl minden reggel megáldozhatnék!

Hálás voltam a gondviselésnek, hogy egy csajka tej révén ezt a fiút megnyerhettem, vagyis szoros kapcsolatba hozhattam az élet és kegyelem forrásával, Jézus Krisztussal.

Teltek-múltak a napok, de most már nekem is egyre gyorsabban, hiszen ősszel döntenek sorsom felől, vajon megkapom-e az egyharmadot. Azt jelentette volna, hogy húsz hónap helyett tizenhárom hónapra szabadulok. Ilyenkor bizottság ült össze, főügyésszel az élen, aki döntött,

hogy az illető rab megérdemli-e a harmadolást. Minden osztálynak volt egy nevelőtisztje, ő nyújtotta be a javaslatot. Egyik nap váratlanul hívatott.

– Ön harmadolás előtt áll! – kezdte a beszédet. – Megváltozott-e a magatartása a népi demokráciával szemben?

– Én mindig a demokráciának éltem. Azért is fáradoztam mindig, az árvák, szegények, elhagyottak érdekében.

– De önt elítélték – válaszolta keményen a tiszt –, s úgy látom az iratokból, hogy nem ismerte be bűnösségét.

Most már ugye beismeri?

– Nem – feleltem –, nincs mit beismernem.

A tiszt dühösen összecsapta az iratokat.

– Akkor mehet is! – és az ajtóra mutatott.

Rabtársaim kérdésekkel ostromoltak. Csodálkoztak, hogy ilyen hamar vége lett a kihallgatásnak. Amikor röviden elmondtam a történeteket, egyik jobban szidott, mint a másik.

– Hogy lehettél ilyen ostoba? Milyen jelentést fog ez adni rólad?

Én csak hallgattam. Mit is mondhattam volna? Van, aki engem megszabadít, ha itt lesz az idő! – sóhajtottam. Nagy bizalommal töltött el az a tudat, hogy a tárgyalás napját november 27-re tűzték ki, mely a Csodás érem ünnepe. Ezen a napon ajándékozott meg bennünket a Szűzanya Párizsban egy egyszerű irgalmas nővéren keresztül a csodás éremmel.

El is kezdtem rögtön egy kilencedet a Boldogságos Szűzanyához, hogy Ő vegye oltalmába ügyemet. Ha lehetséges, eszközölje ki a csodás szabadulást. Társaim nem sok jóval biztattak. Politikai fogolynak, főleg egy papnak nem szokták megadni a harmadot. De azért rendesek voltak, különösen az egyetemista, ígérték, hogy imádkoznak, és nagyon fognak nekem drukkolni.

November 27-én délelőtt 10 órára felsorakoztunk vagy húszan, akik harmadolás alá estünk. Meglepett, hogy elsőnek hívatlak a terembe. Úgy megörültem, amikor a főügyészben régi ismerősömet fedeztem fel. Összevillant a szemünk, megdobbant a szívem. Jóindulatot véltem benne felfedezni, bár szavaival ezt nem árulta el. Keményen, mint a kalapácsütések értek a szavai:

– Regőczy! Úgy látom az iratokból, hogy még mindig nem ismeri be bűnösségét. Nos, mit csináljunk magával? De hogy lássa, a népi demokrácia nem csak lesújt, hanem fel is emel, megadom a harmadot. December 16-val szabadul.

Mintha nagy kő esett volna le szívemről. Meghajoltam, és mentem kifelé. Amikor visszaértem a börtönrészlegbe, mindenki megrohant. Úgy körülvettek, hogy alig tudtam kinyögni, megkaptam a harmadot. Mindenki csodálkozott, de legjobban a nevelő tiszt, akinek ezt jelentenem kellett. Szívem, lelkem tele volt hálával, köszönettel. Igen, a Boldogságos Szűzanya csodálatosan megsegített. Most már számolhattam a napokat. Megkezdődött az advent is. Én még egy tizenöt napos lelkigyakorlatot kezdtem, hogy még nagyobb összeszedettséggel és új lendülettel tudjam kezdeni, vagyis folytatni papi életemet. Bár sejtelmem sem volt, hogy mi vár reám, milyen lehetőségeim lesznek, hogyan állhatok be a nagy aratásba. Hiszen 13 hónap nagy idő, és én semmit sem tudtam arról, hogy közben mi történt a nagyvilágban. Mi van Máriaremetén és az én kis hegyi kápolnámmal a Szabadság-hegyen. Amim csak volt, szétosztottam rabtestvéreim között.

A kis egyetemista sírva borult a nyakamba az utolsó estén. Még elláttam őt Eukarisztiával, s úgy vonultam a szabadulócellába. Az utolsó éjszaka csak imádkozgattam a kemény priccsen. Egyszerre csak a nagy csendben, mint egy búcsúztató vagy éjféli szerenád, megcsendült egy kis tücsök zenéje. Olyan kedvesen, olyan szépen húzta, hogy még a szemem is könnybe lábadt. Honnan került ez a kis tücsök oda a szabadulócellába, hogy búcsúztasson egy rab papot?

Négy órakor volt az ébresztő. Még egyszer átvizsgáltak, és kísérték a főkapuhoz. A vasajtó megnyílt, majd becsapódott mögöttem. Ott álltam kint a szabad ég alatt, a zimankós, ködös téli

reggelen. Nagy keresztet vetettem, s kis batyumat vállamra dobtam. Elindultam imádkozva egy új kezdet, egy új élet felé.

Újra Máriaremetén

Mikor kiléptem a fegyház vaskapuján, egy kedves pap barátom, a lőrinci plébános várt kis trabantjával. Milyen jóleső érzés volt, ahogy melegen átöleltük egymást, de ami még jobban megdobogtatta a szívemet, a sötét félhomályból szinte futva jött felém egy kedves sasi fiú, Sanyi, akit kiskorától neveltem; Apátlan, anyátlan árva fiúcska volt. Most már jó megjelenésű, húszéves fiú. Katonaruhában alig ismertem rá.

– Egyenesen a laktanyából jövök. Megtudtam, hogy atya ma hajnalban szabadul!

Egy paptestvér és egy árva sasi fiú. Nem is kívánhattam melegebb fogadtatást. Egyenesen Pestszentlőrincre hajtottunk, ahol hálaadó szentmisét mutattam be. Sanyi ministrált. Innen első utam Máriaremetére vezetett. Ami fájóan érintett, hogy csak Jánoska sietett elém, s mikor Pityuka után érdeklődtem, kismama zavartan magyarázkodott, hogy állami gondozásba kellett adni, mert itt nem maradhatott. Később persze megtudtam, hogy ez az ő mesterkedése volt. Ez és a kihallgatások alatt tanúsított magatartása nagyban hozzájárult, hogy egyre inkább belássam, nem igazi munkatársam, és egyre inkább eltávolodik tőlem. Az ebédnél a kínos feszültséget az oldotta fel, hogy Tóth apát, vagyis János barátom váratlanul betoppant egy ünnepi tortával. Hosszas beszélgetés után abban állapodtunk meg, hogy már holnaptól a Szent Kereszt templomban újra kisegíték.

Utolsó sasfőkéim közül hazatérve már csak Jánoskát találtam, Pityut kismama állami gondozásba adta. Mindenről gondoskodtam számukra, s csak ez az egy kérésem volt, hogy a két gyermek maradjon együtt. Mennyire megváltoztak az eltelt idő alatt mindketten, mintha nem is örülnének hazatérésemnek. Ahogy később rájöttem, munkatársam teljesen a családja befolyása alá került, akik „megmagyarázták” neki, hogy nálam jövője nincs, mert én maholnap úgyszólván újra börtönbe kerülök, így azután már szabadulásom napján tudomra adta, hogy helytelenül viselkedtem, rugalmasabbnak kellene lennem. Ő ezt belátta, és ezért adta állami gondozásba Pityut. Nagyon bántott ez engem, megkeseredett a számban János barátom finom tortája, össze is csomagoltam, és indultam vele az intézetbe elárvult árvámhoz, Pityukámhoz a Szabadság-hegyre. Elhatároztam, hogy mindent elkövetek, hogy újra visszakerüljön hozzám Máriaremetére. Bizony nem kis fáradságomba került, amíg rátaláltam az intézetre. A portán rögtön előadtam kérésem:

– Az igazgató úrral szeretnék beszélni, hogy egy kisfiút – akit távollétemben elvittek – visszakaphassam. A portás furcsán nézett rám.

– Hogyhogy elvitték öntől? Nem is tudott róla? Nem kapott értesítést? Hiszen ennek hivatalos útja van.

– Nem – ráztam fejemet szomorúan –, akadályozva voltam, vagyis a börtönben. – Talán ezt nem kellett volna mondanom, mert a portás egészen elképedt.

– Hát, akkor aligha fogja visszakapni! Börtönviselt embernek nem jár gyerek. Az igazgató elvtárs, nem hiszem, hogy fogja önt fogadni.

– Azért próbálja meg – kérleltem. – Nagyon szívemen viselem ennek a kisfiúnak a sorsát.

– Hát, akkor nem kellett volna börtönbe kerülnie! – filozofált a portás.

Nagyot sóhajtottam.

– Én mindig a gyerekek miatt kerültem be, de ennek hosszú története van. – A portás mintha megsajnált volna.

– Na, foglaljon helyet, utána nézek.

Lassan elballagott. Körülnéztem az előtérben. Szépen, ízlésesen volt bútorozva. Egy kis benyílóban könyvtárszerű szobácska. Benéztem. Az asztalon nagy, vastag könyv: Makarenko:

Az új ember kovácsa. Ez a könyv mély benyomást gyakorolt rám, amikor Vaszary kanonok úr megajándékozott vele:

– István atya, olvassa el ezt a könyvet, mely egy nagy nevelőről szól, aki, úgy, mint maga, a háború utáni nehéz időkben sok elhagyottan kóborló gyereket szedett össze. Próbálta őket nevelgetni. Nagyon tanulságos az ő módszere. Eredményes is volt. Tudott a gyerekekkel bántani, belőlük új embert kovácsolni. Csak egyben különbözött a mi Don Boscónktól, hogy ő csak a földi boldogulást tartotta szem előtt. Don Bosco pedig: boldog polgárokat kívánt formálni a gyerekekből, hogy majd boldog lakói lehessenek a mennyországnak.

Szinte le sem téve olvastam Makarenko könyvét, annyira érdekfeszítőnek találtam, igazat adtam a jó Vaszary kanonok úrnak.

A folyosón léptekeket hallottam. A portás jött.

– Az igazgató elvtárs, ahogy gondoltam, nem fogadja önt. A felettes hatóságokhoz kell fordulni, bár – ahogy ő is megjegyezte – ez reménytelen ügy.

– Akkor legalább a kisfiút szeretném látni.

– Rosszkor tetszett jönni, nincsenek az intézetben.

Valahová kimentek.

Lehangoltan köszöntem el. Ballagtam az elhagyott úton, melyet magas fák és bokrok szegélyeztek. Elővettem a rózsafüzérem. Akkor döbbsentem rá, hogy itt van a kis csomag – vagyis az ünnepi torta nagy része. Megálltam... Visszavigyem? Hirtelen egy nagy kutya ugrott ki a bozótból. Egyenesen nekem. Védekezően kaptam magam elé a rózsafüzérem. A kutya belekapott. A rózsafüzér elszakadt... A farkaskutya megtorpant. Aztán csak néztünk egymásra.

– Nézd, nézd, te kutyus! Mutattam a rózsafüzér keresztjét. Hát illik ilyet csinálni? Egy békésen imádkozó embert így megtámadni? Pedig hát, nézd, egy a sorsunk.

Én most szabadultam, téged meg ki tudja, honnan szalasztottak. – A kutya kíváncsian hallgatta monológom.

Én kipakoltam a tortát, és mind nekiadtam.

Szomorú szívvel ballagtam Máriaremete felé. Éreztem, tudtam, hogy ott már nem leszek otthon. Úgy éreztem, nemcsak a kis Pityukát, de engem is kiutasítottak onnan.

Visszanéztem a sötét épület komor ablakaira...

– Pityukám! Nemcsak neked, nekem sincs otthonom.

Talán ezért is volt oly bensőséges számomra készülő pestszentlőrinci kápolnámban a felejthetetlen éjféle szentmise, két héttel szabadulásom után. A börtönben töltött karácsonyokra gondoltam, amikor még sivárabb körülmények között ünnepeltem. Megremegett a kezem, amikor felmutattam a megtestesült Igét, az isteni Kisdedit, a hófehér Ostya gyolcsába burkolózva. Majd ráfektettem a paténára, ahogy a Szűzanya Őt a jászolba fektette.

Szentmise után, mikor felcsendült a „Mennyből az angyal”, a szél orgonált a törött ablakon át. Kimenőben egy kedves öreg néni megjegyezte:

– Azért itt most minden volt. Jézuska, Mária, egy ökör, egy szamár és két pásztor.

Amikor mosolygva körülnéztem, épp ennyien voltunk összesen.

Ismét dolgozom

Harmadolással szabadultam. Ez azt jelentette, hogy rendőri felügyelet alatt kellett két hónapig élnem, csak azután nyерem vissza a teljes szabadságot. Budapestet nem hagyhattam el.

Mikor bekopogtattam az irodába, egy százados nézett fel iratai közül az íróasztalnál.

Mikor bemutattam a szabadulólevelet, végigmért:

– Regőczy! Mi már ismerjük egymást. Már harmadszor találkozunk itt! Hát nem tud megváltozni? Nem látja be, hogy más szelek fújnak? Minden héten jelentkeznie kell! Figyeljük! Ha a legcsekélyebb panasz merül fel ön ellen, azonnal visszakerül. Gondolja meg, hogy hova jár! Értessültünk arról, hogy a nevelőintézetben volt... Külön figyelmeztetem, hogy oda többet ne

menjen, és egyáltalán, gyerekek nevelésével ne foglalkozzon. Ha még egyszer bekerül, egyhamar nem fog szabadlára jutni, ezt garantálom!

Hidegzuhanyként ért a százados kijelentése, hiszen éppen azon töprengtem, hogyan tudnám Pityut magamhoz venni.

A százados, mintha a gondolataimban olvasott volna, rám förmedt:

– Ne törje a fejét újabb butaságokon! A gyerekekkel való foglalkozást végképp szüntesse be! Nemde mindig azért került börtönbe? – Pecsétet nyomott a szabadulólevelemre. Mehet! A viszontlátásig.

Meg se lepődtem, mikor egy szép napon munkatársnőm azzal állt elő, hogy sok gondolkodás után arra az elhatározásra jutott, más megoldást keres. Van is állása a plébánián. Háztartásomat tovább nem vezeti, ezt belga barátaimmal is megbeszélte. (Vajon mit kellett belga barátaimmal megbeszélnie, hiszen ez teljesen rám tartozik?)

Fájt is, hiszen mióta Pestszenterzsébeten – mint sebesültet – felkaroltam, hosszú éveken át nálam maradt. Egyszer ugyan már elment, de visszakönyörögte magát. Most hát komolyan kijelentettem neki:

– Gondolja meg, mert most nem lesz visszaút. Adok egy hónap gondolkodási időt.

– Nincs mit meggondolnom, határoztam. Azt kérem, hogy a templom felől eső teljesen külön bejáratú részbe, ahol eddig atya lakott, költözhessen át. Jánoskát is magammal viszem, hiszen őt nővérem fogadta örökbe. Felette is mi rendelkezünk.

Mit tehettem?

Segítettem a költözést lebonyolítani, amit csak akart, mindent vihetett magával. Szépen berendezkedtek, így most már elváltak útjaink.

A Gondviselés csodálatos! Ezekben a napokban látogatott meg régi jó ismerősöm Pestszenterzsébetről: Ilonka, akit még mint Mária-kongreganistát ismertem. Mióta édesanyja meghalt, minden héten kizarándokolt Máriaremetére. Néha betért hozzám, vagy inkább még munkatársamhoz, akivel együtt jártak iskolába. Mikor látta a nagy felfordulást, költözködést, csodálkozva kérdezte, hogy mi történik. Röviden elmondtam, hogy áll a szénám. Megint egyedül maradtam: most már valóban árván. Rokonságom nincs, magamról kell gondoskodnom.

– Ez nem lehet, atya! – mondta Ilonka. – Holnap máris kijövök a barátnőmmel rendet csinálni. Kitakarítunk, ablakot mosunk, van itt munka bőven. Főzünk is valamit, hogy pár napra legyen mit ennie.

Megköszöntem Ilonka készségét. Valóban rengeteg szorgalommal szinte felújította kis otthonomat, ízletes főztjével egyelőre ellátásomat is megoldotta. Minden héten kijött pár napra a háztartásomat ellátni.

Egyik nap örömmel lobogtatott kezében egy hosszú borítékot.

– Atya, kérem – mondta vidáman –, mind fogászati röntgenlaboráns megkaptam a nyugdíjazásomat. Ez veszélyeztetett foglalkozás, korengedményes. Meglepetésnek szántam. Már jövő héten teljesen szabad vagyok.

Két hónap szabadság is jár ugyanis.

– Akkor most már ide is költözhet, Ilonka – mondtam örömmel –, ha megosztja velem ezt a remetei remeteséget. Van külön bejáratú szobája. Elfoglaltság lesz bőven, nagy ez a ház, és még nagyobb a kertje.

Ilonka mosolyogva beleegyezett.

– Köszönöm, atya, elfogadom a meghívást. Fizetés vagy juttatás nélkül.

Megegyeztünk, hogy már jövő héten kiköltözik, így oldódott meg minden problémám a háztartással kapcsolatban. Ilonka teljesen megbízható, mindenben ügyes, jártas, mélyen vallásos, napi áldozó. Mindent rábízhattam.

Most már egyre több gondot fordíthattam a Kútvölgyi kis kápolnámra. Újból kibővítettem előre és oldalt. Persze hogy mentek a feljelentések. Kiszálltak a tanácstól, a Műemlékfelügyelőség is ellenőrizte, de szerencsére jóindulatú emberek voltak, akik belátták,

hogy a kápolna bővítése és szépítése a környezetnek is használ. Még ahhoz is hozzájárultak volna, hogy egy új kőkápolnát létesítsek. Maga Lékai bíboros atya is kijött, nagy elismeréssel nyugtázva mindent. Megígérte, hogy eljár az illetékes helyeken. Tetszett neki az új kis kápolna makettje. Végül is mindenki hozzájárult.

Most, hogy a kápolna kibővült, pestszentlőrinci kápolnából is elhozhattam Fajkód Mária Zsuzsa fafaragványait, melyek most széppé, gazdaggá tették a kápolnának ezt az új fatoldalékát.

A Szent László-templomban sokszor helyettesítettem, fent a Szabadság-hegyen. Ott ismerkedtem meg egy kedves gimnazista fiúval, Tamással. Rajta keresztül családját is megismertem. Édesapjával eljárt rendszeresen kis kápolnámba is szentmisére. Nagyon megszerettem. Mikor édesapja tragikusan meghalt, még többet foglalkoztam vele. Reméltem, hátha érettségi után a papi hivatást választja. Tévedtem. A lelki gyógyítás helyett a testi gyógyítás felé hajlott, orvos lett. Sikerült Belgiumba kiküldeni, hogy a gyarmati orvostovábbképzőn, Antwerpenben részt vegyen. Franz, belga pap barátom nagyon megszerette. Menyasszonya, Adrienn, aki az orvostudományi egyetemen fogorvosnőnek készült, szintén kimehetett a szünidőben. Mikor mindketten megszerezték a diplomát, összeesketttem őket Máriaremetén. Esküvőjükön azt kértem, jegyezzék meg, hogy a legnagyobb és legjobb barát maga az édes Jézus, aki azért szegődött melléjük, hogy egész életükön át köztük legyen; szinte kéz a kézben segítse házasesetüket. Több ilyen fiatal párral is kapcsolatba kerültem. Olyan fiatal lányokkal is, akik komolyabb életszentségre törekedve akarták magukat hasznosítani az egyház és a haza érdekében, szeretettel szolgálva embertestvéreiket. A fiatalok irányításában Beatrix is közreműködött mindig, valahányszor idelátogatott. Sok országban megfordulva sok ismerettel és tapasztalattal rendelkezett. Tudott mindig örömdetes eseményekről beszámolni, melyek a világegyházban történtek, hogy lelkesítsen.

Közben Tóth apát a Mátyás-templomot restauráltatta. Egy szép múzeumot is összehozott egyházi műkincsekből. Engem is bevont ebbe a munkába, és sok szép, értékes ajándékkal gazdagította a Kisboldogasszony kútvölgyi kápolnáját. Sőt, a pestszentlőrinci műemlék kápolna berendezéséhez is sok mindennel járult. Kisboldogasszony kápolnája lett is a kiindulópontja a további papi tevékenységemnek a Mátyás-templommal és a pestszentlőrincivel gazdagodva.

Jézus Szíve

Jézus Szentséges Szívének tisztelete Alacoque Szent Margit Mária közzétett magánkinyilatkoztatásai alapján terjedt el széles körben a világon.

„Nézd ezen szívet, mely annyira szerette az embereket, hogy nem takarékoskodott, hanem teljesen kimerítette és fölemésztette magát, csakhogy irántuk való szeretetét kimutassa.”

Ez a szív a „jóságok megmérhetetlen örvénye” azok számára, akik tiszteletére ajánlják és szentelik magukat.

A mi Urunk Jézus Krisztus három ájtatossági gyakorlathoz különlegesen nagy kegyelmeket ígért Szent Margit közvetítésével a világnak.

1. Szent Szív ünnepének megülnése: „Kívánom, hogy az Úr napja nyolcadára következő első péntek külön ünnepül Szívem tiszteletére legyen szentelve, áldozzanak azon a napon, s nyilvános megkövetéssel nyújtsanak nekem tisztelettel kárpótlást az okozott bántalmakért. És ígérem neked, hogy szívem kitárul, s bőven osztja szerelme árjait mindazokra, kik nekem e tiszteletet megadják vagy megadatják.”

2. Az első pénteki áldozás: „Szívemnek határt nem ismerő irgalmasságában ígérem, hogy mindazok, akik kilenc egymás után következő hó első péntekén a szentáldozáshoz járulnak, elnyerik az életük végén a bűnbánat kegyelmét, nem fognak megszentelő malaszt nélkül kimúlni, s nem halnak meg a szentségek felvétele nélkül, mert isteni szívem utolsó órájukban biztos menedékük lesz.”

3. Jézus Szíve képeinek tisztelete: „Akik Szent Szíve tiszteletének és szeretetének művelésére képét felállítják (trónra emelik) és tisztelik, azokra áldásainak teljét kiönti, ezáltal a meghasonlott családokban a békét és egyetértést helyreállítja, a szükségben szenvedőket megvédi, azon társulatokat, melyekben szent Szíve képét tisztelik, kenetes forró szeretetével árasztja el, s ha e kép tisztelői a bűn által kegyelmét elvesztették, akkor a mennyei Atya igazságos haragját ki fogja engesztelni, és őket Isten kegyelmébe vissza fogja helyezni.”

A szentséges Szív az apostolkodókat, „akik tehetségükhöz képest iparkodnak Szíve tiszteletét és szeretetét előmozdítani, a mennyei kegyelmeknek bőségével gazdagítja, melynek kútforrása ez a szentséges Szív.”

Egész életemben magam is ilyen apostolkodója akartam lenni az én Uram „mindhalálig engedelmes”, „lándzsával átdöfött Szív”-ének.

Így az első péntek mindig nehéz nap számomra. Keresztül-kasul az egész várost be kell utazni metróval, autóbusszal, villamossal vagy futva egyik helyről a másikra.

Ilyen zsúfolt programú pénteken igyekeztem a Kútvölgyi kápolna felé. Hiába rohantam, nem kis bosszúságomra orrom előtt ment el a 128-as autóbusz. Most már biztosan elkések... Ilyenkor más megoldás nincs, taxit kell leállítanom. Egy piros kocsí közeledett felém. A karom magasba lendült. A sofőr hirtelen fékezett, csikorogva állt meg. Gyors mozdulattal a sofőr mellé szinte beestem.

– A Kútvölgyi kápolnához! – mondtam, levegő után kapkodva.

A vezető csodálkozva nézett rám:

– Édesanyámhoz megyek – mondta. – Én is oda tartok, Kútvölgyi édesanyámhoz.

A jelzőlámpa zöldet mutatott, gyorsan átsuhantunk az útkereszteződésnél. De a kocsí most megállt.

– Uram! Itt tévedés van. Nem taxis vagyok. Beteg édesanyámhoz megyek a János kórházba.

– Elnézést – rebegtem zavartan. – Annyira sietek, azt hittem, taxis. Intésemre egyből megállt.

– Mit tehettem volna? – mormogott idegesen. – Szinte elém ugrott.

– Ha már így van – kérleltem –, én is a János kórház felé tartok. Vigyen el legalább odáig.

Az autós kelletlen arccal gázt adott. A kocsí előrelendült. Közben megtudtam, hogy édesanyja nagybeteg. Nincs sok ideje hátra.

– Milyen vallású? – kérdeztem.

– Katolikus. Valamikor nagy templomjáró volt.

– Mit gondol, nem kellene ellátni szentségekkel, útravalóval? – Lám, erre nem is gondoltam.

– Adja meg a nevet, a kórterem számát. Most misére tartok, de utána azonnal bemegyek a kórházba.

A férfi hálálkodott:

– Nagyon jó lesz!

Közben már a kórház mellé érkeztünk, de alkalmi fuvarozóm nem állt meg, még jobban rákapcsolt.

– Felviszem a tisztelendő atyát a kápolnába, és mikor jöhetek vissza önért?

– Egy órán belül – válaszoltam.

Idejében értem a kápolnához, már sokan vártak rám. Litánia és szentmise után a férfi is pontosan megjelent kocsijával.

– Tisztelendő atya! – mondta lelkendezve. – Édesanyám olyan boldog volt, mikor megmondtam neki, hogy hívtam egy atyát. Könnyekig meghatódott szegényke, de én is nagyon boldog voltam, és megnyugodtam, hogy édesanyám utolsó óráit így megkönnyítettem.

A betegágyánál a haldokló néniké hálásan rebegte:

– Mindig tartottam az első pénteket, tudtam, édes Jézus, hogy eljössz hozzám! De hogy az én fiam papot hívasson, erre gondolni se mertem. Áldja meg az Isten drága fiamat!

Másnap este ott várt a kápolna előtt az ismeretlen sofőröm. Könnyek gyűltek a szemébe:

– Drága édesanyám eltávozott! „Áldjon meg az Isten, drága fiam, hogy elhoztad hozzám az Úr szolgáját, aki megkönnyítette az utamat haza, a mennyország felé.”

Majd lecsukódtak a szemei.

– Tisztelendő atya!

Elakadt a hangja, megfogtam a kezét:

– Őszinte részvétem!

Lehajtott fejjel álltunk ott a kereszt előtt.

– Kérek egy szentmisét édes jó anyám lelke üdvéért.

De én értem is – mondta elgondolkozva –, hogy majd én is megtaláljam az utat hazafelé.

A szél mint egy orgona bűgött a gesztenyefa lombjai között, melyen a virágok, mint fehér gyertyák ragyogtak a lenyugvó nap fényében. Messziről ezüstösen csilingelt egy templom harangja. Úrangyalára szólt...

Az imakönyv

A reggel hajnalban kezdődik számomra, abban a templomban, mely a legkorábban nyit. Egy ilyen, akár késő éjszakának is nevezhető időpontban a várban a Nagyboldogasszony templomának sarkán álldogáltam. Egyszer csak cipőkopogást hallok, egy sietős asszony körvonala bukkan fel. Felém tart, kis batyut szorongat kezében.

– Jó reggelt, uram! Meg tudná mondani, hogy jutok el a II. kerületi kapitányságra?

Csodálkozva néztem rá.

– Hogyne tudnám, hiszen már nemegyszer voltam vendég ott.

Keztem magyarázni: a Moszkva térről villamossal két megálló. Gyalog is odaérhet, talán negyedóra. De ilyen korán nem engedik be, 8 óránál előbb nem nyitnak. Adok egy tanácsot, úgylis itt megy el a budai ferencesek temploma előtt, azt már hamarosan nyitva találja.

Az asszony furcsán nézett rám:

– Rendőrségre megyek – mondja vontatottan –, ön pedig a templomba irányít.

– Én katolikus pap vagyok. Gondjaival, bajaival jobb helyre nem mehet!

Az asszony felsóhajt, megcsuklik a hangja:

– Gondom, bajom van elég. Jaj, mihez is kezdjek? Tisztelendő úr, bizony nagy az én bánatom. 16 éves fiamat tegnap, karácsony napján két rendőr elvitte a lakásomról. Azt sem tudtam, miért. – A könnyek előntik a szerencsétlen asszony szemét. – Hogy kérleltem, Feri fiam, maradj itthon a szentestén. Nem, neki a rossz barátok előbbre valók voltak. Nem tudtam rá hatni. Férjem már évek óta elhagyott, két gyermekem egyedül nevelem, kínlódtam, gyárban dolgozom. Jaj, mit tehetett a fiam? Mint egy örült, szaladgáltam, hogy megtudjam, hova vitték. Végül estére kiderült, hogy a II. kerületi kapitányságon őrzik, és reggel bevihetek egy kis tisztsági csomagot. Jaj, Istenem, mit csináljak? Nem tudtam aludni. Már három óra óta kóborlok.

– Asszonyom – mondtam vigasztalva –, menjen csak be a budai ferencesekhez imádkozni. Én is könyörgök majd a fiáért és magáért.

Messziről felberregett az autóbusz. Hirtelen mozdulattal a táskámba nyúltam. Volt nálam egy szép ifjúsági imakönyv, ajándéknak szántam valakinek.

– Itt van, asszonyom, fogja csak. Tegye be a tisztsági csomagba, hátha becsúszik.

Karácsony van. Majd egyszer mondja meg a fiának, hogy egy katolikus pap küldte karácsonyi ajándéknak, s ha ezt komolyan forgatja, olvasgatja, jó ember lesz belőle.

A szegény asszony meggörnyedve ballagott le az úton, mintha nagy terhet cipelne.

– Drága karácsonyi kis Jézusom, Te azért jöttél, hogy könnyíts a terheken, segítsd ezt a szegény asszonyt, és tékozló fiát.

Két hét telt el, egy korai hajnalban, öt óra előtt a magas hóban várt valaki a Nagyboldogasszony boltíves kapuja előtt. Megismertem. A szegény, szomorú asszony, akinek az imakönyvet adtam. Rám köszönt:

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! Bocsánat, hogy ilyen korán alkalmatlankodok, de nem tudom sem a nevét, sem a címét. El kellett jönnöm, hogy találkozzunk. Tegnap volt az első beszélőm a Markó utcában. Hogy megváltozott az a gyermek. Azzal kezdte, hogy bocsánatot kér, és hogy köszöni a szép imakönyvet, nemcsak ő, de cellatársai is érdeklődve olvasgatják. – Folytak a könnyei.

– Édesanyám, bárcsak előbb juthattam volna egy ilyen imakönyvhöz, akkor most nem lennék börtönben.

Aztán már nem is tudtunk mit mondani egymásnak, csak sírdogáltunk mind a ketten csendesen.

Megint felberregett az autóbusz. Megszorítottam a kezét.

– Tisztelendő atya – kiáltott utánam – Isten áldja meg azért az imakönyvért!

Az eukarisztikus nevelés

Az imakönyvtörténet margójára talán lejegyezhetném egész „pedagógusi” pályámat. Valamikor rég „Új Don Bosco Vácon” címen árvaházamról egy hosszú riport jelent meg, mely főként a gyerekek neveléséről szólt. Valóban Don Bosco módszerét alkalmaztam, melynek alapja az Eukarisztia és a Mária-tisztelet. A riporter leírta, hogy milyen csodálatosan családias a hangulat a sasfiókák között. Egyetlen ember ennyi különböző korú gyermeket, kiknek legtöbbje az utcáról került oda, családi nevelésben nem részesült, összefog. Arra hivatkoztam, hogy ez az egyház legrégebbi módszere, melyet Don Bosco is alkalmazott. A gyerekekkel megszeretteti a Szentségi Jézust, úgy, hogy valóban Ő legyen a központ és az irányító. A szeretet köteléke, az Oltáriszentség tartja őket össze. Minden este tartottam számukra egy rövid beszélgetést, a gyakorlati életből vett eseményekről. Ilyen volt például János vitéz esete. Bagnál felszálltam a vonatra, mely tele volt zsi bongó, jókedvű emberekkel; gyerekek és szüleik. Az egyik gazda megismert, rám köszönt hangos szóval:

– Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Erre a gyerekek is kórusban ismételték a köszöntést.

– Hova utaznak? – kérdeztem.

– Pestre megyünk – válaszolták többen is. – Megnézzük a János vitézt.

A gazda mosolyogva súgta:

– Tisztelendő atya, ennek története van. Egyik nap azzal jöttek a gyerekek haza az iskolából, hogy vasárnap színházba kell menni az iskolával. Erre mi, szülők összefogtunk. Olyan nincs, hogy elmulasszatok a vasárnapi szentmisét egy János vitéz miatt. Felmentünk az igazgatóhoz, aki közölte, hogy ez elő van írva, a gyerekeknek meg kell nézni a János vitézt. Nem hagytuk abba. Utánanéztünk. Kiderült, hétköznapi is van délután egy előadás, és kerek-perec kijelentettük az igazgatónak, mi vasárnap nem engedjük a gyerekeinket színházba, mert első a szentmise. De ha kötelező a tanmenet szerint, hát akkor csütörtökön délután megyünk Pestre.

– Jóleső érzés volt – mondtam a gyermekeimnek –, hogy vannak katolikus szülők, akik képesek áldozatot hozni a vasárnapi szentmiséért. Ilyen kis történetekkel vezettem rá sasfiókáimat, hogy tudjanak áldozatot hozni egy-egy szentmiséért.

Csütörtök esténként a szentségimádást is bevezettem. Nem volt kötelező. Eleinte csak a nagyobbakat kértem fel erre, de meglepve tapasztaltam, hogy egyre többen csatlakoznak az imaórához, melyet 9-10 között tartottam nekik az Oltáriszentség előtt. Két-három hónap leforgása alatt már valamennyi gyerek jelen volt. Szívvel-lélekkel énekeltek, és figyelemmel kapcsolódtak be az elmélkedésekbe is. Jóleső érzés volt látni ezt a sok kis vadvirágot a szentségi Jézus körül.

Egyszer feljelentettek bennünket, hogy nincs elég higiénia otthonunkban. Váratlanul érkezett a bizottság, hogy felülvizsgálja az otthont. Meglepődve látták, hogy játékidőben a gyerekek ki-be járnak a kápolnába rövid szentséglátogatásra. Kérdezték a gyerekeket, miért szeretnek itt

lenni, és olyan feleleteket kaptak, hogy ott jó, ott otthon vagyunk. Az atya együtt futballozik velünk, együtt imádkozunk, együtt tanulunk. A bizottság vezetője ezekkel a szavakkal búcsúzott el tőlem:

– Tisztelendő atya, ami a higiéniaét illeti, bizony lennének követelmények, de amit itt láttunk, tapasztaltunk, az olyan meglepő, hogy csak így folytassa tovább.

Az én árva kis csavargóimnak édesanyját adtam, a Szegények Banneux-i Szűzanyját, s embert ő nevelt belőlük a szentségi Jézussal együtt: „per Mariam ad Jesu”.

Nagyon szomorú vagyok, hogy azt kell tapasztalnom, a mai gyermekek többségében nem ismerik a legcsodálatosabb erőforrásokat. Sőt...

Egy alkalommal a pesti ferenceseknél megszólított egy kedvesnővér:

– Tisztelendő atya, szörnyű dolog történt! Bejött két fiatal, tizenhat-tizenhét év körüli leány a templomba, amikor éppen áldoztattak. Elöttem álltak meg. Összesúgtak, nevetgéltek. – Te – mondja az egyik –, én odamegyek, megkóstolom azt az izét, aztán kiköpöm.

Még a vér is meghűlt az ereimben – mondta a kedvesnővér –, amikor láttam, hogy sietve odamegy áldozni, majd indult kifelé, társa is követte. Alighogy kiértek a templomból, kiköpte az Eukarisztiát a köveztetre. Rohantam oda, felvettem a meggyalázott Szentséget. Itt van, ebben a kis fehér kendőben. Mit csináljak vele?

– Adja ide, kedvesnővér – mondtam.

A szívem fölé rejtve vittem fel a kis kápolnába, ott aranyszelencébe téve betettem a Tabernákulumba. Azóta is ott engeszteltem a megbántott, meggyalázott isteni Fenséget, arra hivatkozva, hogy ezek a fiatalok nem tudták, mit cselekedtek, hiszen olyan hiányos az ismeretük. Legtöbbje mit sem tud az Oltáriszentségről.

Ilyenkor eszembe jut az a sok kedves barátom, akik tudják, mit jelent az Emmánuel, hogy velünk az Isten. Az „Én vagyok! Ne féljete!” – Isten. A mi Urunk Jézus, aki ebből a világból csak öt szent sebét vitte emlékül, de testamentumában testét és vérért hagyta ránk; velünk maradt „mindennap a világ végezetéig”.

Mosolyogva gondolok a bizonyára már odaát engesztelő idős bácsira, akivel még az aszódi évek alatt találkoztam Hatvanból Boldogra kerékpározotomban. Gyalog ballagott, mikor ráköszöntem, boldogan mondta, már hazafelé a szentmiséről, a hétköznapi szentmiséről, melyért húsz kilométert gyalogolt.

A drága néni is velem térdel, de már a túloldalról, aki „cinkostársam” volt egyszer. Mindig szívesen viszem az Oltáriszentség vigaszát a betegeknek, öregeknek, elhagyottaknak, kórházakba, szociális otthonokba, idegstanatóriumokba. Általában mindig be is engednek. Egyszer makacsolta meg magát egy portás. Érvelhettem én vallásszabadsággal, emberséggel, szeretettel, haldokló utolsó kívánságával, hajthatatlan maradt.

Tanácsstalanul, imádkozva a betegért álldogáltam a kapu előtt. Hozzám sántikál egy néniké:

– Tisztelendő atya! Hallottam mindent! Szegény szobatársam igen várja az utolsó szentáldozást, nagyon rosszul van már. Nem vihetnem oda én az Urat? Áadtam a kis ezüstszelencében a „fölséges Látogatót”, akit nem akartak beengedni. Mintha szárnyakat kapott volna az anyó, surrant, suhant el a portás mellett. Ragyogó arccal jött vissza:

– Tisztelendő atya, áldja meg a jó Isten! Két öreget tett boldoggá. A hazakészült s engem, hogy vihettem az Oltáriszentséget.

Az Emmauszi tanítványok szavai jutottak eszembe: „Maradj velünk, mert esteledik, a nap már lemenőben van.”

Máriaremete – Emmausz

Kemény László festőművésszel, aki nagyon szeretett Máriaremetén tartózkodni, a nyári lak nagy fehér falára megfestettem az emmauszi jelenetet.

Barátom sok freskót készített már számomra, hiszen minden templomot, kápolnát, ahol csak megfordultam, az ő képei díszítették. Ez a freskó volt mégis a legkedvesebb nekem, annyi élet, annyi színes árnyalat volt benne, ahogy a feltámadt dicsőséges Krisztust megismerik az emmauszi tanítványok a kenyértörésben. Krisztus sugárzó tekintettel, akárcsak az utolsó vacsorán, megtöri a kenyeret, és nyújtja a tanítványainak. Sokat gyönyörködtem benne, de arra hogyan gondolhattam volna, hogy egyszer valóban Emmausz lesz az én remetei otthonom, és otthont ad sok fáradt öregnek, akik ott életük alkonyán megismerhetik a szeretett Mestert, aki befogadja őket, és nekik adja magát.

A budai várban megismertem egy öreg gyógyszerésznőt, aki rézsút szemben a Mátyás-templommal egy sarokházban lakott az első emeleten. Valamikor övé volt az egész háromemeletes ház, de ostromkor egy légítámadás elvitte a harmadik emeletet. Az államosítás meg a gyógyszerárát, vagyis az egész házat, kivéve két szobát, melyet meghagytak neki. Az öreg néni, akinek egyetlen gyógyszerész fia disszidált, teljesen magára maradt. Beteges volt, már nyolcvanadik éve felé, teljesen egyedül. Kérte, hogy vegyem őt gondozásba, nekem adja a lakását. Megbeszéltem Ilonkával, aki háztartásomat vezette. Ő vállalta testi, én pedig a lelki gondozását, mindennap mentem áldoztatni. Négy év után szép csendesen elaludt. Felszabadult a lakás.

Elhatároztam, hogy odaköltözök. Nagy volt nekem ez a remetei ház, és a sok fájó emlék is arra készítetett, hogy otthagyjam.

Ismertem Újpesten két idősebb hölgyet, akik alázatos lelkülettel vagy tíz-tizenkét öreget gondoztak. Támogattam is őket, ahogy tudtam. Mikor egyszer arra jártam Újpesten, nagy volt a bánatuk, gondjuk bajuk. Határozat jött a tanácstól, hogy lebontják azt a két kis családi házat, ahol laktak. Hová fogják az ő öreg, fekvő beteg gondozottjaikat elhelyezni?... Kaptak ugyan egy-két ajánlatot, de egyik sem volt megfelelő. Mikor ezt nekem szomorúan előadtak, azonnal határoztam. Jöjjenek Máriaremetére, ha az én házam jó lenne, odaadom nekik erre a célra, szegény sorsú öreg betegek otthonának. Azonnal indultak is velem szétnézni. Megnyerte tetszésüket a ház, a kert, virágokkal, gyümölcsfákkal, s a park, amellyel határos volt. A máriaremetei kegytemplom csak pár lépésnyire van. Nem győztek hálálkodni: A Gondviselés csodája ez! A sok ima nem volt hiábavaló, megoldódott minden. Lécai bíboros atyának is tetszett ez a megoldás, sőt kilátásba helyezte, hogy pártfogolni fogja a kis otthont, és az egyetlen katolikus szeretetotthonhoz, a XXIII. Jánosról nevezetthez csatolja, mint ennek az intézménynek részlegét, így költöztem Budára, az öregek pedig Remetére.

Így lett a remetei otthonom „Emmausz”. Az Új Ember heti újságban ezen a címen, „Emmausz” jelent meg Magyar Ferenc főszerkesztő tollából egy kedves riport, mely azzal kezdődött, hogy egy áldott szívű magyar pap, aki Máriaremetén egy otthont álmodott meg magának, ahol majd öreg, nyugdíjas korában visszavonul remetéskedni, lemondott ezen álmáról, hogy hajlékot adjon fáradt öregeknek, hogy egy kis emmauszi otthon létesüljön a máriaremetei nagy park szélén, hatalmas fák árnyékában, hogy a szeretet istápoljon ott sokakat, és a lenyugvó nap fényénél találkozzanak a szeretett Mesterrel.

Ez a riport felhívás volt egyben, hogy a jó hívek adakozzanak, és bővíteni lehessen, s hogy minél több szegény, beteg öreg találjon nyugalmat. Meg is lett az eredmény. A kis otthont kibővítették, manzárdszobákat is építve, huszonhárom öreg talált ott menedéket. Majd egy újabb otthon alapkövét is letették a kert hátsó részén, hogy még negyven fekvőhellyel bővíthessen.

Kicsit fáj, hogy az alapkőokmányba nem került be a nevem, de ami még jobban fáj, hogy a bővítés miatt a nyári lak lebontásra került, és eltűnt a gyönyörű freskó. Boldogult Kemény László utolsó műve, amely, véleményem szerint, a legszebb alkotása volt. Így már senki nem fogja tudni, hogy volt ott egyszer egy gyönyörű festmény, melyet én álmodtam meg, nem tudva, hogy valóság lesz ez az álom. Nem részemre, hanem sokak javára, mert én arról soha nem álmodtam, ahogy a riporter írta, hogy majd nyugdíjas éveimben ott húzódok meg. Soha nem

gondolkodtam azon, hol legyen öregkoromra az otthonom, mint egész életemet, ezt is a gondviselésre bízom.

Fénypont volt Remete történetében Calcuttai Teréz anya látogatása.

Már hetek óta beszéltek, hogy május végén ellátogat Budapestre. Mégis váratlanul ért a hír, hogy június 3-án ellátogat a máriaremetei kis emmauszi otthonba, mint a legújabb katolikus intézménybe.

Ilonkát nemrég csuklótörés érte, így karja gipszben volt. Talán ennek köszönhető, hogy Teréz anya figyelme reá irányult. Mikor bejött a remetei templomba, odalépve Ilonkához, átölelte, aki megilletődve adta át a nemzetiszínű szalagos, színes rózsacsokrot. Az emberek lelkesen éljeneztek, alig tudott bejutni az otthon kis kapuján, melyen olvashatta a felírást: „WELKOM” Isten hozott! – flamandul. Az otthon ápolónő vérei és a vezető főorvosnő fogadták az előcsarnokban. Miután az egyik beteg köszöntötte a tolokocsijából, a főorvosnő bemutatott neki. Egy piarista atya tolmácsolt:

– Íme Regőczy atya, aki házáat a szegény öregeknek ajándékozta, így tudunk itt elindulni ezzel a szeretetművel.

Teréz anya mosolyogva nézett rám, míg a tolmácsot hallgatta. Közben kattogtak körülöttünk a fényképezőgépek. Volt időm szemügyre venni ezt az alacsony, törekeny szerzetesnővért, egyszerű fehér, kék szegélyű ruhájában. A Nobel-díjas szeretetapostolt, aki mint Krisztus követője, a szeretet diplomatája járja a nagyvilágot. Krisztus szeretetétől áthatott egyénisége erőt sugároz. A tolmács befejezte mondókáját angolul, Teréz anya melegen megölelt, békecsókot adva mindkét orcámra.

– Köszönöm, kedves atya! Áldja meg az Isten! – Majd kezét, mintha imára kulcsolná, fűzte hozzá: – Imádkozom az atyáért!

Meghatódva csókoltam meg kezét:

– Köszönjük, tisztelendő Teréz anya, hogy ellátogatott hozzánk, köszönjük apostoli munkáját a szegények nevében.

Teréz anya tovább sodródott, a sokaságtól körülvéve, és egyedül maradtam. Az villant az eszembe, hogy érdekes, még senki nem köszöntötte meg ilyen szívből, melegen és imádsággal kísérve, amit a szegényekért tettem.

Alig két hónappal Teréz anya látogatása után került sor az otthon felszentelésére. Július 28-án Lécai bíboros atya már négy hete, hogy az Úrhoz költözött, így Szakos Gyula székesfehérvári megyéspüspök atya jött Máriaremetére, az otthont megáldani. Elé siettem. Köszöntve őt, bemutatkoztam. Emlékezett ajándékomra. Én meg, élve az alkalommal, megkértem a püspök atyát, hogy az első szentmisét az új otthonban vele mutathassam be.

Az otthon vezetője közbeszólt, hogy nem lesz koncelebrálás... Püspök atya rám nézett. Mielőtt megszólalhatott volna, gyorsan közbeszóltam:

– Püspök atya, én mégis azt kérem, engedtesse meg nekem, hogy együtt koncelebráljuk a szentmisét.

– Rendben van, fiam – válaszolt a püspök atya.

Milyen öröm volt ez számomra, a sok öreg, beteg közepette, ebben az ünnepélyes hangulatban. A kis kápolna Tabernákulumában én helyezhettem el az Oltáriszentséget és meggyújthattam az örökmécsest. Az engesztelés új bázisa, ahol ezentúl minden reggel szentmiséje lesz a betegeknek, este pedig engesztelő rózsafüzér a Szűzanya Szeplőtelen Szívéhez.

Engesztelés

„Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa!” Keresztelő János így tanított, a mi Urunk Jézus nyilvános működése pillanatától ezt kérte, az apostolok a mennybemenetele után ezekkel a szavakkal kezdték küldetésüket. A Szentséges Szűz minden megjelenésénél erre

buzdítja a világot. Meg kell bánni vétkeinket, engesztelni kell a megbántott Istent magunk és az emberiség bűneiért.

Mindig büszke voltam arra, hogy hazám a Szűzanya öröksége. Első szent királyunk, István fia, Szent Imre herceg halála után neki ajánlotta az országot, így azután külön örömmel töltött el, hazatérve Belgiumból, amikor hallottam, Mária Natália Magdolna nővér magánkinyilatkoztatásairól, mely szerint a világméretű engesztelési mozgalomnak Magyarországról kell kiindulnia és elterjednie. Hallottam, hogy a Szűzanya egy helyet kér, egy kápolnát, ahol kegyelmeit különösképpen kiárasztva megtérésre hívja az egész világot. Szívvel-lélekkel magamévá tettem a gondolatot. Beszédeimben is gyakran megemlékeztem róla. Amikor Vácon a kápolna és az árvaház felépült, a két legszentebb Szív engesztelésére ajánlottam. Mindennap engesztelő rózsafüzér-ájtatosság volt szentségi áldással, és minden csütörtök este 9 órakor engesztelő imaóra Magyarorszáért.

A különféle börtönökben töltött 2000 nap minden szenvedését engesztelésül ajánlottam a Szűzanyának hazánkért. Sikerült kápolnát építenem Máriabesnyőn, Domonyban és Domonyvölgyben, rendbehoztam a műemlék kápolnát Pestszentlőrincen, templom készült Szalkszentmártonban, az égi Édesanyánk lába elé téve minden imádságot, fáradságot, munkát, verejtéket, könnyet. Mégsem hagyott nyugodni a gondolat, hogy nem teljesedett kérése: „Akaratom, hogy a magyar engesztelésnek szentély épüljön!” 1947. szeptember 25-én, Fogolykiváltó Boldogasszony ünnepe után ugyan a Normafához közeli Szent Anna-réten Mindszenty bíboros ünnepélyesen elhelyezte egy engesztelő kápolna alapkövét, de ez sohasem épült fel. Számomra nagyon kedves volt a hasonlat, mely szerint ez a kápolna olyan lett volna, mint egy kút, melyből árad a kegyelem nemcsak hazánkra, de az egész világig, ahogy egy vízimalom lapátjai lassan forognak a rázúduló víztől a legfinomabb minőségű búzát őrölve, úgy állna össze hófehér liszté, majd egy kenyérré, s megszentelhetővé, átváltoztathatóvá a sok-sok ima által az élet, hisz „közel van a Mennyek országa”.

De hiszen a Kút völgyi kápolna éppen egy kút mellett van, s lám csak ebből a kútból a kisgyermek több mint 200 éve történt menekülése óta mennyi áldás szállt azokra, akik a mindenkor segítőhöz fordultak. Legyen hát ez az engesztelés talpalatnyi helye, a Világ Királynőjének, a Magyarok Nagyasszonyának kedves otthona. Ebben az elgondolásban igyekeztem az újjáépítést és a berendezést kialakítani. 1969 óta mindennap van szentmise, este litánia rózsafüzér-ájtatossággal. Csütörtökönként engesztelő szentóra. Nagy csütörtökön és Szilveszterkor egész éjszakai imádságos virrasztás. A fájdalmas Szűzanya szobra felírással hívogat: „Gyertek, gyermekeim, velem együtt engeszteljétek megbántott Fiamat!” Azt hiszem, a Gondviselés csodálatos intézkedése volt, hogy 1986-ban végre találkozhattam Mária Natália kedvesnővérrrel. Egy fiatal barátom, akit a várban ismertem meg, felajánlotta, hogy kocsiján levisz a Kalocsa melletti kis faluba, ahol a plébánián él. A paplak össze van építve egy kápolnával.

Belépve, ott magasodott a Világ Győzedelmes Királynőjéről készült csodálatos festmény. Eléborultam, imádkozni kezdtem. Percek múlva belépett a 85 éves mosolygós arcú, szeretettől sugárzó nővér, korát meghazudtoló frissességgel. Letelepedtünk a verandára, s a plébános atya is közénk ült. Beszélgetni kezdtünk. Elmondtam a Kút völgyi kápolna történetét, amit Istennek ez a kiválasztottja nagy lelkesedéssel hallgatott, majd örömmel kiáltott fel:

– Akkor már megvan Szűz Mária otthona a Szabadság-hegyen! De jó, hogy megérhettem! Mennyire örülök, hála legyen, Uram!

Az együtt töltött másfél óra alatt éreztem, hogy a nővérek milyen szoros a kapcsolata a szentségi Jézussal és a Boldogságos Szűzzel. Szinte éjjel-nappal imádkozva állandó közelségükben él.

Natália nővér keresztyével homlokomon s a plébános atya áldásával boldogan tértem vissza Budapestre.

Jöttek azután az üzenetek, ám még a tél beállta előtt sikerült is újra leutaznom meglátogatni őket. Sugárzó arccal fogadott, s tolmácsolta a Szűzanya üzenetét:

– Nem szabad azt mondani, hogy a kápolna kicsi, hiszen elfér benne egy egész mennyország, a Szentháromság és az engesztelő szívek.

A rákövetkező 1987-es tavaszon Belgiumból volt egy kedvesnővér látogatóban. 40 év telt el a Szent Anna-réti alapköletétel óta, gondoltam, zárandokoljunk oda, hadd mutassam meg, hol kéne állnia a Nagyasszonyunk engesztelő szentélyének. Imádkoztunk a magyarokért és a flamandokért. Egyszer csak egy német nyelvű könyvet mutat nekem vendégem Mária Natália nővérrel. Benne szerepel a kívülről szegényes, de belül nagyon szép Jézus és Mária Szíve szerinti kápolna is. Valóban, hiszen nincs is messze. A tavaszi rigók koncertje nem nyomja el, ide hallatszik éppen az Úrangyalára hívogató harangszó. Isteni Bölcsesség Széke! Világ Királynője! Támassz Krisztus Szíve szerinti papokat! Védelmezd Szent Egyházadat, szeretett hazánkat! Gyógyítsd a betegeket! Enyhítsd a szenvedést, eszközölj békességet minden jóakarató embernek!

Imádkozzál érettünk és velünk! Kútvolgyi Boldogasszony, magyarok Nagyasszonya, könyörögj érettünk! Ámen.

Kármelhegyi Boldogasszony ünnepe azután megint örömet, meglepetést hozott. Csütörtökre esett, engesztelő imaóra volt a hívekkel zsúfolt kápolnában.

Egyszer csak Mária Natália nővér lépett be Benedek atya kíséretében.

Letérdelt az Oltáriszentség előtt, ahová elzarándokolt a fülledt melegben, hogy ott áldhassa az Urat, ahol lélekben, mind mondja, gyakran együtt van vele, az engesztelő kápolnában. Azt hiszem, minden jelenlevő velünk együtt a meghatottság könnyeit törölgette.

Kútvolgyi Édesanyánk gyönyörű ajándéka volt valamennyiünknek ez a látogatás.

1987 Pünkösdjén nyitotta meg a Mária-évet Őszentsége, II. János Pál pápa. Meghatottan borulok le a legkegyelmesebb Szűzanya előtt, aki ismét és ismét új meg új ajándékokkal halmoz el, s talán még inkább ebben a tiszteletére szentelt időszakban. Nem lehet véletlen, hogy bár már több mint 3 éve kért, s küldtem is dokumentációt Berecz Sándor plébános atyának Jugoszláviába a kápolnáról, mégis csak most érkezett egy csomag tele vékony kis füzetekkel. Fedőlapon a Kútvolgyi kápolna szentélye, hátoldalán a lourdes-i magyar pietà, a címe pedig „Kútvolgyi és lourdes-i emlékek”.

Talán ezeken a lapokon üzent a Szűz a Mária-év kezdetén magyar gyermekeinek, imádkozzunk, engeszteljünk, mert ő nem hagy el bennünket.

Még arról is gondoskodott, hogy Rómába is kijusson ez az üzenet. Egyik vasárnap délelőtt szentmise után bezárva a kápolnát sietek az autóbusz-megállóhoz, de egy férfi szalad utánam.

– Várjon már, álljon meg! – integetett. – Kada érsek úr szeretne önnel beszélni!

Visszafordultam, az érsek úr kiszállt autójából, bementünk, és a kegykép előtt letérdelve együtt imádkoztunk. Örömmel vitt magával jó néhányat a füzetekből is.

Lourdes-i magyar Pietà

A hátlapon lévő szobor, a „magyar Pietà” a lourdes-i barlanggal szemben a Gave-patak túlsó partján pázsitos lankán a kórházba vezető út mellett áll.

Három márvány tábla magyarul, flamandul és franciául a talapzatán: „Hálából mindazoknak, akik a magyar népet segítették. Regőczy István magyar pap.”

1983 májusában állították fel, 40 évvel azután, hogy engem Kapisztrán Szent János ünnepén pappá szenteltek. Belgiumból még gimnazistaként részt vehettem egy lourdes-i zárandoklaton. Akkor kértem Szűzanyánkat, segítsen, hogy pap lehessenek, hogy az emberekért élve, mindent Szent Fiáért tehessek. Megcsodáltam a kereszttűt tizedik állomását különösen, hisz ez Magyarország ajándéka 1910-ből, s megígértem, felszentelt papként én is fogok valami nagyon szépet hozni. Természetesen soha nem felejtettem ígéretem, mégis 40 év kellett hozzá, hogy

teljesüljön, s talán most, 45 évvel később módom lesz rá, hogy én is újra eljuthassak ígéretem színhelyére, s megnézhessem eredetiben a csak fényképen, illetve másolatban látott szobrot, egyik „nevelt” leányom, Fajkód Mária Zsuzsa alkotását. Zsuzsa édesanyja tanárnő volt, egyik kisöccsét börtönben szülte. Szegény kisfiú igen sokat betegeskedett, nem volt könnyű ápolni, gondozni, még abban a bérházi lakásban sem, amit szereztem nekik enyhítendő a család gondjait. Egyik nyáron Zsuzsa azzal az ötlettel állt elő, találtak Balatonfüred mellett egy elhagyott vízimalmot. Olcsón meg lehetne venni, átalakítani.

Ez az elhagyott vízimalom nagyon megnyerte tetszésemet. Terméskövekből építették, teljesen egyedül egy kis falu határában festői erdős-hegyes környezetben. Udvarát egy csobogó kis patak szelte át, a malom nagy lapátos kerekét már rég leszerelték, de két nagy udvari szobáját szépen be tudtuk rendezni. Kimeszelve, s a nagy búbos kemencétől átfűtve dohos nyirkossága megszűnt, s a nyári hónapokban nagyon megfelelt.

Egy öreg Skodát is sikerült szerezni. Zsuzsa jogosítványt szerzett, és nagyon ügyes sofőrnek bizonyult. Még a hepehupás erdei utakon is minden baj nélkül vezette kocsiját, melyben az egész család velem együtt elfért. Kora nyártól késő őszig most már ott tanyáztak, és Zsuzsa reggeltől napestig nyugodtan kopácsolhatott vöröses sziklatömbökön, melyek mindenfelé heverték ezen a tájon. Krisztus-fejeket, Pietát faragott, anyját és testvérkéit is élethűen megörökítette. Mindig megcsodáltam szorgalmát, kitartását, amikor hetenként leutaztam élelemmel megrakodva Balatonfüredre. Az állomáson már ott várt a rozoga Skodával, mikor bepakoltuk a kocsiba a dolgokat, mindig azon fohászkodtam, hogy épségben megérkezzünk a rakománnyal. Ez mindig ünnep volt a kis családnak, de nekem is igazi örömet és kikapcsolódást jelentett.

Egyik augusztus közepén, egy szép keddi napon, ahogy megérkeztem, hiába kémleltem a vonat ablakából Zsuzsa nyúlánk alakját, nem láttam sehol. Baljóslatú sejtelem szorította össze szívem. Valami tragikus dolognak kellett történni, hogy nem vár senki sem. Csomagjaimat a megőrzőben hagytam, nekivágtam gyalog az ismert erdei útnak. Közben mindig reménykedtem, hátha felbukkan a Skoda. Fáradtan érkeztem a kis falu határába. Rögtön betértem abba a kis falusi házba, ahol mindennap tejet szoktak vásárolni. Az öreg parasztnéni sopánkodva csapta össze a kezét.

– Az egész család elment, hát atya nem tudja? Mindent felpakoltak, nekem csak azt mondták, hogy külföldi utazást tesznek.

Megfordult velem a világ.

– Csak nem disszidáltak? – gondoltam. – Hogy lehet ez, erről soha egy szó sem esett.

A kis falucska szélétől a vízimalomig rohanva tettem meg az utat. Az ajtó tárva-nyitva, minden üres, az asztalon csak egypár sor:

„Elmentünk, majd írunk, ha a határon átértünk. Hálás szeretettel gondolunk Atyára, imádkozzon értünk.”

Kitámolyogtam a házikóból, leültem a patak partjára, olyan szomorúan csörgedezett, de szemeimből is csorogtak a könnyek. Egyszerre nagyon árvának, elhagyottnak éreztem magam. Összeszedtem az ott maradt holmikat, fájó szívvel búcsúztam el a kis vízimalomtól, a környező erdőtől, a vadvirágos dombtetőtől, ahonnan oly szép kilátás nyílt a Balatonra. Egyre az foglalkoztatott, hogy mi lehet sorsuk távol idegenben, hogy fognak boldogulni, hiszen nyelveket sem tudnak. Minden pénz nélkül vágtak neki az útnak.

Később a levelekből értesültem kálváriájukról. Bécsben élt egy távoli rokonuk, akinek segítségére számítottak, de nagyon csalódtak. Franciaország felé vették útjukat. Párizsban kértek menedéket. A hontalanok szomorú sorsa várt rájuk, míg csak belga barátaim révén nem tudtam nekik segítséget nyújtani, így sikerült egy lakást bérelni, de sehogy sem boldogultak. A nagy drágaság, különböző más nehézségek arra készítették őket, hogy Párizst elhagyják. Végül a párizsi belga követségen egy ismerősöm vette őket pártfogásába. De ez a jó barátom nem látott más megoldást, mint hogy Belgiumba telepítse őket. Ennek én igazán örültem, mert úgy véltem,

hogy ezzel megoldódnak a problémák. Belga barátaim révén egy kis faluban kaptak egy bebútorozott házat. Ismerőseim ruhákkal, élelmiszerekkel elhalmozták őket, de Zsuzsa egyre panaszosabb leveleket írt, hogy ez nem megoldás, mert bár jól el vannak látva, az a cél, amely őt külföldre készítette, így nem érhető el. Neki Képzőművészeti Főiskolára kellene járnia. Testvéreinek is tovább tanulni. A jelen körülmények között ez nem megvalósítható. Sok töprengés, sok levelezés. Végül egyre kért, hogy Párizsban kellene mégiscsak letelepedni, csak ott tudná megvalósítani terveit, hogy szobrászművész lehessen. Minden tudásomat, összeköttetésemet latba kellett vetni, hogy ez sikerüljön. Több hónapi huzavona után sikerült a megfelelő segítséget megkapnom, Párizs Külvárosában egy házat bérelni számukra, így az egész család újra visszakerült Franciaországba. Aztán már simábban mentek a dolgok. A Képzőművészeti Főiskolán Zsuzsát már úgy kezelték, mint kész szobrászművészt. Hamarosan meg is kapta a diplomát. Öccse és húga szintén ösztöndíjjal főiskolára iratkozhattak be. Az egyik mérnök, a másik orvosnőnek tanult. Zsuzsában ilyen vonatkozásban nem csalódtam, nagyon kitett magáért. Egymás után küldte a fénymásolatokat az oklevelekről, amelyeket különböző kiállításokon első díjként szerzett szobraival. Újságcikkek is érkeztek. Elismerő nyilatkozatok. Sikerült neki Carrarába is eljutni, a márvány gyönyörű világában sok szép szobrot faraghatott. Rómában a pápa is fogadta 10 perces audiencián, ahol nagyon szép márvány Krisztus-fejet ajándékozott II. János Pál pápának. Akkoriban kaptak a magyarok a Szent Péter-bazilikában egy kápolnát, melyet Lékai bíboros rendeztetett be magyar művészek szobraival. Felmerült bennem a gondolat, hogy carrarai márványból egy Pietát faragtatok Zsuzsával a magyar kápolna részére. Sikerült is erre a célra egy gyönyörű márványtömböt szerezni. Zsuzsa el is kezdte a munkát. Közben Lékai bíborosnak felajánlottam, ha elkészül a Pietà, hálából a római magyar kápolnának ajándékozom. Bíboros atyának tetszett is a terv, de nehézségek merültek fel. Miután ez a kápolna kicsinek bizonyult egy ilyen Pietà elhelyezésére, mert csak domborművekkel lehetett a falakat díszíteni, úgy gondoltam, hogy a Vatikánnak ajánlom fel a Pietát, ahol el is fogadták volna a múzeum részére. Ez viszont sem nekem, sem Zsuzsának nem tetszett, mert a túlszűfolt Vatikáni Múzeumban a sok márványszobor között nem érvényesült volna a Pietánk.

Akkoriban egy kedves belga pap barátom járt nálam, akinek fő megbízatása volt a lourdes-i zarándokok szervezése. Beszélgettem vele a Pietáról, vajon Lourdes-ban elfogadnák-e, miután úgylátott volt egy régi fogadalmam, most ezzel a Pietával leróhatom a tartozásomat. Belga barátomnak tetszett az ötlet. Elutazott Párizsba, hogy megnézze a Pietát. Annyira megtetszett neki, hogy a lourdes-i püspökkel személyesen tárgyalt, aki elküldte egy művészszakértő kanonokját a szobor megismerésére. Miután ő is kedvezően nyilatkozott, elfogadta a Pietát, és úgy határozott, hogy a lourdes-i szentév megnyitásakor maga fogja felszentelni.

Belga pap barátom egy nagy zarándoklatot szervezett. Sok belga újságban írt cikket a Pietáról és annak történetéről, mely egy magyar pap háláját juttatja kifejezésre mindazoknak, akik a magyar népet valaha is segítették. Engem pedig meghívott, hogy az ünnepélyes szentelésnél jelen legyek. Nem sok esélyem volt, hogy útlevelet kapjak, de a jó belgák unszolására mégis beadtam a kérelmet, melyet elutasítottak. Maga Lékai bíboros is biztatott, hogy fellebbezzem meg. Ő is latba veti tekintélyét, de így sem sikerült. Elutasították azzal, hogy börtönben voltam. Holott a törvények szerint az már régen elévült. Zsuzsát kértem, hogy engem is képviseljen az ünnepélyen. Különböző újságcikkek és fényképek jelentek meg a kedves ünnepségről. A belga zarándokok zászlója meghajolt a Pietà előtt, és egy kis koszorú magyar színekkel képviselt engem. Sok beszéd hangzott el. Belga pap barátom arról a kis szegény magyar fiúról beszélt, aki gyalog indult el messze Belgiumba, hogy pap lehessen.

Flandria szeretettel befogadta, mint annyi sok más szegény gyermeket a háború utáni nehéz időkben. Célját elérte, és Brugge-ben 1943-ban pappá szentelték. 50 éve, hogy kiért Flandriába, 40 éve szentelték, hálájának ez a Pietà méltó kifejezése, mely a magyar sorsot is hűségesen ábrázolja. A Fájdalom Anyja az égre tekint, úgy emeli, nyújtja szinte a mennyei Atyának az ő

Fiát, aki az egész emberiségért feláldozta magát, s Mária így minden szenvedőnek, a sokat szenvedett magyar népnek is megértő édesanyja.

1986 karácsonyára ajándékot kaptam egy belga jótévmőtől; a csomagból, ahogy bontogattam, előbújt a lourdes-i szobor kicsi, carrarai márvány másolata. Az éjjeli szentmisére a Kútvölgyi kápolnámban már fel is állítottam a kis jászol mellett. Arra figyelmeztetett, a mi Urunk azért jött a földre, hogy életét adja érettünk, s ezért a mi hivatásunk sem lehet más, mint imitatio Christi, Krisztus követése, mindennap fölvéve keresztünket életünk parányi gyertyalángját egészen áldozatul adni Neki, aki kiválasztott bennünket, küld életünket adni barátainkért, miközben velünk van mindennap a világ végezetéig.

Következő évben egy újabb Krisztus-arccal gyarapodtunk. Zsuzsa ajándéka ez is, a turini lepel alapján készült.

Krisztus arca

„Amikor eljön dicsőségben az Emberfia minden angyalával, helyet foglal főséges trónján. Elébe gyűlnek mind a nemzetek, ő pedig különválasztja őket egymástól, ahogy a pásztor különválasztotta a juhokat a kosoktól. A juhokat jobbra állítja, a kosokat pedig baljára. Azután így szól a király a jobbán állókhoz: Gyertek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot! Éhes voltam, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek. Erre megkérdezik az igazak: Uram, mikor láttunk éhesen, hogy enned adtunk volna, vagy szomjasan, hogy innod adtunk volna? Mikor láttunk idegenként, hogy befogadtunk volna? Mikor láttunk betegen vagy börtönben, hogy meglátogattunk volna? A király így felel: Bizony mondom nektek, amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.”

Egyre többször és többször vonult el ez a kép szemem előtt első kápláni helyemen Pestszenterzsébeten. A háború lerongyolta szerencsétlenek, árván maradt gyermekek szeméből az én kérő Uram vetette rám kutató tekintetét. Egyedül vagyok, édes Üdvözítőm – térdeltem esténként az Oltáriszentség előtt –, hogyan segítek én mindenkiben rajtad? A hófehérbe öltözött arc mosolygott, sőt szinte kinevetett: – Dehogyan vagy egyedül, még csak kevesen sem vagytok. A paptestvéreken kívül világi fogadalmasok tízezrei között találsz segítő kezet, de hát szervezz csak új és új munkatársakat! Igen, valóban, a világi harmadrendiek... Köszönöm, hogy eszembe juttattad, Jézusom.

Ahogy XI. Pius pápa 1923. március 30-án kelt bullájában hivatalosan is elismerte a Szent Norbert által alapított premontrei harmadrend a legelső harmadrend, 100 évvel előbb alakult, mint Szent Ferenc atyánké.

Alapítására Tibold champagne-i grófnak az a kérése adott alkalmat, hogy vegye fel fehér ruhás szerzetesei közé. A szent azonban úgy találta, jobb, ha a gróf családot alapít. A döntésbe belenyugvó Tibold azt kérte, ha nem lehet a rend tagja, kapjon olyan szabályokat, irányelveket, melyeket követve szoros lelki kapcsolatot tarthat fent azzal. A szabályzat szerint a harmadrend legfőbb célja a legméltóságosabb Oltáriszentség imádása és a boldogságos Szűz Mária, különösen pedig az Ő szeplőtelen fogantatása tiszteletének előmozdítása, további célja a béke, szeretet és egyetértés munkálása az emberek s amennyire lehetséges, a nemzetek között.

Nagyon megtetszett nekem a lehetőség, hogy elkötelezett világi apostolokat szervezek a testvéreimben szenvedő Krisztus szolgálatára. A kapcsolatot a ferences harmadrend általános főnökével, P. Réz Mariann OFM-mel vettem fel. Akkoriban 25 ezer tagja volt a rendnek. Az én nevem Ferenc lett, s belépésem után azonnal lehetőséget is kaptam új tagok, az én munkatársaim irányítására, szolgálatba állítására a Szenvető Szolga köré.

Miután elkerültem Vácra, ott is ferences segítő társakat kerestem, talán azt is mondhatom, neveltem. Az én irányítóm és segítségem ebben P. Szabados Anzelm OFM volt. Érdekes örök

fogadalmam letétele 3 héttel előzte meg letartóztatásomat. A szentmisén prédikációjában Anzelm atya azt mondta: a francia forradalom első áldozata egy ferences világi harmadrendi volt, itthon, azt hiszem, Ferenc fiam, te leszel Krisztus bilincseiben. Krisztusért bilincsben.

Volt alkalmam azután a börtönben el-elgondolkodni Asszisi koldusának életén.

Megragadott Krisztus arca az ő vonásaiban. Szó szerint élni az evangéliumot. Nem 1200 éve és nem 1900 éve történt, de mindenkinek a saját emberöltőjében játszódik le mindig, ami az evangéliumban olvasható. „Jézus Krisztus tegnap, ma és holnap ugyanaz.” S ha meg akarjuk tudni, mit kíván tőlünk, fel kell lapozni az evangéliumot. Szinte magam körül láttam a körülötte alakult kis társaságot, ahogy Szent Ferenc első nyitására közösen kezdik olvasni a tökéletesség útjáról érdeklődő gazdag ifjúnak mondott szavakat: Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat, oszd ki a szegényeknek, és kövess engem. Majd amit az apostoloknak mondott, mikor prédikálni küldte őket, s végül mindennek összegzéséként a legfőbb utasítást: Ha ki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét, és úgy kövessen engem. „Isten koldusa” az „Egyház oszlopa” szent példaképem és segítőm.

„Az én sasfiókáim”

Ez volt a címe az én második könyvemnek, mely Belgiumban jelent meg, s amelyben árva gyermekeimről írtam. Bizony az élet vihara szétkergette sasfiókáimat, legtöbbjük életútját nem tudtam figyelemmel kísérni.

A legelső, Feri, egy zálogház becsüse lett, megnősült, és mint négy gyermek édesapja sok gonddal küszködött. Amiben csak lehetett, segítségére voltam, de ő is egészséges volt, ha valamelyik templomot, kápolnát vagy lakást kellett festeni, mert szabad idejében festéssel-mázolással foglalkozott.

Sanyi mint egészen kicsi árva gyermek került hozzám, mindig nagyon ragaszkodó volt. Amikor beíratam gimnáziumba, éppen akkor vonultam be börtönbe, így nem is folytathatta, de később esti tanfolyamon befejezte, és érettségizett. Közben egy rendes enyingi lánnyal megismerkedett, aki ápolónő volt. A házasságból egy kislány és egy kisfiú született. Mikor újra letartóztattak, akkor vonult be katonának. Körülbelül egy időben szabadultunk. Ő a katonaságtól, én a börtönből. Legnagyobb meglepetésemre rendőregyenruhában keresett fel. Ezen nagyon csodálkoztam. Ő azzal magyarázta, hogy rábeszéltek, tőlem nem tudott tanácsot kérni, és kötélnek állt, de már nagyon megbánta. Szeretne is kilépni, de egyelőre nem lát lehetőséget, miután már mindent aláírt. Akkoriban, mikor nálam járt, máriaremetei házam már két hete megfigyelés alatt állt. A szemben lévő pedagógusotthon udvarában állandóan egy zárt dzsipkocsi volt. A házunk mögötti udvarban, egy általános iskolában, ugyancsak egy gyanús kocsi parkolt. Ez nekem nagyon feltűnt, és megfigyeltem, valahányszor a remetei lakást elhagytam, a kocsi is megmozdult. Vagy az egyik, vagy a másik. Követtek. Mondtam is Sanyinak:

– Fiam, ebből baj lesz, hogy te rendőregyenruhában jöttél hozzám.

Sanyi nagyot sóhajtott:

– Bárcsak így lenne!

Másnap este talpig civilben, mosolyogva lépett be.

– Atya, ma reggel hívtak kihallgatásra. Szememre vetették, hogy olyan pappal vagyok szoros kapcsolatban, akit ők nagyon jól ismernek, és azonnali hatállyal elbocsátottak.

Ennyi haszna volt Sanyinak abból, hogy engem ilyen alaposan figyeltek. Később Sanyinak sikerült Kispesten egy házacska tenni, amiben én is segítettem, hogy kibővíthesse. Egy nagyobb vállalatnak lett anyagbeszerzője. Még egy öreg Wartburgot is vásárolt, s időközönként, ha nagyon megszorulok, készségesen fuvaroz kocsijával.

Persze, legközelebb hozzám a sasi papok állnak, akik, dacára annak, hogy csak pár évet tudtam velük foglalkozni, az otthonban kaptak hivatást, és mind Magyarországon, mind külföldön, több országban is helytállnak, a maguk módján apostolkodnak.

György volt a legelső sasi pap, akit szívvel-lélekkel segitettem, hogy az egyszerű falusi árva fiú boldogulhasson. Első miséje nagy ünnepség volt számunkra, aztán is mindenben segitettem, ahová csak helyezték, mentem utána, lelkigyakorlatokat tartottam.

Mikor Kunpeszérre került, segitettem a kápolnája építésénél. Még Kemény László festő barátomat is levittem, hogy a magyar szentek freskóival ékesítse kápolnáját. Arnold atya, nagy belga jótevőnk egyre hívta, hogy látogassa meg Belgiumban. Én ezt elleneztem, még korainak is tartottam, hogy oda elmenjen. Akkoriban útlevelet is nagyon nehezen adtak a papoknak. Mégis addig ügyeskedett, míg egy hónapra elment Flandriába. Annyi ajándékkal és élményekben gazdagon jött vissza! Éreztem, tudtam, hogy beigazolódott rossz előérzetem. Nem fogja már magát itthon jól érezni. Utolsó börtönbüntetésem letelte után hidegzuhanyként ért a hír, hogy György disszidált, míg én börtönben voltam. Később megtudtam, hogy kint arra hivatkozott, hogy miattam zaklatták. Én ezt ugyan megkérdőjelezem, hiszen neve szóba sem került a kihallgatások folyamán, de még ha így is lett volna, akkor sem helyeslem, hogy kis faluját otthagya, ahol azóta sincs lekipásztor.

Ottórol, aki még mint diák került letartóztatásom után Bécsbe, és ott szentelték pappá, sok jót hallottam. Beszámolóival is néha felkeres.

Ugyanúgy a Kanadában élő piarista pap fiam, aki az ottani magyar gimnázium közszeretetet élvező tanára. Karácsonyra szokott írni. Egyszer még egy szép miseruhával is meglepett.

Misszióba is került tőlem egy sasi pap. Tőle Afrikából kapok néha életjelt. Nagyon kemény, áldozatos életet folytathat, de bizonyára eredményes is a működése.

A többi sasi pap itt Magyarországon működik, már mindnek van plébániája, az alföldi községekben. Sajnos messze esnek tőlem. Mielőtt utoljára elítéltek, de még szabadon voltam, végiglátogattam őket, elbúcsúztam, hiszen ha az ember a börtön kapuját átlépi, számolnia kell azzal, hogy onnan nincs kiút.

Visszajöttem, jobbról-balról veszteségek fogadtak, de a legnagyobb, hogy édes jó anyám már a budai temetőben pihent. Első utam sírjától hazavezetett Máriaremetére, felnéztem a szervita rendház kis tornyán ragyogó bronzkeresztre. A felkelő nap sugarai, amikor bearanyozták, szinte sziporkázott a fényben. Édesanyám mögém szokott ilyenkor állni, mikor fölkelve ablakomból a keresztet nézem:

– Boldog vagyok, fiam – szokta volt mondogatni –, hogy ott fent előtted ragyoghat az a kereszt, ha majd én elmentem az örök hazába, emlékezz rám mindig, hogy szerettem ezt a keresztet.

Milyen megdöbbenő volt, amikor egy reggel látom, a torony beállványozva, szerelik le a keresztet. Még a lábam is földbe gyökerezett, s könnyeimet nyeltem.

– Pax Christi – hangzott a magasból a régi sasfiókaköszöntés. Nem akartam hinni a fülemnek, de máris mászott lefelé egy fürge alak. Régi sasfiókámra ismertem. A nyakamba borult:

– Atya, atya, csakhogylátom!

A meglepetéstől nehezen tértem magamhoz. Könnyeimet törölgetve hebegtem:

– Hát te hogy kerülsz ide?

– Én vezetem ezt az istentelen munkát. Le kell szednünk a keresztet.

– Ez az én keresztm, édesanyám keresztje – suttogtam magam elé.

Az én sasfiókám mosolyogva mondta:

– Hát akkor, atya, még ma este önnél lesz ez a kereszt.

Az esti homályban át is cipelte a nehéz bronzkeresztet, aztán megbeszéltük, másnap kivisszük a farkasréti temetőbe. Édesanyám sírján helyeztük el. Most ott várja ez a bronzkereszt a hajnal pirkadását, nézegeti az esti csillagok hunyorgását. S valahányszor egy kis mécsest

gyújtok, örül a szívem, hogy a remetei kereszt alatt pihen édesanyám, és onnan fentről üzen: „Vigyázok rád, s várlak haza, édes kisfiam.”

Azt az örök hazát pedig itthon kell megszolgálni szerintem. Ezért is fájt minden pap fiam disszidálása. Talán a negyediké, Gáboré érintett mégis a legfájóbban. Felrémlt előttem újra a havas, hideg téli nap Pestszenterzsébeten az ostrom alatt. Siettem haza a kis árvaházamba. Szembe velem egy furcsa kis csoport bandukolt a hóban. Egy kopott ruhájú férfi nagy batyut cipelt, egy görnyedt asszony gyermekkocsit tolt, csitítgatva a síró gyermeket. Két fiúcska meg két leány követte őket le-lemaradozva. Mindegyik kezében kis csomag. Megálltam, amikor a férfi rám köszönt:

– Tisztelendő atyám, az Isten szerelmére! Nem tudna valami helyet, ahol a családommal meghúzódunk éjszakára? Kibombáztak bennünket. Pestről menekülünk.

Alig egy-két holmit tudtunk megmenteni.

– Jöjjenek velem – feleltem biztatóan. A két kisebb gyermektől elvettem a batyukat. Szótlanul siettünk az elhagyott havas utcán. Kis otthonomban akkor már vagy tizennégy árva gyermek szorongott, de egy sarokban helyet készítettem számukra is. Szalmazsákokat raktunk le, s megosztottam velük az amúgy is szűkös estebédet. Az édesanya csak a síró gyerekkel foglalkozott. Megtudtam, hogy nagybeteg.

– Tisztelendő atya – mondta a férfi –, ezt a kis Gáborkát feleségemmel Istennek ajánlottuk, ha meggyógyul, és megmenekülünk ebből a borzalmas háborúból. Neki fogjuk nevelni.

A kis család nálam maradt az egész ostrom alatt. Gondoskodtam ételmezésükről, orvost is kerítettem. A nagybeteg fiúcska lassan talpraállt. Mikor a helyzet lassan rendeződött, a kis Gábor is saját lábán hagyhatta el otthonunkat. A család sorsát azután is figyelemmel kísértem. Az édesapa hivatalába nem mehetett vissza, mint éjjeliőr dolgozhatott, így anyagilag nagyon rosszul álltak. Állandóan segítettem, támogattam őket. A gyerekek nálam nyaraltak, iskoláztatásukban is segítettem, s különösen Gáborral foglalkoztam nagy szeretettel.

Milyen nagy volt a jó szülők öröme, amikor érettségi után Gábor bejelentette, hogy az esztergomi szemináriumba szeretne menni. Ebben is pártfogoltam, hiszen sok mindenről kellett gondoskodni, hogy beléphessen. De leginkább imáimmal igyekeztem őt támogatni, mert nem volt zökkenőmentes az ő kispapi élete sem. Gyenge fizikuma miatt egy időre szabadságolták is. Annál nagyobb volt az örömöm a szülőkkel együtt, amikor felszentelték, és Pesten plébániájuk templomában bemutathatta az első szentmisét. A templom előcsarnokában édesapja fogadta a fiatal felszentelt papot. Egy rövid beszédben kitért arra a szomorú téli estére, mikor nagybeteg gyermekkel menekültek Pestről, és egy pap az egész családot befogadta, s akkor ígéretet tettek, ha Gáboruk meggyógyul, s újra hazatérhetnek otthonukba, Istennek szentelik, papnak nevelik fiúkat.

Szabadság-hegyi kápolnámban Gábor szintén tartott új misét. Ott volt az egész család, s a legfiatalabb leányka, a Zeneakadémia tanulója, meghatóan hegedülte az Ave Mariát. Mily boldoggá tett engem akkor új misés áldása. Oly közel éreztem magamhoz ezt a fiatal papot. Továbbra is figyelemmel kísértem útját.

Budapesten lett káplán. Örültem, mikor a Kassai téri plébániára került, hiszen jól ismertem plébánosát, aki tényleg szabad kezet adott neki. Főképpen az ifjúság nevelésével foglalkozott. Sajnos egy fiatal, lelkes papnak a nagyon is korlátozott körülmények között nem lehetett úgy apostolkodni, ahogy ezt az agilis Gábor szerette volna. Többször panaszkodott is nekem.

Kicsit meglepődtem, amikor egyszer azzal állt elő, hogy meghívták Amerikába, nyári vakációra. Valahogy nem tetszett nekem. Rossz sejtelmeim támadtak. Abban reménykedtem, hogy nem kap útlevelet. Az útlevél azonban megjött, s Gábor elutazott.

– Te is, fiam, Gábor, nehogy úgy tégy, mint azok a sasi papok, akik kint felejtkeztek. – Bár ezt csak mosolyogva mondtam, de valami fájt, amikor elrepült a tengerentúlra.

A szülőkkel együtt vártuk a híreket. Gábor lelkendezve írt az ottani helyzetről. Szabadon munkálkodhat. Egyik levelében beszámolt arról, hogy egy elhagyott magyar plébánián, ahol nemrég halt meg a lekipásztor, felkérték segíteni. Aztán jött egy rövid lap:

– „Úgy határoztam, hogy kint maradok. Itt jobban tudom hasznosítani magam. Úgy érzem, szükség van rám.”

A szülők csak sírdogáltak. Nehéz volt őket megvigasztalni. A plébános pedig megdöbbenve vette tudomásul, hogy Gábor kint maradt. Mikor egyszer felkerestem, elpanaszolta, hogy Esztergom nem segít. Nem tud Gábor helyébe mást küldeni. Bizony, nehéz lesz nélküle. Kötelességszerűen jelentkeztem. Próbálom őt helyettesíteni, vállaltam a Kassai téri kíséretét.

A Szentlélek szolgálatában

Mikor a Kassai térre, a Szentlélek templomba kerültem, mert vállaltam a disszidált Gábor testvérem helyettesítését, bizony ez nem kis áldozattal járt számomra. Minden áldott este kis kápolnámban, a Szabadság-hegyen 5 órakor misézek, s utána bizony sietnem kell, hogy 1/2 7-re a Kassai térre érjek az esti mise kezdetére. Volt úgy télen, mikor a meredek hegyi úton a busz elakadt, szaladnom kellett egészen a János kórházig, hogy ott valami járműre felkapaszkodjak. De minden áldozatnak van jutalma. Ezt megkaptam, mert egy kis Bethániára bukkantam. Egyik esti szentmise után két nővér megszólított, szeretnének megismerkedni velem.

– Hallottuk a szentbeszédeiből, mennyit foglalkozott elhagyott és árva gyermekekkel. Mi is szeretnénk valahogy ilyen gyerekeken segíteni.

Az volt az elgondolásuk, hogy ha majd megfelelő lakásuk lesz, gyerekeket vesznek ki valamelyik intézetből, hogy őket katolikus nevelésben részesítsék.

– Atyára gondoltunk, talán segítségünkre lehetne. Jöjjön el egyszer hozzánk, szeretettel fogadjuk.

Elcsodálkoztam, mert még senki ilyen kéréssel, ilyen ajánlattal nem fordult hozzám. Soha nem felejttem el, mikor egy Mikulás-este a szentmise után betoppantam hozzájuk. Annyi szeretettel, közvetlen kedvességgel fogadtak, mintha mindig ismertek volna, én pedig rögtön otthon éreztem magamat. Ez a kedves kis lakás lett az én Bethániám, igazi otthonom. Egyre gyakrabban tértem be hozzájuk egy-egy csésze teára, rövid kis beszélgetésre. Terveztünk, hogy s miként lehetne a mostani körülmények között valami szépet megvalósítani. Nekem még mindig voltak kapcsolataim az Állami Gyermekgondozási Intézettel, hiszen az én árvagyermek-otthonomban vagy nyolcvan ilyen állami gondozott gyermeket fogadtam be, és még mindig emlékeztek rám. Meg is ígérték, hogy ha megfelelő lakásviszonyok lesznek, akkor kiadnak szívesen a két nővérnek gyermekeket.

Igazi magyar vendéglátó szeretetük sok gondot-bajot feledtetett velem. Annak is örültem, hogy Szalkszentmárton közelében laktak valamikor egy tanyán. Egyikük akkor született, amikor én 1953-ban négyévi fogság után szabadultam, s a legelső lelkigyakorlatot az ő kis falujukban tartottam, mert ott volt az én György fiam káplán. Akkor még ott nem is volt templom, csak iskolateremben zsúfolódott össze a sok tanyai. Mikor pedig máriabesnyői árvaházamat feloszlatták, odakerültem Szalkszentmártonra, ahol egy új templomot építettem Szent Márton tiszteletére. Sok volt a közös témánk. Sokat beszélgettünk. Törtük a fejünket, hogy lehetne valahol egy kertes házhoz jutni.

A gondviselés összehozott egy nagy családdal, ahol öt gyermek volt. Az apa idegstanatóriumban volt gyógyíthatatlan betegként, így azután sok gonddal küszködött a család. Segítettem őket, ahogy csak tudtam. Gyerekekkel is foglalkoztam. Hármat közülük én kereszteltem. Az édesanya beteges volt. Egy irodában dolgozott, sehogy sem tudott a sok adósságból kikecmeregni. Egyik nap azzal állt elő, hogy nincs más hátra, el kell adni a máriaremetei nyaralóját. Ismertem ezt a nyaralót a Magdolna utcában, majdnem szemben az én régi otthonommal. Innen származott az ismeretségünk is, mert nyáron mindig ott nyaraltak. Az

asszonyt nem lehetett meggyőzni. Mondta, hogy már tárgyal is valakivel, s pár napon belül lebonyolítják az üzletet. Kértem, legalább vasárnapig várjon. Hirtelen arra gondoltam, milyen jó lenne nekünk ezt a nyaralót megszerezni, tán ez lenne a kiindulópontja terveink megvalósításának.

„Bethániában” előadtam elgondolásomat. A két nővérnek is tetszett, és mert édesapjuk épp akkor jött Budapestre Amerikából, őt is bevontuk ebbe a tervbe. Ő helyeselte, hiszen mindenben kész lányait segíteni, és így nyélbe is ütöttük az asszonnyal a szerződést, és a két nővér nevére került a máriaremetei kis házikó. Szép nagy kerttel, nagyon elhanyagoltan, de ez bennünket nem zavart.

Szinte újjáéledtem. Kezdtém tervezgetni, hogy a lehetőségek láncszemeiből összekovácsoljak valami szépet, nagyot, hiszen ez már az utolsó lehetőség. Megelevenedett előttem a múlt, a sasfiókák régi énekei. Hátha kicsiben megint lehetne valamit kezdeni. Elbeszéltem életem regényes történetét, sok-sok küzdelmét a sasfiókákért, vagyis a magyar jövőért, és ezek a lányok megértették, és annyira lelkesültek mindezekért, hogy én újra sasikirály lettem, és hagytam magamat jó tanácsaiktól befolyásolni. Többet adtam egészségem gondozására is. Már arról is lemondtam, hogy minden kora hajnalban leszaladjak a budai ferencesekig, megvártam szépen az első buszt, s az levitt. Egyikük még arra is rávett, hogy többet pihenjek. Ebéd után is, sőt, hogy kikapcsolódásképpen egyszer már pár nap szabadságom is legyen a nyári szünetben, ami azelőtt soha nem volt.

Lementünk Révfülöpre, a régi táborozóhelyünk csodálatos nyugalmaiban, új munkatársnőm nem hagyott nyugalmat. Arra buzdított, írjam meg életemet magyarul is. Ahogy könyveim külföldi olvasói közül körülbelül 50 olyan pappal volt módom személyesen találkozni, vagy kerestek fel levelükkel, akik azt mondják, indíttatást Krisztus hívásának elfogadására könyvem olvasása során kaptak, hátha itthon is újabb papi, szerzetesi hivatások születnének esetleges olvasóim soraiból.

Krisztusért, a szívek Királyáért írjuk meg, s adjam közzé itthon is életem történetét.

Annál is inkább elfogadtam biztatását, mert felajánlotta, diktáljak csak, ő legépelem.

A Szentlélek közreműködését éreztem, segítségét kértem, míg papírt fűzött a gépbe, s elkezdttük a munkát.

A Szentlélek egyesítő erejének hatását érzem abban is, hogy ez év tavaszán a Szentlélek templomot cserbenhagyó Gábor szülei Amerikába látogatva eljutottak a Fiúk Városába. Sokat meséltem a sasiknak Msgr. Edward J. Flanagan atya kezdeményezéséről, aki 1917-ben megalapította, és 1948-ig irányította a várost. Halála után 25 évig Msgr. Nicholas H. Wegner, majd 1985-ig Msgr. Robert P. Hupp volt az igazgató. Most pedig Val J. Peter vezeti. Vele találkoztak Gábor barátom és szülei. Nagy érdeklődéssel kérdezték, volt-e, van-e Magyarországon hasonló otthona elhagyott gyermekeknek. Ők boldogan kezdtek mesélni a munkámról, büszkén arra, hogy pap fiúk kicsit az én nevelésem is. Nebraskai kollégám kis ismertetőfüzetet, s egy emléklapokt küldött a számomra, imát kérve és ígérve.

Ismét Magdolna utca

A régi otthonom tőzsomszédságában volt Máriaremetén az a nyári lak, melyet a Szentlélek templomban való kisegitésem kapcsán megismert két nővér birtokolt. De milyen állapotban? Majd egy évig huligánok tanyáztak a kis nyári lakban. A rendőrség is többször kiszállt razziázni. Ablakok kitörve, még a keretek is az udvaron szétszórva, tele szeméttel, piszokkal, a falakon ocsmány feliratok, rajzok. Tojással összekenve a helyiségek. Siralmas állapot. Beszéltem ezzel is, azzal is, hogy rendbe kellene hozni, de még a kőművesek is visszariadtak.

Végül magam nekifogtam, mindent kicipeltem, elégettem, egy tanár barátommal lekapartam a falakat. Lemeszeltük háromszor-négyszer is. Végül akadt egy kőműves, aki hozzáfogott a vakoláshoz. Mindennap kimentem pár órára, hogy segítsek. Bizony ráment az egész tavasz, míg

lakhatóvá tettük a kis nyári lakot. Betelepítettem egy öreg nénit, aki segítségért jött hozzám, hogy két kis unokáját szeretné ide hozni, akik nagyon szomorú családi környezetben éltek. Apjuk otthagyták őket, anyjuk gyárban dolgozott messze, egy vidéki városban, így költözött ide először Rózsi néni és unokái. Szép nyaruk volt, s elsőáldozásra is felkészítettem őket.

Szeptemberben egy mérnöknek adtam át, akinek felesége, autószerencsétlenség következtében, életét vesztette legkisebb leányával együtt. Barátom a két kis árvához egy harmadikat fogadott be, államigazgató-intézetből. Ez a csendes környezet jót tett valamennyiüknek, egész otthonosan berendezkedtek. Karácsonykor már vidáman duruzsolt a tűz a nagy cserépkályhában, mikor beléptem. A karácsonyfán csillogtak, ragyogtak a gyertyák. Kitörő örömmel, szinte megrohamoztak a gyerekek, s mert tele voltam csomagokkal, szinte rárogytam a díványra.

A legkisebb, a hároméves máris megkaparintott egy nagy dobozt, de apukája gyorsabb volt, s a fa alá helyezte a csomagokat. Én meg rázendítettem: „Mennyből az angyal...” A csilingelő gyermekhangok mindannyiunk szívét megörvendeztették, szinte éreztük, a kis Jézuska ölel át bennünket. Arra már nem volt időm, hogy velük örvendezzem, mert nyolc árva testvérhez voltam meghívva, akik először töltötték együtt egyedül a karácsonyt. Ági, amint 18 éves lett, vállalta, hogy felneveli testvéreit. Adjon a jó Isten hozzá neki erőt és kitartást.

Máriaremetéről a belvárosba, haza a várba, éjféle misét tartani, hiszen én úgy rohangelok szentestén is, mint minden hétköznap, gondoltam el másnap hajnalban, mikor ismét útra kellett indulnom.

Mikor a Moszkva térre értem, felhúztam azt a kis zenélő dobozkát, melyet előző este az öreg Erzsébet nénitől kaptam ajándékba, a „Csendes éj”-t csilingelte. Kabátom felső zsebébe tettem, a szívem fölött zenélt.

A 6-os villamos megállójánál látok egy édesanyát három gyerekkel. A legkisebb a karján ül, a két nagyobb egy nagy szatyorral bajlódott. Mikor befutott a villamos, segítettem fölrakni a csomagot. Az üres kocsiban csak négyen voltunk. Egymással szemben telepedtünk le.

A nagy csendben tisztán csilingelve hangzott a dal. A fiúcska, aki szemben ült velem, közelebb jött hozzám:

– Honnan jön a hang?

A szívemre mutattam, ő mellém lépett, én meg szőke fejecskejét mellemre húztam.

Csodálkozva kiáltott fel:

– Bácsi, a te szíved muzsikál?

Bólintottam. Édesanyjához szaladt, hogy elmesélje felfedezését.

Leszálltam. A zene most egészen belülről, a szívem mélyéről szólt. Igen, ismerős ez a hang, amint gyermekek vesznek körül, azonnal felcsendül bennem az én Uram szava: „Vezesd hozzám a kisdedeket.”

Hajnali sétáim a Várban

Azt hiszem, az egyetlen katolikus pap vagyok, aki Budavárban lakik, így hát kötelességeim is vannak azonkívül, hogy a Nagyboldogasszony templomában is misézem.

Észrevettem, hogy a nagymúltú emlékszobrok menyinyire el vannak hanyagolva. Az évfordulókon még egy szál virágot sem kapnak, így kezdődtek meg hajnali sétáim, virágcsokrokkal, létrával a különböző szobrokhoz.

Szeptember 2-án a Bécsi kapu angyalához, Budavár visszafoglalásának emléknapján, október 23-án Kapisztrán János emléknapján, augusztus 13-án, Boldog XI. Incze pápa (a magyar nemzet megmentője), ahogy a talpazatra van vésve, szobrához megyek.

A legszebb csokrot azonban Ilonka mindig augusztus 20-ára köti, széles magyar szalaggal. 1987-ben is már hajnalok hajnalán elindultam a csokorral és a létrával. Még sötét volt, sehol egy lélek. Felkapaszkodók a létrán, odaerősítem a magasba a kis köle folyóhoz a szép színes csokrot.

Már másztam lefelé, mikor egy autó suhan a szobor elé, éles reflektorfény világított a szemembe. Kicsit hunyorgatok, mi lesz most? Két rendőr száll ki. Hangosan rájuk köszönök:

– Jó reggelt, adjon Isten!

A rendőrök némán tisztelegnek. Zavartan megfordulok Szent István szobra felé. Akaratlanul az én kezem is magasba lendült. A sötét háttérből mintha előugratna a nagy király. Lova megtorpan, Szent István nemes alakjáról királyi méltóság sugárzik. Fején megcsillan a korona, vagy inkább a Szentek Glóriája. Merészen néz a Nagyboldogasszony Szentélyére, ahol a piros örökmécses derend kifelé. Hogyne tisztelegnénk mind a hárman, annak a felséges Nagy Királynak, aki minden idők legnagyobb magyarja. A szobrot nem szokták megvilágítani, most a rendőrautó reflektorfényében szinte sugárzik. Ki tudja, meddig néztem volna ámuló csodálkozással, de a rendőrautó ajtaja becsapódik, felbúg a motor, kialszik a reflektorfény. Lassan megfordulok, létrám a vállamon, ballagok hazafelé. Még egyszer visszafordulok, most sötéten magaslik a szobor, csak az én fehér virágom integet, enyhe szél lengeti a piros-fehér-zöld kokárdát. Az égen felragyog a hajnalcsillag, és én megilletődve dúdoló:

Ahol vagy, magyarok tündöklő csillaga,
Ki voltál valaha, országunk istápjá,
Hol vagy István király, Téged magyar kíván,
Virágos kert vala, Híres Pannónia,
Mely kertet öntöze, híven Szűz Mária.

Flandria újra visszahív

1988 januárjától életbe lépett a „Világútlevél”. Vajon én megkaphatom-e?! Biztattak, próbáljam beadni kérelmemet.

Norbertin kedvesnővér Belgiumból, számtalan levélben írta, hogy imáival ostromolja a Boldogságos Szűz Máriát, hadd jussak el felszentelésem 45. évében második hazámba.

Megvallom, kimondhatatlan volt az örömöm, hogy oly sok év után én is megkaptam a külföldre utazás lehetőségét. Május 23-án, Pünkösöd másodnapján érkeztem Brüsszelbe. Amint kiléptem a repülőtérre, nem hittem a szememnek. Rengetegen vártak rám. Nagy éljenzéssel, tapssal fogadtak. Ölelt, csókolt a sok ismerős és ismeretlen jó barát. Negyvenöt szál piros-fehér rózsát kaptam. Úgy éreztem magam, mint aki hosszú, nehéz útról tér haza. Első utunk a repülőtéri kápolnába vezetett. A tabernákulum elé borultam, és nem tudtam könnyeimet visszatartani, amikor az édes Jézusnak és Szűzanyámnak köszönetet mondtam azért, hogy újra itt lehetek.

Magyar nemzetiszínekkel díszített autón vittek Kortrejkba. Ahogy a flamand földre léptem ismét, szinte önkéntelenül borultam le, és csókoltam meg azt. A kórház kápolnájába mentünk. Zsúfolásig telt. Szentbeszédem után hangos tapssal fejezte ki örömét a hívőereg. Ez szokatlan volt, de később, mikor mindennap más városban miséztem, és a hívek így adtak kifejezést szeretetüknek és szimpátiájuknak, kezdett természetesebbé lenni számomra. Sokan ismernek személyesen, még többen könyveimből, írásaimból.

Bruggé-ben a szemináriumban a rektorral és tizenkét tanárral mutattam be a szentmiseáldozatot közösen. Hosszú beszédben számoltam be életemről. A papnövendékek feszült érdeklődéssel hallgattak.

Brugge püspöke is nagy szeretettel hívott meg. Hosszú beszélgetésünk végén megkért, vasárnap este a Mária-év egyik ünnepélyes eseményén koncelebráljunk.

A zsúfolásig telt nagytemplomban a négyszáz tagú énekkar Mária-énekekkel vezette be a szentmisét. A püspök úr bemutatott. Néhány szóval ismertette életemet. Dörgő taps volt a válasz. Majd kért, vegyem át én a szót.

Magam is csodálkoztam, mert a Szentlélek csak úgy öntötte belőlem a szót. Hálát adtam Istennek mindenért, de elsősorban azért, amit Flandrián keresztül nyújtott nekem. Megköszöntem, hogy pap lehettem, s hogy 45 éve elfogadja szolgálatomat az oltárnál és embertestvéreim között, Mária és az Oltáriszentség iránti végtelen szeretetemet és tiszteletemet; a flamandok áldozatkészségét és rengeteg anyagi támogatását. Enélkül nem tudtam volna árvaházakat, templomokat, kápolnákat építeni, s annyi elhagyott gyermeket segíteni. Hálás vagyok Istennek és jó belga „eszközeinek”, akik nélkül nem tudtam volna a rám bízott feladatot végrehajtani.

Én tartozom, s az a sok-sok ember, akinek az anyagi segítségből jut és jutott, s lám a hívek felállva dörgő tapssal köszöntenek. Mit adtam én nekik, amiért hálálkodnak, köszönetet mondanak, hiszen csak én vagyok a lekötöztetett. Nem engem illet, Istené minden dicsőség és hála, köszönet, hogy erőt kaptam a helytállásra. S a jó belgák ez előtt a helytállás előtt tisztelegnek.

Szavam befejeztével a püspök atya megilletődve mondta, hogy felkészült a beszédre, de Stefán mindent elmondott helyette is.

Másnap Poperingben első utam nevelőatyám, a kanonok úr sírjához vezetett. Nővére, Mária kisasszony és Laci bátyám is itt alussza a béke álmát. A sírbolt gyönyörűen fel volt díszítve. Ez ismét nagyon meghatott. Mécesest gyűjtöttem, elhelyeztem virágaimat, kicsit csendben imádkoztam, testvérem és jötevőim örök boldogságáért.

Az éjszakát a plébánián töltöttem. Ide érkeztem én annyiszor haza, ez volt az otthonom 10 évig. Innen indultunk reggelenként a templomba, ahol ministráltam a kanonok úr miséin. Most én álltam az oltár előtt. A templomban 3 szentmisén is beszéltem. Egy prédikáció volt csak programomban, de annyian kértek, hogy nem tudtam kitérni.

A kollégium dísztermében az ünnepi fogadáson is csak úgy záporoztak a kérdések. Az autogramkérők gyűrűje úgy vett körül, hogy szégyenkezve kellett ismét és ismét szabadkoznom. Rengeteg virágot, ajándékot kaptam.

Sok-sok levél is érkezett, melyben imát kértek, illetve megköszönték életemet. A telefon állandóan csörgött. Afrikából is felhívtak a misszionáriusok. Ez a nagy érdeklődés természetesen a magyarságnak is szólt. Szeretnek és együtt éreznek velünk. Összeköt a hit és a szeretet szentsége, a Vinculum caritatis a pecsétje.

Továbbmentünk Banneaux-ba is. A Szegények Szűzanyjára bízta mindig „gyermekeim” és magyar népem sorsát. A jelenés kápolnájában magyaroknak és flamandoknak miséztem. Azután rózsafüzért imádkozva mentünk a forráshoz. A fellobogózott úton az első a magyar zászló volt. Mire odaértünk, eleredt az eső. A kövér cseppek csak úgy gördültek le a forrás feletti Szűzanya-szobor arcán. Minket siratsz, vagy miattunk sírsz, Édesanyánk...? – kérdeztem magamban.

Innen 11 órás autótúrá után érkeztünk Lourdes-ba. Miközben pergettem a rózsafüzér gyöngyszemeit, szemem előtt a Banneaux-i Mária-szobor könnyei peregtek. „Magyarországról – édes hazánkról –, ne felejtkezzél el szegény magyarokról.” – könnyörögtem.

Lourdes-ban két napot töltöttünk. Ott is vártak. 53 éve voltam itt. Kisdiákként kértem a Szűzanyát, hogy felszentelt papként egész életemben Szent Fiát szolgálhassam. Megilletődve vonultam a körmenetben közvetlenül az Oltáriszentség előtt.

A barlangnál misézhettem két napon keresztül. Amikor a hófehér ostyába pólyázott édes Jézust felmutattam, a barlangistállóra gondoltam Betlehemben, ahol az Isten-gyermek a világba lépett. A Szűzanya-szobor keze a forrásra mutat. A forrásra, mely ebben az esetben számomra az élő vizek forrását szimbolizálta, a kezemben tartott Eukarisztiában is. Rengetegen zárandokolnak 130 év óta erre a kegyhelyre is. A legegyszerűbb zárandoklat azonban mindenki számára mindennap elérhető, a szentmise. Itt Krisztusunk személyesen jelen van.

Innen vezetett utam fogadalmi ajándékomhoz, a Pietához. A Gave-en átvezető kis híd mellett, a kórház közelében van. A zöld pázsitból szinte kivilágít a fehér márvány; vonzza az

arra járókat: „Gyermekeim, jöjjetek imádkozni, engesztelni, Istennek ajánlani mindent, mint én a kereszt tövében Szent Fiamat a mennyei Atyának.” Mária Zsuzsa, a szobor alkotója is velem volt. Ő is most látta csak felállítva. Együtt örültünk annak, hogy ilyen szép helyre került.

Másnap ismét nagy ünnepre virradtunk. Úrnapja volt.

A körmenet élén három bíboros haladt, majd püspökök, paptestvérek, szerzetesek, s a sok nemzetiségű hívőszeregei következtek.

Azután előretolták a sok száz beteget a szentségi áldáshoz. Nagyon közel álltam. Együttérzéssel imádkoztam sok-sok szájalomra méltó testvéremért. Figyelmemet azonban legjobban az a fiatal édesanya kötötte le, aki hasztalan próbálta csitítani tolokocsiba szíjazott gyermekét. Olyan zavarban volt szegény, hogy értük kezdtem imádkozni, nyugodjon meg a kisfiú. Legnagyobb csodálatomra, ahogy a bíboros a legméltóságosabb Oltáriszentséggel áldását adta rájuk, a kis beteg édesanyjához simult megnyugodva. Tanulságként hoztam el ezt a képet utolsó lourdes-i emlékemül. Ilyen nyugtalan gyermekek vagyunk mi is. Hányszor rugódzunk Isten rendelései ellen. A Szűzanya pedig csitítgat: Isten gyermekei, nézzünk az Isten-Gyermekekre, Jézusra. Az ő áldása gyógyít meg, ad békét, erőt és szeretetet szívünkbe.

Még aznap visszaértünk Belgiumba. Az utolsó nap sűrű programja előtt mindössze 2 órát alhattam. Az utolsó szentmisét a karmelita nővérek kolostorában ünnepeltük.

A végső búcsúra a repülőterre is rengetegen eljöttek. A kápolnában köszöntem meg az égieknek, hogy még egyszer Belgiumban és Lourdes-ban lehettem.

Sokan kérdezték, mikor jövök újra. Elcsuklott a hangom: „Amit kértem a Szűzanyától, megkaptam. Vissza már nem jövök. Találkozunk odafent.”

A repülőgépen arra gondoltam, vándor életemben két hazát adott nekem az Isten, de az igazi a harmadik, az lesz az örök...

„Vágyva vágytam”

Az Úr Jézus a vágyak embere volt. Egy örökkévalóság vágyakozásával várta, hogy adhassa magát érettünk a kereszt áldozati oltárán. De nagy vágyakozása sürgette, hogy már előtte, az utolsó vacsorán adja magát nekünk, mint pap és áldozat: Testét, Vérét, a kenyér és a bor színe alatt.

Mindig csodáltam az Ő nagy vágyakozását, mely oly csodálatosan beteljesedett. Sokszor egészen váratlan – nekünk embereknek –, érthetetlen módon.

Aztán rájöttem, hogy nekünk is a vágyakozás embereivé kell lennünk. Vágyakozni, valami szépet, nagyot elgondolni, s ha ebben hiszünk és akarjuk, mindig beteljesül; bár sokszor egészen más formában, mint ahogy azt mi elgondoljuk.

Édesanyám mindig arra vágyakozott, hogy egyik fia pap lehessen, világszerte ismert ember legyen. Teljesült várákózása: pap lett az egyik fia, és eléggé ismert a nagyvilágban.

Nekem első nagy vágyam – mint kisfiúnak – karácsonykor az volt, hogy egy aranyórát kapjak a Jézuskától. Édesanyám megmagyarázta: „Fiam, később kapsz te még aranyórát, nem is egyet.” Ez is beteljesült. Mint kis ministránsgyerek először csak sekrestyés szerettem volna lenni, hiszen arról nem is álmodhattam, hogy pap lehessen.

Egy káplán atya meg is ígérte, hogy ha plébános lesz, elvisz sekrestyésnek. Plébános lett, de nem vitt magával, nagy fájdalomra. Az Úr azonban hívott, mellém szegődött... Mentünk Belgiumba... Pap lett belőlem.

Mint seminarista mindig arra vágytam, hogy egyszer bilincseket viselhessek Krisztusért. Nem is egyszer – négyszer is – megbilincselve vittek börtönbe...

Mint diák belga zarándokokkal Lourdes-ban megígértem a Szűzanyának, ha pap lehetek, akkor szép ajándékkal fejezem ki hálámat. Negyven év múlva teljesült: a megálmodott, művésziesen szép carrarai fehér márványból készült Pietà ott áll a barlanggal szemben.

Mikor pap lettem, az volt a nagy vágyam, hogy egypár szegény gyereket felkarolhassak, és egyeseket papi hivatásra ösztönözzek... A nehéz háborús időkben több mint háromszáz gyereket segíthettem, nevelhettem. Sokan lettek közülük papok, és írásaim nyomán szerte a világban több papi, szerzetesi hivatás fakadt.

Édesanyám kérte, hogy vegyek Máriaremetén egy házat, ahol öregségében egy-két szegény nénivel meghúzódhat, őket ápolgatva... Ez is teljesült: ez a máriaremetei otthon, nemcsak édesanyámnak és egypár öreg néninek, de most már ötven beteg és öreg rászorulóknak ad otthont, miután Lékai bíboros kibővítette.

Az is nagy vágyam volt, hogy építhessek templomot Isten dicsőségére, ami nagy szó volt a háborús időkben, és nem egy, hanem hét helyen sikerült az örökmécesst meggyújtani, ahol addig nem volt az Úrnak hajléka.

Másik nagy vágyam volt: keresztutat állítani, művészi faragással; az Úr szenvedését kidomborítani... Ez a vágyam is teljesült. Több keresztutat tudtam így felállítani. Párizsban pedig márványból faragja a magyar művész az azt a keresztutat, melyet Pesten szeretnék felállítani. Ez az álmom nagyon távlati, de ez is fog egyszer teljesülni.

Másik nagy vágyam, hogy Budavárban lakásomból egyszer egyházi múzeum legyen. Álomnak látszik, de az is álom volt, amikor mint kisgyerek Budavárban édesapámmal ott álltunk az Eszterházy-palota előtt Szent István-körmenetre várakozva. Felnéztem a szemben lévő házra, melynek erkélyéről díszes társaság könyökölt ki.

– Édesapám – suttogtam –, szeretnék ott lakni, abban a szép, erkélyes lakásban.

Édesapám szomorúan nézett rám:

– Te kis csacsi. – Az álmom azonban valóra vált.

Van egy kis tanyám Balatonszárszón. Felajánlottam Lékai bíboros atyának, gyerekek számára. Együtt mentünk el megnézni. Vagy 300 birka legelt arra, a pásztoruk büszkén mondta:

– Ekkora nyája kevés embernek van. – Magam is pásztor vagyok, megértem a büszkeségét, bátyám, de az én nyájam a tiédnél is nagyobb. – A hitetlenkedő öregnek megsúgtam, ki áll előtte.

Sajnos csak ez a kedves emlék maradt. Víz, villany híján nem vette birtokba püspök atya.

Néhány év múlva Szabó atya nézte meg a terepet. Neki nagyon tetszett. Megbeszéltük, segíték anyagilag, berendezzük szenvedélybeteg gyerekek nevelőhelyéül. Hirtelen halála megakadályozta a tervezett új nagy munkában.

Hiszem, egyszer mégis gyerekzsivajtól lesz hangos az „Alma-hegy”.

Vágytam vissza még egyszer Belgiumba, Lourdes-ba. Az én Uram többet adott. Pünkösöd másnapját Belgiumban, Úrnapját Lourdes-ban, s Péter-Pál ünnepét – ezen a napon érkeztem 1933-ban Poperingbe gyalog – Rómában ünnepeltem. Közvetlen a Szentatya mellett áldoztathattam. Kada érsek úr meghívott ebédre; Paskai érsek, akit akkor kreált a Szentatya bíborossá, a Szent Péter-bazilikában – elsőként adta rám áldását.

Ennyi mindenről nem is álmodhattam. Az isteni Gondviselés sokkal többet ad; minden vágyunkon túlszárnyal.

Az utolsó nagy vágyam és álmom, hogy mint Krisztusnak egyszerű szolgája, úgy haljak meg, hogy egyházamnak dicsőséget, hazámnak javát, lelkemnek pedig üdvösséget szerezzek... Elfáradt testem magyar földben pihenjen, szüleim sírjában, szívem pedig Flandriában ott, ahol nevelőatyám, a belga kanonok és Laci bátyám, a papnövendék alusszák a béke álmát.

Epilógus „Az Isten vándora” című könyvhöz

Kimondhatatlan hálával és szeretettel gondolkodom a jóságos mennyei Atyára, Akinek gondviselése lépten-nyomon megnyilvánul életemben; valamint a Boldogságos Szűz Máriára, Nagyasszonyunkra, Aki annyi jósággal oltalmaz és vezet egyre közelebb Szent Fiához, az édes Jézushoz... Legtitkosabb vágyaim, álmaim, hogy teljesülnek...

Amikor 1969. október 11-én az efezusi Zsinat emlékűnnepén, a Szűzanya Istenanyaságának napján a Szabadság-hegyi Mária engesztelőkápolnát Tóth apát úr felszentelte, én meggyújtottam az örökmécses piros kis lámpáját, hogy a parlament kupoláján a vörösén izzó csillag majd 20 év múlva 1989. október 11-én – az Istenanyaság dogmájának napján – végleg kialudjon. Arról sem mertem álmodni, hogy 1989. december 8-án a budai Aga utcában a Fővárosi Gyermekvédő Otthonban, ahol 150 állami gondozásban lévő gyermeket nevelnek – az igazgatónő jóvoltából, állami jóváhagyással – egy kis kápolnát felszerelhetek, dr. Várszegi Asztrik püspök atya felszentelte és én meggyújthattam a kilencedik örökmécses izzó, vörös kis lángját, jelezve, hogy beköltözött oda a nagy gyermekbarát, a szeretet Királya; hogy Don Bosco pedagógiájával legyen ott nevelés...

Hogy gondolhattam volna, hogy amikor 1978-ban a kis hegyi kápolnánk 225 éves jubileumát ünnepeltük, s a kápolna bővítéséhez nem kaptam engedélyt, de mégis, előre is, jobbra is, balra is bővítettem és csak dr. Fábián János budavári főesperes, protonotárius kanonok úr segítségével maradhatott meg kápolnám. Most pedig több mint tíz év távlatából simán megkaptam az engedélyt, hogy az idén az engesztelő kápolnát újjáépíthetjük.

Ki gondolhatta volna, hogy az a vágyam, hogy Mindszenty bíborosnak emlékműzeuma lehessen, egyáltalán megvalósulhat és ott lehettem 1989. december 26-án mellszobrának leleplezésénél és ünnepélyes megáldásánál a budapesti Népligetben. Mennyi hálával tartozom az utolsó hercegprímásunknak...

Az elmúlt nyáron – 1989-ben – elzarándokoltam Csehmindszentre, megcsókoltam a keresztkutat, ahol a nagy bíborost keresztelték, házában megcsókoltam édesanyja fejkendőjét; a drága Borbála asszonyét, aki ilyen papnak nevelte fiát... Muskátlit ültethettem a nagy hercegprímásunk szüleinek sírjára.

Ki gondolta, hogy egyszerű könyvem „Az Isten vándora” egy év alatt három kiadást ér el és oly szeretettel fogadta az olvasóközönség, s folyamatban van a flamand és francia nyelvre történő lefordítása és kiadása. Aminek legjobban örülök, hogy a Szent István Társulat a tavasszal kiadja könyvemet. Ötezer példányt „Az Isten vándorából” Erdélynek ajándékozhatunk.

Még egy nagy vágyam és álmom, hogy Mindszenty József bíboros, hercegprímás urunkat Magyarországra minél előbb haza hozzák! Én őt egyenrangúnak tartom a nagy Szent Kapisztrán Jánossal, Hunyadiival, XI. Boldog Ince pápával, a magyar nemzet megmentőivel, hiszen ő volt a legelső és igazi bátyja a magyarságnak, sőt Európának, amikor a sztálinizmus el akarta söpörni a kereszténységet. Ezért az én nagy vágyam, hogy a budavári Nagyboldogasszony templomban a főoltár alatti csodálatosan szép altemplomban legyen az Ő nyugvóhelye, mely az egész magyarság nagy zarándokhelye lenne és egy méltó, művészi nagy bronz szobra a Budavárban nyerne elhelyezést, ahogy áldva emeli jobbát a magyarságra...

Még úgy szeretném megélni – bár ezt a jóságos Istenre bízom, hogy II. János Pál pápa magyarországi látogatásán ott lehessek és hogy aranymisémen az én sasfióka papjaim, magyar és belga jótevőim a budavári Nagyboldogasszony templomban velem együtt énekelhessék a Te Deumot.

Búcsúzóul hadd köszönjek el a tragikusan meghalt Gát István papköltő versével, melyet nekem írt:

EGÉSZEN A TIED
(Pityunak, szeretettel, azaz
Regőczi István atyának)

Gondolatom és minden porcikám,
értelmem egyedül Téged kíván,
s mert adtál Hozzád vágyódó szívet:
Tied vagyok, egészen a Tied!

1990. Gyertyaszentelő Boldogasszony napján

Zárszó

Hőn óhajtott vágyam teljesült, amikor Mindszenty József hercegprímásunkat 1991. május 3-án hazahozták Máriazellből Esztergomba, a Bazilika kriptájába. Aznap szentelte fel ünnepélyesen dr. Szántó Konrád atya, történész – Mindszenty József bíboros hercegprímás emlékére – a Kútvolgyi Engesztelő Mária Kápolna mögött azt a carrarai márványból faragott művészi keresztutat, amelyet Flandria ajándékozott nekünk. A felszentelésen ott volt a belga nagykövet és hitvese, s Belgiumból érkezett jötevőim.

Amióta Hercegprímás Atyánkat hazahozták, minden hó 6-án (ez halálának napja) Szentmisét mutatok be az Esztergomi Bazilika kriptájában boldoggá avatásáért és hazánkért. Ilyenkor mindig meghatottan csókolom meg sírjának márvány falát, ahogyan Öszentsége a Pápa tette látogatásakor. Egyre többen és többen zárandokolnak e napon erre a Szentmisére, Bíboros Atyánk nyughelyére. Bár ő nálunk alig teljesíthette főpásztori munkáját, most a Szentháromság Trónusánál közbenjárhat árva népéért.

Nagy álmom volt, hogy II. János Pál Öszentsége Magyarországra látogathasson. Ez is teljesült. 1991. augusztus 20-án a Szent István Bazilikában megcsókolhattam kezét, közvetlen mellette állhattam a szentélyben – mindez felejthetetlen élmény volt. Mindenhol ott voltam, megcsodálhattam szeretetteljes, magasztos egyéniségét.

1992. augusztus 20-án Vác polgármestere a város díszpolgárává avatott a váci Püspök Atya, dr. Keszthelyi Ferenc és a belga nagykövet jelenlétében.

Ugyancsak ebben az évben lettem a Váci Fegyház lelkesze. Hitoktatással kezdtem és most minden vasárnap reggel 8 órakor Szentmisét mutatok be rabtestvéreimnek, akiket nagyon megértek. Szeretnek is és bizalommal vannak irántam, hiszen tudják, hogy én is 2000 napot töltöttem el különböző börtönökben.

Nagy örömömre szolgál, hogy az újjáépített Kútvolgyi Mária Kápolnánkba egyre többen zárandokolnak az egész ország területéről, sőt Szlovákiából és Burgenlandból is.

A Kegykápolnában igazi engesztelő élet folyik. Mindennap már reggel 10 órakor rózsafüzért imádkozunk az ifjúságért. Fél 11 órakor Szentmise van. Délután naponta fél 4 órakor kezdem a teljes hármass Rózsafüzért, utána Szentséges litánia következik, áldással. Öt órakor kezdődik a Szentmise.

Minden csütörtökön éjjeli virrasztás van reggelig. Minden pénteken 3 órakor keresztúti ájtatosságot tartunk. Mindezt engesztelésül ajánljuk fel egész magyarságunkért, ifjúságunkért. Hiszen 240 évvel ezelőtt a Szűz Anya mentett ki egy kisgyermeket itt, aki egy mély kútba zuhant. Mindig hangoztatom is, hogy ez a Kegyhely ifjúságunkért, vagyis a keresztény magyarság jövőjéért van.

Legnagyobb örömöm mégis az, hogy megérhettem az 50 éves aranymisés jubileumomat. Legelső aranymisémet a Váci Székesegyházban tartottam. A Székesegyház zsúfolásig megtelt, pedig csütörtökön este, Gyümölcsoltó Boldogasszony napján volt. A váci Polgármester szép ajándékkal fejezte ki háláját azért, hogy a legnehezebb, háború utáni években a romokból építettem templomot és árvaházat, példát adva ezzel a váciaknak, hogyan kell újrakezdeni, soha fel nem adni, hinni, küzdeni és reménykedni.

Szlovákiából autóbusszal jöttek. 50 szál rózsával kedveskedtek és egy hatalmas tortával – mert hiszen újra vannak pártfogoltjaim, sasfiókáim.

Március 28-án a Kútvolgyi Kápolna nagyon kicsinek bizonyult ahhoz, hogy bent tartsam meg aranymisémet, így azt kint a téren kellett bemutatnom, a gyönyörűen feldíszített szabadtéri oltárnál. A Szentmisét az Aga utcai Gyermekotthon zenekara vezette be. A Szentmise alatt nagy pelyhekben hullott a hó és fehér köntösbe öltöztette az egész környéket.

Őszentsége nagykövete a Nuncius Úr megjegyezte, hogy ilyen aranymisén még soha nem volt jelen. Azzal is kezdtem aranymisémet, hogy „ahány hópehely hull az égből, annyi áldás szálljon reátok, amiért ebben a zord időben összejöttek hálát adni”. Ott volt Göncz Árpád köztársasági elnök úr és kedves felesége, a belga nagykövet úr és felesége, s több diplomata. A Szentmise után Őszentsége nagykövete, Angelo Acherbi Nuncius úr látott vendégül; átadva Őszentsége áldását és ajándékát.

A legünnepélyesebb aranymisém Pünkösdkor volt, a Budavári Nagyboldogasszony templomban. Gyönyörű virágfüzérrel volt díszítve a főbejárat; magyar, pápai, belga és flamand zászlók lobogtak a szélben.

A bevonulást az Aga utcai nevelőotthon 60 gyermekből álló fúvószenekarának ünnepi nyitánya tette hangulatossá: „Mijn Flanderen heb ek hartlijk lief...” – Flandriám, szívből szeretlek... A jelenlevőket meglepte a vidám arcú, fiatal zenészek színvonalas szereplése.

A bevonulást a kereszthordozók nyitották meg, akiket 12 csillogó szemű sasfióka követett, magasra tartva a szárnyaló sast ábrázoló kék-fehér zászlót. A gyerekek egy nagy virágkosarat vittek 50 szál rózsával a papok előtt, melyből csillogóan emelkedett ki a bearanyozott 50-es szám. A sasikat követték a ministránsok és a papság. Arany díszítésű miseruhát viseltem, mellettem haladt Frans Wullepit atya, belga igazgató és dr. Fábián János örkanonok, budavári plébános.

A szentmise előtt hálámat fejeztem ki a dicső Szentháromságnak és a Nagyboldogasszonynak, hogy ezt az 50. évi aranymisémet megélhettem, s annyi küzdelem és megpróbáltatás után ilyen ünnepélyes körülmények között mutathatom be mindazokért, akik papi hivatásomban segítettek: szüleimért, belga jótevőimért, a drága, jó hívekért, akik mindig imáikkal és áldozatukkal támogattak.

Ezt követően felcsendült a Nagyboldogasszony templom ének- és zenekarának előadásában Mozart Koronázási miséje, Tardi László karnagy vezényletével.

Rengetegen járultak szentáldozáshoz, magasztalva Istent az itt kapott kegyelmekért és azért, hogy jelen lehettek az ünnepi aranymisén. Sokan be sem fértek a templomba, a külső területet is a hívők sokasága töltötte be. Az ország különböző részéről érkeztek a zarándokok, ezenkívül a környékbeli országokból és főként Flandriából, ahol engem 1943-ban pappá szenteltek.

A szentmise végén felszólalt a koncelebráló belga atya, aki flamandul olvasta fel köszöntését, melyet dr. Kertész Tamás orvos fordított magyarra:

„Kedves Atya, kedves magyar és flamand jelenlévő barátok!

A mai napon boldoggá tesz engem, hogy Flandria üdvözetét hozhatom el. Mert hidd el, kedves István atya, Flandria nem felejtett el Téged, veled éli át a mai napot. Arany misédről szólnak a flamand egyházi lapok, Poperinge plébánosa is rólad beszél a Szt. Bertinus templomban.

Tudjuk, mennyire drága neked Flandria és ez az érzés kölcsönös. Amikor neked segítettünk, mindig nagyrabecsülésünket, csodálatunkat fejeztük ki irántad és ezt nagylelkűen tettük.

Élettörténetedet ismerjük. Születésedtől fogva a mai napig kísértük figyelemmel könyveid és sokrétű kapcsolataink révén. Tudjuk, hogy fiatal korod óta milyen Istenhez közeli életed volt. Te magad mondod, „mekkora nagy kegyelem ez” – valóban az, de nehéz élet jutott részedül. Mert a jó Isten sokat tud kérni úgy, ahogy Fiától, az Úr Jézustól is kérte.

Ismert előttünk, hányszor tette az Úr Jézus keresztjét a vállaidra, amelyet Te Cyrenei Simonként, ellentmondás nélkül segítettél a Kálváriára vinni.

Azt is tudjuk, hogy a gyermekeket mindig magadhoz engedted – úgy, ahogy Jézus is tette – és az Ő nevében áldottad meg őket. A mai csodálatos Pünkösdi ünnepén kérjük a Szentlelket, hogy életed tovább sugározzék és sokaknak élő vizek forrásává váljék.

Veled együtt örvendünk, hogy papi hivatásod immáron teljes szabadságban gyakorolhatod, hogy a Mindenható Isten meghallgatta néped imáit és bevezette a szabadság országába.

Végezetül hálásak vagyunk Neked imáidért, szenvedéseidért, példádért, amelyet a hit megtartásában és a kitartásban elénk tartál, valamint mély hitedért. Ma és még sok-sok napon át imánk a Te és jótevőid imáihoz csatlakozik.

A jó Isten éltesen sokáig, erőben, egészségben, István atya!”

A szentmise végén ünnepélyesen hangzott el a gyermekzenekar által bevezetett két himnusz, melyet szinte egy emberként lelkesen énekelt a tömeg és az énekkar.

Végezetül az Aga utcai fiúk lelkesen játszották el Flandria Nagyasszonyának gyönyörű énekét: „Onze lieve Vrouv van Flanderen...” – Szeretett Nagyasszonya Flandriának... – de még a zenekart is túlharsogta a flamandok éneke; nem egynek a szemében könny csillogott.

A hívek meghatódva fogadták aranymisés áldásomat, mellyel érces hangon fejeztem ki hálámat: „a Boldogságos Szűz Mária, Magyarok és Flandria Nagyasszonya, Szent István királyunk és a magyar Szentek, az ég összes Angyalai és szentjei vezéreljenek benneteket, imáimba és szentmiséimbe foglallak mindnyájatokat; most és mindörökre áldjon meg benneteket, hozzátartozóitokat, Magyarországot és Flandriát az Atya, a Fiú és a Szentlélek!”

Az ünnepség kiemelkedő záróaktusa volt Surján László népjóléti miniszter beszéde, aki méltatta Regőczy atya életét, kihangsúlyozva, hogy milyen fontos az erkölcsi nevelés szerepe a közéletben és főleg napjainkban. A köszöntő meleg szavak és jókívánságok után a miniszter a következő szavakkal fejezte be beszédét: „Legyen példa előttünk István atya élete, mert a mostani helyzetben is ugyanolyan bizalommal kellene az összes gondot és problémát a Szűzanya oltalmába ajánlani és azokat a Magyarok Nagyasszonya elé letenni, mint ahogyan azt István atya tette egész élete folyamán.”

A mise után körülvettek, gratuláltak, autogramot kértek az 50 éves jubileumomról kiadott emlékképekre, melynek felirata ez volt: „Magasztalja lelkem az Urat” – a Szűzanya Magnificatja és Szent Pál szavai: „Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség.”

A Szlovákiából érkezett hívek gyönyörű miseruhával kedveskedtek és sok virággal, a sasfőkéknak pedig finom süteményekkel.

Az ünnepség a Belga Királyi Nagykövetségen ért véget, ahol excellence Mr. Hugó Callebaut és felesége adtak fogadást Isten vándora és a meghívottak tiszteletére. A királyi nagykövet először engem köszöntött flamandul, majd dr. Molnár Gyula ügyvéd franciául mondott köszönetet a szívélyes vendéglátásért. Ezt követően ismertették Antall József miniszterelnök úr táviratát Regőczy atya jubileumára:

„Kedves Regőczy Atya! Életének és szolgálatának jeles jubileumán tisztelettel és megbecsüléssel köszöntöm Isten Vándorát. Szeretném kifejezni örömemet, hogy oly sok küzdelem és meghurcoltatás után töretlen hittel és erővel teljesíti hivatását.

Kérem, hogy bátorítsa továbbra is mindazokat, akik az Ön példája nyomán embertársaik szolgálatába lépnek, mert nehézségeink leküzdésében a hiteles személyiségek tanúságtétele rendkívüli erőforrás az elbizonytalanodott emberek számára.

Budapest, 1993. május 28.

Köszönti: Antall József.”

A szívélyes légkörű fogadás, melyen Surján László népjóléti miniszter, valamint több diplomata is részt vett a flamand vendégekkel – a „Mijn Flanderen heb ek hartlijk lief...” – „Flandria, szívből szeretlek Téged...” című dallal zárult, áldásommal.

Megható volt számomra, hogy különböző városokban és falvakban, sőt Ausztriában és Szlovákiában is, 33 aranymisét mutattam be. Végül a kedves belga hívek kérésére Belgiumban 11 helyen mutattam be ünnepélyes aranymisémet, kifejezve hálámat, hiszen Isten, Magyarok Nagyasszonya és szüleim után Flandriának köszönhetem, hogy pap lehettem; és mindazt, amit itthon megvalósíthattam, ők és a jó hívek támogatása tették lehetővé.

Legszebb volt Poperingebe bemutatott aranymisém; hiszen 1933-ban – amikor gyalog Magyarországról megérkeztem – ott fogadott be a város espereskanonoka. – 15 pappal koncelebráltam aranymisét, amelyen nagyon sok régi jó ismerős, barát vett részt. Majd megkoszorúztuk a temetőben a kanonok úr sírboltját, amelyben Laci bátyám is pihen. (Imre bátyám Kanadában alussza a béke álmát.) Az ünnepi ebéden a város polgármestere átadta a város címerét, ezekkel a szavakkal: „Egyszer a jó kanonok úr fogadott be téged, most pedig mi, mindnyájan szívünkbe zárunk, magunkénak tartunk.”

Amikor a repülőtéren búcsúztattak, könnyezve mondtam nekik: Flandria, szívből szeretlek Téged, de ahogyan Te hívtál vissza, most Magyarország hív, hogy amíg csak szívem dobog, dicsőséget adjak a Szentháromság és Nagyasszonyunk által és szolgáljam a híveket, és nagy szeretettel karoljam fel a gyermekeket és az öregeket.

Több újságíró megkérdezte, mik az én 50 éves papi életem legnagyobb élményei? – A szentmise – feleltem, mert nincs fenségesebb, csodálatosabb ezen a világon, mint az édes Jézust lelesdekelni az égből.

A rózsafüzért igazán a börtönben szerettem meg. Ez volt minden vigaszom. A keresztúti ájtatosság, melyet minden nap járok, hiszen egész életem keresztút.

Legnagyobb boldogságom pedig a gyermekekkel lenni.

Egy másik újságírónő azt kérdezte: Meg vagyok-e elégedve és mik a terveim. – Magammal nem, de híveimmel annál inkább – válaszoltam.

Terveimről: Szeretném az Engesztelő Kápolnámat kibővíteni, mert már kicsinek bizonyult, és egy új SASFIÓKA otthont létesíteni.

Vágyaink, álmaink mindig jobban, szebben teljesülnek, ha mindent Isten nagyobb dicsőségére és a lelkek üdvösségére cselekszünk Mária által.

A kötetben szereplő képek szerzőjéről

Z. SOÓS ISTVÁN Nagykanizsán született 1900. augusztus 3-án. Budapesten 1925-ben szerezte meg a grafikus-festőművészeti oklevelet.

Budapesten, Kaposváron és több más városban volt csoportos és önálló kiállítása. 1934–38-ban tanulmányúton volt Olaszországban, ahol különösen az egyházművészet remekeit csodálta meg.

Ezután kezdett itthon restaurálással foglalkozni. De önálló, nagy teljesítményű munkát is végzett. Sárvár templomában 1939–41-ben Szent László legendáiból készített freskósorozatot. 1971–74-ben elkészítette Krisztus, 12 apostol és 4 evangélista 54 x 54 cm méretű kartonrajzát, majd 1980-ban megfestette azokat freskószerűen.

A fejek jellegzetessége a hangsúlyos kifejező vonalvezetés, a rajzi szépségek, finomságok keresése nagyrészt emlékeztetnek a középkori magyar fejekre. Ezzel a magyar egyházművészet rég letűnt formavilágát teremti újjá a maga kora nyelvén.